

ВІЛНІЙ КОЗАК

ЮБІЛЕЙНА ПЕРША КНИГА

ВІАЛЬМІ КОЗАКИ

збірка пропам'ятна
КНИГА

Українського Народного Дому
в Рочестері, Н.І. та його середовища

Матеріали зібрав і упорядкував:

Володимир Гавриляк

Головний редактор:

Анатолій Калиновський

накладом
Українського Народного Дому - Рочестер, Н.І.

FREE COSSACKS

ANNIVERSARY JUBILEE BOOK

of the

UKRAINIAN CIVIC CENTER

ROCHESTER, NEW YORK

Published by

UKRAINIAN CIVIC CENTER

1 9 7 0

Printed by the BASILIAN PRESS -- 286 Lisgar St., Toronto, Ontario

П Е Р Е Д М О В А

Пам'ять про пережите, про події в громаді, в організаціях і товариствах поволи затрачується. Людська пам'ять не триває вічно, вона слабшає з бігом часу, а тому окремі епізоди й факти люди заносять на папір, ведуть щоденники і через них тримають зв'язок із минулим.

В органах і товариствах такими щоденниками-записниками являються протоколи, де занотовані важніші ухвали, час їх виконання тощо.

Протоколи розповідають, як з маленьких починів виростали товариства, організації й інші громадські установи, рік за роком нотують працю проводу й зусилля членів, їх успіхи і невдачі, словом, усі дані про спільно пережиті події. Протокольні записи стали тим головним джерелом, на підставі якого побудовано нашу працю, звідти ми черпали документи, щоб скласти цю пропам'ятну книгу про наше товариство й його середовище.

Треба було багато часу, щоб з усіх доступних матеріалів підібрати докладні вістки про те, як працювало наше Товариство на протязі 60 років. Треба було переглянути всі протокольні й касові книги Товариства, розшукати летючки, відозви, оголошення, знімки, дописи й витинки з газет. Треба було деякі матеріали доповнити інформаціями, зібраними від наших піонерів і передових працівників. І нарешті оформити цей величезний матеріал в книгу-історію Товариства.

Постанову скласти історію Товариства в вигляді друкованої книжки прийняли ми ще в 1959-му році, з нагоди 50-ліття Товариства. Вибраний для тої справи комітет зібрав тоді багато потрібних матеріалів і документів, розпочав творення історії, та довести до кінця з різних оправданих і неоправданих причин, не зумів.

Щойно в 60-ліття нашого Товариства прийнято другу постанову — завершити написання історії Товариства, щоб утривалити сліди й зберегти пам'ять про тих, які своєю піонерською працею заклали підвалини нашого Товариства. При посиленних зусиллях, це нам пощастило врешті доконати.

В цій пропам'ятній книзі-збірникові ми зібрали матеріали про діяльність Товариства й його середовища за час від 1909 р. до 1969, присвятивши окремі розділи різним галузям громадської праці.

Треба пам'ятати, що наше Товариство було не тільки братським асекураційним товариством, відділом УНСоюзу, але також просвітньою установою й середовищем, при якому виростали різні допомогові, культурні, політичні, господарські й окремі, зовсім самостійні товариства.

Тому в нашій історії докладніше висвітлюємо всі ці справи, згадуємо про існування й діяльність тих комітетів і клубів, які організували наші члени й вели в них належну працю.

Ми старались дати повну й об'єктивну оцінку Товариства та його середовища, використавши для того всі доступні нам матеріали. Багато різних подій зафіксовано в історії, багато імен увійшло до неї. Імена урядників Т-ва, організацій, комітетів і клубів охоплені майже в цілості.

Наше завдання — зберегти пам'ять про померлих і тих, що живуть, що дали приклад широкій, жертвенній, громадській праці.

Хай ніхто не бере нам за зле, коли загубилось якесь прізвище, або не був згаданий чийсь труд і заслуги. Могло це статись не навмисно, бо годі відзначити всі події й ілюструвати їх.

Просимо не забувати також, що ми не являємось фахівцями того роду праці, взяли за неї лише з konieczности й виконували її у вільні від службових своїх занять години.

Все ж таки, в міру наших скромних здібностей і спроможностей, ми старались дати більш-менш повну картину життя й діяльності нашого Товариства і його середовища.

Хочемо вірити, що цей наш ювілейний подарунок, при всіх своїх недоліках, буде пам'яткою й цінним документом для сучасних і майбутніх членів Товариства й української спільноти в Рочестері.

В. Гавриляк

КІЛЬКА ЗАУВАЖЕНЬ ПРО ЗБІРНИК

Ця книга не претендує на якийсь науково-історичний твір. Це — хроніка подій, занотованих у більш-менш послідовному порядку. Тло хроніки теж не широке, бо обмежується місцевою національною організацією, яку створили українські емігранти. Можливо, дехто поставиться критично до цього видання. Мовляв, чи варто було город городити? Так, варто. Бож минають роки, змінюються покоління, припадають порохом забуття не тільки дрібні, а й визначні події. Тим часом кожна записана подія чогось вчить, допомагає розібратися в різних ситуаціях, передає досвід, до якого не додумаєшся сам. Недарма ж Т. Г. Шевченко писав послання "До мертвих, живих і ще ненароджених земляків моїх". Цим він підкреслював вагу людського досвіду, що сягає з віку в вік, приносить незаперечну користь отим "ненародженим", облегує їхнє життя.

Український літописець Памва Беринда на протязі 30 років складав літопис-хроніку, нотуючи в ній події тодішнього часу. Для чого ти це робиш? — спитали літописця, — хто заплатить тобі за твій труд? Беринда відповів: З мене досить того, що наступні покоління загадають мене добрим словом.

Розуміється, ми не проводимо тут якоїсь паралелі між літописом у масштабі краю й льокальною хронікою, але й ця праця заслуговує на подяку, бодай, нашого місцевого середовища. Адже не так просто зібрати докупи матеріяли, розкидані в багатьох книгах і протоколах, покористуватись усними інформаціями, вираховувати цифрові дані, дотримуючись, насамперед, фактичного становища, уникаючи реклямного стилю й будьяких фантазій.

Судячи по об'єму Збірника, можна подумати, що над ним трудилась ціла корпорація, бо й справді: це ж не тоненька брошура, не пропам'ятний листок, складений нашвидкуруч з нагоди того, чи іншого ювілею. Це — солідна праця, яка зробила б честь найчисельнішій і найбагатшій організації.

Всі галузі громадської діяльності охоплені Збірником, але ж подані вони не відірвано від того шістдесятиліття, яке лишилось позаду, а в хронологічній послідовності, з аналізом часу, на протязі якого відбувались різні події, що виходять за межі місцевої хроніки.

Тут читач побачить колишню Америку, ще не таку блискучу, як тепер, не скрізь електрифіковану, з вугляним, або й деревним опалом хат, з незабудованими близькими околицями міста, з переважаючим кінним транспортом. Тут наведені картини всенародної біди — депресії в кінці двадцятих і на початку тридцятих років. Тут занотовано політичну боротьбу між національно свідомим і, так би мовити, "поплентацьким" скомунізованим середовищем.

Найбільш же цінним являється те, що в Збірникові, як у дзеркалі, можна побачити ріст нашої еміграції — від малоосвічених піонерів до вироблених культурно й політично тих же самих піонерів, що створили міцну, сконсолідовану українську організацію, поставили тривкий пам'ятник своєї праці, якого не зрушить час.

Віддаючи належне признання всьому загалові, не можемо оминати основного спричинника колосальної, за своїм розміром, хроніки Товариства "Вільних Козаків". Конкретно: її підбрано й складено майже в цілості лише однією людиною, **Володимиром Гавриляком**. Можна подивляти енергію довголітнього секретаря Товариства, який, працюючи на державній роботі, маючи безліч обов'язків службового й родинного характеру, за рахунок свого відпочинку, спромігся подарувати нашим людям ось таку об'ємну і безсумніву цінну книгу. Завдяки посвяті В. Гавриляка, українська еміграція, скупчена в м. Рочестері й поза ним, матиме змогу прослідкувати, як жили й працювали наші переселенці, починаючи від 1909 року.

Пропонуваний увазі читача Збірник відіграє значну роль й для майбутнього історика, який займатиметься більш широким показом життя української еміграції на американському континенті.

Наостанку зауважимо: створення небувалого хронікального Збірника в провінційному Рочестері може бути взірцем для всіх тих організацій, які хотіли б лишити пам'ятку своєї праці й боротьби за ствердження авторитету української нації в діаспорі.

А. Калиновський

НА ПІОНЕРСЬКОМУ ЕТАПІ

ПОЧАТКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У МІСТІ РОЧЕСТЕРІ

З нашим Товариством тісно пов'язана історія українців Рочестеру. Наші члени-основники не лише дали початок першій світській організації українців у нашому місті, але й були основоположниками церковного та громадського життя громади. Тому у вступі до нашої історії, мусимо, бодай, коротко згадати ці початки.

Намагатимемося змалювати образи тих піонерів організаційного життя та показати умовини, серед яких їм доводилося працювати.

Наші піонери, перші українські поселенці в Рочестері, походили з Західньої України — Галичини. Найстаршим емігрантом був, правдоподібно, Стах Макогін із Пукова, Рогатинського повіту, що прибув до Рочестеру в 1900 році. Після того почали прибувати інші емігранти, найбільше, рогатинці, а згодом і з сусіднього повіту Калуш. Отже, першими поселенцями в Рочестері були рогатинці та калушани.

В 1901 році прибули В. Паснак, Гринько Пакула, Т. Шургот, а в 1903 році Гринько Кисіль,

Василь Лучишин, Іван Єйна і Тома Польовий.

В Західній Україні, звідкіля приїздили наші піонери, було тоді важке соціальне становище. Польський уряд підтримував поміщицьке землеволодіння, панувала страшна шовіністична реакція, а наші люди мали дуже малу свідомість щодо національного питання.

Але також саме тоді в Галичині почали організовуватись широкі маси селянства під гаслом: право та свобода для всього народу. Провід у тій боротьбі почала вести мала група учнів Івана Франка й Михайла Павлика, під прапором Української Радикальної Партії. За її впливом, організувалися маси селянства, трудової інтелігенції та робітництва. Українські студенти почали боротьбу за український університет і право говорити своєю мовою. В гімназіях творилися таємні гуртки молоді, відбувалися криваві вибори, де жертвами падали українські селяни. В селах організовувались рідні школи, "Просвіти" і радикальні руханково-спортові Товариства "Січи". Нарешті, як наслідок відплати за кривду народові, прий-

шло вбивство намісника, графа Потоцького, який загинув від руки молодого студента, Мирослава Січинського.

Це були події, які мали великий вплив на наших піонерів — організаторів українського життя в громаді.

Наших піонерів змушували шукати нового місця поселення крайня нужда й великий голод на землю, що була тоді в рідному краю найважливішим варстатом праці. Отже, виїздили здебільше селянські діти, щоб знайти кращу долю, заробити на життя й допомогти своїм рідним, які залишилися вдома.

І вони привозили з собою не тільки любов і тугу за своїми близькими, за рідними сторонами, а й незатерті, невмирущі спогади про громадський рух, про товариське життя в читальнях Просвіти, в організаціях молоді "Січ" і в аматорських гуртках, а понад усе традиції глибокої релігійності та пошани до стародавніх звичаїв.

Рогатинщина, звідкіля прибували наші основоположники, була майже цілком під впливом радикалів. І не дивно, що ініціативу й перші організаційні кроки почали емігранти з Рогатинського повіту. Вони ж творили найчисленнішу, найбільше дисципліновану й національно свідомішу групу.

На початках, коли прибували перші емігранти, не було жодного організаційного життя і ніхто ним не цікавився. Як правило, емігранти приїздили групами, з одної околиці й шукали людей, з якими можна б було порозумітися своєю мовою. Тому й мешкали в так званих "бордінг гавзах", 10 — 15 осіб разом.

Зморені цілоденною тяжкою працею, наші земляки зустрічалися між собою тільки при нагоді. Тоді знайомилися, обговорювали різні буденні справи та мріяли про те, аби скоріше заробити грошей, сплатити борги за подорож і повернутись до жінки й дітей та прикупити в рідному селі поля. Молоді думали про своїх дівчат і наречених, ждали з ними радісної зустрічі.

Емігранти дуже бідували, часто попадали в розпуку, бо ж не знали ані мови, ані тутешніх звичаїв. Лише рідна мова, свої пісні, свої традиції в'язали їх в одне товариство, змушували триматися разом. Чимало між ними було й таких, що не усвідомлювали своєї національної окремішності, старалися влитись у чуже море, відходили й губилися в ньому.

Тодішні умовини життя в Америці не були легкими. Довга, виснажуюча праця, малі заробітки, 10 — 15 центів за годину, часті випадки каліцтва й смерті при праці й за це — жодного відшкодування. Не було також законної охорони життя й здоров'я працюючих. Єди-

ною охороною й порятунком у наглих нещасливих випадках являлася взаємна допомога одне одному.

Такі обставини змушували наших емігрантів триматися своєї купи й поволі розбудовувати національне громадське життя на чужині.

Перші спроби

Рочестер на початку 20-го століття мав 181 тисяч населення, а в тому числі біля 1,200 українців. Перші спроби організування української громади датуються 1905 роком. Вони були спрямовані на заснування своєї церкви, але це через брак священиків не так легко було здійснити. Про це оповідає докладніше Василь Лучишин у бюлетені "Невидиме око" за серпень 1938 р.

Земляк Юрій Бойко розповів Лучишинові, як він був у місті Обурн, Н. Й., де наші люди вже мають свою церкву й Братство. Це так обох зацікавило, що вони вирішили запросити на відвідини до Рочестеру священика з м. Трой.

Невдовзі з Трой приїхав о. Теодор Дволіта і в польському костелі відправив першу Службу Божу для українців у Рочестері. Зійшлися майже всі тутешні українці, а по Службі Божій були сходини в хаті Василя Лучишина, на яких вирішено зорганізувати українську громаду. Вибрано Комітет. До нього увійшли: Тома Топольницький — голова, Панько Попаця — секретар і Тома Польовий — касир. Ухвалено збирати місячну вкладку — 25 ц. від самотніх та 50 ц. від жонатих, а також добровільні датки, хто скільки зможе.

По закінченні сходин, о. Дволіта мав ще нараду з нововибраними громадськими урядовцями в хаті Івана Форманчука. Там він заініціював своїх 25 дол. на початковий фонд, але просив, щоб йому заплатили кошти подорожі. Отже, вийшло непорозуміння й громадські організатори від послуг того священика відмовились.

Дальша духовна опіка над українськими поселенцями в Рочестері була тільки доривочна. Час від часу приїздили священики з інших міст, відправляли Служби Божі й виконували інші обрядові функції: вінчання, христини, тощо. Приїздили священики о. Ігуменко з Елмайра Гайтс, о. Лев Сембратович з Бофало та о. Вол. Петрівський з Обурн, Н. Й.

ПЕРШЕ БРАТСТВО

Вперше зорганізовано Братство св. Йосафата, як відділ братської організації, що називалась тоді "Руський Народний Союз", щойно в 1908 році.

St. Josaphat's Church
First Ukrainian Catholic Church, Remington Street
Rochester, N.Y. — Dedicated May, 1910

Треба нам пам'ятати, що "Руський Народний Союз" постав 1894 р., в м. Шамокін, Пенсильвенія. Він був організований і побудований на ідеях братерства і взаємодопомоги та мав єднати всіх українців без різниці релігійних і політичних переконань, ширити братню толеранцію, пропагувати спільну працю для добра своїх членів. За невеличку вкладку цей Союз мав забезпечувати членів на випадок хвороби, каліцтва й смерті.

Таке ж завдання мало й перше українське Братство в Рочестері.

Основоположником Братства був о. Волод. Петрівський з Обурн, який обслуговував тоді рочестерську українську громаду. В жовтні 1908 р. обрано першу Управу Братства, куди увійшли: Іван Швець — голова, Василь Лучишин — касир, та Іван Іваськевич — секретар. Ініціативу й організаційну працю в Братстві перебрали рогатинці.

Між 70 членами цього Братства зустрічаємо також імена людей, які пізніше стали основоположниками Братства св. Георгія, що його продовженням було Товариство "Вільних Козаків", а пізніше Український Народний Дім. Ці люди: Іван Паснак, Василь Кучмій, Іван Іваськевич, Петро Ковтун, Микола Кучмій, Іван Гранковський, Яким Пригода та інші.

Парохію під назвою Руської Греко-Католицької Церкви ім. св. Йосафата в Рочестері зорганізовано 28-го червня 1909 року. Її першим парохом став о. Лев Сембратович із Бофало, а церкву при вул. Ремінгтон збудовано й посвячено в травні 1910 року.

Так велика потреба й тяга до гуртового товариського життя спонукала наших емігрантів створити спочатку релігійне, а потім і громадське об'єднання. Серед таких обставин постало й наше Товариство в 1909 році, започаткувавши поживлення й розріст українського громадського життя.

ЧИТАЛЬНЯ ПРОСВІТИ

Відчуваючи потребу ширення культурно-освітньої праці, горстка свідоміших рочестерських громадян вирішила заснувати в 1911 р. читальню Просвіти, яка стала першою світською українською організацією в Рочестері.

Вона об'єднувала в своїх рядах українців різних політичних і релігійних переконань. До неї належали члени Братства св. Йосафата, Товариства "Запорожська Січ", Братства св. Миколая і найчисленніша група членів Братства св. Георгія, пізніше — Товариства "Вільних Козаків".

До найбільш активних членів читальні Просвіти належали: Григорій Боднар, Павло Макогон, Михайло Яцула, Василь Кучмій, Микола Кучмій, Микола Шевчук, Іван Притула, Дмитро Федик, Дмитро Братусь, Андрій Петрів, Микола Мурашко, Антін Шеремета, Михайло Стецура, Онуфрій Шеремета.

Читальня Просвіти мала свою домівку на Бейден стріт до 1913 р., а опісля при 529 Клінтон свеню, Норт.

На оплату приміщення та передплатування українських крайових та еміграційних газет, члени читальні вносили 25 центів щомісяця. Всі члени були зобов'язані брати участь у сходинах, зборах, імпрезах і різних працях читальні. Сходилися тричі на тиждень для читання газет, слухання доповідей та обговорення громадсько-політичних проблем. В той спосіб члени підносили свою самоосвіту, поширювали загальноосвітні знання.

При читальні Просвіти існував хор під диригуванням Григорія Боднара, який доривочно виступав під час різних імпрез і громадських свят.

Більшу акцію діяльності почато збіркою на "Фонд визволення М. Січинського". Щоб спопуляризувати цю збірку, до Рочестеру було запрошено аматорську театральну групу під проводом Маланюка, яка прибула з рідного краю в Америку та мала в своєму репертуарі драму "Січинський - Потоцький".

Наша громада дуже зацікавилася виставою, але знайшлася група церковних людей, яка зробила донос до поліції й просила заборонити виставу, бо вона, мовляв, прокомуністична й безбожницька. Після перевірки й ствердження, що це безпідставні вигадки й наклеп, поліція дала дозвіл на виставу драми без жодних поправок, чи обмежень.

Вистава мала успіх, але в матеріальному відношенні принесла дефіцит, бо кошти утримання аматорської групи були настільки високі, що ані прибуток з вистави, ані збірка пожертв не могли їх покрити. Такий вислід приніс за-

гальне невдоволення членів читальні та захитав довір'я до її провідників.

Отже, читальня існувала не довго. Початкова згода між членами різних політичних переконань і релігійних вірувань не витримала іспиту. Незадоволені з політичного напрямку читальні Просвіти, залишають її активні діячі з групами своїх прихильників. Відходить провідний член Андрій Петрів до створеної в міжчасі "Прогресивної громади", а також група Андрія Войчишина, що включилась до 29 Відділу Соціалістичної партії.

Ліквідацію читальні Просвіти переводить в 1914 році Управа в складі: Стах Маскевич, Василь Зубик і Дмитро Братусь. При ліквідації виникла гостра суперечка про те, кому належатиме бібліотека читальні Просвіти, якої домагалася і група Андрія Петріва і група Андрія Войчишина.

Остаточню бібліотеку перебрала для свого середовища група Войчишина, що пізніше сконцентрувалася при Українському Робітничому Домі.

ПЕРШІ ПОЛІТИЧНІ ГУРТКИ В РОЧЕСТЕРІ

Прогресивна Громада і Відділи Української Соціалістичної Партії

Напрямок культурно-освітньої праці в читальні "Просвіта" була невдоволена група членів, що її очолював Андрій Петрів, колишній співредактор газети Українського Поступового Робітничого Товариства "Гайдамаки". Вона вирішила заснувати окреме освітнє Т-во для прихильників поступово-радикального руху. Це Т-во під назвою "Прогресивна Громада" почало свою діяльність у 1914-му році — лекціями, нарадами та вічами.

В 1915-му році прибув до Рочестеру Мирослав Січинський, овіяний тоді славою героя-месника за кривди українському народові, і "Прогресивна Громада" запросила його на своє віче, як головного промовця. Але він у той час заступав чисто-самостійницькі й демократичні погляди, отже, поділив громаду на два табори. Прихильники національно-самостійницьких ідеалів підтримували М. Січинського, а прихильники інтернаціонального соціалізму і класової боротьби оформилися в про-большевицьку групу, яку очолювали Михайло Андрейчук і Андрій Войчишин.

Поступово на тому тлі почала розростатися завзята й затяжна політична боротьба. Революційні події в Європі і в Україні викликали симпатії до про-большевицької групи серед українців Рочестеру. Під їх натиском "Прогресивна Громада" ослабла, згодом стала цілком

неактивною, і на її руїнах утворився в 1916 р. 29-ий відділ Соціалістичної Партії, централю якої називалась Українською Федерацією Соціалістичної Партії в Америці.

В 1917-му році місцевий відділ Соціалістичної партії явно став по Сіді большевиків, хоча централю партії в тому часі ще додержувалась українських національних принципів.

Заангажування місцевого відділу по большевицькому боці викликало гостру реакцію меншости, яку очолював Андрій Петрів.

Ця група zorganizувала другий відділ Української Федерації Соціалістичної Партії, що діяв число 58. Відділ постав на зборах 16-го березня 1917 р., які відбулися в Лейбор Лайсіум домівці. Як головну причину створення нового відділу, подано те, що в 29-му відділі провадять на зборах особисті сварки, але справжньою причиною були ідеологічні розходження. До відділу вписалися ті члени, що трималися тоді плятформи соціалістичного патріотизму. Ними були: Яким Шеремета, Василь Юган, Дм. Сьома, Дм. Братусь, Гр. Боднар, Гр. Поповняк, Йосип Братусь, Дм. Татига, Кость Гнатів, Ів. Дорофей, С. Яструб, А. Андреїв, С. Кохан, С. Богуш, Т. Кисіль, О. Шеремета, Зах. Румах, Т. Карпишин, М. Писаревський, М. Юрків.

Вибрано уряд в складі: Яким Шеремета — рек. секретар, С. Богуш — фін. секретар, В. Юган — касир, Дм. Братусь — організатор.

Як виказують записи, були це переважно молоді члени Т-ва "Вільних Козаків".

В скорому часі відділ почав лекції про соціалізм і про політичні науки, референтом яких був Андрій Петрів. Скликано віче в жовтні 1917-го року, де промовляв запрошений місцевий гість О'Браєн — в англійській мові, а Андрій Петрів — в українській. Спроваджено кільканадцять книжок до бібліотеки цього відділу і члени міцно трималися своїх переконань.

Намагання старого 29-го відділу привернути членів нового відділу до одної політичної організації нашоствхнулися на сильний спротив новоствореної групи. Однак, і доля цього нового відділу не судила йому довгого життя. В централі Української Федерації Соціалістичної Партії почалась боротьба між фракціями про-большевицької групи й українських соціалістів, які заступалися за Українську Народну Республіку й відмежовувалися від російських большевиків. Коли в 1918-му році про-большевицька група взяла верх і партія виявила нахил до радянськості, з неї виступили М. Січинський, М. Цеглинський і інші. Централю стала про-большевицькою і згодом перезвалася на Українську Федерацію комуністичної партії Америки.

Під тим впливом 29-ий відділ соціалістичної партії в Рочестері взяв явно радянофільський курс, а 58-ий відділ мусів скапітулювати, коли з централі прийшла заборона для нього діяти далі.

Не маючи відповідного опору й реакції, 29-ий відділ швидко згуртував у своїх рядах 218 членів та перебрав ініціативу всього політичного життя в Рочестері й околиці. Большевицька пропаганда бушувала в широких масах нашої громади. Спритним агітаторам легко було перетягати на свою сторону політично невироблених українських емігрантів. Інші угруповання не мали відваги виступати, а тим більше вести будьяку протиакцію на вічах, пікніках, зборах. Большевицька група вербувала членів, обіцяючи наділ землі і рай в Україні, дармові шіфкарти й таке інше. Баламутство досягало успіхів і навіть група колишніх членів 58-го відділу капітулювала, не маючи підтримки в масах.

Церковні Товариства також були загрожені цією пропагандою між своїми членами, але й вони не наважувались публічно протиставитись агітаторам.

Український Рочестер опинився в радянофільській орбіті. Большевицька література в українській мові заманювала наших людей. Не можна було зробити жодного громадського зібрання, чи віча, де комуністи не влаштували б якогось заколоту. Атмосфера була напруженою, й лише організованим спротивом усього національного табору вдалося спинити загрозу, а згодом зламати їй хребет.

Домінуючу роль в тій боротьбі відіграли члени Т-ва "Вільних Козаків", где треба було довгої й невтомної праці в Федерації українців, у просвітньому гуртку, в організації "Оборони України", в Рятунковому й Центральному Комітетах.

З часом ця сильна та активна своїм галасом про-большевицька група скапітулювала й її проводирі мусіли шукати нових форм діяльності у малому колі своїх симпатиків.

ТЕРНИСТИМ ШЛЯХОМ ПІОНЕРІВ

(Спогади піонера)

Минуло вже понад 65 років, як у Рочестері оселились перші українські емігранти. Злидні виганяли їх із рідних хат, і вони приїздили сюди шукати кращої долі. Приїздили з наміром заробити шматок хліба, тяжкою працею своїх рук заощадити трохи грошей, щоб можна було з ними повернутись до рідного краю, купити кусень землі, збудувати хату й вести господарку між своїми односельчанами так, як робили їхні батьки й діди.

Покидали рідний край молодими хлопцями й дівчатами, часто ще підлітками, малограмот-

ними, або й зовсім неграмотними, бо тут, далеко за морем, була "обітована земля", про яку вони мріяли й сподівалися вийти в люди.

Я належав до тих підлітків, що покидали батьківщину з болем серця, але і з великою надією повернутись назад. Я не був одним із перших піонерів-емігрантів, але пішов їх слідами і став свідком того життя й обставин, серед яких їм довелося перебувати в піонерських часах. Разом із ними я ділив долю й недолю, тому й хочу розповісти дещо з мого пережитого.

Народжений 1897-го року в селі Липиця Долишня, Рогатинського повіту, я зазнав гіркого життя з дитячих років. Моя мати померла, коли мені було 11 років, і батько до року оженився вдруге. Коли я трохи підріс, то просто не міг дивитись на тяжкі обставини нашої родини й узявся в міру своїх сил допомагати батькові. Спочатку пас корів начальника станції і д-ра Гвоздецького, разом зі своєю художобою, й за це мені трохи платили.

В 1912-му році хлопці з нашого села їхали на заробітки до Прусів. Я поїхав із ними. Мав тоді тільки 15 років.

Працював у Горішньому Шлезьку, носив воду для робітників, що випалювали й дробили вугілля. Перша моя платня була дві німецькі марки на день.

Над нами, приїжджими, німці збиткувались, та приходилось терпіти. Мовчки вислухували ми різні насмішки й потихеньку співали кимсь складену пісню:

Той, хто хоче біду знати, хай їде до Прусів,
А у Прусах людей мучать, як жида Ісуса.

Після двох років праці в Німеччині, довідався я, що мій тіточний брат Андрій Семененко приїхав з Америки, оженився в своєму селі й збирається знову повертатись в Америку. Я теж вирішив туди їхати, бо не бачив іншого виходу зі злиднів і терпінь. Списавшись, зустрінулись ми в Катовицях і разом від'їхали з Гамбурга, на кораблі "Імператор", 10-го березня 1914-го року.

З нами їхали тоді також односельчанки Текля Турянська (Романів) і Текля Павчук (Полівка). До Рочестеру прибули 21-го березня. Зупинились у Миколи Грицака, при вул. Галенд. Там дали нам повечеряти й поклали спати. Грицак жив біля колії, де весь час рухалися вагони, і тому просто не можна було заснути. До ранку я й очей не заплющив.

Другого дня Андрій запровадив мене до нашого односельчанина Якіма Пригоди, що мав уже свою родину — трьох синів і двох дочок. Діти були добре виховані й нікому не заважали. Я лишився в Якіма Пригоди, при Евергрін вул. на постійне мешкання й харчування, за

три долари на тиждень. Це був так званий "бордінг гавз". Було там разом дев'ять робітників, що спали по двоє на ліжку. В кожній кімнаті стояло два ліжка.

Фабрик у Рочестері тоді було небагато, й ті — малі. Дістати працю на фабриці теж не проста справа, хібащо за добрим посередництвом. Перша моя робота була в невеличкій кравецькій фабриці, при вул. Марія. Влаштували мене на ту роботу Марія Федьків (Юрків). Працював я 9 годин кожного дня, а платили 5 дол. 50 ц. на тиждень. По роботі, ми ще одну годину безплатно замітали фабрику.

Але я був задоволений і з тої праці. Було мені приємно чути там свою мову, бо ж англійської я ще тоді не знав і потребував різних пояснень. Зі мною працювали Михайло Юрків, Яцько Рубаха й інші.

В жовтні 1914-го року Яким Пригода влаштував мене на фабриці Гикі Фрімен, де й сам працював. Там уже платили 11 дол. на тиждень, і це було добре, тим більше, що працювали ми лише 40 годин тижнево, а не 48.

Робітники тоді мали дуже обмежені права. За вільні державні свята і за тижневу відпустку нічого не платили. Пересічна платня в Рочестері була 15, 20 і 25 центів на годину. Дівчата здебільша працювали, як прибиральниці в приватних хатах, мали за це 2 дол. 50 ц. на тиждень, а також їжу й місце для сну.

З наших мізерних заробітків треба було викупити на помешкання, харчі, одягу, та й вислати родині — зворот коштів подорожі і сяку-таку підтримку для господарки, отже, заощадити щось для себе не було змоги.

Мене дивувало, що в Америці бракує електричного світла й гарячої води в хатах, бо Німеччина, наприклад, все це мала подостатком. Тут же, хто хотів скупатись, мусів іти до громадської лазні на Бейден стріт.

Дороги і хати освітлювали тоді газом. Де-хто ухитрявся причепити дротиком монету до скриньки газопроводу в пивниці й таким чином забезпечував собі контрабандне світло. Так робили й ми.

Огрівали хати деревним вуглем, себто, в кожну кімнату ставили залізні печі, насипали туди вугілля й воно "давало дух". На тих печах нагрівали й залізко та прасували білизну.

Авт на дорогах було мало, здебільша їздили кіньми, а тому на кожному розі стояли корита з водою для напування коней. Зимою сніг також відгортали кіньми ще краще, як тепер машинами.

До праці більшість наших робітників ходили пішки, навіть і по кілька миль, щоб заощадити п'ять центів туди і п'ять центів назад.

Ресторанів-коршм не бракувало. Можна було випити й закусити за 10 центів. Однак, цю

"розкіш" ми собі дозволити не могли, а крім того, в коршмах часто траплялися бійки, а це — неприємне видовище.

Грабунків тодішня Америка майже не знала, зате процвітало ошуканство. Одурювали на кожному кроці, особливо, довірливих емігрантів. Продавали шері неіснуючих фірм, різні попсовані речі. Я сам купив чотири годинники по 2 дол. 50 ц., хотів переслати їх до краю, а коли приніс додому, виявилось, що вони не мають механізмів і довелося те надбання викинути на смітник.

Тим часом наші рідні землі навістила воєнна завірюха, і сподівання емігрантів на поворот, стали безнадійними. Отож, ми почали шукати розради в гурті.

В 1916-му році Степан Лотоцький намовив мене вступити до Т-ва "Вільних Козаків". У той час головою Т-ва був Микола Швець, секретарем — Михайло Паньків і касирем — Іван Димкар. В Т-ві я почував себе краще. Ми розмовляли своєю рідною мовою, слухали різні новини про становище в краю і взаємно собі помагали.

В 1921-му році мене вибрали рекордовим секретарем Т-ва, хоч я не мав найменшого поняття, як вести секретарські справи. Мене навчив, спасибі йому, касир Микола Кучмій. А що я був охочий до праці, то швидко опанував техніку збирання членських вкладок і розрахунків із УНСоюзом. Секретарював довгі роки.

В членах Т-ва було тоді 129 молодих хлопців, і на збори приходили всі, крім тих, що працювали вечорами. На товариські забави й інші імпрези також являлися всі, не треба було накладати кар за неявку. Забави Т-ва були приємною розривкою, тут панувала товариська атмосфера, веселість і взаємопошана. На пікніки члени їхали найтятим автобусом. Дорогою співали, жартували, а на пікніку влаштовували танці під музику оркестри Климців, або М. Юрківа. Коли хто з якихось причин не міг відвідати пікнік, то все шкодував і питав, коли буде другий.

На наші імпрези учащали також члени Братства св. Йосафата і св. Миколая, а наші члени брали участь в їхніх імпрезах.

З великим зацікавленням читали ми всі газету "Свобода", і то було одною з причин, чому ми вступали до відділу УНСоюзу. Та рідномовна газета являлась єдиним джерелом, з якого ми довідувались про те, що діється на нашій батьківщині, бо американських газет тоді ще не читали за браком знання мови. Не мали в той час і радія та телевізії.

Пізніше обставини змінилися. Т-во поповнилось новими членами, поширилась культурно-освітня праця, про що докладніше поінформо-

вано в нашому збірнику. Бракувало, однак, власної домівки, в якій відчувалася пекуча потреба.

В 1928-му році члени Т-ва зложились по 25 дол. і купили дві хати на Джойнер стріт. Одну переробили на товариську домівку, а другу винайняли Стахові Мельникові. Ця невеличка домівка дала поштовх для більшої праці, але члени розуміли, що вона не відповідає вимогам Т-ва, а тим більше всієї української громади, яка невпинно зростала.

В домівці при Джойнер стріт поживавилась активність Т-ва. Відбувалися сходи, віча, лекції, проби хору й мандолінової оркестри під керівництвом Лева Сорочинського, працювала дитяча школа під проводом учителів М. Січинського, М. Юрківа і Д. Братуся, ставились аматорські постановки, знов же під проводом діяльного члена Т-ва, Д. Братуся.

Однак, з більш складними аматорськими постановками, або з концертами треба було йти до Литовської домівки, або до Лейбор Лайсіум і там наймати залю. Отож, у 1925-му році ми вирішили будувати новий дім при 102 Джойнер стріт. В тій справі було скликано віче. Реферували М. Січинський і Д. Братусь. За внеском М. Січинського і Л. Сорочинського, створено Американський Дорадчий Комітет для допомоги нашим замірам, але залишилось відкритим питання: як роздобути потрібні фонди. Члени Т-ва думали вже про будову загального УНДому та в тій справі переговорювали з іншими Братствами й Товариствами. Вимога всіх була, щоб УНДім будувати в іншій секції, а не при Джойнер стріт. Почали шукати за новим місцем, і лише в 1929 р. справа набрала конкретних форм.

За посередництвом і намовою Дмитра Братуся, що займався тоді продажем реальностей, вирішено закупити дві хати при 831-835 Джозеф евеню, за 9.800 дол. Це рішення перевели в життя і таким чином Т-во "Вільні Козаки" стало власником площі для майбутнього Українського Народного Дому.

Повідомили інші Братства й Товариства з закликом, щоб і вони пристали до будови. Початок був добрий. Улаштовано забаву в Лейбор Лайсіум, яка принесла 140 дол. прибутку. Створено загальний комітет із представників усіх Братств і Товариств. 16-го березня 1929 р. заінкорпоровано спільне Товариство під назвою "Україніан Сеттлемент оф Рочестер інк."

Реєстрація Корпорації коштувала 119 дол. 40 центів.

Т-во "Вільних Козаків" мало щирий намір будувати спільний Народний Дім для всієї української громади в Рочестері й ішло на всі поступки, щоб усіх задоволити. Однак, були в нас амбітні й зарозумілі громадяни, які не бажали спільної праці, і по коротких нарадах вона розбилася. Не лишалось іншого виходу, як братися за справу самому Т-ву "Вільних Козаків".

Справа не була легка. Тоді якраз дошкуляла загальна депресія, багато наших членів опинилися в скрутному безробітному становищі, деякі працювали тільки по 8-10 годин на тиждень. Але ж, як кажуть, "відважним належить світ". Ми взялися до праці. Ходили по хатах і збирали гроші. Іноді треба було заходити кілька разів, щоб дістати один-два долари. У неділі їздили до українських фермерів, 30-40 миль від Рочестеру, в тій же справі. Часом діставали кілька доларів, а часом — нічого. Найбільше мандрували в тій гонитві за пожертвами Д. Братусь, М. Стрілець, М. Магомет, В. Гуряньський, А. Кисіль і Гр. Чорний.

Ця праця тривала кілька років. Економічна криза згодом проминула, настали ліпші часи, і ми мали більші успіхи.

Завдяки нашій витривалості й наполегливості, нам удалося збудувати Товариський Дім для своїх членів, їхніх дітей і внуків, і для добра цілої громади.

Маєток Т-ва було перевезено до нового приміщення в грудні 1936 р. Тоді також оголошено на зборах, щоб хтось із членів перебрав на себе хати при Джойнер стріт, які мали ще моргедж 1.600 дол., а коштували Т-ву 4.500 дол. Спочатку бажалих не було, але згодом зголосився сусід Михайло Рудий, який погодився перебрати хати й моргедж, а ще добровільно заплатив Т-ву ратами 100 дол.

У новозбудованій домівці члени Т-ва ще з більшою завзятістю почали працювати для добра громади й для допомоги визвольній боротьбі українського народу, спільними зусиллями здобуваючи нові успіхи. Тепер наше Т-во має свій власний дім і міцну національну організацію, що розпоряджає солідним маєтком, а ми, піонери, горді з того, що дали почин цій великій справі і своєю відданою працею поставили міцні підвалини для неї.

Володимир Гуряньський

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

Один з перших дописів з рочестерської громади

С В О Б О Д А

урядовий орган Р. Н. Союзу в Америці
Джерзи Сіти, Н. Дж., четвер, 2-го жовтня 1913
ч. 40.

ПРОСЬВІТНІ ВІЧА.

Rochester, N. Y.

Заходом "Просьвітної Комісії" заснованої при Р. Н. Союзі, відбуло ся у нас в Рочестер в дни 21-го вересня с. р. просьвітне віче, на яке прибув референт п. Д. Андрейко.

Віче отворив місцевий парох, о. В. Меренків та, покликавши на секретарів п. І. Пастущина і В. Луцишина, пояснив вступним словом ціль віча і задачі "Просьвітної Комісії, почім уділив голосу делегатови п. Д. Андрейкови. П. Андрейко сердечними і щирими словами змалював долю нашого народу.

Ціла причина нашої народної недолі, то брак просьвіти, яка рішає про жите і будучність як одиниць так і цілих народів. Як виховаємо свої діти, такий хосен буде з них мати нарід. Дітей в першій мірі повинні ми учити рідної мови, якої уживали наші діди і прадіди та якої і ми тепер уживаємо. Ми знаємо, що як дитина научиться в хаті говорити по руськи, то між дітьми на улиці виучить ся певно англійської мови. Але коли дитина в своїй хаті або в нашій приватній школі не научить ся по руськи, то певно вже нігде не научить ся своєї рідної мови. А з наших дітей, неуміючих руської мови, що стане ся? Стануть ся виродками, яничарами, що рідного тата і рідної мами будуть випирати ся. А причиною сего буде не хто инший, як самі родичі таких дітей, бо не виховали їх в своїм руськім дусі. Коли отже так річ має ся, ми повинні постаратись о наші руські школи, де наші діти могли би учити ся по руськи та виховувались би в дусі релігійнім і народнім.

Тепер про старших. Дуже а дуже важною справою є, щоби всі дорослі Русини зорганізувались в товариство "Просьвіта", яке дбати буде про культурне, просьвітне та економічне

піддвижене нашого русько-українського народу тут в Америці.

Кожний нарід, який хоче удержати свою народну окремішність, мусить дбати про свою питому культуру і просьвіту. Наш нарід, який належить до найстарших культурних народів Європи, завдяки невсипущій праці в послідних роках мимо того, що находиться в дуже невідрадних політичних відносинах, та мимо запеклих старань наших сильних сусідів, щоби руську окремішність прибити та нас Українців спольщити або зросійщити, жиє своїм народним житєм, та далі жити буде. Тож обовязком кожного Русина-Українця є гуртувати ся в своїх руських товариствах та працювати над піднесенем народної руської просвіти. І тут в Америці не повинно бути одного Русина-Українця, який не належав би до своєї народної організації.

Тому то поставила собі за ціль "Просьвітна Комісія" існуюча при "Руськім Народнім Союзі, щоби з'організувати по всіх усядах Америки Русинів-Українців, та згуртувати всіх до народної просьвітної роботи. В кождім місті, де є Русини, має оснувати ся руську читальню з бібліотекою, щоби наші люди читанем газет та цікавих книжок могли в своїм дусі просьвічати ся.

Горяча промова п. Андрейка зробила на всіх присутних велике вражінє, тож на його зазив, щоби тутешні Русини вписували ся в члени товариства "Просьвіта" в Америці, сейчас багато присутних вписало ся і зложили вступне і вкладки. На ціль "Просьвіти" зібрано \$22.75, а крім сего Бр. сьв. Йосафата, від. 217, і Бр. сьв. Георгія, від. 16, жертвували від себе по \$5.00, разом отже зібрано \$32.75.

Рівночасно вибрало віче на відпоручника рочестерських Русинів до "Просьвітної Комісії" Івана Пастущина. Віче закінчило ся відповідною промовою о. Меренкова, в якій о. предсідатель подякував сердечно п. Андрейкови і всім присутним за участь в вічу, як також відсьпіванем нашого народного гимну.

Іван Пастущин, секр.,

Василь Луцишин, секр.

Летючка-оголошення з 1915 р.

Народе гноблений віками, стань в своїй обороні!

Тепер, коли над нашою рідною землею нависло таке горе, ціла вона перемінена в одно море пожежі і тільки чорні клуби диму взносять ся понад нею.

Тепер, коли нам ЗАПОДІЯНО НАЙБІЛЬШУ КРИВДУ, про яку хто чув, коли небудь, бо не тільки що попалено, порабовано добро наших рідних, наші села і міста зрівняно з землею, що й сліду по них не остало але та кож НЕМІЧНИХ СТАРЦІВ ЗАБРАНО В ПОЛОН і вивезено в глибоку Росію. Понад сто тисяч — як доносять часописи — тих нещасливців силоміць відірвано від своїх повалених хат і вивезено їх там і висипано на чистім полі і так полишено без найменших средств до житя. Ось як один очевидець описує ту сцену:

"Що день і що ніч надходили довгі тягарові поїзди і висипали нові товпи нещасних мучеників, що покинули рідні місця, свої хати, свої загари, своє майно серед грохоту невблаганних карабінів і гармат і побігли в світ за очі зі сумною надією, що хтось десь змилює серце над їх нуждою, над їх безвихідним горем".

Се дістало ся нам, що пустила російська цензура, но в дійсности ся сцена виглядає далеко гірше. По перше, що вони самі з доброї охоти не покинули своїх місць, але їх насильно забрано і вивезено туди.

Ся страшна доля спіткала не тільки наших селян, але весь загаль. Всіх наших визначніших людей, всіх на-родних робітників і діячів спіткало се саме лихо, а може й гірше, бо тамтим дозволено на повільне конанє серед поля, а їх позамикано по тюрмах і позасилано в далекий Сибір, яко головних "бунтовщиків" проти росій-ського панованя в Галичині.

Не помилували царські розбишаки навіть смирного чоловіка нашого митрополита графа АНДРІЯ ШЕПТИЦЬ-КОГО і його вивезено в Росію і віддано під арешт, за те тільки, що любив свою Україну.

Не минула царська рука й славного ученого великого історика і найдіяльнішого члена нашої суспільности професора МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

І його на приказ кровавого Миколи ЗАСЛАНО В СИБІР, бо і в нім царський уряд добачує НЕБЕЗПЕЧНУ ЛЮ-ДИНУ ДЛЯ СВОГО САМОДЕРЖАВЯ. В чоловіці науки, котрий весь час працював для вселюдської скарбниці знаня і поза те в него не було й часу до інших справ мішати ся, його царський уряд обвинувачує в якихсь воєнних тайнах і шле в Сибір. Се вже таке безправство про яке світ не чув. І проти того безправства МИ МУСИМО ЗАПРОТЕСТУВАТИ. Ми не можемо спокійно приглядати ся, як ворог точить нашу кров і живцем хоче погребати наше тіло, убити нашого духа. Збиткуючи ся над Грушевським російський уряд — він збиткує ся над цілим на-шим народом, бо хтож як не Грушевський доказав перед світом, що ми дійсно є народ — видаючи том за томом нашу історію в якій дуже гарно та з найбільшою точністю описує нашу бувальщину. Праця та ще не скінчена, доведена доперва до 1652 р. Дальші томи мали появили ся власне тепер, в котрих мало ся розкрити перед сві-том наше поневолене російським урядом і сего мабуть налякав ся сей наш відвічний ворог і заслав сего вели-кого мужа в Сибір.

І коли він там загине се буде ВІЧНОЮ ГАНЬБОЮ ДЛЯ НАС. Ми не повинні і не можемо до сего допустити.

Приходіть всі хто тільки почуває себе Українцем, хто бажає волі своїй нещці Україні, на

ВЕЛИЧАВЕ НАРОДНЕ ВІЧЕ

котре відбуде ся в Labor Lyceum при St. Paul улиці ч. 580

в неділю, дня 7-го падолиста (новембра) 1915 р.

ПОЧАТОК ТОЧНО О ГОДИНІ 3-ій ПОПОЛУДНИ

і там запротестуємо проти тих насильств, яких сотки літ російський уряд допускає ся на нашим народі. Нехай весь світ дізнає ся, яких благ ми зазнали від свого брата, славянина. Нехай не буде ні одного Українця ні Укра-їнки в Рочестер, які би не явили ся на тім вічу. Памятаймо на се, що тільки БОРОТЬБОЮ МИ ЗДОБУДЕМ ПРА-ВО СВОЄ!

Пригадуєм також й се, що віче розпочне ся точно в означенім часі, бо гала є винаймлена від години до го-дини то ми не можемо мариувати часу і чекати на публіку. Тим більше, що будуть промовляти бесідники чужих націй, як англійської, німецької, литовської, польської і др. отже представителі тих націй прийдуть на озна-чений час і не схотять чекати на публіку. На вічу буде співати також "Товариство Співацьке "Боян" під упра-вою п. Ціміхунд.

Реферувати буде наш заслужений борець за права України

Мирослав Січинський

будуть промовляти також ще й другі знамениті бесідники.

Тож ще раз кличемо киньте всі інтереса в тую неділю, а приходіть на віче!

Слідуючі Товариства і Братства беруть участь в тім вічу: ТОВ. "УКР. ПРОГРЕСИВНА ГРОМАДА", ТОВ. "ВІЛЬНІ КОЗАКИ" від 316 У. Н. С., ТОВ. "ЗАПОРОЖСЬКА СІЧ від. 367 У. Н. С., БРАТСТВО СВ. ЙОСАФАТА від. 217 У. Н. С., БРАТСТВО СВ. НИКОЛАЯ від. "Провидія і СЕСТРИЦТВО НЕПОРОЧНОГО АННІ ЗАЧАТІЯ.

ПЕРЕДВІЧЕВИЙ УРЯД :

А. ПЕТРІВ, предс.,

Д. ЗАХАРКІВ, кас.,

І. ПРИТУЛА, секр.

МИНУЛЕ Й СЬОГОЧАСНЕ НАШОГО ТОВАРИСТВА

ПОЧАТКИ ТОВАРИСТВА І ЙОГО РОЗВИТОК

БРАТСТВО Св. ГЕОРГІЯ

Почалась наша історія 8-го серпня 1909 р., коли тодішні молоді хлопці вирішили зорганізувати церковне Братство для взаємної допомоги. В протоколі основуючих загальних зборів від 8-го серпня 1909 р., що відбулися в церковній домівці при Герман стріт, занотовано, що членами-засновниками Братства св. Георгія були "15 свідомих русинів-українців, котрі подалися за море — шукати ліпшого куска хліба і зрозуміли, що їм буде краще, коли працюватимуть разом, бо тоді зможуть самі собі помагати, бо в єдності — сила".

Далі довідуємося, що збори скликав о. Лев Сембратович та Іван Паснак, що імена тих, які прийняли й підписали статут Братства св. Георгія були:

1. о. Лев Сембратович	9. Микола Головка
2. Іван Паснак	10. Теодор Онуфрик
3. Онуфрій Паснак	11. Василь Юган
4. Петро Ковтун	12. Дмитро Падучак
5. Теодор Шургот	13. Михайло Гаврилів
6. Степан Балюк	14. Іван Іваськевич
7. Василь Кучмій	15. Іван Гранковський
8. Павло Макогін	

Ці п'ятнадцять хлопців, русини-українці, як вони самі про себе говорять, були селянські діти, майже всі з Рогатинщини, що, як відомо, була одним з найбільш національно-свідомих повітів, під впливом радикального руху, який був у своїх початках рухом молоді.

Згадані молоді хлопці відчували потребу своєї організації, і основуючі збори лицарів св. Георгія були тим першим кроком.

Вони свідомо прямували до створення молодечої організації, хоч у тому часі вже існувало Братство св. Йосафата й деякі з хлопців до нього належали.

Хотілося все ж таки мати таке Товариство, що дало б можливість самовияву й самовиховання, де була б братня любов і розуміння важливості об'єднання молоді громади в одну національну родину.

Власне, Братство мало заступити їм покинуту родину, бо вони ж усі найближчі земляки-рогатинці і повинні жити, як рідні брати.

Вони прирікали бути лицарями, що плекати-

муть великі чесноти душі й тіла, а тим самим будуть ще краще служити своїм особистим і національним ідеалам.

За патрона ці "перші хоробрі" обрали собі св. Георгія-Переможця, вказуючи тим на свою глибоку віру в успіх поставленої перед собою мети.

Напрямок Братства з'ясовано в його статуті словами: "служити Церкві та нести допомогу членам, або їх родинам на випадок хвороби, чи смерті".

Для несення допомоги статут визначав систему збирання членських вкладок. Ця система полягала в тому, що не всі членські вкладки були однакові, а залежали від висоти виплат. На початках члени платили 2 дол. вписових і 50 ц. місячної членської вкладки. Коли ж Братство мало більші видатки, тоді приходило нове оподаткування членів. До каси Братства поступали також додаткові суми — з забав, концертів, вистав. Якщо ж зважити, що заробітна платня в той час становила 6-8 дол. тижнево, то треба підкреслити ці досить високі вкладки.

На основуючих зборах 8-го серпня 1909 р. вибрано першу управу в такому складі: о. Лев Сембратович — почесний голова. Іван Паснак — предсідник, Іван Іваськевич — секретар, Теодор Онуфрик — заступник секретаря. Василь Кучмій — касир, Михайло Макогін — заступник касира. Контрольна Комісія: Степан Балюк, Павло Макогін, Петро Ковтун. Опікун хворих — Павло Макогін.

Управа в цьому складі приступила до піонерської праці. О. Лев Сембратович почав із новим Братством і на один рік старшим Братством св. Йосафата збірку фондів на купівлю власної площі. Таку площу придбано того ж таки року при Ремінгтон стріт і 28-го серпня 1909 р. посвячено. Зараз же приступлено до будови, чин посвячення якої довершив 4-го липня 1910 р. преосвященний Кир Сотер Ортинський в асисті нового парох, о. Євстахія Сливинського.

З відходом о. Лева Сембратовича, Братство св. Георгія втратило свого опікуна й оборонця. Молоді хлопці перестали почувати себе вибраними, бо третій з черги парох о. Пет-

**Перші урядники Т-ва "Вільних Козаків" — 1915 р.
Микола Кучмій, Іван Притула, Павло Макогін**

рівський більше спирався на Братство св. Йосафата, якого був основником, і запал молодих братчиків до церковної діяльності поволі став остигати.

До квітня 1912 р. Братство св. Георгія існувало, як самостійне Братство, що мало на меті не тільки служити Церкві, але й помагати матеріально своїм членам, одночасно дбаючи про їх громадське виховання.

На зборах 12-го квітня 1912 р. члени Братства вирішують вступити в "славну руську організацію — Руський Народний Союз", і від того часу воно стало підвладним 316 відділом УНСоюзу. Так кінчається період самостійного існування Братства й починається новий етап приналежності до УНСоюзу та нових форм праці для допомогових, культурно-освітніх і громадсько-національних завдань.

Про Братство, а пізніше Товариство, як відділ 316-ий УНСоюзу, пишемо докладніше в окремому розділі.

Братство св. Георгія постійно зростало в членстві, бо до нього вступали самі молоді хлопці, й загально його тоді називали "Братством молодих хлопців русинів-українців".

За перших три роки існування члени Братства видали з каси 400 дол. на "Руську Греко-Католицьку Церкву св. Йосафата в Рочестері" і на допомогу хворим членам 350 дол.

В діяльності Братства на перше місце треба поставити допомогу членства у збірковій акції на церкву. Касова книга Братства виказує в окремому списку 42-х жертводавців на суму 5.550 дол.

Багато часу і праці вкладено в інформативну акцію для приєднання членів не тільки для власного Братства, але також для всього організованого життя.

Улаштовано кільканадцять балів і забав та амоторських вистав і концертів. Поруч із тим ішла праця над самоосвітою й самовихованням.

На спеціальне відзначення заслуговує справа дисципліни. Вона базувалась на плеканні по-

чуття обов'язку і дружніх відносин поміж членами, а також на застосуванні дисциплінарних покарань за кожну відсутність на місячних зборах, чи на імпрезах, які були заздалегідь означені, як обов'язкові. Треба було публічно виправдуватись, і в разі причини визнавали за недостатню, винуватець платив кару від 50 ц. до 5 дол.

Виключення з Братства тягло за собою втрату раніше заплачених вкладок, а в моральному розумінні це дорівнювало товариському бойкоту, на що мало хто міг відважитись. Ця сувора дисципліна розповсюджувалась також на приватне життя, яке мусіло бути візцевим. У протоколах знаходимо багато згадок про ті карі й вимоги щодо виконання обов'язків і поведінки членів.

Був прийнятий правильник, який надibuємо в протоколі від 14-го серпня 1910 р. Там бачимо такі вимоги: 1) Кожен член мусить з'явитись на мітинг, за винятком тих, що мають якусь важливу причину. Неприявний на мітинг член підпадає карі в 25 ц., а урядник на 50 ц. 2) Член, що не з'явився без поважної перешкоди на братській забаві, виставі, вечірці, й інше, підлягає карі на 50 ц., а урядник на 1 дол. 3) Коли б член упився, завів із кимось бійку, або взагалі не заховувався, як слід, він підпадає карі на 10 дол., або й виключається з Братства. Урядник підпадає подвійній карі.

Члени обов'язково брали участь у похоронах померлих колег, організовано з'являлись на громадських імпрезах, вічах і ювілеях. Як годилося лицарям, вони точно й суворо додержувались своїх ухвал.

Братство також дбало про свою репрезентацію та парадність виступів. При парадних виступах зобов'язував стрій та товариські ленти, якими вони стягали на себе увагу цілої громади. Для похоронної обслуги члени винаймали за власний кошт брички, щоб звеличити жалобний похід.

Завдяки такій дисципліні, в Братстві, а опісля в Товаристві "Вільних Козаків", виховалось багато активних членів, що користалися повагою й респектом усіх наших громадян.

Рік 1913 став критичним роком існування Братства св. Георгія. В тому році тодішній парох "Руської Греко-Католицької Церкви св. Йосафата" оголосив у проповіді, що він суспендує Братство з укладу церковних Братств за його "ворожу поставу" до церкви. Формальною і остаточною причиною була вимога того Братства — звільнити дяка, Семена Ціміхуду "за вороже ставлення до Братства", та домагання перед церковним урядом скласти звіт прибутків і витрат.

Як ми вже згадували, в Братстві св. Георгія

організувались головню молоді й свідоміші хлопці, які змагались за правду й справедливість, шукали нових шляхів і метод. В своїй енергійній праці вони увійшли в сутичку зі старшими громадянами, що додержувались старих, консервативних традицій. Вершком непорозуміння стало, отже, домагання лицарів св. Георгія, щоб були оголошені фінансові звіти парохії. За це о. В. Меренків суспендував Братство й йому було відмовлено користуватися домівкою при церкві. Братство перенеслось до залі читальні "Просвіта", при ч. 529 Клінтон евеню. Репресія о. Меренкова викликала деяке замішання в рядах Братства. Предсідником його в тому часі був Микола Залецький, який з огляду на стан свого здоров'я, зрезигнував. Надзвичайні збори 15-го травня 1914 р. вибрали на його місце нового голову в особі Миколи Кучмія.

М. Кучмій і його колеги вже були приготувані на переведення реорганізації Братства. На денному порядку стояла зміна відповідних пунктів статуту і зміна назви.

Ці надзвичайні збори були призначені, як обов'язкові, і неприявність на них загрожувала карою в 5 дол.

На збори з'явилося 71 членів. Предсідником був Микола Кучмій, а головним промовцем-референтом — Григорій Боднар.

У своєму виступі Боднар з'ясував різницю між церковними й світськими організаціями і гаряче підтримував думку зміни Братства на світське товариство.

Дискусія над поставленим внеском Гр. Боднаря була річева і голосування принесло такий вислід: за внесок було 70 членів, проти—один.

Ці збори прийняли також зміну назви Братства на Товариство "Вільних Козаків". Проектодавцем нової назви був також Григорій Боднар.

Про зміну назви було повідомлено головний уряд УНСоюзу і від того часу колишнє Братство вже діяло, як Т-во "Вільних Козаків".

Згадані події започаткували новий організаційний і розвоєвий етап в історії Товариства.

Т-ВО "ВІЛЬНІ КОЗАКИ"

З виступом із системи церковних Братств, відкрився для нашого Т-ва ширший шлях для самостійної акції й співпраці з іншими українсько-американськими організаціями, а тим самим ширше поле для свободної культурної й громадської діяльності.

Упродовж перших років існування Братства, викристалізувався також громадський світогляд його членів. Для них обітована земля, до якої привела їх доля, виявилася твердою школою життя. Вони, не зриваючи з рідним кра-

єм, наполегливо, крок за кроком, шукали нових форм громадської праці на чужині, з відмінними обставинами, якої доводилося рахуватись. Ці шукання йшли під гаслом поступово-радикальних течій.

Пожвавлюється організаційна праця Т-ва, поширюються рямці для членства через запровадження поправок у статуті, дозволяється в 1922 р. належати до Т-ва жінкам, а згодом молоді й дітям, посилюється процес культурних і громадських завдань. Почалася членська самоосвітня праця за допомогою різних лекцій, курсів, відчитів, закладається ряд нових Товариств або гуртків із особливими завданнями. Про це й хочемо докладніше розповісти в окремих підрозділах.

Прапорове свято

В діяльності Т-ва "Вільних Козаків" першим його великим, чисто самостійним, організаційним виступом було Прапорове свято 31-го травня 1915 р.

Історія прапору і самого свята змальовує нам обставини, серед яких треба було працювати, та настрої тогочасної доби.

Справі прапору Т-ва було присвячено кілька зборів із палкими дискусіями, в 1914-му році. Остаточно прийнято проект Степана Склепковича 20-го червня 1914-го року. Тоді ж устійнено товариський прапор і ленти. Ленти з одного боку синьо-жовті, й їх вживається до парадних виступів, а з другого боку чорні, з малинком козака з рушницею, і їх вживається на похоронах та поминках. Прапор установлено малинової барви, з гербом-образом Богдана Хмельницького на коні та архангелом-хоронителем із мечем.

Товариство бажало, щоб прапор був посвячений. В пляні проектувався похід членів із домівки Т-ва до церкви, а по церковній церемонії — прийняття і промови в тій же домівці. Доручено голові Т-ва Миколі Кучмієві умотивитись із парохом о. В. Меренковим відносно посвячення. Виглядало, що переговори увінчались успіхом. О. Меренків заявив М. Кучмієві, що прапор посвятить, а винагороду прийме в тій сумі, яку ухвалить Товариство. Однак, перед самим святом уряд Т-ва одержав від о. В. Меренкова листа, в якому були подані нові передумови для його участі, а саме: 1. Прапор буде переховуватись у церкві св. Йосафата, або в церковній домівці. 2. Кожний член Т-ва заплатить парохії належну колекту-вкладку й інші фонди. 3. Частину чистого прибутку зі свята буде призначено для церкви. 4. Всі урядники Т-ва підпишуть заяву, що поставлені вимоги будуть уповні виконані.

Згадані в тій справі надзвичайні збори

Прапорове Свято — 31-го травня 1915 р.

30-го квітня 1915-го р. були бурхливі, і члени з обуренням відкинули домагання о. Меренькова. Проти тих домагань виступили Гр. Боднар, Ст. Лотоцький, Павло Макогін, Микола Шевчук, Дм. Федик і інші. На внесок Степана Склековича, що пізніше висвятився на священика, ухвалено відповісти негативно о. Меренькову, вияснити його помилкову позицію щодо права диктату, й провести свято без священика. Цю пропозицію було прийнято 31 голосом проти одного.

На свято було запрошено всі Братства й Товариства з Рочестеру, а також Т-во "Запорожська Січ" із Сиракюз. Найнято оркестру "Боян", котрою тоді керував Петро Климців. Отож, Прапорове свято пройшло величаво, при масовій участі членів і запрошених гостей, та мало великий організаційний успіх.

В пропам'ятну книгу Прапорового свята вписалися 65 членів Т-ва, 2 делегати "Запорожської Січі" з Сиракюз, 67 членів Братства св. Йосафата, 20 членів Т-ва "Запорожська Січ" у Рочестері, 11 членів оркестри "Боян", і один член Братства св. Миколая, а разом 166 осіб. На святі були також присутні жінки, але вони, як не члени Товариства, не вписувалися в книгу.

Від того часу Т-во виступало зі своїм прапором на всіх маніфестаціях і походах, а з лентами — на всіх парадних виступах.

Т-ВО "УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ", ЯК 316 ВІДДІЛ УНСОЮЗУ

Братство "Лицарів св. Георгія" було зорганізоване в 1909 році, як самостійне допомогове товариство. Але його члени відчували, а з бігом часу переконалися, що для забезпечення і охорони спільних інтересів їм треба

єднатись до якоїсь центральної братньої організації. Розмови й дискусії у зв'язку з цим велися при всіх можливих нагодах. Уже в перших роках існування Братства були намагання приєднати його до організаційної сітки УНСоюзу, точніше, тодішнього "Руського Народного Союзу". Ревним пропагатором такої тенденції був Іван Паснак, який давніше дав почин до зорганізування Братства. З протоколів довідуємося, що першу спробу зроблено на зборах 2-го квітня 1911 р. "На внесок Івана Паснака, щоб Братство "Лицарів св. Георгія" вступило до організації "Руського Народного Союзу" зголосилось тільки 9 членів".

Невдачею скінчилась і наступна спроба на зборах 9-го липня того ж року, коли перепав внесок Івана Іваськевича при підтримці Івана Паснака. Цим разом зголосилося лише 7 членів.

Але вже в січні 1912 р. пропозицію вступити до "Руського Народного Союзу" однодушно схвалено і в квітні цього року остаточно оформлено. Братство "Лицарів св. Георгія" зареєстровано, як 316 Відділ Р. Н. Союзу.

На протязі 60 років існування Братство св. Георгія, пізніше перейменоване на Т-во "Вільні Козаки", а в кінці на Т-во Український Народний Дім, постійно збільшувалось, як кількістю членів, так і майном. Завдяки добрим урядникам і здисциплінованому членству, воно зросло настільки, що серед 8 Відділів УНСоюзу в Рочестері завжди займало як не перше, то друге місце. На другому місці воно лишається й тепер. Але своїм придбаним майном, посіданням власного дому, взірцевою господаркою і дбайливою опікою своїми членами Товариство безперечно стоїть на першому місці серед всіх Відділів УНСоюзу.

Членство й організаційна діяльність

Найважливішою передумовою існування і зросту Відділу є приєднання нових членів. Без постійного допливу свіжих сил Відділ не тільки не зміг би розвиватись, але навіть його існування може бути загрожене. На місце тих, що з різних причин вибувають із Т-ва, як у випадку смерті, виїзду до інших місцевостей, виступлення, суспенди, вивінувальних виплат членських грамот, або передчасних згрошених грамот, конечно потрібне приєднування нових членів. Для нормального зростання й розвитку Т-ва необхідно докладати всіх зусиль, щоб те приєднування переважало число вибулих. Кожноразове збільшення кількості членства є ознакою активності проводу Т-ва, а в першій мірі секретаря, який статутно зобов'язаний приєднувати нових членів.

Статистика стверджує, що наше членство, за малими винятками, постійно кількісно збільшувалось, і в цьому заслуга урядників Т-ва, що тій справі присвячували багато уваги. Поважний поштовх нашим організаційним зусиллям давали деякі особливі події, як ювілей Т-ва, збудування власного дому, організування членів-фундаторів Дому, приїзд нових поселенців та зміни й додатки до родів забезпечення в УНСоюзі.

Статистика зростання членства

Роки	Кількість членів
1914	49
1928	250
1932	238
1936	203
1940	250
1942	297
1949	372
1953	432
1957	536
1961	611
1964	632
(4. 30) 1969	638

Наші протоколи показують, що в першому році існування Братства св. Георгія, як Відділу УНСоюзу, було записано в члени 60 кандидатів. Членські апікації підписували Микола Попівний — секретар і Микола Мурашко — член Братства, пізніший голова УНСоюзу. Найкращим цифровим показником праці секретарів у минулому є кількість приєднаних ними членів, а точніше, проданих членських грамот забезпечення. Отже, подаємо цифри:

Роки	Секретар	Нові члени
1912	Микола Попівний	60
1913 — 1915	Павло Макогін	134
1916, 1919, 1929	Михайло Паньків	66
1917, 1918	Дмитро Федик	10
1920	Теодор Олексин	14
1921, 1922, 1927, 1930	Володимир Гурянський	204
1938, 1953, 1955	Олекса Мачинський	40
1923	Василь Кучмій	34
1924, 1926	Павло Ладовський	40
1928	Василь Іванців	245
1939 — 1952	Володимир Гавриляк	540
1956 — 1969		

Секретар Василь Іванців, крім приєднаних союзних 245 членів, вписав також 60 нових членів до товариської хворобової каси. Отже, разом 305 нових членів.

Всього 11 секретарів мало Товариство від часу свого існування, як Відділу УНСоюзу. Деякі з них працювали рік-два, інші більше. Найдовше працював, як секретар Відділу, Волод. Гурянський — 15 років, а йому майже дорівнювали своєю службою секретарства Василь Іванців і Володимир Гавриляк.

Зріст членства тісно пов'язаний із секретарями, які були основним рушієм товариської організованості й поступу. Без щоденної на-

полегливої праці секретарів не можна досягнути успіхів. Вони мусять набути знання життєвого забезпечення і вивчити методи праці для здобуття нових членів. При розбудові та постійному зростанні Товариства прислужилися в першій мірі наші секретарі.

Кількість членів, приєднаних секретарями й іншими урядовцями впродовж існування нашого Відділу становить 1,359. При тому треба пам'ятати, що кожна нова забезпечена грамота вважається УНСоюзом, як новий член. Себто, коли членові дозріває грамота і він вписує нову, або коли він вибирає собі додаткову грамоту, то його вважають за нового чле-

Членн Т-ва "Вільні Козаки" — 1915 р.

на. Отже, в загальній кількості записаних членів-грамот не було 1359 фізичних осіб, що в той, або інший час були членами нашого Товариства. Фізичних осіб, членів Товариства, було значно менше, але такої статистики ми не маємо.

Наші секретарі брали активну участь у всіх кампаніях УНСоюзу для приєднання нових членів. Найбільше спричинилися до зростання Товариства секретарі: Вол. Гурянський, Василь Іванців і Володимир Гавриляк. Вони були стало відзначувани за визначні досягнення, а секретар Вол. Гавриляк був третім з 10-х, нагороджених почесною грамотою УНСоюзу на Конвенції в Клівленді 1958 р. і на Конвенції в Нью Йорку 1962 р. грамотою Клубу Заслужених Союзовців, до якого він належить і тепер.

Треба також пам'ятати, що крім секретарів, у приєднуванні нових членів прислужилися інші члени-урядовці. В початковому стані розвитку Товариства обов'язки неофіційного організатора членства сповняв Дмитро Братусь, якому помагав часто Петро Ковтун, а в новіших часах робили це Олександр Папа та Іван Сверида. В сучасну пору Відділ нараховує 638 членів, з них 447 дорослих і 191 молодших.

Організація членів у протокольних записках

Про збільшення членства дбали наші піонери і продовжують цю справу їх наслідники. Організування нових членів було дуже часто предметом нарад Товариських зборів і годі тут їх усі наводити. Однак, важніші дискусії і рішення в тих справах згадаємо. Перший запис маємо в протоколі з дня 10-го листопада 1915 р. "Секретар Павло Макогін пропонує, щоб у місяці грудні і січні приймати кандидатів до Товариства за половину вступного. Виробити лєтучки та розповсюдити поміж людей. Прийнято одноголосно".

Видно, що тодішній секретар Павло Макогін розумів своє завдання й обов'язки і робив те, що було можливе в тих часах. Він же мав неабиякий успіх, коли за свого секретарства від 1913-1915 р.р. вписав 134 нових членів.

Дня 8-го березня 1916 року, на зборах була дискусія за сталого організатора членів, щоб збільшити ряди Товариства. "Голова Микола Швець висловив думку, що сталого організатора при Т-ві не кінче потрібно, бо кожен член повинен бути організатором. Члени прийняли пропозицію голови і не вибрали сталого організатора".

Не забували члени й про потребу організування молоді, і вже 11-го квітня 1918 р. написали до УНСоюзу, щоб вислав інформації в справі створення молодечого відділу при Т-ві.

Але справа організування жінок виринула шойно на зборах 9-го січня 1919 р. "На внесок М. Шевчука, підтриманий М. Стрільцем, щоб до Т-ва приймати жінок, у голосуванні один член був проти. Відтак обрано Комісію, котра мала укласти правила статуту щодо прийняття в члени жінок, а також і про допомогу в разі хвороби. До Комісії увійшли П. Голембі-йовський, М. Стрілець, М. Шевчук, Н. Воляк і В. Федьків".

Впродовж 57 років у протоколах записано багато прізвищ новоприйнятих членів, від яких вимагалось бути присутніми на зборах. Був заведений звичай у Т-ві, що кандидат у члени мусів складати на зборах, перед присутніми членами присягу, що він буде точно виконувати свої товариські обов'язки, буде коритись статутним вимогам і дбатиме про добро й розвиток Товариства. Для прийняття в члени вимагалось заяву, підтримку її з боку іншого внескодавця й голосування присутніх членів. Але після того членів звичайно приймали одноголосно, через аклямацію.

Цікаво буде знати, скільки в Т-ві найстарших ветеранів, що перебувають членами безперервно, на протязі 50 років.

Живі члени-піонери

50 років у житті людини — це неабиякий пройдений шлях, а 50 років членства в своїй організації — це вже одна сторінка історії даної організації.

Між нами є ще члени, які вступили до Т-ва перед 1920 роком, себто, знаходяться в рядах організації півстоліття. Ними є: Михайло Паньків, Микола Кучмій, Данило Гой, Теодор Олексин, Іван Яніцький, Дмитро Коритко, Теодор Кравець, Дмитро Братусь, Іван Романів, Степан Герєга, Василь Білоус, Микола Кубарич, Костянтин Гнатів, Степан Пришляк, Кость Кульчицький, Володимир Гурянський, Кароль Білецький і Яким Пригода.

З пошаною хилимо голови перед тими піонерами, які залишилися ще між нами і запевняємо, що не зійдемо зі шляху, який вони нам вказали і промостили.

Наша участь у Конвенціях УНСоюзу

Від початку існування Відділу наші делегати постійно брали участь у Конвенціях УНСоюзу і разом з іншими творили його історію.

13-та Конвенція УНС у Бофало відбулася в 1914-му році. Першим делегатом на Конвенцію був обраний Семен Паньків. Він заступав наше Товариство з правом одного голосу. Ця Конвенція продовжувалась від 7-го до 12-го вересня 1914 р.

Товариство "Вільні Козаки" — 1918 р.

Крім .С Панькова, на Конвенції був ще делегат Братства св. Йосафата Іван Пастушин з правом 2-х голосів. Разом на Конвенції було 312 делегатів. На тій Конвенції змінено назву організації. Замість "Руський Народний Союз" вона стала називатись "Український Народний Союз". Тоді ж було переведено реформу забезпечення.

14-та Конвенція відбулася в Гарісбургу, Па., в 1917-му році. Нашим делегатом на Конвенцію обрано Миколу Кучмія, а його заступником — Михайла Яцулу.

У зв'язку з тим, що УНСоюз не платив тоді подорожніх коштів делегатам, виникло питання: скільки Т-во має заплатити делегатові. На вимогу тих, що мали їхати, ухвалено сплатити їм по 5 дол. за кожний день участі в Конвенції. Одночасно переведено дискусію й запропоновано на розгляд Конвенції ось такі пункти, зреферовані В. Федьковим:

1. Зліквідувати Просвітну Комісію при УНС, як таку, що нічого не робить.

2. Усунути сварки і лайки з газети, а замість того вміщувати виховний і навчальний матеріал.

3. Усунути параграф статуту, в якому сказано, що маєток відділу належить до УНС.

4. Не виплачувати головним урядникам УНС денної платні за участь у Конвенції.

З протоколів зборів від 8-го листопада 1917 року довідуємося, що обраний на 14-ту Конвенцію делегат не їздив, а його заступив Михайло Яцула, який і здавав звідомлення про участь у Конвенції. Звітна доповідь делегата а після неї дискусія концентрувались головню на справах судових процесів "Свободи", що їх вона мала в той час аж чотири. Позов до суду за образу внесли тоді Микола Цеглинський і Мирослав Січинський. Як представники УРСоюзу, вони приїхали на Конвенцію протестувати проти напастей, але до участі в Конвенції їх не допущено. "Свобода" продовжувала політичну полеміку.

Після дискусії, збори вирішили внести протест до головного уряду УНСоюзу.

У звіті делегата не згадано про інші важливі ухвали Конвенції, нема згадки навіть про те, що "Просвітну Комісію" знесено, як домагався наш Відділ.

На тій Конвенції ухвалено також, щоб уживати референдум до переведення в організації таких справ, які Конвенція не могла вирішити. І ось на зборах Т-ва 12-го грудня 1918 р. прочитано формуляр-референдум у справі під-

вишки 5 ц. на газету "Свободу" й підвишки оплати головним урядникам. Члени довго дебатували і в голосуванні заявили проти обидвох пропозицій головного уряду. При тій нагоді критикували редагування "Свободи" й працю головних урядників. а в наслідок ухвалили знов вислати протест, що його мали скласти Степан Лотоцький та Василь Федьків.

Ще один "протест" ухвалено на зборах 9-го жовтня 1919 р. Микола Кучмій запропонував подати на річне засідання Головного уряду певні домагання Відділу. Для вироблення й редагування тих домагань обрано Комісію в складі: М. Яцула, М. Шевчук, Гр. Боднар, М. Стрілець і М. Кучмій. Остаточні наші вимоги звучали так: 1. Домагаємося, щоб у "Свободі" містили більше новин про світові події. 2. Обмежити оголошення в "Свободі" до мінімуму, бо годі читати самі лише оголошення. 3. "Свобода" має стати органом УНС, а не бізнесовою спілкою. 4. Як такий, він мусить бути безпартійним.

Конвенція в Філадельфії 1920 року

Наступна Конвенція УНС відбулася в Філадельфії, в днях 11-16 жовтня 1920 р. Делегатом на цю Конвенцію від нашого Т-ва був обраний на зборах 23-го липня 1920 р. Дмитро Братусь, а заступником Іван Романів. Зі звіту делегата довідуємося, що тим разом Конвенція вислухала покривджених наклепами М. Цеглинського і М. Січинського та доручила колишнім урядникам процес негайно залагодити.

На тій Конвенції схвалено резолюцію в справі злуки українських союзів і забезпечених організацій, а для переведення в життя цієї ухвали обрано 5-ти членну Комісію, до якої увійшов також і наш делегат, Дмитро Братусь.

Однак, справа дальших аргументованих протестів нашого Відділу не затихла. 13-го січня 1921 р. прибув на збори Т-ва член Редакційної Комісії УНС Микола Мурашко, щоб вияснити членам нашої організації справу протестів і судових процесів. Він сказав, що протест Т-ва "Вільних Козаків" не було вміщено в "Свободі" через його гострий тон і довжину, а за образи відповідатимуть урядники, що завинили, а не організація. В дискусії члени Т-ва вимагали від представника Редакційної Комісії, щоб старався справи залагодити якнайскоріше і щоб на майбутнє УНС не витрачав своїх грошей на непотрібні процеси. Після того, був ще один протест нашого Т-ва з 26-го березня 1921 р., а згодом протест на річному засіданні Головного уряду за відмову "Свободи" вмістити фотографію дитячої школи українознавства при Т-ві "Вільних Козаків".

16-та Конвенція в Рочестері, Н. Й. 1925 р.

16-та Конвенція УНСоюзу відбулася в Рочестері, в днях 6 - 11 квітня 1925 р. в присутності 282 делегатів. На цю Конвенцію обрано в грудні 1924 р. делегатом Дмитра Братуса, а заступником Миколу Кучмія. Але вже в січні 1925 р. зроблено перевибори, бо члени довідалися, що Т-во було управнено до 3-х голосів, які міг заступати один делегат з трьома голосами, або три делегати з одним голосом кожний. На зборах були обрані такі делегати: 1. Дмитро Братусь, його заступник П. Ковтун. 2. Микола Кучмій, його заступник Яким Пригода. 3. Микола Стрілець, його заступник Василь Федьків. Також ухвалено, що в випадку коли УНС виплатить кошти утримання одному делегатові, Т-во мало б заплатити двом іншим із власної каси.

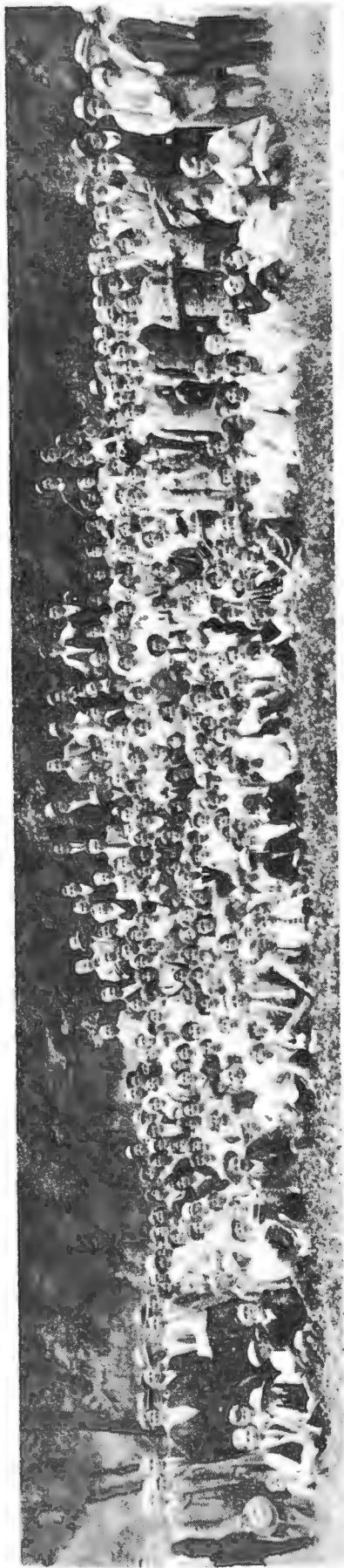
Але склалося так, що наш делегат Микола Кучмій був номінований, як член Верифікаційної Комісії, а Микола Стрілець, як член Вибірчої Комісії, і тому УНС виплатив кошти утримання трьом нашим делегатам. Оскільки ж Конвенція відбувалася в Рочестері, Т-во вибрало також Конвенційний Комітет з 5-ти членів, який мав допомогти Головному урядові у влаштуванні Конвенції. До Комітету входили: П. Мудрик, Дм. Скорохода, І. Паснак, В. Легкий і М. Паньків.

На тій Конвенції встановлено нові роди забезпечення, крім дотеперішнього звичайного посмертного, а наш делегат Дмитро Братусь був обраний головним радним УНС.

Однак, функції головного радного він виконував недовго, бо вже 10-го березня 1927 р. на зборах Т-ва було прочитано листа з головної канцелярії УНС, де повідомлялося, що рішенням головного уряду Д. Братуса усунено

Officers of Ukrainian Free Cossack's Society
September 1st, 1934

Пікнік Т-ва "Вільні Козаки" — 1930 р. (Bay View)

Двадцять п'ять літня Річниця Товариства Вільних Козаків, 1909 — Рочестер, Н. Й. — 1934

з уряду і суспендовано з членства УНС. Причину такого рішення головного уряду вияснили написані Д. Братусем статті проти "Свободи" й уряду УНС в "Українській Газеті", під заголовком "Свобода все одна і та сама".

Збори Товариства не погодились і запротестували проти такого рішення уряду УНС та ухвалили, щоб членські вкладки за Д. Братуся слати далі до канцелярії УНСоюзу. Почалася затяжна суперечка, інтервенції й зажалення між Товариством та його централею. Головний касир повертав Т-ву членські вкладки за Д. Братуся, а уряд Т-ва вислав їх назад, особним чеком. З обидвох боків сипались протести, що створювало поважний розрив із централею. Справа закінчилась тим, що Дмитро Братусь перестав бути головним радним, але таки лишився членом УНС, яким є й досі.

Конвенція в Ньюарку, Н. Дж., 1929 р.

На Конвенцію УНС, що відбувалася в Ньюарку, в дні 13-18 травня 1929 р. обрано делегатом Дмитра Братуся і його заступником Яким Пригоду. Другим делегатом — Петра Ковтуна і заступником — Михайла Юркова.

Головний уряд УНСоюзу визнавав одного делегата з правом двох голосів, але збори Т-ва вирішили послати двох делегатів з тим, щоб за одного кошти утримання заплатити з каси Товариства.

Тоді ж було ухвалено проєкт резолюцій на Конвенцію, що його уклала Комісія в складі: М. Магомет, М. Стрілець, Я. Пригода, В. Гурянський, М. Кучмій, В. Плюта.

Зміст резолюцій був такий:

1. Щоб УНС платив вкладки за невилічимо хворих членів.
2. Щоб оголошували місячні прибутки і витрати "Свободи".
3. Щоб не вільно було суспендувати членів, коли вони сплячуть на час свої вкладки.
4. Щоб Редакційна Комісія складалася з членів без огляду на те, де їх місце осідку.
5. Щоб для молоді видавати додаток у "Свободі" в англійській мові.
6. Щоб видавати місячний журнал в англійській мові для молодих членів.

Перед Конвенцією, на зборах Т-ва 9-го травня 1929 р. прочитано повідомлення Головного уряду УНС, що Дмитра Братуся не признано за делегата через те, що він був суспендованим членом.

Таке повідомлення викликало гарячу дискусію. Були голоси, щоб послати на Конвенцію заступника делегата, але були й інші, які обстоювали право вибраного делегата Д. Братуся. Більшістю голосів ухвалено, щоб поїхав на Конвенцію заступник, Яким Пригода, але після

того ухвалено ще додатково, щоб поїхав і Д. Братусь, а в разі Конвенція не визнає його повноправним делегатом, покрити йому кошти по дорожжі.

Другий делегат, П. Ковтун, який був вибраний на попередніх зборах, мав родинні перешкоди, через що й не міг поїхати на Конвенцію.

Конвенція відбулася і признаним делегатом став Яким Пригода, а Д. Братусь був на Конвенції тільки, як обсерватор, хоч і пробував виграти процес із Конвенційною громадою. Його протест було відкинуто.

Присутність на Конвенції вибраного заступника, Я. Пригоди, перевіршила справу суперечки про заступництво. Головні урядники УНС аргументували, що наявність заступника делегата потверджує згоду Відділу, аби він був делегатом. На тому дискусію скінчено. Конвенція схвалила також, що головний, або відділовий урядник, усунений зі свого уряду на підставі параграфа 424 статуту, не буде управнений до поновного вибору на будьяке становище впродовж трьох років.

18-та Конвенція в Дітройті, Міш.

На 18-ту Конвенцію УНС, яка відбулася в Дітройті, в дні 15-20 травня 1933 р., делегатами Т-ва були вибрані Дмитро Братусь і Петро Ковтун.

Тоді в УНСоюзі переводжувало реформу зміни старого роду забезпечення на новий рід і наші члени на зборах у січні того року заявили одноголосно за реформою. (46 членів голосувало за зміною, проти — ніхто).

Д. Братусь відчитав проєкти резолюцій на Конвенцію, що їх збори прийняли й ухвалили вислати до "Свободи" для вміщення серед Конвенційних проєктів Відділів УНС.

19-та Конвенція УНС у Вашингтоні, Д.К. 1937 р.

На зборах Т-ва 4-го лютого 1937 р. вибрано першим делегатом Дмитра Братуся, а його заступником М. Панькова. Голосування за другого кандидата дало однакове число голосів Петрові Ковтунові й Вол. Гурянському. Треба було вирішити справу жеребком. Отже, делегатом став Володимир Гурянський, а його заступником Петро Ковтун.

На тій Конвенції Дмитро Братусь кандидував на заступника головного предсідника. Було три кандидати й вислід голосування був такий: Григорій Герман — 304 голоси, Дмитро Братусь — 134, Іван Панчук — 106.

На зборах Т-ва 10-го червня 1937 р. делегати здавали звіти з Конвенції й відповідали на

різні запитання. Взаємини нашого Т-ва зі своєю централею стали нормальними і вже не було протестів.

20-та Конвенція УНС у Герісбургу, Па., 1941 р.

13-го лютого 1941 р. вибрано делегатами на 20-ту Конвенцію УНС Петра Ковтуна і Василя Іванціва, а заступниками — Миколу Кучмія і Михайла Панькова. Д. Братусь запропонував кілька передконвенційних проєктів, які збори прийняли і ухвалили вислати до Головного уряду УНС.

Вибраний делегат Петро Ковтун заявив на зборах Т-ва 8-го травня 1941 р., що він не може їхати на Конвенцію через те, що захворіла його дружина, і таким чином делегатом став заступник Микола Кучмій.

21-ша Конвенція УНС в Пітсбургу, Па., 1946 р.

На тій Конвенції наше Товариство було заступлене делегатами Іваном Майкою і Миколою Стрільцем. Іван Майка був також кандидатом на радного УНС, але без належного успіху.

22-га Конвенція УНС у Клівленді, Огайо 1950 р.

На зборах 9-го лютого 1950 р. вибрано делегатами на цю Конвенцію Вол. Гурянського, Миколу Магомета і Василя Іванціва, а заступниками — Івана Свериду, Івана Куцого і Михайла Димкаря. Це перший раз наше Т-во набуло право заступництва в Конвенції трьома платними делегатами, яке задержано й до сьогодні.

В проєктах Відділу, а точніше, в передконвенційних плянах наших делегатів були такі резолюції:

1. Щоб не підвищувати ціни передплати за "Свободу", а натомість поширити збіркову акцію добровільних пожертв.

2. Щоб звільнити 70-літніх членів Т-ва від сплати членських вкладок.

На тій Конвенції рочестерським кандидатом на радного був Василь Гузар, делегат Т-ва ім. Т. Шевченка, 289 Відділу УНС. Наші делегати підтримували його кандидатуру, вклали багато зусиль, щоб справа увінчалась успіхом. І це сталося. Василь Гузар був головним радним УНС на протязі 4-х каденцій і завжди мав щире підтримку наших делегатів.

23-та Конвенція УНС у Вашингтоні 1954 р.

На зборах 11-го лютого 1954 р. вибрано де-

легатів на Конвенцію УНС у Вашингтоні таких наших членів: Іван Сверида, Іван Куций, Олекса Куций, а заступниками О. Цицика, В. Іванціва, І. Януша.

Це вперше вибрано делегатами представників молодшого покоління, які по війні стали активними діячами в товариському й громадському житті та поволі перебирали відповідальні сатновища в Т-ві, замінюючи піонерів. Наші делегати здавали свій звіт з Конвенції на зборах 10-го червня, 1954 р.

24-та Конвенція УНС у Клівленді, Огайо 1958 р.

На цю Конвенцію нашими делегатами були вибрані Вол. Гавриляк, Вол. Гурянський і Олександр Папа. До статуткової Комісії цієї Конвенції був номінований головним урядом наш делегат Вол. Гавриляк і був обраний її секретарем. Він також на тій Конвенції був третім з ряду з-поміж 10-х відзначених Конвенцією за заслуги організування членів.

12-го червня 1958 р. делегат Вол. Гурянський здав обширний звіт про перебіг Конвенції, Вол. Гавриляк — про зміни статуту й асекураційної справи, а Ол. Папа — про свої враження з Конвенції.

25-та Конвенція УНС в Нью Йорку 1962 р.

На цю Конвенцію делегатами були вибрані Володимир Гавриляк, Іван Романів і Володимир Сверида. Як і перед попередньою Конвенцією, наші делегати брали участь у зборах Окружного Комітету перед Конвенцією, радили і укладали спільні резолюції для вміщення в передконвенційних проєктах. Обширніші згадки про те можна знайти в дописах "Свободи", які вміщуємо в іншому місці. Хочемо тут підкреслити, що наші делегати завжди старалися впливати на однозгідність усіх рочестерських делегатів і щиро підтримували кандидатури тих рочестерських представників, які не виломлювалися з наших спільних рішень Окружного Комітету. На тій Конвенції наш делегат Вол. Гавриляк був висунений на кандидата до Виборчої Комісії і його на цьому становищі затвердила Конвенція.

26-та Конвенція УНС у Чикаго, Ілл. 1966 р.

13-го січня 1966 р. Товариство вибрало делегатами на Конвенцію Вол. Гавриляка, Вол. Гурянського і Івана Новака. Заступниками — Івана Кучмія, Любомира Білика і Вол. Свериду.

Як і раніше, наші делегати брали активну

участь у передконвенційних нарадах та спрямовували свої зусилля на однозгідні виступи й підтримку кандидатур рочестерських відділів. На жаль, цього разу до однозгідності не прийшло, в наслідок чого Рочестерська округа стратила свого представника в Головному уряді УНС.

Звідомлення з перебігу Конвенції здавали наші делегати на зборах 9-го червня 1966 р. Іван Новак подав коротко в англійській мові свої враження з Конвенції. Вол. Гурянський переповів про суперечки й непорозуміння, за які не було згадки в "Свободі" і в конвенційному протоколі, а головню, про незгоду між головою і головним секретарем УНС, що винула на Конвенції. Вол. Гавриляк говорив про діловий характер Конвенції і про рочестерських делегатів на тлі цілого перебігу Конвенції.

За 60 років існування Товариства відбулося 14 Конвенцій УНСоюзу. Починаючи від 1914 р. наше Товариство було заступлене на всіх Конвенціях. До сьогодні нашими делегатами, що брали участь у Конвенціях УНС, були: Семен Паньків, Михайло Яцула, Дмитро Братусь, Микола Кучмій, Микола Стрілець, Яким Пригода, Петро Ковтун, Вол. Гурянський, Василь Іванців, Іван Майка, Іван Сверида, Іван Куций, Олександр Куций, Вол. Гавриляк, Олександр Папа, Іван Романів, Вол. Сверида, Іван Новак.

На делегатів завжди вибирали активних членів, а в першу чергу заслужених союзівців, що визначились приєднанням нових членів до нашого Т-ва, як Відділу УНСоюзу. Всі наші довголітні секретарі були також кількакратно делегатами на Конвенціях, зголошувались до слова в дискусіях, вносили свої пропозиції та входили до різних комісій, впливаючи на їхню працю.

Взаємовідносини з УНС

Своєрідний спосіб ведення нашого Т-ва і його приналежність до УНС від 1912 р., як 316 Відділу, мали великий вплив на взаємовідносини з УНС і на внутрішні відносини у Т-ві. Декілька разів доходило до загального охолодження відносин з УНСоюзом. Причиною були певні ідеологічні розходження, себто, несумісний погляд на громадсько-політичний світогляд наших провідників, який не йшов у парі зі світоглядом провідників централі. Також було непорозуміння матеріального порядку, коли Головний уряд відмовився уділити Товариству позичку на будову Українського Народного Дому. Але ніколи не було спроби, чи навіть думки довести до розриву з УНСоюзом.

Наша співпраця в несуперечливих справах завжди була тісно пов'язана з УНС. Всякі ін-

струкції, заклики, або проекти УНС були обговорювані на зборах Товариства, дискутовані й вирішувані, згідно з громадським бажанням і розмислом.

Члени Т-ва підтримували кожний корисний громадський почин УНС. Наведемо виписку з протокола, яка свідчить, що наше Товариство завжди підтримувало добрі почини, без огляду на те, в яких взаємовідносинах перебував тоді Відділ із централею. Коли Конвенція УНС, яка відбувалася 1925 р. в Рочестері, доручила Головному урядові скласти плян Сиротинців і коли було створено Комітет Сиротинців, який зайнявся організаційною підготовкою для здобуття фондів, цей почин знайшов широкий відгомін у нашому Товаристві. Заплянований Сиротинець мав завдання створити захист для сиріт після померлих членів УНС, де вони могли б мати відповідну опіку і виховання в національному дусі.

Перша згадка є в протоколі від 13-го травня 1926 р. "Голова М. Стрілець відчитує кореспонденцію УНС у справі Сиротинців. Забирали голос Д. Братусь, А. Петрів, С. Гергеа, М. Паньків, О. Луців і інші члени. Після дискусії дає внесок А. Петрів, який підтримує І. Гнатків, щоб із каси Т-ва дати 75 дол. М. Юрків пропонує підвищити цю суму до 100 дол. Зрештою ухвалили видати на Сиротинець 50 дол. із застереженням зробити це тоді, як УНС приступить до будови Сиротинця на що кожен член Т-ва теж мусить скласти 1 долар.

У двох наступних протоколах Т-ва зазначено: "На зборах Т-ва від 10-го лютого 1927 р. голова Д. Братусь закликав членів, щоб вони прибули на баль 19-го лютого, що відбудеться з метою підтримати справу Сиротинця.

На зборах 14-го липня 1927 р. відчитано кореспонденцію від Комітету Сиротинця, що прислав збіркові листи, бляшанки й книжечки для пожертв.

Цю справу було полагоджено з іншими відділами УНС у Рочестері, й хоч вона особливо-го успіху не мала, все ж таки наше прихильне реагування свідчить про те, що Т-во не було байдужим до цієї справи й було готове на жертви.

А ось коротенька згадка про створення і будову "Союзівки".

11-го вересня 1952 р. "Далі секретар поінформував, що з головної канцелярії УНС є заклики, аби всі дорослі члени чоловічої й жіночої статі складали пожертви по одному долару на "Союзівку".

Це була ухвала минулої Конвенції, і наш делегат Д. Братусь підтвердив, що ми не можемо йти проти ухвал Конвенції й мусимо цей залик прийняти до виконання.

В річних календарях-альманахах УНС Тоба-

**Ukrainian Free Cossacks Society
Branch 316, Uk.N.Ass'n**

Rochester, N.Y., January 23, 1944

риство містило час від часу свої короткі історії й фотографії. Давало їх також і до пропам'ятної книги УНС, виданої в 1934-му році. Тодішній секретар Т-ва В. Гурянський подав не лише історію нашого Т-ва, але зібрав також цінні матеріали про громадське життя, а особливо про допомогову діяльність нашої громади, за яку одержав від покійного редактора, Л. Мишуги невеличку матеріальну винагороду, як вияв щирої вдячності за співпрацю. Він про те згадує в "Пропам'ятній Книзі", в статті "Матеріальний вклад еміграції в рідний край".

"З надісланих нам у цій справі звітів, візьmemo під увагу два. Один з Нью Йорку, найбільшого осередку української еміграції в Америці, а другий з Ро徹естеру, середньої величини американського міста, в якому живе досить значна кількість українців. Звіти впорядкували місцеві громадські діячі, відомі з солідності в народній праці, а саме Микола Близняк з Нью Йорку і Володимир Гурянський з Ро徹естеру. Обидва перевіряли надходження посылки від поодиноких громадян, оглядали посвідки про їх отримання, цікавилися працею пересилкових контор".

На зборах Товариства 13-го січня 1949 р. відчитано кореспонденцію УНСоюзу, в котрій повідомляється всі Відділи, що УНС з нагоди 50-ої річниці свого існування видасть "Пропам'ятну Книгу, і ті Відділи, які хотіли б подати історію свого Товариства й помістити фоту, повинні вислати в місяці січні 15 дол. на покриття коштів видання. Цю пропозицію було прийнято.

У спільних союзних святкуваннях наше Т-во завжди брало активну участь, або навіть ініціювало такі заходи. 8-го лютого 1934 секретар Гурянський відчитав кореспонденцію, в котрій наше Т-во запрошувалось на надзвичайні наради в справі 40-літнього ювілею УНС. "М. Кучмій говорить, що представники всіх Братств і Товариств були присутні на зборах та ухвалили влаштувати ювілейний концерт у травні ц. р. і чи члени погоджуються взяти участь у тому концерті. Д. Братусь ставить з приводу цього конкретну пропозицію, її підтримує М. Магомет. Ухвалено також, щоб ексекютива Т-ва взяла участь у підготовці концерту, аж доки він не відбудеться. "Ювілейний концерт відбувся 12-го травня 1934 р. в залі Лейбор Лайсіум.

13-го квітня 1944 р. "Голова М. Лучишин говорить, що є думка, аби союзні Відділи відсвяткували 50-літній ювілей УНС і питає, як на це дивляться члени Т-ва. Д. Братусь ставить відповідний внесок, його підтримує Я. Пригода, додаючи, щоб ексекютива переговорила з іншими Відділами УНС у тій справі".

Після порозуміння з іншими Відділами, відбувся 28-го жовтня 1944 р. ювілейний концерт в залі Українського Народного Дому.

Видані УНС книжки Товариство стало й постійно закуповувало для своєї бібліотеки, або розповсюджувало поміж членами. Книжки, видані в англійській мові, закуповувались також для публічних бібліотек.

Ось один приклад. 13-го лютого 1941 р. "Роман Гладун повідомляє, що УНС видав в англійській мові книжки "Історію України" і "Богдан Хмельницький" та питає, чи Т-во могло б закупити кілька примірників з тим, щоб віддати їх до публічних бібліотек. Внесок Р. Гладуна підтримує М. Кучмій, і збори ухвалюють придбати по два примірники згаданих книжок та передати їх до публічних бібліотек.

Також занотовано в протоколі з 12-го січня 1916 р., що "УНС прислав Товариству в дарунок для бібліотеки три книжки в англійській мові, а саме: Claim to Freedom Russia, Poland and the Ukraine, Ukraine and Ukrainians.

Відносини і зв'язки з Головним Урядом в організаційних справах завжди були взірцевими. Наші урядники дбали про організування членів і Відділ постійно зростав. Членські вкладки до УНС платили своєчасно. Виявляли активність і в усіх інших організаційних справах.

На наших імпрезах, або ювілеях виступали представники УНС: Микола Мурашко, Василь Галій, Дмитро Галичин, Роман Слободян, Ярослав Падох і інші.

Працю Товариства постійно ілюструють дописи в органі УНС "Свободі", які писали наші секретарі Вол. Гурянський, Василь Іванців і Вол. Гавриляк.

Наша співпраця з Відділами УНСоюзу

Український Народний Дім співпрацював з іншими Відділами УНСоюзу в Ро徹естері для загальної справи і добра Союзу. Наше Товариство постійно брало участь в усіх ювілейних святкуваннях ро徹естерських Відділів УНС. Протокольні записи стверджують, що на ювілейні запрошення збори Т-ва завжди відгукувалися згодою. Це означало, що члени Т-ва на чолі з урядниками мали в той день зійтися в Товариській домівці і всі разом явитись на святкування. Така офіційна масова участь наших членів робила дуже гарне враження та свідчила про організованість Товариства. Ми брали участь в ювілейних святкуваннях Братства св. Йосафата, 217 від. УНС, Т-ва "Запорожська Січ", 367 від. УНС, Сестрицтва Пресв. Богородиці, 36 від. УНС, Сестрицтва св. Анни, 343 від. УНС, Т-ва ім. Т. Шевченка, 289 від. УНС.

Наше Товариство підтримувало також тісні й дружні взаємини з позамісцевими відділами УНСоюзу, а зокрема з відділами в Обурн і в Сиракюз, завжди висилало своїх представників на їхні ювілейні святкування. Ось один витяг з протоколу 12-го червня 1934 р. "Секретар В. Гурянський відчитує листа Т-ва "Запорожська Січ" в Обурн із запрошенням до участі в 25-тилітньому ювілею на 14-те липня ц. р. Ухвалили найняти чартерований автобус для поїздки з оплатою одного доляра від кожного члена, крім безробітних. Решту поповнити з каси Т-ва. Крім того, ухвалили видати з каси ювілейний дар у сумі 10 дол."

Брало Т-во також офіційну участь в святочному відкритті домівки Братства св. Миколая в Обурн у 1936 р. і вдруге в 1954 р. В 1935 р. наше Т-во взяло участь в святкуванні 25-тилітнього ювілею "Запорожська Січ" в Сиракюзах.

В протоколах Товариства занотовано цілий ряд ухвал щодо участі в святкуваннях і імпрезах братніх організацій. Очевидно, й Т-во УНДому запрошувало позаміські братні організації на свої святкування.

Для спільних святкувань, себто, союзових імпрез, місцеві Відділи створювали спільні Комітети, про що ми на іншому місці вже згадували. У спільних Комітетах наші представники активізувались на відповідальних становищах. Багато праці цим справам присвятили секретарі В. Гурянський, В. Іванців і Вол. Гавриляк. Вони були організаторами таких спільних імпрез, промовляли на них, або виконували інші відповідальні доручення.

2-го серпня 1959 р. зорганізувався окружний Комітет Відділів УНС в Рочестері, в якому наш відділ постійно бере активну участь. В склад Комітету входять делегати місцевих відділів і з-поміж них вибрано ексекутиву. Головою окружного Комітету є колишній радний УНС Василь Гузар, а на секретаря обраний Волод. Гавриляк, який виконує цей обов'язок і до сьогодні.

Життя ствердило потребу і доцільність існування такого Комітету для координації організованої громадської праці в терені та для презентації назовні. Протягом 10 років цей Комітет сповняв свої завдання як міг та як дозволяла на це місцеві обставини. Спільні святкування, концерти і наради відбуваються на переміну в приміщеннях УНДому, або Українсько-Американського Клубу, осередку більшості відділів УНС.

У нашій організаційній праці довелося перемогти чимало труднощів, перепон, або завзятої конкуренції, та загалом співпраця дала позитивні висліди. Союзова громада в основному сконсолідувалась, між відділами є взаєм-

не порозуміння, толеранція і дружні, братні стосунки. Давня ненависть, упередження й заздрощі, а найважливіше, фальшиві сплетні й закиди відходять у небуття.

Відділи себе взаємно доповнюють навіть в організаційній ділянці. Лишилася ще тільки ривалізація, але вона потрібна й конечна для того, щоб відділи не засипляли і не завмирили, а змагались у творчих зусиллях для приєднання нових членів.

Життєве забезпечення членів

Наше Товариство виникло з природного бажання людей співпрацювати для охорони себе самих і своїх найближчих, головню, на випадок недуги, або якогось іншого нещастя. Щоб на випадок смерті забезпечити допомогу своїй родині, а також мати кошти на покриття похоронних витрат, наші члени діставали аскураційні грамоти у УНСоюзі на первісні суми 500 — 1.000 дол., а були й такі, що забезпечувались тільки на 250 дол. Ці суми в давніших часах являли собою поважну вартість. Сьогодні вони є мінімальні і невиспачальні.

Пересічна сума зебезпечення одного члена становить близько 800 дол. Тому у власному інтересі і в межах своїх спроможностей наші члени повинні подбати про збільшення її. До сьогодні було 106 смертних випадків серед наших членів, що мали зебезпечення в УНСоюзі. Їхні спадкоємці одержали 70.050 дол. Як бачимо, сума посмертних виплат заасекурованих членів відносно невелика, щось біля 700 дол., а це тому, що більшість старших членів була зебезпечена тільки на 500 дол.

Виплати Допомогового Фонду УНС

Усі дорослі члени УНСоюзу платять по 5 центів на спеціальні фонди: допомоговий, народний і конвенційний. Тільки мала кількість членів користується з тих фондів, але саме це й є характерною прикметою мети фондів: коштом дрібних пожертв загалу членства помагати більшими сумами одиницям, якщо вони такої матеріальної підтримки потребують. Коли комусь признають допомогу, то він бере значно більшу суму, ніж її дрібними пожертвами вніс до фондів у минулому. Нашим хворим членам УНСоюз виплатив 130 допомог на загальну суму 6.050 долярів. Поважніші суми в формі довголітніх допомог дістали:

Дмитро Бойко	\$1.045
Степан Станик	585
Анна Куца	285
Данило Гой	270
Михайло Грицак	260

Як бачимо з цього, сума одержаних допомог перевищувала в деяких випадках навіть вартість забезпечення членів. Це промовляє тільки на користь наших братських асекураційних організацій. Відома річ, що приватні забезпеченеві компанії не лише не допомагають у нещасті, але ще й анулюють забезпечення, коли людина позбавлена змоги платити вкладки.

Не менш важливими для нашого членства були допомоги в випадках нещастя, та докладний звіт тих виплат із Товариської каси читач знайде в інших статтях нашого збірника-історії.

Збори Відділу і протоколи Товариства

Члени нашого Відділу брали активну участь у всіх ділянках українського громадського життя в Рочестері, але ж цілком природньо, що вони найбільш цікавилися своїм власним Товариством, відвідуючи річні, місячні й надзвичайні збори Відділу. Збори відбувалися у визначені статуту дні. Від часу існування Відділу й до сьогодні місячні збори відбуваються стало, без перерви. Це занотовано в протоколах Т-ва, зібраних у 11-х книгах, що разом мають 2.060 сторінок. Братсько-допомогові проблеми фігурують майже в кожному протоколі, їх обговорюють і точно записують. Чимало місця в протоколах присвячено справам громадського характеру, допомоги рідному краю і створенням для цього Комітетам і Товариствам. Досить приділено уваги й будівництву УНДому.

Цікаві інформації зберегли протокольні книги Товариства. Вони є тим джерелом, на підставі якого складаємо цю скромну історію-літопис Т-ва. Є й дуже ляконічні записи, що межують із гумором. Наприклад:

"Протокол з місячного мітингу Лицарів св. Георгія, що відбувся дня 13-го липня 1911 р. Присутніх членів 25. На тому мітинг закінчено і підписано".

Предсідатель Василь Федьків
Секретар Дмитро Климців
Касієр Іван Крик.

З початком вступу Братства св. Георгія до УНС, як 316 відділу, заведено нову протоколь-

ну книгу з поданим взірцем, як писати протоколи зборів. І справді, від того часу протоколи склалися докладно, з усіма належними інформаціями. На першій сторінці першої протокольної книги 316 відділу навіть подано коротку історію Братства св. Георгія до того часу.

Поважні й речеві дискусії на зборах прагнули до поліпшення видайности праці Т-ва та до накреслення чергових завдань. До кожної справи дискусанти підходили серйозно й сумлінно. Національно-громадські питання, а зокрема питання грошових виплат на громадські й гуманітарні цілі займали в дискусіях чільне місце. Тут треба відзначити, що з каси Товариства та ті цілі в Америці і в рідному краю видано 19.100 доларів.

Дискусії не завжди були однодушні, себто висувалися різні думки, іноді спалахували суперечки на ґрунті різних поглядів, але зрештою члени підкорялись більшості й виносили спільну ухвалу.

Наше Товариство визначалось толерантністю, яку так трудно знайти в українських організаціях. Треба сказати, що в наших рядах були члени відмінних світоглядних концепцій, але все ж таки їх уважно й спокійно вислуховували на зборах, навіть і тоді, коли вони надуживали терпеливості слухачів.

Ця толерантність і пошана інших поглядів проявлялася на кожному кроці, за що в нашу сторону були не раз скеровані критичні вістрія, мовляв, не варто аж так "панькатися" з опозиціонерами.

Праця УНДому, як цілості, і діяльність 316 відділу УНСоюзу, як відгалуження УНДому, продовжується далі по лінії традицій, передає нам нашими піонерами-основниками.

Передбачливості піонерів завдячуємо те, що всі ці відомості й інформації, які передаємо нашим читачам, маємо можливість черпати з самих джерел. Усі протоколи й записи відділу, хоч припорошені літами, не затратились, а збереглися в наших архівах.

Збереглись у нас також деякі газетні дописи й інші матеріали, частину яких використовуємо для доповнення цієї нашої історії, що з ними варто ознайомити наших наслідників.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

Дмитро Братусь
Радний УНСоюзу — 1925 р.
"Календар УНС — на 1926 р."

ОКРУЖНА ОРГАНІЗАЦІЙНА НАРАДА УНСОЮЗУ В РОЧЕСТЕРІ, Н. Й.

В неділю, 6-го листопада ц. року, в залі Українсько-американського Клубу в Рочестері відбулася Окружна Організаційна Нарада відділів УНСоюзу. Народою проводив головний радний Василь Гузар, секретарював Володимир Гавриляк. Заступлених було 9 відділів УНС з Рочестеру і Обирн. Були присутні представники відділів 36, 217, 269, 289, 316, 343, 367, 437 і 283. Вони разом репрезентували 2,998 членів зі своєї округи.

Головну доповідь про УНСоюз виголосив головний касир УНСоюзу п. Роман Слободян. Він вказав у своїй доповіді, яку важливу роль відіграв УНСоюз в житті української іміграції в Америці та скільки зусиль і праці вложив для добра української справи і помочі українському народові на рідних землях. Він вказав на потребу мати життєве забезпечення в своїй рідній інституції, коли вона має всі модерні і найдешевші забезпечення. УНСоюз мусить рости і збільшуватись, а для цього треба нових членів кожного дня і кожного місяця. Він вказав на те, що в нашій окрузі від часу останньої конвенції виказав новажний зріст в членстві тільки 316 відділ, збільшивши свої ряди 70 членами, інші відділи мусять доложити старань, щоб не залишились позаді.

По доповіді була дискусія і запити, в якій забирали голос п. Павло Пироганич, секретар 283 відділу з Обурн п. Василь Попович, секретар 367 відділу, Вол. Гавриляк, секретар 316 відділу, Василь Гузар, гол. радний УНСоюзу

п. Гунька, секретар 36 відділу, п. Андрій Гузар та інші.

Секретар 283 відділу подавав деякі дані про те, як він організує нових членів та вказав на те, які труднощі є задержати в рядах УНСоюзу українську молодь, народжену в Америці.

Секретар 367 відділу вказав на те, як здержати молодь від заміни грамот, які їм передали батьки, на готівку. Він також звернув увагу на недомагання, які на його думку утруднюють працю секретарів відділів. Тими недомаганнями є брак дивіденди на Р-го грамоти по 20-ти роках, брак примусового пренумерування "Україніян Віклі" для всіх членів і деякі суперництва поміж поодинокими відділами.

Секретар 316 відділу звернув увагу, що в Рочестері є ще тисячі українців, які не є записані в ряди УНСоюзу. Їх можна приєднати в членство УНСоюзу, але для цього треба мольної праці секретарів поодиноких відділів. Союзом патріотом є той, що вложить більше праці для добра Союзу і зорганізує нових членів. Змагатися треба за тих, що незорганізовані, а є їх ще так багато і нема кому їх втягнути до союзової родини. Між відділами мусить бути взаємна толерантність і братерське відношення до всіх членів УНСоюзу. Малі відділи повинні застановитись над справою злуки з іншими відділами для того, щоб можна успішніше вести працю і збільшувати ряди.

На порушені справи відповідав п. Роман Слободян. При кінці нарад була внесена пропозиція п. В. Гавриляка, щоб в усіх українських середовищах Рочестеру були розвішені таблиці з оголошеннями УНСоюзу і його місцевих відділів, і щоб відділи видавали бюлетень, в яким подавали б вісті з організаційного життя відділів, новинки про членів УНС в Рочестері і союзові пропагандивні статті. У висліді короткої дискусії в тій справі доручено Управі застановитись над цією справою і поробити заходи для переведення її в життя.

На тому наради були закриті.

В. Г.

("Свобода", середа 30-го листопада 1960 р.)

ЗБОРИ ОКРУЖНОГО КОМІТЕТУ ВІДДІЛІВ УНСОЮЗУ В РОЧЕСТЕРІ

Збори відбулися в неділю, 23-го квітня 1961 р., в залі Укр. Амер. Клубу в Рочестері, Н. Й.

На зборах було приявних 23 члени-делегати Відділів УНС, заступлені були Відділи: 36, 217, 269, 289, 316, 367 і 437.

ПЕРЕМОЖЦІ В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕГОНАХ

Це є три переможні організатори членів УНСоюзу, які досі зайняли три перші місця в "Перегонах на Конвенцію". Від ліва БОГДАН ЗОРИЧ з Торонта, який здобув уже 62 члени в цьогорічній кампанії і 157 членів в 1957 р., отже разом 219 членів; ІВАН ОДЕЖИНСЬКИЙ з Філадельфії, який до приєднання в минулорічній кампанії 153 члени доложив уже в цім році нових 43 члени, отже разом здобув уже 196 членів; ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЯК з Рачестеру, який здобув в цьогорічній кампанії 22 члени, а в минулорічній 53, разом 75 членів й зайняв тоді 6-те місце між всіма змагунами УНСоюзу "Свобода", 1958 р.

Проводив зборами голова Окружного Комітету гол. радний Василь Гузар, секретарював Вол. Гавриляк. Голова згадав, що УНСоюз в минулім місяці втратив свого головного предсідника, бл. п. Дмитра Галичина. Присутні вшанували покійного повстанням з місць та хвилинною мовчанкою.

Після того п. Гузар подав до відома, що з того приводу вислано в імені Окружного Комітету кондоленційну телеграму до УНСоюзу і \$100 на пам'ятник Т. Шевченкові, замість квітів на могилу покійного. Він також подав, що з концерту в честь Т. Шевченка, який відбувся в Істмен Театрі, прийшло чистого зиску 1,861 дол., які також в цілості призначено на пам'ятник Т. Шевченкові у Вашингтоні.

Протокол з попередніх зборів відчитав секретар і його прийнято без змін.

Найважливішою справою зборів була справа організування нових членів до УНСоюзу. Пан Гузар повідомив, що нашій окрузі призначено квоту 309 нових членів, а до тепер зорганізовано дуже мало. Тільки один Відділ, а саме 367-ий, вибився вперед, зорганізувавши вже 22 нових членів; інші відстали, приєднуючи тільки по кількох членів. Треба почати більш інтензивну працю і треба змагати, щоб квота була виконана.

Була довша і обширна дискусія над тією справою. Забирали голос: Константин Шевчук,

Вол. Гавриляк, Василь Попович, С. Мачинський, Петро Дзюба, Мих. Малинівський, К. Маньківський, С. Гунька і інші.

Всі делегати признавали, що потрібно посилити акцію за приєднання нових членів, вказуючи, як скорше н легше можна це виконати.

В дискусії порушено справу наміру зорганізування нового Відділу і справу приїзду організатора УНСоюзу.

В справі організування нового Відділу, збори стали на становищі, що існуючих Відділів на терені Рочестеру є вистачальним число і треба їх збільшити новими членами, замість творити нові Відділи.

Тому поручено Управі Окружного Комітету переговорити з групою громадян на Вест Сайді, які мають намір організувати новий Відділ і з урядниками вже існуючого там Відділу 296, щоб їх намагання і працю скоординувати в тім самім напрямі, себто в організуванні нових членів до існуючого там Відділу.

Щодо організатора, що міг би приїхати в Рочестер допомагати організувати нових членів, жадний Відділ не висловив бажання мати поміч організатора УНС. Навпаки поодинокі представники висловлювались, що в Рочестері маємо своїх добрих організаторів і допомоги нам не потрібно, а треба тільки більше часу і охоти до посилення нашої праці.

ДЕЛЕГАТИ 316-го ВІДДІЛУ УНСОЦЗУ, Т-ВА "УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ" В РОЧЕСТЕРІ, Н. Й.

Т-во "Український Народний Дім" (Ukrainian Civic Center) в Рочестері, засноване 1909 р. — тепер великою і багатою організацією, яка має власний будинок і розпоряджає майном вартістю понад \$350.000. Цей Відділ УНС має тепер 647 членів.

Вибрані делегати зліва на право

ВОЛОДИМИР ГУРЯНСЬКИЙ

Емерит, піонер, активний місцевий громадський діяч і провідник Т-ва від 1916 р., коли вступив в члени УНС. Вклав багато зусиль і трудів для будови товариського дому. Був секретарем Дому 12 років і секретарем Відділу 15 років. Будучи секретарем Відділу з перервами між роками 1921-1955, організував 204 членів до УНС. Був тоді постійним дописувачем до "Свободи" про життя і діяль-

ність Т-ва. Тепер через кілька років займає становище контролера в Т-ві. Брав участь, як делегат Т-ва в конвенціях 1936 р. у Вашингтоні, 1950 р. в Клівленді, і 1958 р. у Клівленді.

ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЯК

Поштовий урядовець, ветеран Американської Армії, управитель-касир Української Кредитової Спільки і місцевий громадський діяч. Вступив до УНС 1941 р. і від того часу активний член Управи Відділу. Був вибраний контролером, потім фінансовим секретарем Дому, а від 1957 р. й досі є секретарем Відділу. Як секретар визначився тим, що постійно був передовим організатором членів до УНС, приєднавши за той час около 450 членів. На конвенції в Клівленді 1958 р. був одним з 10-х наділених почесною грамотою "за віддану працю і надзвичайні заслуги для УНС", а на конвенції в Нью Йорку грамотою "Клюбів Заслужених Союзівців", до якого постійно належить до теперішнього часу. Як делегат був призначений до Статуткової Комісії на Конвенції в Клівленді 1958 р., а 1962 р. на Конвенції в Нью Йорку був вибраний до Виборчої Комісії.

ІВАН НОВАК

Уродженець Америки, ветеран Американської Фльоти, головний форман у фабриці "Tool & Die", вступив до УНС 1940 р. По повероті з військової служби, став активним членом між молодшими членами Відділу. Був організатором і активним учасником гри в круглі (bowling) при Т-ві. Активним урядником Відділу став від 1948 р. Був 5 років контролером, один рік заступником голови і касиром Т-ва в роках 1957-1959 і від 1964 р. досі. Брав активну участь в комітетах і комісіях, в яких звичайно виступав із свіжими і новішими думками і пропозиціями. Активний в Американській Скавтовій Організації. Делегатом на конвенцію УНС вибраний вперше.

26. Конвенція — Чикаго, травень 1966
Конвенційна книга

По переведеній дискусії С. Мачинський запропонував, щоб найняти Служби Божі по всіх українських церквах в Рочестері за покійного Д. Галичина і зробити сходи членів з тієї нагоди. Поручено Управі це зробити.

Вибори нової Управи рішено відложити, щоб можна було наперед оголосити і повідомити про те всі Відділи.

В. Гавриляк

("Свобода", п'ятниця, 30-го червня, 1961 р.

НАРАДА КОНВЕНЦІЙНИХ ДЕЛЕГАТІВ РОЧЕСТЕРСЬКОЇ ОКРУГИ

Нарада вибраних делегатів рочестерських відділів УНС відбулась в неділю 24-го квітня

1966 р. в домівці Українсько-Американського Клубу.

В наряді брали участь відділи УНС, які будуть заступлені на Конвенції 14 делегатами з 28 голосами.

Ці відділи об'єднують у своїх рядах 2,500 членів. У змаганнях організування нових членів наша громада завжди заступлена першонами, дехто з яких належить постійно до Клубу Заслужених Союзівців. В організуванні членів визначались Володимир Гавриляк, Василь Попович, Теодор Голод, Василь Гузар і Михайло Малинівський. Всі вони були відзначувані відповідними нагородами-відзнаками.

Між делегатами, які вже виконали свій передконвенційний обов'язок, цебто приєднали 10 або більше нових членів, є Вол. Гавриляк

і Вас. Попович. Інші стараються свій обов'язок незабаром виконати.

Нарадою делегатів проводив голова рочестерської округи відділів УНС Василь Гусар, а секретарювали Вол. Гавриляк і Катерина Федоришин. На початку нарад коротко обмірковано поїздки делегатів на Конвенцію. У висліді дискусії і деяких інформацій, більшість делегатів заявили виїхати на Конвенцію поїздом в неділю, 15 травня ц. р. Кількох делегатів мусять з різних причин користуватись іншими засобами транспортації — дехто літаком, інші авто.

Обговорювання конвенційних справ забрало багато більше часу. Дискусію над тими справами почали Василь Гусар і Володимир Гурянський. Брала участь в дискусії інші присутні делегати або їх заступники; Іван Новак, Вол. Гавриляк, К. Шевчук, С. Гунька, К. Федоришин, С. Гошовська, М. Малинівський, Ю. Кушнір.

У висліді дискусії винесено ряд постанов-домагань. Нарада рочестерських делегатів просить Статуту Комісію і Конвенцію УНС взяти під увагу такі домагання:

(1) Старатись дати більші полегші (евентуально в формі збільшеної дивіденди) для тих довголітніх членів, що платять за свої грамоти вже 40-50 або більше років.

(2) Поширити виплати стипендій для молоді на ширші кола членства. Евентуально, як можливо, увести за додатковою доплатою стипендійні грамоти.

(3) Виплачувати допомоги з хворобового фонду справедливими вирішеннями і згідно з вимаганою потребою. Виплачування мінімальних сум для всіх прохаючих допомоги, як це часто практикується, не оправдує цілей цього фонду.

(4) Збільшити дивіденду від виплачених грамот.

(5) Загарантувати статутом членству кожної округи відповідну репрезентацію у Головному Уряді. Подібно, як загарантовано репрезентацію Канаді.

(6) Вибирати Конвенцією заступників секретаря і касира, які були б повноправними членами Головного Уряду і які у випадку смерті, резигнації або усунення з уряду згаданих урядників, мали б право й обов'язок зайняти їх місця і виконувати обов'язки до наступної конвенції.

(7) Zobov'язати Статуту Комісію оголосити в "Свободі" завчасу перед Конвенцією всі свої важливіші проекти і пропозиції змін статуту, щоб делегати мали відповідний час докладно їх перестудіювати і виробити собі свою власну опінію відносно них.

Всі ці постанови-домагання були прийняті делегатами одноголосно.

З інших справ, порушених на нараді, делегати вирішили постаратись в недалекий будуччині зробити спільну виставку історичних матеріалів і документів рочестерських відділів УНС.

В. Гавриляк

("Свобода", середа, 11-го травня 1966)

КОЛИ МОЖНА БУЛО ЗОРГАНІЗУВАТИ ЧЛЕНІВ ПЕРЕД КОНВЕНЦІЄЮ, МОЖНА І ПІСЛЯ КОНВЕНЦІЇ, — КАЖЕ В. ГАВРИЛЯК, НАЙУСПІШНІШИЙ ОРГАНІЗАТОР ЧЛЕНІВ В РОЧЕСТЕРІ

Рочестер. — В неділю 6 листопада ц. р. тут, в Союзовому Домі при Джозеф Аве. відбулися окружні збори Відділів УНСаюзу місцевої округи, на які прибули представники всіх Відділів. Предметом зборів була нарада Відділів над тим, як найскоріше провести останні місяці цього року, щоб покривши всі втрати, які вони понесли в році, видатно збільшити своє членство. Приявний на зборах гол. секретар УНС д-р Ярослав Падох дав огляд праці УНСоюзу, а зокрема досягнень місцевих Відділів, підмічуючи, що деякі вже наближаються до виконання своєї квоти, а інші ще далекі до неї, незалежно від того, що округа, в порівнянні з попереднім роком, має незлий осяг. В дальшому він відзначив, що асекураційний бизнес є дальше найбільшим в Америці і що сума забезпечення американського населення зростає щороку бодай на десять відсотків, незалежно від "Медікер", збільшення пенсій та інших соціальних підмог. Без життєвого забезпечення немає змоги запевнити собі старости, а своїм рідним кращого життя, зокрема у випадку нещастя з батьками родини. Доповідач вказав цілий ряд засобів, які допомагають у збільшенні членства, як доповнення забезпечення членів акцидентовою і терміновою грамотами, які коштують дослівно центи денно, значне збільшення сум забезпечення, існуючих родів забезпечення, зменшення суспенз тощо. Ціллю цього річної кампанії є 6,000 нових членів й тому УНСюз рахує на те, що кожна округа і кожний Відділ виконає свою частину цього завдання ще впродовж цього року. За перше півріччя УНСюз придбав 3.000 членів. Після цього гол. радний Володимир Запаранюк поділився з приявними своїм довголітнім досвідом успішного організатора членів та подякував приявним за змогу бути поміж ними в характері головного урядовця УНСоюзу. Приявні тепло прийняли нового радного, бажаючи йому добрих успіхів у праці. Після доповідей гол.

урядовців складали звіт з праці поодинокі Відділи. При цьому вони декларували свої квоти, які зобов'язалися виконати ще до кінця року й складали вже підписані аплікації. Заяви приєднали досвідчених союзних діячів сповнювали надією, що рочестерська округа стане поміж першими в країні. Після звітів відбулася довша дискусія, в часі якої приєднали ставили питання зв'язані з різними ділянками союзного життя й праці, Гол. секретар відповів на питання, закликаючи секретарів Відділів, щоб вони запропонували 1) збільшити забезпечення всім, які вже доходять до 65 року життя, бо потім буде пізно; 2) запропонувати нове забезпечення тим, яких грамоти дозрівають в короткому часі, 3) запропонувати акцидентове забезпечення всім молодшим членам, а зокрема тим, які наближаються до 55 року життя, бо потім вже не зможуть забезпечитися перед акцидентами і ін. На кінець гол. секретар подякував приєднаним за участь у зборах, а зокрема голові зборів і Округи Василеві Гузарові, кол. гол. радному, підкреслюючи при цьому його велике відання УНСоюзові й неперевершену працю для нього впродовж кількадесяти років, в тім 16 літ на пості гол. радного. В. Гузар, замикаючи збори заявив, що УНСоюз є цілком його життя і він працюватиме для нього на кожному пості, як довго тільки стане йому сил, що приєднали прийняли гарячими оплесками. Секретарював Володимир Гавриляк, який закликав до збільшення праці для розбудови УНСоюзу й заявив, що є такі, які кажуть, що вже немає кого забезпечувати. "Якщо можна було кого забезпечити перед конвенцією, казав він, так, що за перше півріччя УНСоюз здобув три тисячі членів, то чому тепер, по конвенції, не мало б бути кого забезпечити?" Слід зауважити, що В. Гавриляк придбав у цім році вже 32 нових членів.

("Свобода", четвер, 10-го листопада, 1966 р.

РОЧЕСТЕРСЬКА ОКРУГА УНСОЮЗУ ВІДБУЛА ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Рочестер, Н. Й. — Минулої п'ятниці та суботи, 5 і 6 липня 1968 р., головний секретар УНСоюзу, Ярослав Падох, відвідав Відділи УНСоюзу в Рочестері. В п'ятницю відбулися окремі наради з урядовцями 36, 217 і 285 Відділів, а в суботу 437, та ввечері того ж дня відбулися річні загальні збори місцевого Окружного Комітету Відділів УНС. Як на відділових так і на окружних нарадах головним предметом були організаційні заходи в справі підготовки Відділів і Округи до 75-річчя УНСоюзу, яке сповниться в лютому 1969 р. Представники

Відділів склали звіти зі своїх здобутків і спільно уложено плян праці на майбутнє.

Рочестерська округа обіймає вісім Відділів, які гуртують понад дві з половиною тисячі членів. Колись дуже активна й продуктивна, вона в останніх роках дещо відстала від загального рівня праці інших округ й аналіз цього була головним предметом нарад на окружних зборах. Збори відкрив містоголова Округи Константин Шевчук, який проводив ними поруч із головою, кол. головним радним і секретарем одного з Відділів, Василем Гузарем та секретарем Володимиром Гавриляком. Після прийняття протоколів останніх зборів, які прочитав п. Гавриляк, В. Гузар, В. Гавриляк і Софія Гунька склали звіт з діяльності Округи, а М. Малинівський запропонував від контрольної комісії уділити абсолюторію окружній управі. В дискусії над звітами забрали голос Василь Попович, Андрій Гузар, Софія Гунька, Володимир Гавриляк, Катерина Ярославська, Володимир Кольцо і Василь Гузар. Після цього головний секретар Ярослав Падох виголосив організаційну промову, в якій звернув увагу на близький уже час завершення УНСоюзом свого 75-ліття й потребу негайно братися до підготовки достойного відмічення цього найбільшого громадського ювілею найстаршої в вільному світі української установи. Він дав огляд стану всього УНСоюзу, а на його тлі місцевої округи та вказував на теперішні завдання і засоби, як їх досягнути. Як найважливішу проблему цього й найближчих років він вказав на конечність відновлення забезпечення членів, яким закінчилося чи кінчиться забезпечення, а таких членів є дуже багато з уваги на 20-річчя прибуття нової імміграції. Підвищення висоти сум забезпечення, забезпечення молоді та намагання, щоб всі свідомі українці стали ювілейними членами УНСюзу, це дальші завдання на цей рік. Після доповіді гол. секретар вручив членові-засновникові Клубу Заслужених Союзівців В. Гаврилякові почесну зірку на його членську плякету за зорганізування в 1967 р. 39 членів, та відмітив Василя Поповича, як другого, найбільш успішного організатора в минулім році. Збори вибрали до нової окружної управи по одному представникові місцевих Відділів, які мають поміж себе розділити поодинокі уряди. Обрано до управи Михайла Малинівського, Василя Гузара, Володимира Гавриляка, Катерину Ярославську, Марію Свериду, Константина Шевчука, Олександра Скібіцького і Петра Дзюбу. Після цього В. Кольцо заохотив приєднаних, щоб посилати дітей на курси українознавства, а голова Василь Гузар запросив приєднаних на перекуску, при якій продовжувало гутірку на

актуальні союзові теми. У зборах взяли участь 35 представників сімох Відділів Округи. Тільки один Відділ ч. 343 не був заступлений.

("Свобода", середа, 10-го липня 1968

ОКРУЖНИЙ КОМІТЕТ УНСОЮЗУ В РОЧЕСТЕРІ ВІДЗНАЧИТЬ ЮВІЛЕЙ "СВОБОДИ" І УНС

Окружний Комітет Відділів УНСоюзу м. Роเชสเตอร์у, на своїх нарадах в суботу 26-го жовтня, вирішив відзначити святочно 75-річчя "Свободи" і Українського Народного Союзу спільною імпрезою, яка мала б відбутися в наступному році на весну. Збори, в яких взяли участь представники шости Відділів Роเชสเตอร์у, відкрив голова Окружного Комітету Василь Гузар та по перевірці приявности репрезентантів Відділів зreferував плян нарад і мету скликання цих Зборів. Опісля секретар О. К. Володимир Гавриляк відчитав протокол із попередніх Зборів Округи, що його прийнято до відома без поправок. В доповіді на тему посилення організаційної праці УНСоюзу заступник головного предсідника Володимир Сохан по-

дав ряд вказівок і порад для більшого успішного ведення членської кампанії, як теж подав підсумки дотеперішніх досягнень Відділів Округи: Відділи Округи здобули до дня нарад 74 нових членів. Найкращі досягнення показали ось такі чотири Відділи та їхні секретарі: 24 нові члени — 367-ий Відділ (секретар Василь Попович), 19 членів — 316-ий Відділ (секретар Володимир Гавриляк), 15 членів — 217-ий Відділ (секретар Теодор Кубарич), і 8 членів — 437-ий Відділ (секретар Михайло Малинівський). Головний радний УНСоюзу Володимир Запаранюк в наступному слові поділився з учасниками нарад своїм досвідом організаційної праці та додав ряд цінних порад до порушених справ плянкової і систематичної праці в терені. Після доповідей розгорнулася дискусія, в якій взяли участь: Константин Шевчук, який вів нарадами на переміну із Василем Гуссарем, В. Гавриляк, М. Малинівський, Т. Кубарич, Степан Васьків, В. Попович і В. Гуссар, який зробив вкінці підсумки нарад і закрив ці Збори Окружного Комітету.

("Свобода", середа, 30-го жовтня 1968

БУДОВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В СВІТЛІ ПРОТОКОЛІВ ТОВАРИСТВА

Проблема власного дому

Перечитуючи протоколи Товариства від часу організування Братства св. Георгія аж до сьогодні, зауважуємо, що найпекучішою справою, яка так часто й так довго турбувала наших членів та була предметом їхніх постійних нарад і дискусій, являлась проблема власного дому, де вони могли б сходитись і без перешкод провадити організаційну та культурно-освітню працю. У довгих рядках протокольних записів червоною ниткою тягнеться ця справа крізь давні пожовклі аркуші паперу аж до новіших, ще таких свіжих дискусій, плянів і постанов. Що більше, вона не закінчується навіть по завершенні, після придбання дому.

Потребу мати власну домівку члени Товариства відчували вже на початках громадської праці. При всяких нагодах вони порушували й обговорювали цю справу, прагнучи до того, щоб бути господарем у своїй хаті. Конечність цього громадського потягнення була невідкладна. Потрібні були окремі приміщення для зборів, для читальні, хору й драматичного гуртка, бракувало залі для ширших сходин і різномірних імпрез.

Потреба загально-громадського дому

Такі ж вимоги й потреби мали в той час усі інші Братства й Товариства в нашій громаді. І тому наші члени почали призадумуватись і обмірковувати можливість побудови загально-громадського Народного Дому, який своїм зовнішнім виглядом та імпозантним розміром притягнув би увагу чужинців, а одночасно задовольнив усі Товариства й Братства. Там вони могли б гармонійно працювати і в праці взаємно себе доповнювати.

Клопітливі намагання зацікавити і приєднати до спільної справи всю нашу громаду коштували нашим членам багато трудів, зусиль і терпеливості. Здійснення такого монументального проекту перешкоджали труднощі внутрішнього порядку. З одного боку наші люди ніяк не могли позбутися старих звичок територіального упередження, а з другого дрібні непорозуміння свідчили про брак доброї волі і взаємної толеранції. До Рогатинців були в опозиції Калушани, молодші, більш поступові й свідомі громадяни не могли знайти спільної мови з консервативною і менш свідомою групою старших людей.

Рогатинська більшість серед творців нашого Товариства, як також ідейна молодь, визнача-

лися енергією та рухливістю й тому намагались подати своє розуміння справи у прямованні до спільної мети. Група старших, консервативних громадян противилась усьому, що було нове, поступове. Серед таких обставин дуже тяжко було реалізувати спільний плян будови.

З протокольних записів довідуємося, що Братство св. Георгія мало своє приміщення в церковній домівці при вул. Ремінгтон, ч. 434 до 5-го січня 1913 р., а після суспендування Братства, воно, вже, як світське товариство, примістилося в льокалі читальні Просвіти при Клінтон Аве. Північ, ч. 527, з оплатою 25 дол.

Справа будови народного дому

Першу згадку про задум будови дому знаходимо в протоколі від 7-го вересня 1911 року. Іван Песняк "піддав голос, щоби лицарі св. Георгія зайнялися будовою народного дому. На це згодилося тільки 17 членів".

Треба додати, що всіх прихвних було 20. На місячних зборах Товариства в червні 1915 р. члени дискутували справу вибору делегатів до спільного Комітету будови народного дому, до якого мали входити всі тодішні місцеві організації і Братства. На делегатів Товариства були обрані: Степан Склепкович, Микола Залецький та Іван Яніцький. Це вже вдруге за-протоколована згадка про спільний плян будови і перший почин у Рочестерській громаді. Але до згоди не дійшло.

Труднощі спільної праці

Про те, як нелегко було домовитись і з'єднатись громаді, свідчить протокол від 22-го грудня 1915 р., коли на зборах Т-ва делегат Степан Склепкович відмовився від свого делегатства, мотивуючи це тим, що в спільному Комітеті є люди, з якими не можна домовитись і порозумітись у жодних громадських справах. Але два місяці пізніше Товариство поновно актуалізує справу й пробує домовлятися з іншими товариствами. На зборах 9-го березня 1916 р. Василь Федьків пропонує, щоб Т-во разом з іншими установами й Братствами закупили стару церкву при вул. Ремінгтон, і там примістили народний дім. Продискутувавши пропозицію, члени, на внесок Григорія Бодяра, вирішили порозумітись у тій справі з іншими товариствами. Члени ухвалили також зібрати пожертви по 10 дол. і обіцяли добровільні позички. Тоді зложено готівкою 2.630 дол.

З переговорів і тим разом нічого не вийшло, тому Товариство пробувало з власної ініціативи купити в парохії св. Йосафата виставлений на продаж дім. Виряджені делегати в складі Гр. Боднара, Степана Лотоцького й Миколи Кучмія склали пропозицію о. В. Меренкову, але той заявив, що Т-ву "Вільних Козаків" дому не продасть. Дім ще якийсь час стояв порожнім, а потім згорів, через що парохія потерпіла матеріальну втрату.

Коли наші члени переконалися, що всі переговори тільки марна витрата часу, вони скликали на 4-те березня 1917 р. надзвичайні збори Т-ва в справі придбання народного дому. На збори прийшло 58 членів. Голова зборів, Василь Федьків поставив на голосування внесок: шукати за можливістю придбання власного будинку. Всі приєдналися з тою пропозицією погодились. Тоді також було вирішено, що Народний Дім має бути окремою організацією, а його майно належатиме тільки членам УНСоюзу. Комітет, обраний на зборах, мав підібрати назву організації, укласти статут і подбати про реєстрацію, як окремої корпоративної установи. До Комітету увійшли: Іван Скорохода, Григорій Боднар, Микола Швець, Микола Кучмій, Степан Лотоцький, Петро Голембійовський, Микола Стрілець, Дмитро Братусь, Павло Макогон, Михайло Грицак, Трохим Рудий, Петро Петрів, М. Яцула, Петро Ковтун і Василь Федьків. На пропозицію цього Комітету, прийнято назву "Українсько-Американський Клуб" і встановлено вписове в сумі 10 дол. Одночасно вирішено почати збірку фондів на будову дому. Три тижні пізніше, 25-го березня 1917 р. вибрано тимчасову управу Українсько-Американського Клубу, а саме: Петро Глембійовський — голова, М. Яцула — касир і Іван Романів — секретар.

Здавалося, що після довгих перипетій зроблено щасливий початок для доброї справи. Але час тоді не був певний, заробітки наших людей — мізерні, а на додаток Америка встала в світову війну. В наслідок, ані Комітет, ані тимчасова управа Клубу не зробили й не могли зробити багато щодо придбання народного дому. З бігом часу справа занепадала, а далі й цілком завмерла.

Щойно по кількох роках після закінчення війни, аж 14-го квітня 1921 р. на зборах Товариства голова зборів Дмитро Братусь знову актуалізував давнє питання й закликав членів підтримати загально-громадську потребу.

Тоді поновно було вибрано з 5-ти членів Комітет, який мав порозумітися з іншими організаціями в справі будови народного дому. До Комітету увійшли: Яким Пригода, Степан Лотоцький, Вас. Федьків, Олекса Луців і Трохим

Рудий. На наступних зборах 12-го травня 1921 р. питання будови народного дому вивчав делегат міжорганізаційного Комітету, В. Микитин. Збірка фондів мала спиратися на закупі шерів у ціні 25 дол. Члени Товариства прийняли цю пропозицію прихильно, про що свідчило те, що 11 приєдналих осіб склали заяви на закуп по 4 шері, 14 — по 2 і 11 — по одному. Одночасно вирішено, що всі витрати міжорганізаційного Комітету покриватиме Товариство нарівні з іншими організаціями.

Здається, була вже певність успіху, та сталося не так. Про це довідуємося з протоколу зборів Т-ва від 9-го червня 1921 р. Член Комітету, Василь Федьків вивчав членам Т-ва причини труднощів, з якими Комітет стикається у своїй праці. Хоч дехто має добру волю й охоту працювати спільно, але водночас роблять різні перешкоди. Так, на останньому засіданні Комітету представники Т-ва "Запорожська Січ" внесли заяву, що вони будуть далі працювати з Комітетом лише тоді, коли всі товариства, які мають у Комітеті своїх делегатів, заплатять за два роки вкладки до церкви і 25 дол. на церковний фонд. Наші члени висували засаду, що це дві різні справи, що питання будови всегромадського народного дому не може бути пов'язане з чисто церковними справами й вимогами, а тому таких умов прийняти не могли.

Почин до будови власного дому

Голова зборів, Д. Братусь закликав присутніх не зневірюватись і робити далі належні старання. Коли нема можливості будувати спільний дім, то треба досягти цього силами Товариства. В наслідок дискусії, вирішено почати будову дому власними засобами, продавати 25-ти долярів шері, а зібрані гроші класти на банковеkonto Товариства. Для здійснення цього завдання обрано 5-ти членний Комітет у складі: Степан Лотоцький, Микола Кучмій, Яким Пригода, Іван Яницький і Василь Федьків.

В короткому часі після того, трапилась нагода купити два будинки на розі вулиць Келлі і Джойнер. 22-го липня 1921 р. було скликано в цій справі надзвичайні збори Товариства і на внесок Д. Братуса 21 голосами проти 7 вирішено закупити ті будинки. Однак, з уваги на те, що на зборах не було достатньої кількості членів, переведено індивідуальне опитування членів — "за", чи "проти" купівлі. В користь купівлі заявилося 60 членів, проти 7.

У власній домівці при Джойнер Стріт

З протоколу надзвичайних зборів від 25-го серпня 1921 р. знаємо, що ті дома закуплено,

Дім Т-ва при Джойнер Ст. — 1935 р.

а 15-го жовтня Товариство перебрало їх у своє посідання і перенеслось до нового приміщення. Другу хату винаймлено під мешкання українцеві.

З формального боку Т-во ще не було зареєстровано, як корпорація, тому доми були, на доручення зборів, тимчасово записані на Дмитра Братуся, Миколу Стрільця і Миколу Кучмія. Щоб сплатити частину боргу, що його Товариство перебрало на себе, вирішено позичити з хворобового фонду потрібну суму, але з застереженням, що в цьому фонді не може лишитись менше, як 500 дол. резерви. В протоколі від 13-го жовтня 1921 р. записано, що члени Т-ва зложили на дім 1,300 дол.

Набуті два невеличкі доми приготовано й дещо перероблено, згідно з потребами Товариства. На першого управителя власного приміщення було обрано Миколу Кучмія, на його заступника — Якіма Пригоду, на секретаря — Теодора Олексина й на його заступника — Василя Пліюту. Чергування на протязі одного тижня відбували члени за чергою. За невиконання чергування накладено 5 дол. кари, а для тих, що мешкали за містом, 2 дол. В тому часі особливо жертвенною працею відзначилися: Микола Стрілець, Володимир Гурянський, Д. Братусь, Петро Ковтун, М. Магомет, Микола Кубарич, Василь Пліюта, Мих. Гримарчук, Микола Кучмій, Я. Пригода, Іван Яніцький, Мих. Лучишин, М. Швець, Степан Герега, Д. Татиґа і М. Дорофей.

8-го грудня 1921 р. ухвалено виготовити й почати продавати книжечки-цеголки на фонд власного дому. З нагоди урочистого відкриття дому, постановлено влаштувати віче, на яке було запрошено Мирослава Січинського. Хоч наші члени дуже раділи з надбання власних домів, все ж таки вони не заспокоювали їхніх потреб, і тому вони далі обговорювали й обмірковували можливість почати будову нового дому, що міг би дати відповідне приміщення для розгорнення організаційної і культурно-

освітньої праці. Ухвалу в справі підготовки до будови дому винесено 11-го травня 1922 р., на внесок Миколи Стрільця. Варто згадати, що в 1923 р. архітект Вокер Лі виготовив перший плян дому, що мав бути поставлений при вул. Джойнер. Кошторис передбачав витрати в сумі 23.182 дол., але до цієї суми не включено коштів ogrівання і електричних інсталяцій. Того пляну не реалізовано, хоч грошеву вартість його виготовлення треба було сплатити. Товариство також виробило своїм коштом бонди на 40,000 дол. і почало продавати їх членам по 50 дол., з надією, що скоро й інші пристануть до тієї акції.

Чергові переговори в справі спільної будівельної акції всіх організацій ще раз відновилися в 1927 році. 30-го травня було створено Центральний Комітет будови Українського Національного Дому. Тоді до співучасті в будові зголосилися: Братство св. Йосафата, Братство св. Миколая і Товариство "Вільні Козаки". До Управи Комітету були обрані: Микола Мурашко — голова, Іван Пастушин — касир, Дмитро Братусь — секретар. Пізніше Комітет збільшено до 8-ми осіб, і до нього увійшов також о. Турула.

Здавалося, що справа пішла вперед. Та після низки засідань і віч з метою усталення плянів та способу фінансування, після кількох разів змін складу Комітету, вияснилося, що жодного діла з того не буде. В квітні 1928 р. на зборах Товариства були голоси, щоб думку про спільну будову відкинути і взятись самостійно будувати Народний Дім.

Будувати власними силами

Вирішальними в тій справі були надзвичайні збори Товариства, скликані в липні 1929 р. Ситуація була така, що члени Т-ва визнали спільну акцію за безнадійну. Тому на денному порядку зборів поставлено конкретне питання: чи Товариство вирішує будувати дім власними силами, а якщо так, то де і якими засобами. Зasadничо питання будови Товариством було вирішено на внесок Д. Братуся, підтриманий Іваном Майком, і зрештою одностайно.

Тоді обрали Комітет і доручили йому поробити всі підготовчі заходи, а зокрема підшукати відповідну площу під будову. До Комітету ввійшли: Василь Пліюта, Дмитро Братусь, Петро Ковтун, Ігнат Храновський і Павло Ладовський. Місяць пізніше визнали за потрібне збільшити кількість членів Комітету й доповнити його ще такими особами: Михайло Лучишин, Василь Федьків, Володимир Гурянський і Степан Герега.

При кожній нагоді велися дискусії щодо місця будови дому. На зборах 8-го серпня 1929

р. Михайло Паньків запропонував, а його внесок підтримав М. Яцула, щоб шукати площу під будову в околицях Клінтон-Кліфорд-Джозеф евеню. Пропозицію цю прийнято й Комітетові доручено підшукувати площу, а дома при Джойнер стріт продати. В дуже короткому часі після того цей задум було здійснено і вже 12-го вересня 1929 р. закуплено за 9.800 дол. три парцелі з двома мешканевими будинками, при 831-835 Джозеф евеню.

Американський Дорадчий Комітет

В тому ж 1929 році замітною подією в житті нашої громади було заснування Американського Дорадчого Комітету, що постав завдяки заходам голови Д. Братуся і М. Січинського. Комітет мав завдання: допомогти українцям будувати Народний Дім і для цієї мети перекласти серед американців збірку фондів.

У Дорадчому Комітеті брали участь: заступник президента Геннет Ко. Лерой Е. Снайдер, голова, секретарка Торговельної Палати — Мелтіса Бінгеман, секретар, адвокат Джо-

зеф Вебстер, президент Від. Ком. — Ролянд Робертс, а пізніше ще голова Торговельної Палати — Роланд Вудворд. Членство українців репрезентували з Комітеті Мирослав Січинський і Лев Сорочинський.

Збіркова акція

Почалась нова фаза збіркової акції з точно окресленою метою. 50-ти долярові бонди замінені 100-доляровими шерами. Але господарські обставини в той час не були сприятливі для збірки. Економічна криза, а вслід за нею хвиля масового безробіття не давали надії на видатні успіхи. Збірка проходила мляво, хоч було використовувано всі можливі нагоди. На всіх зборах лунали заклики складати гроші. З цією ж метою влаштовували імпрези. Такою першою величавою імпрезою був концерт Громадського хору під проводом Лева Сорочинського 11-го квітня 1930 р.

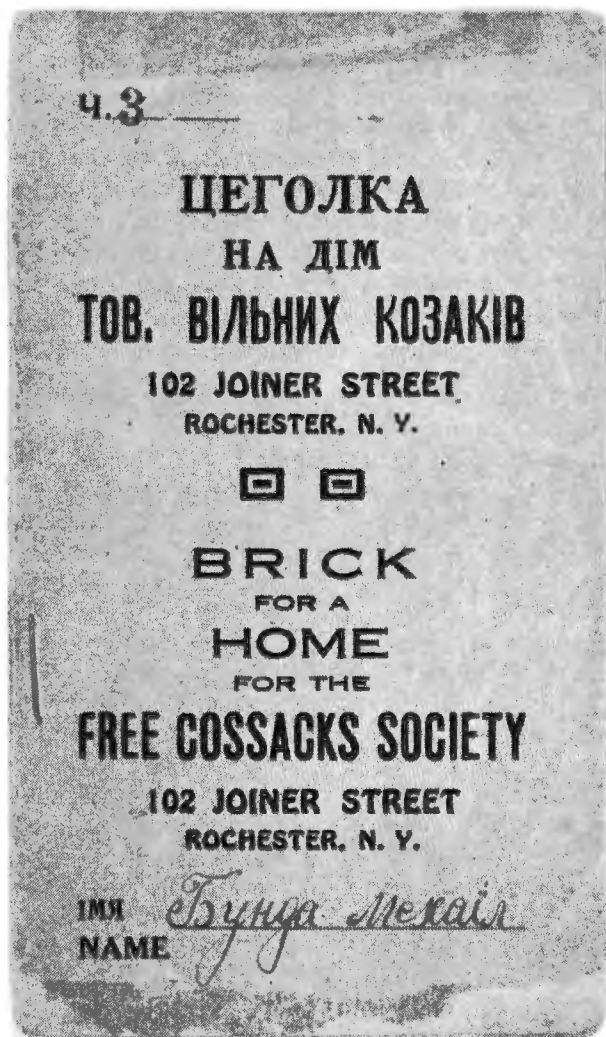
Чистий прибуток від концерту приніс фондів будови 319 дол. На тодішні обставини це була поважна сума. Фонд будови збільшувався також прибутками від забав, фестивалів, різних вигравів тощо. Були і невдачі. Одною з них був концерт бандуриста Ємця. Замість того, щоб внести до каси 25% чистого зиску, виявилось 7 д. 47 ц. недобору після концерту й їх довелося покрити з каси Т-ва.

Позичка в Українському Робітничому Союзі

Зібраних із великою витратою часу й праці фондів не вистачало на те, щоб почати будову. Треба було думати про позику, хоч ця справа теж не була легкою. Вона заактуалізувалась шойно в кінці 1934 року. За порадою Андрія Гривнака, посла до польського сойму від радикальної партії, що тоді перебував на відвідинах в Америці, та при активній допомозі тодішнього голови УРСоюзу Мирослава Січинського, Товариству вдалося виклопотати 15.000 долярів гіпотечної позики в УРСоюзі. Ця позика уможливила будову дому. Від того часу зв'язки наших членів з УРСоюзом ще більше затіснились. Моральний борг вдячності супроти УРСоюзу наші члени сплатили в той спосіб, що приєднали кілька десятків нових членів. Товариство ім. Драгоманова, відділ УРСоюзу, теж активно допомагало в будові дому й позичило 2.000 дол. В теперішньому будинку УНДому й далі відбуваються всі сходина, збори й імпрези Товариства ім. Драгоманова.

Пляни перебудови

Плян дому виробив український архітект із Клівленду В. Петрівський. Згідно з первісним

United States of America

State of New York

No. 49

\$50.00

4% Gold Bond

Ukrainian Free Cossacks Society of Rochester, Inc.

UKRAINIAN FREE COSSACKS SOCIETY OF ROCHESTER, INC., a membership corporation, organized under the Laws of the State of New York, for value received, hereby promises to pay to the registered owner of this bond at the office of said corporation in the City of Rochester, N. Y.

Fifty Dollars

in gold coin of the United States, of or equivalent to the present standard of weight and fineness, with interest thereon at the rate of 4% per annum from the 15th day of December, 1922. Interest on any unredeemed portion of this bond shall be paid annually on the 15th day of December, and the principal thereof shall be paid on the presentation and surrender of the ten coupons hereto annexed, at the times and in the amounts as follows:

Five Dollars on December 15th, 1928

Five Dollars on December 15th, 1933

Five Dollars on December 15th, 1929

Five Dollars on December 15th, 1934

Five Dollars on December 15th, 1930

Five Dollars on December 15th, 1935

Five Dollars on December 15th, 1931

Five Dollars on December 15th, 1936

Five Dollars on December 15th, 1932

Five Dollars on December 15th, 1937

This bond is one of a series of bonds of UKRAINIAN FREE COSSACKS SOCIETY OF ROCHESTER, INC. each bearing even date herewith, amounting in the aggregate to \$40,000.00, said bonds being numbered from one to eight hundred inclusive, and being for the sum of \$50.00 each.

This bond is registered by the obligor in the book of registration of said bonds in the office of the obligor, and all interest becoming due hereon may be paid to or to the order of the obligee without the production hereof. This bond is transferable at the option of the registered holder thereof on the transfer book of the obligor only and on the production hereof through the treasurer of the obligor.

This bond is redeemable at the option of the obligor, at par, with accrued interest to the time of redemption, on the first day of any January or July after the date hereof, provided, however, thirty days notice of such election to redeem is given by mail to the registered holders of said bonds; and if a part of said bonds are to be redeemed, under such option, said notice shall state that the bonds to be redeemed shall be determined by lot, under the supervision of the Board of Directors of the obligor, and the time and place of the drawing shall be stated therein. Interest on bonds redeemed as above provided shall cease on the date fixed in said notice for their redemption.

If default shall be made for three months in the payment of the principal of this bond or any interest thereon after the same becomes due and is demanded, the entire amount hereby agreed to be paid shall, at the option of the registered holder of this bond, immediately become due and payable.

IN WITNESS WHEREOF, the said UKRAINIAN FREE COSSACKS SOCIETY OF ROCHESTER, INC., has caused its corporate name to be hereunto signed by its President, and its corporate seal to be hereunto affixed, and this instrument to be signed by its Treasurer, and has also caused the coupons hereunto annexed to be duly numbered and authenticated by the facsimile signature of its Treasurer this _____ day

of

June 1927

Ukrainian Free Cossacks Society of Rochester, Inc.

President

Treasurer

договором, він мав замешкати в Рочестері, щоб наглядати за будовою. Але за порадою Американського Дорадчого Комітету, а радше на вимогу УРСоюзу, Комітет будови законтрактував і віддав працю місцевій фірмі Вернер Спитц. Зроблено це з метою дати працю місцевим безробітним. З В. Петрівським теж полагоджено питання, виплачено йому гонорар у сумі 700 дол.

Плян будови затвердили завірені архітекти Горес - Волкер Лі. Кошторис будови усталено на суму 26.860 дол., без коштів ogrівання. Контракт із фірмою від імени Т-ва "Вільних Козаків" підписали: Василь Гнатків, Андрій Хованець і Михайло Гримарчук. В діловому Комітеті будови тоді були: Д. Братусь — голова, Петро Ковтун — касир, В. Гурянський — секретар, Микола Стрілець, М. Швець, В. Гнатків, М. Магомет — члени.

Готове місце під будову

Будова Українського Народного Дому

Перед початком будови УНДому Товариство мало свою бенефітову касу в сумі понад 7.000 дол., а корпорація дому мала вже маєтку на суму 22.000 дол., себто, будинок на Джойнер стріт, вартости 6.000 дол., хати і парцелі на Джозеф евеню, вартости 10.000 дол. і готівку та інвентар у сумі понад 6.000 дол. Разом вартість усього майна добігала до 30.000 доларів.

Щоб почати будову нового будинку, треба було позичити ще 15.000 дол. Тому насамперед мали розрахуватися з боргами й іншими фінансовими зобов'язаннями.

Будову розпочато 22-го липня 1936 р. заходом Т-ва "Вільних Козаків", при тісній співпраці й допомозі Т-ва ім. Драгоманова, жіночого Т-ва ім. Лесі Українки і Молодечого Клубу.

Ці Товариства закупили з власних фондів шери на будову, а також вели широку акцію в справі закупівлі шерів серед своїх членів.

Урочисте закладання угального каменя 26-го вересня 1936 року довершив посадник міста,

Чарлз Стенсон, при співучасті Лерой Снайдера. В програмі свята були промови Л. Снайдера, Д. Братуса, виступ оркестри М. Юркова і сольоспів Анни Парути.

Святочне закладання угального каменя стало початком посиленої збіркової акції. Між першими жертводавцями, що відгукнулись на

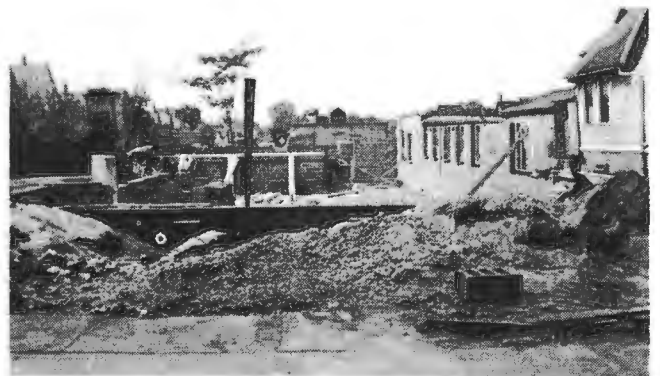

Будують... 1936 р.

збіркові листи Американського Дорадчого Комітету, були: Джейм Глісон, Френк Ловеджой, Бавш, Вернер Шпитц і адвокат Джозеф Вебстер.

Збіркову акцію Американського Дорадчого Комітету треба оцінювати не з матеріальної точки зору, а в площині морально-політичного її значення. Широко закроена акція й по-діловому ведена пропаганда спопуляризувала українські справи і привернула Товариству симпатії визначних американських діячів. Тією прихильністю Товариство користувалось у своїй громадській роботі довший час.

В 1936-му році фірма Вернер Шпитц закінчила будову УНДому. 29-31-го грудня відкрито домівку Товариства, але урочисте свято відкриття Дому відбулося 29-31-го травня наступного року. Це було свято найбільшої радості й торжества Товариства. Відкриття Дому дало поштовх до посиленої культурної праці і многогранної діяльності, в яку включилось і молоде покоління. В великій залі зі

Поставлено фундамент

Заложення угольного каменя — 1936 р.

сценою було місце для імпрез і забав. Приміщення для бібліотеки, бюрові кімнати, їдальня, кухня, бар, два тори для гри в круглі — все це стало до послуг членів Товариства. Після закінчення будови, вартість будинку виносилася 32.000 доларів.

На тимчасовому відкритті визначено теж дату урочистого офіційного відкриття в днях 29-31-го травня 1937-го року.

Пригадуємо тут цю обставину, бо навколо цієї дати виникла суперечка з церковним середовищем. Церковні Братства також закінчили в тому часі будувати свою "церковну галю" й визначили собі ті дні для відкриття й посвячення.

Аргументи Т-ва "Вільних Козаків", що воно раніше оголосило в пресі дату відкриття Дому, друга сторона заперечувала аргументом, що "церква старша". Ці дати стали предметом "конкуренції", яка непотрібно загострювала відносини між двома таборами, які все ж таки часто працювали разом для загально-громадських національних потреб.

Так, чи інакше, свято відкриття УНДому відбулося в призначений час, і Т-во не пошкодувало коштів, щоб воно було проведено якнайкраще.

Все скромне майно Товариства було перевезено зі старого приміщення до нового будинку. На повне внутрішнє устаткування не було вже засобів, бо вони були вичерпані на будову. Управа Т-ва запропонувала, щоб кожний член склав по 5 дол. на закуп крісел. З цим усі радо погодились і в швидкому часі ухвалу виконали.

Товариство ім. Драгоманова випозичило зі своєї каси 2.000 дол., а жінки, члени Т-ва ім. Лесі Українки своїм коштом цілком обладнали кухню й виконували потрібну кухонну працю без жодної винагороди.

Молодечий Клуб теж своїм коштом умеблював одну з горішніх кімнат, де почав від того часу стало відбувати свої сходи.

Товариство, як власник дому, перебрало на

себе обов'язок утримувати Дім у належному порядку. Це вимагало знов же коштів на оплату робітників, податків, асекурацію. Однак, члени й урядовці Т-ва, за малими винятками, сповняли свої обов'язки безплатно, дбаючи про збільшення престижу організації.

Сплата позички

Позичку, що її одержало Товариство з УР-Союзу в трьох ратах при кінці 1936-го року, сплачено з відсотками на протязі 4-х років, у 8-ми ратах. Останню рату в сумі 6.000 дол. сплачено передчасно, щоб не платити відсотків. Цей успіх завдячує Товариство своїм ідейним і працюючим членам, що не шкодували ані сил, ані труду, ані грошових витрат, аби лиш поставити Т-во на твердий ґрунт. Цим наші громадські діячі і наше рядове членство заманіфестували свою посвяту й національну свідомість, коли йшлося про підтримку спільної справи. Як подивлялися жертвову працю членів-піонерів, свідчить передова стаття в "Народній Волі" з нагоди сплати позички. Цю статтю видрукуємо в іншому місці.

Своїми здобутками Товариство було зобов'язано в першу чергу таким енергійним і рухливим урядовцем, як Д. Братусь, В. Гуряньський, П. Ковтун, В. Гнатків, М. Кучмій, В. Плюта, М. Стрілець, М. Гримарчук, В. Іванців і інші, які старалися вести раціональну господарку в новому організаційному осередку.

Товариство розвивалось і збільшувало своє членство з року в рік. Росли і збільшувались теж потреби й вимоги Т-ва. Тому з бігом часу і цей будинок ставав тісним. Що раз то частіше порушувалося питання про розширення й перебудову Дому, але практично це стало можливим лише в 1946 році, коли трапилася нагода купити сусідню хату при 839 Джозеф еве-на, за 5.300 дол.

На википченні...

Ukrainian Civic Center Building Committee — January 9th, 1936

James D. Bratush, Walter Guryansky, Peter Kowtun, Nicholas Strilec, Nicholas Mahomet, Nicholas Kuchmy, Jacob Pryhoda, Olexander Luciwi, Wasyl Hnatkiw, Wasyl Bojko, Dmytro Skorochoda, Stephen Gerega, Karl Bilecky, Teodor Kuchmy, Wasyl Ewanciw, Wasyl Pluta, Stella Mayka, Stella Krawetz, John Mayka, Alexander Kucy, Michael Lapchak, John Yanicky, William Batrak, Peter Petriw, Michael Lucyshyn, Alexander Yaskiw, Teodor Oleksyn, John Romaniw.

Ukrainian Civic Center — December, 1936

Плян будови

В березні 1949 р. вибрано Комітет перебудови, до якого увійшли: М. Стрілець, Д. Братусь, В. Гнатків, М. Магомет, П. Ковтун, В. Гуряньський, О. Куций, В. Плюта і М. Кучмій. Комітет відбув засідання, скликав наради й виробляв пляни. Коли остаточно устійнено плян, у травні 1950 р. скликано надзвичайні збори Т-ва. Керував зборами І. Сверида, а реферував плян Комітету Д. Братусь. У пляні перебудови був запроектований додатковий поверх, мала бути побільшена велика зала і сцена, повинно було здійснити модернізацію й розширення до 4-х торів залю для гри в круглі та добудувати менші кімнати для засідань і зборів.

Члени Товариства цього пляну не схвалили, бо не могли погодитись, щоб побільшена велика зала була розділена стіною вгору. Вирішено ще раз переглянути плян і внести його на розгляд піврічних зборів Т-ва. Тим часом вибухла війна в Кореї і перекреслила всі ці пляни, бо настав брак будівельних матеріалів. Незалежно від цього, архітекти Бريدжові треба було сплатити 1.090 дол. за виготовлення пляну. Згідно з оцінкою архітекта, кошти перебудови мали виносити 80.900 доларів.

Перебудова в 1954 році

Після закінчення війни, дискусії й дебати відновилися в 1953-му році і почав діяти новий Комітет у складі: М. Стрілець, П. Ковтун, В. Іванців, В. Кучмій, В. Гой і І. Куций. Крім піонерів, була заступлена в Комітеті й молода генерація та нові члени. Вони були змушені проєкт архітекта Бريدжа зревідувати й dostosувати до фінансових спроможностей Т-ва, бо ціна будівельних матеріалів у міжчасі поважно зросла. Перебудову було завершено в 1954-му році. Змодернізовано й побільшено тоді бар, добудовано ще два тори для гри в круглі і збудовано кімнату для біліярду та кухню при великій залі. Кошторис перебудови передбачав \$90.000 витрат, а в дійсності виносив 101.000 доларів.

З приємністю можемо відзначити факт, що під час перебудови, себто, в 1953-1954 роках, 82 молодших члени стали фундаторами і внесли до каси Комітету по 100 дол. на покриття витрат. Їхні прізвища згадані в статті про членів-фундаторів.

Жертвенною працею в тому ж часі відзначилися Микола Стрілець, Петро Ковтун, Володимир Гавриляк, Іван Сверида, Василь Іванців, Олександр Папа, Іван Куций та інші. Найбільше праці вклав тоді Микола Стрілець, який пильнував і доглядав за перебудовою кожного дня, ніс увесь тягар відповідальності на

своїх плечах. Вартість перебудованого будинку виносила тоді 150.000 доларів.

Дальші поправки й уліпшення

Життя кожної зорганізованої спільноти вимагає активності, поступу, змін форм і змісту. Розвиток Товариства мусів іти в парі зі зміною обставин, які висувають щораз нові потреби й вимоги.

В 1963-му році зайшла потреба змодернізувати кругольню, бо при старих методах її неможливо було далі утримувати. Тому закуплено й заінстальовано автоматичні машини за 35.000 дол. Потрібну готівку було взято з Резервового Фонду, який був створений для заповнення фінансової стійкості Товариства.

В 1965 році трапилась нагода побільшити площу на паркування і тому закуплено три додаткові сусідні парцелі, коштом 6.000 дол.

Нарешті в 1966 р. прийшла ще одна нагода купити сусідню хату при 843 Джозеф евеню, про закуп якої дискутовано й переговорювано роками перед тим. Все ж таки, треба було вести довгі дискусії й представляти аргументи, щоб винести ухвалу про закуп її тепер. Кілька старших членів-фундаторів гостро виступали проти закупу, мотивуючи це тим, що нема кінцевої потреби розбудовувати Дім у цих околицях і можна обійтись без додаткового виїзду-дороги, як це було раніше. Але більшість, на внесок В. Росоловського, підтриманий Ол. Папою, вирішила цю реальність закупити. Хату куплено за 8.000 доларів, а щоб її розібрати, треба було асигнувати ще 2.000 дол. Отже, перебрання в посідання Т-ва цієї парцелі коштувало разом 10.000 дол.

Після того настала потреба відремонтувати площу, покрити її асфальтом, щоб будинок, площа і доступ до неї набрали іншого, вигіднішого і кращого вигляду та форми. Це було виконано в 1967-му році коштом 2.000 дол.

Всередині будинок так само пристосовується до вимог і потреб часу. З року в рік закуплюється нове устаткування, змінюється внутрішній вигляд поодиноких кімнат.

Змодернізовано бар, ідальню, дві кухні, все це майже безплатно, руками урядовців та окремих членів Т-ва. Щоб Т-во могло заощадити кошти на якісь інші потреби, ці люди не вимагали винагороди за свою працю в домівці, як, наприклад, за малювання кімнат, направу меблів, або іншого устаткування.

Так робили наші члени-фундатори і так само роблять їхні наслідники, нові члени-фундатори, вірячи в те, що досягнути якусь ціль можна лише спільними зусиллями та повсякденною невсипущою працею. Такі ошадності да-

Newly remodeled and enlarged Ukrainian Civic Center — September, 1954

ли змогу УНДомові зберегти тисячі доларів.

Останнім часом цю жертвенну працю виконували безкоштовно Іван Сверида, Іван Новак, Іван Санагурський, Степан Ендрус, Іван Куций, Павло і Іван Юрків, Степан Миколайко, Степан Швець, Вол. Гавриляк, Олександр Папа, Михайло Івансон і інші.

Всі уліпшення, поправки й перебудови оплачені готівкою й Товариство не має жадних боргів, або зобов'язань супроти чужих вірителів.

Господарку в УНДомі ведеться надзвичайно ощадно, лише з такими витратами, які абсолютно конечні.

Завдяки цій економній господарці, при щирій жертвенній праці наших піонерів і їх наслідників, що продовжують почате велике діло, маємо сьогодні гарний громадський будинок, простору площу навколо нього і модерне внутрішнє устаткування, вартости, приблизно, 210.000 доларів.

Власний культурний осередок — УНДім, це втілення мрій усіх наших членів. Хочемо вірити в те, що ідейні спрямування і жертвенна праця піонерів залишаться цінним дороговказом для сучасників, як берегти, помножувати й передати спадщину майбутнім поколінням Рочестерської української громади.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

ВІДОЗВА

Шановні Громадяне!

Ми як приїхали сюди зі старого краю, то найбільше дбали про те, щоби заробити грошей та повертати назад до рідного села.

Але як прийшла світова війна, стався переверот в краю, так і тут люди почали менше думати про поворот, а навпаки, більшість нас рішилась тут на довше або й на все остатись.

Як ми маємо тут на довше остатись, то ми мусимо тепер подбати щоби збудувати У. Н. Д. бо це є тепер найважливіша справа нашої громади.

Українська молодіж доростає, як не буде мати свого дому, то буде пропадати серед других народів.

Коли в громаді стане великий дім, молодіж буде сходитись на свої забави, концерти, свята та віча. Одним словом, коло У. Н. Д. збереється все народне життя рочестерської громади. Рочестерські Товариства, Братства та освітні кружки не будуть ходити до чужинців просити о винаймлення галі на підприємства, та переплачувати солоно свій тяжко запрацьований гріш.

Робота до будови У. Н. Д. вже започаткована членами товариства Вільні Козаки, бр. Йосафата і бр. Николая. Статут вже є виготовлений. Інкорпорація в адвоката в руках. Шери зроблені по \$50.00. Хто не всилі заплатити готівкою то може сплачувати тижнево або місячно.

Щоби обширніше розповісти про У. Н. Д. то комітет ухвалив скликати ВІЧЕ в неділю 1-го лютого 1929, по полудни о годині 2-ій, в церковній 303 Hudson Av.

Проситься рочестерських громадян численно прийти а почуєте якого Дому громада потребує.

Рівнож проситься весь загал рочестерської громади прибути на Баль в суботу 19-го січня 1929 р. в гали Amalgamated при Clinton Av. Весь дохід призначений на У. Н. Д.

Комітет будови У. Н. Д. в Рочестер.

Летючка з 1929 р.

ДО ВСІЄЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В РОЧЕСТЕРІ, Н. Й. І ОКОЛИЦІ!

Громадяне!

Вже від довшого часу носимося з думкою будови Загального українського дому, в нашій громаді. Не раз, тай не десять пробували взятися за діло, та на жаль кінчилися всі заходи нічим. Недбалість громадян, є причиною, що в нас нема по днесь громадського дому.

Тому, щоби ту справу не заспати, Товариство Вільних Козаків, при помочи свідомих громадян зачне діло поширювати думку Загального дому з тими громадянами, котрі розуміють громадську справу.

Однак сама думка ширення свідомости, про потребу такого дому — дому не збудує. Слова без діл мертві. Тому товариство Вільних Козаків, взялося за діло придбати фонд на будову дому, з тою думкою устроє перший:

"ВЕЛИКИЙ ПІКНІК"

в неділю 7-го червня, 1931.

в Шіцен Парку

(Конер Рідж Ровд, і Норт Клінтон вулиця)

Рочестер, Н. Й.

З котрого весь дохід піде на будову дому. Отож кличемо Вас всіх чесних громадян. Приходіть на згаданий Пікнік 7-го червня, і причиніться своєю лептою для нашого громадського діла.

Вписуйтеся в члени Українського Громадського Дому самі — і других свідомих громадян.

Комітет.

Летючка з 1931 р.

РІЧНИЙ ЗВІТ

До членів Товариства Вільних Козаків.

від. 316 Українського Нар. Союзу

Шановний Товаришу!

На річних зборах 15 січня 1931 року читано товариський статут та ухвалено кілька поправок. Тому, що багато членів не було присутніх на тих зборах, новий уряд рішив на своїм засіданні розіслати отсі листи до кожного члена та пояснити бодай найважливіші параграфи, котрі члени повинні обов'язково виконувати.

1) Кожен член обов'язково має приходити щомісяця на товариські збори.

2) Жаден член не повинен передавати свої належності своїми товаришами, ані пересилати жінками, чи дітьми.

3) Від жадного члена не будеться приймати його належності перед відкриттям мітингу.

4) Котрий член захорює, мусить про це повідомити посткарткою надзирателя хорих найдалі до третього дня своєї хвороби, бо товариство на це видрукувало посткартки та кождому членови роздалось.

5) Котрий член не буде придержуватися тих постанов, то тратить право до заломог.

Почавши відтепер, котрий член хоче стояти в товаристві Вільних Козаків, то мусить платити розмет щомісяця, а хто не заплатить розмету, буде суспендований з товариства і з У. Н. Союзу та втратить усі права до заломог.

Дотепер так було, що як члени не заплатив розмету за місяць, або два, то уряд Товариства з доброї волі платив за тих членів з товариської каси. А деякі члени зробили собі ще ліпшу вигоду, бо не платять розметів по 7 до 8 місяців, або і по рокови. З тої причини уряд Товариства на річних зборах, замість дістати похвалу, дістане добру нагану. бо одному членови здається, що то нічого, але як позбираються довги всіх членів докупи, то зробить велику суму.

6) Декотрі члени говорять, що не приходять на збори тому, що довго збори тягнуться, хоч то не була вина уряду, а членів, бо пізно сходились тай збори пізно кінчались. Новий уряд зробив постанову, що збори будуть починатись точно в годині 8-ій, а кінчатись точно в годині 10-тій.

Ще кілька слів про товариський дім.

Товариський дім не є на те, щоб тільки кілька разів на рік прийти до нього на збори, але до дому повинні всі члени час від часу приходити. По правді сказати, то досі мале число членів дім утримує, та завдяки тим членам гарний маєток зріс. Таж кождий знає, що дім є всіх членів Товариства В. К. Тож чому не всім членам до нього (крім мітингів) приходити та дати деякого цента в нім заробити, а певно, що за останніх 8 років в нім був би маєток вдвоє більше зріс, як є тепер.

Неодии член подумас, що Товариство Вільні Козаки є тепер найсильніше і найбогатше Товариство в Рочестері, а булоб ще ліпше, якби кождий член подумав, скільки він до того дому заходить.

В товариському домі майже щотижня є якісь дискусійні збори, читання книжок, говорення про українські справи й про справу будовання нового дому, однак то ще замало, тому, що замало членів до нього сходиться.

Будову нового дому деякі члени собі легковажать. На зборах голосують за будову нового дому, вибирають комітет до будови, настановляють реченці, і то не раз, а по кільканацять разів, і так з того нічого. Як ви, члени, не звертаєте уваги на той комітет, котрий тяжко працює, то бодай шануйте своє слово, свою честь, бо що чоловік варта, як він не дотримає слова?...

Декотрі члени заслонюються тим, що тепер безробіття і хтось там не робить. Комітет знає, хто годен купити сертифікат, а хто не годен. Кождий член добре знає, що нам нового дому конче потрібно. Тож до діла, товариші, бо площа під дім майже вже готівкою заплачена. І плян вже зроблений та заплачений. І гроша вже трохи є. А в громаді знайдуться чесні громадяни, що допоможуть.

А ви, члени, котрі ще не доплатили, старайтесь як найскорше доплатити, так, щоб у 1931 році започаткування діло докінчити.

Короткий витяг із звіту Контрольної Комісії за рік 1930.

З бенефітової каси готівка	\$ 5,339.56
Члени довгують за розмет	252.00
Нерухомий інвентар	240.00

Разом \$ 5,831.56

Майно товариського дому:

В домі є готівка	\$ 4,084.49
Дім на Joiner St. (вартість)	6,000.00
Дім на Joseph Ave. (вартість)	10,000.00
Плян під новий дім	500.00
Нерухомий інвентар	250.00

Разом \$20,834.49

Довг товариського дому:

Перший моргеч на Joiner St., East Side Bank	\$ 1,600.00
Перший моргеч на Joseph Ave., Rochester	
Saving Bank	\$ 1,800.00
Членам за сертифікати	6,065.50
Членам а бонди	344.00
Надвишка	\$11,024.99

Разом \$20,834.49

Отже звесь маєток Тов. Вільних Козаків такий:

Разом з бенефітової каси	5,831.56
Разом з двох домів	\$20,834.49

Разом \$26,666.05

ЗА УРЯД ТОВАРИСТВ А ВІЛЬНИХ КОЗАКІВ:

Предсідатель: Іван Майка

Касієр: Михайло Гримарчук

Секретар: В. Гурянський

Адреса: W. Gurjansky, 574 Conkey Ave., Rochester, N. Y.

РІЧНИЙ ЗВІТ ЗА РІК 1931.

ДО ЧЛЕНІВ ТОВАРИСТВА ВІЛЬНИХ КОЗАКІВ, ВІД. 316 У. Н. СОЮЗА

Шановний Товаришу!

На річних зборах 10 грудня 1931 р. читано товариський статут та майже над кожним параграфом члени голосували, щоб прийняти в цілості без жадних поправок, однак то ще не все зроблено, що статут перечитано і переголосовано. Але кождий член повинен той статут виконувати та після тих параграфів поступати, аж тоді певно порядок буде, а товариство може навіть і в більшу силу зрости.

Уряд Товариства майже кожних зборів просить членів, щоби виконували бодай найважливіші параграфи статута, однак більшість членів на це уваги не звертають. Ще декотрі члени на уряд нарікають, що, мовляв, в Товаристві порядку нема.

Ану, нехай кождий член виконає ухвалу Товариства, а тоді побачимо, хто був винуватий: уряд чи члени.

На екзекүтивних зборах рішено, щоб отсей річний звіт розіслати до кожного свого члена та подати бодай найважливіші параграфи зі статута, котрі члени обовязані виконувати в 1932 році.

1) Кожний член обовязково має приходити що місяця на збори Товариства.

2) Кожний член має платити за себе вкладку що місяця на зборах (а не по зборах).

3) Хорий член має повідомити секретаря Товариства найдалі до трох днів своєї хвороби, а секретар вишле до недужого надзирателя хорних.

4) Котрий член захорусь, а буде довгувати до каси Товариства, не буде управнений до заповомогі.

5) Кожний хорий член мусить мати лікарську посвідку, від коли захорював, аж доки не виздоровів.

Хто не буде придержуватись повищих ухвал, то буде сүспендований і втратить усіякі привілеї в Товаристві і У. Н. С. А тоді не нарікайте на урядників, бо урядники самі тої ухали не завели.

На річних зборах ухвалено також, що котрий член ще не доплатив до свого сертифікату, то з початком ново-

го року Уряд Товариства має це розложити на щомісячні сплати при розметі. Отже просимо членів, щоб вже в січні були приготовані до сплати прп розметі.

Шановні Товариші! Ви добре знаєте, що нам нового дому конче потрібно і Ви переконані, що Уряд Товариський докладає всяких старань і не раз дістає нагану, що Ви не поступаете після статута, отже Ви, Товариші, тепер послухайте уряду і доплатіть по тих пару доларів, і діло буде докінчене.

Декотрі члени питають, чи уряд має плян до будови, хоч Комітет уже не раз представляв плян на зборах, але біда в тім, що не всі члени приходять на збори і тому до нині ще не знають свого пляну будови дому.

Наш плян є такий:

Площа під дім вже майже заплачена готівкою і плян вже зроблений і заплачений.

В касі будови дому є готівка до 1-го грудня	\$ 5,374.19
Члени мають доплатити до сертифікатів	3,270.00
Щоб в товаристві знайшлося тільки 50 членів, котрі взяли би по одному боидови за сто доларів, то було би	5,000.00
А якби знайшлося п'ятдесят чесних громадян, котрі взяли би по одному сертифікату, то це зробилоб	5,000.00
Банк уже приобцяв дати перший моргеч на	15,000.00

Отже разом булоб на будову дому \$33,644.19

А крім цього є в бенефітовій касі готівкою понад п'ять тисяч доларів, котрі вразі потреби ми моглиб позичити. Тай ще є праперти на Joiner St., майже готівкою заплачені. Якби навіть тепер в безробітний час не годеи було їх продати, то можемо рентувати, і так якась користь буде.

От бачите, Товариші, чи ще треба ліпшого пляну? Тут тільки трохи доброї волі та охоти, а дім може бути на весну готовий.

Короткий витяг з річного справоздання за 1931 рік.

В бенефітовій касі готівка	\$ 5,478.63
Члени довгують розмет	367.83
Позичка	50.00
Нерухомий інвентар	240.00
Разом	\$ 6,136.46

Майно товариського дому:

В домі є готівка до 1 грудня	\$ 5,374.19
Дім на Joseph Ave. (вартість)	10,000.00
Дім на Joiner St. (вартість)	6,000.00
Інвентар і плян під новий дім	750.00
Разом	\$22,124.19

Довг товариського дому:

Перший моргеч на Joseph Ave. (Rochester Saving Bank)	\$ 1,700.00
Перший моргеч на Joiner St. (East Side Bank)	1,600.00
Члени зложили на сертифікати	7,127.00
Членам за боиди	344.00
Надвншка	11,353.19
Разом	\$22,124.19

Отже звесь масток Тов. Вільних Козаків такий:

Разом з бенефітової каси	\$ 6,136.46
Разом з двох домів	22,124.19

Загальний масток \$28,260.65

ЗА УРЯД ТОВАРИСТВА ВІЛЬНИХ КОЗАКІВ:

Уряд бенефітової каси:

Майка Іван, председатель,
Гримарчук Михайло, касієр,
Гуринський Володимир, секретар.

Уряд дому з 1931 року:

Білецький Кароль, менеджер,
Кубарич Никола, касієр,
Плюта Василь, секретар.

Адреса: W. Gurjansky, 574 Conkey Ave., Rochester, N. Y.

ЗАЛОЖЕННЯ УГОЛЬНОГО КАМЕНЯ ПІД УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ

В суботу, 26 вересня відбулось заложення угольного каменя в Українськiй Народнiй Домi, при 831-35 Джозеф Евню, Рочестер. Точно в годинi третiй по полуднi заля нового будинку була по береги заповнена українською та американською публікою, як дорослими i молодими.

Члени дому та гості порозсiдали на лавках, якi контрактор приготував з дощок. Трийцять два члени Комiтету Будови Дому засiли на естрадi. На самiм передi сидiли визначнiшi американськi гості: мейор мiста Чарлз Стентон, радний мiста Джон Гартс, контрактор Вернер Спитс, адвокат Джозеф Вебстер, заступник президента мiсцевої денної газети "Таймс Юнiон" Лерой Є. Снайдер з дружиною та iншi.

Найперше музика під проводом т. М. Юркова вiдограла народний гимн, пiсля чого забрав слово предсiдагель комiтету будови т. Д. Братусь. Заложення угольного каменя вiдбулось в домі, але під голим небом, бо дiм тiльки до половини збудований, ще без даху.

Був осiнний гарний день, тiльки теплий вiтерець повiвав та розносив слова т. Братуся в серця кожного члена дому та громадянина рочестерського. Т. Братусь казав, що наше довго очiкуване бажання аж цього року здiйснилось, i ми вже приступили до будови нового Українського Народного Дому.

Бесiдник зясував початки ще вiд 1921-го року, коли то Товариство Вiльних Козакiв вперше пiдняло думку будови нового Українського Народного Дому. Майже що року вибiрали Комiтет будови дому, але все якось не було успiху. Та товариство весь час працювало i придбало деякi фонди вiд своїх членiв з рiзних пiдприємств, з торгу в своїм маленькiм домі при Джойнер Стр. Куплено одну посiлiсть за 4,950.00, другу посiлiсть майже за 10.000, де тепер будується дiм, заплачено за три пляни будови \$1,500.00. Крiм того зiбрали на будову дому готiвкою понад \$9,000.00. А тепер нам дає перший моргедж У. Р. Союз в сумi \$15,000.00

Як наш Народний Дiм упорядкується буде коштувати бiля \$45.000— або i бiльше. Дiм будується на удiлах по \$100.—. Кожний член, що купить удiл за \$100.—, має повне право в тiм домі на рiвнi з iншими членами i організаціями. Дiм не є власністю тiльки одного Товариства Вiльних Козакiв. Наше Товариство дало тiльки почин до будови. Дiм є спiввласністю кожного члена, що вiзьме один удiл за \$100.— котрий вiн може передати своїм дiтям.

До будови УНДому приступили слiдуючi організації: Товариство Вiльних Козакiв, вiддiл У. Н. Союзу, Товариство iм. М. Драгоманова, вiддiл У. Р. Союзу, Товариство Вiльна Україна, вiддiл УРСоюзу, Рiльники, вiддiл УРСоюзу, Жiноче Товариство iм. Лесi Українки, Українськiй Демократичнiй Клуб i Товариство Молодi ("Джуніор Ліг").

При кінці т. Братусь закликавав iншi організації та всiх українських громадян Рочестера, щоб ставали у ряди нашої громади.

Вiн говорив, що дуже задоволений з того, що українці мiста Рочестер взялись до будови такого гарного дому, котрий буде не тiльки корисний для укр. громади, але буде i прикрасою мiста Рочестер.

Третiм бесiдником був видавець i редактор Лерой Є. Снайдер, котрий виголосив довшу промову. Мiж iншими взивав укр. людей до єдностi i витривалостi в своїй народнiй культурi. Пригадав українськiй хор та його пiснi i мандолінову оркестру, котрi виступали під проводом Л. Сорочинського по радіо. Хоч слів не розумів, але краса мелодiй кожне серце чарувала.

Найбiльшу увагу звернув Л. Є. Снайдер на тут роджену укр. молодь. Радив їi, щоб знайомилась з укр. культурою, щоб не стидалась своєї національності, бо коли будуть добрим українцями, то й будуть добрими американцями.

По промовах присутні зложили добровiльний дар на покриття коштiв угольного каменя в сумi \$78.10. Музика почала грати марш, а всi зiйшлись на площу, де мейор мiста Чарлс Стентон i Лерой Є. Снайдер заклали угольний камiнь. Музика знову заграла, а люди з глибоким вирозумiнням та вдоволенням розiйшлись домiв.

Загальний Комiтет, котрий працює при будовi дому складається з слiдуючих членiв:

К. Бiлецький, Н. Кучмiй, І. Романiв, Я. Пригода, В. Иванцiв, В. Бойко, Д. Скорохода, Сем Кучмiй, К. Кульчицький, І. Кравець, Ст. Герига, Т. Кучмiй, О. Луцiв, Гр. Чорний, В. Плюта, М. Гримарчук, А. Хованець, Н. Чорненький, В. Кісиль, Евген Батрак, Ю. Романкiв, п. К. Мендик, п-ні А. Майка, П-на А. Кравець i Р. Ніколас.

Стислий Комiтет:

Н. Швець, Н. Стрiлець, Н. Магомет, В. Гнаткiв, Д. Братусь — пред., В. Гурянський—секр., П. Ковтун — касир.

В. Гурянський

(Допись в "Народнiй Волi" з 6 жовтня 1936)

(Допись в "Свободi" з 5 жовтня 1936)

(Рочестер, Н. Й.)

ЗАЯВА УРЯДУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ ДО ГРОМАДЯН МІСТА РОЧЕСТЕР І ОКОЛИЦІ

В 79-му числі "Свободи" з 26-го березня 1937 року в платнім оголошенні читаємо: "Комітет будови дому парафіяльного подає до відома, що відкриття нового дому парафіяльного в Рочестері відбудеться 29-го, 30-го і 31-го мая 1937 р.". Даліше просить комітет парохіяльної галі, щоб "всі організації стрималися в той день від імпрез". Це вже друге подібне оголошення.

Уряд Українського Народного Дому примушений подати до відома українцям нашої громади, сусідних громад і всім нашим людям в Америці, що власне на день 29-го травня (мая) 1937 призначене здавна головне офіційльне отворення Українського Народного Дому в Рочестері. Про те дуже добре знав комітет будови парохіяльної галі, бо ще перед тимчасовим отворенням У. Н. Дому з 31-го грудня 1936 і 1-го січня 1937 було писано в усіх місцевих американських часописах, що головне отворення У. Н. Дому відбудеться 29-го травня (мая) 1937.

Таксамо 31-го грудня і 1-го січня, на тимчасовому отворенні У. Н. Дому знову було проголошено, що головне отворення У. Н. Дому відбудеться 29-го травня (мая) ц. р.

Далі заряд У. Н. Дому вислав листовні запрошення до всіх місцевих брацтв і товариств, до всіх жіночих організацій, і таксамо до комітету будови парохіяльної галі, а крім того вислав окремих представників до комітету будови парохіяльної галі, щоб порозумітися і не робити отворення в ті самі дні, бо це не було б гарно для української громади в Рочестері. І на ті всі запрошення і заходи всі організації при церкві відповіли, що не можуть брати участі в отворенні У. Н. Дому, бо вони мають в ті дні "отворення своєї галі". Комітет будови парохіяльної галі прислав таку саму відповідь та ще з накидом на делегатів і заряд У. Н. Дому.

Це все є доказом, що комітет будови парохіяльної галі знав про головне отворення У. Н. Дому на 29-го травня і не зважаючи на це, підготовляє отворення парохіяльної галі на той самий день. Тому вся відповідальність за незгоду у нашій громаді впаде на парохіяльний комітет.

Комітет будови парохіяльної галі, знаючи про підготовку головного отворення У. Н. Дому, закликає в оголошенні, щоб "всі організації стрималися в згадані дні від імпрез", підсуваючи ту пропозицію також і організації У. Н. Дому. Чому треба було такого лицемірства, коли парохіяльний комітет мав від У. Н.

Дому і запрошення і делегацію в справі свята. У. Н. Дому на 29-го травня (мая), — не знаємо.

За Уряд Українського Народного Дому:

Дмитро Братусь, председатель;
Володимир Гурянський, ф. сек.
Мих. Паньків, рек. секр.;
Николай Магомет, касієр.

"Народня Воля", квітень 1937.

ОТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ В РОЧЕСТЕР, Н. И.

Двацять девятого і трицятого травня відбулося відкриття Українського Народного Дому в Рочестері, того дому, на який рочестерська громада так довго ждала і для якого вона працювала стільки років з великим завзяттям.

Навіть природа сприяла нашому святу. Гарний день приваблював гостей з усіх поближких і навіть з далеких українських колоній. Вже сполудня першого дня зіздилися українські люде з ньюорського стейту, з Пенсилвенії, Огайо, Мишиген і навіть з далекого Нью Джерзи. Були заступлені міста: Бофало, Блек Рак, Ракаванна, Сиракюз, Ром, Оборн, Елмайра, Сейр і Бинггемтон, Скrentон і Олифант, Клівленд, Дітройт і Пасейк.

Вечером цілий дім був переповнений місцевими, околичними і далекими гостями. Всі ждуть концерту, бо приїхав Громадський Хор із Скrentону і цікаво знати, чи він так гарно співає, як іде його слава.

Занавіса розсувається, председатель дому дає короткий начерк його початків і будови, дякує Робітничому Союзови за позичку і дає слово т. Степанови Корпанови як промовцєви від імени У. Р. Союза того вечора. Тов. Корпан дає признання рочестерцям за їх щирі, солідну і згідливу працю та висловлює бажання дальшого розвитку й поступу. Після його говорить містовий урядник, Г. Лилл і gratулює та каже кілька гарних слів про наш нарід і про рочестерську українську колонію.

Тоді виходить Скrentонський Хор на сцену. Гарно освітлений, у барвистих народніх строях, він виглядав як одна велика китиця квіток з добре пильнованого городу. У кожного серце прискорило свій рух, але на салі святочна тиша. З перших вже звуків пісні "Вічний Революціонер", слухачі переконались, що це добра, гарно вивчена, майстерна співуча організація. Серце радувалося слухати тих співаків, що одні привезли таку пісню з рідного краю, а другі, більшість хору, діти американської землі, не забули, вивчали українську мову, нашу музику, гордість нашого народу.

Особливо приємно було бачити, яке вражіння робили скрентонці на представників рочестерської американської музичної критики. Один з них з ентузіазмом дякував диригентови др. Володимиру Левицькому за вишколення хору і за провід, а публіка не щадила признання.

Також й рясними оплесками дякували присутні за українські танки, що їх віддали дівчата й хлопці, члени нашого Товариства Молоді і Народного Дому, під проводом т. Василя Куця, місцевого учителя. Їм усім і т. Куцєви належить щира похвала за пильну науку і молодечий запал у виконанні танків, і також заохота до дальшої праці.

На закінчення програми були привіти. Між іншими були привіти з України, від управи Радикальної Партії в Рогатинщині, з підписами тт. Андрія Гривнака, Івана Мурина і Володимира Гавриляка, і окремо від т. Гривнака особисто; і також від голови Українського Народного Союзу, д. Миколи Мурашка.

Не треба казати, що святочна забава не переривалась до пізньої ночі. Український Громадський Хор із Скрентону співав пісню за піснею при вечері, а слухачі весело бавилися.

Другого дня свята, в неділю, в полудне 30-го травня, Народний Дім витав велике число гостей з міста Оборн, Н. Й., членів Брацтва ім. св. Николая і Товариства Запорожська Січ. Члени Брацтва вставилися в ряди і з прапорами увійшли до Народного Дому, де для всіх було приготоване прийняття.

Гості засіли за столами до обіду, а Скрентонський Хор і Рочестерський Танковий Клуб знов дали програму, яка всіх захопила.

Голова Народного Дому, т. Дмитро Братусь, в щирій промові витав присутних, а т. Мирослав Січинський сказав короткий огляд історії Дому, заохочуючи рочестерську громаду до дальшої доброї праці. Він також представив як промовця від імени міста мейора Черлса Стентона. Приємно було слухати слів мейора, бо з них видно було, що українські люди в Рочестері мають добре ім'я і певне значіння. Особливо було цікаво завважити, що він не тільки прихильно ставиться до таких організацій, як наш Дім, але виразно заявляє, що на його думку родичі повинні вписувати дітей своїх до товариств і клубів заложенних імігрантами, а діти і молодь повинні вчитися української мови і задержати українські традиції на втіху батькам, на кращий культурний розвиток для себе самих і на славу та добро країни, з якої вийшли їх родичі, та Америки, якої вони горожане і будучі співгосподарі.

Після промови мейора представники товариств і поодинокі люди складали свої дарунки і побажання Домови.

Накінєць, дякуючи Скрентонському Хорові і т. Левицькому за виступ, т. Дмитро Братусь згадав про колишню довголітню працю і успіхи рочестерського Громадського Хору під проводом т. Л. Сорочинського, що тепер провадить хор в українській громаді в Оліфант, Па. При тому висловляв надію, що Рочестер колись знов буде мати можливість закликати т. Сорочинського до праці з його бувшими учнями-співаками.

Пізно в ночі урядники Дому пращали гостей, що залишилися після промов і концертів для товариської гутірки. Рочестер довго пам'ятатиме отворення свого Народного Дому.

Член У. Р. С.

"Народня Воля", 1 липня 1937 р.

ПРИВІТ З УКРАЇНИ, З РОГАТИНЩИНИ

Шановні і Дорогі Товариші!

Святочна Громадо!

Сьогодні святкуєте Ви велике Свято — Свято довершення великого діла. Всі Ви сьогодні по тяжких трудах радієте і тішитесь. Ви горді на свою так жертвенну працю.

Прийміть і від нас та поступових організацій Рогатинщини наші запевнення, що ми в тій хвилині думкою з Вами. Разом з Вами, Шановні і Дорогі Товариші, радіємо Вашими здобутками, бо Ваші здобутки є нашими здобутками. Наші змагання є і Вашими змаганнями, бо Ви і ми діти одної Неньки-України. Дітям Вашим передайте прохання від нас: "Хай люблять Україну, бо время люте".

Нехай від сьогоднішнього дня Український Народний Дім в Рочестер стане народною твердинею і святинею всіх. Нехай цей Український Народний Дім ломить всі перешкоди у Вашій громадській праці та в Ваших змаганнях.

Вам Товариші, які двигнули цю будівлю-твердиню бажемо всего найкращого, здоров'я, сили та витривалости в Вашій праці. Прийміть від нас щире признання за Ваше високе зрозуміння до громадських справ.

Окликом: Хай живуть, сильні і здорові будуть всі Ті Товариші і Товаришки, що дали почин і жертви на здвигнення так великого і славного діла. Хай живе Українська Громада в Рочестер! Слава всім!

Щирий товариський привіт

За Повітову Управу Української Соціалістично-Радикальної Партії в Рогатині

А. Гривнак, Іван Мурин і В. Гавриляк

8 травня 1937 р.

СЛАВА РОЧЕСТЕРСЬКИМ УКРАЇНЦЯМ

Минулого тижня головна каса Українського Робітничого Союзу отримала від управи Українського Громадського Дому в Рочестер, Н. Й., дві тисячі доларів, як останню сплату гіпотечної позички, що виносила 15,000 доларів. Ту позичку одержала згадана установа при кінці 1936 року в трьох ратах. Сплачено її з відсотками на протязі чотирьох років у вісьмох ратах; що виносили від 300 до 6,000 доларів.

Окрім того знаємо, що корпорація Українського Громадського Дому посплачувала за той самий час ще багато інших боргів, так що її майно, яке представляє вартість поверх сорок тисяч доларів, майже вільне від обдовження. Українська громада в Рочестер має тепер свій власний цінний осередок, який вже за останні чотири роки показав свою вартість, а разом з тим дав свідоцтво організаційним здібностям, витривалості й посвяті тих людей, що почали, перевели і поставили на твердий ґрунт це важне громадське підприємство.

Можна би назвати цілу низку імен товаришів, що ночей не досипляли, всі вільні години віддали, кожную свою думку звертали тільки на те, щоб створити для своєї громади гарний організаційний осередок, та щоб оставити своїм дітям місце, де вони сходились би, організувались та вчилися, як перебрати і розумно управляти спадщиною по батьках. Не називаємо тих товаришів поіменно тому, бо боїмось, що може когось ми пропустили б, комусь не признали належної йому заслуги, а когось може перехвалили. З другого боку знаємо, що не для слави вони це робили, а для громади, і що найбільше вдоволення дає їм певно факт, що вивели почату справу на "чисту воду", де вже легше буде плисти.

Український Робітничий Союз може бути тільки гордий на те, що своїми фондами міг причинитись до такого доброго діла. І хоч після останньої рати фінансові звязки між У. Р. Союзом і У. Г. Домом у Рочестер розв'язались, то за те ці чотирьохлітні бізнесові зносини зблизили обидві організації до себе і з одного боку певно скріпили добре відношення рочестерців до нашого Союзу, а з другого боку здобули рочестерським українцям пошану серед усього нашого членства. Ми тепер через нашу газету бажаємо їм від імені цього членства як найкращих успіхів у дальшій праці, а делегати наших відділів певно підтвердять ці побажання в травні 1941 року на конвенції в Рочестер, на якій вони матимуть нагоду сами побачити, якому доброму ділу наша організація помогла.

Передова стаття

Народна Воля, 1940 р.

"ЗІЗД РОГАТИНЦІВ У РОЧЕСТЕР"

Думаю, що буде цікаво для всіх наших краянів довідатись бодай дещо про Рочестер, де живе так багато українських людей, а головне з нашого повіту. Мають там гарний Український Народний Дім, яким добре управляють та який приносить не тільки поважну матеріальну користь, але й моральну. В цьому домі виховується примірно наша молодь, яка сходиться не тільки на те, щоб побачитись, але щоб запізнатись з українською культурою та мистецтвом.

Помимо гарячої пори влаштовано тут для нас концерт. Хор, під проводом молодії тут родженої, дочки рогатинця, Софії Дорофей, співав дуже добре, хоч його члени — сама молодь. Таксамо гарно пописались солісти — скрипкові і вокальні, та декламатор. На жаль, не памятаю їх імен. Коли вони надалі будуть так поступати та вчитись, тоді певно зуміють виховати із себе і з своїх товаришів та товаришок гідних наслідників своїм батькам, та забезпечити добре ім'я своєму народові у своєму місті.

Приємно згадувати таку взірцеву українську громаду і не знаю, чи друга така де є. Чому вона така? Може тому, що більшість походить з одного повіту, а може тому, що це рогатинці, які вже давно зрозуміли, хто вони, чиї вони діти і ким та за що закуті.

Цей концерт, який влаштувала українська громада в Рочестер з нагоди зїзду, це була академія в честь Івана Франка. Реферати, які виголосили: Мирослав Січинський, Володимир Левицький та пані Залевська — остануть довго в пам'яті української громади в Рочестер.

Ол. Крайківський

"Народна Воля", 1939 р.

НА СВЯТІ РОЧЕСТЕРСЬКОГО ДОМУ

6. 15. 48

Перебуваючи в Рочестері, несподівано мені довелось бути на святі фундаторів так гарного Українського Осередку при 831 Джозеф Евню.

Перше всього, хочу висловити мої щирі граюляції фундаторам за їхню щиру, невтомну і безінтересну працю, котру вони вложили в будову свого дому. Я слухав слів малої горстки фундаторів, котрі в своїх промовах підкреслювали, які великі перепони вони мали зі сторони тих людей, котрі їм вічно говорили, що будова дому не вдасться, що власними силами нічого не можна зробити.

Дехто в це повірив. Як один з фундаторів заявив, вони пішли до чужих, щоб ті помогли їм в будові дому. Чужі люди на це охоче згодилися, але хотіли мати свого урядника, щоб

помагав правити домом і розказувати, що в ньому робити.

По довгім ходженню і шуканню дороги, Рочестерці прийшли до переконання, що їм дому ніхто не допоможе збудувати, прийшли до переконання, що тільки власними силами вони збудують те, що бажають.

І завдяки твердій вірі у власні сили, вони мають гарний Український Культурний Осередок, яким не може похвалитись багато українських громад в Америці.

Слухаючи промов на Рочестерському святі, мені прийшло на думку порівняння будови Рочестерського дому з будовою української держави. В розмові з декотрими Рочестерцями я довідався, що дехто серед них виступає проти організації, котра обстоює ідею власних сил, — ідею, котру Рочестерці перевели в будові свого дому, і не годяться з Громадським Голосом тому, що він поборює інтервенційні змови і каже, що український народ тільки власними силами може збудувати своє життя таким, яке він хоче.

Якщо ви, Рочестерці, були б спустились на сторонні сили, котрі мали б вам збудувати дім, ви нині не були б мали дому, а хоч і мали б його, він не був би ваш. Ви не були б в ньому панами, був би хтось інший господарив, а ви були б тільки слухали.

Так само мається справа з будовою української держави. Ніякі сторонні, заграничні сили не збудують її, ніхто не дасть українському народови свободи. А якби так сталося, як дехто говорить, що якась загранична сила прийде і "визволить" Україну від большевиків, та сила осталась би паном на Україні.

Оборона України обстоювала і обстоює цю основну думку, що український народ не може сподіватись ніякого добра від якого будь "визволителя" зза границі. Ми повинні собі це усвідомити, вірити в невмиручу силу українського народу, — як вірив Драгоманов, Франко, Шевченко, і вірять ті, котрі осталися на Україні і разом з українським народом відбувають знищений рідний край.

На закінчення наведу слова поета Павла Тичини, з яких пробивається непохитна віра в силу українського народу, в імені якого він каже:

Я єсть народ, якого Правди сила
Ніким звойована ще не була,
Яка біда мене, яка чума косила! —
А сила знову розцвіла.
Щоб жить — ні в кого права не питаюсь,
Щоб жить, — я всі кайдани розірву,
Я стверджую, я утверждаюсь,
Бо я живу.

Громадський Голос —

Т. Хруставка

РАЧЕСТЕР, Н. Й.

На шляху невинного росту

На початку минулого місяця, точно в суботу 4-го вересня, відбулася в нашій громаді імпреза, яка виправдує заголовок цього допису: наша громада є на шляху невинного росту. Цією імпрезою було відкриття відновленого, добудованого і перебудованого Народного Дому, нерозривно зв'язаного з відомим Т-вом "Вільних Козаків", 316-тим відділом Українського Народного Союзу. Коротко про саму імпрезу: відкрив її голова Дому п. Микола Магомет, секретар Володимир Гавриляк говорив про те, "Що ми досягнули", а головну промову виголосив запрошений на це свято гість, головний касир Українського Народного Союзу п. Роман Слободян. У мистецькій частині виступав Український Національний Хор під диригентурою Ярослава Матковського та п'яністка Софія Майкович.

Народний Дім, чи Український Сівік Сентер, як його називають і як він відомий серед американців, нерозривно зв'язаний із згаданим відділом Українського Народного Союзу, що має свою довгу історію. Постало це товариство початково як незалежне церковне Братство св. Юрія вже в 1909 році, а три роки пізніше, в квітні 1912-го року, воно включилося в Український Народний Союз та стало його відділом. Будова власного дому була весь час у плянах Т-ва, але почала конкретизуватися щойно в 1929 році, коли то створено окремий Будівельний Комітет. Новий будинок здвигнено в 1936 році коштом 32,000 доларів і вже на початку 1937 р. віддано до вжитку громади. В 1946 р. Т-во закупило сусідню площу за 5,300 доларів і в цьому році завершило побудову і добудову дому коштом приблизно \$100,000, добудовуючи зокрема модерну кругольню, що має велику притягаючу силу головно для молоді, доказом чого може послужити факт, що до корпорації, яку становить тепер Дім, включилося зразу 70 нових молодих членів, вплачуючи по 100 доларів. Корпорація, що виросла з творчої ініціативи відділу УНСоюзу, має сьогодні майна на понад 300,000 доларів, отже є важливою базою місцевої української громади.

Н. Н.

"Свобода", п'ятниця, 15-го жовтня 1954

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ

Рочестер, одно з кращих міст ЗДА, положений над озером Онтаріо, серед гарних парків. Тут міститься найбільший в ЗДА бозовий парк, який саме того дня, як ми приїхали, відкрито при участі десятків тисяч людей, що приїхали полюбуватися природою. Позатим Рочестер відомий з одягової індустрії та фаб-

рики фотоапаратів Кодак. В обох цих індустріях працює теж багато місцевих Українців. Українська громада в Рочестері досить велика й активна. Тут є кілька українських народних домів. Завдяки можливостям праці, місцеві Українці стоять матеріально краще, як напр. у Пенсильванії.

Ми заїхали перед УНДім під ч. 831 Джозеф Евню, де мала бути наша конференція. В цьому домі приміщується, між іншими товариствами, також Товариство ім. Михайла Драгоманова, 244-ий Відділ УРС, який із своїми членами видатно спричинився до вибудування і розбудови УНДому. УНДім будовано при допомозі кредиту з УРС.

Нас зустрів секретар Окружного Комітету УРС Вол. Гавриляк, діяльний в Т-ві ім. Драгоманова, УНДомі, місцевій кредитовій кооперативі та інших організаціях. Він опровадив нас по УНДомі, з якого всі Рочестерці справедливо горді. Це великий цегловий дім з просторою залєю, сценою і багатьма кімнатами, які служать культурним і розваговим цілям членів і гостей. Що вартує цей дім, можна собі уявити з того, що сама прибудівка збоку, виконана нещодавно, коштувала понад \$100.000. В одній залі міститься бібліотека числом понад 1.000 томів, яка далі поширюється. За будинком широка площа для паркування. Урядниками УНД є в більшості члени 244-го Відділу УРС.

"Народна Воля", 26 травня 1955.
(Уривок з репортажу Д. Корбута)

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ РАЧЕСТЕР, Н. Й.

Річні Збори Товариства "Український Народний Дім".

В суботу 12-го грудня 1953 р. відбулися річні збори Товариства "Український Народний Дім", 316 відділу Українського Народного Союзу в Рочестері. В присутності 150 членів збори були ділові й інтересні, як відповідною кількістю членів, так й своїми звітами, дискусією та підсумками того, що зроблено дотепер і що треба зробити в найближчій будуччині.

Зі звідомлень довідались ми, що Український Народний Дім розпоряджає великим майном, дійсна вартість якого з кінцем ділового року виносила понад \$300,000.00 в готівці, реальностях та інших вартостях. Товариство є власником гарного і великого будинку, збудованого 1936 р., вартість якого виносить в теперішню пору понад \$100,000.00. Це майно завдячує Товариство своїм ідейним, працьовитим членам, які не жаліли труда, часу, своїх сил і здоров'я, коштів та грошових датків, працюючи з посвятою, саможертвуванням і не вимагаючи матеріальної винагороди, подяки чи похвал. Перші дали приклад члени-фундатори,

які своїм відважним і примірним почином та більшою сумою пожертв доказали, як спільними зусиллями та повсякденною невсипущою працею досягнути те, до чого змаємо. З членів-фундаторів остало ще в живих 79, померло 15.

В діловому році пороблено заходи і пляни та підписано контракти на нову прибудову і перебудову в середині на те, щоб цілий будинок більше приспособити для потреб і ужитку Товариства. Представлені Дирекцією цифри вказують, що кошта перебудови виноситимуть \$90,000.00.

Товариство мало з кінцем ділового року 491 членів, 372 дорослих і 119 дітей — доросту. В діловому році прийнято 16 дорослих і 8 дітей.

На зборах прийнято 55 молодих членів, що ввели по \$100 на кошта прибудови в члени-фундатори. На домагання тих членів, що в час короткої двомісячної кампанії не мали спроможности або часу влатити цю суму, продовжено реченець до 11-го лютого 1954 р., щоб дати змогу охочим і заінтересованим молодшим членам стати фундаторами.

Т-во "Український Народний Дім" вислало до У. Н. Союзу членських вкладок на суму \$10,645.63. Крім життєвого забезпечення Товариство дає своїм членам матеріальну і моральну поміч. Згідно з правилами свого статуту, Т-во давало своїм членам допомогу чи то на випадок нещасливого випадку, чи в недужі, і опікувалося хворими членами. Товариство виплатило в 1953 році своїм 49 хворим членам \$1,560.00 старечої пенсії. Отже разом на допомогу членам виплачено \$3,582.00. Крім того, \$2,022.00 допомоги, а 9 членам-фундаторам висилано квіти хворим членам до шпиталів, а також улаштовано вільне Різдвяне прийняття для дітей наших членів.

Український Народний Дім має також завдання бути народною установою, де члени мають сходитися, щоб вести спільну громадську і патріотичну діяльність. Крім товариських забав і розваг, члени знаходять у своїм Домі також культурно-освітню діяльність. В діловому році улаштовано Новорічний Бенкет, 4 розривкові імпрези, 2 лекції, 2 аматорські виставки, 1 концерт, 1 святочні сходи та почато діточу школу українських танків. Для інформаційних цілей передплачувано місцевий щоденник в англійській мові і 7 українських часописів різних ідеологічних напрямків з Америки, Канади і Європи. Закуплено також кілька нових книжок до бібліотеки.

Товариство брало активну участь в народних і громадських справах: було членом УКК, брало активну участь в всегромадській протестаційній маніфестації, перевело збірки на залишенців та все старалося співпрацювати з іншими установами, які стоять на національному

грунті, без різниці їх політичних переконань та релігійних вірувань, коли дана хвиля вимагала такої співпраці.

Товариство й на будуче зацікавлюватиме приязне становище та солідаризуватися в праці, наскільки інші товариства та установи будуть їти назустріч таким цілям і завданням, не будуть вести скрито або явно неприязної та шкідливої у своїх наслідках агітації проти товариства, а будуть змагати до повного розуміння і співпраці та координації сил для успішного діланья.

Крім видатків на культурно-освітню працю, Товариство дало пожертви в минулому році на народні і гуманітарні цілі в сумі \$139.00, (на УКК, УНРаду, укр. інвалідів в Європі, Американський Червоний Хрест, Комюніті Чест, і т. п.).

Залями Українського Народного Дому користувалися стало 5 інших українських організацій і 9 американських, крім того винаймали залі принагідно різні товариства і приватні люди. Відбулось в залах У. Н. Дому 22 весіль і 15 інших приватних імпрез.

Збори Товариства відбувалися правильно раз в місяць. За діловий рік відбулось 12 звичайних зборів і 2 надзвичайних, а уряд відбув своїх 12 місячних засідань і 8 спеціальних.

Наші матеріальні і моральні надбання за минулий рік були скромні, але вдовольняючі, а підйом та настрій членів дає нам запоруку, що Товариство має запевнену будучність, а двері Товариства завжди були і є відкриті для тих українців, що бажають працювати для спільної нашої справи та змагати разом до кращого завтра.

Докладні рахунки фінансової господарки У. Н. Дому здали члени Контрольної Комісії, що члени з повним задоволенням прийняли до відома і уділили абсолюторію уступаючому урядові.

Уряд Товариства на 1954 рік вибрано в такому складі: Микола Магомет, голова; Іван Свєрида, 1 заст.; Іван Куций, 2 заст.; Володимир Гавриляк, фін. секретар; Василь Росоловський, заст.; Володимир Гуриянський, рекорд. секретар; Іван Кучмій, заступник; Петро Ковтун, касир; Александер Папа, заст. — Контрольна Комісія: Іван Новак, Іван Кравець, Теодор Олексин. — Дирекція: Микола Стрілець, Василь Гнатків, Василь Кучмій, Александер Куций, Микола Кучмій. — Опікуни хворих: Наталя Дорофей, Яків Панчишин, Іван Санагурський.

Зборами проводив Микола Магомет, секретарював Вол. Гуриянський. Збори кінчились пізно вночі коло 12 год., а опісля при спільній перекусці члени ще гуторили і радились до пізнього ранку.

Володимир Гавриляк

"Свобода", вівторок, 12-го січня 1954

HOUSE PLANNED BY UKRAINIANS IN FUND DRIVE

*Expect To Start Construction This Spring in
Joseph Avenue — Chorus Concert To Aid
Cause.*

Rochester's 2,000 Ukrainians plan to build a community house for their nationals on the site at 831-835 Joseph Avenue and expect to start construction late this Spring, it was reported today. The land and two houses on the site are owned by Ukrainians.

Funds will be raised through a concert and drive. The concert is scheduled for April 11 in Convention Hall and will be given by the Rochester Ukrainian Chorus and Orchestra. During the week of April 13 a campaign for building funds will be made.

The chorus of 65 voices under direction of Leo Sorochemsky, former assistant director of the National Ukrainian Chorus, attracted attention here last Spring and the year before when it played to capacity audiences at the Community Music Festival sponsored by the Chamber of Commerce. The Orchestra consists of 25 pieces.

James D. Bratush is manager of the campaign and Walter Guryansky, secretary. Members of the committee in charge of the concert are: James D. Bratush, Peter Kowtun, Walter Guryansky, Leo Sorochemsky, John Mayka, Basil Fedkiw, Basil Pluta, Stephen Gerega, Michael Lucyshyn, Peter Petrow, Paul Ladowsky. Michael Pankiw.

(The Rochester Democrat-Chronicle 1930)

UKRAINIAN CLUB TO CELEBRATE GRAND OPENING

Labor Day weekend will mark the grand opening of the new Ukrainian Civic Center at 831 Joseph Ave.

The 500 members of the fraternal organization will celebrate months of hard work that went into the \$100,000 remodeling of their clubhouse.

This evening, Nicholas Mahomet, club president, will give the opening address at a concert and dance. The Ukrainian National Choir under the direction of Yaroslav Matkowsky will present several numbers. Mrs. Anne Paruta and Miss Mary Klimcow will be the soloists.

Tomorrow a banquet will be held at the center followed by performance of Ukrainian folk dances by a children's group, directed by Ivan Zabalotsky. A dance will follow the show.

On Monday, the group will conduct an open house for guests.

Rochester Times-Union, 1954

STATE OF NEW YORK
DEPARTMENT OF STATE
ALBANY

IT IS HEREBY CERTIFIED THAT THE
Certificate of Change of Name
of
Ukrainian Free Cossacks Society of Rochester, Inc.
to
Ukrainian Civic Center of Rochester, Inc.
was filed in this Department on the second day of April, 1945.

Witness my hand and the official seal of the Department of
State at the City of Albany this 27th day of June, 1945.

Thomas J. Davis
Secretary of State

В листопаді 1944 р. скликано надзвичайні збори членів-фундаторів УНДому в справі змі-

Далі зреформовано статут і в інших справах, зазначено, що вступ до членства в Т-ві й до Хворобової каси виноситиме 10 дол.

В статуті зафіксовано також виплату помертної допомоги в сумі 150 дол., а для членів-фундаторів — 250 дол.

Створено фундаторський фонд надзвичайної й старечої допомоги членам-фундаторам, а для тої потреби перенесено з бізнесового фонду 25.000 дол.

Усталено резервовий фонд в сумі 10.000 дол.

Всі зміни в статуті прийнято одноголосно.

Зміна назви Т-ва була лише правно-формальним ствердженням уже довершених змін. Молодша генерація, яка відіграла в той час визначну роль в Молодій Лізі при УНДомі, в культурно-мистецькій ділянці, стало вживала нову назву "Юкренієн Сівік Сентер" у всіх своїх виступах і міцно її трималась. Але ж відкинення старої назви "Вільних Козаків", якою так гордились піонери, не було нехтуванням традиції, а радше бажанням змодернізувати назву для молоді та пристосуватись до сучасних обставин.

Однак, мимо того, що теперішня назва загально прийнята нашими членами, українська громада все таки знає нас, як "Вільних Козаків", а наш Дім популярно звуть у народі "козацькою галею".

Це тільки свідчить, що Т-во "Вільних Козаків" своєю працею серед громади викарбувало собі ім'я так глибоко й виразно, що й нові покоління не можуть його викинути з історії української громади.

ВЗАЄМОДОПОМОГА

Допомогова акція Товариства для своїх членів

Від самих початків існування Товариства, одним з основних його завдань, була матеріальна поміч членам під час недуги, покалічення і в випадку смерті в родині. Тоді в Америці не було ніякого забезпечення для працюючих. Ані соціального забезпечення, ані забезпечення під час безробіття, чи якогось нещасливого випадку. За таких обставин наші люди могли розраховувати хіба на поміч своїх людей — приятелів і знайомих. І тому виникли допомогові товариства, що являлись одиноким порятунком у біді.

Таке ж завдання мало й наше Товариство, тоді ще Братство св. Георгія. На початку свого існування, Товариство могло диспонувати лише невеличкими фондами, але й тоді воно відгукувалось на просьби своїх членів про поміч.

Фонди Товариства складалися з вписового від нових членів у сумі 2 дол. 50 ц. місячної вкладки. Коли каса Товариства потребувала більших фондів, члени добровільно оподатко-

ували себе. Отже, на протязі трьох перших років існування організації видано на допомогу хворим членам 350 доларів.

Першу заяву про допомогу знаходимо в протоколі зборів у березні 1911 року, коли ухвалено дати Миколі Залецькому 5 дол. за покалічення пальця від 28-го лютого до 7-го березня. І другу з 2-го квітня 1911 р. про надання допомоги двом членам Якимові Андрусеві за потовчення ноги — 10 дол. 30 ц. і Данилові Шурготіві, що жалівся на слабкість, 9 дол. 20 ц. Пізніше виплачувано вже й більші суми. Наприклад, у грудні 1914-го року видали допомогу по 25 дол. Іванові Байдакові і Михайлові Панькову.

Було б помилкою думати, що каса Товариства мала ліберальну процедуру і всім хворим членам виплачувала допомогу. Для цього треба було мати: лікарську посвідку, опінію опікуна хворого й ухвалу зборів. Так, у протоколі з 14-го серпня 1916-го року записано, що трьом членам — Іванові Байдакові, Кирилові Лівушу й Луці Тимчукові збори ухвалили дати допомогу, а двом — Петрові Мазурикові і Яцкові Войцехівському відмовили, бо "вони під час своєї хвороби перебували в коршмі й пили горілку".

В Товаристві були відповідальність і дисципліна. Ухвали зборів і приписи статуту являлись законом. Тому випадків відмови хворою домогою було більше. Іноді опікуни хворих не заставляли такого "недужого" вдома, хоч навідували його кілька разів. Іноді член Товариства не зголошував своєї хвороби на час і заявляв про це тоді, як хвороба минула. При довшій хворобі збори Товариства схвалювали додаткову допомогу, спочатку шляхом збірок між собою, а потім — із каси організації, оскільки дозволяли на це її фонди.

У протоколі зборів Лицарів св. Георгія 7-го травня 1911 р. записано: "На внесення предсідника Василя Федькова, підперте членом Данилом Шурготом, а також членом Дмитром Климцевим, уділити членові Товариства Іванові Іваськовичеві допомогу в такій сумі, щоб кожний член зложив по одному доляру". Загальна сума цієї збірки дорівнювала 24 дол. До збірки причинився о. В. Петрівський, як капелян "Товариства одного доляра".

На зборах 9-го червня 1911 р. був внесок Дмитрова заплатити 75 дол. "екстра допомоги" А. Гузареві. Данило Шургот пропонував 50 дол., а якщо недужий хворітиме далі, то дістане більше. Ухвалено було дати допомогу в сумі 44 дол. 82 ц., а решту до 75 дол. сплатити ратами.

Недужим, або таким членам, що потрапили в якусь біду, Товариство стало виплачувати

допомогу з своєї каси, себто, з хворобового фонду, на який члени робили місячні вкладки, а ще той фонд мав прибуток від товариських імпрез. В багатьох випадках члени, присутні на зборах, давали від себе добровільні пожертви для хворого, щоб засвідчити не лише матеріальну, а й моральну, братерську свою допомогу.

Ось у протоколі з 12-го липня 1923 р. записано:

"М. Яцула говорить, що наш член, Дмитро Бойко перебуває в критичному стані і щоб товариство прийшло йому на допомогу. В дискусії ставить внесок за ту поміч М. Паньків, його підтримує М. Лучишин. Присутні на зборах склали від себе пожертв на 16 дол. 33 ц., а з каси Товариства було видано 25 дол. Таким чином Бойко одержав допомоги 41 дол. 43 ц."

Треба пам'ятати, що заробітна платня того часу виносила не більше, як одну десяту сьогоднішньої пересічної платні, до того ж, не всі працювали, бо було безробіття, то ж зібрана сума вважалася за досить поважну.

Протокол Товариства з 13-го листопада 1923 р. нотує:

"М. Кубарич заявив, що член Т-ва Гр. Чорний знаходиться в тяжкому стані. По обговоренні цього питання, на внесок Ст. Герєги й Ігната Храновського, вирішено дати з каси Т-ва Гр. Чорному 50 дол., а крім того, написати до УНСоюзу просьбу, щоб підсилити допомогу з "фонду бідних".

А ось ще один випадок на доказ того, як Товариство дбало за своїх членів. На зборах 10-го лютого 1944 р. секретар Іванців порушив справу Вол. Дзундзи, який у той час був при армії й не платив розмету. З приводу того питання висловився М. Магомет, який сказав, що Товариство повинно платити розмет за Дзундзу. Так само Д. Братусь сказав, що сором був би виключати Дзундзу за несплату розмету в той час, коли він, перебуваючи в армії, захищає всіх нас.

По закінченні війни, член Товариства Вол. Дзундза щасливо повернувся до Рочестеру, сплатив належні з нього внески й досі є активним членом Товариства, а на додаток ще й членом-фундатором.

Допомоги родинам членів

Почуття потреби взаємодопомоги матеріальної й моральної наказує нам не забувати також і за родини членів, зокрема, за їхніх дітей, що лишилися сиротами, або перебувають у скрутному стані. Так, у 1914 р. було видано 20 дол. допомоги нашому членові М. Панькову, в якого захворіла дружина. В 1917 році переведено збірку на дітей, що потребують підтримки. На

просьбу дружини нашого члена, Степана Станика, дати позичку в сумі 200 дол. для того, щоб її дочка могла закінчити навчання, Товариство схвалило: видати 200 дол. не як позику, а як дарунок-допомогу.

Опіка над умово-хворими

Товариство не забувало й за тих наших членів, які потрапляли до інституції умово-хворих. Їх відвідували в шпиталі, потішали, давали грошову допомогу. В одному з багатьох протокольних записів того часу занотовано: "На свята занесли деякі дарунки до стейтового шпиталю. На руки лікаря дали 25 дол., щоб шпиталь придбав для хворого М. Завадського окуляри".

Надзвичайні допомоги

Надзвичайні допомоги для хворих і потребуючих членів Т-ва виплачувано з каси організації багато разів. Про це виносилися відповідні ухвали на місячних і на річних зборах. З часом увійшло в звичай, що річні збори, на пропозицію членів Дирекції, затверджують більші суми цих сплат. Для прикладу наведемо виплату одного лише року 1966-го. Признано й затверджено зборами допомогу таким членам: Теодорові Непорадному — 200 дол., Семенові Тимчишинові 100, Петрові Петріву 100, Анастасії Кравець 100, Якимові Пригоді 100, Анастасії Гой 50, Адамові Ляльці 25, Марії Цицик 10, М. Завадському 10. Разом — 695 дол.

Як звичайно в світі трапляється, не можна задовольнити всіх, і наше Товариство не було винятком у цьому розумінні. Були нарікання й жалі, але Управа Товариства завжди старалася їх злагіднити, призначаючи додаткові допомоги.

Очевидно, не всі члени могли зрозуміти, що за мінімальну вкладку в сумі 60 ц. місячно годі претендувати на відчутну підтримку поважної кількості людей.

Члени хворобової каси управнені до 18-ти тижневої допомоги в році, себто, до 180 дол., члени-жінки до 144-х дол. Чимало членів одержали ці суми кількакратно, були й такі, що мали їх кільканадцять разів. Ті ж, що нічого не дістали, належали до тих щасливців, які не хворували й не потребували допомоги.

Як Відділ УНСоюзу, Товариство "Вільних Козаків" мало також завдання помагати своїм членам і їхнім родинам у випадках смерті, себто, виплачувати їм посмертну суму забезпечень. Після смерті члена, моральним обов'язком Т-ва було подбати про похоронну обслугу, дати розраду родині, підтримати її матеріально.

Не забувало Т-во й тих членів, які не мали в Америці ближчої рідні. Їм справляли гідний похорон і дбали, щоб лишилась пам'ятка по них. Ось протокол з 5-го серпня 1949 р.: "П. Ковтун пропонує купити пам'ятник на могилу покійного Василя Скробача. Також було порушено справу про встановлення пам'ятника М. Антошкову, хоч він не залишив по собі жодних грошей. М. Магомет зауважив, що покійний заробив собі на пам'ятник своєю працею в Товаристві. "Поставлено також пам'ятник на могилі самотнього члена Т-ва Луки Заблоцького, що помер в 1959 році.

Всі ці наведені виписки з протоколів свідчать, як глибоко було вкорінено в нашому членстві почуття відповідальності і взаємодопомоги, й як пильно воно виконувало свій громадський чи християнський обов'язок.

Фонди на допомогову діяльність

Для допомогової діяльності треба було фінансові справи Товариства покласти в основу праці і вести їх так, щоб придбати потрібні фонди. Невтомним муравлиним трудом наші члени з бігом часу придбали поважне майно. Головним джерелом грошових надходжень були вписове і членські вкладки та прибутки з культурно-освітньої праці, себто, з вистав та святкових імпрез.

Вміле й ошадне господарювання дозволило поставити Т-во на міцний фундамент. Для допомоги й забезпечення членів створено фонди: хворобовий, посмертний і фундаторський. Окремий фонд Народного Дому і резервовий, призначений для адміністрування домом.

Найкращим і найвимовнішим показником міцної фінансової бази Т-ва й доказом його піклування про своїх членів можуть служити цифри. В першу чергу заслуговує на відзначення той факт, що Т-во виплатило першим членам-фундаторам їхні 100-доларові пожертви на будову УНДому, залишаючи за ними й надалі їхні права й привілеї без ніяких змін. Загальна сума грошових зворотів складає 9.500 доларів. Хворим і немічним членам на протязі 60-ти років існування Т-ва виплачено 92.248 дол. Коли взяти до уваги той факт, що ця солідна для наших обставин сума виросла з дрібних місячних вкладок, які й тепер виносять 60 ц., то, справді, "громада — великий чоловік". Громада по нитці, а бідному — сорочка.

Моральна допомога

Крім матеріальної, Товариство давало своїм членам і моральну поміч, що в деяких випадках мала більше значення, ніж вартість грошової допомоги. Не тільки опікуни хворих, а й ря-

дові члени відвідували тих, кого спіткало нещастя, розраджували, заспокоювали, додавали певности в собі. Люди в біді бачили, що їх не забувають, що вони не самотні на цьому світі, а належать до великої спільноти, яка опікується ними.

Померлим членам Товариство віддавало останню прислугу під час похорону, а родині померлого давало посмертну допомогу. Члени масово відвідували покійного в похоронному домі, проводжали на кладовище. Родина померлого члена, що належав до хворобової каси, діставала 150 дол., а родина члена-фундатора — 250 дол. З посмертного фонду вже виплачено родинам померлих 17.800 дол., а на похоронну обслугу, квіти тощо, витрачено 7.289 дол. Загальна сума посмертних коштів дійшла вже до 25.478 дол.

Членам-фундаторам, що після 65-го року життя перейшли на емеритуру, виплачується з фундаторського фонду місячну допомогу в сумі 15 дол. Таких пенсійних допомог видано вже на суму 67.995 дол. Крім того, хворим фундаторам сплачено 2.450 дол. надзвичайної допомоги і 2.050 — їхнім спадкоємцям. А разом 72.495 дол.

З усіх фондів члени Т-ва, чи їхні родини одержали на:

Хворобове	\$92.248
Посмертне	17.800
Пенсійна допомога фундаторам	67.995
Зворот за шері піонерам	9.500
Квіти хворим	1.560
Похоронна обслуга	7.289

Разом: \$196.392

Коли до цього додати суми посмертного забезпечення 70.050 дол. і хворобової допомоги понад 6.000 дол., виплачені УНСоюзом нашим членам, чи їхнім родинам за посередництвом нашої каси, то ці цифри є найвимовнішим показником, в якій мірі наше Товариство дбає про своїх членів. Ці цифри підтверджують, що Т-во було не лише асекураційною організацією, але також допомоговою, яке опікувалося своїми членами за їх життя й помагало їм, коли вони тої помочі потребували.

Дотеперішній розвиток Товариства, його економічна сила і господарська пляновість є достатньою гарантією його дальшого росту для добра сучасних і майбутніх членських кадрів.

ПІОНЕРИ-ФУНДАТОРИ У. Н. ДОМУ

Згідно зі статутом, членами - фундаторами УНДому вважаються ті члени Товариства, що внесли по 100 дол. на його будову. Але це була мінімальна вимога. Наші початкові фундатори, яких ми популярно називаємо піонерами, зробили значно більше, бо справі будівництва Дому віддали багато часу, сил і праці. Ця зовсім добровільна жертвність незрівняно перевищувала офіційну вартість грошей. Тільки в такому аспекті треба оцінювати заслуги наших фундаторів-піонерів.

Піонери починали з нічого. Вони клали підвалини, так би мовити, під спільну мрію, що

мала завершитись колись великим ділом. Реалізація мрії натрапляла на перешкоди й труднощі, вимагала напруження всіх сил і незламної віри в успіх. На довгому шляху до мети спершу починалися розмови в малих гуртках, потім відбувалися сходи, засідання, віча й збори, що серед палких дискусій і взаємних переконувань тяглися, здавалось, безконечно, не приносячи якогось помітного успіху. А проте, завдяки енергії і впертості піонерів, їхній мрії дали конкретні позитивні наслідки.

Було їх, перших фундаторів, 94 осіб. Ось їхні прізвища:

1. Ендрус Михайло	33. Кравець Іван	64. Пастушин Іван
2. Баран Іван	34. Кравець Теодор	65. Петрів Петро
3. Байдак Іван	35. Крайовський Іван	66. Петришин Павло
4. Білецький Карло	36. Кубарич Микола	67. Плекан Теодор
5. Білоус Василь	73. Кучмій Микола	68. Плюта Василь
6. Бінашевський Михайло	38. Кучмій Семен	69. Пригода Яким
7. Бойко Микола	39. Кучмій Теодор	70. Полянський Михайло
8. Бойко Василь	40. Куций Олександр	71. Пілюк Іван
9. Братусь Дмитро	41. Куций Іван	72. Романів Іван
10. Бреславський Василь	42. Куций Теодор	73. Романів Микола
11. Храновський Григорій	43. Кульчицький Кость	74. Романський Антон
12. Чугай Михайло	44. Лялька Адам	75. Седунь Микола
13. Данилишин Степан	45. Лялька Микола	76. Сенишин Петро
14. Дорофей Микола	46. Лапчак Михайло	77. Шереліс Роберт
15. Дуда Микола	47. Луців Олександр	78. Скорохода Дмитро
16. Джумак Григорій	48. Луцишин Михайло	79. Скорохода Петро
17. Джумак Михайло	49. Магомет Микола	80. Скробач Василь
18. Івахів Степан	50. Манець Іван	81. Станик Степан
19. Іванців Василь	51. Майка Іван	82. Швець Микола
20. Герега Степан	52. Мельник Василь	83. Стрілець Микола
21. Гой Данило	53. Мендик Атанас	84. Татиґа Дмитро
22. Гурянський Володимир	54. Мендик Теодор	85. Тицький Іван
23. Гаврилів Михайло	55. Непорадний Теодор	86. Турчин Микола
24. Гнатів Кость	56. Новак Петро	87. Турянський Василь
25. Гнатків Василь	57. Новак Семен	88. Висоцький Теодор
26. Гримарчук Михайло	58. Новак Степан	89. Возняк Дмитро
27. Грицак Михайло	59. Олексин Теодор	90. Заблоцький Лука
28. Івашків Степан	60. Панчишин Яків	91. Зарецький Йосип
29. Кисіль Климко	61. Паньків Михайло	92. Юрків Михайло
30. Кисіль Микола	62. Парута Михайло	93. Яськів Олекса
31. Костів Іван	63. Паснак Іван	94. Яніцький Іван.
32. Ковтун Петро		

Правда, не всі вони були в однаковій мірі активні й жертвенні. Дехто з них посвячував увесь свій вільний час справі зростання й розбудови Т-ва, інші тільки частинно виконували свої обов'язки. Перших можна було завжди зустріти на зборах, лекціях, пробах, концертах, виставах, пікніках, або просто на фізичній праці при будові, чи порядкуванні домівки. УНДім був для них наче б другою родинною хатою, де вони часто перебували до пізньої

ночі, набуваючи там суспільних чеснот, без яких годі бути творчим і корисним громадянином. Праця в УНДомі затіснявала між ними дружні зв'язки і скріплювала почуття приналежності до одної спільноти. Все це відбувалося коштом занедбання їхніх власних справ. Ця горстка ідейних і відважних людей своєю працею давала приклад загалові членів, вела його за собою й виховувала нові кадри. Інші, що йшли їхніми слідами, хоч і в меншій мірі

відавалися суспільній праці, але підтримували почин провідників своєю участю в пожертвувач грошей і в усіх галузях організаційної діяльності. Члени-фундатори, як цілість, були авангардом, передовою лавою активістів УН-

Дому. Не сподівались вони тоді ніяких матеріальних винагород, не чекали на похвали, лише хотіли поставити Товариство на належну височінь.

ПОМЕРЛІ ЧЛЕНИ-ФУНДАТОРИ

На жаль, ряди членів-фундаторів із року в рік маліють. Один за одним відходять вони у вічність. Таких, що не слухатимуть, не читати-

муть і не радітимуть нашими успіхами, є вже 55. Ось їх список у тому порядку, як довелося їм покидати цей світ.

1. Полянський Михайло, 1937	20. Пастушин Іван 1957	38. Ендрус Михайло 1964
2. Бінашевський Мих., 1938	21. Лялька Микола 1957	39. Бойко Дмитро 1965
3. Сенишин Петро 1939	22. Куций Теодор 1957	40. Кисіль Микола 1965
4. Байдак Іван 1941	23. Кучмій Семен 1958	41. Данилишин Степан 1966
5. Новак Степан 1941	24. Яськів Олекса 1958	42. Юрків Михайло 1966
6. Гримарчук Михайло 1943	25. Заблоцький Лука 1959	43. Плекан Теодор 1966
7. Івашків Степан 1943	26. Сендунь Микола 1959	44. Магомет Микола 1966
8. Дорофей Микола 1947	27. Кисіль Климко 1959	45. Паснак Іван 1966
9. Скробач Василь 1948	28. Падучак Іван 1959	46. Храновський Григорій 1967
10. Кучмій Теодор 1948	29. Скорохода Дмитро 1960	47. Непорадний Теодор 1967
11. Крайовський Іван 1950	30. Мельник Василь 1961	48. Лучишин Михайло 1967
12. Дзумах Михайло 1950	31. Лапчак Михайло 1962	49. Татиґа Дмитро 1968
13. Плута Василь 1952	32. Скорохода Петро 1962	50. Дзумах Григорій 1968
14. Петришин Павло 1952	33. Станик Степан 1962	51. Грицак Михайло 1968
15. Мендик Атанас 1952	34. Романський Антон 1962	52. Стрілець Микола 1968
16. Ковтун Петро 1954	35. Баран Іван 1964	53. Петрів Петро 1968
17. Зарецький Йосип 1955	36. Дуда Микола 1964	54. Івахів Степан 1969
18. Луців Олекса 1955	37. Костів Іван 1964	55. Бойко Микола 1969
19. Новак Семен 1956		

В числі тих, що відійшли від нас у вічність, є заслужені передовики-фундатори, які щиро й совісно сповняли свої обов'язки.

З глибокою пошаною і вдячністю згадуємо ми померлих і схиляємо голови перед тими, що ще залишилися між нами. Вони сьогодні вже не займають провідних становищ в Українському Народному Домі, їх сили вичерпалися на протязі довгих літ праці та журби про добро громади й вони пішли на заслужений відпочинок.

Фонд Фундаторів

Для відзначення й підкреслення особливих заслуг піонерів-фундаторів у розбудові Товариства, в 1945-му році створено Фундаторський Фонд з метою давати допомогу всім його учасникам під час емеритури, після 65-го року життя.

Спершу виділено з резервового Фонду 25.000 дол., а пізніше перенесено ще кілька більших сум із Фонду УНДому й таким чином створено основний Фонд у сумі 46.000 доларів. Цей фонд мав служити виключно членам-фундаторам.

З хвилиною переходу на емеритуру, їм при-
слуговувала місячна допомога в сумі 15 доларів, а по смерті 100-доларовий дар їхнім спадкоємцям.

Спочатку гроші ці були на банкових контах і державних бондах. У 1956 році, за почином і старанням члена-фундатора Д. Братуся, збори Товариства ухвалили використати гроші Фонду на закуп уділів Істмен Кодак Компані. На цій трансакції Т-во в короткому часі мало великі зиски, бо фірма подвоїла кількість уділів, видавши два за один. Це відбулося також у 1957, 1964 і 1968 роках. Тому Фонд Фундаторів не зменшився, хоч у міжчасі виплачено з нього поважні суми грошей.

На початку 1959-го року Товариство ухвалило віддати до Фонду всі прибутки з біліярду, але під умовою, що члени-фундатори самі стежитимуть і збиратимуть грошові в плати. Цей обов'язок вони сповняли до кінця 1965 року.

З кінцем квітня 1969 р. фінансовий стан Фонду був такий:

ПРИБУТКИ:

З інших фондів	\$46,000.00
З біліярду	13,726.53
Зиск від продажу уділів	22,606.76
Дивіденди з уділів	10,942.87
Банкові відсотки	5,220.09
Вписове нових фундаторів	2,025.00

Разом: \$100,521.25

ВИДАТКИ:

Виплати місячної допомоги	\$67,995.00
Виплати хворим фундаторам	2,450.00
Виплати посмертного	2,050.00
Направа й видатки біліярду	880.54
Виплата будівельних уділів	314.00
Збори фундаторів	111.36
Різні	657.83
Разом:	\$74,458.73

Фонд Фундаторів має тепер на книжковому рахунку	\$26,062.52
На рахунку зисків з уділів Е. К.	68,336.25
Разом:	\$98,398.77

Першим членом-фундатором, що перейшов на емеритуру в травні 1949 року й одержував допомогу, був Дмитро Скорохода, другим — у жовтні 1950 р. — Семен Кучмій, а третім у березні 1951 р. — Михайло Лапчак. Усіх членів-фундаторів, або їхніх жінок, що одержували допомогу, було 67.

Виплату допомоги обмежено в 1962-му році до суми 1.000 дол. Спочатку цього не було, тому перший емерит одержав найбільшу суму з Фонду, а саме 1.935 дол.

Таких, що дістали більше, ніж 1.500 дол. було 6 пенсіонерів, у межах 1.015 — 1.500 — 7 осіб. Іншим виплачено по 1.000, а то й менше доларів.

Тих, що одержували допомогу, було 75 осіб, між ними 7 жінок, які мали цю допомогу за чоловіків, членів-фундаторів, померлих перед 65 роком життя, не отримавши жодної фундаторської компенсації. Ще кілька старших фундаторів користується з допомоги тепер.

Між первісними членами-фундаторами є молодші люди, що стануть пенсіонерами щойно по кільканадцяти роках, бо приєдналися до фундаторів, будучи молодими хлопцями. До таких активних членів належать Михайло Парута, Олександр Куций та Іван Куций. Їх ми хотіли б зарахувати радше до групи нових фундаторів, яких прийнято в члени 1954 року, коли вони допомагали при перебудові УНДому.

НОВІ ЧЛЕНИ-ФУНДАТОРИ

1. Агащук Михайло	27. Гик Марко	52. Паркер Ник
2. Ендрус Степан	28. Юрків Павло	53. Панчишин Степан
3. Атаманчук Олекса	29. Юськів Володимир	54. Пелипак Микола
4. Батрак Віліям	30. Кисіль Степан	55. Плекан Іван
5. Байдак Петро	31. Кравець Іван	56. Плюта Андрій
6. Білецький Едвард	32. Кубарич Дмитро	57. Плюта Іван
7. Білоус Володимир	33. Кубарич Михайло	58. Плюта Петро
8. Хома Богдан	34. Кубарич Віліям	59. Падучак Майк
9. Чугай Микола	35. Кучмій Іван	60. Роман Волтер
10. Дей Іван	36. Кучмій Волтер	61. Росоловський Василь
11. Димкар Михайло	37. Кучмій Василь	62. Рудий Богдан
12. Джумак Отто	38. Куций Джордж	63. Санагурський Іван
13. Дзундза Волтер	39. Куций Волтер	64. Санагурський Пилип
14. Дубовик Василь	40. Кушак Микола	65. Скорохода Максим
15. Івансон Михайло	41. Ланьо Петро	66. Сніженко Іван
16. Іванців Іван	42. Лучишин Степан	67. Сверида Іван
17. Федьків Теодор	43. Мельник Степан	68. Сидор Степан
18. Фесяк Микола	44. Мендик Йосип	69. Сипян Павло
19. Гора Андрій	45. Миколайко Степан	70. Спринський Василь
20. Гой Василь	46. Новак Іван	71. Тарнавський Володимир
21. Гурянський Джордж	47. Новак Франк	72. Гурянський Джордж
22. Гас Вилард	48. Олексин Василь	73. Висоцький Іван
23. Гарріс Йосип	49. Олексин Іван	74. Яніцький Володимир
24. Гарріс Павло	50. Папа Олександр	75. Януш Іван
25. Гавриляк Володимир	51. Паркер Марвін	76. Зарецький Михайло.
26. Гнатів Віліям		

Пізніше були ще прийняті в члени-фундатори такі особи: Сверида Володимир, Мельник Дмитро, Чугай Іван, Білик Любомир, Гоголюк Володимир, Росоловський Ричард, Татиґа Василь, Швець Степан, Юрків Іван і Галуга Лю-

бомир.

Між ними, на жаль, небагато активних. Щоправда, більшість із них виконує свої поточні обов'язки, платить відповідні внески й бере участь в імпрезах Товариства, але до дальшо-

Founders of Ukrainian Civic Center, May 30, 1948

Ukrainian Civic Center New Founders May 1954

го росту й розвитку Т-ва потрібно більше ініціативи й жертвенности. Все ж таки, з цієї групи виросли молодші активісти, які перебрали провід у Товаристві й ведуть успішну працю вже кілька років.

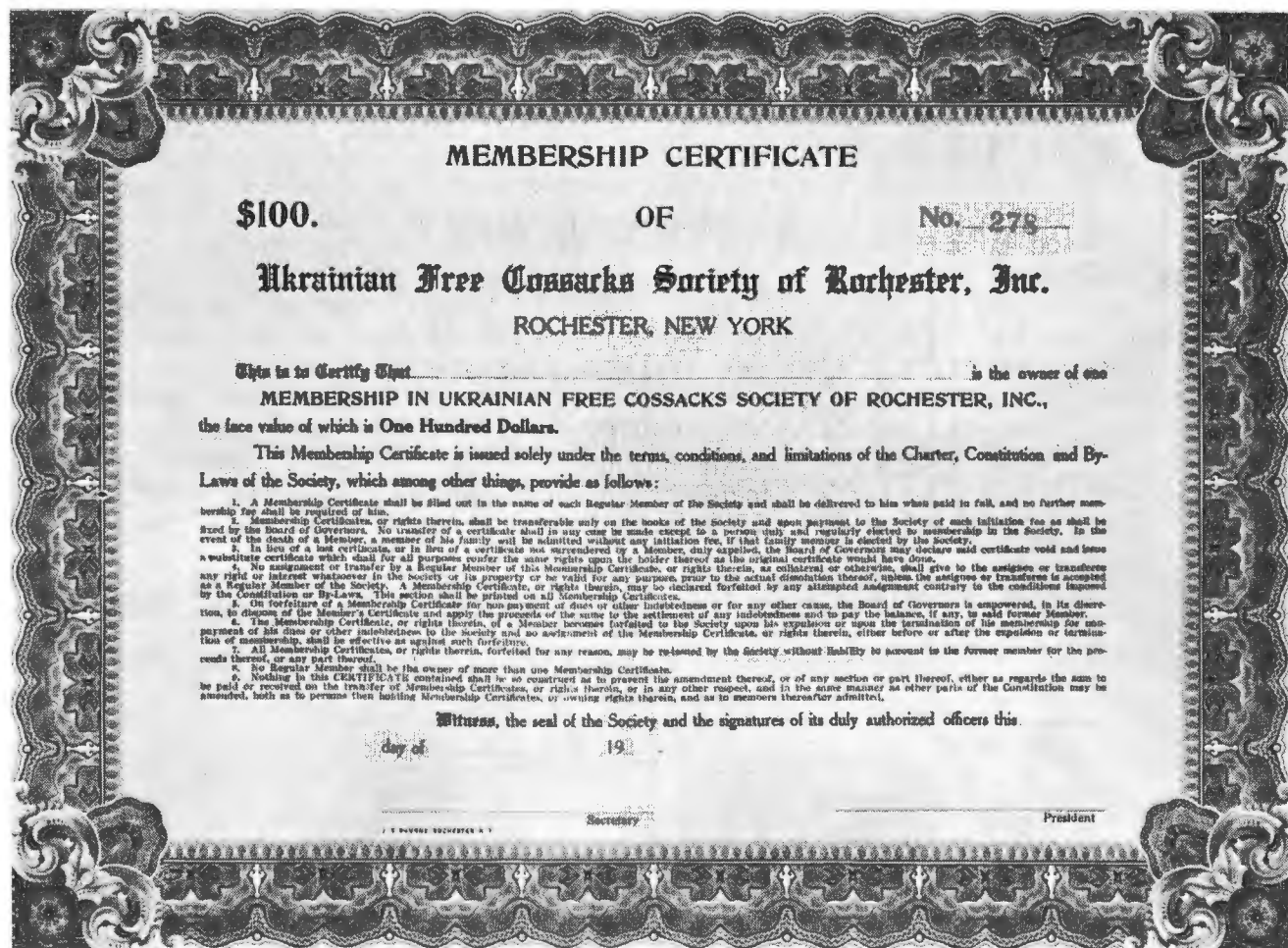
З них особливо відзначились: Володимир Гавриляк, Іван Сверида, Іван Новак, Олександр Папа, Василь Росоловський, Степан Ендрус, Василь Кучмій, Іван Кучмій, Джордж Турянський, Іван Санагурський, Володимир Сверида, Любомир Білик та інші.

Один з найактивніших членів-фундаторів, а саме Володимир Кучмій передчасно, на 45-му році життя, відійшов від нас в інший світ. Він був не лише діяльним рядовиком, але також два роки сповняв обов'язки замісника фінансового секретаря. В його особі Товариство втратило надійного працівника з числа молод-

шого покоління й він залишив по собі щирий жаль. Другим із тих молодших членів-фундаторів, що відійшов від нас передчасно, став Павло Сипян, який помер 16-го березня 1969 року, на 46-му році життя, третім Волтер Роман, що помер 13-го жовтня 1969 р. на 43-му році життя.

Бути членом-фундатором — це не тільки честь і привілей, але також обов'язок працювати для УНДому, для його росту й розвитку. Піонери-фундатори використали всі свої спроможності для добра організації, віддали їй знання й уміння, присвятили молоді літа.

Взоруємось на цьому моральному капіталі, молодші активісти повинні пам'ятати, що на них звернено увагу всього членства УНДому, що прийдешні покоління даватимуть оцінку їхній праці.

СВЯТО ФУНДАТОРІВ

30-го травня 1948-го року відбулося Свято для вшанування членів-фундаторів і відслонення пропам'ятної таблиці. Програму Свята підготував Освітний Комітет, а проводив Святом В. Гавриляк. З цієї нагоди наші члени-фундатори зійшлися перед офіційною частиною Свята і на пам'ятку спільно відфотографувалися. В часі Свята вони сиділи окремо від публіки в передніх кріслах, завітчані букетами.

Свято почато американським гімном, що його відспівала наша членкиня, співачка Катерина Гнатків. Опісля провідник Свята, В. Гавриляк, говорив про значення того роду свята і вказав на головну заслугу наших членів-фундаторів як таких, що започаткували і клали перші підвалини під наш величавий Народний Дім, який став гордощами українців Рочестеру. Відзначення їхньої піонерської праці окремим Святом є формою належної оцінки і подяки загалу членства за їх труд. Згадав теж поименно тих 8-ох фундаторів, що відійшли на вічний спочинок, а приявні вшанували їх пам'ять повстанням з місць і хвилиною мовчанки.

Після відслонення пропам'ятної таблиці, провідник Свята викликав поименно всіх приявних фундаторів, яких учасники вітали рясними оплесками. Вкінці вітав також приявних на Святі гостей, а саме ново-прибулого з Європи Івана Мурина, Д-ра В. Левицького, Ів. Мартинця і Гр. Тернопільського з Нью-Йорку і Тому Хруставку з Дітройту.

Марія Климців відспівала три народні пісні: "Як бим була зозулею", "Тропак", і "Гречаники". Головним промовцем був Мирослав Сичинський, який брав колись активну участь у підготові будови Народного Дому. Короткою промовою він нагадав приявним обставини серед яких зродилася думка будови дому, і яких великих зусиль і праці мусіли докласти

фундатори, заки змогли реалізувати свій задум. За цю відважну справу наші піоніри заслужили собі на велику честь і подяку. Г. Білик відспівала дві народні пісні, а тоді промовляв по-англійському представник молодших членів, Іван Сверида. Він висловив пошану й подяку фундаторам від імені молодої генерації, заявив, що ця генерація знає про мазольну працю своїх батьків, тому напевно не тільки не змарнує надбаного майна, а буде продовжувати працю для тих самих цілей, для яких трудилися фундатори.

Після того співали сольові пісні Анна Парута і Катерина Гнатків: "Коли нічка западе", "Добрий вечір, дівчино" і "Заграй, цигане" — у виконанні першої і "Де Ятран", "Коротка ніченька" і "Гора камяная" — відспівані другою.

Вкінці В. Гавриляк запрошував до слова поодиноких членів-фундаторів, а вони переказували історію будови дому. Говорили такі члени: В. Гнатків, В. Іванців, П. Ковтун, М. Кучмій, В. Гуриянський, М. Стрілець, М. Лучишин, Д. Братусь, М. Магомет, І. Майка і М. Юрків. Промовці обмежувались здебільше до подяки за віддану їм честь і пошану, а деякі з них, як В. Гуриянський, Д. Братусь і І. Майка промовляли довше, зупиняючись особливо при труднощах і перешкодах, які їм доводилось стрічати при будові дому.

З гостей промовляв Іван Мурин, який ще в краю був поінформований про будову дому на підставі переписки з нашими членами, тому за його словами — він був гордий і радий бути присутнім між піонерами й будівничими дому. Д-р В. Левицький, що був замісником голови УРСОюзу в тому часі, коли наш Народний Дім дістав позичку, а навіть сприяв і помагав у признанні позики, — також був радий з особистої участі у святі і з наявних успіхів праці фундаторів.

Свято закінчено відспіванням національного гімну. По Святі була вільна перекуса для всіх членів і загальна забава з танцями. Програма Свята, як теж взірцеве її перепроводження подалося всім приявним членам.

ЮВІЛЕЙНІ СВЯТКУВАННЯ

З радістю й гордістю члени Т-ва відзначали річницю існування своєї організації. Ці річниці-ювілеї були одними з важливіших подій у Товаристві.

Відзначення ювілеїв мало своє особливе значення. Вони вказували, що зроблено дотепер і пригадували про громадську повинність надалі, на даліше проведення засад добра й честі, щоб увійти в історію з незаплямованим ім'ям.

На ювілеях гордилися ми успіхами Т-ва і славним нашим минулим, що його творили члени — наші попередники, або співучасники, яким ми завдячуємо те, що маємо і чим ми є сьогодні.

Про членів-основоположників і організаторів ми згадували на всіх ювілейних святкуваннях, віддаючи їм належну пошану, бо ж вони спричинилися до розвитку Товариства, були живим прикладом жертвенної праці для молодшого покоління.

Історія нашого Т-ва багата на корисні громадські діла, які заслуговують на те, щоб про них згадувати не раз, бо вони наснажують громадських діячів бажанням продовжувати їх у майбутньому. Пригадки про ювілейні роки і дискусії в тих справах збереглися в протокольних записках Т-ва, звідки ми й черпаємо потрібні інформації, складаючи наш ювілейний Збірник.

Першим ювілеєм нашого Т-ва було його десятиліття. Про це записано в протоколі від 12-го червня 1919 р. "Микола Кучмій пригадує, що 8-го серпня 1909 р. було założено Братство св. Георгія, теперішнє Т-во "Вільних Козаків". Було б добре подумати про відзна-

чення ювілейного дня, який припадає на серпень ц. р. В тій справі Дм. Братусь поставив внесок підтримки, а Теодор Олексин і Іван Романів запропонували вибрати 4-х членний ювілейний комітет, який мав би зайнятися святом. Вибрано таких осіб: Михайло Яцула, Микола Кучмій, Іван Романів і Микола Стрілець. Потім М. Стрілець висунув пропозицію до дня ювілею справити український національний прапор. Пропозицію підтримав І. Романів, і члени прийняли її одноголосно".

На наступних зборах 10-го липня 1919 р. члени вирішили запросити на ювілей усі місцеві Братства й Товариства і на пам'ятку зробити фотографію членів Товариства.

Другий, себто, 15-ти літній ювілей Т-ва відзначено в 1924 р. До ювілейного комітету були вибрані: Вол. Гурянський, Мих. Гаврилів, Іван Качмарик, Микола Стрілець та Іван Мелех. Ювілей відбувся 25-го жовтня в Лейбор Лайсіум домівці. На святкування також були запрошені всі місцеві Братства й Товариства. Ухвала зборів зобов'язувала всіх членів, крім хворих та працюючих увечорі, взяти участь у ювілейному відзначенні. За неявку без поважних причин передбачено грошову кару в сумі одного долара.

Про 15-ти літній ювілей Т-ва вміщено довгий допис Вол. Гурянського в "Свободі", а також допис гостя, представника УНС, Василя Гасія, що його вміщуємо в документальній частині.

Срібний ювілей, себто, 25-тиліття Т-ва відсвятковано в 1934 році. Цей ювілей підготував комітет у складі: М. Магомета, Ів. Романова та Ст. Герєги.

Ювілейний Бенкет — 6 вересня 1942 р.

Представники Товариства на 50-літній ювілей 1959 р.

В протоколі від того часу занотовано, що для святкування було найнято залу в Амалгамейтед гол на 11 жовтня 1934 р. "Голова Т-ва М. Кучмій порушив справу винагороди промовця, яким на ювілеї мав бути Андрій Гривнак, посол української радикальної партії до польського сойму. На внесок К. Гнаткової, підтриманий Гнатом Храновським, ухвалено дати винагороду в сумі 10 дол.

З нагоди того ювілею, видано невеличку брошурку з короткою історією Т-ва й фінансовим звідомленням в українській та англійській мовах, які також вміщуємо в документальній частині цього збірника.

Наступним був 30-тилітній ювілей Т-ва, що його відсвятковано 26-го листопада 1939 р. В протоколі від 14-го вересня 1938 р. занотовано: "Голова Т-ва Петро Ковтун підніс справу святкування 30-ої річниці існування Т-ва з участю лише членів і їх родин. Він пропонував, щоб кошти витрат на ювілей покрити з Товариської каси. По дискусії, ухвалили відзначити ювілей в листопаді 1939 р. До ювілейного комітету увійшли: Ст. Герєга, Вас. Бойко, і Василь Гнатків. На головного промовця вирішено запросити голову УНСоюзу Миколу Мурашка".

Фінансові видатки на ювілей, що їх було

покрито з каси Т-ва, складали суму 221 дол. 73 ц. Докладніший звіт про ювілей знайдемо в документальній частині, в дописі В. Іванціва, вміщеному в "Свободі" під заголовком "Ювілей Товариства".

Справу підготовки до золотого, 50-тилітнього ювілею порушено на засіданні уряду Т-ва 5-го червня 1958 р. "В. Гавриляк пригадав, що на наступний рік припадає п'ятидесятиліття існування Товариства. Тому, на його думку, треба вже тепер почати підготовку до ювілейного дня. Треба написати обширнішу історію Т-ва й почати збір матеріалів та фотографій".

Дальшу дискусію в цьому питанні було переведено на зборах 11-го вересня 1958 р. "Голова Степан Ендрус порушив справу підготовки ювілею Т-ва, який припадає на наступний рік. Було висловлено думку, щоб з тої нагоди видати ювілейну книгу з історією Т-ва. Для написання такої історії треба зібрати відповідні матеріали й документи, а також різні фотографії з організаційного життя Т-ва, а тому належить вибрати комітет, який розпочав би цю роботу.

В дискусії члени вітали таку думку й пропонували різних кандидатів до комітету. Таким чином, в склад комітету увійшли: Василь Іван-

Український Національний Хор під керівництвом Я. Матковського на 50-літнім ювілею — 1959 р.

ців, Дм. Братусь, М. Кучмій, Вол. Гурянський, М. Паньків, М. Магомет і Вол. Гавриляк”.

Ювілейні святкування відбувалися протягом двох днів: у суботу 19-го вересня 1959 р. — з концертною частиною — виступом Українського Національного Хору під проводом Ярослава Матковського, з сольоспівами Анни Парути й Марії Климців, та з промовами секретаря Т-ва Вол. Гавриляка і гостя, секретаря УНСоюзу Ярослава Падоха, і в неділю 20-го вересня — із святочним бенкетом, на якому головним провідником і промовцем був адвокат, член нашого Т-ва, Віліям Андрушин.

До ювілейних днів видано програмову книжку, в якій побіч програми й оголошень фірм і Товариств, вміщено коротку історію Т-ва в англійській мові, а в українській — перший ювілейний бюлетень із початковою історією Т-ва й деякими фрагментами з організаційного життя.

Найважливішим було те, що ювілейний комітет започаткував збірку матеріалів для укладання повної історії Т-ва. Ми впорядкували тоді всі Товариські книги й документи і зложили їх в одну цілість. Член комітету Дм. Братусь завдав собі багато труду, виписавши з протоколів Т-ва всі важніші ухвали, що значно облегшило нашу працю в оформленні історії. Другий член комітету Вол. Гурянський зробив виписки з протоколів деяких організаційних клітин-прибудівок, що також придалися в

нашій праці. Третій член комітету В. Іванців, зібрав і написав тоді історію комітету села Путятинців.

Ми також зібрали тоді багато летючок, відозв, витинків із газет і фотографій з організаційного життя Т-ва і в той спосіб почали активну підготовку до укладання запланованого збірника-історії.

В справі 55-тиліття нашого Т-ва протокол від 4-го травня 1964 р. подає наступне: "Щодо 55-тилітнього ювілею секретар Т-ва В. Гавриляк запропонував короткий плян — улаштувати бенкет, сполучений із відповідною мистецькою програмою. Відзначити кількох заслужених членів-фундаторів і видати з тої нагоди невеличкий ювілейний бюлетень”.

Для вироблення докладного пляну створено ініціативний комітет. По короткій дискусії, комітет затверджено в такому складі: Іван Сверида, Вол. Гавриляк і Любомир Білик.

Комітет склав плян, що його було прийнято на зборах 11-го червня 1964 р. До того комітету, який став уже називатись ювілейним, додано ще Василя Кучмія й Івана Санагурського.

Ювілейний бенкет відбувся 14-го листопада 1964 р. — з великим успіхом. На ньому відзначено десятиох заслужених членів-фундаторів, якими були: Дм. Братусь, Вол. Гурянський, М. Магомет, В. Іванців, М. Кучмій, М. Стрілець, М. Кубарич, В. Гнатків, Т. Олексин і Ст. Герга.

Виданий з тої нагоди ювілейний бюлетень на 52-х сторінках машинопису охоплював різні ділянки і фрагменти з історії Т-ва, включно з поданням характеристик і переліку праці відзначених членів-фундаторів. Матеріали до бюлетеню зібрав і опрацював секретар Т-ва Вол. Гавриляк.

Тоді також улаштовано в одній з кімнат УНДому пам'яткову виставку експонатів-документів із діяльності нашого Т-ва в минулому.

Про перебіг свята-ювілею і про свої враження написав у "Свободі" від 20-го листопада 1964 р. секретар УНСоюзу Ярослав Падох, який був головним промовцем на святі. Цей допис також містимо в документальній частині.

Останнім нашим ювілеем, що спонукав нас докінчити написання історії, був 60тилітній ювілей, відзначений 27-го вересня 1969 р.

На першому засіданні уряду в 1969 році секретар Т-ва Вол. Гавриляк "пригадав, що 1969 рік є ювілейним від часу існування Т-ва. Нашим завданням буде викінчити справу видання історії Т-ва, видрукувати статут і звернути більшу увагу на організування нових членів. Нововибрані урядники повинні в цих справах докласти максимум своїх зусиль".

В дискусії над тим питанням В. Гавриляк зобов'язався взяти на себе викінчення історії з

Toastmaster William Andrushin

Oldest original member Michael Hawryliw cuts 50th Anniversary cake — 1959

тою умовою, що її буде приготовано в цьому ж році, хоч не конечно до ювілейного дня.

Так і сталося, що історія, хоч була на викінченні, ще не була готова до друку й тому до ювілею видано лише спеціальний бюлетень, в який увійшли деякі частини й уривки з цієї історії.

На ювілеї були заступлені місцеві Братства й Товариства та представник УНСоюзу, касир Петро Пуцило, який виголосив промову про значення Братських організацій. Короткі промови про наше Т-во виголосили Василь Іванців та Вол. Гавриляк, а провідником-тостмайстром свята був Іван Сверида.

В мистецькій програмі виступали: дитячий хор "Соловейко" під проводом Ярослави Семанюк і танцювальна група молоді "Черемош" під проводом Ярослава Кужіля. Гарно продеклямувала вірш "Піонерам УНСоюзу" малолітня Шерен Івансон.

В такий спосіб відсвятковано ювілейні річниці існування нашого Т-ва. І хоч для їх влаштування витрачувало багато енергії й зусиль, але вони були поштовхом до посилення дальшої праці, заохочували молодших членів Т-ва наслідувати своїх попередників. Наші ювілеї спричинилися також до написання цієї історії, а це є одним із найважливіших успіхів святкування.

Побіч ювілеїв-річниць існування нашого Т-ва, ми також відзначили ювілейні річниці заснування УНДому. Ці відзначення відбувалися: першої річниці — 29-го травня 1938 р., десятої — 30-го травня 1947 р. і тридцятої — 5-го листопада 1966 р. Крім того, 4-го і 5-го вересня 1954 р. відбулось урочисте відкриття відновленого й перебудованого Народного Дому. Про всі ці імпрези докладніше розповідають дописи в документальній частині.

На ті імпрези також видано програмові брошури й бюлетені. А саме: на відкриття домівки в 1954-му році видано програмову книжку, в якій вміщено в англійській мові коротку історію Т-ва з кількома світлинами членів і домівки. В 30-тиліття УНДому видано в 1966 р. бюлетень з історією будови Дому та зі статтею про фінансово-господарську діяльність Товариства.

Звичайно, на такі свята-ювілеї запрошувано всі рочестерські Братства й Товариства, а не раз і позамісцеві організації. Запрошені Товариства радо брали участь у наших святкуваннях, за що й ми віддячувались такою ж участю в їхніх ювілеях. Наше Товариство було учасником ювілеїв: Братства св. Йосафата, Відділу УНС, Т-ва "Запорозьська Січ", Відділу УНС, Братства св. Миколая, Відділу Провидін-

Supreme Adviser of UNA William Hussar presents greetings at the 50th Anniversary September 1959

Фрагмент з ювілейного бенкету

Councilman John Bittner

Vice Mayor Joseph Farbo

ня, Сестрицтва Пр. Богородиці, Відділу УНС, Сестрицтва св. Анни, Відділу УНС, Т-ва ім. Шевченка, Від. УНС, Т-ва ім. Драгоманова, Від. УРС, Відділу "Оборони України", Українсько-Американського Клубу, Вест-Сайд Клубу, Т-ва "Самопоміч" (відкриття домівки), організації Українських Ветеранів і інших. В ювілеях позамісцевих Товариств наші члени брали участь: Т-во "Запорозька Січ" в Обурн, Н. Й., Т-во "Запорозька Січ" в Сиракюз, Н. Й., 142 відділ УНС в Геркімер, Н. Й.

На такі святкування члени, звичайно, йшли організовано й творили окрему групу. З нагоди ювілеїв, Т-во ухвалювало ювілейні дари в сумі 10-25 дол., а то й більше.

Про це багато розповідають нам чисельні протокольні записи, але з них наведемо лише кілька цитат.

На зборах 10-го серпня 1933 р. "Прийшли делегати Т-ва ім. Шевченка з Гудман стріт, котрі просили Т-во "Вільних Козаків" узяти участь в десятилітньому ювілеї їхнього Т-ва, 9-го вересня ц. р. В дискусії над тим питанням ставить внесок М. Стрілець, підтримує К. Гнатів, щоб Т-во офіційно взяло участь в ювілеї. До того внеску Т. Олексин і П. Ковтун додали пропозицію, щоб всі члени зійшлися до Товариського Дому за 15 хвилин до п'ятої години, а звіди всі разом поїхали на свято. А. Петрів ставить внесок, підтримує П. Мороз, аби Т-во видало зі своєї каси 10 дол. Цю пропозицію було схвалено".

13-го червня 1935 р. "Відчитано кореспонденцію від Т-ва "Запорозька Січ" із Сиракюз, з запрошенням взяти участь у 25-тилітньому ювілеї. Ставить внесок Дм. Братусь, підтримує В. Іванців, щоб ексекютива Т-ва поїхала на той ювілей, і щоб Т-во заплатило зі своєї каси кошти подорожі в сумі 10 дол. Внесок прийнято й затверджено. Також ухвалено дати дар Т-ву "Запорозька Січ" і Сиракюз в сумі 10 дол.

На зборах 7-го вересня 1949 р. "секретар В. Іванців відчитав листа Т-ва ім. М. Драгоманова, 244 відділ УРС, у котрому запрошено наше Т-во взяти участь в 25-тилітньому ювілеї — 15-го жовтня ц. р. В дискусії ставить внесок М. Стрілець, підтримує М. Кучмій, щоб взяти

участь. У справі ювілейного дару, П. Петрів пропонує 25 дол. Вол. Гурянський говорить що Т-во ім. М. Драгоманова заслужило на більший ювілейний дар. За його допомогою ми збудували наш Дім, і завжди разом співпрацювали в інших справах, на користь нашої організації. П. Петрів відкликав свою пропозицію, а поставив внесок І. Паснак, його підтримав Дм. Братусь, щоб дати ювілейний дар в сумі 100 дол. Цей внесок було схвалено.

В такий спосіб наше Т-во підтримувало дружні стосунки з усіма українськими організаціями, які стояли на національних засадах.

Натомість інакше наше Т-во ставилось до інших організацій, які не поділяли національних принципів. В їхніх ювілеях ми ніколи не брали участі, не зважаючи на їхні запрошення. Про це говорять факти, і для їх документації наведемо цитати з протоколів:

13-го квітня, 1933 р. "Від Українського Робітничого Дому прибули делегати й запросили Т-во "Вільних Козаків" до участі в 5-тирітному ювілеї збудування УРДому в Рочестері. Багато членів забирали голос у цій справі. Поставив внесок В. Бойко, підтримав Дм. Братусь, щоб наше Т-во не брало жодної участі в цьому ювілеї".

12-го квітня 1934 р. "Голова М. Кучмій згодує, що є двоє делегатів від "Унемплоед Реліф Коміті", котрі просять, щоб Т-во "Вільних Козаків" вирядило своїх делегатів для обговорення святкування 1-го травня. В дискусії ставить внесок В. Федьків, підтримує О. Луців, щоб не вибирати делегатів, бо ми не знаємо, що то за комітет. Внесок прийнято".

Такі, або подібні відмови були на запрошення брати участь у 10-тилітній річниці УРДому в 1935-му році та на запрошення Просвітнього Клубу в справі фінансової допомоги "Українським щоденним вістям" в 1921 р., а також на запрошення "Робітничих організацій спільного фронту" — надання допомоги революційному рухові в Західній Україні, в 1933 році.

Наше Т-во щиро співпрацювало тільки з такими організаціями й угрупованнями, напрям і праця яких не суперечили цілям і принципам Товариства.

Ювілейний Бенкет — 1964 р.

**Голова Т-ва Іван Сверида
промовляє на ювілейнім бенкеті 14 листопада 1964**

**Секретар Т-ва Вол. Гавриляк
промовляє на ювілейнім бенкеті 14 листопада 1964**

Промовляє заслужений і відзначений член-фундатор Вол. Гурянський — 14 листопада 1964 р.

Промовляє відзначений член-фундатор Василь Іванців на 55-літнім ювілею 14-го листопада 1964 р.

Головний секретар УНС д-р Ярослав Падох промовляє на 55-літнім ювілею — 1964 р.

Парох о. Степан Чомко складає привіт ювілейній громаді — 14 листопада 1964 р.

President of U.W.A. Anton Batiuk

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Товариство "Вільні Козаки", відділ 316 У. Н. С. буде обходити 15-літний "ювілей" свого існування дня 25 жовтня в гали Лейбор Ліцеум при улиці Ст. Пауль.

На це свято будуть запрошені всі Товариства, Братства, та Освітні Кружки з Рочестера так із поза Рочестера, щоб взяли спільну участь в тім святі. Тов. Вільні Козаки з початку було засноване як Братство Сьвятого Георгія, засновано його 8-го серпня 1909 р. як церковне Братство. По пять роках мая 15-го 1914 р. змінено з Братства на сьвіцьке Товариство Вільні Козаки.

Це Товариство є яко перше товариство в рочестерській громаді і другий з ряду відділ У. Н. С. Товариство за весь час старалось приєднувати нових членів, та доказувало які користи мають члени в товаристві В. К. і У. Н. Союзі. А які користи мають ті, що належать до чужих не знаних запомогових асекурацій, де нераз можна було почути нарікання як чоловік асекурується, то агент незнаний обіцяв те чого чоловік ніколи не міг дістати, бо то були різні ошуканці, які поміж наших людей часто тягались, щоб тільки для себе наживу зробити. Правда, що в Рочестер є ще більша половина Українців не є зорганізованих, але всеж таки є 6 від. У. Н. С., 2 відділи У. Р. С., 1 від. Провідія разом з дітьми можна приблизно числити 1000 зорганізованих. А понад два тисячі такої ще одинцем ходять по чужих асекураціях, а багато ще нігде не належуть як прийде яке нещастя тоді нарікають на свою зухвалість, що не належали до ніяких українських запомогових організацій.

Коли товариство буде обходити 15-літну річницю, яке належить до найбільшої української запомогової організації У. Н. С., то той день повинен кожний свідомий Українець використати та прийти на те свято, бо Тов. Вільні Козаки буде мати найліпших бесідників з рочестерської громади, котрі докажуть що зробило товариство за 15 років для своїх членів, а часто і для цілого українського народу. Скільки товариство виплатило за останніх 15 років запомог хорим та покаліченим членам. Скільки то членів знайшло найліпшу пораду та опіку зі сторони товариства в прикрім положенню, скільки то жінок та дітей членів знайшли приятелів при товаристві Вільних Козаків.

А скільки то членів дістало запомогу в критичнім положенню від У. Н. С. не нарушаючи свого посмертного за старанням товариства.

А також зі сторони членів цього товариства, скільки то помоглося вдовам, сиротам, інвалідам та Рідній Школі в краю.

Отсю підпомогу найбільше давали, та занимались організовані люди. Хотий би взяти тепер в рочестерській громаді, хто найбільше займається старокраєвими справами як не Центральний Комітет, котрий зложений з всіх зорганізованих громадян.

Це все на тім святі буде докладно сказано. Ціла історія за останніх 15 років, тому кожний живучий чоловік без різниці поглядів повинен прийти а певно не пожалує, а дехто зможе дечого навчитися яке значінне має своя організація. Нехай кожний слідить за програмою яка певно буде поміщена в часописи Свобода.

Старий член

В. Г.

Свобода, субота, 20-го вересня, 1924

ЮВІЛЕЙ ТОВАРИСТВА "ВІЛЬНІ КОЗАКИ"

Товариство "Вільні Козаки", відділ 316 УН-Союзу, відзначало 15тилітній ювілей свого існування 25-го жовтня, 1924 р., в залі "Лейбор Ліцеум". В цьому ювілеї взяли святочну участь: Братство св. Йосафата, св. Миколая, Сестрицтво Пресв. Богородиці, Товариство ім. Ів. Франка, Товариство ім. Т. Шевченка і Братство св. Павла, відділ Провидіння.

На це свято прибуло багато гостей з рочестерської громади, щоб цим заманіфестувати свою прихильність до Т-ва "Вільних Козаків".

На ювілеї був також присутній славний диригент Української Капелі, проф. Ол. Кошиць, місцевий український лікар, С. Сукованченко і місцевий парох, о. Турула.

Після прибуття Товариств, Братств і Сестрицтва, члени Тва "Вільних Козаків" у лентях та ювілейних відзнаках, під проводом старшини Івана Гнаткова, стали в два ряди, а українська оркестра, під диригентурою М. Юркова, виконала український марш.

Коли все втихомирилося, на естраді появились представники присутніх організацій, а між ними два представники УНСоюзу, М. Мурашко і В. Гасій.

Першим промовляв голова Т-ва "Вільних Козаків" Петро Ковтун. Далі Український Громадський Хор, під проводом Л. Сорочинського, відспівав три українські пісні.

Після цього, голова покликав на першого доповідача члена Контрольної Комісії УНСоюзу, В. Гасія.

В. Гасій від імени УНС склав найщиріший привіт та признання для Т-ва "Вільних Козаків". У своїй промові бесідник вияснив значення тих людей, що належать до УНСоюзу — найстаршої та найсильнішої української організації в Америці.

П'ятнадцятилітній ювілей дає змогу кожному рочестерському українцеві, який і не належить до жодної організації, переконатись у тих користях, що їх приносить УНСоюз громаді. Цей ювілей Т-ва "Вільних Козаків" буде великим спомином для рочестерської громади, буде добрим прикладом для інших відділів УНС і взагалі, для всіх українців в Америці.

При закінченні, промовець побажав, щоб з нагоди ювілею Т-во "Вільних Козаків" подвоїло своє членство та щоб наступний ювілей відсвяткували вже у власному домі.

Після нього виступали: Константин Шевчук — від Братства св. Йосафата, Іван Головка — від Братства св. Миколая й Софія Гунька — від Сестрицтва Пресв. Богородиці.

З довшою промовою виступив також діяльний член Т-ва "Вільних Козаків" Д. Братусь, який порівняв ювілей із родинним святом, де всі гості складають одну сім'ю, міцно зв'язану, як фізичним, так і духовим зв'язком. Те, що на ювілей прийшли представники майже всіх рочестерських українських організацій, робить велику приємність нашому Товариству. Далі Д. Братусь подав коротку історію Т-ва:

8-го серпня 1909 р. було засновано Братство св. Юрія з 15 членів. Це Братство мало на меті zorganizувати головний український центр у м. Рочестері. Братство брало 2 дол. вступного і 50 ц. місячної вкладки. З цих коштів кожний член в разі хвороби мусів діставати 5 дол. тижневої допомоги.

З протокольних записів видно, що Братство було дуже прихильне до тодішньої парохії, бо від 1909 р. до 1913 видало на церковні потреби понад 400 дол. Значну допомогу було приділено й своїм членам.

21-го квітня 1912 р. члени Братства одноголосно вирішили вступити до УНСоюзу. Від того часу робота організації ще поліпшилась.

В грудні 1913 р. виникло якесь непорозуміння між тодішнім парохом і Братством. То ж 15-го травня 1914 р. члени Братства вирішили змінити назву його на світську, себто, на Товариство "Вільних Козаків".

В 1916 р. Товариство робило заходи, щоб купити парохіяльну реальність на Ремінгтон стріт і перетворити її в Народний Дім. Було зложено 2.630 дол. на ту ціль, але до згоди не дійшло. Лише в липні 1921 р. Т-во купило землю з двома невеликими домами. В одному з них улаштували театральну залю й україн-

ську школу для дітей та дорослих, а другий здали на винайм українцеві.

В 1923 р. Т-во ухвалило власним коштом виробити бонди на 40.000 дол., щоб приступити до будови Народного Дому. Всі члени Т-ва одноголосно погодилися взяти по одному бонду на суму 50 дол.

Від часу, коли Т-во вступило до УНСоюзу, по вересень 1924 р. виплачено допомоги хворим у сумі 3.654 дол. 62 ц. Крім того, на освітні потреби, як в Америці, так і в краю, з товариської каси видано 427 дол. 40 ц. У цей рахунок не входять добровільні пожертви окремих членів Т-ва.

Склад Т-ва невпинно зростає. На кінець жовтня 1924 р. в Т-ві було: чоловіків 118, жінок 30 і дітей 90, а разом — 238 членів.

Т-во посідає такий маєток:

На допомогівій книжці готівки	\$2,917.35
На книжці Дому	637.77
На книжці нового Дому	1,619.00

Разом: \$5,224.12

Вартість Дому й інвентаря	\$7,578.50
Весь маєток Т-ва	12,802.62

Урядниками Т-ва є тепер: Петро Ковтун — голова, Василь Кучмій — секретар, Микола Магомет — касир, Яким Пригода — менеджер Дому, Теодор Олексин — секретар Дому, Микола Кубарич — касир Дому.

Після цього короткого звіту, виступав ще М. Січинський, який відзначив досягнення нашого Товариства саме з причини того, що воно було згуртоване, одностаїне в своїх рішеннях, і на ділі доказало, що "громада — великий чоловік".

При закінченню відспівав український хор три українські пісні, а председатель Петро Ковтун подякував всім Брацтвам, сестрицтвам, товариствам та гостям, як також і добродійови В. Гасійови, що всі вони прибули, щоби звеличати 15-літний ювілей тов. "Вільних Козаків". По цім зачалася забава, яка протягнулася до пізньої ночі.

На другий день, в неділю рано зібралося поважне число членів тов. Вільних Козаків, і двох урядників У. Н. Союзу, та відвезено два вінці, оден від тов. Вільних Козаків, а другий від У. Н. Союзу. Коли найдено обі могили, де спочивають померші члени, зложено вінці з великою пошаною.

Над могилою Івана Димкара виголосив дуже гарну промову член редакційного комітету У. Н. Союзу тов. Микола Мурашко.

Над другою могилою Миколи Попівного виголосив гарну промову член контрольної комісії У. Н. Союзу, добродій Василь Гасій. :

В неділю, по обіді почали члени приходити до товариського дому, а також прийшли тов. М. Мурашко і добр. В. Гасій. Розмова розв'язалася на різні народні теми аж до 11-ої години вечером.

Цей ювілей оставить прегарний спомин у серці кожного Українця, який в тім торжестві брав участь.

Володимир Гуряньський

Свобода, середа, 19-го листопада, 1924

З ВРАЖІНЬ У РОЧЕСТЕРІ

Мене запросили прибути на свято ювілею Товариства "Вільних Козаків", відділу 316 У. Н. Союзу, я згодився взяти участь. Ідучи, я думав, що зустріну там наших українців, які живуть життям буденним, себто, належать до Союзу, платять членську вкладку, а хворим допомогу, і на тому кінець, як то буває в декотрих місцевостях. Але я помилився, бо вже в Сиракюзах купив газету рочестерську і там прочитав про свято "Вільних Козаків". Приходжу до залі й своїм очам не вірю. Думав, що не потрапив до своїх. Мав враження, що це якийсь конгрес, чи конвенція.

Побачив величезну залю, заповнену по бе-реги. Козаки-ювіляти в лентах синьо-жовтих пишаються, далі інші відділи, що взяли участь у святі, всі в лентах.

Чудове враження робить на мене ліс прапорів синьо-жовтих та малинових-козацьких, на яких красується великий гетьман, Богдан Хмельницький на бундючному коні. Мені здавалося, що я не в Рочестері, але в Києві, на Хрещатику, між козацтвом із бунчуками, між полками Кривоноса та Богуна, і Хмель десь от-от булавою блисне й море закипить... Чудова, пречудова уява, на жаль, тільки уява. Приступимо до дійсности.

Тисячна аудиторія вітає між собою славно-го батька, добродія Ол. Кошиця. Вся інтелігенція взяла участь у святі. Представники відділів УНСоюзу й інших організацій деклярують свою охоту працювати разом. З нагоди ювілею, покладено вінки на могилах двох померлих членів-піонерів, що належали до 316 відділу. Свято пройшло дуже успішно й гарно.

Другого дня я відвідав дім "Козаків" і переконався, що відділ має великий маєток і понад дві сотні членів. У своєму домі провадять школу, мають велику бібліотеку. Національна свідомість між членами теж на високому рівні. На мій запит, чи є у вас большевики і релігійна боротьба, відповідали: большевиків у нас є пів чвертини тузина, але живуть вони відрубно, і ми на них не дивимось і не бачимо. Живуть, як готентоти, чи бедуїни, в

українське життя свого носа не пхають. Релігійної боротьби в нас нема, священник до політики парафіян не вмішується, і за це всі його люблять і поважають.

Хай буде честь і слава українцям Рочестеру.

В. Гасій

"Свобода", 19-го листопада, 1924

ТОВАРИСТВО "ВІЛЬНІ КОЗАКИ"

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

В "Свободі" з 18 березня згадується в дописі "Виходимо на чисту воду, Товариство "Вільні Козаки", від. 316 У. Н. Союзу, при яким, по думці автора допису, гуртується якесь третє угруповання. Це спонукує мене пояснити, чим є Т-во "Вільні Козаки". Це є невелике безнефітове товариство, яке підпомагає своїх членів, хорих і покалічених, та бере участь в гром. справах і не остається позаду в протестах проти польських і московських окупантів. Товариство помагало збирати бонди Позички Національної Оборони і допомагало збірці з Українського Дня та допомагало влаштуванню концертів Шевченка й І. Франка. Як би не члени Т-ва "Вільні Козаки", то хто знає, що було би з рочестерської громади. В товаристві є люди різного переконання. Держимосся засади, що як хто уміє, хай так думає. І хай помагає кому хоче. Тому наші члени беруть участь в большевицьких підприємствах, в парафіяльних балях, пікніках, концертах, представленнях, в церковнім хорі, є добрими парохіянами, платять церковну колекту, дають на Служби Божі, акафисти й офіри до церкви. А коли парохія св. Йосафата прислала коли запрошення на спільну вечеру чи базар, то Т-во "Вільні Козаки" ніколи не відмовились ухвалити з каси \$10 чи більше, щоби разом у згоді жити.

Так чогож ще від того товариства більше хотіти? Кождий парохіянин знає, що большевицька програма каже церкви руйнувати, а в дописі парохіянина кажеться, що вони воліють поперти большевиків ніж "Вільних Козаків".

Товариство "Вільні Козаки" Народного Дому, не будує, але хай дописувач тим не журиться, бо це наша справа. А хоче парохія собі будувати такий дім коло церкви, так хай будує.

А щодо хору то скажу, що церковний хор не є громадський, а тільки для церкви. І він не існував би, як би не кілька членів з "Вільних Козаків". І большевики також мають хор.

Володимир Гуряньський

"Свобода", 2-го квітня, 1932 р.

РОКОВИНИ ГРОМАДСЬКОГО ДОМУ

(Рочестер, Н. Й.)

В неділю, 29-г отравня, Український Громадський Дім в Рочестері відсвяткував перші роковини свого відкриття концертом, який виконано місцевими силами при численній участі старших і молодих громадян, членів та прихильників нашої установи.

Свято відкрив т. С. Герега короткою пригадкою, як рочестерська громада дійшла до такого гарного і корисного Дому. Історія дому тісно зв'язана з історією Товариства "Вільні Козаки". Воно було першою організацією молодих рочестерських українців, що в 1909-ому році, 8-го серпня, згуртувались були в церковне братство св. Георгія. Ціль братства була поширити організацію на всіх українських імігрантів, що в той час прибували до Рочестеру.

Зразу братство існувало собі самостійно, а 12-го квітня 1912-го року приступило як відділ до тодішнього "старого" Руського Народного Союзу, теперішнього У. Н. Союзу. За два роки на зборах 14-го травня 1914, рішено змінити назву на Товариство Вільних Козаків.

Праця в товаристві пішла жваво і вже тоді почали члени думати, як би то дістати власну домівку, щоб не тинятися по чужих приміщеннях. Заложено окремий фонд на купівлю дому, до якого відкладано кожний зайвий цент, поки накінець не призбиралась відповідна сума, потрібна на купно невеликої реальності. Члени найшли таку реальність при Джойнер Стріт, купили її і перенесли туди з своїми зборами й підприємствами.

Та приміщення при Джойнер Стріт було тісне і потреби товариства й громади вимагали більшого дому. Згодом куплено площу при Джозеф Евню і почато збирати гроші на правдивий "громадський осередок" в Рочестері. Після довгих заходів призбирано знову деякий фонд та одержано позичку від Українського Робітничого Союзу, котрий зрозумів вагу такого осередка у нашій громаді. 1936-го року почалась будова і рік тому відкрито готовий будинок. Життя в ньому поплило широкою струєю. Сьогодні, рік після відкриття, з гордістю дивимось на вислід нашої праці.

Промова т. Гереги зробила сильне враження на всіх, тому що між слухачами були численні основателі Братства св. Георгія та Товариства "Вільні Козаки" і щирі працівники при купні першого і будові цього Українського Громадського Дому. Їм пригадалися давні роки та стало ясным, скільки то вже часу минуло від тоді, як вони стали до громадської праці. Тепер вони вже старші віком і головна їм потіха, що є кому стати на їх місце: підрастають

діти, що горнуться і гуртуються в домі, який їм поставили їх батьки.

Ті діти прибрані гарно в народні строї, зявилися тепер на сцені, мов китиця весняних квітів, і під проводом своєї диригентки, Софії Дорофей, гарно відспівали кілька пісень. Далі виступили зі сопрановим сольом відома наша співачка Катерина Гнатків при акомпанієменті своєї дочки, що, як звичайно, захопила слухачів своїми піснями; накінець А. Парута і С. Петрів відспівали дует. Після них виступив з святочною промовою наш щирий працівник і громадянин, т. Дмитро Братусь.

Він підкреслив поступ нашої громади за всі роки її існування, а головню в час, коли почалась і довершилась праця над будовою Українського Громадського Дому. Ще торік, при отворенні дому, треба було запрошувати хор з другого міста, зі Скrentону, щоб гідно відзначити це свято. Сьогодні співав нам вже наш власний хор, під проводом нашої власної молоді диригентки. При домі є школа української мови, що її веде С. Сидор, є школа для старших в англійській мові, ведеться курс українських танків під проводом В. Куція. Наш Громадський Дім став осередком для наших дітей і буде для них найкращою спадщиною, яку ми можемо їм оставити. Він їх навчить іти тим шляхом, яким ішли їх батьки.

Після промови т. Братуса виступили маленькі І. Романків і А. Флічук з дуєтом на гармоніях. С. Сидор і М. Гавриляк відспівали кілька пісень при акомпанієменті гітари, а далі танцюристи з курсу В. Куція відтанцювали кілька танків. Публика прийняла всі ті виступи з великим вдоволенням, тому що це виступала мова, яка горнеться до свого дому і в ньому набирається рідного духа.

"Народна Воля" — 9 червня, 1938 р.

ЮВІЛЕЙ У. Н. ДОМУ

Рочестер, Н. Й.

В неділю, 29 травня, відбулося в нас свято, влаштоване в честь першої річниці існування місцевого Українського Народного Дому. Вступне слово виголосив С. Герега, який подав короткий нарис історії т-ва "Вільні Козаки", яке то товариство найбільше причинилось до збудування цього Дому. Потім був виступ молодечого хору під управою молоді Софії Дорофей. Хор був убраний у гарні народні строї. Він відспівав з чуттям кілька українських пісень. Далі чарувала публику наша солістка К. Гнатків, після чого А. Парута і С. Петрів уда́ло відспівали дует. Святочний реферат виголосив Д. Братусь. Він підкреслив, що за один рік

свого існування У. Н. Дім значно поступив у своїй народній роботі. В ньому тепер приміщується молодечий хор, школа української мови для дітей і школа танців, яку провадить В. Куцій.

В дальшій програмі два хлопці, І. Романків і А. Флінчук, гарно відіграли на гармоніях пару композицій. Присутні нагородили їх рясними оплесками. С. Сидор і М. Гавриляк відспівали в супроводі гітари кілька пісень. Їх виступ зробив гарне вражіння. Гарний був також виступ танцюристів в українських строях під проводом В. Куція. Промову англійською мовою виголосила молода Анна Кравець і згадала в ній коротко про історію української іміграції Накінець С. Герега подякував присутнім за участь і тим закінчено свято.

В. Іванців

"Свобода", 1938

25-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ТОВАРИСТВА "ВІЛЬНИХ КОЗАКІВ" У РОЧЕСТЕР, Н. Й. (1909 — 1934)

Товариство "Вільних Козаків" у Рочестер, Н. Й., в 25-літню річницю свого існування

Дня 8-го серпня 1909 року почалась історія знаного нашого товариства "Вільних Козаків". Пятнадцять, тоді ще молодих, хлопців взяли собі за ціль зорганізувати молоде церковне братство під назвою св. Георгія. Ціль того молодого братства була розповсюдити свою працю не тільки в місті Рочестер, але й у цілій Америці.

Братство було заінкорпороване в стейті Нью Йорк. Дальше мало на меті нести поміч своїм членам вразі нещастя.

Коли пишемо отсю нашу коротку історію для старшого загалу, то не хочемо далеко відходити від піонерів нашого товариства, тих добрих людей, котрі, полишивши свою рідню в ріднім краю, розуміли, що бути на чужині без своєї організації — всеодно, як бути дитини без рідної матери. Вони поклали фундамент під цю нашу твердиню в нашій громаді. Отже хай у цю нашу 25-літню річницю не будуть забути, в першу чергу членами нашого товариства, оті наші перші члени, котрі були в щасливому часі. Перших членів було всіх п'ятнадцять. Може вже й не одного нема між нами з тої п'ятнадцятки... Неодин мусів залишити тут свою працю та йти дальше шукати заробітку на прожиток, інших неблагана смерть скосила... А ті перші члени, що осталися живими між нами, а то Михайло Гаврилів і Петро Ковтун, хай віддадуть честь разом з нами тим, що нас оставили.

Братство св. Георгія проіснувало до 12 квітня 1912 року. Тоді воно приступило до Р. Н. С., теперішнього У. Н. Союза. Дня 14-го травня 1914 року ухвалено сімдесятьма членами проти одного змінити назву братства св. Георгія на світське товариство "Вільних Козаків". Від того часу починається нова історія товариства. Тут уже починає товариство нести поміч матеріальну і моральну своїм членам, а також своєму рідному краю. Не було найменшої справи, де б товариство "Вільних Козаків" не прийшло з допомогою. Товариство "Вільних Козаків" все стояло і стоїть на сторожі правди і доброї роботи тут в Америці та визвольних змагань у старому краю.

В громаді назване товариство найбільше завдавало собі труда зеднати громаду до дуже важної громадської справи: будови Народнього Дому. Одначе все розходилася та громадська єдність з нічим. Але сама справа будови дому не пропала. Товариство "Вільних Козаків" набуло дві парцелі: одну при вулиці Джойнер, а другу при Джозеф евені. Майже всю належитість заплачено готівкою, бо всього довгу є на обох парцелях лише понад дві тисячі доларів. Плян під будову нового дому вже є зроблений і готівкою заплачений, і кілька тисяч доларів вже є в касі. Тепер тільки трохи громадського виrozumіння, а діло буде.

Товариство "Вільних Козаків" за 25 літ свого існування виплатило до У. Н. С. за членів коло 41,000 доларів, а своїм членам у часі їх недуги і як надзвичайну запомогу — понад 7,000 доларів. На народні і добродійні цілі в Америці і в старім краю виплачено понад \$2,000. Крім того зроблено багато інших добрих справ, яких одна людина не могла би зробити, бож і наша приповідка каже: громада по нитці, тай бідному буде сорочка.

Стан маєтку бенефітової каси.

Готівка в банку і позички на членах	\$7,130.95
Інвентар вартости	230.00

Разом: \$7,360.95

Стан маєтку товариського дому

Готівка в банку і позички на членах	\$ 5,432.25
Дім на Джозеф евені	10,000.00
Дім на Джойнер улиці	6,000.00
Інвентар і плян	750.00

Разом: \$22,182.25

Загальний підсумок

Маєток бенефітової каси	\$ 7,360.95
Маєток товариського дому	22,182.25

Разом по день 31 липня 1934 \$29,543.20

Читайте уважно та застановіться, а кому подобається наша господарка і наша організація, хай вступає до неї, а головню наша дорошла молодь. До цих останніх кличемо: Хай Вашою організацією буде товариство "Вільних Козаків", бо в нім знайдете всі свої вимоги.

Хай 30-літній ювілей збільшить три рази в членах і в маєтку товариство "Вільних Козаків".

УРЯД БЕНЕФІТОВОЇ КАСИ:

Микола Кучмій, предсідник

Мих. Гримарчук, касієр, **Вол. Гурянський**, секр.

УРЯД ТОВАРИСЬКОГО ДОМУ:

Петро Ковтун, завідатель

Мик. Кубарич, касієр **Яким Пригода**, секр.

КОМІТЕТ ЮВІЛЕЙНОГО СВЯТА:

Микола Магомет, **Іван Романів**, **Стефан Герера**

**TWENTY-FIFTH ANNIVERSARY OF
UKRAINIAN FREE COSSACK'S SOCIETY
IN ROCHESTER, N. Y.
(1909-1934)**

The history of the well-known Society of Free Cossacks in Rochester dates back to the 8th day of August, 1909. Fifteen young men had then taken upon themselves to organize the Church Brotherhood of St. George. It was the purpose and aim of this young Brotherhood to disseminate the benefits of its work not only in Rochester but also thruout the entire country.

The Brotherhood was incorporated in the State of New York. It was also the aim of this Society to offer aid to its incapacitated members.

In presenting this short history before our elders, we wish to credit the pioneers of this Society — the virtuous people who, having left their families in their native land, realized that being in a forein land without their own organization is as a child without its own mother. They laid the foundations of our stronghold in this community. Therefore, at this 25th anniversary may the first of our memebhrs be remembered, particularly by the present members of this Society. As mentioned above, originally there were fifteen members. Some of those are no longer with us . . . Several found it necessary to resign their work here and seek elsewhere to earn their bread, while others have passed into another world. Let those original members who are with us at the present time, Michael Hawryliw and Peter Kowtun, join us in honoring those absent.

The Brotherhood of St. George was in existence until April 12, 1912. At that time it joined the Ruthenian National Association (at the pre-

sent time called the Ukrainian National Association). On May 14, 1914, it was voted 70 to 1 to change the name of the Brotherhood of St. George to the secular Society of Free Cossacks. From that time began a new era in the history of the Society. Its purpose and aims were now to offer not only material but also mocral aid to its members and their fatherland. Even the least important cases received appropriate aid. The Society of Free Cossacks always did and still stand for truth and righteousness here in America and supports the aspiration for a free Ukraine.

This Society took it upon itself to unite the efforts of the entire community towards a noteworthy enterprise: to build a Ukrainian National Home in Rochester. Up to the present time it has not been successful in obtaining the support of the entire community, but building of the National Home is still a live issue. The Society of Free Cossacks has acquired two lots: one on Joiner St. and another on Joseph Ave. The lots are practically paid for, only less than \$3,000 being due. The plans for the building are already completed and paid for, and in addition, there are several thousand dollars in the treasury. The enterprise would be successful if now the members of our community would only appreciate and understand our sincere efforts and purposes.

During 25 years of its existence, the Society paid to the Ukrainian National Association, as dues of its members, about \$41,000 and more than \$7,000 to members as a benefit and special aid. Over \$2,000 were paid toward national and beneficial purposes in America and the old country. In addition, many other beneficial acts were performed which could not be accomplished by an individual, or, as one of our proverbs has it, "A thread each from many makes a shirt for the needy."

Statement of Beneficiary Treasury:

Cash in banks and loans to members	\$7,130.95
Inventory	230.00
Total	\$7,360.95

Statement of Property of Society Home:

Cash in banks and loans to memebhrs	\$ 5,432.25
Building on Joseph Avenue	10,000.00
Building on Joiner Street	6,000.00
Inventory and plan	750.00
Total	\$22,182.25

Grand Total:

Assets of Beneficiary Treasury	\$ 7,360.95
Assets of Society Home	22,182.25

Grand Total, to July 31, 1934 \$29,543.20

Please read carefully and consider the above. Those attracted by our resources and organiza-

tion, especially our youth, are welcomed to join. To our youth we make the appeal: Join the Society of Free Cossacks, for here you will find your heart desires.

OFFICERS OF BENEFICIARY TREASURY:

Nicholas Kuchmey, President
Michael Hrimarchuk, Treasurer
Wolodimir Guryansky, Secretary

OFFICERS OF SOCIETY HOME:

Peter Kowtun, Manager
Yakim Pryhoda, Secretary

ANNIVERSARY COMMITTEE:

Nicholas Mahomet, John Romaniv,
Stephen Gerega.

ЮВІЛЕЙ ТОВАРИСТВА

Рочестер, Н. Й.

Дня 26 листопаду ц. р. тов. Вільні Козаки, відділ 316 УНС, відсвяткувало 30-літній ювілей свого заснування. Коло другої години пополудні зійшлися члени і члениці до У. Н. Дому немов одна родина і там розпочалося свято обідом, біля гарно застелених стравами і цвітами столів. Обід був приладжений власними силами, членицями товариства. Предсідник товариства, П. Коктун, виголосив вступне слово, та, привітавши приявних, згадав про тих піонерів, кількох молодих хлопців, що приїхали з краю і 30 літ тому заснували братство св. Георгія. Ті піоніри не мали вищої освіти, зате мали здоровий розсудок, "хлопський розум", який наказував їм на чужині організуватися чимскорше в силу. З того товариства зросло опісля тов. Вільні Козаки, що має нині велику родину, велике число членів.

По своїй промові предсідник покликав до слова кількох членів: Д. Братуся, Н. Кучмія, К. Кульчицького; зпосеред гостей забирали слово: п. М. Січинський, п. Н. Григоріїв, п. В. Гавриляк і п. Лобай з Канади. Всі вони оцінювали товариський здобуток і ту мозольну працю, яку товариство провадило впродовж 30 літ. Історію товариства короткими словами представив секретар відділу. Братство св. Георгія заснувалось 8 серпня 1909 р. В році 1912 Братство вступило до тодішнього "Руського Народного Союзу", теперішнього Українського Народного Союзу. В 1914 р. братство змінило назву зо св. Георгія на "Тов. Вільні Козаки". За часів свого існування воно мало загального приходу \$80,084.38; загальний розхід був \$70,951.23. Готівки осталося в касі \$9,133.15. Відділ числить дорослих членів 184 і 30 дітей. Разом це робить 214 членів. Під час безробіття товариство згубило поверх 30 членів.

Святочну промову виголосив головний предсідник У. Н. Союзу, М. Мурашко, починаючи від привіту головної канцелярії У. Н. Союзу для товариства, що держить свій козацький прапор високо, понад усе, впродовж тих довгих літ і мусить далі держати, аж до повної перемоги нашого народу над чужими гнобителями. Бесідник підкреслив, що лише завдяки тим великим американським свободам, якими ми тут тішимося, могли ми так зорганізуватися. Наш нарід на своїх рідних землях не має тих свобод і не може так організуватися. Приявні прийняли щиро промову бесідника. Далі виступив хор Укр. Нар. Дому під проводом С. Дорофей, і відспівав такі пісні: "З вулиці", "Віє вітер", "Їхав стрілець на війноньку" і "Мак".

Пані К. Гнатків відспівала сольо такі пісні: "Бабине літо", "Нема гірше так нікому", "Світ бі юр дрімс". Друга солістка, пані Юрків, відспівала такі пісні: "Сонг май модер тот м", "Віють вітри" і "Ай тейк ю говм". Пісні були нагороджені оплесками. При закінченні свята місцевий предсідник подякував тим, що брали участь у програмі, зокрема головному предсідникові У. Н. Союзу, М. Мурашкові, за прибуття і виголошення промови. Вкінці подякував усім приявним, членам і гостям, за участь. Свято випало гарно і залишило по собі гарні сліди.

Василь Іванців

"Свобода" — 1939 р.

ЮВІЛЕЙ ВІДДІЛУ У. Н. СОЮЗУ

Рочестер, Н. Й.

Дня 30. травня Тов. Укр. Н. Дім, відділ 316 У. Н. Союзу, відсвяткувало 10-літню річницю будови свого Дому. Свято почалося вступним словом, що його виголосив голова Т-ва Н. Кучмій. В своїй промові предсідник згадав, що в 1909 році 16 молодих хлопців, котрі прибули з Рідного Краю, заложили першу організацію в Рочестер, Н. Й., назвавши її Брацтвом Святого Георгія.

Нині ця сама організація під назвою Тов. Укр. Дому, має за собою 38 літ праці, поважне число членів і велике майно. Предсідник згадав, що сьогодні між ними є двох членів-піонерів, які засновували це перше Брацтво. Ними є П. Ковтун і М. Гаврилів.

Дальшу програму свята виповнив мішаний хор, під управою С. Дорофей, що відспівав десять пісень, виступи рочестерських солістів К. Гнатків, Ю. Січинської, А. Парута, Г. Білик та М. Климців. — Група танцюристів під управою В. Куція виконала кілька народних танків. Уся

програма була добірною та випала дуже успішно.

Бувший довголітній фінансовий секретар В. Гурянський здав короткий звіт з будови Дому Т-ва і згадав усіх заслужених членів. Загальне майно товариства У. Н. Дому нараховується по нинішній день на поверх двісті тисяч доларів. Т-во, це один з найбагатших відділів У. Н. Союзу.

Загальне число членів реєстер виказує так: дорослих членів, котрі мають грамоти в У. Н. Союзі є 250; членів, що не належать до Союзу, тільки до самого місцевого Товариства, є 72. Разом усіх дорослих членів і членкинь є 322. Дітей, котрі мають різні роди грамоти в У. Н. Союзі є 73. Разом усіх дорослих і дітей є 395. Останні роки були дуже успішні для Т-ва, так щодо фінансів, як і членів.

Щоб познайомити рочестерську громаду з привілеями, що їх дає Товариство своїм членам і членкиням — крім привілеїв У. Н. Союзу — додаю: кожний нововступаючий член, або членкиня, платить \$10 вступного і 60 ц. на фонд хорих кожного місяця. За те мають такі привілеї: вразі слабости чоловіки одержують тижневу за допомогу в сумі \$10, а жінки \$8 протягом 18 тижнів. Якщо член даліше хорує, дістає додатково що пів року \$60. Вразі випадку смерті члена або членкині, Товариство платить на похоронні кошти в сумі \$150 та всю похоронну прислугу. За це ніхто не платить додаткових вкладок до Товариства.

Здається, що нігде не має кращої організації, щоби за таку низьку оплату давала таку велику допомогу.

Тому закликаємо рочестерців, хто ще не є членом в організації, вступайте в ряди Тов. У. Н. Дому і У. Н. Союзу! Бо Союз має дуже модерні грамоти і оплати нищі від американських асекурацій. Як ми усі будемо належати, без різниці до якого відділу, це буде корисне для У. Н. Союзу і взагалі усьому українському народові.

Василь Іванців,
секретар 316 відділу.
"Свобода", 25 червня, 1947

ДВІ СОЮЗОВІ ІМПРЕЗИ ВІДБУЛИСЯ В РОЧЕСТЕРІ

Рочестер. — Минулу суботу й неділю, 14 і 15 листопада, в Рочестері можна назвати справжніми союзовими днями цієї великої й добре зорганізованої української громади. В суботу 14 листопада відбувся тут, у великій залі власного дому 55-річний ювілей одної з найбільших і найстарших місцевих організацій, назва якої "Український Народний Дім", 316-ий Від-

діл Українського Народного Союзу вказує на загальне значення цієї установи.

Ювілейне свято відбулося у виді бенкету, сполученого з концертом і зворушливим відзначенням піонерів установи та взагалі громадського життя в Рочестері. Понад триста громадян засіло за святочно прибраними столами зі своїм парохом о. Степаном Чомком посередині. Після молитви, яку відмовив о. парох по вечері, промовив голова свята і Відділу Іван Сверида, а після нього заслужений діяч Володимир Гавриляк представив історію Товариства та дав характеристику його передових діячів, основників і будівничих, його чисельного членства та майна. Після цього він передав десятковій найстарших членів гарну дубову плякету з відповідним написом та великою, виконаною в трьох кольорах металевою емблемою УНСоюзу з написом "за добру службу". Після його головної ювілейної промови виголосив головний секретар УНСоюзу Ярослав Падох, який на тлі розвитку американсько-української громади та її свідомості, з'ясував значення ювілейного відділу і його на 15 років тільки старшого УНСоюзу. Побажанням дальшого розвитку та згуртування в місцевих українських організаціях, зокрема в УНСоюзі, всіх місцевих громадян, передовсім нових поколінь, закінчив промовець своє слово. Щирим словом привітав ювілейну союзову громаду місцевий її член і духовний провідник о. Степан Чомко. Вказуючи на вагу організованого життя та великі заслуги наших піонерів в будові нашого церковного і світського життя в цій великій країні, о. парох закликав приєднатися до дальшої прикладної праці на церковному і громадському полі та виконання заклику о. Грушки, основника УНСоюзу, щоб всі об'єдналися коло УНС. Він і заінтонував "многая літа" для всіх приєднаних піонерів. Від відзначених основників промовили Володимир Гурянський і Василь Іванців. Приєднаний на святі місцевий головний радний УНСоюзу Василь Гузар передав найстаршим членам УНСоюзу почесні плякети, наділені їм Головним Екзективним Комітетом УНСоюзу у асисті гол. секретаря та секретаря місцевого 316 Відділу В. Гавриляка. Концертну частину програми виконали співи мистецької групи Гр. Ярошевича, з участю його самого, його дружини та Наталки Бовш і Павла Рудька. Святом поважно й дотепно проводив тостмайстер п. Любомир Білик. Відспіванням українського національного гімну закінчилося це вдале свято.

Ювілейне свято попередило оглянення пам'яткової виставки старих друків, документів, знімок, газет, афішок, квітков, книг і різних грамот, які відносяться до Ювілята. З поди-

вом треба відмітити заподатливість, з якою зібрано ті численні документи, серед яких знаходяться грамоти подяки уряду УНРеспубліки і чимало інших цінних документів національної служби Товариства. Варто, щоб інші установи взяли собі з цього приклад. Виставку зі знанням діла та любов'ю до нього підготував п. Евстахій Загачевський.

В неділю 15 листопада в Українсько-Американському Клубі відбулися окружні збори місцевих Відділів УНСоюзу. Прибули делегати сімох. Відділи з Обирн і цим разом на збори не прислали своїх урядників. На зборах виголосив організаційну доповідь гол. секретар УНСоюзу, Ярослав Падох, після чого розвинулася дискусія, в якій взяли участь головний радний Василь Гузар, секретарка С. Гунька, В. Гавриляк, К. Шевчук і інші. Обговорювано загальний стан Відділів УНСоюзу в рочестерській окрузі та зокрема стан цього річного ювілейної акції з метою значно розбудувати УНСоюз, не відстаючи від праці та здобутків в попередніх роках. Піднесено проєкт уфундувати стипендію на Курс Українознавства на Союзівці, влаштувати загальну союзову спільну інформаційну працю для поширення союзової ідеї і організації на ті круги, до яких вона ще не зовсім дійшла та інше. Делегат централі УНСоюзу погратулював 316 Відділові за його великі успіхи, зокрема в цій ювілейній році, та підмітив, що в минулому році, в році сімдесятиріччя "Свободи" місцеві союзові діячі добре попрацювали, внаслідок чого шість з них дістали пам'яткову медаль о. Грушки, а саме срібну В. Гавриляк і В. Попович, а бронзову П. Пироганич, В. Гузар, М. Малиновський й Ф. Голод, при чому висловив надію, що й цей ювілейний рік УНСоюзу матиме в Рочестері не менший успіх.

"Свобода", п'ятниця, 20-го листопада 1964

JUBILEE HELD AT UKRAINIAN CIVIC CENTER

Ukrainian families of Rochester dined out yesterday.

They gathered, 300 strong, in their civic center to consume food on well laden tables hear several speakers, watch folk dances and join in singing and dancing.

It was in celebration of the fifth anniversary of operation of the center. The anniversary date actually was in January, but the celebration was postponed because of the war.

So the observance developed into a family party with everyone joining in the entertainment after the formal program.

James D. Bratush, president of the organiza-

tion, acted as chairman for the program. He introduced Vladimir Levitsky, New York City editor of a Ukrainian weekly, and Luther Ira Webster, local attorney. Both speakers praised the program at the Center and emphasized duties of all in the war effort.

(*Rochester Democrat & Chronicle*, Sept. 7, 1942).

CIVIC CENTER IN ROCHESTER MARKS ANNIVERSARY WITH BANQUET

ROCHESTER, N.Y. (GP) — The Ukrainian Civic Center of Rochester, New York, celebrated its 30th anniversary on Saturday, November 5th, with a banquet followed by a concert and a dance.

John Swereda acted as toastmaster and introduced the head table which included committee members Lubomyr Bilyk, John Nowak, John Kuchmy, William Kuchmy president, Walter Hawrylak, William Ewanciw, John Mayka and John Sanagursky. Other guests seated at the headtable were Rev. Stephen Chomko of St. Joseph's Ukrainian Catholic Church, former Ukrainian National Association Supreme Advisor William Hussar, and James Bratush who was president of the organization at the time of its founding in 1936.

The history of the Center as both Mr. Hawrylak and Mr. Bratush told it before some 400 persons in attendance, goes back to 1909.

A group of 15 young men, all immigrants from Ukraine, met in a rented hall to establish a Church Brotherhood for the express purpose of providing assistance to its members in times of distress caused by sickness or accidents.

The small nucleus became known as the Knights of St. George, which over the years changed its name twice and grew to its present size and renown. On April 12, 1912 they affiliated with the UNA.

In 1914, they changed the name of the organization to Free Cossacks Society and purchased its own clubhouse on Joiner St. With the influx of many new Ukrainian families moving into the area, the Joiner St. club became too small. In 1936 the present clubhouse was started and formally dedicated in May of 1937. In 1945, to eliminate confusion of the building name and ownership, the Free Cossacks Society changed its name to the Ukrainian Civic Center of Rochester.

During these early years and to this date the UCC management has always encouraged its younger generation to join the organization and participate in its social, athletic, and cultural activities.

James Bratush
Ukrainian Civic Center President

Intermingled with speeches at Saturday's affair was a concert which featured a quartette of Ukrainian female singers, who delighted the crowd with several selections, accompanied at the piano by Ann Soroktey.

Youth also took part in the program. It included a Ukrainian folk song by 6-year-old Lorraine Kuchmy, a recitation by 12-year-old Christine Oleksyn, and several piano selections by 11-year-old Mark Bilyk. Dancing followed to the music of M. Onyfryk's orchestra.

(Svoboda, the Ukrainian Weekly, Saturday, December 10, 1966).

FOREWORD

The Ukrainian Free Cossack Society of Rochester, N.Y., has recently completed a splendid Civic Center Recreation Building, at 831 Joseph Avenue, which when properly equipped and furnished, will have cost over \$45,000. It represents the realization of a dream for which the Ukrainians have been struggling and saving for twenty long years.

The project up till now has been financed by the Ukrainians themselves, with the assistance of a loan of \$15,000 from the Ukrainian Workmen's Association. They must have, however, about \$11,000 cash from non-Ukrainian to complete their payments for the building and its equipment.

This community center will serve as a social outlet for the young and old of the Ukrainian people of Rochester, and will enable them to keep alive in their adopted land the best traditions of their father land. It provides a large number of facilities including a lecture hall, class-rooms, a play-ground, and stage for dramatics, together with a general recreation building, and we cannot forget the beautiful dining hall for weddings and festivals.

We owe a great debt of thanks to the
ROCHESTER BANK OF COMMERCE
for their splendid co-operation.

Executive Officers: Walter Gurjansky — fin. sec. Nicholas Mahomet — treasurer. Wasyl Ewanciw — rec. sec.
(From UCC Dedication Booklet, May 1937)

UKRAINIAN CENTER TO CELEBRATE

The 50th anniversary of the Ukrainian Civic Center will be celebrated this weekend.

Dr. Jaroslaw Padoch, supreme secretary of the Ukrainian National Assn., and Anton Batiuk, president of the Ukrainian Workingmen's Assn., will speak.

Dr. Padoch will speak during the intermission of a Saturday evening concert at the center. Mary Klimcow and Anne Paruta will be featured vocalists in the concert at 7:30 by Ukrainian singers and dancers.

Mr. Batiuk will speak at a banquet at 2 p. m. Sunday at the center. William Andrushin, Rochester attorney, will be toastmaster. Vice Mayor Joseph Farbo, Councilman John Bittner and City Court Judge Leo T. Minton are expected.

The center was founded in September, 1909, by 15 members of the Sons of St. George. The group later became the Free Cossacks Society. In 1945 it became the Ukrainian Civic Center Inc.

Branch 316 of the Ukrainian National Assn., the local Ukrainian society, is sponsoring the event. John Kucey, president of the local group, is general chairman.

(Times-Union, Sept. 18, 1959).

OLDSTER CUTS CAKE AT PARTY SALUTING UKRAINIAN CENTER

Some 400 guests attended a "birthday party" yesterday at the Ukrainian Civic Center, 831 Joseph Ave. The site was appropriate, for the "birthday baby," 50 years old, was the center itself.

Yesterday's affair — consisting of a banquet and dance — marked the 50th anniversary of the founding of the Knights of St. George, direct forerunner of the center corporation.

One of the guests, Michael Horylew, 70, of 55 Saranac St., was among the 15 original members of the Knights. He cut a large birthday cake for some of the organization's present 650 members.

Also on the guest list were Vice Mayor Joseph Farbo, City Councilman John Bittner and City Court Judge Leo T. Minton, all of whom spoke briefly.

Ukrainian speakers included William Hussar of 35 Hardison Rd., supreme adviser of the Ukrainian National Assn., and Anton Batiuk of Scranton, Pa., president of the Ukrainian Workingman's Assn., John Kucey of 226 Daley Blvd., president of the Civic Center, was chairman.

Yesterday's events climaxed a two-day celebration.

(The Times-Union, Sept. 20, 1959).

UNA BRANCH IN ROCHESTER MARKS 55th ANNIVERSARY

Rochester, N.Y. (GP) — The Ukrainian Civic Center Inc., Branch 316 of the Ukrainian National Association, celebrated its 55th anniversary with a banquet held last Saturday, November 14th at the Ukrainian Civic Center in Rochester, N.Y.

Special tribute was paid to 10 outstanding leaders who have served the local Ukrainian American community in many ways over the past years.

The 10 men, — James Bratush, Walter Gursjansky, Theodore Oleksyn, Nicholas Kuchmy, Nicholas Mahomet, Nicholas Kubarych, Nicholas Strilec, Stephen Gerega, Wasyl Ewanciw and Wasyl Hnatkiw — were presented engraved "Achievement Awards" by branch president John Swereda.

Dr. Yaroslav Padoch, Supreme Secretary of the UNA, addressed some 500 members and guests who attend the affair.

Serving as toastmaster was Lubomyr Bilyk. Others seated at the headtable were the Rev. Stephen Chomko of St. Josaphat's Ukrainian Catholic Church, UNA Supreme Advisor William Hussar, Branch 316 vice-president Charles Rosolowsky and recording secretary Walter Hawrylak.

Mr. Hawrylak spoke of the way the local organization came into being in 1909 under the name of Knights of St. George with 15 members, of whom only Michael Hawryliw is still active.

In 1912 they were admitted into the membership of the UNA. A change in the name of the society came about in 1914 when it was renamed the Free Cossacks Society, and the purposes were enlarged to offer not only material but also moral support to its members and their kin remaining in Ukraine.

In 1929, as the Society grew in membership, the need was recognized for enlarged and more modern quarters. The first move was to purchase two large lots on Joseph Avenue for \$10,000.00, the site of the present home. The building was started in 1936 and officially opened in 1937. In April of 1945 the society was incorporated and the name changed to Ukrainian Civic Center, Inc. One of the largest branches of the UNA, it numbers 675 members at the present time.

As part of the anniversary program the committee set up a display of the history of the organization since 1909. It included minutes of the first meeting and many pictures and newspaper articles. The display was organized by Evstachy Zahaczewsky.

The entertainment part of the program consisted of performances by three soloists from Toronto, Canada. They were tenor Paul Radko, soprano Natalka Baumsh and comic singer Harry Yaroshevych, with Mrs. Yaroshevych at the piano.

The Ukrainian Civic Center of Rochester is following the policies set down by the pioneers who founded the organization. Its name has become well known and its influence in the community has become substantial.

(*The Ukrainian Weekly, Saturday, November 21, 1966*).

UKRAINIAN CIVIC CENTER TO CELEBRATE JUBILEE

The Ukrainian Civic Center Inc. of Rochester, New York will celebrate the 30th anniversary of the erection of headquarters with a dinner dance on Saturday, November 5th at 6 p. m.

The UCC is headquarters for UWA Branch 244 Michael Drohomaniv Society, as well as UNA Branch 316, the UWA Youth Club of Rochester and the Ukrainian Federal Credit Union.

In the early 1930's it was decided that with the many more Ukrainian families moving into the Rochester area that a bigger meeting place was necessary. Up until that time they had been meeting in a house that had been converted into a meeting hall. A piece of property was purchased on Joseph Ave. and in early 1936 ground was broken and building began. The building was officially opened and dedicated in 1937.

It is sufficient to say that at the time they were thinking of erecting the depression was in full swing and money was a little hard to come by. However, the main office of the Ukrainian Workingmen's Association in Scranton saw fit to give them a sizeable loan to get started.

In 1954 more property was obtained and an enlargement program began which was to include more bowling alleys, a billard room, an upstairs kitchen and a larger barroom.

Earlier this year the UCC bought a piece of property on the north side of the building and presently are in the process of enlarging its parking area.

The large meeting hall is always in use other than Ukrainian events such as weddings, political rallies, union meetings and fraternal organizations.

(*Narodna Volya, November 3, 1966, Scranton, Pennsylvania 18509*). George Pankrath

Фрагмент з Ювілейного Бенкету

Фрагмент з Ювілейного Бенкету

НА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ НИВІ

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ПРАЦЯ ПРИ ТОВАРИСТВІ

Товариство "Український Народний Дім" постійно дбало про поглиблення освіти своїх членів, зокрема, знання про рідний край. Культурно-освітня праця в Т-ві проводилась за допомогою наукових лекцій, відчитів, дискусій, курсів, дитячих шкіл, читальні й бібліотеки, аматорських та співацьких гуртків.

Лекції й реферати на економічні та суспільно-політичні теми в українській і англійській мовах відбувалися в УНДомі з року в рік, і наше Т-во було центром, в якому квітло культурно-освітнє життя.

Провід Т-ва завжди і всіма силами старався якнайбільше освідомлювати своїх членів. Цією працею керували або самі урядники Т-ва, або вибрані освітні комітети. Вони укладали пляни доповідей і імпрез на кожний осінньо-зимовий сезон, підшукували відповідних лекторів, дбали про відвідування лекцій членами Т-ва. Вони також давали постійні звідомлення про пляни й висліди праці — на зборах Т-ва. В протокольних записах є багато згадок щодо освітньої праці, але мало документальних даних, які дали б повну картину зробленого, хоч це доповнюють дописи в газетах, друковані оповістки та хроніка, яку на протязі 4-х років вів секретар Т-ва В. Гавриляк. Усі ці матеріали використовуємо в документальній частині для докладнішого наświetлення праці.

Першою згадкою в протоколах є нотатки зі зборів 9-го серпня 1917 р.

"Член Т-ва Григорій Боднар поставив питання про те, щоб раз на тиждень влаштовувати читання поважних книжок і часописів. Члени згодились влаштовувати такі тижневі сходи-ни".

Але вже на наступних зборах той самий член критикував інших, що вони "не цікавляться самоосвідомленням, не читають газет і не знають про світові взаємовідносини, зокрема в Європі". Врешті закликав членів, щоб вони частіше приходили на зібрання, які тоді відбувалися кожної середи.

Невдоволені такими сходами, члени організували просвітний Гурток в 1918-му році, головним завданням якого було спільне читання книжок, журналів і часописів. Цей Гурток поживавив і повів ширшу освітню діяльність та

існував п'ять років. Про його роботу пишемо в окремій статті.

Що Т-во зокрема дбало про влаштування лекцій, розповідає нам протокол зборів від 9 травня 1918 р. Збори доручили секретареві Т-ва домовитися з М. Січинським, щоб він приїхав до Рочестеру й зробив ряд викладів, бо "наука важніша, ніж гроші". А коли просвітний Гурток став недіяльним, Т-во знов перебрало на себе обов'язок ширити освіту й знання серед своїх членів.

На зборах Т-ва 9-го березня 1933 р. член освітньої комісії Дм. Братусь повідомляв членів, що читання книжок і часописів відбувається кожної середи і заповідав лекцію для молоді на 10 березня, яку мав виголосити М. Січинський.

Від того часу цією працею займалися урядники, або вибрані члени освітнього комітету. які з року в рік старалися її поживавлювати.

В короткій статті годі перерахувати всі ті пляни й дискусії, що торкалися освітньої праці. Згадаємо лише, збори 3-го серпня 1950 р., коли В. Гавриляк запропонував у пляні культурно-освітньої роботи, влаштувати кілька лекцій, аматорську виставу, поживавити працю української школи для дітей і найняти для цієї школи вчителя музики. Пропозицію було прийнято й доручено езекутиві поробити в цій справі всі можливі заходи.

І Т-во робило все, що було можливе. Щороку відбувався ряд лекцій на різні освітні й науково-політичні теми. На лекціях наші члени брали жваву участь у дискусіях, і тому лектори мусіли бути добре підготовані до своїх виступів, щоб не викликати розчарування.

Культурно-освітньою працею в Т-ві займалися найбільше і найчастіше такі члени уряду, або освітніх комісій: Дм. Братусь, Вол. Гуряньський, В. Іванців, М. Кучмій, Вол. Гавриляк, Ів. Сверида і Л. Білик.

Частими лекторами бували: М. Січинський, М. Цеглинський, В. Левицький, Я. Чиж, а в англійській мові: д-р Перкінс, д-р Мей, Мек Келві, проф. Мур, Вен Дузен, Волгаст. Виступали також час від часу М. Стахів, Н. Григоріїв, Дм. Корбутяк, д-р Гр. Дмитрів, д-р С. Сукованченко, І. Мурич, д-р Олекса Біланюк, д-р Степан Майка, д-р Ф. Свістель та інші.

Місячні Збори Т-ва — 1964 р.

Десятки таких відбутих доповідей на історичні, культурні й виховні теми, призначені були для піднесення культурного рівня членів Товариства.

Другою важливою ділянкою виховання членів у нашому Т-ві був традиційний звичай щорічно відзначати свято Листопадового зриву, проголошення Самостійності і Соборності Українських Земель, свята на честь Т. Шевченка й І. Франка та інших визначних діячів українського народу. На таких святах виступали наші хори, або запрошені мистецькі сили та промовці.

Згадані свята влаштовувано самостійно Т-вом, або спільно з іншими організаціями аж до того часу, коли в 50-их роках, за згодою всіх середовищ, УККА перебрав на себе ініціативу організації цих і інших свят для цілої рочестерської громади.

На сцені УНДому виступали такі визначні артисти, як Михайло Голинський, Василь Ємець, Ольга Лепкова, Люба Німців, письменники Улас Самчук, Микола Понеділок та інші.

Як частина всієї української громади, ми наладнали тіснішу співпрацю з братніми Товариствами та організаціями, й вони почали користуватись нашою домівкою для влаштування

своїх імпрез, а це в свою чергу сприяє додатньо на культурний розвиток членів Т-ва УНДому.

Наше Т-во видало також поважну суму грошей на закуп книжок для бібліотеки, журналів і часописів різних напрямків. Хто цікавиться самоосвітою, завжди має змогу зайти до нашої бібліотеки-читальні й дістати потрібну йому книжку, або часопис. В цей час наша бібліотека являється **найбільшою** національною бібліотекою в м. Рочестері, а в додаток єдиною випозичальницею книжок, як членам, так і не членам Т-ва.

Колись були в нас активні аматорські гуртки, які щороку давали ряд вистав із ріднородним репертуаром, але тепер вони підупали, бо змінились обставини, до яких і Т-во мусить пристосовуватись. Однак, це не значить, що урядники Т-ва цілком занедбали культурно-освітню працю. Час від часу в нашій домівці відбуваються лекції-реферати, виступають запрошені мистецькі сили, висвітлюються українські фільми. Коли ж взяти до уваги час, обставини й ті сили, що ними Т-во розпоряджало, то не буде голословним сказати, що на культурній ниві нашим Т-вом все ж таки зроблено досить багато.

НАШІ ХОРИ

Історія наших хорів це одна з найсвітліших сторінок нашого громадського життя. Хорова пісня відіграла велику роль в житті рочестерських українців. Коли в громаді був хор, то все начебто оживало, відбувалися різноманітні імпрези і скріплювався український національний дух. Бо хорове мистецтво притягало не тільки батьків і матерів, але й їхніх дітей, народжених на цьому континенті. Беручи активну участь у хоровах співанках, молодь мимохіть вивчала українську мову і привчалася зберігати національні традиції своїх батьків.

Першим українським хором у Рочестері був церковний хор, організований дяковчителем Т. Ціміхутом в 1911 році. Цей хор співав не лише в церкві, але виступав також на концертах і виставах, що їх улаштовувала громада. Правда, програма хору обмежувалася церковними й народними співами.

Хор Григорія Боднара

Перший світський хор організував при читальні "Просвіти" в 1911 році активний тоді член Братства св. Георгія, Григорій Боднар, що став також його диригентом. Хор Боднара мав уже ширший репертуар, хоч носив дорив-

очний характер, себто, вправлявся лише для наміченого виступу, а опісля знову розходився.

Після ліквідації читальні Просвіти, хор продовжував свою діяльність при Просвітньому Гуртку аж до 1923 р. і брав участь у всіх імпрезах цього гуртка.

Хор Михайла Юркова

Коли в 1923 році Товариство "Вільні Козаки" набуло власну домівку, Михайло Юрків організував мужеський і мішаний хори, які мали вже сталий характер. Мішаний хор Михайла Юркова на протязі свого короткого існування, здобув собі признання української й американської аудиторії, яка тоді вперше познайомилася з українською піснею. Найвидніше місце в цій роботі займає мішаний хор.

Прихильний відгук у місцевій пресі додає співакам охоти пильніше працювати над вивченням хорового мистецтва. Постає думка організувати сталий український громадський хор. Такий хор утворився під проводом Ю"ї Січинської і Михайла Юркова, що був до того часу диригентом свого хору.

Церковний Хор — 1918 р.

Хоровий Гурток під проводом Юлії Січинської

В. Батрак, А. Кучмій, Ю. Січинська, В. Кущий, Н. Дорофей, А. Татига, К. Гнатків, А. Кравець, М. Пригода, Н. Червоняк, Е. Батрак, М. Сокольська, І. Колодзінський, П. Коритко, І. Крайовський.

Український Громадський Хор Л. Сорочинського

Внедовзі після того, в 1924 р. приїхав до Рочестеру й перебрав диригентуру видатний співак і член Українського Національного Хору О. Кошиця, Лев Сорочинський. При тісній співпраці й допомозі Товариства "Вільних Козаків", він швидко поставив цей хор на високий мистецький рівень і керував ним з невеликою перервою до половини 1931 року.

За цей період хор дав низку виступів, що принесли громаді численні години духової насолоди. До хору приєдналися молоді співацькі сили. Репертуар був багатий і різноманітний, головню, з творів кращих українських композиторів.

Перший виступ хору Л. Сорочинського відбувся восени 1924 р. в Литовському Домі, при переповненій залі. Приявний на цьому концерті славний диригент Олександр Кошиць не поскупився з похвалами на адресу хору й його диригента.

У головних партіях виступали: Юлія Січин-

ська, Іван Головка і Катерина Гнатків.

Перший рік існування хору є роком повного успіху так мистецького, як і матеріального. Концерт у Литовському Домі приніс 136 дол. Концерт на честь Ол. Кошиця — 302 дол. 70 ц. Переведена збірка-коляда на потреби хору дала 211 дол. 25 ц. Крім того, було ще влаштовано концерт в залі "Амалгаймейтед Вуркерс" та пікнік на Гудмен, що разом дало 178 дол. 65 ц. Всього імпрези й пожертви принесли 863 дол. 60 ц.

Після сплати всіх витрат, зв'язаних з імпрезами, диригентові було видано, як плату за працю, 480 дол. В касі ще лишалася невеличка надвишка в сумі 15 дол. і хор вислав її, порядком пожертви, для студентського гуртка в Пюдебрадах.

В 1925 р. український громадський хор влаштовує такі імпрези: концерт на Ганд стріт, драматичну виставу "Назар Стодоля", концерт в Сенека готел, аматорську виставу "Катерина", а потім "Повернувся з Сибіру" і "Душогуби". Каса хору мала з того 633 дол. 35 ц.

прибутку й видала платню диригентові в сумі 405 дол.

Наступні роки позначилися фінансовими не-домаганнями, постало питання, як утримувати далі висококваліфікованого диригента. В 1926 році заходом українського громадського хору було виставлено п'єсу "Панна Штукарка", влаштовано концерт колядок та хоровий балъ. Диригентові з тих прибутків могли сплатити лише 150 дол. і він, не кидаючи праці в Рочестері, мусить доробляти в Бофало, де засновує й провадить такий же самий громадський хор, а крім того, вчителює в українській школі для дітей.

У вересні 1926 р. наново сформовано в Америці Український Національний Хор Ол. Кошиця, і Лев Сорочинський дістає запрошення на посаду помічника диригента того хору. Хористи м. Рочестера з болем у серці попрощалися з своїм диригентом. Разом із ним відійшли також найкращі співаки: Іван Колодзінський, Юлія Січинська і Катерина Гнатків.

Український громадський хор у Рочестері знов перебирає Михайло Юрків, і під його проводом хор продовжує свої виступи аж до повороту Лева Сорочинського. в січні 1928 р.

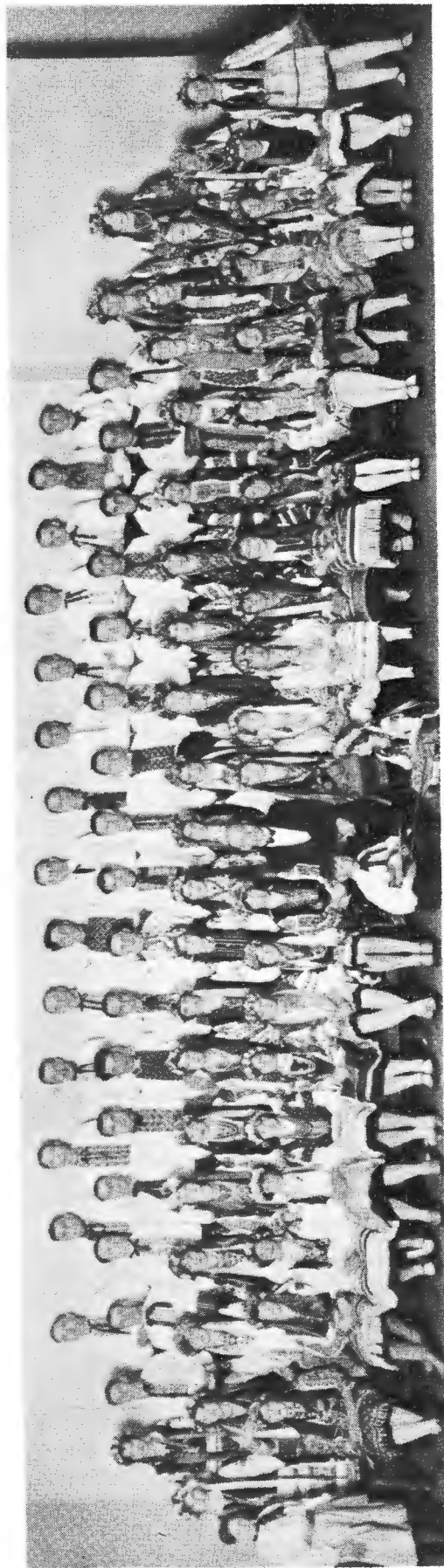
Отже, Л. Сорочинський відновив свою працю з хором і з мандоліновою оркестрою. Знову відбуваються концерти, вистави, пікніки. Найбільшу популярність хор здобув на двох музичних фестивалях 1928-29 р.р., завоювавши перше місце серед інших чужих хорів, відзначений критикою, як найкращий хор у Рочестері.

У вересні 1930 р. хор і мандолінова оркестра були заангажовані в місцеву радіопрограму. Десять місяців за порядком хор та оркестра виступали кожної неділі в радіо, і українська музика та пісня неслися в простір, чаруючи своєю мелодією українських і чужинецьких слухачів.

Хор і оркестра концертували також серед українських громад Бофало, Сиракюз, Обурн і Бінгемтон. У Сиракюзах Л. Сорочинський також зорганізував мандолінову оркестру.

Праця українського громадського хору вимагала великої посвяти членів Товариства, а передусім його проводу. В Управі хору в 1924 р. були: Михайло Яцула — голова і Яків Мочурат секретар, місце якого пізніше зайняв Іван Колодзінський. Управителем-менеджером був Дмитро Братусь, що піклувався хором і дуже добре сповняв свої обов'язки.

В 1926 р. головою так само був Михайло Яцула, а секретарем Теодор Кучмій. В 1929 р. головуство в Управі хору перейняв Данило Кіценька, заступником був Яким Пригода, секретарем Василь Куцій, і касиром Бол. Батрак. До останньої Управи хору входили: Іван Головка

Український Громадський Хор — 1929 р.

Український Громадський Хор у Рочестері — 1930 р.

— голова, заступник --- Яким Пригода, касир
— Григорій Боднар і секретар — Іван Байдак.

Неоцінені заслуги щодо втримання хору має Іван Головка. Його праця була зразком для всіх інших, він був сталим організатором, меценатом і духовим провідником хору, а на додаток ще й добрим співаком. Він часто погоджував усіякі сварки між членами хору й безкоштовно возив їх на проби.

До українського громадського хору в Рочестері належали такі особи: Софія Дорофей, Анна Дорофей, Марія Кучмій, Марія Яніцька, Стела Кіценька, Стела Гаврилів, Анна Гаврилів, Ольга Яськів, Софія Гнатків, Дмитро Братусь, Василь Бойко, Григорій Бігус, Юлія Січинська, Степан Соколовський, Марія Соколовська, Анастасія Соколовська, д-р Степан Сукованченко, Степан Сверида, Наталія Дорофей, Євген Батрак, Володимир Батрак, Григорій Чорний, Іван Головка, Іван Байдак, Іван Колодзінський, Петруня Колодзінська, Іван Гнатків, Катерина Гнатків, Іван Крайовський, Стела Климців, Марія Климців, Теодор Кучмій, Теодор Квасниця, Данило Кіценька, Павло Ладовський, Яків Мочурат, Іван Мелех, Микола Кучмій, Анна Петрів, Степан Пришляк, Яким Пригода, Марія Пічак, Константин Шевчук, Софія Романів, Анна Татига, Юлія Швець, Михайло Яцула,

Михайло Юрків, Марія Юрків.

Останній виступ українського громадського хору відбувся 11-го квітня 1930 р. і прибуток з цього виступу був призначений на будову УНДому. Цей виступ мав повний успіх і відбувся позитивним відгомом у місцевій пресі.

Після цього диригент Л. Сорочинський залишає Рочестер і виїздить для такої ж праці до Клівленду. Хор уже втретє перебирає ентузіаст Михайло Юрків, організуючи час від часу його виступи, переважно для середовища УНДому.

Український Громадський Хор — 1926 р.

Хор "Українська Капеля" під проводом Софії Дорофей-Майкович

Справа організації постійного хору набрала конкретних форм, коли за це взялася в 1937 р. Софія Дорофей. Вона - дочка перших емігрантів, Миколи і Наталії Дорофей. Набула музичну освіту й досвід у хорі Л. Сорочинського. Молода, енергійна, вона на протязі 6-ти місяців поставила хор на добрий рівень. До хору приймала тут народжену молодь, хлопців і дівчат, що були тоді зорганізовані в Молодечій Лізі.

Хор начисляв 40 осіб. Виступав не лише перед українською, а й перед американською аудиторією. Молоді люди, з яких дехто навіть не володів українською мовою, стають палкими носіями нашої культури, популяризують українські національні пісні.

В 1938 році Софія Майкович виступає з своїм хором в УНДомі, з нагоди З'їзду "Оборони України". Цей виступ прихильно відзначила місцева преса, містячи знімки учасників-солістів і танцювального ансамблю, під проводом Василя Куця. Успіх додає ще більшої заохоти хорові. Він тепер уже стало виступає на всіх концертах та з нагоди різних національних свят, і приймає запрошення на виступи від Товариств та Організацій. Особливим успіхом відзначився хор на вечорі з нагоди Шевченківського ювілею, на якому головним промовцем була Євгенія Залевська з Нью Йорку. Американська преса підкреслювала участь у хорі тут народженої молоді й її зусилля поборювати мовні труднощі.

В 1941 році, 5-го квітня, хор дав концерт на честь проф. Ол. Кошиця, на якому він був присутній разом із своєю дружиною. Шановному подружжю вручили ювілейний дарунок, закуплений хором. На концерті виступав також запрошений до співучасті церковний хор "Боян" під керівництвом Олександра Лаврого. При кінці був спільний виступ хорів під диригентурою Лева Сорочинського, запрошеного на той концерт.

Успіх хору Софії Дорофей-Майкович є успіхом усієї молодішої генерації американських українців. Вони показали новий шлях для пропаганди українського імені й нові вихідні позиції здобування приятелів у чужинному світі. Про це свідчить така подяка від директорки "Меморіал арт галері", панни Гертруди Мур:

From Miss Gertrude H. Moore Director of the Memorial Art Gallery.

"The Memorial Art Gallery wishes to thank you for the generous Loan of material to the recent Ukrainian Arts and Crafts Exhibition. The exhibition was one of the most colorful

Concert in honour of prof. Alexander Koshetz — April 5th, 1941
Ukrainian Capella under direction of Mrs. Sophia Maykovich

**Український Національний Хор
під керівництвом Вол. Божики**

and appealing events that we have scheduled during the past several years and your Loans helped greatly in making it a success. We think that the many thousands of Rochesterians who visited the Gallery during the showing of the exhibition will have a new appreciation of the term 'Ukrainian' and be especially proud to know that all those beautiful arts and crafts are owned in the city. Thank you again for your part in the exhibition."

Діяльність хору почала занепадати з того часу, коли в 1945 р. молода диригентка одружилась.

Одним з останніх виступів хору був концерт 11-го січня 1947 р. в залі української католицької церкви св. Йосафата, прибуток з якого було призначено на потреби церкви. А востаннє хор виступив на концерті в честь Т. Шевченка в УНДомі, 19-го березня 1949 року.

Членами хору "Українська Капеля" Софії Дорофей-Майкович були: Григорій Боднар, Михайло Дмитрів, Фріда Дмитрів, Іван Гнатків, Марія А. Гурянський, Марія Гавриляк, Іван Головка, Марія Климців, Іван Колодзінський, Петруня Колодзінська, Анна Кучмій, Теодор Кучмій, Іван Кучмій, Агафія Кучмій, Василь Куцій, Марія Муляж, Михайло Парута, Анна Парута, Микола Паркер, Михайлина Пічак, Василь Попович, Ольга Поливка, Петро Пришляк, Ольга Скорохода, Катерина Лаврів, Марія Шевчук, Катерина Щонесі, Марія Стрілець, Ольга Сверида, Степан Сидор, Ольга Сидор, Йосип Василишин, Анна Стрілець, Юлія Січинська, Василь Іванців, Кость Кульчицький, Степан Сверида, Кароля Сверида, Олександр Куций, Василь Пришляк, Іван Сверида, Іван Бойчук, Вол. Яніцький, Анна Лучишин, Марія А. Луців, Г. Білик.

Сольові партії в хорі співали: Анна Парута, Марія Климців, Іван Колодзінський, Іван Петрів, Марія Муляж, Петро Пришляк, Гелена Білик.

Коли в кінці хор став неактивним, середовище УНДому користувалося лише з індивідуальних виступів солістів: Юлії Січинської, Катерини Гнатків, Анни Парути, Марії Климців, Гелени Білик, Івана Колодзінського.

З приїздом нової еміграції, ініціативу організування хорів перебирають у свої руки новоприбулі, між якими є висококваліфіковані мистці й організатори. В 1949 р. постає Український Національний хор під керівництвом маестра Вол. Божики. Участь у цьому хорі беруть також члени нашого середовища.

Після того, як Божик виїхав з Рочестеру, хор перебирає інж. Ярослав Матковський і виступами того хору далі користується Товариство УНДому. Час від часу до нас прибувають з гостинними виступами артисти й співаки з Торонта, Сиракюз і інших міст.

Усі згадані хори відіграли велику роль в плеканні української культури, в піднесенні національної свідомості американських українців.

Наші хори викликали зацікавлення американського світу, ми здобули собі багато приятелів серед нього, домоглися того, що на Україну й її проблеми дивляться іншими очима і мають повну симпатію до українського поневоленого народу та до його багатющої культурної спадщини.

**Дует — Марія Климців і Анна Парута
на ювілею Т-ва 1959 р.**

УКРАЇНСЬКІ МУЗИЧНІ ГУРТКИ І ОРКЕСТРИ

В культурній діяльності середовища УНДому визначну роль відіграли також музичні гуртки і оркестри. Вони були не лише засобом розваги, а й давали можливість членам Т-ва та їх дітям вивчати й опановувати українську музичну культуру, притягали до Т-ва молодь, знайомили з національними мелодіями, заохочували до публічних виступів, до пропагування українського мистецтва.

Оркестра "Боян" — 1915 р.

Русько-Український Гурток "Боян"

Коли перші спроби зорганізування хору належать до кіл церковного Братства, то початкові намагання створити музичний гурток являються заслугою сільських музик-аматорів. Ці групки аматорів, що пригравали тут на різних родинних святах, виступали, як приватні, популярно ж називали їх оркестрою Петра Климціва. До цієї оркестри належали: Василь Пригода, Іван Застроцький, Іван Гнатків, Микола Онуфрик (бас), А. Андрушко (цимбали) та брати Адам і Віктор Черкаси — польського походження.

За почином цих любителів музичного мистецтва, в 1912-му році постає перший гурток під назвою "Русько-українська банда Боян". На учителя й диригента запросили поляка Франка Квятковського, який радо погодився на співпрацю.

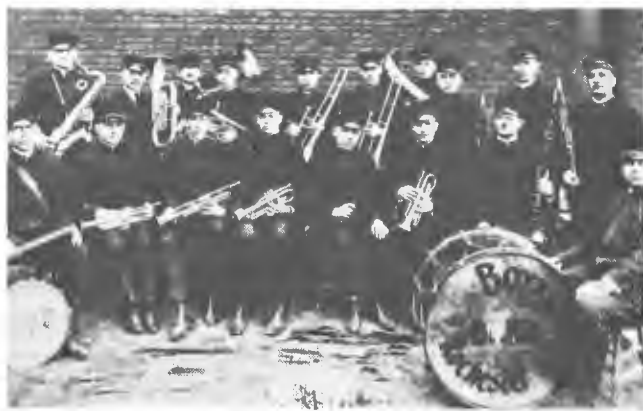
Але Квятковський керував тоді також польською духовою оркестрою й не мав багато вільного часу, а тому його часто заступав Михайло Юрків, що по двох роках уже був спроможний цілком перебрати на себе справу оркестри.

"Русько-українська банда Боян" оформилася при Братстві св. Йосафата й незабаром почала виступати на всіх імпрезах, фестивалях, пікніках та забавах.

До того музичного гуртка належали: Василь Пригода, Адам Черкас, Данило Кіценя, Омелян Музичка, Михайло Віхар, Яким Пригода, Михайло Юрків, Василь Іванушко, Віктор Черкас, Іван Гнатків, Іван Застроцький та Петро Климців. Проби оркестри відбувалися в церковній домівці, при Ремінгтон стріт.

До поважніших виступів оркестри належать участь у святочних походах, у Прапоровому святі Т-ва "Вільних Козаків" 1914 р., а передовсім виступ з окремим власним концертом 23-го лютого 1918 р., який приніс оркестрі визнання української громади та прихильну згадку в "Свободі".

"Боян" брав участь також у політичних походах-маніфестаціях та в інтернаціональних виступах.

Оркестра "Боян" — 1920 р.

Українська оркестра — керівник П. Юрків — 1922 р.

Українське Музичне Товариство під керівництвом М. Юркова — 1922 р.

Стоять: М. Данилишин, А. Дорофей, А. Крик, уч. М. Юрків, І. Плекан, Дж. Оліщук. Сидять: І. Сорочтей, І. Бреславський, І. Єндрус, В. Попович, М. Качала, К. Юрків, А. Юрків.

Музичне товариство

Визнання й успіхи, що їх здобуває "Боян", дають заохоту його диригентові й організаторові Мих. Юркову до поширення музичної діяльності. У міжчасі він закінчує музичну школу в Істмені й організує "Співацько-музичне товариство" при Т-ві "Вільних Козаків", яке підтримує цей почин морально й матеріально. Про те є згадка в протоколі від 13-го вересня 1923-го року:

"М. Кучмій повідомляє, що вже зорганізоване співацько-музичне товариство і чи не могло б Т-во "Вільних Козаків" дати якусь пожертву зі своєї каси на розвиток новоствореного товариства. Цей внесок підтримав Я. Пригода й допомогу було схвалено".

До музичного товариства, крім дотеперішньої духової оркестри, включено ще мандолінову оркестру, дитячу школу гри на струнних інструментах, школу співу для молоді та мішаний і мужеський хор.

Музичне товариство під керівництвом Михайла Юркова складалося з 25-ти членів. До нього належали: Іван Гнатків, Іван Крайовський, Іван Байдак, Григорій Кіндюх, Василь Третяк, М. Плюта, Стела Климців, Стела Головка, В. Куцій, Марія Кучмій, Анна Петрів, Анна Скробач, Михайло Лотоцький, А. Курман, Марія Климців, Ольга Петрів, Катерина Грицак, Петро Байдак.

Одним з найбільше вдалив виступів музичного товариства був його концерт 14-го січня 1922-го року в Литовському Домі, при 575 Джозеф евеню. В програмі концерту були пописи з усіх ділянок музичного мистецтва,

включно з виступом хору. Цей концерт був відзначений у місцевій пресі.

З приїздом до Рочестеру в 1924-му році Л. Сорочинського, що став диригентом Українського Громадського Хору, діяльність музичного товариства також пожвавилась і стала на чільне місце в громаді.

Мандолінова оркестра

Побіч Українського Громадського Хору, який зорганізував і успішно вів у Рочестері Л. Сорочинський, він при співпраці й допомозі Т-ва "Вільних Козаків" створив також з молоді мандолінову оркестру. Про це розповідає нам протокольний запис Т-ва від 13-го грудня 1929 р. "Диригент Лев Сорочинський загостив на збори Т-ва з проською, щоб воно позичило 200 дол. на придбання інструментів для мандолінової оркестри. Дмитро Братусь пропонував, щоб Т-во позичило ці гроші, а він ручиться своїм підписом із нотаріальним ствердженням, що позичку буде повернено. Внесок на голосування ставить Іван Майка, його підтримує Кость Кульчицький і збори ухвалюють дати позичку. Місяць пізніше, 10-го січня 1930 р. Лев Сорочинський, зложивши подяку Т-ву, в присутності всіх членів Т-ва на зборах ті гроші повернув".

Мандолінова оркестра успішно працювала і в травні 1930 р. на Музичному Інтернаціональному Контесті здобула першу нагороду—срібну чашу.

Але постає питання відносно утримання диригента, і він знову 11-го серпня 1930 р. приходить на збори Т-ва й апелює до членів, щоб вони посиляли своїх дітей до мандолінової оркестри і в такий спосіб підтримали її матеріально, бо ж на сплаті "вписового" будується бюджет цієї організації.

Мандолінова оркестра

під проводом Л. Сорочинського — 1930 р.

С. Гнатків, В. Батрак, М. Василишин, С. Федоришин, Т. Головка, Т. Пригода, Й. Василишин, А. Дорофей, О. Братусь, О. Яськів, Р. Головка, учит. Л. Сорочинський, М. Пригода, Ю. Нестик, Г. Климців, В. Татиґа, В. Єндрус, С. Головка.

Всі присутні на зборах висловлювалися за підтримку, за потребу задержати в Рочестері такого здібного диригента, як Л. Сорочинський.

М. Полянський та Д. Скорохода запропонували обрати Комітет, який би в дальшому дбав про організаційне й матеріяльне становище мандолінової оркестри.

До Комітету обрано Д. Братуся, Я. Пригоду, Ст. Герету. Участь у мандоліновій оркестрі брали: Софія Гнатків, Віліям Батрак, Мих. Васишин, Федоришин, Т. Головка, Теодор Пригода, Анна Дорофей, Ольга Братусь, А. Головка, М. Пригода, А. Коник, Василь Татиґа і інші.

Оркестра успішно виступала на громадських імпрезах у Рочестері, а також виїздила на гастролі в Обурн і Сиракюз. Починаючи від вересня 1930 р. мандолінова оркестра разом з Українським Громадським Хором виступала щонеділі в радіо-програмі, на протязі 10-х місяців, а в травні 1931-го р. на контесті в Рочестері оркестра знову виграла першу нагороду і другу срібну чашу.

З виїздом Лева Сорочинського в 1931-му році, мандолінова оркестра припинила свою діяльність, хоч її ще намагалися втримати при житті М. Юрків та Софія Дорофей-Майкович. Лише час від часу відбувались виступи солістів на мандоліні. Щойно з приїздом нової еміграції в 1952-му році відновилася в Рочестері мандолінова оркестра при СУМ-і, під керівництвом Вол. Божи́ка, опісля І. Чавса, а в кінці проф. Пасіки.

АМАТОРСЬКІ ГУРТКИ

Аматорські гуртки відіграли важливу роль у культурному житті нашої громади. Вони постійно існували при всіх українських середовищах і діяли в свій час.

Тяжко устійнити, коли і де почалися перші аматорські вистави, бо ніхто цього не занотував у хронологічному порядку і дуже мало збереглося матеріалів із тої ділянки праці. Жодне Товариство не подбало про збереження газет, відозв, летючок, або іншого друкованого слова, з яких можна було б черпати відомості про культурно-освітнє життя громади, а зокрема про діяльність драматичних гуртків.

Ми використовуємо для нашої праці протоколи і фінансові відчити нашого Т-ва та його прибудівок, деякі вирізки з газет, усі пропам'ятні книги, що появлялися з нагоди різних імпрез, чи свят, квитки вступу на аматорські вистави, які збереглися до сьогодні, і усні інформації наших старших піонерів.

Перші аматорські гуртки постали при парохії греко-католицької церкви св. Йосафата, приблизно, в 1911 році. Організаторами й режисерами були: Данило Шургот і дяковчитель Ціміхун. Першу аматорську виставу під назвою "На старості літ" відіграно 1911 р. Участь у цій виставі брали: Іван Байдак, Іван Паснак, Павло Макогон, Дмитро Климців, Іваськевич і інші. Режисерував Данило Шургот. Під його

Аматорський Гурток при УНДомі — 1953 р.

режисурою було поставлено також п'єсу "Різдвяна ніч". Пізніше аматорськими виставами керував Ціміхунд.

Театральні вистави були важливою ділянкою праці нашого Товариства, хоч ще не існувало постійного аматорського гуртка. В нашому середовищі аматорські гуртки діяли під фірмою різних прибудівок, як от: Просвітний гурток, сільські Комітети, Оборона України, громадські хори.

Найбільшою активністю і добрими постановками визначився аматорський гурток, який був організований і почав свою діяльність при "Прогресивній громаді", а пізніше при Товаристві "Вільних Козаків", під проводом артиста-малюра, Прокопа Стеценка. Він поставив драму В. Винниченка "Між двох сил", драму Суходольського "Хмара", "Невольник", "Як ковбаса та чарка" й інші.

Згодом аматорським гуртком зайнявся "Просвітний Кругок". Режисерами гуртка були спочатку Андрій Петрів і Степан Склепкович, а в кінці Дмитро Братусь.

Успішною працею визначився аматорський гурток під проводом здібного режисера Степана Склепковича, який у той же час був добрим актором, грав у групі Маланюка, що прибула в Америку з рідного краю й ставила п'єсу "Січинський-Потоцький". Після гастролів цієї групи в Рочестері, Склепкович залишився при нашій громаді і взяв активну участь у її праці. Уроджений у Камінці Струмилівій 1883 р., він був 30-ти літнім чоловіком, коли вступив до Т-ва "Вільних Козаків". А оскільки мав вищу освіту, почав читати лекції, реферати, перебравши на себе й театральний гурток. Жив у Рочестері до 1918 року, тоді пішов на дальші студії, щоб стати священиком, спочатку православним, а згодом — католицьким. Після його від'їзду, режисером театального гуртка став Дмитро Братусь.

Тоді були поставлені такі п'єси: "Верховинці", "Бурлака", "Трійка гультяїв", "На відпуст до Києва", "Сватання на Гончарівці", "Стріляй на смерть", "Мазепа", "Так вам і треба", та інші.

Аматорський гурток розвинув свою діяльність також при Українському Громадському Хорі. Режисером усіх вистав був диригент Хору, Лев Сорочинський. Виставляли п'єси: "Назар Стодоля", "Катерина", "Повернувся з Сибіру", "Душогуби", "Панна штукарка", "З ідеєю". Про решту вистав не збереглося відомостей.

Коли Лев Сорочинський виїхав із Рочестера, ініціативу дальшого провадження театального гуртка перебрала організація "Оборони України", під проводом Дмитра Братуса. Кож-

ного року гурток давав ряд вистав і втішався популярністю серед громади.

Крім згаданих театральних вистав, були представлені ще такі: "Пекло в хаті", "Простак", "Сироти" (Рибакова), "Терновий вінок" (Сиротенка), "Сатана в бочці", "Халепа" (Яворенка), "Гриць Мазниця", "Софія Галечко" (Угрин-Безгрішного), "Не кляни", й інші.

Аматорські вистави відбувалися заходом сільських Комітетів, або самого Товариства "Вільних Козаків". Режисерував постійно Дм. Братусь. До репертуару театального гуртка треба ще додати "Червону шапочку" і "Знімчений Юрко". Підготував і режисировав ці вистави Іван Кисіль.

Заходом О. У. і Т-ва "Вільних Козаків" відіграно, між іншим, "Назар Стодоля", трагедію "Серед граду куль", "Криваві перли", "Ох, не люби двох".

В 40-х роках жіночий клуб "Молодечої ліги" поставив "Як я був молодий" і "Пан писар", що її підготувала Юлія Січинська.

В тому ж часі заходом УНДому поставлено комедію "Дячиха" та драму "В кігтях ГПУ", яку режисировав Володимир Гавриляк. Він же підготував п'єсу-комедію Манчуненка "А молодість не вернеться", яку відіграно під фірмою О. У. і повторено також у Бофало.

Під час другої світової війни, коли наші молодші члени служили в рядах американської армії і було тяжко підшукати відповідних аматорів, діяльність театального гуртка майже припинилась. По війні драматичні гуртки відродилися, до них з приїздом нової еміграції влилися свіжі сили. Так, у 1948 р. заходом "Вільної громади" поставлено комедію-оперетку "Пошились у дурні", а заходом Т-ва УНДому — "Сорочинський ярмарок". На початку 1953 р. відіграно п'єсу "Україна в крові". Режисировав Вол. Гавриляк.

Також заходом УНДому підготовано й поставлено в день свята Шевченка, в 1954 р. сценічний монтаж "Доля поета". В підготовці цього монтажу багато порад і поміч дала фахова театральна артистка Л. Карабінєвич, яка й перед тим звичайно робила кінцевий перегляд запланованих аматорських вистав. Заходом аматорського гуртка, під її проводом, відіграно в УНДомі "Запорожський клад" і комедію "На перші гулі" та водевіль "Різдвяна ніч".

Згодом аматорські гуртки припинили свою діяльність, бо старші віком аматори відійшли, а інші втратили зацікавленість до цієї праці. Головна ж причина неуспіху полягала в тому, що не було доброго режисера, який хотів би вести цю ділянку культури. В сучасну пору нема жодного аматорського гуртка при УНДомі

Жіноча група хористів — травень 1944 р.

чи при інших громадських середовищах у Рочестері. Але громада і наше Т-во час від часу користується з гостинних виступів позамісцевих театральних гуртків з професійними акторами.

В аматорських гуртках при УНДомі брали участь такі особи: Андрій Петрів, Марія Петрів, Михайло Яцула, Гр. Боднар, М. Шевчук, Іван Романів, Теодор Кучмій, Микола Кучмій, Микола Стрілець, Вол. Гуряньський, Василь Іванців, Василь Зубик, Дм. Федик, Онуфрій Шеремета, Петро Голембійовський, Кость Ільків, Мих. Тимчук, Степан Соколовський, Агафія Кучмій, Розалія Замошак-Ніколс, Марія Кучмій-Юрків, Катерина Гнатків, Анна Дорофей-Парута, Степан Сидор, Іван Сверида, Вол. Батрак, Марія Бурак, Стела Соколовська, Джордж Романко, Наталія Дорофей, Яків Сипян, Мих. Кубарич.

Деякі з цих осіб брали участь в інших аматорських гуртках, і ті вистави також відвідувала наша громада, оскільки в цій ділянці завжди була співпраця між окремими середовищами.

Під оглядом мистецького виконання, вистави драматичного гуртка при УНДомі довгий час посідали перше місце завдяки тому, що

аматори були краще згуртовані й по-справжньому любили сцену. Це давало нашому гурткові змогу підготувати цікавіші й складніші драматичні твори.

Хто і в яких виставах брав участь, тяжко тепер установити. Можемо подати відомості лише про деякі імпрези.

В драмі "Верховинці" грали ролі: Дм. Братусь, Марія Петрів, Соколовська, Григорій Боднар, Іван Романів, Іван Байдак, Я. Пригода, Вол. Гуряньський, Мачинський.

В драмі "Кроваві перли": Д. Братусь, Катерина Гнатків, П. Оліщук, Мих. Кубарич, Агафія Кучмій, Василь Іванців, Марія Юрків, Олена Гнатків, Ю. Романко, Н. Стасюк.

В драмі "Назар Стодоля": Михайло Яцула, Анастасія Флічук, Агафія Кучмій, Дм. Братусь, Вол. Батрак, Іван Байдак, Григорій Боднар.

В трагедії "Серед граду куль": Розалія Замошак-Ніколс, Д. Братусь, Іван Крайовський, Вол. Гуряньський, Катерина Гнатків, Гр. Боднар, Василь Іванців, Мих. Гримарчук, А. Поливка, М. Дзума, Марія Юрків.

В комедії "Як ковбаса та чарка, то минеться сварка": Марія Петрів, Петришин, О. Шеремета, Кисіль, В. Гуряньський, Романський, Петрів.

В п'єсі "Софія Галечко": М. Яцула, Катерина

Гнатків, Р. Замошак, М. Гримарчук, А. Кучмій, Пілюшак.

В комедії "А молодість не вернеться": В. Іванців, Р. Ніколс, А. Парута, І. Сверида, Дм. Братусь, В. Батрак, Н. Дорофей, М. Кубарич, Катерина Федьків, Анна Лучишин, К. Гурянська, Ст. Сидор, Ів. Петрів, М. Димкар.

В комедії "Сорочинський ярмарок": Іван Олексин, П. Ванжа, Гр. Ванжа, Меланія Дмитрів, І. Сверида, В. Іванців, О. Папа, Василь Кучмій, Ів. Куций.

В комедії "Пошились в дурні": Гр. Боднар, В. Іванців, І. Сверида, Ст. Сидор, А. Кучмій, В. Росоловський, І. Куций, Параска Кричук, Марія Санагурська, Іван Бандура.

В комедії "Трійка гультайв": Ст. Сидор, Мих. Кубарич, Д. Братусь, В. Бреславський, Ів. Цимбалістий, Катерина Гаврилів, О. Поливка, В. Іванців, Анна Кучмій, Т. Олексин, О. Луців, І. Сніженко, Василь Гой, І. Сверида.

В драмі "В кігтях ГПУ": Ю. Романко, Ст. Сидор, Д. Братусь, М. Олійник, М. Кубарич, І. Сверида, В. Іванців, І. Санагурський, М. Димкар.

В драмі "Україна в крові": Іван Сніженко, Василь Гой, І. Сверида, А. Кучмій, В. Іванців, В. Росоловський, І. Куций, Андрій Гора, Б. Рудий, О. Папа, Фесяк.

В сценічному монтажі "Доля поета": Л. Зобнів, О. Кричук, П. Ванжа, В. Іванців, Вол. Бутенко, Віра Задорожна, І. Сверида, О. Нестеренко, І. Сніженко, Василь Кучмій, О. Папа, Меланія Дмитрів.

Як бачимо з цього неповного списку, брали стало участь в наших аматорських гуртках: Дмитро Братусь, Василь Іванців, Агафія Кучмій, Григорій Боднар, Катерина Гнатків, Розалія Замошак-Ніколс, Іван Сверида, Мих. Яцула, Іван Байдак, що грали головні ролі. Це були ті любителі сцени, які своєю наполегливою працею виказались непересічно здібними аматорами. Вони свій вільний час віддавали драматичному гурткові, виступаючи з ідейних мотивів, працюючи без жодного матеріального заохочення, з тим, щоб прибутки з вистав ішли на розбудову нашого народного добра. За це їм належить щира подяка і признання.

Треба сказати, що аматорські вистави відіграли також велику роль в національному освідженні нашої громади, в духовому єднанні її, в виробленні політичного світогляду, що стоїть на засадах любови до свого народу і вболювання за його нещасливу долю. Вони були також школою української мови, пісні і танців для молодшого покоління та приємною розвагою для глядачів, старшого покоління.

Vasile Avramenko's School of Ukrainian Ballet conducted by Iwan Pihuliak — March-June, 1930

Танцювальна група на сцені — травень 1944 р.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТАНЦІ

Українські народні танці мали велику притягальну силу в громадсько-культурному житті. Наша вроджена любов до танців і мальовничих народних строїв була основою гуртового єднання на чужині, заохочувала до прилюдних виступів. Український танець завжди був кульмінаційною точкою різних забав та родинних свят.

Виступами танцюристів користувалось також і середовище УНДому. Згодом Юлія Січинська організувала танцювальний гурток, а в час існування Українського Народного Хору виступи танцюристів підготовляв Лев Сорочинський.

Почин до ширшого розвою українських народних танців в Америці, зробив балетмайстер Василь Авраменко. Він закладав танцювальні школи, звідки виходили інструктори танців, які пізніше вели самостійні курси танцювального мистецтва в усіх більших українських громадах Америки.

Перші курси українських народних танців у Рочестері було організовано в 1928-му році, за почином Т-ва, під проводом Івана Пігуляка з Сиракюз, який був інструктором школи В. Авраменка. Як допоміжні інструктори, працювали на тих курсах також місцеві аматори танців М. Колоданський і Василь Куцій.

Праця курсів продовжувалась і в 1929 році та могла похвалитись численною участю молодого покоління, серед якого були й роджені в Америці діти українських емігрантів.

При Товаристві "Вільних Козаків" танцювальні курси діяли в роках 1932—1937. Інструктором був Василь Куцій, а учнями молоді члени Т-ва, переважно роджені в Рочестері.

Виступи танцюристів не обмежувались Рочестером, виступали вони також у Бофало та в Обурн, заслуживши признання не лише українців, а й американців, що містили похвальні відгуки в місцевій пресі.

Особливої популярності набув собі соліст Євген Коритко, який тепер працює вчителем середньої школи.

Від 1937-го року наше Товариство не мало регулярних танцювальних курсів, але для урочистих імпрез стараннями Кароліни Свериди було організовано групу танцюристів і ця група довгий час успішно виступала на українських святах.

В 1954-му році організовано при УНДомі дитячі курси народних танців під керівництвом кваліфікованого вчителя Івана Заболоцького, що такі ж курси провадив при інших середовищах від 1952 року. На жаль, ці курси тривали тільки один сезон, а пізніше вже їх не було відновлено. Однак, молоді члени Т-ва відвідували танцювальні курси при інших організаціях, де навчав учнів спершу І. Заболоцький, а потім Ярослав Кужіль.

Виступами тих груп користується й наше Т-во до теперішнього часу. Народні українські танці в Рочестері розвинулись, як поважна мистецька галузь, і мають заслужене признання своїх і американських глядачів.

Школа Українознавства — 1925 р. Учителі: Юрків, Січинський

ШКОЛИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Проблема виховання дітей на чужині в українському дусі, в любові до рідної землі батьків, виявилась досить складною й трудною. Розв'язання її домашнім способом було неможливе, і тому це питання почали обговорювати на зборах Товариства в 1919 році, в "Просвітньому Гуртку".

Перший Шкільний Комітет обрано в складі: Андрія Петріва, Степана Лотоцького й Михайла Юркова, а суботню вечірню школу українознавства урухомлено 5-го липня 1920 р. заходом "Просвітнього Гуртка".

Ця школа проіснувала три роки. В 1922 р. її перебрало під свою опіку Товариство "Вільних Козаків", і головою Шкільного Комітету став Дмитро Братусь, який на зборах Т-ва 12 жовтня 1922 р. закликав членів посилати своїх дітей до української школи.

Того ж 12-го жовтня розпочалося навчання. Фінансували школу насамперед батьки, а крім того, вона мала дотацію з банкових відсотків і з імпрез, організованих Шкільним Комітетом силами учнів.

Імпрези, як на той час, давали добрі фінансові наслідки. Так, 9-го листопада 1922 р. член Шкільного Комітету О. Луців звітував на зборах, що влаштований на користь школи бал приніс 40 дол. 56 ц. прибутку. Цілком задовільний фінансовий звіт за рік склав і секретар

Шкільного Комітету Іван Романів 11-го жовтня 1923 р.

Правда, не все йшло гладко з навчанням. Голова Шкільного Комітету Дмитро Братусь, звітуючи про діяльність Комітету, вказував на труднощі, які виникали в повсякденній роботі. Треба було журитись фінансами, слідкувати за регулярним відвідуванням школи дітьми, заступати вчителя, якщо він з якихось причин не мав змоги провадити навчання.

Але труднощі переборювались і школа продовжувала свою корисну працю. На зборах Товариства 8-го листопада 1923 р. було ухвалено асигнувати з каси Т-ва 100 дол. для потреб Дитячої Школи.

Поважний моральний і матеріальний успіх приніс концерт дитячої школи 18-го листопада 1923 р., про що докладно було написано в газеті "Свобода" за грудень 1923 року.

Другим не менш успішним виступом був дитячий пікнік в Шутцен парку 5-го липня 1925 р., сполучений із святом державности Америки. Про це звітувала місцева американська преса.

В пікніку брала участь ціла українська громада і всі дитячі школи, які існували тоді в Рочестері, а саме: школа на Вест Сайд, де вчителювали Юлія і Мирослав Січинські, школа на Норт Гудман, де вчителював Лев Сорочинський, Школа при церкві св. Йосафата, де вчителювали дяки Ст. Ціміхун, Іван Кисіль, Дани-

ло Шургот. Школа при українській євангельській громаді, де вчителював проповідник О. Нижанківський. Школа при "Робітничому Домі", де вчителювали Іван Сидор, Дмитро Федик, А. Стецура і Д. Іванчук. Школа при Товаристві "Вільних Козаків", де вчителювали Михайло Юрків, Дмитро Братусь, Юлія і Мирослав Січинські та Лев Сорочинський.

Найкращими успіхами та ініціативою школа при Т-ві "Вільних Козаків" визначалася за вчителювання Ю. і М. Січинських та Л. Сорочинського, які були платними вчителями та мали фахові вчительські кваліфікації. З протоколу від 23-го жовтня 1927 р. довідуємося, що навчання в школі починається в перших днях листопада і що вчитель Мирослав Січинський дістає винагороду 8 дол. тижнево.

Після виїзду з Рочестера Юлії й Мирослава Січинських та диригента Лева Сорочинського, "діри латає", як завжди, Михайло Юрків. Він далі провадить дитячу школу, хоч ця праця для нього переважно "почесна", без грошової компенсації.

Коли Товариство "Вільних Козаків" переходить до нового будинку на Джозеф евеню, число учнів у дитячій школі зменшується, а згодом школа занепадає зовсім. Щойно з початком лютого 1948 р. розпочато курс українознавства для дорослих членів Т-ва, який відвідувало 13 осіб. Курс провадили два члени уряду УНДому: Володимир Гавриляк і Іван Сверида. Курс тривав лише два сезони, а все ж таки значна частина курсантів поширила своє знання про Україну, вивчила мову й письмо.

З початком жовтня 1948 р. розпочато подібний курс для дітей, записалось на цей курс 15 учнів. Діти вчилися розмовної української мови, пісень і дещо з письма. Цей курс вів Іван Сверида. Навчання тривало один сезон.

З початком січня 1951 р. відновлено школу Українознавства з тою ж кількістю учнів. До навчання запрошено Людмилу Демиденко. Лекції відбувалися в суботу по полудні, але курс тривав тільки два місяці, а потім його перервано безповоротно через невідвідування дітей.

Після того, деякі члени Т-ва переходять до вечірньої школи при церкві св. Йосафата, де були сприятливіші умови й більш досвідчені вчителі — сестри з чину Сестер Служебниць Пречистої Діви Марії.

В 1945 р. школа при парафії св. Йосафата стала нормальною школою з правом прилюдности, й хоч у шкільній програмі були предмети українознавства, але їх було занедбано. Тому в 1958 році постала "Рідна Школа", як окрема загально-національна інституція для навчання предметів українознавства. Вона мі-

КНИГА І ПРЕСА СЛУЖАТЬ НАРОДОВІ

Одним із найважливіших завдань культурно-освітніх організацій є освідомлення своїх членів, а це можна робити лише за допомогою книжок, газет, журналів і живого слова. Тому в Рідному Краю при кожному освітньому Товаристві була своя книгозбірня, яка з часом невинно поповнювалась новими виданнями.

Були в Краю також приватні бібліотеки, як в інтелігентних, так і в робітничих та селянських домах. Там переховувались різні старовинні українські друки, і їх наші свідомі люди зберігали, як дорогоцінний скарб.

З тих любителів друкованого слова виходили провідники, організатори та борці за волю нашого народу.

В місяці жовтні кожного року влаштовувалися свята книжки, що їх завданням було поширення періодичної й неперіодичної преси серед української людности.

На жаль, ця гарна й корисна традиція мало прийнялась на еміграції. На чужині ми не зуміли присвятити стільки уваги книжці, як це було в Краю.

Мало українських бібліотек при наших Товариствах. Деякі бібліотеки стоять під замком і ніхто ними не користується. Власне, вони існують лише "на показ", являються мертвим капіталом.

Тим часом ніхто не заперечить, що бібліотека діюча є свідченням культурности громади. Книжки з різних галузей науки й мистецтва — передумова для громадського розвитку й духового росту.

Тут хочемо коротко розповісти історію бібліотеки при Народному Домі: як вона була створена, хто нею керував, опікувався, який її теперішній стан.

Наші емігранти-піонери були переважно дітьми села, з невеликою освітою, але з великим бажанням досягнути ту освіту, здобути теоретичні й практичні знання. Тому вже на початках еміграційного життя вони приділяли пильну увагу книжкам та газетам, поширювали їх серед своїх земляків, закупували книжки для створення власної бібліотеки.

ститься на Картер стріт, при парафії церкви Богоявлення, має повну програму навчання від 1-ої до 8-ої класи, фаховий провід і фахових учителів, а тому їй запевнений дальший ріст і тривалість.

П'ЯТИДЕСЯТИЛІТТЯ НАШОЇ БІБЛІОТЕКИ

Вважаємо за відповідне й корисне дещо з пам'яті, а дещо на підставі записок і протоколів, які збереглися при нашому Товаристві, згадати про розвиток і початки праці нашої бібліотеки. Це буде цікаве, як для місцевих наших громадян, себто, для піонерів, так і для тих, що приїхали з інших міст пізніше. Отже минуло 50 років від того часу, як ми почали створювати бібліотеку, буквально з нічого, бо не було тоді ані спеціальних коштів для придбання книжок, ані людей, що вміли б провадити бібліотечну справу.

Бібліотека Українського Народного Дому є найстаршою і найактивнішою в Рочестері. За час свого існування вона здобула собі багато прихильників із числа тих, котрі мали потребу нею користуватись.

Засновано було бібліотеку в 1918 році, при тодішньому й сьогоднішньому 316 Відділі Товариства "Вільних Козаків". За ініціативою того Відділу попередньо створився Освітній Комітет, завданням якого було ширити освіту між своїми членами. Потреба освіти й самоосвіти була в той час конечною, бо ж наші люди, що приїздили до Америки, часто не мали навіть початкової освіти, оскільки російський окупант зовсім тим не турбувався. Можна сказати, що 60% наших людей виростили без жодної науки. Це особливо пам'ятають старші віком емігранти, які прибули до або після першої світової війни.

Більшість емігрантів не вміла ні читати, ні писати по-українському, й Освітній Комітет при Товаристві подбав за цих людей, органі-

Бібліотека у Н. Домі — 1969 р.

зувавши вечірні курси навчання. Вислід цих курсів був дуже позитивний, багато охочих скористали з них. Бодай, уже могли самі написати листа додому, нікого не просячи.

Початок бібліотеки датують 16-го вересня 1918 року.

Першим головою Освітнього Комітету був Микола Кучмій, котрий ще живе і далі є активним у громадській праці, а першим секретарем — Микола Стрілець, що минулого року відійшов у вічність.

Комітет почав свою діяльність від спільного читання часописів, журналів та різних популярних книжок, а згодом було зорганізовано лекції, що їх переводили місцеві та приїжджі культурні працівники.

Щоб мати фонди на потреби бібліотеки, було встановлено однодоларову вкладку від особи, а крім того влаштували кілька імпрез і зібрані гроші передали на ту ж ціль.

Любов до рідного друкованого слова, тверда віра в те, що праця на культурній ниві дасть гарні наслідки, спонукували наших людей набувати книжки, журнали, деякі підручники з різних галузей науки і таким чином усе більше розбудовувати й поширювати свою бібліотеку.

З протоколів довідуємося, що Освітній комітет проіснував повних п'ять років і зробив велику, корисну роботу. В 1924 році наше Товариство перебирає бібліотеку під свою керму й відтоді кожного року, систематично уділяє певні кошти із власних фондів на придбання нових книжок.

Чому Освітній комітет перервав свою діяльність, яка була тому причина, в протоколі не згадується.

Під сучасну пору бібліотека Українського Народного Дому є самотнім суспільним книжковим центром на терені м. Рочестера. Кожній українській людині забезпечено вільний доступ до бібліотеки.

Крім сталих читачів, нашою бібліотекою користуються учителі шкіл Українознавства. Бувають теж випадки, що звертаються до бібліотеки студенти вищих шкіл, коли в них виникає потреба простудіювати якусь проблему, зв'язану з історією, географією, чи економікою України. Ті, що володіють українською мовою, беруть українські підручники, а ті, що не володіють, можуть знайти в нашій бібліотеці книжки про Україну в мові англійській.

Кожного року бібліотека поповнюється. Найбільше поповнення було в 1953-му році. Тоді з нагоди перебудови УНДому зібрали між членами 800 дол. на закуп нових книжок і всі гроші витратили на ту ціль. Крім закуплених, бібліотека поповнилася книжками, що

їх на заклик Товариства дарували окремі члени. На той час кількість книжок у бібліотеці дійшла до 2.000 примірників.

По кількох роках, за дозволом Управи Товариства, було проведено нову інвентаризацію й вилучено майже половину старих, зужитих, з пожовклим і знищеним папером книжок, як гакож певну кількість брошур, що не мали попиту в читачів, були, так би мовити, "мертвим капіталом".

Частину книжок, що мали наукову вартість, передано було до НТШ в Нью Йорку. Там вони зберігаються й досі.

Бібліотека закуповує всі нові українські видання, які появляються на книжковому ринку. Тепер стан бібліотеки такий: маємо 1.140 книжок в українській мові і 75 в англійській, а разом 1.215 примірників.

Забезпечено й далі поширення бібліотеки, на яку наше Товариство ніколи не шкодувало грошей. Тепер уже нема розтріпаних, напівзнищених книжок. Всі вони в гарному вигляді, оправлені, розкладені в книжкових шафах.

Великий жаль, що ми не можемо подати точних відомостей, як розвивалася бібліотека з року в рік. А це тому, що раніше вона не мала обліку й каталогу. Тепер же заведено запис: скільки книжок придбано за рік, скільки подаровано, на яку грошову вартість.

Ми віримо, що наша бібліотека, вступаючи в друге півстоліття свого існування, буде неухильно збільшуватись і приносить ще більшу користь тим, хто нею користується. І тут ще раз мусимо згадати добрим словом тих піонерів, ентузіастів бібліотечної справи, які на голому місці розбудували, запалили це культурне вогнище, що освітлюватиме дорогу сучасному й майбутнім поколінням.

В умовах дальшої окупації України, нищення її друкованих скарбів, кожний культурний осередок на еміграції являється тим рятівним човником, що допомагає зберігати нашу духовість, наші історичні традиції, які топчаться й нищаться жорстоким московським наїзником. Ми можемо сподіватись, що коли прийде час нашого національного визволення, бібліотечні еміграційні осередки великою мірою прислужаться Рідному Краєві, який завалений тепер російською літературою і не має того книжкового асортименту, що його маємо ми.

Наша бібліотека відчинена для всіх українців, незалежно від того, чи вони перебувають членами УНДому, чи ні. Ніхто не мусить платити жодної вкладки і грошей за користування книжками. Наше єдине бажання полягає в тому, щоб далі ширилося коло відвідувачів і чи-

тачів бібліотеки, щоб вона охоплювала все більшу кількість наших людей.

Кожного року бібліотекар на річних зборах Товариства здає звіт про діяльність бібліотеки: скільки набуто нових книжок, скільки подаровано, а також яке число читачів зареєстровано було на протязі відчитного року.

Тепер бібліотека УНДому може похвалитися не лише повним порядком у ній, а й різноманітним асортиментом книжок, розрахованих на кожний вік і на кожний ступінь освіти.

Бібліотека має повні збірки наших найславніших письменників. Т. Г. Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Має енциклопедії й книжки з історії, археології та економіки України, а також історію українських Церков і святе Письмо найновішого видання.

Є багато книжок, що змальовують минуле України, починаючи з княжих часів, монгольських і татарських навал, польської займанщини, російської займанщини і нарешті окупантів останнього найчорнішого періоду — московських большевиків.

Не бракує в бібліотеці й мистецької літератури, зокрема, перекладної. Є всі річники УН-Союзу та УРСоюзу, газети та журнали українською мовою з Америки, Канади й Європи.

Треба сказати, що раніше на терені м. Рочестеру була не одна українська бібліотека, а декілька. Вони мали також подостатком книжок, але чомусь не збереглись до сьогодні й припинили своє існування. Свій успіх ми завдячуємо проводу Товариства, який хоч і змінювався не раз, а проте завжди дбав про цю важливу галузь громадської праці.

Ми повинні згадати добрим словом тих наших людей, що найбільше вболівали і вболівають за долю бібліотеки. Це — Володимир Гавриляк, довголітній секретар Товариства, любитель книжок. Він вклав багато праці в розбудову бібліотечної справи. Виготовив картотеку книжок, збирав книжки між членами Товариства, переводив закупи нових видань.

Також активний член Товариства і громадський діяч — Любомир Білик. Ставши бібліотекарем, він перевів реєстрацію книжок, зробив каталог за алфавітом показником авторів, досконало впорядкував усе бібліотечне господарство.

Американці дуже уважно ставляться до своїх бібліотек, розуміючи, що вони є головним осередком народньої освіти. Цю традицію повинні перейняти й ми, дбати про збереження українського друкованого слова, тим більше такого, яке заборонене в Україні фашистським радянським урядом.

Назагал ми можемо гордитися своєю бібліотекою. Хоч вона не така велика, але за п'ять-

десять літ зробила безсумнівну корисну справу: з неї черпали свої знання кілька українських поколінь, вона значно спричинилася до культурного й політичного розвитку нашої громади.

Реєстр читачів показує, що бібліотекою користується 115 людей. Бібліотеку відчинено двічі на тиждень: у вівторок і в п'ятницю, від 7 до 8 год. вечора, а на випадок наглої потреби, можна завжди скотактуватися з бібліотекарем і він видасть потрібну книгу.

Звертаємося до наших людей із проською: Якщо б хтось мав уже прочитані книжки, подарувати їх бібліотеці. Там вони зберігатимуться для теперішніх і майбутніх поколінь, творитимуть духовий скарб української громади. Цінні видання бібліотека компенсуватиме грошима.

Ще раз подякуємо основоположникам нашої бібліотеки. Вони кинули шляхетне зерно, і з нього виросло дерево, що буяє ось уже 50 років.

Віriamo, що і в майбутньому бібліотека Народного Дому приносить людям духову користь і буде розвиватись до тої міри, щоб зайняти провідне становище серед усіх існуючих у Рочестері національних бібліотек.

Будуймо й підтримуймо всією громадою читачів нашої самоосвіти й свідомости. Це — найбільш благородний наш обов'язок і залюрука здійснення визвольних прагнень українського народу.

Василь Іванців

Письменики Улас Самчук і Анатоль Галан з урядниками Т-ва — 27 листопада 1966 р.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

ПЛЕКАННЯ РІДНОЇ ПІСНІ

(Рочестер, Н. Й.)

Життя української іміграції в Америці протікає під знаком тяжкої праці, буденних злиднів та щоденних турбот. Українському робітникови нема коли звертати увагу на потреби духа, на освіту, а тим менше на мистецтво. І це безумовно відбивається на всьому життю українських людей в Америці і робить їх твердими, гострими, часто непривітними. Крім того ця відсутність рідного мистецтва, яке є одною з найважливіших ознак приналежності до якоїсь народності, улегшує винародовлення. Діти, а навіть і старші скоро забувають рідний край, свою народність і свої звязки з нею, тому що їх з тою народністю майже нічого не вяже: старші ще живуть споминами, та молоді, тут роджені Українці вже не мають майже нічого спільного зі своєю нацією, не знаючи ні української мови як слід та не видячи в тій їй майже чужій Україні нічого такого, щоб можна цінити вище, а бодай так само, як американське життя, не находячи в ній нічого, що можнаб любити.

Рочестерські Українці, йдучи за покликом свідомих членів своєї громади, зрозуміли потребу такого культурного життя для своєї колонії. В Рочестер є кілька шкіл, де вчать українські діти своєї мови, а в послідньому часі заклалося тут товариство, яке має на меті плекання української пісні. Це Українське Музичне Товариство, яке закладено тут недавно, має на меті об'єднувати всіх тих Українців, яким дорога рідна музика і рідна пісня. До нього можуть належати і вже належать Українці без різниці на свої політичні погляди, на релігійні переконання чи партійну приналежність. Їх ціль — плекання рідного мистецтва.

При товаристві заложено в першу чергу Український Хор і запрошено до нього на диригента члена славного Українського Національного Хору — добродія Сорочинського. Під його проводом відбуваються проби і наука співу і то з таким захопленням, що хор збирається на 9-те серпня, себто по шеститижневій підготовці виступити вже з великим публичним концертом. Рочестерські Американці, які пізнали українську пісню з виступів хору Кошиця, зацікавилися і тим українським концертом і збираються теж прийти послухати нашої пісні. Це накладає обов'язок на рочестерських Українців прибути громадно на цей перший виступ свого молодого хору. Тимбільше, що від успіху цього концерту в великій мі-

рі залежатиме дальший розвиток і поступ Музичного Товариства.

Крім пісні, це нове товариство задумує плекати теж і музику та закласти окремий оркестровий відділ і аматорський кружок. В цей спосіб рочестерська українська громада випонить дотеперішну прогалину в своїм життю, внесе у нього теж і культурні цінності та піднесе культурний уровень своїх членів. Воно матиме велике значіння передовсім для молодшого покоління, котре побачить, що за словом Україна, крім неволі, нужди і вічної боротьби ховається ще й велика краса і велике, цінне мистецтво, а теж покаже і другим народам, з якими нам в Рочестер приходиться стрічати, що ми не даром домагаємося від людства справедливості і рівноправності, а що вносимо у міжнародну скарбницю і свої, високовартісні цінності.

Симпатик Всього Доброго.

"Народна Воля", 5 серпня 1924

УКРАЇНСЬКИЙ КОНЦЕРТ В РОЧЕСТЕР

В суботу 9. серпня відбувся в Рочестер в литовській "Галі Гедиміна" перший концерт рочестерського Українського Громадського Хору. Концерт цей то перший виступ нашого Музичного Товариства, котре заклалося в Рочестер перед двома місяцями і поставило собі завданням плекати рідну нашу музику.

Треба признати, що цей перший виступ вдався вповні. Публика дописала, як рідко і вже перед початком концерту наповнила галю так, що багато людей мусіло стояти; мимоволі приходило на думку, що Українцям в Рочестер здалося побудувати свою власну, велику галю, в якій моглоб вигідно поміститись і сидіти наважніше число людей.

Та вернім до самого концерту. На його програму склались десять хорових точок і чотири сопранові соля, — все це твори українських композиторів: Лисенка, Леонтовича, Кошиця, та Бонковського. Хором проводив д. Л. Сорочинський, член звісного Українського Національного Хору, котрий під проводом Олександра Кошиця обіхав в минулім році з таким успіхом всю Америку; сольові точки відспівала п. Таїсса Сміловська, супровід фортепяно-вий обняла п. С. Климців.

Хорові точки випали прекрасно. Треба дивуватися, як цей молодий хор, котрий щойно недавно складено з двох осібних хорів, зумів за 12 проб, себто за 18 годин науки вивчитись

так добре і точно стільки різних пісень. Правда, у цьому концерті брали участь такі члени, котрі вже давніше займалися співом, як товаришки К. Гнаткова, Пічак, Ю. Січинська, Ю. Швець, М. Юркова та товариші І. Головка, Грошевський, І. Колодзінський, П. Ладовський, Я. Пригода, С. Сверида, М. Яцула і інші, котрих імен не памятаю. Та найбільша заслуга в цьому, що концерт випав як слід, належить безперечно добродієви Л. Сорочинському, котрий вміло, з великим знанням і з великим замишуванням вишколив співаків, Грімкі оплески, котрими публіка нагороджувала кожную точку, були доказом на скільки його праця вдалася а рочестерська громада її оцінила.

Це ж там співалися українські пісні, виявлялася українська культура, та культура, до якої зголошують свої права і яку реклямують як свою Росіяне, Жиди та хто хоче і не хоче. Українські пісні, українські танці та українські строї можна часто почути та побачити на американських сценах, як російську музику та як російське мистецтво. Ними хваляться другі народи, а що гірше, часто змінюють їх і опоганюють до непізнання.

Таму починання рочестерської громади, щоб закласти окреме товариство для плекання рідної музики і співу та цей перший концерт, на якому і свої і чужі мали нагоду почути в знаменитім виконанні чисту, несфальшовану мелодійну українську пісню, заслуговують на велике признание. В цей спосіб виховується і серед своїх людей любов до власного мистецтва і чужинцям дається спробою познакомитись з тим чарівним скарбом української культури, яким є українська музика.

Щоб далі виконувати своє завдання, і щоб — як це зазначив т. Братусь у короткій промові при кінці концерту — з кожним днем і з кожним виступом співати краще і досконаліше, хор думає і надалі пильно продовжати свою роботу, а крім того закласти ще й музику. На ту ціль призначено теж і дохід з концерту. Пізніше, коли вже все буде наладжено, то товариство задумує вживати своїх фондів також і на допомогу українським культурним цілям в старім краю.

Треба ще додати, що на концерті був присутний диригент Українського Національного Хору, професор Олександр Кошиць і що він був незвичайно вдоволений поступом, котрий виявив наш рочестерський хор.

Володимир Гуряньський

"Народна Воля", 1924 р.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

Рочестер, Н. Й.

В нашій громаді життя народне розвивається гарно, народна робота в Рочестер не заспає. Ріжні товариства майже що суботи устроюють підприємства на дохід своєї каси чи на поміч краєви.

Священником в нашій громаді є о. Турула, ширий громадський діяч; таких священників в Америці дуже мало. Побажавбим рочестерській громаді, щоби ніколи не утратила тако-го душпастиря.

Дякоучитель в нас п. Грушецький, чоті ік смирний, розважний, добрий український патріот, бере живу участь в кожній громадській роботі. От зараз в нас є гарний громадський хор з чоловік 45, в котрім п. Грушецький помімо своєї праці при церкві не опускає ані одної хвилини, таких дяків треба кожній громаді.

Український громадський хор має гарну повагу в нашій громаді. Провідником хору є п. Леон Сорочинський, член Капелі Олександра Кошиця. Жаль, щоби такий хор не був більше нігде знаний тільки в Рочестер.

Наші громади в Америці повинні постаратися, щоби цей хор витягти поза мури Рочестерські, як писав професор Олександр Кошиць про цей хор в Н. В., тай знаю, що написав і в Свободу, однак висилкою сам не займався а поручив цю справу другим людям, однак ся допись зістала не вислана до Свободи і по нинішній день. Каже п. Сорочинський, що цей хор може сміло продовжувати працю Української Капелі Олександра Кошиця по Америці.

Однак шкода колиб мав цей хор довго не існувати зі сторони фінансової. Хор узяв на себе удержання учителя. Як для такої організації, тяжко буде журитися беззастанно фінансовими справами. Тому наші місцеві товариства і братства повинні старатися помагати хор нашій громаді. Єсть в нас шість відділів У.Н. С., два відділи У.Р.С., три відділи Провидія, єсть ще кілька інших товариств політичних і освітніх. З відділів У. Н. С. найбільші і найсильніші два відділи, а то: Братство св. Йосафата і Тов. Вільні Козаки.

Є також в нас ще дві групи, котрі у громаді не популярні. Це церковна громада евангелістів і група більшовиків. Ці останні це уже майже забуті людьми. При кожній групі існують українські школи для дітей.

В школах двох, церковній і світській найбільше гуртується дітей в школі Вільних Козаків, школа ведеться уже третій рік. Школу удержують з оплат за діти і з підмоги Тов. Вільні Козаки з каси. Також що зими відбува-

лась школа старших учення англійської мови.

Родичі нехай тямлять, що школа єсть скарб чоловіка, тому посилайте дітей в школу.

Єсть в нашій громаді Центральний Комітет, зложений з усіх Братств і Товариств, котрий тільки займається підмогою краєви. Є також два комітети повітових: Рогатинський і Калуський, котрі стараються помагати школам в своїх повітах і народним домам. Усю роботу на поли політичним переважно ведуть люди з Рогатинщини, тому, що в нашій й громаді переважно більшість мешканців з Рогатинщини і калуського повіту.

Та однак одна справа в нашій громаді заспа, а це справа української салі (Народного Дому). Єсть в нас і тепер малий Український Дім, власність Тов. Вільні Козаки, котрий не відповідає на приміщення Товариств і Братств. Однак хотяй малий цей домок Козаків, 316 відділу У. Н. С., усеж все життя народне при нім гуртується. Оце власне примір, що наші доми єсть розсадниками нашої культури. Тому пишучи про рочестерську громаду, про котру єсть що писати для похвали, стидаюся писати, що в тій громаді, в котрій провідників стільки яких захочете, а Українського Дому нема. Товариство У. Н. С. Вільні Козаки думає підняти будови гарного будинку, тому хай кождий щирый громадянин сприяє тій так важній справі. "Свобода", Ч. 228 --- 1924

ПРОФЕСОР О. КОШИЦЬ ПРО КОНЦЕРТ В РОЧЕСТЕР

9 серпня в "Литовській Галі" міста Рочестер відбувся урочистий концерт хору Української Громади під орудою члена "Українського Національного Хору" д. Л. Сорочинського.

Концерт можна назвати серйозним і вдалим зо всіх поглядів. Чуроблюванні української народної української пісні в обрібці Лисенка, Кошиця і переважно Леонтовича, надавала концертів великого інтересу з боку музичного змісту. В цьому концерті можна було прослідкувати зміну в музичному оброблюванню української народної пісні від її початку (Лисенко) до останніх днів (Леонтович).

Школа арранжировки і її прінципи zostались непорушні, як того вимагає самий характер твору: пісня повинна бути піснею; за те художні засоби трактовки значно змінились, розширивши музичну палітру мистця. О скільки голосоведення у Лисенка звязано мельодією і в її межах утворює тільки гармонію пісні, — остільки в арранжировках останнього часу воно є вільне, мистець бере за основу своєї роботи не тільки мельодію, а й самий зміст пісні, утворюючи з неї цілу музичну картину. Він трактує мельодію не тільки як самоціль, а як

і засіб до нових музичних осягнень в цілях освітлення різних моментів в розвитку цілого предмету. Через це в такій трактовці пісня набирає надзвичайного інтересу, як музична картина не міняючи своєї форми і зостаючись весь час піснею. Така робота вимагає від композитора надзвичайно тонкого почуття музичної форми її складу і великого музичного смаку. Треба сказати, що це є в загально-музичній літературі цілком нова музична форма, витворена спеціально українськими композиторами. Її ми не знаходимо у других народів, де пісня або сама втратила народний характер, або в обробці композиторів перетворилась в який хоче музичний кусок тільки не в пісню.

Через це і виконання такого твору вимагає від дірігента не тільки подрібного знання самого твору і його характеру, але й найтоншого відчуття самої суті його. На своєму віку я бачив не мало дірігентів, в руках котрих пісня не лиш тратила свій характер, а прямо таки тратила свій інтерес для слухача: бо й ритми були ще не ті, які вимагались твором і окремими його частинами, а й сама будова окремих частин твору в мент його звучання тратила свою гармонійність і стройність. Від дірігента в даний мент вимагається не тільки індивідуальне переживання твору а й відчуття тайн самої глибини гуртової народної художньої творчости. В противному разі виконання пісні буває мертве і неділаюче. Через те то так рідко можна зустріть дірігента, чи виконавця взагалі, який міг би зацікавить музичновихованих слухачів такою, на перший погляд, простою річчю, як народня пісня.

По ширости признаюсь, що мені, як фаховцеві на цій ділянці мистецтва, не дуже хотілось іти на цей концерт, бо я боявся розчарування яке тим буває більше, чим більше розумієшся на речі і чим більші вимоги ставиш до неї, коли ці вимоги не задовольняються.

Але несподіванно концерт Рочестерського Громадського Хору обрадував мене зверх міри. На протязі досить великого програму мені ні разу не прийшлося не тільки "музично терпіти", або скучати, навпаки цікавість і музичне задоволення зростали з кожним номером більше й більше. Ні одна музична рисочка партитури не пропала даремно, ні одна деталь звукової матерії не була порушена. Правильно взятий ритм в кожній пісні не турбував слухача і дозволяв спокійно вслухатись в роботу дірігента, слідкувати її і бачить методи і наслідки трактовки музичного твору. А художня правдивість робила насолоду тим більше, що усе було переконуюче і ні над якою подорожницею не приходилось мучитись, щоб погодитись з нею. Д. Сорочинський блискуче вит-

римав іспит на дірігента і показав себе не тільки знавцем народної пісні, але й музиком з добрим художнім смаком. Приємно було відчувати, що п'ятирічна робота над піснею в "Українським Національним Хорі" не пропала для нього марно. Диригентський рух у нього пезний, точний і приймний для ока. Що торкається хору, то він справився зі своїм завданням блискуче. Аматорському хорові робітників не можна, звичайно, ставить таких вимог, як хорові фаховому, особливо з звукового боку. Але те, що дав цей хор, перевищило всі мої очікування: передо мною був справжній, досвідний хор, якому не страшні навіть більш серйозні труднощі, ніж ті, які він переміг. Не хотілось вірити, що така праця зроблена на протязі всього шести тижнів, тим більше, що це не було переживання чужого репертуару і чужої праці, а програм був уложений д. Сорочинським з цілком нових, неспіваних річей. Басова партія була трохи замала для такого збору, однак це не зменьшувало загального враження звучності і цільності звука. Мягкі, приймні сопрани і чудові, міцні молоді тенори надавали хорові закраску свіжості і бадьорості. Особливо приємно було слухати гарні масові атаки звука. Успіхови концерту багату поміг виступ члена "Українського Національного Хору" пані Таіси Сміловської, яка чудово і з великим смаком відспівала декілька сольових номерів.

Концерт зробив як найкраще враження і треба дивуватись тій відданості і любові до своєї праці як дірігента, так і членів хору, які за такий короткий час зробили те, що вдається тільки довгою і тяжкою працею.

Від широкого серця можна побажати, щоб така праця не обмежувалась стінами "Литовської Галі" і навіть містом Рочестером, а була винесена на вищу естраду і в більш широку публіку. А на це хор має повне право. Цінна така робота й через те, що не тільки виховує і плекає любов до Українського мистецтва в широких масах, але й знайомить з ним чужинців.

Щира подяка і низький поклін хорові і його провідникові від всіх, хто любить український нарід і його пісню.

Олександр Кошиць

"Народна Воля", ч. 103, червень 1924

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Рочестерський Громадський Хор, під проводом добродія Сорочинського, був запрошений вересня 27. с. р. на концерт до презбитеріянської церкви в Гріс, Н. Й.

На концерті були самі Американці, котрі належать до цієї церкви.

Хор відспівав вісім українських пісень. По кожній пісні публіка нагороджувала грімки-

ми оплесками, так що хор мусів відспівати декотрі пісні по два рази.

По скінченню концерту (повисше згадані люди) десятьма автами відвезли Хор до Рочестер.

Жовтня 1. с. р. відбулись збори Укр. Горожанського Клубу в церковній сали під ч. 303 Гудсон Еве. На цих зборах був присутній пан Джон Й. Мек Інерней, котрий, з республіканської партії кандидує на конгресмена з 38 дістрікту. Пан МекІнерней в коротці обговорив про деякі американські закони, та вияснив яке значіння має кождий горожанин Америки.

Між иншим говорив, що знає українську історію, та знає і Українців добре. Говорив: -- Ви всі є робітниками, так і я колись був, та доказував, де працював. Найбільше говорилось про те, хто з Українців є горожанином Америки, щоб в днях 17. і 18. зареєструвались а відтак голосували на МекІнернея.

На цих зборах було поважне число членів та всі спокійно вислухали бесідників, як Американця так і українських, які заохочували, щоби українські горожани голосували на республіканців. Чи хто послухає, то питання. Однак можна було побачити, що не всі члени були вдоволені республіканським бесідником.

Жовтня 6-го с. р. розпочалась діточа школа при товаристві Вільних Козаків.

До школи діти можна записувати кождого вечора, аж доки не буде сая заповнена. Котрі родичі бажалиб свої діти посилати до української школи, то нехай спішуться, щоб не забракло місця, бо місця є вже мало.

Заходом Укр. Громадського Хору і співпрацею всіх українських товариств, братств і сестрицтв та кружків відбудеться в нас урочистий концерт в честь славного професора Олександра Кошиця, 1-го падолиста с. р. в сали Амальгамат при Клінтон Аве. Цим концертом не тільки повинна заінтересуватись рочестерська громада, а взагалі всі Українці в Америці.

В. Г.

"Свобода" 1925

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ ХОР В РОЧЕСТЕР І ЙОГО ВИСТАВИ

Переглядаю кожен число Свободи, чи хто з наших громадян не туркне дещо про виставу Українського Хору п. з.: Повернув із Сибіру. Хотяй воно вже й пізно писати про хід вистави, та однак думаю бодай торкнутися цього, що надає кождій виставі поваги.

Усяка добре викінчена робота мусить бути зроблена людьми, котрі мають практику ту роботу в дійсности випустити зі своїх рук як вишлюфований кришталь.

Це мається з усякими нашими товариствами, хорами, аматорськими кружками, і усякими іншими товариствами.

Український Хор в Рачестер заслугоє на громадське підперте з боку нашого громадянства за умілу працю, не тільки мистецтва, але й на полі громадським. От хочби це, як довідуюсь, Хор був наняв для своїх підприємств дві суботи, однак другі місцеві товариства наняли й собі ці самі дні, та Хор, щоби показати солідарність громадську й свідомість, відкликав свої підприємства, на день пізніше. От примір для других товариств. Щодо Хору то він кождому відомий в нашій громаді з концертних виступів. Та він відомий і в чужих, котрі мали нагоду чути Хор в галі Амалгамейтед з нагоди обходу юнією російської революції. На те свято був запрошений наш Хор. Там він відспівав українські пісні і сая невгамовувалась від оплесків, так що я самий чув, як приступали люди до диригента Хору д. Сорочинського і заявляли, що ніщо їх так не захопило на тім святі як наш Хор, бо це не хор, а музика.

Воно і справді якийсь чудний той Хор. Так сядеш, слухаєш, починає хор спів, думаєш, щось нове, пічне якусь пісню, що ще не чув, аж вслухаєшся, де там, пісня не нова, а чогось звук пісні інший, і думаєш, що не людські то голоси, а музичні інструменти.

Тепер пару слів про драму: Повернув із Сибіру. Драма досить цікава і не легка до відігнання. Нераз бачив уже згадану драму та думаю, що нема в ній нічого вартного. Отак собі писанечко. Та коли бачив, як цю драму грав Хор з Рачестер, то думаю, що це цілком не ця драма, що зовуть: Повернув із Сибіру. Рухи кожного аматора надали таку вагу драмі, що чарували кожного присутного. Співи в згаданій драмі перший раз я чув, хотяй бачив згадану драму разів пять в кількох місцях.

Мушу правду сказати і без встиду признатись, що перший раз я в Америці бачив, щоб так старанно і уміло хто вмів взагалі грати наші представлення. Рачестерська громада мусить бути горда, що пишається такими гарними людьми, як співаків Хору, котрі стоять на рівні з дійсними артистами.

Тому бажавби я, щоби хор старався частійше виступати перед людьми на сцені. Зачуваю, що на 22-го с. м. Хор задумує відіграти драму: Душогуби. Щастя Боже, много людей, а я певно не пропущу нагоди, щоби не подивитись на свою рідну драму.

Рачестерці: — Хай вас не бракне на згаданім представленню. Підіпріть свій Хор, а мати-мете славу на цілу Америку.

Знаю вже з попередніх часів мого побуту в Рачестер, коли заходив на якенебудь пред-

ставлення, що усе треба було звертати увагу людям, щоби уважали на дітий і т. д., та цим разом людей мов хто поприковував. Сам кожний собі ставив питання. Чи не перший раз бачу людей, що розуміють, що це український театр.

Не знаю, чи це аматори людей причарували, чи в дійсности Рачестерці не то, що земляки з других міст.

Гість з околиці
"Свобода", 18 падолиста, 1925

ВІД РЕДАКЦІЇ

Український Хор в Рачестер zorganizував і веде вельми талоновитий диригент д. Сорочинський, бувший член Української Національної Капелі під управою д. Ол. Кошиця. Сей Хор під кермою д. Сорочинського виступав з концертом підчас конвенції У. Н. Союза в Рачестер, Н. Й. Всі делегати, що були на сьому концерті, безперечно признають, що були очаровані співом сього хору. Д. Сорочинський ледви кілька тижнів учив сей хор тих пісень, що їх співав на концерті, а всякий мусить по совісті признати, що щодо артистичного викінчення не дорівняли-б йому другі хори, хотяйби вчилися роками. Було видно, чого може довершити дійсний талан д. Сорочинського. Тому було-б добре, якби другі громади запрошували до себе хор д. Сорочинського і брали собі з нього приклад.

ВИСТУП УКРАЇНСЬКОГО ХОРУ В РОЧЕСТЕР

Читаємо в газеті "Рочестер Демократ енд Кронікел" (6-го мая), що Український Громадський Хор в Рочестер своїм виступом 5 мая займав одно з перших місць в Музичнім Святі, яке давало місто Рочестер.

Українська програма була одна з найліпших, пише та газета, не тільки тому що українська народня пісня так високо стоїть, але й тому, що треба дати високу оцінку її виконанню. Окрім українського виступали на святі: польський, німецький, жидівський, литовський, французький, шведський, італійський і різні американські хори разом тридцять один хорів, але ні оден з них, навіть професійні: "Фестівал Корус" де всі співаки пройшли музичну школу, що працює вже девять років, і "Хор Музичної Школи Істмана", не дістали такого признання.

До успіху українського мистецтва причинились теж танки укладу В. Авраменка. Танцювали танок "Катерина" під спів хору дівчата: Пригода Марія, Боровська Анна, Луцишин Катерина і Нелтак Юлія, — хлопці: Батрак Володимир і Куцій Василь. "Козачок Поділь-

ський” танцювали діти: Гнатків Клявдия і Майка Степан. Найбільші ж оплески дістала Анна Кучмій (їй всего пять літ, учениця кіндергарден), що танцювала сольо “Козачок Подітський” в супроводі восьмилітного талановитого скрипака Мирослава Цицика. Зараз по тім наша маленька танцюристка дістала запрошення виступати на різних містових шкільних концертах, і всюди вона ходить та здобуває признання українському танкову.

Ці танки були вивчені з приводу цього музичного свята Авраменковими учнями Юлією Січинською і Л. Сорочинським.

Програм хору був такий:

Через поле широкее, К. Стеценко; Коза, М. Леонтовича; Ой вийду я на вулицю, М. Леонтовича; Та орав мужик край дороги, О. Кошиця; На вулиці скрипка грає, О. Кошиця; Страшний Суд, Демуцького.

Зо всіх пісень найліпше вийшла і найглибше вражіння зробила пісня про Страшний Суд. Особливо сподобалась басове тріо і несподівані соля: сопрани Катерина Гнатків і Олена Романська, бас Павло Ладовський та тенор Іван Колодзінський.

Рочестерський хор працює під орудою Л. Сорочинського, колишнього помічника Кошиця, оце тільки пятий місяць. Правда, частина співаків співала з Сорочинським тому два роки, але більшість жіночого персоналу це новий здобуток хору, здебільше бувші учні Української Народної Школи, що її вело товариство “Вільні Козаки”. Як би так все нове покоління наше уміло по українськи — то значить, як би родичі допилювали — і як би всі хто має слух і голос пристали до хору, то на другім музичнім святі за рік українці могли б мати вдвоє більший хор, (тепер там 75 співаків) і здобулиб ще більшу честь рідній пісні і своєму народові. А до того немає ніякої перешкоди лише брак Народного Дому.

Родичі повинні зрозуміти, що для добра їх власних дітей треба такого дому, де молодь сходилабся, пізнавали одні других, вчитися нашої мови, пісні, танку, драматичної штуки, і бачили, що молодий американець українського роду не потребує стидатися своїх людей і того народу з якого його батьки вийшли. А він не застидається, тільки гордий буде, і до власних батьків з більшим поважанням віднесеться, коли дізнається про нашу історію і полюбить нашу народну пісню та театр. В Рочестері вже є певне число дітей в середніх школах і де кілька родин збирається післати своїх, як доростуть. Чи не буде це приємно вгледати отих школярів, і врешті всіх молодих людей що читали отаку замітку у Герстовій газеті “Рочестер Сондей Америкен”:

“Великий Український Хор — це одна з най-

ліпших співацьких організацій в нашім місті. Це певно приємно побачити кожному хто пам’ятає як часописи, котрі є власністю Герста, в Бостоні, в Нью Йорку і в інших містах звичайно ставилися неприхильно до українського імігранта і до України взагалі, називаючи українців погромщиками та заперечуючи навіть право нашому народові до самостійного життя окремого від Росії, бо мовляв, в українського народу нема ні своєї історії, ні мови, ні національної культури.

“Народня Воля”, 29 травня 1928 р.

МУЗИЧНЕ СВЯТО В РОЧЕСТЕРІ

Музичні свята які від недавна улаштовуються в більших містах американськими громадянськими організаціями, мають добру ціль по-знайомити національні групи, що живуть одна біля другої нічого про себе не знаючи, і показати “стопроцентним” американцям”, що ті недавні імігранти дорівнюють артистичною здібністю та й хистом до організації, культурністю, розумом і енергією давним імігрантам з Західної Європи, англійцям, айришам, німцям та скандинавцям. Українці повинні користати з цієї нагоди. Повинні наші товариства організувати добрі хори в кожному місті де люди наші живуть і приймати участь в музичних святах де вони тільки бувають...

В Рочестері Музичне Свято продовжувалось чотири дні, 2, 3, 4 та 5 мая і виступало два українських хори: громадський під проводом М. Сорочинського і церковний під проводом Ф. Грушецького. Церковний хор співав в середу 2-го мая і мав в програмі самі церковні пісні. Він теж дістав велику похвалу. Співали добре, особливо відзначилася з своїм сольо Марія Климців. У неї гарний альт і варт над ним працювати. Треба зазначити, що оба хори працювали в згоді, і многи співаки Громадського хору прилучились до Церковного, коли цей виступав.

Мирослав Січинський

“Народна Воля”

ЛИСТОПАДОВЕ СВЯТО (Рочестер, Н. Й.)

В неділю, 13-го листопада, Український Народний Дім святкував 20-літню річницю листопадового зриву. Свято розпочалось в 7-ій годині вечером вступним словом, котре виголосив Стефан Герега. Він вкортці згадав бо-ня українського народу, та з пошаною спомінував героїв, що в ній поклали життя. Опісля ротьбу, що почалась в 1918 році за визволення Молодечий Хор відспівав кілька стрілецьких пісень під управою Софії Дорофей. Спів зро-

бив дуже гарне вражіння на присутніх. Цей хор недавно заснований, а вже виконав кілька концертів, а також виступав перед американцями, котрі хотіли почути українські пісні. Молода диригентка вкладає багато енергії, щоб вивчити цей хор на один з найкращих у Рочестер.

Далі на святі виступила наша рочестерська співачка Катерина Гнатків з сопрановим сольом при акомпаніменті своєї дочки. Вона захопила слухачів добре підібраними піснями і гарним, звучним, виробленим голосом.

Святочну промову виголосив проф. Никифор Григорій, якого присутні привитали рясними оплесками. Він згадав, що двацять літ тому невелика горстка старшин і жовнів Січових Стрільців під проводом сотника (пізніше полковника) Дмитра Вітовського кинулась у бій за визволення свого народу. Вони не зважали на те, що ворожі сили були значно більші. Вони знали, що коли вони не освободять самі свого народу, то ніхто їм не дасть волі. Хто вони були, оті Січові Стрільці? Це були селянські сини і селянська інтелігенція, якої предки думали за визволення свого народу ще від 1775 року. У перших рядах між ними були соціалісти радикали. Бесідник згадав також героїчне повстання на Великій Україні проти німецької армії і московських офіцерів. Підняло цю боротьбу 900 стрільців, що не боялись виступити на бій проти двіста тисяч німецької армії. Протягом короткого часу українська земля була увільнена від німецького війська. Так боролися українські люди по обох боках Збруча. Пізніше під непереможним натиском сильних ворожих сил мусіли здати Україну на поталу ворогам. При кінці бесідник сказав, що український нарід тільки тоді зможе визволитись, коли всі українські партії і люди, котрі хочуть вільної, демократичної, соборної України, об'єднаються і спільним зусиллям планоно і завзято стануть до боротьби за свою державу.

Промова проф. Н. Григорієва зробила дуже сильне вражіння на присутніх, які її довго оплескували.

Опісля танцюристи зі школи В. Куція відтанцювали кілька народних танців. По тім Анна Парута при акомпаніменті С. Дорофєй відспівала кілька пісень. Вона має приємний голос, котрий дуже подобався публіці.

По англійськи промовляв до молоді голова Українського Робітничого Союзу, т. Мирослав Січинський. Він сказав, що українського народу є поверх сорок мільйонів, з великим простором землі, котра має в собі природні багатства, але користають з них сусідні держави, бо український нарід двацять літ тому знову втра-

тив свою державу під натиском москалів поляків. Тов. Січинський описав, як живеться нашому народови під окупантами і як вони стараються нищити народні дома, кооперативи, читальні, навіть церковні будівлі. Бесідник закликав, щоб разом з своїми родичами помагала нашому народови в ріднім краю, доки наш нарід не створить своєї самостійної республіки і навіть опісля.

Після промови М. Січинського хор співав кілька пісень, а при кінці голова Дому подякував тим, що виступали в концерті, а головню бесідникам, котрі звеличали своїми промовами наше свято.

Василь Іванців

"Свобода", 1938

FOREWORD

There is no doubt in the minds of the best American writers on popular education on the desirability of cultivating on American soil the treasures of old-country folk-lore in song, dance, and melody.

To the extent that those from other shores transmit cultural gifts is the communal life of this nation enriched. Especially is this true of the art of singing by non-professional groups like the various choruses that combined to make a strong impression at Musical Festivals of Rochester.

One of the groups that took part in the Festivals, the Rochester Ukrainian Chorus and Orchestra, is composed of natives of Ukraine and their children born here.

Two thousand Rochesterians of Ukrainian extraction, mainly residing in the Northern section of the city, are skilled workers engaged in local industries. Yet they make an interesting contribution to the artistic life of Rochester in the perpetuation of folk-music. Ukrainians, where ever they go and whatever they do, are born singers. Their heritage is a rich, varied, and colorful body of folk songs.

"One of the best singing organizations in our town" . . . "a chorus that sings its music with spirit and understanding. Its performances have attained more than local reputation," newspaper critics have said after previous performances of the Rochester Ukrainian Chorus. High tribute has also been paid by Doctor Howard Hanson, director of the Eastman School of Music.

To help their children learn these songs and to enrich their life with an heritage that is theirs only for the asking, the Ukrainians of Rochester united to build a Community House this spring on a conveniently located site.

It is evident that such an institution can serve many social purposes. The House will have a stage for dramatics and folk-dances, a library, an assembly-hall, and a spacious play-ground open to all children. It may thus be useful to a larger neighborhood. English classes for the adults, lodge-rooms for fraternal orders, and lecture-rooms are planned. Lectures on civic and educational topics in English and in Ukrainian will bring their audience in contact with the affairs of the nation, the world, and the city.

The groups responsible for the construction have been gathering funds for this purpose for many years. It is more than probable that the Ukrainians themselves will raise about three quarters of the amount required. They hope that the general public of Rochester, known for its great musical interest, will contribute generously.

This is the ambitious program that the Ukrainians of Rochester have set for themselves. It can be accomplished. A substantial portion of the money required has already been raised. The dream of the Ukrainians of Rochester is about to be shaped in mortar and brick in a community building which will be a pride of the city.

Ukrainian Community House Campaign Fund, Lincoln-Alliance Bank and Trust Co., 33 Exchange Street, E. J. Tuety, Treasurer Campaign Fund.

(From program book — Concert at Convention Hall — April 1, 1930).

ACTIVITIES AT UKRAINIAN CIVIC CENTER

831 Josepir Avenue

ROCHESTER, NEW YORK

- May 1. Лекція в американській мові о год. 4 поп.
- " 2. Проба співу молодечого хору під пров. Miss Dorofey.
- " 4. Збори молодечого клубу. Jr. League.
- " 8. Лекція — дискусія: Social Political and Economic Problems of Labor. О год. 3 поп.
- " 9. Проба співу молодечого хору.
- " 10. Вечірня школа американської мови.
- " 11. Збори молодечого клубу. Jr. League.
- " 11. Проба танців під пров. В. Куція.
- " 12. Місячні збори Тов. Вільних Козаків.
- " 15. Лекція в американській мові о год. 4 поп.
- " 15. Збори жіночого товариства ім. Лесі Українки о год. 3 поп.
- " 16. Проба співу молодечого хору.

- " 17. Вечірня школа американської мови.
- " 18. Збори молодечого клубу. Jr. League.
- " 18. Проба танців під пров. В. Куція.
- " 20. Місячні збори Тав. ім. М. Драгомана-ва о год. 8:20 поп.
- " 22. Лекція в американській мові о год. 4 поп.
- " 23. Проба співу молодечого хору.
- " 24. Вечірня школа американської мови.
- " 25. Збори молодечого клубу. Jr. League.
- " 25. Проба танців під пров. В. Куція.
- " 29. Свято-Концерт першої річниці Українського Народного Дому.
По концерті забава.

Невидиме око — травень 1938

Young Ukrainians in native costumes are members of the Ukrainian Civic Center last night. From left, Marian Lucille Luciow, Juno Gurjansky and Olga Polyvka.
(Times-Union, May 1st, 1938)

THE SINEWS OF A CITY

Part V
The Ukrainians

Love of their homeland as well as adopted land still characterizes the celebrations of peaceful, dance-loving Ukrainians whose homes are in Rochester. Above, left, Helen Knathev of 181 Wilkins St. displays an Ukrainian dance headpiece; directly above from left, the dancers are Mary Yanicky, Caroline Gurjansky, Anna Paruta, all dressed in the colorful festive dress of their native Ukraine.

Rochester's 3,000 or More Ukrainians, Possessors of a \$50,000 Civic Center, Find Happiness in Their Adopted Land and Still Work Together to Aid Their Less Fortunate Friends Across the Sea

РОЧЕСТЕР ВШАНУЄ ПАМ'ЯТЬ ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ

Екзекутива Українського Народного Дому в Рочестері в порозумінню із бувшими співаками О. Кошиця, Катериною Гнатків, Іваном Колодзінським і Юлією Січинською, zorganizували тісніший тимчасовий комітет, щоб вшанувати урочистим концертом пам'ять улюбленого диригента, покійного О. Кошиця. До комітету увійшли: Катерина Гнатків, Іван Колодзінський, Катерина Федьків, Василь Іванців і Юлія Січинська.

Негайно до цієї думки пристали й решта співаків хору Кошиця: Петрунеля Колодзінська і Гелен Романська Білик. На першій нараді в цій справі рішено закликати на головного промовця, а як можливо то і до диригування хором, бувшого рочестерського диригента, Л. Сорочинського, який був не тільки близький приятель, але й помічник покійного.

Комітет порозумівся з Л. Сорочинським і вже одержав від його згоду промовляти на тому святі і диригувати хором.

Рішено скликати до участі усіх співаків, що бажали б вшанувати пам'ять Ол. Кошиця. До

існуючого хору мали б пристати усі старші співаки, що колись співали під проводом Л. Сорочинського і бувші співаки самого Кошиця.

Багато із старших співаків уже зголосились до співпраці і таксамо наші молоді сили обіцялись прийти до співу.

Вивченням нового репертуару для концерту має зайнятись Софійка Дорофей, яка теж буде диригувати на цьому святі.

День концерту, який має відбутись в половині березня (марта), буде оголошено пізніше.

Перша проба відбудеться в неділю, 17-го грудня, в 3-ій годині пополудні.

Комітет просить усіх давних співаків і нашу молодь пристати до нас у цьому ділі, щоб звеличати гідно пам'ять покійного Олександра Кошиця.

Юлія Січинська

"Громадський Голос" 1944

This trio is making a final check on the program for the concert the Ukrainian Civic Center Choir is giving Saturday night in honor of Prof. Alexander Koshetz, Ukrainian conductor and composer.

Left to right are Sophie Doroff, director; Anne Lucyshyn and Catherine Fedkew, Professor Koshetz, who lives in Beechwood, N. J., will attend the concert in the Ukrainian Civic Center at 8:15 p. m.

The Times-Union, April 3rd, 1941

Український Народний Дім
Рочестер, Н. Й.

ВПоважані Панове!

Отримала Вашого листа, як також і чека на 125 дол. на видання творів проф. Олександра Кошиця.

Прошу прийняти мою найщирішу подяку за ваше уважливе відношення до пам'яті покійного проф. О. Кошиця. Будьте певні, що я тих грошей не вживу для себе, а прилучу до тої невеликої суми (200 дол.), що вже маю на видання творів О. К. і які лежать в банку на окремій книжці.

Коли збереться трохи більша сума, почнемо потроху видавати твори пок. О. Кошиця. Тоді будуть видрукувані всі жертводавці. Ваше ім'я також буде серед них.

З пошаною до вас вдячна

Т. Кошиць

З ВІЧА В РОЧЕСТЕРІ

Заходом Українського Народного Дому при 831 Джозеф Евню в Рочестері відбулося 17-го січня віче при участі 200 осіб. Вічем проводив Василь Іванців. Промовляв у справі східних кордонів Польщі Мирослав Січинський.

Після дискусії віче ухвалило вислати телеграму до сенатора Бриджеса з Нью Гемпшир, який недавно критикував президента Розевелта і секретаря Голла за те, що не взяли в оброну Польщі в суперечці за кордони. В телеграмі до цього сенатора сказано:

"Коли Ви критикуєте секретаря Голла і президента Розевелта за те, що вони буцім то не сказали американському народови після Тегеранської конференції, як Польща має бути винагороджена за свою лояльність і великі жертви, то ми звертаємо Вашу увагу, що Україна теж показала велику лояльність і зробила великі жертви для справи аліантів. Коли отже Сполучені Держави й інші аліантські держави гарантують незалежність польському народови в його власній республіці, то таксамо український нарід повинен бути винагороджений що найменше тим способом, щоб за згодою аліантів він був зєднаний на своїй національній території, згідно з волею більшости населення. Одначе, ми хочемо висловити наше глибоке переконання, що такі питання не повинні бути звязувані з сьогорічним сенатськими і президентськими виборами".

"Громадський Голос", грудень 1943

ЯК ПРАЦЮЄ РОЧЕСТЕР

З приходом осінно-зимової пори рочестерська громада відновила свою культурно-освітню працю. Товариства й організації почали правильно відбувати свої місячні сходи та робити пляни праці на найближчі місяці.

Український Народний Дім, при 831 Джозеф Евню, рішив дати в цей сезон серію лекцій на різні теми, в українській і англійській мовах. Перша була лекція тов. М. Січинського на тему "Українці в Канаді", що відбулася в неділю, 25-го жовтня ц. р. Референт, який щойно вернувся з чотиримісячного побуту в Канаді, розказував присутним про життя-буття українських емігрантів у Канаді. Пояснював при помочі мапи, в яких провінціях і околицях найбільше поселялись українці, чим вони займаються, та оповідав про їх громадське життя. Лекція була надзвичайно цікава. Референт своїм, скажу, цікавим оповіданням захопив присутніх слухачів, яких було понад 50, з чого майже половина жінок.

По лекції слідувала коротка дискусія і запити. Присутні з увагою вислухали цілу лекцію і розходились з повним задоволенням, а неprisутні напевно жалуватимуть, що втратили таку добру лекцію.

День перед лекцією, себто в суботу, 24-го жовтня, відбулась в саях Народного Дому велика забава, яку влаштував об'єднаний комітет українців в Рочестері, про який ми вже згадували в Громадському Голосі. Прихід з тої забави був призначений на допомоговий фонд Армії і Маринарки. Учасників забави було понад 350, в тім більшість жінок і молодих дівчат. Впадав в очі брак молодих мужчин, з яких тепер 207 вже служать в американській армії. На забаві були присутні запрошені представники філій новобранців Армії і Маринарки. З поміж них промовляв до присутних на забаві ветеран першої світової війни, д. Геррі Гейнар, а пані Г. Шлегел прийняла прилюдно чек-жертву з чистого приходу з забави, якого було приблизно \$310.

Заходом згаданого комітету рочестерські українці оподаткували себе добровільно по 1 дол. від родини на Американський Червоний Хрест. Ці гроші в більшості різні товариства вже прибирали, на слідує засідання комітету делегати поносять вже зібрані гроші. На будуче комітет плянує підібрати цікаві фільми, щоб висвітлити їх для українців у церковній домівці, а на місяць березень рішено поробити заходи до спільного і величавого відсвяткування роковин Т. Шевченка.

Назагал делегати того комітету працюють до тепер в гармонії. Лише дехто з них за часом забуває, коли є засідання комітету. Одно т-во відтягнуло своїх делегатів з комітету, але є надія, що вони незабаром вернуться і будуть спільно працювати для добра і сили нашої громади.

Заходом відділу 5 Оборони України відбувся дня 1-го листопада — святочні листопадові сходи. Вступне слово мав т. Василь Іванців, голова нашого відділу, а реферат т. В. Гавриляк. Деклямацію "В листопадові роковини" відчитав т. Григорій Боднар. Кілька гарних українських пісень відспівала гр. Катерина Гнатків, знана рочестерська співачка, а її дочка, п. Славка Гнатків, яка щойно недавно покінчила музичну школу, дуже гарно співала англійські й українські пісні.

На кінці годилося б згадати також про участь українців, американських громадян, у передвиборчій праці. Був створений український виборчий комітет, який активно піддержував Волдєна Мура, демократичного кандидата з 38-го конгресового дистрикту. Цей кандидат, професор політичних наук в рочестер-

ським університеті, є загально знаний рочестерським українцям. Він не раз приходив на лекції до нашого Народного Дому, завжди симпатизував з нашими змаганнями, а навіть виступав на наших протестаційних вічах проти пацифікації Західної України. Тому українські громадяни докладали усіх зусиль, щоб допомогти вибрати його до конгресу. Український виборчий комітет скликав віче до Народного Дому на яким промовляв професор історії рочестерського університету, Перкінс, і сам кандидат.

"Let us not hate" is their song. The members of the Ukrainian choir are shown as they participated in Rochester's celebration of the birthday of the Ukrainian poet, Taras Shevchenko. From the left are Catherine Horylew, Marion Luciw, Marianne Gorjansky and Olga Polywska (front). The sang Ukrainian folk songs.

Rochester Democrat and Chronicle
Sunday, March 10, 1940

Крім того комітет влаштував радіо-програму через дві неділі, на якій промовляв за кандидатом в українській мові т. Дмитро Братусь. Програма тривала 15 минут і була переплітана крім коротких промов, оголошеннями і українською музикою з грамофонних пластинок. При тім показалося, як конечно треба видати в Америці добрі й нові українські грамофонові пластинки, щоб при всякій нагоді, на радіо-програмі, чи деінде, не треба було перед чужими слухачами встидатись. На жаль, згаданий кандидат перепавав при виборах і переможцем вийшов його противник. Це доказ, скільки серед тутешніх виборців-робітників є ще впливів реакції і консерватизму.

Рочестер, Н. Й.

В. Гавриляк

"Громадський Голос", грудень 1942

ROCHESTER, N. Y.

The Ukrainian Center here has recently concluded the last in its series of open-forum discussions. They were held every third Sunday in the month for six months beginning last Winter in the Center's headquarters. The last speaker on the forum program had been Dr. Dexter Perkins, profesor of history at the University of Rochester.

Each lecture, attended by large groups of people and held free of charge, made worthy contributions to the general knowledge and education of its listeners. The session will be resumed in the Fall.

UKRAINIAN PATRIOT HONORED AT 126th BIRTHDAY FETE HERE

Songs of a young choir in bright native costumes and readings of poems beloved by many generations, last night highlighted the Rochester Ukrainians' celebration of 126th birthday of the Ukraine's poet and patriot, Taras Shevchenko.

Assembled at the Ukrainian Civic Center, the families of the community heard Shevchenko extolled by Anne Zarodsne, newspaper-woman of Newark, N.J., as "one who believed in democracy when it was worth one's life to believe in it."

"If Shevchenko were living today in the part of Ukraine that has been taken by Germany, he would be the one to rise up and lead a revolt against tyranny," said Miss Zarodsne.

The speaker recalled that the poet was held in prison 10 years for propagandizing his liberal

ideas and that for 24 years of his life he was a slave. It was the "irony" of his life, she said, that he died two months before the Czarist decree that abolished slavery.

Miss Zarodsne, former editor of the "Ukrainian Trend," is now a free lance writer for youth papers, Ukrainian publications and the Newark Star-Ledger.

Among songs the Ukrainians heard last night was "Zapowit," taken from the last words of Shevchenko, meaning, loosely translated, "Let us not hate."

Soloists included Mrs. Anne Paruta and John Petrow. Miss Catherine Fedkew presided. The choir was directed by Miss Sophie Doroffy.

(Times Union -- 1940)

UKRAINIANS TO PRESENT PROGRAM AND EXHIBIT HANDICRAFT AT MEMORIAL ART GALLERY

To promote understanding among nationalities and to enrich American culture by familiarity with that of other countries, the Rochester Y.M.C.A. is carrying on a series of "nationality nights" which were introduced last year. Behind the practice is the theory that if one can know and appreciate the background of at least one person whose origin is different from one's own, a step in international friendliness has been taken.

The first of these nationality nights starts today, Sunday, December 10th, and the Ukrainians of Rochester will present a program of Ukrainian folklore and handicraft at the Memorial Art Gallery, University of Rochester (490 University Avenue). There will be an exhibit consisting of articles donated by Ukrainian people for the *whole month of December*, and every one is urged to loan some article of Ukrainian handiwork or handicraft which they may possess.

The program today (December 10th) will be presented between 1:00 and 5:00 o'clock and is open to all. It will be of short duration so that the people may have time to stroll around the galleries and view the various exhibits. The piece de resistance of the affair will be the Ukrainian Choir which has assembled under the direction of Miss Sophie Doroffy. Since the affair is so close to Christmas, Ukrainian Carols will be included in the program. The following are members of the choir: Mrs. Michael Dimitri, Mrs. John Klodzinski, Mrs. Theodore Kuchmy, Anna Kuchmy, Mrs. Michael Paruta, Mrs. Stanley Mularz, Michaelena Pechak, Mrs. Max Schorochoda, ary Shewchuk, Mrs. Darcy Shonnessey,

Anne Strilec, Olga Sweryda, Mrs. John Swereda, John Holowka, John Hnatkiw, William Hussar, Wasil Ewanciw, John Klodzinski, Theodore Kuchmy, Kost Kolchetsky, John Kucey, Peter Pryzlock, William Popowych, Max Schorochoda, Stephen Sweryda, Stephen Sydor and Joseph Wasylshyn. Mary Klimcow will be the vocal soloist.

No Ukrainian program would be complete without a good Kolomeyka, so Mrs. John Swereda, Amelia Korytko, Anna Kuchmy and Mrs. John Melnyk have arranged special dances for the occasion.

The committee, consisting of Sophie Doroffy, Mrs. John Klodzinski, Anne Krawec, Michelena Pechak, Mrs. Darcy Shonnessy, Mary Stadnyk, Olga Stadnyk and Mrs. John Swereda, has worked long and hard to make this program a success, and it is hoped that all our people will attend to help make a good showing.

(St. Josaphat Church Catholic Advocate, Dec. 1944).

UKRAINIAN FOLK HIGHLIGHT PROGRAM OPENING MUSEUM EXHIBIT SUNDAY

Rochesterians of Ukrainian ancestry will highlight the opening Sunday of the December exhibit of the Memorial Art Gallery with a colorful program at 3:15 p.m. in the Little Theater.

Mrs. John Klodzinski

Ukrainian music and folk dancing will focus attention on the exhibit of Ukrainian arts and crafts.

Appearing in costumes of the Ukrainian homeland, a Ukrainian chorus will be heard in choral numbers and solos of the Christmas season. Folk dancers and soloists, too, will bring some of the spirit of the Ukrainian Christmas to audience.

The Ukrainian group has planned the program and exhibit at the invitation of the Rochester YWCA and the Memorial Art Gallery, the former having presented a similar program in the YWCA building last year. The Ukrainian exhibit, incorporated in the December showing of the Gallery, will be more elaborate than the previous one and may be the beginning of a series of homeland exhibits shown at the Gallery.

Through its "nationality nights" the YWCA has discovered many faucets of art and cultural background in the community. The homeland exhibits at the gallery are an outgrowth of these, the first of them having been planned with the cooperation of Miss Rosina Martella, YWCA intercultural secretary.

Woven and embroidered articles of various sections of Ukraine, carved and painted wood objects, decorated Easter eggs and the folk costumes of this colorful part of Eastern Europe will be on view in the Gallery's December exhibit.

Dr. Isabel K. Wallace, chairman of the YWCA Intercultural Committee will extend greetings to the audience, which attends the Little Theater program Sunday. Miss Anne Krawec, cochairman of the exhibit and program will give an account of the Ukrainian community in Rochester.

Chairman of the general committee is Miss Michelena Pechak. Others on the committee are Mrs. John Swereda, Mrs. John Klodzinski, Miss Mary Stadnyk and Mrs. Darcy Shonnessey.

The chorus will be directed by Miss Sophie Doroffy and Mrs. John Swereda will direct the folk dancing. Soloists will be Miss Mary Klimcow and Mrs. Michael Paruta.

The program will be repeated during the afternoon in order to accommodate the large number of people attending the public opening of the Art Gallery's December exhibit.

(Rochester Times-Union, Dec. 8, 1944).

COSTUMES LAND COLOR TO UKRAINIAN FETE

Dressed in colorful Ukrainian garb, these women took part in the meeting of the Cosmopolitan Club last night in the Ukrainian Civic Center. They're (left to right): Mrs. Caroline Severeda, Miss Ann Kuchmy, Mrs. Olga Melnyk and Mrs. Mariam Kurtz. Ukrainian folk dances and music featured.

Rochester Times-Union, May 24th, 1944

STRUMS UKRAINIAN 'UKE'

Mrs. Stanley Mularz (left) plays Christmas music on a Ukrainian stringed instrument while Miss Anne Strilec looks on at the Ukrainian arts and crafts exhibit at Memorial Art Gallery. The exhibit will remain at the Gallery until Jan. 2. Ukrainian motion pictures will be shown next Sunday at 4:15 p.m. in the Gallery's little theater.

Rochester Times-Union, Dec. 11th, 1944

'YW' OFFERS PAGEANT OF UKRAINE

March 25, 1944
Miss Doroffy, Miss Krawec,
Dr. Wallace

Ukrainian people of Rochester are gathering keepsakes to place on exhibition as examples of Ukrainian arts and crafts at the "Pageant of the Ukraine" to be presented tomorrow night in the YWCA in Franklin Street.

Decorated Easter eggs, a traditional part of the art of the Ukraine, will be among the articles exhibited. Linen, embroidered in intricate crosstitch design, will also be on display. In addition, there will be wood carvings. Ukrainian books and pictures.

Miss Anna Krawec, general chairman, has announced soloists for the formal program in the auditorium. Miss Sophie Doroffy will direct the Ukrainian Choir in a group of songs.

Dance soloist will be Miss Sophie Hnatkiw, Miss Mary Klimcow will be vocal soloist. Presenting folk dances will be the following groups: Mrs.

John Swereda, Miss Anna Kuchmy, Mrs. John Kurtz and Mrs. John Melnyk. Miss Doroffy will be accompanist.

A committee on decorating and exhibits plans to decorate the YWCA auditorium and gymnasium in yellow and blue, Ukrainian national colors. Gaily decorated tables will be set up in the gymnasium, in cafe style, for the informal program in the auditorium.

Speaker will be Miss Anna Zadorsne of New York, who will give an account of the culture and historical background of the Ukraine.

Two Ukrainian groups, St. Josaphat Ukrainian Catholic Church and Ukrainian Civic Center, are co-operating with the YWCA to present the program. The Ukrainian a cappella chorus has been organized and rehearsed by Miss Dorothy Doroffy for this occasion.

GALLERY GIVES UKRAINIAN BILL

The folk arts and music of the Ukraine yesterday highlighted an afternoon program at Memorial Art Gallery.

The program, planned in conjunction with the gallery's December exhibits of Ukrainian art, was presented twice during the afternoon to accommodate crowds which jammed the Little Theater of the gallery.

Dr. Isabel K. Wallace, chairman of the Inter-cultural Committee of the YWCA, addressed the group at the opening of the program, which included presentation of such Ukrainian Christmas carols as "On the River Jordan" and "The World Over Glad Tidings Are Claimed". The carols were sung by the Ukrainian A Capella Chorus under direction of Sophie Doroffy.

In a discussion of the Ukrainian Community of Rochester, Anne Krawec told the Group that more than 10 per cent of the city's 6,000 Ukrainians are serving in America's armed forces. Most Ukrainians here came to this country before World War I, she said.

Ukrainian folk dances were presented by Mrs. John Swereda, Mrs. John Melnyk, Anna Kuchmy and Amelia Korytko, and folk music was sung by the A Capella group.

The gallery's exhibition of Ukrainian folk

arts and crafts, which has been lent by members of the city's Ukrainian community, will remain on exhibit until Jan. 2. Ukrainian motion pictures will be shown at 4:15 p.m. Sunday in the gallery's Little Theater.

(Rochester Democrat and Chronicle, Monday, Dec. 11, 1944).

Виставка українського мистецтва в Рочестерському музею — 1949 р.

'YW' OFFERS PAGEANT OF UKRAINE

Ukrainian people of Rochester are gathering keepsakes to place on exhibition as examples of Ukrainian arts and crafts at the "Pageant of the Ukraine" to be presented tomorrow night in the YWCA in Franklin Street.

Decorated Easter eggs, a traditional part of the art of the Ukraine, will be among the articles exhibited. Linens, embroidered in intricate crossstich design, will also be on display. In addition, there will be wood carvings, Ukrainian books and pictures.

Miss Anna Krawec, general chairman, has announced soloists for the formal program in the auditorium. Miss Sophie Doroffy will direct the Ukrainian Choir in a group of songs.

Dance soloist will be Miss Sophie Hnatkiw. Miss Mary Klimcow will be vocal soloist. Presenting folk dances will be the following groups: Mrs. John Swereda, Miss Anna Kuchmy, Mrs. John Kurtz and Mrs. John Melnyk. Miss Doroffy will be accompanist.

A committee on decoration and exhibits plans to decorate the YWCA auditorium and gymnasium in yellow and blue, Ukrainian national colors. Gaily decorated tables will be set up in the gymnasium, in cafe style, for the informal program following the formal program in the auditorium.

Speaker will be Miss Anna Zadorsne of New York, who will give an account of the culture and historical background of Ukraine.

Two Ukrainian groups, St. Josaphat Ukrainian Catholic Church and the Ukrainian Civic Center, are co-operating with the YWCA to present the program. The Ukrainian a capella chorus has been organized and rehearsed by Miss Dorothy Doroffy for this occasion.

(Times-Union, March 25, 1944, Rochester)

THE ROCHESTER CIVIC MUSIC ASSOCIATION

26 Gibbs Street, Rochester 4, New York

Miss Sophie Doroffy
831 Joseph Avenue
Ukrainian Civic Center
Rochester, New York

October 20, 1946

Dear Miss Doroffy:

I should not have delayed so long in writing you after my visit to your chorus rehearsal some days ago. I wish to tell you first of all, if it means anything to you, that I was most impressed by your very evident musicianship and excellent handling of your chorus. You are obviously greatly liked by every member.

I reported to Mr. See that I thought your group should be used on our annual Christmas concert and you have your material so well in hand now that there is ample time remaining in which to polish off a few rough spots noticeable I am positive, as much to you as to me. I refer to certain errors that the bass section was guilty of in, I think, the first carol they sang for me.

We would like to know if you perform in native costume. I think it would be most colorful if this were the case. You will hear further from either Mr. See or myself.

With best regards and congratulations for your work.

Yours very sincerely,

Guy Fraser Harrison

GFH/hww

Ann Kuchmy

Prof. Vassyl Yemetz

Against a scenic backdrop at the stage at Ukrainian Civic Center, Miss Kuchmy listens attentively while Professor Yemetz, virtuoso of the bandura, native Ukrainian instrument, plucks out a nostalgic tune of the old country. National instrument of the Central European country, the bandura has been played by Professor Yemetz in appearances in many lands over a period of 30 years. Yesterday, the hall at 831 Joseph Ave. was crowded with Rochester Ukrainians to hear a recital sponsored by Ukrainian Civic Center.

Times-Union, Dec. 1st, 1941

COLORFUL AND TUNEFULL

Seen singing Ukrainian folksongs at opening of showing of native crafts at Memorial Art Gallery, from left: Ann Kuchmy, Mary Klimco and Mrs. Ann Paruta in costume.

UKRAINIAN UNIT PAYS HONOR TO NATIONAL HERO

More than 200 of the city's Ukrainians turned out Saturday night to honor their national hero at a program conducted at the Ukrainian Civic Center, 831 Joseph Ave.

Deeds of Taras Shevchenko Ukrainian liberator and poet, were outlined by Prof. Nykyfor Hryhoryiv, a former Ukrainian minister of education who now lives in New York City. He also spoke of the part Ukrainians are playing in the present world conflict and forecast as an outgrowth of it a new and strengthened Ukrainian nation. He was introduced by Walter Gurbansky, secretary of the local Ukrainian organization.

Also on the speaking program was Walter Hawrylak. A musical program included solos by Anna Paruta, accompanied by Sophie Doroffy, and by Mrs. Julia Sichinsky, accompanied by Olga Bratush. Violin solos were played by Miroslov Cychk, accompanied by Joan McKnight, and Ann Flechuck presented an accordion solo.

(Rochester Times-Union 1941)

GALLERY GIVES UKRAINIAN BILL

The folk art and music of the Ukraine yesterday highlighted an afternoon program at Memorial Art Gallery.

The program, planned in conjunction with the gallery's December exhibit of Ukrainian art, was presented twice during the afternoon to accommodate crowds which jammed the Little Theatre of the gallery.

Dr. Isabel K. Wallace, chairman of the Intercultural Committee of the YWCA, addressed the group at the opening of the program, which included presentation of such Ukrainian Christmas carols as "On the River Jordan" and "The World Over Glad Tidings Are Claimed". The carols were sung by the Ukrainian A Cappella Chorus under direction of Sophie Doroffy.

In a discussion of the Ukrainian Community of Rochester, Anne Krawec told the group that more than 10 per cent of the city's 6,000 Ukrainians are serving in America's armed forces. Most Ukrainians here came to this country before World War I, she said.

Rochester Democrat and Chronicle

Monday, Dec. 11, 1941

U.C.C. Dancing group — May, 1944

Mary Kuchmy, Caroline Swereda, Olga Melnyk,
Mary Ann Kurtz

ДО ЗВІДОМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ КОМІСІЇ УКР. НАР. ДОМУ ЗА 1948 р.

Український Народний Дім, збудований тяжкою працею і зусиллям всіх членів, а особливо відважним і примірним почином членів-фундаторів, мав завдання і ціль бути тим нашим центром, в якому члени мали знаходити розради, освіту, знання, громадський досвід і взаємну поміч. Український Народний Дім за весь час свого існування сповняв по змозі своїх сил ті завдання і сповняє їх тепер. Він не лише є нашою другою родинною хатою, де можемо зійтися, щоб поготорити, розважитись, навчитись і вести громадську працю, але також є нашою матеріальною і моральною допомогою в нещасті або горю.

Члени і маєток Українського Народного Дому

Український Народний Дім є одним з найбільших братських товариств, як своїм членством так і маєтком серед Українцями в Америці. Правдоподібно він також є одинокою братською організацією, що за так низькі вкладки і вписове виплачує своїм хорим членам тижневу допомогу в сумі \$10.

Членів в нашій товаристві було з кінцем цього року 409. Дорослих 327 (між ними 86 членів-фундаторів) і доросту 82. В 1948 році прийнято 26 нових членів. Померло 5 наших членів.

Маєток Товариства книжково перевизшує суму \$230,000.00, але дійсна теперішня вартість нашого маєтку є багато вища.

Яку поміч і користи мали члени У. Н. Дому?

Згідно з завданням і статутом Товариства, Укр. Народний Дім виплачував допомоги своїм членам або їх родині в часі слабости, нещасливого випадку або смерті. На допомогу хорим членам видано понад \$2000.00, на помертне \$800.00, на кошта похоронів і зілля до шпиталів около \$500. Разом на цілі різних допомог членам виплачено понад \$3300.00.

Для пошани, подяки і пам'яті членам-фундаторам справлено в сім році таблицю фундаторів і улаштовано свято в їх честь з загальною забавою і перекусом, що разом коштувало понад \$850.00.

Для дітей наших членів устроїно перед Різдом вільне прийняття (Крісмес Парі), а також дано вільну перекуску для членів присутних на річних зборах Товариства, на що видано з каси понад \$200.00.

Культурно-освітня діяльність

Для поширення знання і освіти Укр. Народний Дім провадив культурно-освітню діяльність, якою керував вибраний до тої цілі Освітний Комітет в порозумінню з Дирекцією.

Улаштовано в 1948 р. 6 лекцій. Лектори і теми лекцій були такі:

- 1) Проф. Волгаст: Третя партія в Америці,
- 2) Дмитро Корбутяк: Доля української культури під Совітами,
- 3) Микола Цеглинський: 30 літ Радянського Союзу,
- 4) Степан Кричук: Скитальщина,
- 5 і 6) Іван Мурин: Рогатинщина в часі війни.

Як большевики прийшли до влади?

На лекції в минулому сезоні приходило понад 70 слухачів пересічно, в новому сезоні, який почато скількість присутних дещо змаліла.

В місяці березні улаштовано свято-концерт в честь Тараса Шевченка, на якому головним промовцем був Микола Цеглинський.

В 1948 р., почато також курс української мови для молодих членів, який відбувався вечорами кожного вівторка так в минулому сезоні, як і тепер.

В місяці жовтні ц. р. розпочато курс-школу української мови для дітей, який як на початку увінчався несподіваним успіхом. Курс-школа відбувається в суботи по полудні. Проводять курсами два наші члени Дирекції.

Для інформаційних цілей Укр. Народний Дім передплачував місцевий щоденник і 7 українських часописів з Америки і Канади. На культурно-освітні цілі видано около \$250.00.

Для забави і розваги

Для розваги і забави улаштовано ново-річну забаву з бенкетом і пікнік в місяці червні.

Для молодих наших членів Український Народний Дім фінансував спортову дружину бейсболу і бовлінг, на що видано \$495.00.

Наша господарка

Для поправлення нашого бізнесу збудовано в сім році холодильню при барі (кулер) і помальовано всі кімнати, крім великої салі, що разом коштувало \$1463.00. З важніших закуплених речей варто згадати за машинку до давання, голосник (емпліфаер) і помпи до гашення вогню. Заплачено за них \$622.00.

Гуманітарна праця

Наші делегати брали активну участь в допомогівій і гуманітарній праці Допомогового Комітету при Укр. Народнім Домі, який в 1948 р. вислав 44 харчеві пакунки в Європу для українських скитальців. За два роки свого існування Комітет при фінансовій допомозі У. Н. Д. вислав 181 пакунків в Європу.

Український Народний Дім давав також жертви на всякі інші гуманітарні справи, як Червоний Хрест, фонд діточого параліжу, ветерани і інші. Виплачено різних жертв в сім році \$360.00.

Кінцеві зауваги

Як бачимо з того звіту, Український Народний Дім помагав членам не лише в їх нещастю, але також не жалував гроша на інші цілі для членів, як забави, прийняття, освіти чи спорт. Кожний з нас безпосередно або посередно мав певні користи з діяльності і маєтку Товариства. Мали ми нагоду дечому навчитись, послухати інтересних лекцій і дискусій, мали де зійтись на різні розваги, забавитись і попрацювати для загальної справи.

Були в нас також недомагання, але при більших зусиллях будучого уряду та більшій взаємній співпраці всіх членів можна буде зробити багато більше.

Обов'язком кожного члена приходити на всі збори Товариства, радити над добром організації, учащати на лекції і всякі імпрези Українського Народного Дому та піддержувати нашу господарку для добра і користи усіх членів та організації.

За Контрольну Комісію:

Володимир Гавриляк   Володимир Гурянський
Микола Стрілець

ЗВІДОМЛЕННЯ З ПРАЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ ЗА 1949 РІК

Члени Т-ва

Український Народний Дім має з кінцем цього ділового року 449 членів, а з них 353 дорослих і 96 дітей-доросту. В сім році приянто 41 нових членів, одна членкиня померла, то чистий прибуток був 40 членів. Своїм членством Український Народний Дім є найбільшою українською братською організацією в Рочестері і одною з найбільших в Америці.

Маєток і фонди Т-ва

Український Народний Дім є також одною з найбагатших українських братських організацій. Маєток його виказує понад 236,000 доларів вартости. Фонди Товариства є запорукою для членів, що вони в нещастю або слабості одержуть не лише моральну поміч, але також відповідну матеріальну піддержку. За невеличку місячну вкладку в сумі 60 ¢, наше Товариство виплачує хорим членам \$10 тижневої допомоги. Виплачено в сім році нашим хорим членам 1752 дол. допомоги. Побирали допомогу 47 членів, з того 35 мужчин і 14 женщин. Пересічно припадало \$37 допомоги на тих членів, але найвища сума допомоги була 176 дол., а найнижша 6 дол. Належна вкладка від тих членів до каси Т-ва виносить 338.40 дол., А Товариство виплатило їм \$1752, себто понад 5 разів більше їх суми вкладок, з чого члени мають наглядний доказ, яку користь вони ма-

ють, належучи до Українського Народного Дому.

Культурно-освітня діяльність

Для поширення знання і освіти Український Народний Дім улаштував 5 лекцій в осінно-зимовім сезоні. Лекції були такі:

12-го грудня 1948 р. — Др. Мей на тему: Європа, якою я її бачив,

2-3го грудня 1949. — М. Січинський на тему: Як творились держави,

13-го лютого 1949. — Проф. Вен-Дузен на тему: Доба революцій,

20-го березня 1949. — Проф. Волгаст на тему: Домашні проблеми Америки,

18-го листопада 1949. — М. Січинський на тему: Характеристичні риси Америки.

Відсвятковано два свята:

19-го березня 1949. — Свято-Концерт в честь Тараса Шевченка,

27-го травня 1949. — Свято-Концерт в честь Івана Франка. На обох святах промовляв Др. Григорій Дмитрів.

Продовжувано курс української мови для дорослих членів і закінчено його 30-го квітня 1949.

Курс-школу укр. мови для дітей продовжувано в минулім сезоні, так і тепер.

В місяці травні 1949 Український Народний Дім взяв участь в музейній виставці, яку улаштував "Космополітан Клуб" для організацій різних національностей Рачестеру. На виставці були поміщені фотографії нашого Дому, членів і різних груп з нашого життя, альбум, товариські ленти і різні наші оголошення. Тепер підготовляємось взяти участь в фестивалю різних національностей, який заходом тогож Клубу відбудеться 17-го і 18-го березня 1950.

Для інформаційних цілей передплачувано рачестерську щоденну газету "Таймс Юніон" і кілька українських часописів з Америки і Канади.

Забави і інші імпрези

Улаштовано 4 забави з танцями в сім році: том,

1-го січня 1949 — новорічну забаву з бенкетом,

14-го травня 1949, — весняну забаву з танцями,

17-го вересня 1949 — осінню забаву з танцями,

29-го жовтня 1949 — маскарадний бал.

Улаштовано також бенкет в честь померлих членів Товариства 30-го травня 1949, фестин-пикнік в місцевості "Айленд Катедж", і т. з. клембейк 2-го жовтня 1949.

Про всі імпрези, забави, лекції, концерти і надзвичайні зібрання, членів завсідги повідомлювано поштовими картками, оголошеннями в

газетах і на радіо та афішами. Крім звичайних місячних зборів скликано двоє надзвичайних зборів, 24 червня в справі побудови Дому і 25-го листопада.

ЗІ ЗВІДОМЛЕННЯ ЗА 1950 РІК

Культурно-освітня діяльність

Український Народний Дім не занедбував також освітньої праці.

Улаштовано 2 лекції:

20 березня 1950. — Др. Г. Дмитрів на тему: Важні питання в медицині,

26 листопада 1950. — І. Демиденко на тему: Два боки совітської дійсності.

На обох лекціях було присутніх понад 70 осіб, які уважно слухали викладів і брали активну участь в дискусіях.

Відсвятковано 3 Свята-Концерти:

29. січня 1950. — Свято Соборности і Самостійности, на яким було присутніх понад 150 осіб, промовляв І. Мурин, співав Український Національний Хор під дир. В. Божики.

28. травня 1950. Свято Івана Франка, на яким було присутніх около 300 осіб, промовляв І. Мурин, співав Укр. Національний Хор. Свято було улаштоване заходом Комітету укр. організацій.

18. листопада 1950. — Листопадове Свято, на яким було присутніх 150 осіб, промовляв Др. Дмитрів, співали солістки.

Крім того взято участь в Святі Шевченка, улаштованим заходом спільного Комітету укр. організацій в церковній салі.

Улаштовано 2 аматорські вистави:

Запрошений аматорський гурток під проводом Л. Карабіневич відіграв в нашій салі:

3. грудня 1949. оперетку "Запорожський клад",

15. січня 1950. комедію "На перші гулі".

Український Народний Дім взяв участь в Міжнароднім Фестивалю, влаштованим Космополітан Клубом 18. березня 1950. Виступав Укр. Національний Хор з укр. піснями, приготовлено виставку укр. народного мистецтва і розпродано 200 білетів між членами і нечленами.

Розривкова діяльність

Улаштовано такі забави:

31. грудня 1949. — Новорічну Забаву з Бенкетом,

4. лютого 1950. — Товариську Забаву (Велентайн),

23. вересня 1950. — Осінню Забаву,

28. жовтня 1950. — Масковий Баль,

6. серпня 1950. — Пікнік-фестин в Айленд Катедрж.

Господарська діяльність

Салі Українського Народного Дому винаймається для членів, товариств і інших осіб. В минулім році винаймали на стало нашу салю 12 американських організацій, які разом відбули 204 зборів. Заплатили вони \$1020. Крім тих одна організація льокувалась тільки 3 місяці, а одна винаймала салю тільки на забави. Наші українські організації, які льокуються в нашій Домі відбули понад 50 зборів, а крім них Український Народний Дім відбув 12 місячних зборів і одні надзвичайні. Разом всіх зборів в наших саях було понад 270.

Весіль відбулось в нашій Домі 26, за винайм салі яких заплатили \$1355. Ріжних забав і танців було 20.

За винайм хати зібрано 360 дол., а за винайм площі 300 дол.

В п'ятниці в осінньо-зимовім сезоні приготовлювано в нашій кухні смажену рибу для членів і наших прихильників, а 1-го жовтня улаштовано Обід Клембейк, в яким взяли участь 116 членів і гостей.

Вибраний зборами Комітет Перебудови Дому далі працював активно, скликав свої наради, засідання з урядом і разом робили пляни, про які все інформували збори товариства. Вистарано дозвіл будувати на мешкальній зоні і архітект виготовив плян, який Комітет і Уряд прийняли, збори затвердили, але з огляду на нові урядові обмеження в справі будови дальшу працю припинено і рішено пляну не викінчувати, про що ще збори Т-ва будуть рішати.

ЗВІДОМЛЕННЯ З ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ ЗА 1951 РІК

Кожного року в місяці грудні відбуваються річні збори Українського Народного Дому. Тоді ми перевіряємо нашу дотеперішну діяльність, намічуємо пляни на будуче та вибираємо з поміж членів урядників, щоб вони в слідуочім році керували працею і за неї відповідали. Добро Українського Народного Дому повинно бути на першому місці і під цим кутом повинні проходити наради.

Товариство і його члени

Український Народний Дім розпоряджає великим майном, вартість якого перевизшає суму 246,000.00 долярів в готівці, реальностях та інших вартостях. За останній рік маєток Товариства зріс на суму \$4,116.00.

Товариство має тепер 467 членів, а з них 365 дорослих і 102 дітей або доросту. В останнім році прийнято 20 нових членів, 9 дорослих і 11 дітей. Померло в тім році 2 членів-фундаторів.

Яку поміч і користь мали члени?

Першим завданням Українського Народного Дому є моральна і матеріальна допомога для членів в нещасті, поза самою асекурацією на життя. У. Н. Д. згідно зі своїми правилами статуту давав своїм членам допомогу чи то на випадок нещасливого випадку чи в недужі і опікувався недужими членами. Товариство виплатило 37 хорим членам \$2,418.00 хоробового. (З того 24 мужчин одержали \$1562.00, а 13 женщин \$856.00).

5-ом членам-фундаторам виплачено \$675.00 пенсії, а спадкоємцям по 2-ох померших членах \$500.00 посмертного.

На кошта похоронів і зілля до шпиталів видано \$140.00. Разом на допомогу членам або їх спадкоємцям виплачено суму \$3,733.00.

Крім того улаштовано перед Різдвяними Святами вільне прийняття для дітей наших членів, на що видано з каси Товариства \$166.53.

Культурно-освітня і розривкова діяльність Товариства

Український Народний Дім має також завдання бути народною установою, до якої ми можемо сходитись, щоб вести спільну громадську і патріотичну діяльність. Члени мають у своїм Домі знайти крім товариської забави і розваги, також культурно-громадську акцію.

В останнім році Український Народний Дім улаштував такі культурно-освітні імпрези:

1) 19-го січня: лекцію Іллі Демиденка на тему: "Трагічні моменти у визвольній боротьбі України",

2) 18-го березня: лекцію Світозора Драгоманова на тему: "Особа і суспільство".

3) 21-го січня: Святочні сходи з нагоди Свята 22. січня, з святочною промовою Світозора Драгоманова.

4) 10-го березня: Святочний концерт в честь Тараса Шевченка з промовами, сольовими співами і деклямаціями.

5) 29-го травня: Святочний концерт в честь Івана Франка з промовою, сольовими співами, деклямаціями і драмою "Украдене щастя",

6) 17-го листопада: Листопадове Свято з промовою, хоромим виступом, солями і деклямацією.

7) 13-го і 14-го жовтня: український звуковий фільм "Запорожець за Дунаєм",

8) Січень - Лютий: проваджено діточу школу укр. мови через два місяці з участю 12 дітей. Школу провадила Людмила Демиденко. На жаль школа не вдержалась довше.

Для розваги, забави і вигоди членів улаштовано:

1) 31-го грудня: Ново-річну забаву з бенкетом,

2) 10-го лютого: Зимову забаву (Велентайн)

3) 22-го вересня: Осінний Баль,

4) 27-го жовтня: Масковий Баль,

5) 24-го червня: Річний Пікнік на площі Гудман,

6) 6-го січня: Святочну Різдвяну Вечеру,

7) 7-го жовтня: Обід-Клембейк

8) Січень-Лютий: улаштовано 3 розгрівки з нагородами,

9) Кожної п'ятниці: в осінній і зимовий сезон приготовлювано смажену рибу в нашій кухні. Приготовляли А. Коктун, К. Седунь і інші.

Як бачимо різних імпрез улаштовано не мало. Мали ми нагоду послухати цікавих лекцій, концертів, мали нагоду на розваги, щоб забавитись і попрацювати для загальної справи.

Господарські справи

В останнім році треба було переводити багато направ і улпшень в нашій Домі. В 1951 р. помальовано велику салю і всі малі кімнати на долині. Долину помальовали безплатно самі наші члени. Всі кошта малювання виносили \$638.26.

Направлено і покрито новим сукном білярдові столи, справлено новий алярмовий дзвінок, а також покрито дах нашої хати при 839 Джозеф Евню.

Вкінці також заведено газове ogrівання. Всі наприви, крім газового ogrівання, яке ще не заплачене, коштували 586.70 дол., а разом з малюванням суму \$1224.96. Крім того в сім році заплачено за недокінчений плян архітекта \$790.00.

З важніших речей-інвентару закуплено електричну машину до друкування копій (малті-грѣф) і машину-адресар. Видано на ті речі \$1081.12.

В минулім році винаймали на стало салі Українського Народного Дому 13 американських організацій, а крім того 6 українських організацій стало відбували свої збори і сходи в наших салях.

Весіль відбулось в нашій Домі 18, а різних забав і прийнять також 18.

За винайм салі, хати і городу було приходів на \$2981.00.

Загальні замітки

Про всі імпрези, надзвичайні збори і іншу нашу діяльність члени були інформовані завжди на час. Повідомляли ми при допомозі афішів, радія, газети почтових карток і листів. Почтовими картками і листами повідомляли ми всіх членів 20 разів в минулім році, а крім того посиляли окремі пригадки поодиноким членам.

Отже члени були як слід поінформовані про діяльність Українського Народного Дому. Однак уважаємо, що члени повинні були виказа-

ти більше заінтересовання справами У. Н. Дому.

Сила організації базується не тільки на кількості членів і сумі майна, але й на якості членів, а під тим зглядом лишається багато до побажання. За мало члени інтересувались і піддержували господарку і діяльність У. Н. Дому для добра і користи усіх членів.

Треба також, щоб члени працювали в більшій гармонії і згоді, ставлячи громадську справу понад особисті амбіції і інтереси і руководячись в осуді і вирішенню справ добром Товариства. Всі ми повинні своєю працею і помічю та активною участю причинюватись до зросту і більшого розвитку Українського Народного Дому.

Уряд Українського Народного Дому

FOLK DANCES, BANQUET OPEN UKRAINIAN CENTER

'Twas a touch of nostalgia they felt Ukrainian Folk Dance nostalgia.

And there was more than one spectator affected by it among the 300 who yesterday watched some 20 Ukrainian-American youngsters re-enact centuries old native dances at the grand reopening celebration banquet of the Ukrainian Civic Center.

Bedecked in gaily-colored old-country costumes, the children, under the direction of Ivan Zabolotsky, staged many of the favorite old-time dances of their native Ukraine. Many who watched remember their early days in the Ukraine when they too performed such dances.

Among the dances were a solo whirlwind dance by Joanne Kucy and harvest and wedding dances by four couples. Richard Swereda and Patricia Lawriw joined hands and hearts for a duet while Bohdan Lalka did a solo dance. Other featured dancers among the 20 on the program were Helen Skorochooda, Lesia Hawrylak, E. Lawriw and Judith Kucy.

Soloists who sang native Ukrainian songs were Luba Nimciw and John Klodzinsky. Accompanists were Ludmila Demydenko and Sophia Maykovich.

Guest speaker at the banquet was Anthony Batiuk of Scranton, Pa., president of the Ukrainian Workingman's Association of Pennsylvania. He congratulated members on their success in sponsoring a cultural and social center providing a "healthy community spirit among Ukrainian-Americans." Nicholas Mahomet, president of the center, presided while James Bratush served as toastmaster.

The banquet and folk-dancing program climaxed a two-day festivity to celebrate the re-opening of the center at 831 Joseph Ave. after

a year of remodeling and enlarging activity which cost the group about \$100,000. The 45-year-old fraternal organization totals some 500 members. An all-day open house for guests will be held today at the center.

(Rochester Democrat and Chronicle, Monday, September 6, 1954).

Folk Dancers — Judith Kucy, 7, daughter of Mr. and Mrs. Alexander Kucy of 576 Conkey Ave. and Richard Swereda, 6, son of Mr. and Mrs. John Swereda of 274 Schoolfield Rd., Irondequoit, join hands in typical native Ukrainian dancing style as they prepare to join some 18 other Ukrainian-American children who staged folkdancing program yesterday at Ukrainian Civic Center.

*Rochester Democrat and Chronicle
Monday, September 6, 1954*

ОДИНИЦЯ І СУСПІЛЬСТВО

Дня 18-го березня відбувся в Українськiм Народнiм Домi в Рочестерi, Н. Й., доклад проф. Свiтозора Драгоманова на тему "Особа й суспiльство".

На початку свого доклада доповідач зазначив, що він вибрав цю тему тому, що вважає її пекучою зогляду на стан, в якому перебуває нинi Український Народ, а зокрема ця його частина, що перебуває за межами України. Не можна виробити правильних i успішних способi звільнити Україну від тиранії Москви i побудувати Українську Державу, якщо не мати правильних, науково перевiрених поглядiв на взаємини між людськими особами, оточенням даного суспiльства i матерiально-природних обставин (край, продукційні відносини, сусiди). Щодо суспiльства, то треба вияснити собі взаємовідносини між особами i громадою та нацією-державою.

Подавши iсторію "індивіда", "особи", "персони" в різні часи розвитку людського суспiльства i культури, від старинних часiв аж до найновiших, доповідач докладно спинився на сучасних поняттях "індивіда" i "персони".

Після того доповідач спинився довше над питанням федерації. Він вияснив, що не можна навіть думати про якусь федерацію одного народу з іншими, поки в тих народiв своє власне державне життя не є збудоване на правдивих федеративних основах. На цей шлях щораз ясніше й бiльш організовано вступають тепер нові держави -- Греція, Італія, Західня Німеччина й інші захiдно-європейські держави. Основним первнем демократичної держави є саме персону Демократична держава будується знизу вгору, від особи через її різні спільности i спілки до осередка держави. Зовсім інша система централістична, де особа сходить на останній плян i де таким чином або нема зовсім демократії або її дуже мало.

Після доповіді була жива i цікава дискусія.

Пр.

"Народна Воля, 1941

ЯК ПРАЦЮЄ РОЧЕСТЕРСЬКА ГРОМАДА

Осінно-зимова пора розпочалась у нас оживленням праці по наших організаціях, згуртованих при Українськiм Народнiм Домi (Ukrainian Civic Center).

Уряд Українського Народного Дому запросив ряд визначних лекторiв для виголошення лекцій. Першу таку лекцію дав професор Рочестерського Університету, п. Мур, на тему "Майбутній суспiльно-політичний лад у світі". На його думку, по скінченні цієї світової війни мусить потворитись федерація народiв на демократичних основах. Всі народи мусять діс-

тати свободу національного розвитку. Америка мусить дати європейським народам не лише матерiальну поміч для відбудови, але також моральну, висилаючи багато емігрантiв назад до Європи, щоби вони там могли послужити своїм досвідом при перебудові Європи на демократичних основах.

По закінченні лекції було багато запитiв, на які референт давав відповіди. Опісля присутні ухвалили одноголосно вислати резолюцію до Президента з заявою повної підтримки американському уряду в його боротьбі за демократію в Америці та по всьому світі.

Лекція відбулась 14-го грудня 1941. Далшi лекції будуть у відповідний час оголошені.

Заходом 5-го відділу Оборони України відбулось 16-го листопада 1941 віче, на яким промовляв т. Мирослав Січинський про сучасне міжнародне політичне становище у світі. В своїм двогодиннiм рефераті промовець звертав особливу увагу на те, яку роль може відіграти у тій війні український нарід. При тім для українцiв в Америці накреслив короткий плян праці, якою вони мали б допомогти українській справі.

Дня 21-го листопада 1941 відбулась лекція на тему "Українська мова i література", яку виголосив т. В. Гавриляк.

Крім того члени 5-го відділу О. У. ведуть акцію за приєднанням передплатникiв Громадському Голосові i зібранням Пресового Фонду. Коляду рішено віддати на пресовий фонд.

Місцева Українська Національна Рада влаштувала 30-го листопада ювілейний концерт українського бандуриста В. Ємця.

Товариство ім. Михайла Драгоманова влаштувало 20-го грудня 1941 свято в пам'ять Михайла Драгоманова. В програму свята входили: святочна промова про життя i діяльність М. Драгоманова, яку виголосив т. Д. Братусь, деклямація "Блаженний муж" (Франка), виголосена т. Г. Боднарем, i деклямація "Тобі сей труд" (Франка), яку виголосив молодий хлопець Джумає, далі реферат т. В. Гавриляка про політичні думки Михайла Драгоманова, врешті пісні, які відспівав місцевий хор під проводом т. Софії Дорофей.

Інші, незгадані тут, товариства також проявляли своє життя зборами, нарадами i т. і.

Треба, однак звернути увагу на те, що дехто з наших громадян набрав якоїсь байдужості i тому від якогось часу на всяких лекціях, рефератах, святах i концертах нема такої кількості присутних, як повинно бути. Та треба вірити, що це тільки хвилеве явище, яке скоро промине.

Місцевий

"Громадський Голос", січень 1942

ЛЕКЦІЇ В РОЧЕСТЕРСЬКІМ НАРОДНІМ ДОМІ

Рочестерський Народний Дім у зимову пору влаштовує серію лекцій на різні теми, і старається запрошувати на лекторів людей, знаних з наукових праць і громадської діяльності.

Цєї зими перша лекція відбулася 9-го грудня. Лектором був Мирослав Січинський, який говорив про способи голосування в різних краях і дав пояснення світових подій під теперішній час.

Другу лекцію дав 20-го січня професор місцевого університету, д-р Глендон Вендусен, на тему: Міжнародне становище і відносини між Америкою та СРСР.

Третя лекція відбудеться в лютому. Д-р Джонс Мекелві говоритиме про робітничу проблему під цей час.

Четверта лекція, на закінчення сезону, відбудеться 17-го березня. Лекцію дасть Др. Вілтсенд на тему: Американський Конгрес і його завдання.

Всі лекції відбуваються в неділю, в третій годині пополудні.

В. Іванців

"Громадський Голос", 1 лютого 1946

ЯК ПРАЦЮЄ РОЧЕСТЕРСЬКА ГРОМАДА

Осінь-зимовий сезон розпочався у нас оживленою працею по наших організаціях, згуртованих при Українськiм Народнiм Домi.

Український Народний Дім улаштував впродовж цього сезону три лекції в українській і англійській мовах, які викликали серед членів велике зацікавлення. Доказом цього була значна кількість слухачів на лекціях. Лекціями керував вибраний для цієї цілі Освітній комітет в порозумінні з Управою Народного Дому.

Першу лекцію в англійській мові виголосив 15 лютого директор середньої школи в Рачестер п. Волгаст. Тема лекції була: "Спроби творення третьої партії в Америці". Доповідач висловив слушний погляд, що існування кількох партій в країні є корисніше для народу, ніж однопартійність. Сам учитель історії, він дав у своїй доповіді нарис історії політичних рухів в Америці, зокрема переповів спроби створити побіч двох традиційних третю політичну партію. Лектор уважав теперішній момент за підходящий для утворення третьої політичної партії, бо, на його думку, в програмі демократичної і республіканської партій нема суттєвих різниць. Бесідник висловився за третю партію, організовану Воллесом, думаючи, що його вибір міг би забезпечити американському народові мир, але він не судив ті сили поза Америкою, що своєю політикою пруть до війни. Третя партія не матиме ніяко-

го успіху, якщо вона збирається капітулювати перед тоталітарними диктатурами і зрадити таким чином справу демократії. Дискусія була коротка, але річева.

Другу лекцію виголосив 29 лютого тов. Д. Корбут, який перед війною брав активну участь у праці поступових організацій в краю. Темою його лекції була "Доля української культури під совітами". З цією ділянкою лектор добре ознайомлений і опер свою доповідь на багатих, незаперечних фактах.

На його думку культура може вповні розвиватись тільки в атмосфері свободи. Де немає свободи, під диктаторськими режимами, там культура тільки нидіє, бо її творці мусять творити під диктат і під смак диктаторського режиму.

Доказом того може бути те, що українське письменство нині представляється лише кількома незначними прізвищами, невідомими зовсім у світі. Масу ж талановитих українських письменників, які могли піднести українську літературу до світового рівня, зліквідовано. Безпосередньо по революції на Україні був помітний живий літературний, науковий і мистецький рух. Десятки українських поетів, письменників, вчених, мистців творили в запалі, з вірою, що українська культура має необмежені можливості. Їх творчість, щоправда, була надихана комуністичним духом, але була тісно зв'язана з українським ґрунтом і народом і для української національної культури була великим вкладом. Але цей буйний розквіт української культури був дозволений тільки тимчасово, поки ще московські більшовики не укріпились на Україні; пізніше цей процес ступнево затамовано, чи зведено до мізерного вигляду. Серед діячів української культури вчинено страшний погром, нібито за "націоналістичні ухили", а фактично щоб позбавити Україну талановитих культурних сил, ослабити її культурний ріст і повернути український народ до російської культури.

Бесідник навів десятки діячів української культури, які або були розстріляні, або вирвані з українського ґрунту і заслані на каторжні роботи, або доведені до самогубства. Між ними було багато комуністів, які підчас революції зі зброєю в руках помагали будувати совітську владу, яка їх знищила. Ось важніші з тих безкочечних жертв української культури під владою московських більшовиків:

Поети й письменники: Чупринка, Старицька-Черняхівська, Влизько, Фальківський, Косинка, Досвітній, Підмогильний, Зеров, Филипович, Плужник, Слісаренко, Копиленко, Пилипенко, Івченко, Клим Поліщук, Шкурупій, Марко Вороний, Григорій Епiк, Семенко, Микола Куліш,

Хвильовий, Яловий, Лесь Курбас, Микола Любченко (Кость Котко), Антонович-Давиденко і т. д., і т. д.

Українські науковці: Грушевський, Матвій Яворський, Гермайзе (історики); Єфремов, Ніковський, Дорошкевич, Євген Шабльовський, Мих. Новицький — літературознавці; Волобуєв, Іван Петренко, академік Мих. Слабченко (економісти); академік Ст. Рудницький, Василь Баб'як (географи); Федір Пущенко (лінгвіст); проф. Яната (ботанік); Мих. Кравчук (математик); Василь Левицький (історик української культури) і т. д., і т. д.

Між ними були й такі, які з інших країн спішили на "вільну Україну" творити українську культуру і загинули в льохах НКВД або в снігах півночі (Антін Крушельницький і його три сини, Роман Сказинський з Галичини, Мирослав Ірчан з Канади і ін. Були й такі ярі комуністи і "наукові" донощики, як Хвиля, Коряк, Микола Любченко, які громили своїх товаришів по праці і самі потім зазнали їх долі.

Були десятки журналів і видавництв, організацій для діячів культури, які потім зліквідовано.

Найгірші спустошення вчинено в ділянці історії України і української літератури, які Москва вважає найбільш небезпечними науками. Україна не має сьогодні ані одного поважного дослідника минулого нашого народу. Короткий підручник історії України, що появився 1940 р. як колективна праця, це один великий фальсифікат; в ньому половина історії України — це історія ВКПб. З українських діячів тільки ще Хмельницький удостоївся прихильності і то не за його визволення України, а за Переяславський договір, за який власне Шевченко безпощадно картає Хмельницького. Але сьогодні вже засудили й цей карикатурний підручник історії, бо знайшли в ньому духа Грушевського, який навіть з гробу не дає більшовикам спокою.

Така поважна ділянка культури як кіномистецтво стоїть на Україні облогодом. Не тому, що на Україні немає мистецьких сил або матеріалу до творення мистецьких фільмів, але тому, що Москва на це не дозволяє. Колишнє ВУФКУ, яке вміло випродукувати кілька фільмів, між ін. про Шевченка, зліквідовано разом з його фільмами. Українське кіномистецтво представляється кількома старими побутовими фільмами, поза які далі не пішло. А що ж роблять реклямовані кіностудії в Україні? Роблять агітаційні журнали про відбудову, а не мистецькі фільми. Місце українського фільму займав російський.

Театр на Україні стоїть непогано, але він також мусить ширити агітку зі сцени.

Українські школи є, але українського духа в них нема. Доплив селянсько-робітничої молоді до вищих шкіл загамований оплатами за навчання, заведеними 1940 р., на які бідніші не можуть спромогтись.

Письменники не знають, що мають писати, вони постійно бояться, щоб не попасти під удар. Це дуже легко, бо партійна лінія часто змінюється, а тоді письменника судять за старі "гріхи" проти нової лінії. Коли над творцями культури постійно висить такий обух, то українська культура не може вповні розвиватись. Вона стояла б на багато, багато разів вище, коли б на Україні була свобода і влада українського народу.

Присутні з увагою вислухали лекцію, заборили голос в дискусії і розійшлися з повним задоволенням додому.

Третя з ряду лекція була на тему "30-ліття Світового Союзу" Референт ствердив, що у відношенні до СРСР одні за часто підносять, що там танцюють і шлють безчисленні подяки Сталінові за "щасливе життя". Це на думку прелегента несерйозне відношення до справи, бо ж люди танцювали навіть за панщини. В Італії, наприклад, є аж 220 опер, бо нарід більше співучий, але не роблять з того ніякої пропаганди для уряду. Але несерйозне відношення до справи є, на думку прелегента, також у тих, хто бачить там тільки пекло й неволю.

Позитивним явищем в СРСР вважає лектор піднесений ступінь загальної освіти. Навіть між народами азійськими, які не знали письма, поширилась письменність. Індустріалізація є другим позитивним, на думку референта, явищем. Вона відбулась з тяжким трудом і жертвами, але подібно було також в інших державах.

Опісля лектор перейшов до явищ, які вважає негативними. Соціалізму в Світовому Союзі не здійснено. Що більше, більшовики від нього відійшли далі, як були тому 30 років. Ті твердження, що народ бився завзято в Червоній Армії тому, що боронив ту систему або совітський "соціалізм", він вважає нелогічним висновком, бо добре билися німці й японці, але то не значить, що їх системи були добрі. 30 літ тому Ленін казав, що держава може існувати лише там, де є різні класи, щоб утримувати порядок між ними. Завданням диктатури пролетаріату було перебрати фабрики і засоби продукції і передати їх суспільству, тоді класи мали зникнути, а держава завмерти, 30 літ пізніше Сталін каже, що Москва завше була столицею могутньої централізованої держави і навіки нею останеться. Отже тепер там інакша політична наука... Класи там інакші як у нас, але є. Засоби продукції перейшли до

держави, а бюрократія стала пануючою клясою. Робітники не мають у своїх руках засобів продукції, страйки заборонені, а пануюча кляса закріплюється. Платні до 1931 р. були рівні, пізніше почали робити різниці, які згодом виросли як гори. Нігде у світі нема таких різких різниць у заробітній платні, як у СРСР. Уведено стахановщину, що не є нічим іншим, як в Америці "спід ап". До вищих шкіл приймають з робітничої кляси тільки надзвичайно здібних, а для своєї кляси совітська панівна верства запровадила спеціальні школи. На університетах запроваджено оплати. Письменникам, а навіть композиторам наказують, що мають писати і в якому дусі та темпі. Звеличують державу, навіть ту, що була продуктом бруталних імперіялістичних завоювання, яких тепер величають героями (Суворов, Донской, Котузов). Цілу історію перероблено. Вся та пропаганда йде зверху, від влади. І з наказу влади йдуть ті безмежні похвали і подяки владі. В заграничній політиці совіти роблять те саме, що й інші держави, і тут ніяка ідеологія не грає жадної ролі.

В дискусії на запити референт відповідав, що він вважає всяку інтервенцію шкідливою; тільки мир може принести там яке поліпшення. В Європі йде революція, старий лад не може дати людям життя. Сов. Союз іде зі струєю, щоб її опанувати, Америка йде проти струї, тому не може похвалитись успіхами.

Присутні, що зібрались досить чисельно, уважно, слухали доповіді і дискусії і ще після лекції довго гуторили на порушені теми.

Дня 14 березня відбулось у нас свято Шевченка, на якому промову виголосив тов. Микола Цеглинський. Короткий реферат у англійській мові про Шевченка сказав Іван Сверида. З низкою пісень виступив наш мішаний хор під проводом Софії Майкович. Деклямації виголосили: Глорія Парута "Учітеся брати мої", Гелен Флічук "Мені однаково". Сольові пісні співали Анна Парута і Гелен Білик.

Святом проводив і сказав вступне слово Василь Іванців.

До культурно-освітньої роботи треба зачислити також курс української мови, що його наш Народний Дім розпочав з кінцем місяця січня. Записалось 12 курсантів, молодих наших членів. Назагал вони всі приходять точно на лекції, що відбуваються кожного вівторка ввечері. Проводять курс два члени Дирекції Українського Народного Дому, які докладають зусиль щоб курс увінчався успіхом. Курсанти зі свого боку також стараються і пильно вчать, що їм пізніше напевно вийде на користь. Існуючий при Народному Домі Допомоговий Комітет вислав при кінці березня 25 харчових

пакунків в Європу. Члени Народного Дому помагали при пакуванні і висилці пакунків як і раніше. Тепер Комітет розробляє плян своєї дальшої праці. Для підсилення допомогового фонду Комітет влаштовує 30 травня "виграну" і на ту ціль розпродує тепер книжечки.

При Українському Народному Домі зорганізовано також Молодечий Клуб, який сходиться на свої мітинги, радить, плянує і ставить собі за завдання тримати всіх молодих членів при Народному Домі. Його заходами зорганізовано "Бовлінг Лігу", яка брала участь у міських змаганнях. Минулого року два наші члени виграли нагороди, цього року член Олекса Куций добув друге місце в змаганнях і \$150 нагороди. З того приводу місцеві газети згадували наш Народний Дім. На літний сезон молоді відновлюють при фінансовій допомозі Народного Дому бейсбольну дружину.

Інші товариства, які містяться при Народнім Домі, також проявляли своє життя зборами, нарадами, лекціями, забавами і т. п.

Думаємо, що члени всіх наших товариств мали нагоду дечому навчитись і послухати інтересних дискусій. Мали де зійтись на різні розваги, забавитись і попрацювати для загальної справи. Остається побажати, щоб на майбутнє праця велась далше в такім дусі, але щоб вона була скорше плянована і на час.

В. Г.

"Народна Воля", 22 квітня, 1948

З ДІЯЛЬНОСТІ РОЧЕСТЕРСЬКОЇ ГРОМАДИ

З приходом осінньо-зимової пори ожила знов культурно-освітня праця товариств, згуртованих при Українському Народному Домі в Рочестер (Н. Й.).

Щиро треба привітати почин УНДому зорганізувати дитячу школу, чи радше курси української мови, для дітей і внуків наших членів. Дитячий курс розпочато в місяці жовтні, і він відбувається що-суботи пополудні. Діти вчать розмов українською мовою, письма й українських пісень. Курс відвідують покищо 15 дітей. Веде його молодий і активний член Українського Народного Дому Іван Сверида. Дуже мило й відродно бачити та слухати, як діти і внуки наших членів охоче й скоро вивчають рідну мову своїх родичів.

Продовжує Український Народний Дім також вечірній курс української мови для дорослих членів, який зорганізовано минулого року. Курс відбувається що-вівторка, як і передше. Курсанти в більшості ті самі що й минулого року, а було б побажаним, щоб курс відвдувало більше нових учасників.

Розпочато також серію лекцій для загалу членів, які звичайно відбуваються в нас в о-

сінньо-зимовому сезоні. Першу лекцію на тему "Як большевики прийшли до влади" дав т. Іван Мурин дня 26 листопада. На початку він представив слухачам, який був соціальний і освітній стан серед населення російсько-царської імперії, заки прийшло до революції. В далішій викладі вияснив, як прийшло до революції, і доказував, що большевики не прийшли до влади (ні в Росії, ні в Україні) за згодою народу, а насильством, терором і обманом і що вони до тепер тими самими методами держаться при владі. Терором одначе ніхто вічно не вдержався при владі, і він глибоко вірить в те, що прийде час, коли народ скине також большевицьке ярмо. По викладі слідувала дискусія, в якій присутні ставили питання і дискутували над тими фактами, що їх наводив лектор, як також про те, яке становище до большевицької влади повинні займати українські імігранти в Америці й Канаді.

Наступна лекція відбудеться в неділю 12-го грудня о год. 2 пополудні. Лектором буде професор Рочестерського університету Д-р Мей, який недавно їздив до Європи для обслідування європейських соціальних і національних проблем. Тема його лекції: "Європа, якою я її бачив".

Побажаним було б, щоб члени, а головню молодь, численніше й на час приходили на лекції.

Заходом нашого поступового політичного гуртка "Вільна Громада" відбулось у нас 20-го листопада "Листопадове свято", яке несподівано вийшло дуже гарно. Програма свята була добірною, добре підготована і відповідно розложена, в ній переплітались пісні, промови і деклямації. Порядок ішов точно за програмою, яку всі слухачі мали в руках. Відкрив свято вступним словом Василь Іванців, а доповідь про Листопадові дні у Львові 1918 року виголосив учасник тих подій Іван Мурин. Дуже гарно й милозвучно вийшли дуети, що їх співали Марія Климців і Степан Сидор та Анна Парута і Марія Мулярж. Сольові виступи з добре підібраними піснями мали Анна Парута, Марія Климців і Гелен Білик. Гарно деклямували Любов Мурин і маленька Оксана Кричук. Свято закінчено відспіванням українського національного гимну. Присутні розхотілись із свята з повним задоволенням.

"Вільна Громада" підготовляє також виставу "Пошились в дурні" і докладає всіх зусиль, щоб вона вийшла добре.

На своїх мітінгах члени "Вільної Громади" дискутують актуальні питання місцевого і загального характеру, а намічено давати короткі дискусійні виклади.

Слід би згадати також про Молодечий Клюб

що 6 листопада влаштував гарну забаву, яка заімпонувала учасникам зразковим порядком, відповідними розвагами і культурними танцями. Заходом того ж клубу зорганізовано кілька дружин гри в круглі (боулінг), як для мужчин так і для жінок, і змагання за першенство вже почались.

Інші товариства при УНДомі ще не почали своєї діяльності в цьому сезоні, але вже її уплянували і певно незабаром дадуть про себе чути.

"Народня Воля", 9 грудня 1948

В. Г.

РОКОВИНИ 22 СІЧНЯ І КРУТ (Рочестер, Н. Й.)

32-гі роковини проголошення IV-тим універсалом Української Народної Республіки і бою під Крутами відсвяткувала рочестерська громада для 29-го січня 1950. Святочна академія відбулася за старанням Українського Народного Дому і при співучасті українського хору в Рочестері.

Свято відкрив вступним словом Волод. Гавриляк, пояснивши коротко значіння святкових роковин. Після того мішаний хор рочестерської громади під проводом Волод. Божики відспівав пісні "Живи Україно" Гайворонського та "Ізза гори сніжок паде" Леонтовича. Слідували деклямація поеми Олеса "Відродження країни", яку виконав Зенон Снилик, і сольові пісні Марії Климців "Там за Дунаєм" та "Де Дніпро наш котить хвилі". Реферат про обидві події та історичні умовини, в яких вони мали місце, виголосив Іван Мурин. Поезію Д. Корбутяка "Крути" деклямував Іван Васьків, а сольові пісні "Ой у лузі червона калина" і "Родимий краю" відспівала Анна Парута. При кінці деклямував ще Нестор Колцьо вірш Олеса "Воскреслій мрії — Україні", а мішаний хор відспівав "Вилітали орли" Лисенка і "Засяло сонце золоте" Недільського. Свято закінчилось національним гимном, що його відспівав хор, а разом з ним і вся публіка.

Коротка, добре підібрана і виконана програма причинилась до бадьорого настрою, в яким присутні опускали салю. Особливо помітне вражіння зробила деклямація Зенона Снилика; його голос, дикція і поважний тон були дуже добрі. Хорові пісні були також добре підібрані і виконані, а народні строї співаків додавали ще більше святочного настрою.

Свято було доказом, що здорова більшість нашого громадянства остала вірна тим ідеалам, які присвічували творцям української державности тому 32 роки.

З нагоди святочної академії зібрано при вступі \$50 на українських інвалідів, а після

свята зібрано ще на Українську Національну Раду \$41.58. Зложили по \$1: Василь Іванців, Вол. Гавриляк, Іван Сверида, Климко Кисіль, Мих. Єйна, Йосиф Зарицький, Іван Олексин, Анатаз Мендик, Вол. Гурянський, Теодор Кравець, Степан Кисіль, Вол. Турянський, Микола Жируха, Кароль Білецький, М. Снилик, Олександр Цицик, Вол. Тарнавський, М. Головка, Вол. Яніцький, Микола Турчин, Семен Кучмій, М. Лотоцький, Микола Кучмій, Степан Кричук, Іван Мурин, Петро Ковтун, Теодор Олексин; по 50 центів: Наталя Дорофей, Катерина Гнатків, Олекса Луців, Любов Мурин; дрібними — 58 центів. Товариство "Вільна Громада" доложило від себе \$10.

Разом \$41.58.

Гроші на українських інвалідів і У. Н. Раду вислано через Народню Волю.

В. Г.

"Народна Воля", 23 лютого, 1950

БІБЛІОТЕКА ПРИ УКРАЇНСЬКИМ НАРОДНИМ ДОМІ

"Хто більше читає, той більше знає".

Нар. пословиця.

Бібліотека — це найважливіша річ в просвітніх і громадських організаціях. В Україні вона сповняла свою задачу — просвічувала і освідомлювала наш нарід, даючи йому духову поживу — книжку. І там, побіч читальняних й інших публічних бібліотек, були в нас і приватні домашні бібліотеки. Не лише в хатах інтелігентів, але й в селянських, можна було побачити бібліотеки, що переходили з батька на сина та з року на рік зростали числом і якістю книжок. З тих саме селянських хат виходили народні провідники і організатори громадського життя, вічеві промовці, політичні діячі та найкращі борці за волю рідного народу.

Знаючи, яку велику роль відіграли книжки в рідному краю, ми на еміграції однак замало стараємось кріпити себе з джерела книжки. Бо, не зважаючи на добробут і на велику чисельність, наша громада мало купує українських книжок і надто мало читає.

Є в нас в Рочестері багато українських організацій, товариств і клубів, але їхній праці не достає того, що в таких організаціях найважливіше — не достає відповідної духової поживи. Мало є при українських товариствах бібліотек, та й ті, звичайно, мізерненькі і застарілі. Немає однісінької бібліотеки, де було б важливіше з української літератури, історії, етнографії, мистецтва або все, що в англійській мові написано про Україну. Нема звідки дістати матеріялу на те, щоб дати відповідний відчит, науковий, історичний чи на інші суспільно-громадські теми.

Щоб бодай частинно виповнити цю прогалину, яку відчувається здавна в Рачестері, Український Народний Дім з початком цього року відкрив народну бібліотеку для користування не лише своїх членів, але всіх громадян, що бажають і мають доору волю нею користуватись. Тому цей почин до створення української народної бібліотеки для рачестерської громади є відрадним проявом громадського життя і його можна тільки широко привітати та допомогти довершити його. Це маленька прислуга, але вона при добрій волі зможе принести великі корисні наслідки.

Бібліотека має свою окрему кімнату і нараховує тепер понад 1000 томів українських книжок з різних ділянок: красного письменства, історії, політично-суспільних наук, діточих, драматичних, фахових, релігійних і книжок в англійській мові про Україну. Бібліотека постійно збільшується закупом нових книжок та збиранням давніших видань.

Відновлення і збільшення бібліотеки завдячуємо впершу чергу жертвенності членів Українського Народного Дому, які на ту ціль зложили поважну суму грошових добровільних датків, а деякі з них також віддали до бібліотеки цінні книжки. Але слід також відмітити, що між жертводавцями були також і не-члени, українські громадяни Рочестеру, які зрозуміли ціль і добрий замір Управи Народного Дому, і також причинились своїми пожертвами і добрими порадами до зорганізування відновленої бібліотеки.

Більші суми пожертв зложили на ту ціль Жіноче Товариство ім. Лесі Українки, торг. фірма П. Шереліса, фабрика братів Плютів і в останнє Рогатинський Комітет. Спис усіх жертводавців поміщений за образом в приміщенні бібліотеки.

Бібліотека має пренумеровані українські часописи і журнали різних ідеологічних напрямків, як також важніші американські журнали. Бібліотека відчинена вечорами в кожний вівторок, п'ятницю і суботу. Обслуговує читачів і відвідувачів бібліотекар Василь Спринський, або його заступник Олександр Папа, а в разі їх неприявності інші члени управи Народного Дому. Початкова кількість читачів заохочуюча, хоч побажана багато більша. Між теперішніми читачами є громадяни, що належать до різних професій і занять, старі й нові іммігранти, але абсолютно замало молоді, яка власне найбільше повинна користуватись бібліотекою. Що ж можна дати кращого для молодого покоління, як добру українську книжку, яка допоможе йому вивчити українську літературу, історію, перенесе їх в рідну Україну та заховає чистоту нашої мови і взагалі допоможе стати свідомими громадянами.

Віriamo, що українське громадянство, яке цікавиться друкованим словом, радо прийме до відома існування народної бібліотеки та своєю активною участю в її діяльності допоможе їй розвинути і стати дійсно головною українською книгозбірнею, де можна б знайти все, що свідомій людині потрібно. Допоможіть укомлетувати бібліотеку, жертвуючи свої книжки і журнали та користуйтеся нею так часто, як можливо.

Найкращий приятель і учитель — це книжка. Даймо їй нагоду увійти в наше життя і збагатити його, бо де свідомість і просвіта, там сила.

Володимир Гавриляк

"Свобода", 30-го квітня, 1955

WAR LIKELY, UKRAINIAN EDUCATOR DECLARES

War, "which all Europe expects will come in 1940 or 1941," may conceivably be averted by an "agreement" between Russia and Germany, Nikifor Hryhoryiv, sociology professor at Ukrainian Institute at Prague and former Ukrainian commissioner of education, said here last night.

The 55-year-old educator, of massive figure and bushy white locks who speaks no English, arrived in Rochester to address a celebration tonight in Ukrainian Civic Center, 831 Joseph Ave., in commemoration of the 20th anniversary of the independence of Ukraine after its seizure from Austria.

While he believes a Germany-Russia pact could be created out of mutual desire for control of Europe and Asia from the Baltic to the Pacific, war in his mind is much more likely. The outcome would be defeat and disintegration for Russia, he predicted. Lest that fate befall Russia, the democratic powers should acquaint themselves with the democratic block within Russia, such as Ukraine, and exert their influence to aid them, Hryhoryiv pleaded.

The visitor said he considered the Munich treaty as only a move on England's part to postpone war until she is armed. Afraid of a German-Russian pact, she decided to "play ball" with the Germans, he said through his interpreter. The people of Czechoslovakia, keenly disappointed over the timidity of France and England believe that war could have been averted without the Munich agreement. Hitler, he said, was in no position to go to war.

The tide has now drifted so far toward war that it is doubtful if any move on the part of the great powers, including the United States, can stem it, in the professor's opinion. The United States, he said, "had better arm and prepare to fight with France and England."

However, he added, "if the United States would be more forward, Hitler would be less forward."

(Democrat-Chronicle, 1938).

WORLD UNION OF DEMOCRACY TERMED NEED

*U. of R. Professor Hits Isolationism
As Dangerous*

Formation of a world federation of democracies at the end of the war was described last night by Walden Moore, University of Rochester government professor, in an address at Ukrainian Civic Center, as a necessary step toward a lasting peace.

"The American people today face three tasks," Moore said. "We must win the war by fighting all together. We must win the peace by forming a union of democracies. We must complete 'the democratic revolution' by installing it in every country in the world."

Moore, who said the war was caused "by the prevalence of the isolationist idea in every country, preventing help to those who were invaded, and enabling a criminal minority to overcome a majority," declared that the democracies "will win the war, but at great cost." We must, he said, "get rid of the isolationist idea or there will be another war."

He urged organization of a federal union of English-speaking countries as the first step, with the other democracies "invited to participate as soon as they are freed from the totalitarian yoke."

When the Axis powers are defeated, Moore said, they must be disarmed and occupied. We must take the Nazi, Fascist and Japanese military factions and segregate them to some such place as Madagascar."

Other countries would be admitted to the union as soon as responsible government is restored and "when they become generally democratic," he proposed. Strong propaganda campaigns should be conducted after the war, he said, to forward the cause of democracy throughout the world.

(Times-Union, Dec. 14, 1941).

UKRAINIAN EDUCATOR OFFERS PEACE PROGRAM IN EUROPE

*Proposes Associations Of Smaller Racial
Groups*

Nikifor Hryhorijiv, minister of education in the former Ukrainian Republic, outlined his views here yesterday on the possibility of the democratic organization of Europe along lines of lasting peace.

Here for a lecture in his native tongue at the Ukrainian Civic Center, the scholarly former

professor of the Ukrainian Institute of Sociology at Prague told an interviewer through an interpreter:

"Taking into consideration the geographical, cultural, economic, linguistic and other natural ties which closely bind the European nations with each other, I think that the most effective system of European pacification and assurance of lasting peace and democracy would be the following:

"1. An association of the Central-European Slavs, namely Ukraine, White Russia, Slovakia and Czechia. That is a natural nucleus for a bloc of nations which can present a barrier against the German-Russian imperialism. These nations are those which suffer most from the effects of this imperialism."

Bonds of Language

Coincidentally he pointed out that these nations are very closely connected with each other by bonds of language. The Ukrainian language is the nearest to Slovak, then to Czech and then to White Russian language, he explained.

These nations likewise resemble each other in their social structure — "aristocracy is practically nonexistent and high nobility is quite extinct among them. They are diligent and industrious; they have perserved through the age-long subjugation and persecution by other nations; they serve as a geographic continuation to each other and complement one another economically," he said.

Declaring, "They do not covet the wealth of other nations," Hryhorijiv predicted that under the system Czechia would serve as a check to German imperialistic influence and Ukraine likewise to the Russian.

It would be well if Poland, recreated within her ethnographic boundaries, would join the alliance, he said, adding, "but her social structure is different; she has a very great number of reactionary nobility. Therefore, she is apt to hinder such an alliance."

Resuming his points for peace, the educator listed:

"2. An association of the Baltic nations Finland, Estonia, Lithuania. Perhaps Poland would sooner join this alliance, since she is interested in the Baltic.

"3. An association of the Balkan countries Rumania, Bulgaria, Albania, Yugoslavia, Greece and perhaps Turkey.

"4. Austro-Hungarian association."

All these associations could form a single Central European Association, the nucleus of which would be the central nations, Hryhorijiv believes.

Association of People

As he pictured it, the CEA together with the

Western-European Association (England and France), the Scandinavian Association, that of Denmark, Holland, Belgium, Luxemburg and Switzerland, as well as with Germany, Russia, Italy and the Iberian Association could form the Pan-European Association of states and peoples.

"It is impossible to be concrete at a time like this," Hryhorijiv said. "These are but signs. Yet as one is not concrete, it must nevertheless be remembered that real peace and order cannot reign in Europe while conditions such as these exist:

"The causes, bases and possibilities for growth of the German and Russian imperialisms. Distrust among other peoples and their misconception of common interests. The oppression, limitation, degradation and exploitation of any and all peoples, which continually forces these peoples into battles with others for their liberty and equality."

New Europe Needed

To remove all these evils it is imperative to build a new Europe on these principles, according to Hryhorijiv:

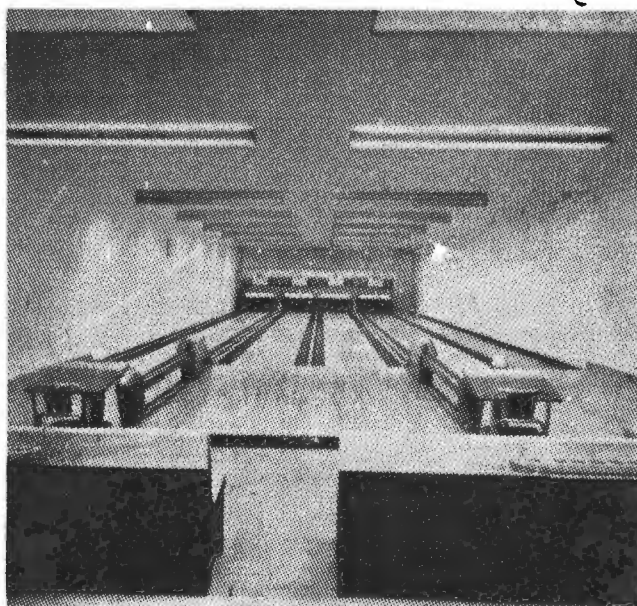
First, the guarantee of complete freedom and independence for all peoples.

Second, an understanding and union of those peoples which have common neighborly interests.

Third, the union of all small European peoples against the threat of any imperialistic designs on the part of one or another more powerful neighbor.

Finally, the union of all European states for purposes of settling their economic, cultural and political needs.

(*The Times-Union*, Apr. 3, 1941).

U. C. C. Bowling Alleys

НАША МОЛОДЬ

МОЛОДЕЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИ УНДОМІ

Наші піонери вже в перших роках існування Товариства ставили перед собою питання: як зберегти молоде покоління при Т-ві. Над цією проблемою дискутували, радились, просили в УНС інструкцій у справі заснування молодечого відділу і спрямовували свою діяльність у тому напрямі, щоби включити молодь у громадське культурне життя.

Для тієї мети засновували школи українознавства, дитячі музичні і танцювальні гуртки. Піонери розуміли свій обов'язок дбати про молодь, виховувати її в українському дусі навіть у тому випадку, коли розмовною мовою молоді є не українська, а англійська.

У передконвенційних проектах резолюцій наші делегати домагалися, щоб УНСоюз видавав тижневий додаток до "Свободи" в англійській мові і в тій же мові місячний журнал. Старші члени Т-ва розуміли, що до української молоді в Америці мусить бути особливий підхід, що самими наказами нічого не досягнеш.

На зборах 14-го листопада 1929 р. Микола Кучмій повідомляв про зорганізування при УНДОМі молодечого Т-ва, якому треба допомогти матеріально. М. Кучмій підкреслював, що "нам треба звернути більшу увагу на нове покоління, старатися зберегти його коло себе, інакше

ми те покоління втратимо". На пропозицію Теодора Кравця, підтриману Іваном Паснаком, було асигновано з каси для Т-ва молоді 25 дол. Але, очевидно, це Т-во не починало своєї діяльності, бо в наступному 1930-му році, на зборах 4-го серпня, був присутній головний урядник УНСоюзу Микола Мурашко, і він знову згкликав присутніх членів організувати українські скавти та молодечі відділи.

Правда, деякі діти наших піонерів були вже членами Т-ва, брали доривочну участь у святкових імпрезах, належали до складу мандолінової оркестри, але свого власного товариства, чи клубу ще не мали довший час.

Щойно в 1935-му році ухвалено організувати при Т-ві окрему секцію молоді, або "Лігу молоді". Почин дали Юлія і Мирослав Січинські, які на основуючих зборах у липні 1935 р. виступали, як референти і дорадники.

Першу управу Ліги вибрано в такому складі: Юрій Романко — голова, Вол. Кучмій заступник, Анна Лучишин секретар, Волод. Лучишин касир.

До Ліги приєдналися діти наших членів-піонерів, себто, тут народжена молодь українського походження. Вона мала вже інші думки і відмінний підхід до організаційних справ, як їхні батьки, але мета і завдання Ліги були такі

Ukrainian Junior League — 1937

U.C.C. Bowling League — 1948

самі: зберегти молодь при українських Товариствах.

До Ліги молоді належали тоді: Віліям Батрак, Михайло Бойко, Ольга Братусь, Марія Хованець, Софія Дорофей, Катерина Федьків, Джеймс Гергеа, Кароліна Гурянська, Джон Гурянська, Віліям Гнатів, Андрій Качмарик, Олена Ковтун, Анна Кравець, Вол. Кучмій, Іван Кучмій, Олекса Куций, Стела Куца, Анна Кузмик, Софія Лапчак, Мерієн Лівуш, Андрій Лівуш, Степан Лучишин, Вол. Лучишин, Анна Лучишин, Катерина Лучишин, Олена Малик, Олена Майка, Степан Майка, Павлина Олексин, Михайло Олійник, Петро Оліщук, Марія Паду-чак, Іван Плюта, Петро Плюта, Анна Поливка, Василь Пришляк, Микола Пукіш, Юрій Романко, Анна Сендунь, Максим Скорохода, Віліям Стахів, Марія Стрілець, Михайло Швець, Петро Швець, Марія Яницька, Вол. Яницький.

Місячну вкладку для членів Ліги встановлено в 50 центів, яких, очевидно, не могло вистачати на проведення будьякої діяльності. Тому Ліга незабаром почала влаштовувати різні імпрези, щоб збільшити свої фонди. Таких імпрез, себто, забав і пікніків у першому році існування Ліги було 5.

Збори і сходи Ліги відбувалися в домівці Т-ва, при Джойнер стріт і хоч розмовною мовою молоді була англійська, все ж таки вона обговорювала й цікавилась українськими справами, зокрема нашими піснями, і трималась традицій батьків. Члени Ліги молоді в Рочестері включилися до централі, "Ліги української молоді Північної Америки" і висилали на річні з'їзди своїх представників.

В другому році існування Ліги молоді, себто, в 1937-му, діяльність організації поживилась. У новому осідку Т-ва "Вільних Козаків" виділено для Ліги окреме приміщення на другому поверсі домівки, там, де тепер міститься бюро Української Кредитової Спільноти. Молодь придбала більше фондів і сама умеблювала своє приміщення новими вигідними меблями.

U.C.C. Girl's Bowling League — 1948

Закуплені меблі сплачувала місячними ратами. На це було витрачено Лігою 400 дол., суму, як на той час, досить поважну.

Не всі забави й імпрези, що їх улаштовувала молодь, давали прибуток. Іноді заробіток не покривав витрат. Але молодь мала, бодай, моральне задоволення, виявляла свої здібності й доказувала батькам, що й вона також може провадити організаційну роботу.

На забави молоді учащали 50 — 80 осіб, але були й такі, на яких збиралося понад 200 людей. В випадку матеріального успіху, молодь оплачувала залю й оркестру, що нею радо прислужувався Михайло Юрків.

В 1937 р. в управу Ліги молоді вхолили: Михайло Швець — голова, Михайло Олійник — заступник, Анна Лучишин — секретар, Катерина Федьків — касир, Марія Яницька і Петро Пришляк — референти товариських забав.

В 1938-39 роках, крім забав і пікніків, у програму діяльності Ліги впроваджено також концерти, на яких виступав хор Софії Дорофей, що складався в більшості з членів "Ліги молоді". Також за ініціативою Катерини Федьків було зорганізовано в той час аматорський театральний гурток, який під її проводом поставив одноактівку в українській мові "Як я був молодим", за що аматори дістали належне признание від старших членів і своїх батьків.

В управі 1940 р. були: Іван Плекан — голова, Петро Оліщук — заступник, Джон Гурянська — секретар, Петро Пришляк — касир.

Заходом членів Ліги молоді підготовано Шевченківський концерт, влаштовано забави і пікнік. Але ініціатива і вся праця в Лізі поволі переходить у руки жінок-членів Ліги і вони діють далі, як Young Women Club, бо чоловіча молодь у більшості була покликана до американської армії й лишилися самі жінки та дівчата. Ще перед тим виникла суперечка серед членства Ліги: чи приймати до неї осіб неукраїнського походження, що в значній мірі причинилося до занепаду діяльності організації.

Хор "Українська Капеля" під проводом Софії Дорофей-Майкович

Працю Жіночого Клубу ілюструють дописи його кореспондентів до журналу "Юкреніен лайф", що тоді виходив у Скрентоні заходом УРСюзу. Сталим кореспондентом була Катерина Федьків, дописував також і Петро Оліщук.

Молоді члени Клубу чимраз більше починають включатися в організаційне життя Т-ва "Вільних Козаків". Коли в 1940 році заходом УНДому було підготовано під проводом Вол. Гавриляка аматорську виставу "А молодість не вернеться", участь у ній беруть майже виключно члени молодечого Клубу. Хорову частину вистави підготовляє Софія Дорофей, ролі виконують Іван Петрів, Кароліна Сверида, Степан Сидор, Анна Лучишин, Михайло Кубарич, Марія Муляж, Мих. Димкар, Катерина Федьків, Іван Сверида, Анна Парута, Вол. Батрак.

Виставу відіграно з успіхом в УНДомі 30-го листопада 1940 р., а тиждень пізніше — в Бофало.

Коли на початку 1940 р. було зорганізовано в Рочестері місцеву УНРаду, до неї увійшли також і представники молодечого Клубу — Лілієн Гаврилів, Катерина Федьків, Марія Стрілець, Іван Лотоцький, В. Стахів і Віліям Гнатів. Однак, найбільш активними в роботі УНРади показали себе молоді жінки.

УНРада вислала своїх двох делегатів на Український Конгрес 25-го травня 1940 р. у Вашингтоні. Делегатом від старших членів був Вол. Гавриляк, а молодь заступала делегатка Катерина Федьків. Вона ж після Конгресу давала звіт про нього на вічу УНРади, скликаному в тій справі.

В 1941 р. під проводом Юлії Січинської було підготовано аматорську виставу "Пан писар", яка теж була вдалим виступом нашої, тут народженої, молоді. Однак, Молодечий Клуб чимдалі ставав менш активним, а в час

війни його діяльність припинилася зовсім і вже не було змоги її відновити. Правда, ще існував хор під керівництвом Софії Дорофей, як продовження колишньої праці Ліги молоді, час від часу й жінки пробували виявляти творчу ініціативу, та все це мало доривочний і обмежений характер.

Щойно після війни, в 1946-му році постав товариський клуб, що гуртував молодь обох статей та молоді подружжя з колишніх членів Ліги, що провадив таку ж роботу, як і попередній Клуб.

В тому ж 1946-му році постала перша група кругольників Bowling League в складі 10-х чоловіків. Цією групою керував Олександр Куций, що раніше був касиром Ліги. Одночасно постав також жіночий гурток гри в круглі. Цього роду розривкова активність мала великий успіх і притягала молодих людей до своєї організації. Для них це був перший крок в організаційному житті Т-ва. Як приклад, можна згадати те, що вневдовзі Олекса Куций став управителем круглів, а далі й управителем домівки Товариства, та був вибраний делегатом на Конвенцію УНСюзу.

Обов'язки управителя круглів Ол. Куций сповняв 20 років і уступив лише тоді, коли родинні обставини позбавили його вільного часу для участі в громадській роботі.

В 1948-му році Джон Куца організувала жіночу Лігу гри в круглі та впровадила регулярні розгри з нагородами.

В міському кругольному турнірі 1947 р., де брала участь наша Ліга, два члени Іван Новак та Петро Пришляк здобули нагороди, а в 1948 р. Олекса Куций посів друге місце в таких змаганнях і одержав 150 дол. нагороди. З того приводу місцеві газети вмістили знімки переможців та згадували УНДім.

В 1955 році Ліга молоді zorganizувала пропам'ятні кругольні змагання на честь Петра Ковтуна і прибуток від тих імпрез передала на стипендії для дітей-членів Ліги. Ця ділянка розваги здобула громадське признание й діє до теперішнього часу за усталеною програмою розривок.

Сьогодні колишні чемпіони круглів уже в середньому віці, включені в організаційне життя Товариства й займають у ньому провідні становища. Вони внесли до Т-ва новий спосіб думання й інший підхід у роботі. Правда, справи рідного краю їм уже не такі близькі, як їхнім батькам, а все ж вони почувають себе українцями й їхній позитивний вплив у громадській діяльності нашого Товариства являється незаперчним.

Підтримка організації української молоді

Коли ставилось питання про українську молодь у минулому й сучасному, Т-во завжди йшло назустріч її змаганням в організаційному житті. Члени Т-ва старалися затримати молодих людей при Товаристві, організуючи окремі клуби молоді, допомагаючи в її починах. Усі театральні вистави, концерти, чи забави проводилися при безпосередній участі молоді. Роджене тут молоде покоління об'єднувалося в клуби, між якими зокрема жіноча секція відзначалась рухливою активністю.

Коли по війні молодь постарілась, збайдужніла до організаційного життя й дещо відчувилась від Т-ва, урядники Т-ва все ж таки докладали всіх старань, щоб затримати молодь при українському середовищі. Для того вони весь час допомагали молоді матеріально, давали задармо приміщення для її імпрез, дбали про її здоровий моральний стан.

Для дітей членів Т-ва роками влаштовувано різдвяні ялинки з відповідними дитячому вікові подарунками, не забували й про дітей, батьки яких стояли поза Товариством. Згадати хоча б те, що з приїздом нової еміграції в 1947-48 роках, УНДім помагав zorganizувати Українське Спортове Товариство Молоді, якому дав безплатне приміщення й навіть закупив на власні кошти спортовий виряд. В УНДомі знайшов собі притулок Молодечий Клуб УР-Союзу, а в теперішньому часі – дитячий хор "Соловейко", створений заходом Т-ва ім. М. Драгоманова, який стало відбуває свої проби і сходи в нашій домівці.

Для документації нашого прихильного ставлення до молоді наводимо такий приклад: На зборах Т-ва 8-го жовтня 1959 р. в дискусії над звітами про 50-ти літній ювілей Т-ва, узяв слово Кость Кульчицький і "звернув увагу, що організація молоді "Пласт" не лише мала своїх представників на ювілеї, а й склала пожер-

U.C.C. Bowlers — 1948

тву на Т-во в сумі 10 дол., що його дуже мило вразило. На його думку, Т-во в якийсь спосіб повинно віддячитись тій молоді". І справді, коли пластова молодь звернулась до Т-ва з проською закупити уділи для придбання власного приміщення при Т-ві "Самопоміч", члени нашого Т-ва вирішили замість уділів-шерів пожертвувати на ту потребу 50 дол. Це було в листопаді 1960 р., а в серпні 1962 р. знов ухвалено видати 25 дол. на фонд 50-ти літнього ювілейного з'їзду Пласту. В травні 1963 р. видано 25 дол. на покриття коштів поїздки на Міжнародне Джемборі. В липні 1964 р. — 25 дол. на посвячення пластового табору. А після того були ще й інші менші допомоги.

Таке наше ставлення було до всіх українських організацій молоді, що проявляла жваву діяльність, працюючи для добра української справи.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

ROCHESTER, NEW YORK

Ukrainian Youth Organize a Basket-Ball Team

The younger generation of Rochester has decided that if the Ukrainians are to be noticed at all in sports and in other organized activities they must not wait for the older people to do something.

They have started out in organizing a basketball team. The team in general has had wonderful success for the first season, considering the fact that they are handicapped by the conspicuous absence of a building in Rochester.

The boys have organized under the name of Ukrainian Cossacks of Rochester. The folks seem to be well enthusiastic over this that the boys have organized and are playing together as a Ukrainian team, something new in Rochester. The suits are of the Ukrainian flag, the light blue for the sky, the yellow for the golden wheat.

The boys have defeated a few strong Industrial League teams here in Rochester which is something remarkable for a team in its initial season.

The boys not only think of basket-ball but have already turned their thoughts to base-ball. The team is expected to be greatly strengthened by the addition of William Polanski, a farmer Auburn boy who has pitched for a well-known team in the Southern Association.

The meet between "Ukrainian Cossacks of Rochester" and Auburn

The Ukrainian Basketball team of Auburn came to Rochester on Saturday, February 15, to meet the basketball team of "The Ukrainian Cossacks of Rochester." The team played a spirited game at the Amalgamated Hall, the Auburn team winning 10 to 9. There was a tremendous crowd to watch the game.

*The Ukrainian Juvenile Magazine,
April 1930.*

U.C.C. Girl's Bowling League — 1950

UKRAINIAN JUNIOR LEAGUE MEMBERSHIP

Officers:

Michael Szvec, President
Michael Oliynek, Vice-president
Ann Lucyshyn, Secretary
Catherine Fedkew, Treasurer
Mary Yanicky, Social chairman
Peter Pryzlock, Social chairman

Members:

William Batrack, Michael Boyko, Olga Bratuh, Mary Chowanetz, Michael Chowanetz, Sophie Doroffy, James Gerega, Caroline Gurjansky, June Gurjansky, William Hnatkiw, Andrew Kachmaryk, Helen Kowtun, Ann Krawec, Walter Kuchmey, John Kuchmy, Alex Kucy, Stella Kucy, Ann Kuzmik, Sophie Lapczak, Marian Liwush, Andrew Liwush, Steve Lucyshyn, Walter Lucyshyn, Katie Lucyshyn, Helen Malik, Olena Mayka, Steve Mayka, Pauline Oleksyn, Peter Oliszek, Mary Paduchak, John Pluta, Peter Pluta, Ann Polywka, Basil Pryzlock, Nick Pukish, George Romanko, Ann Sendun, Max Skorochoda, William Stockow, Mary Strilec, Peter Szvec, Walter Yanicky.

THE UKRAINIAN JUNIOR LEAGUE

In July 1935, there assembled at the old Free Cossack Society club house on Joiner Street, a group of about twenty young Ukrainians, called together there by Mr. Sichinsky, who brought to their attention the fact that a city the size of Rochester was entirely without a Ukrainian Youth Club. He asked whether they intended to do anything about it, they said they would, and did, for that small group was the nucleus of the present Ukrainian Junior League.

That same night, they elected their officers

George Romanko as president, Walter Kuchmey as vice-president, Ann Lucyshyn as secretary, and Walter Lucyshyn as treasurer and formulated plans for increasing their members. In this, as in all else they undertook, they were successful.

The first year, they had several club and bingo parties, had a lively picnic at which young and old had a rollicking good time, gave a highly diverting and popular balloon dance, and undertook innumerable other social events. In May 1936, under the direction of Mrs. Sichinsky, who devoted unlimited time and effort towards its production, the club presented a one act play in the Ukrainian tongue. So successful were all their ventures, that not only did the club purchase a one hundred dollar share in the Ukrainian Civic Center, but in addition had two hundred dollars in the bank.

The second year saw the club continue its successes, this time with Michael Szewc, president, Michael Oliynek, vice-president, Ann Lucyshyn, secretary, and Catherine Fedkew, treasurer, at the helm. When the Ukrainian Civic Center was opened in January, a beautiful large club room was assigned to them, for which, up to date, they have bought over four hundred dollars worth of furniture, and which they hope to completely furnish within the next year.

And so July will mark the second birthday of the club which since its humble beginning, has increased its membership to over fifty, with the prospects of a bright future ahead of them.

*Ukrainian Civic Center
Dedication Booklet, May 1937*

НАША МОЛОДЬ

На українських зібраннях, а деколи навіть на сторінках української преси в Америці можна деколи стрінутись з турботою, хто перебере громадську і організаційну працю, коли нас не стане. При цьому бувають нарікання на нашу молодь, що вона нічим не інтересується, так що не буде кому передати наші здобутки. Такі розмови можна почути навіть між членами української громади в нашому місті.

Тимчасом, коли ближче приглянутись, такі розмови безосновні. Ми будемо мати кому передати наш організаційний дорібок, тільки щоб було що передати. Ось наша молодь охотно працює в нашій громаді, тільки треба її належно привчати, пояснювати та притягати до роботи.

Мало того: на загал цю молодь легше навчити громадської праці, ніж бувало з нашим поколінням. Вони краще знають місцеві відносини, більшість з них мають вище образование, ніж ми винесли з сільських шкіл, володіють місцевою мовою, мають знайомих і товаришів між іншими народами, що складають нашу громаду та взагалі всю Америку. В конкуренції з тими своїми знайомими вони радо вчаться таких об'явів української культури, якими можуть пописуватись перед іншими національними групами і які їх знайомим подобаються своєю красою. Це виховує в наших молодих людей привязанність до свого і гордість з того, що вони сини українського народу. Ось малий приклад цього:

В суботу, 26-го листопада, відіграно в Українському Громадському Домі в Рочестер комедію "Пан Писар" виключно силами тут родженої молоді. Штуку підготувала пані Юлія Сичинська. Вже в 8-ій годині залу була щільно заповнена публікою, котра від початку до кінця з справжнім захопленням прислухувалась, як молоді актори точно віддавали осіб пред-

ставлення, як виразно вимовляли слова, а особливо як гарно співали сольові і гуртові пісні. Видно було у тому виступі не тільки вправну руку режисерки, але також замилювання молодих акторів, котрі ставились з замилюванням до рідного мистецтва.

От цей приклад мусів переконати навіть найбільше недовірливих рочестерців, що в нас є молодь, котра свого не цурається і котра привязана до свого народу та громади. І зпоміж неї певно виростуть ті майбутні председателі, секретарі, управителі та провідники наших товариств, які займуть наші місця. Треба тільки, щоб ми їм давали добрий приклад своєю працею та не цурались їх, якщо вони дещо роблять інакше ніж ми. Бо й ми поступали не так, як наші батьки, через те, що весь світ постійно міняється і кожне нове покоління мусить жити життям свого часу і своїх обставин, а не так, як жило попереднє покоління в інших обставинах.

Вертаючи до представлення, я думаю, що за цей черговий виступ нашої молоді вся наша рочестерська громада мусить бути щиро вдячна всім, хто взяв в ньому участь і своєю працею причинився до його успіху.

В. Іванців
"Народна Воля" — 1941

OUR LOCAL ACTIVITIES

by our correspondent

Catherine Fedkew - Shonnessey
As Published in the Ukrainian Life Magazine
Jan. 1940

FROM ROCHESTER

The Ukrainian Junior League closed its year at a meeting on December 13 at the Ukrainian Civic Center. The following officers were elected to head the young Ukrainian Workingmen's Association Assembly of the Civic Center: John Plekan, president; Peter Oliszek, vice president; June Gurjansky, secretary, and Peter Pryzlock, treasurer.

Successful events sponsored by this group and the Civic Center chorus, conducted by Sophie Doroffy, included a Shevchenko concert, several lectures by the president of the U.W.A., a concert and ball, a banquet, an outing, a picnic, and a dance which ended the year's activities.

Feb. 1940

FROM ROCHESTER

We, the members of the Ukrainian Workingmen's Assembly No. 287, went to the Civic Center, singly and in groups, with the sole purpose in mind of paying our dues.

Having taken care of their financial obligations, the boys sat back in their leather chairs

and the conversation drifted into suits, ties, styles, etc.

Finally, our newly elected president, John Plekan, called our attention to the fact that we were deviating from the business on hand.

Without a grumble, chairs were straightened, more erect postures were assumed, and Assembly No. 287 made up its mind to get into action.

A date was set for a Fathers-Sons Dinner on March 10 at 2:00 P. M. A list of possible lecturers for future meetings was made.

We approached the older men's organization for financial aid and received encouragement.

That's what we call cooperation! Such a display of heartfelt enthusiasm! At last our club's making history. Wish us luck, yes? -- M. O.

March 1940

FROM ROCHESTER

Observance of the 126th anniversary of Taras Shevchenko's birth on Saturday, March 9, marked the third successive year that the young members of the Ukrainian Civic Center have sponsored such a program in Rochester.

This year the Civic Center Choir under the direction of Sophie Doroffy took charge of all arrangements. The program, presented entirely by young people, was highlighted by a talk and recitation from Shevchenko's "Kobzar" by Anne Zadorsne of Newark, contributor to Ukrainian Life. The program closed with the singing of Shevchenko's "Testament".

On Sunday, March 10, the Young Men's Club gave a Father's and Son's Banquet. Members of the Young Women's Club served, and a good time was had by all. — C. F.

June 1940

ROCHESTER

On May 12th, Mothers Day, the recently organized Young Women's Club of Rochester held its first social function by sponsoring a mothers' and daughters' reception.

As the guests entered the large auditorium of the Ukrainian Civic Center, they were greeted by hostesses, who presented each mother with small corsages of carnations. After everyone was seated at the beautifully decorated tables set up in the shape of an "M", they were welcomed by the president.

The program started with community singing. Mimeographed sheets, one each of Ukrainian and American songs, were prepared by members of the club to assure everyone's participation in this "ice-breaker."

As soon as the last cup of coffee was served, those girls taking part in the play rushed back-

stage to don originally improvised costumes of twenty years ago. Meanwhile, Anna Paruta sang two solos.

At this point, a large number of fathers, brothers, etc., who had been tipped off in advance, asked if they might be in on the fun. An American play, depicting one meeting of a supposed sewing circle (gossip circle, really) was adapted to our American-Ukrainian life with local names substituted in all instances. Each player translated her part freely into the mixed English-Ukrainian vernacular she herself spoke. Added to this was the natural humor in the play, so that this unique skit was most enthusiastically received. The program closed with the showing of a Charlie Chaplin film.

Committees in charge were: flowers, Helen Kowtun, social chairman; hostesses, Helen Pryhoda and Anne Krawec; refreshments, Anna Paruta and Sophie Plekan, assisted by Mary Mularz and Anne Plekan; entertainment committee and skit, Sophie Plekan, Anna Paruta, Sophie Doroffy, Lillian Hohlow, Anne Pankrat, Anne Lucyshyn, Mary Strilec, Olga Bratush, Anne Krawec, Catherine Fedkew, and Helen Kowtun; serving, all the above mentioned members and Catherine Kusak, Katie Lucyshyn, and Katie Pryhoda. — C. F.

July 1940

ROCHESTER

On Wednesday, June 26, the Central Council of the Ukrainian Civic Center held its monthly meeting. This recently organized council is composed of representatives of the various fraternal, social and cultural clubs which meet at the Civic Center.

The council was originally formed for the purpose of raising money to send delegates to the American Ukrainian Congress in Washington. It was not long before the members saw the advisability of having the council act as a clearing house for all Ukrainian community and national affairs and problems which interest all, regardless of political, religious or other affiliations. In addition, it is hoped that the council will bring the older and younger members of the Civic Center into closer accord with each other, so that both groups could work together more harmoniously.

At the last meeting, a discussion was held on what could be done to interest more of the younger members in the clubs at the Civic Center. The council finally agreed to present the question before the various clubs and to report all suggestions to the next council meeting on July 31st. — C. F.

Aug. 1940

ROCHESTER

Imagine the chagrin of the members of the Young Women's Club Sunday morning, July 28, when they arrived at Webster Park for an all-day outing with their guests, only to find all available picnic sites already occupied. After a hasty pow-wow, the whole party good-naturally moved on to Ellison Park and settled down for a day of fun.

When everyone had had his fill of hots, salads, rolls, tomatoes, watermelon, and what have you, the rest of the day was crowded with miscellaneous activities. After some swimming and a game of baseball, there were balloon blowing, wheel barrow, ball throwing, obstacle races, and various other contests for the young men and women, with prizes for winners. This was followed by a hilarious game of blind man's bluff and other similar games. A portable phonograph and selected Ukrainian and American records furnished music for dancing under the trees. When mosquitoes disrupted the harmonizing in the evening (perhaps the sour notes were too much for them), everyone moved on to the clubroom at the Civic Center and concluded the day with more singing and dancing. Despite a few cases of sunburn and sore muscles, all those present had an enjoyable time and voted it the best picnic of the year.

At the meeting of the Central Council Wednesday, July 31, a motion was passed to combine the older and younger members at the Civic Center into one choir. A committee consisting of one older and two younger members was selected to approach the board of directors at their next meeting to get their cooperation in putting on a drive for members. -- C. F.

Sept. 1940

ROCHESTER

At the first September meeting of the Young Women's Club plans were made to present a one-act play followed by a dance on the first Saturday in November. The play will be under the direction of Catherine Fedkew, while Ann Krawec will be in charge of publicity and tickets.

The two delegates who attended the Ukrainian Youth Congress gave a brief resume of the convention. In the discussion which followed, dismay was expressed at the fact that the League meetings seemed to have been planned expressly for the local groups. It was felt that in fairness to the clubs which had sent delegates long distances to the convention, much more time should have been devoted to business sessions. As it was, delegates were handicapped. They

could not ask question on the floor, since to do so meant postponing elections of officers till so late on Monday that participation in the elections would be impossible.

Due to the lateness of the hour, it was decided to curtail further discussion. Both delegates will give a more detailed report at the next meeting, and discussion will be resumed.

By the time this is published, the Ukrainian Civic Center Choir will again be having rehearsals in the club-room. Many new members have been contacted, and the choir this year is expected to be bigger and better than ever before. Anyone who has not been contacted and would like to join should appear at the Civic Center any Monday night at 7:30 p. m. Sophie Doroffy, director of the choir, will make your welcome most cordial. Won't you come down?

— C. F.

October 1940

ROCHESTER

The Ukrainian Civic Center Choir held elections of officers at its last rehearsal. Officers for the current year are as follows: president, Mary Mularz; vice president and secretary, Peter Pryzlock; treasurer, Caroline Gurjansky.

Although the choir started this new season augmented by a number of new members, Sophie Doroffy, the director, can still use more voices. The choir has an usually full and varied program planned for the coming year, so many more new members are wanted. If anyone is interested in joining, please come to the Ukrainian Civic Center clubroom next Monday night at 7:30 p. m. -- C. F.

Nov. 1940

Hoping to do their bit toward answering the question which troubled many voters this year, "Willkie or Roosevelt?", the Young Women's Club sponsored a lecture on Wednesday, October 23. The speaker was Mrs. Myer Bramen, member of the League of Women's Voters, a non-partisan organization. After her talk, in which she discussed the candidates of both parties, Mrs. Bramen answered the questions of the members present.

On a less serious vein, a number of the members of the Young Women's Club have recently organized a bowling team and in the near future hope to engage in matches with other Ukrainian women's teams in near-by towns.

On November 2 the Ukrainian Civic Center Choir under the direction of Sophie Doroffy made its first appearance of the season, when they sang at the Ukrainian Independence Day

program sponsored by the Central Council of the Civic Center.

At the last meeting of the Council a motion was passed to have talks delivered by the members of the various clubs which comprise the Council. Half of the talks will be given in Ukrainian by members of the older generation, while the remainder will be given in English by members of the youth clubs. While this is more or less experimental, it is hoped that this exchange of ideas will find favor and prove to be beneficial to both the older and younger members. — *C. F.*

Dec. 1940

ROCHESTER

The advent of cold weather has put new pep into our young people here, judging by the activities now going on.

To begin with, on November 9, the Young Women's Club have a one-act play in Ukrainian under the direction of Catherine Fedkew. Members of the cast consisted of Anne Lucyshyn, Helen Pryhoda, Anna Krawec and Caroline Gurjansky. Following the play, a dance was held, and everyone joined in dancing the polkas and "kolomeykas."

At present, members of the Young Women's Club are planning a Christmas tea for their mothers to be held on Sunday, December 22.

Although the three-act play presented on November 30 was sponsored by one of the older organizations, almost the entire cast consisted of young people under the direction of young Walter Hawrylak, who came here from Europe only a little over a year ago. Participating in the play were John Petrow, Caroline Gurjansky, Steve Sydor, Anne Lucyshyn, Mike Kubarych, Mary Mullarz, Mike Dymkar, Catherine Fedkew, John Swereda, Anna Paruta and Bill Batrack. Sophie Doroff accompanied at the piano for all the vocal selections in the play. This play was repeated in Buffalo on December 7 with the entire Rochester cast.

At the last meeting of the Central Council of the Ukrainian Civic Center, a committee of three was appointed to cooperate with the Board of Directors in selecting new books for the Civic Center library. During the discussion it was stressed that an effort be made to procure more books of interest to young members, namely, English periodicals dealing with Ukrainian affairs and as many good English translations of the best Ukrainian authors as are available.

—*C. F.*

May 1941

Rochester to Entertain U.W.A. Delegates at Local Center

ROCHESTER — There is a great deal of hustle and bustle around the Civic Center these days in preparation for the Tenth Convention of the Ukrainian Workingmen's Association, which will take place at the Hotel Seneca. In addition to the general polishing up which is going on, various groups are planning diversified entertainment for the delegates and their friends.

Among the events scheduled for U.W.A. Convention week are:

Sunday, May 18, at 8:15 p. m., that is, the night before the Convention is called to order, a concert and dance will be given by the local Youth Assembly of the U.W.A. and the Ukrainian Civic Center Choir. The "Melody Men" will furnish the music.

Tuesday, May 20, at 8 p. m., the Ukrainian play, "Youth Will Never Return," is to be presented.

Wednesday evening, May 21, a banquet and ball will be held.

All of these events will take place at the Ukrainian Civic Center, 831 Joseph Avenue. It is particularly fortunate that the Convention is being held at the Hotel Seneca, for delegates without automobiles at their disposal can hop the Joseph Avenue bus near the hotel and go straight to the Civic Center.

Rochester's Ukrainian community is very proud of its Civic Center, and is to be hoped that the U.W.A. delegates will accept our invitation to drop in to see us any and every evening, and especially on nights named above, of U.W.A. Convention week. — *C. F.*

June 1941

Rochester's Convention Whispers

ROCHESTER, N. Y. — An eerie stillness permeates the Ukrainian Civic Center since the departure of the delegates to the Tenth U.W.A. Convention. Our routine activities cause but a slight ripple after the activity of Convention week. In a way, this calm is a welcome change, for the Rochester youth has been unusually active these past two or three months sponsoring and participating in a number of plays, a concert in honor of Taras Shevchenko, a concert and banquet in honor of Professor Koshetz, and a Mother's Day program.

Although interest now centers on picnics and vacations, the main topic of conversation still concerns those little incidents which happened during U.W.A. Convention week.

For instance, there is that phrase carried from the Convention floor, which was used indiscriminately to cover a multitude of sins. Those of you who were here know, of course, that I refer to, "Sprava formalna" (Point of order).

Then there were those innumerable caucuses which were supposed to take half an hour and lasted far, far into the night. Which brings to mind a certain young member who attended the Convention and failed to appear at a certain caucus on a certain Tuesday night. Speculation still runs high as to where he lingered.

Then there was that young delegate from Michigan who received the cheerful message from home toward the end of the week that his draft questionnaire was waiting for him.

And imagine the chagrin of the delegate who discovered that his girl friend had voted against his coming to Rochester.

Here's another funny one concerning a delegate who claims to have known your truly for three years -- "Ever since Newark," to quote his exact words -- and who wanted to know who this Miss F. was who sends in news to UKRAINIAN LIFE concerning activities in Rochester.

Wives and husbands who stayed at home can rest well assured that their other halves behaved themselves -- thanks to the boy scouts who made it their business to keep everyone informed on the marital status of the delegates.

Still a nine-day wonder are the attractive secretaries who stuck to the transcription of their minutes in the U.C.C. clubroom upstairs, while the building reverberated to the stamping of feet as the other delegates danced the kolomeykas and polkas after the banquet on Wednesday night.

But this sort of thing could go on and on -- and one must stop some time. However, I might add that Rochesterians are still rejoicing over the fact that our Lilac Week coincided with U.W.A. Convention week -- and particularly after they heard the comments of the delegates who viewed the blooms in Highland Park.

— C. F.

July 41

Rochester Choir Ponders Trip to Detroit Convention

ROCHESTER -- Although the Ukrainian Youth League of North America Convention is still about two months away, already it is one of the main topics of conversation when a group of young people get together here. Again the same questions are coming up: whether or not to go down before the start of the convention

and take in some of the sights in Detroit; whether to go down by bus, car, train or otherwise; whether or not to send delegates; and so it goes.

The Ukrainian Civic Center Choir is very seriously considering the invitation extended them by the UYL-NA convention committee to participate in the musical program to be offered during the Labor Day week-end. Although at present the choir's treasury is not large enough to finance such a trip, members of the choir hope to overcome this difficulty before the end of the summer. — C. F.

Sept. 1941

Rochester Young Women to Present Play

ROCHESTER -- With the first promise of cooler weather members of the Young Women's Club are already planning activities for the Fall and Winter -- foremost of which is a Ukrainian play. Interest has been heightened by the fact that Mrs. Miroslav Sichinsky has consented to help the members in this undertaking. Remembering the successful plays she has directed in the past, members are looking forward to the first rehearsal.

Members of the club were by no means inactive during the past summer months, but, as might be expected, energy during this sweltering period was expended on social activities. Among these were their highly enjoyable picnic at Ellison Park, and their card and bingo parties.

By the time this is published, another of our members will have become a part of the younger married set. I refer to Katherine Jaskiw, whose marriage to Steven Lawriw took place September 6th. While we wish her all the happiness in the world, we're also hoping that "those wedding bells won't break up that old gang of ours." — C. F.

Dec. 1941

Rochester Young Women on the Lookout for a Male or Two

ROCHESTER -- We in Rochester wonder if other clubs have found themselves in the same predicament as we. Members of the Young Women's Club are eager to present a Ukrainian play. They have an able director in Mrs. Miroslav Sichinsky, who has promised to help in this capacity. However, it seems that every promising play calls for a number of male parts, and young men these days -- especially those who read and speak Ukrainian -- just aren't to be had. If they aren't serving Uncle Sam in the Army, then they are putting in loads of over-

time or working nights on defense jobs and so it goes.

Right now members are busily planning for their annual Christmas party to be given in honor of their mothers.

This year it will take place on Sunday afternoon, December 21st, at the Ukrainian Civic Center clubrooms.

Committees in charge of arrangements are as follows: refreshments, Ann Paruta, Ann Lucyshyn and Katie Pryhoda; entertainment, Mary Strilec, Olga Bratush and Ann Krawec; and decorations, Sophia Lotosky, Caroline Gurjansky, Sophie Doroffy and Olga Skorochooda. — C. F.

Jan. 1942

ROCHESTER CLUBS CLOSE YEAR WITH MANY ACTIVITIES

ROCHESTER — The clubs at the Ukrainian Civic Center finished the year of 1941 with a round of diversified activities.

On Sunday afternoon, December 12, the Ukrainian Civic Center sponsored a lecture by Professor Moore of the University of Rochester. His topic dealt with the course he thought should be followed in the reconstruction after the present war is over. Following the lecture, Prof. Moore was presented with a copy of *A History of Ukraine* by Hrushevsky.

During the evening of the same day, the Ukrainian Civic Center gave a party for the members of the Ukrainian Civic Center Choir. Messrs. Kowtun and Bratush spoke to the members of the choir and presented Sophie Doroffy, director of the group, with a check for her untiring efforts.

On Saturday, December 20, the choir sang a number of selections at a concert in honor of the hundredth anniversary of the birth of Michael Drahomanov. The program was rounded out with a number of recitations and addresses on the life and work of the great political philosopher.

On Sunday afternoon, December 21, members of the Young Women's Club held their annual Christmas party in honor of their mothers. The party was well attended in the gaily decorated clubroom. Everyone participated in bingo and in the hilarity caused by the odd and unusual prizes. The afternoon passed all too quickly. Refreshments, served by candle light, were followed by the unwrapping of gifts drawn from a grab bag. The program was rounded out with the singing of Ukrainian and English Christmas carols.

At the recent elections, the following members were elected officers of the Young Women's

Club for the coming year: President, Sophia Lotosky; Secretary, Ann Krawec; and Treasurer, Catherine Lawriw. — C. F.

**

With St. Patrick's Day just around the corner it was a great day for the Ukrainian Civic Center . . . Two members, John Nowak and Pete Pryzlak, wound up eighth and ninth respectively and a large turnout of fellow members was on hand to cheer lustily. John and Pete, who bowl in the same league at the Center, finished one pin apart . . . If Johnny was tired he had a perfect right to be . . . Before rolling eight games in the final round he hit for a 562 total in a doubles tourney at Oxford Hall . . . Three others have a claim on Pryzlak's prize money — the Mrs., Peter Richard, five years old, and Patricia Ann, three . . . Nowak is back on the alleys after a three year absence . . . He was busy with the Navy.

Times-Union, 1946

YOUTH AND THE U.C.C.

Today we celebrated the 60th Anniversary of the Ukrainian Civic Center of Rochester, Inc., but its origin goes back to August 8, 1909.

On that date a group of 15 young men, all immigrants from Ukraine, met in a rented hall on Herman St. to establish a Church Brotherhood for the express purpose of providing assistance to its members in times of distress caused by sickness or accident.

This small nucleus became known as the Knights of St. George which over the years changed its name twice and grew to its present size and reknown.

After the first few organizational meetings on Herman St. the new Brotherhood met at the Ukrainian Church Hall on Remington St. between Kohlman and Burbank St. and on April 12, 1912 they affiliated with the Ukrainian National Association which at that time was known as the Ruthenian National Association.

The Free Cossack Society came into existence when at a special meeting on May 14, 1914 the Brotherhood of St. George's changed its name and following meetings were held at such places as the Ukrainian Church Hall on Remington St., a store on the corner of Remington and Kohlman Streets, and a rented hall on the corner of Clinton Ave. and Hand St. On July 22, 1921 the Society purchased its own club house at 102 Joiner St. This club house served its members very well until a new modern building was started during the spring of 1936, opened

Dec. 29-31 1936, and formally dedicated in May 1933 as the Ukrainian Civic Center. In April of 1945, to eliminate confusion of the building name and ownership, the Free Cossacks Society changed its name to the Ukrainian Civic Center of Rochester, Inc.

During these formable years, and to this date, the management of the U.C.C. has always encouraged the younger generation to join its organization and to participate in its social and cultural affairs.

To this degree several kinds of youth and athletic clubs were formed and sponsored. First there were the Ukrainian schools that met at the Joiner St. club house where the students sat at home made wooden desks and benches. These schools always provided a fresh crop of pupils to appear on a concert stage and stumble through a Shevchenko or Franko poem. Today many of these students are prominent personalities of the community and active within Ukrainian circles.

There were also the Ukrainian dance schools which contributed its share of talent for the concerts and plays. At first there were only a few individuals that were outstanding but later larger groups formed and became so good that they were in great demand all over this area.

One thing the UCC promoted with great success has been its choirs. In the late 20's and early 30's the Society sponsored an outstanding one that appeared in many cities and were in constant demand by other civic, religious, and fraternal organizations. For a time they appeared every Sunday on radio station WHAM at their invitation. Along with this choir there was an exceptional Mandolin Orchestra which won national acclaim as National Champions. That was in 1931 and 1932 with trophies on display in the trophy cabinet at the UCC.

Later other choirs were formed which became well known for their superb singing and they also were in great demand. Residents performing at almost every UCC event, they appeared at such places as the Rochester Museum, Memorial Art Gallery, University of Rochester, Y.W.C.A., Eastman Theater, and many other places.

Because of the UCC's interest in the youth, Youth Clubs were sponsored. One of the first was the Ukrainian Junior League composed of teen-age boys and girls. It came into existence in July of 1935 at the Joiner Street Club House and soon became a pivotal point for all sorts of activities. A basketball team was reorganized which brought credit not only to themselves but Ukrainians in general and in 1938 they won

a city championship which added another trophy to the Center's collection.

What is said about the basketball teams, could also be said for the fine baseball teams bearing the UCC letters. In their way they also let Americans know about us Ukrainians.

Sports were not the only activities the Junior League engaged in. There were dances, plays, concerts, picnics, caroling, and exhibits put on whereby everyone got into the act.

As they became more interested in Ukrainian affairs, they became active with other Ukrainian youth clubs and affiliated with the Ukrainian Youth League of North America. As a result several of their members became very well known throughout United States and Canada and some held national office.

The most remarkable thing about this youth club was that they supported themselves and even helped the UCC by purchasing a share in the UCC, as well as completely furnishing their second floor meeting room. It is regrettable that the war interrupted the club activities.

However, during the war the women who were left carried on as a Women's Club and this group is still active. Through their initiative they helped spread our Ukrainian culture to the American public by their demonstrations of cookery and art and were the originators of the present day Mother's Day program. Today these women meet once a month at the homes of members for a social gathering.

After the war the Ukrainian Civic Center Social Club was activated with their first meeting held at the UCC in November of 1946. This was a mixed social club consisting of young people, both single and married, and whose activities were varied. Some of the gatherings were lively supper meetings with picnics, dances, and other entertaining programs thrown in. Here the third generation had a chance to show what they could do as they performed Ukrainian folk dances, recited poems, and played various musical instruments.

The latest group of young people to organize at the UCC is the Ukrainian Workingmen's Association Youth Club of Rochester. This club has already shown signs of what they are capable. In its two years of existence they have had several national officers elected to the executive board of the U.W.A., Youth League. The present national president is one of them.

Bowling is a sport that has attracted many of our younger members, especially since the UCC installed its 2 alleys and later expanded to 4. The first men's league was started in 1946 and soon after a women's league was a going thing. In 1955 the younger element also established

**Голова УНСоюзу Дмитро Галиччн
в домівці УНДому — 1959 р.**

a league which did very well and in that year the UCC had its first Ukrainian National Bowling Championship by winning the Murazko Bowling Tournament. It also was the year that the Kowtun Memorial Bowling Tournament was inaugurated for the purpose of eventually providing scholarship aid for deserving junior members of the organization. This annual event takes place in February with many bowlers participating over a 4 weekend period.

In addition to these, the U.C.C. has contributed, or is a member of other organizations that are interested in its youth.

It is a member of the Ukrainian Youth League of North America and contributes regularly to its Foundation. Also it has contributed to such organizations as SUMA, Plast, Ukrainian Sport Club, UNA, UWA youth programs, and others.

Schools were not forgotten either. St. Josephat's Catholic School and the Ukrainiska Ridna Schola, as well as others were given financial aid.

For all this the management of the U.C.C. on its 30th Anniversary says thanks to its youth and hopes that they continue working as they have in the past and not forget their Ukrainian heritage.

In the meantime the management of the Ukrainian Civic Center will continue helping the youth in any way they can.

U.C.C. Dedication Booklet 1969

John Kuchmy

U.C.C. Children Bowling Banquet — 1958

John Nowak, center, watches as Harry Fuller, left, and Larry Sutton weigh ball.

Rochester Times-Union, March 18, 1947

Al Kucy, second place winner with a 1625 total, had biggest rooting section. Here he poses with fellow members of Ukrainian Civic Center. Father of the runner-up, T. Kucy, is second from left; next is sister Stella Ima. Rochester Times-Union, Tuesday Evening, Mar. 2, 1948

UKRAINIAN CIVIC CENTER OF ROCHESTER, N. Y., ELECTS OFFICERS

Work already has begun on the renovation and expansion of the Ukrainian Civic Center of Rochester, N.Y. Close to \$100,000 is being spent to enlarge and modernize the present building. Improved and larger accommodations for wedding and social affairs will be included in the main floor plans. In addition to enlarging its present grill room and dining room, four new Brunswick bowling alleys are being installed. Completion is scheduled for May of this year, reports Al Kucy.

One can be sure the Rochester Ukrainians are looking forward to a larger and finer Ukrainian Civic Center with an orchestra providing the dance music on week-ends. Many, many social events are being planned.

Officers elected for the coming year at the annual meeting are as follows: Nicholas Mahomet, president; John Swereda, 1st vice-president, also manager; John Kucey, 2nd vice-president; Peter Kowtun, treasurer; Walter Hawrylak, financial secretary; Walter Gurjansky, recording secretary; Board of Director include Al Kucy, Nick Strilec, Bill Kuchmy, Nick Kuchmey and William Hnatkiw.

Bowling manager is Al Kucy. Members of the men's Friday Night Bowling League are able to finish the present season on its old alleys but are certainly looking forward to the completion of the new alleys. More leagues including ladies will be formed for the start of the next bowling season.

The Friday night bowling League is comprised of four teams: Sherelis Furniture and Appliance, Central Window Cleaners, Paul Syopian's Market, Ukrainian Civic Center.

With only seven more bowling nights, the Sherelis team is battling to stay in first place. They hold the high team single of 919 and high team three games of 2509. Individual high single is held by Sam Cippolla with game of 238. Tied for second and third are Al Kucy and Bill Prytula with 223.

Individual high three games is held by Sam Cippolla 590, second John Nowak 585, third Al Kucy 583.

John Swereda rolled a triplicate series of 160 last Friday. He is a 140 average bowler. Triplicate award will be issued him by the American Bowling Congress.

(Ukrainian Weekly "Svoboda" March 13, 1954.)

CAMERAMAN CATCHES SIDELIGHTS OF TIMES-UNION BOWLING

The Ukrainian Civic Center had something to cheer about as John Nowak, second from left, front row, and Pete Pryzlak, second from right, two members, ran one-two on first squad. — Shown a Nowak's right is his sister, Mrs. Ann Meyrath, and at Pryzlak's left is his wife. John and Pete finally wound up eight and ninth after second squad finished bowling.

Tuesday Evening, Mar. 18, 1947

НАШЕ СТАНОВИЩЕ

СТАВЛЕННЯ ТОВАРИСТВА ДО ЦЕРКОВНИХ І РЕЛІГІЙНИХ СПРАВ

Коли наше Товариство вийшло з системи церковних Братств і почало вести організаційну працю на нових засадах, як світське Т-во, воно не займалося більше ані церковними, ані релігійними справами, бо до того даліше не було воно покликане. Справу ж церкви й релігії залишило до вибору своїм членам і шанувало вірування кожного, якщо вони були щирі й толерантні. Не ображаючи нічиєї віри, члени сказали собі, що українські люди повинні гуртуватись на основі свого українського роду і не мають стояти осторонь від своїх земляків тому, що хтось інакше молиться, або належить до іншої церкви.

Через це в нашому Товаристві ніколи не було агітації проти будьякої церкви, чи вірування, і ніколи не ставилось подібного питання. Це була приватна справа кожного члена, до якої Т-во не втручалось.

Всяка релігійна боротьба й нетерпимість не мали місця й підтримки з боку наших членів. Навіть тоді, коли в громаді йшла завзята суперечка в питанні календаря, Т-во займало неутральне становище й до обох груп української католицької церкви ставилось однаково толерантно.

Шануючи вірування кожного члена, Т-во не менше шанувало також свого засновника й першого голову Товариства, яким був священник о. Лев Сембратович. Про нього члени часто згадували теплим словом і вістка про його смерть в 1939 р. викликала щирий жаль. Члени Т-ва зараз же вирішили послати квіти для похорону й співчуття парохії в Обурн, Н. Й., де він був парохом.

Все ж таки, церковні справи на зборах Т-ва іноді доводилось дискутувати, бо Т-во не могло стояти осторонь громадсько-церковних потреб, і коли надходили до Т-ва просьби про якусь пожертву, воно ніколи в ній не відмовляло.

Більші, чи менші суми Т-во відпускало на малювання церкви, на ювілейні дарунки, на український католицький Семінар у Стемфорді й інше. В протоколах є багато записів щодо підтримки церкви, але наразі обмежимось кількома:

9-го липня 1954 р. відчитано листа від української православної громади з проською матеріальної підтримки на устаткування церкви при Клінтон Аве. Ухвалено дати 25 дол.

В листопаді 1957 р. розглянуто просьбу парохії св. Йосафата про пожертву на малювання церкви. В дискусії всі промовці висловлювалися за пожертву, але були й голоси проти, на тій підставі, що в минулому з боку парафіяльного уряду було вороже ставлення до нашого Т-ва. Все ж таки, на внесок С. Гергеи, підтриманий Ол. Папою, ухвалили видати 100 доларів.

12-го червня 1969 р. була на зборах Т-ва дискусія в справі пожертви на будову церкви св. Богоявлення при Картер стріт. Деякі члени звертали увагу, що на бізнесовому фонді нема відповідної готівки, а в додаток є позички й передбачаються певні господарські витрати, так що Т-во не має змоги жертвувати більших сум на будьякі цілі. Але зважаючи на те, що частина наших членів належить до церкви св. Богоявлення, ухвалено видати пожертву в сумі 500 дол.

Справа парафіяльної школи

На окрему увагу в наших протоколах заслуговує справа парафіяльної школи при церкві св. Йосафата. Вона була предметом нарад і дискусій в нашому Т-ві на протязі кількох років, і на ту ціль асигновано з каси Т-ва поважну суму грошей, а тому висвітлимо її докладніше. Коли було зорганізовано постійну парафіяльну школу при церкві св. Йосафата, на збори нашого Т-ва 10-го травня 1945 р. прийшли делегати Михайло Васишин та Іван Колодзінський з проською дати школі матеріальну поміч. На внесок М. Стрільця, підтриманий І. Романовим, ухвалено дати 200 дол.

7-го листопада 1946 р. знову продискутовано справу допомоги парафіяльній школі. І знову, на внесення М. Стрільця, підтримане М. Лучишиним, постановлено відпустити 100 дол. Разом із цією пожертвою, на пропозицію Д. Братуся, вислано листа до парафіяльного уряду про потребу наладнати приязні взаємини з Т-вом.

В 1947 р. Т-во взяло участь у посвяченні парафіяльної школи й пожертвувало додатково 25 дол.

12-го жовтня 1961 р. прочитано на зборах Т-ва листа о. Н. Волянського, в якому він просив закупити автобус для парафіяльної школи в сумі 1.300 дол. Члени довго дискутували цю справу, висловлювались прихильно, але прийшли до висновку, що ця сума непосильна для Т-ва й написали відповідь про свою згоду на меншу суму, решту ж хай доплатять інші Товариства. На це відгук від о. Волянського не було й питання про купівлю автобуса більше не поновлювалось.

Про дальші пожертви, точніше, про пожертву на будову нового шкільного приміщення розповідають докладно наші протокольні записи:

"Відкриваючи збори Т-ва 13-го червня 1963 р., голова Т-ва Іван Сверида пригадав членам, що це піврічні збори й є багато питань, які треба розглянути, але між нами присутні делегати парафії св. Йосафата, в тому числі настоятель церкви о. Степан Чомко, й тому голова просить в першу чергу вислухати о. Чомка.

Отець Чомко заявив, що йому приємно бути між нашими членами, бо зможе поговорити з ними в дуже важливій справі. Цією справою є будова великої школи для 400 дітей, але вона потребує поважних фондів, і тому парафія св. Йосафата звертається до всіх парафіян та українських організацій з просьбою допомогти своїми пожертвами на ту ціль. Ми хочемо розвивати нашу культуру, хочемо виховувати дітей на ширих українців, і зможемо це зробити, якщо матимемо власну школу. О. Чомко просив також, щоб члени забули про колишні непорозуміння, бо ми творимо нову історію нашого життя об'єднаною громадою. Подякувавши за увагу й вислухання, о. Чомко залишив збори".

Але порушену ним справу пожертви на школу дискутовано було на засіданні уряду Т-ва 2-го липня 1963 р. Дискусія в загальному зводилась до того, що частина урядників, очолювана С. Ендрусом і В. Росоловським, пропонували дати пожертву в сумі 5.000 дол., ратами, на протязі 5 років. В. Гавриляк і І. Новак пропонували перевірити рахунки й фактичні фінансові спроможності Т-ва, а вже тоді прийти з певними пропозиціями.

На місячні збори Т-ва 11-го липня 1963 р. зійшлася поважна кількість членів, знаючи, що на порядку денному стоїть питання про школу. Дискусія була довга, з різними аргументами. Деякі промовці пропонували дати пожертву негайно, бо, мовляв, "кому будемо лишати гроші, піонери й так не вибрали всіх грошей".

Було поставлено два внески. Перший — Л.

Білика, підтриманий Б. Хомою, щоб дати 1.000 дол. на рік, на протязі 5 років, разом \$5.000, і другий Д. Братуся, підтриманий В. Іванцевим, щоб дати 3.000 дол. на протязі трьох років.

За першим внеском голосувало 25 членів, за другим — 20. Отже, вирішено пожертвувати 5.000 дол.

Цією ухвалою Т-во взяло на себе зобов'язання, яке мусіло виконати, хоч згодом виявилося, що вказана сума була понад фінансові спроможності Т-ва. Не зважаючи на всі старання додержати речення рат, ми з тим упоратись не могли. Минуло шість років, а сплачено лише 4.000 дол.

Як бачимо, члени Товариства вважали своєю повинністю брати участь у всіх добрих громадських починах, так само й щодо церкви, бо ж церква — велика будуюча сила українського народу.

Політичні питання й суперечки в нашому Товаристві

Наше Товариство є допомогове й освітнє, і в статуті виразно зазначено, що воно ніколи не може бути під контролею будьякої політичної, або церковної групи. Тому Т-во завжди трималося засади, що мати відмінний погляд від інших — це незаперечне право кожної вільної людини, тим більше, членства нашого Т-ва, яке було засновано на демократичних підвалинах.

Але життєві обставини не дозволяли нашим членам відмежовуватись від усіх політичних питань, навпаки, примушували їх брати активну участь у загально-громадських справах політичного характеру, виявляти своє становище, свій погляд на різні пекучі проблеми українського народу. Товариство й його члени не могли бути байдужими до долі України й української еміграції в Америці.

Своїми політичними виступами, акцією й діяльністю та співпрацею з іншими українськими організаціями наше Товариство ясно заманіфестувало свій ідейний напрям, завжди виступало в обороні прав українського народу, його визвольної боротьби за самостійну, соборну, демократичну державу.

Товариство стало висловлювало своє непримиренне ставлення до всіх окупантів українських земель, захищало принцип соціальної справедливості.

І тому, хоч Т-во ніколи не зв'язувало себе з якоюсь політичною партією, чи угрупованням, але підтримувало ті політичні організації, що визнавали право України на свою державність і суверенність.

З окремих розділів нашої історії дізнаємось, що члени Т-ва допомагали морально й матері-

яльно таким організаціям, як "Федерація українців", "Оборона України", "Українська Національна Рада". Підтримувало їхні часописи. брало участь у пожертвах, ставило спротив комуністичному баламутству, й тому комуністи та їх прихильники люто виступали не так проти інших Товариств, як саме проти Товариства "Вільних Козаків".

Великий вплив на членів Т-ва мала організація "Оборони України". І хоч до неї належала невеличка частина членів, однак, вона гуртувала активних, свідомих і працьовитих людей, які рівночасно займали провідні становища в уряді Товариства УНДому. До таких провідних "оборонців" належали: Д. Братусь, П. Ковтун, Вол. Гурянський, Вол. Гавриляк, Василь Іванців, Микола Стрілець і інші. Лідером-провідником був Мирослав Січинський, який твердо заступав самостійницькі й демократичні ідеї, поборював комуністів і їх поплентачів та брав живу участь у громадській праці середовища "Вільних Козаків".

Але вже підчас 2-ої світової війни, з моменту нав'язання приязних взаємин між ЗСА і Советським Союзом, виникли в централі "Оборони України" нові орієнтації й заломання політичної лінії. Поступово почали зміняти свою самостійницьку настанову провідники Вол. Левицький і М. Січинський, а по війні дальшою своєю акцією заперечили те, що раніш робили й проповідували. За ними свідомо, чи не свідомо пішла деяка частина місцевих провідників у різних громадах.

В нашому рочестерському відділі "Оборони України" ця політична переорієнтація викликала сильний спротив і протест членів, на чолі яких стояв колишній секретар централі О. У. Вол. Гавриляк. Цей спротив довів до розколу в місцевому відділі О. У., а згодом боротьба перенеслася також на терен Т-ва "Українського Народного Дому". З хвилиною, коли "Оборона України" змінила свою політичну програмово-самостійну лінію, Т-во УНДім змінило своє ставлення до згаданої організації.

Процес пасивного спротиву політиці провідників О. У. зростав разом із зростом впливів молодшої генерації, яка, перебираючи провід у Т-ва "Українського Народного Дому", шукала виявів своєї діяльності в іншому напрямі.

Т-во відмовляється підтримувати далі "Громадський Голос" — в 1948 році, а в травні 1951 р. ухвалою резолюцію: "не винаймати залі таким Товариствам і організаціям, які ширять політичні думки, прихильні до тоталітарних диктатур". На підставі цієї резолюції, опісля відмовлено у винаймі залі для О. У.

В лютому 1958 р. Дм. Братусь ставив пропозицію, щоб Т-во УНДім взяло участь у 50-ти літньому ювілеї акту М. Січинського, але біль-

шість членів висловились проти участі Т-ва, й тому згаданої пропозиції навіть не піддали під голосування. Однак, на наступних зборах, 13-го березня 1958-го року, з більшою присутністю членів, Д. Братусь запропонував Т-ву признати ювілейний даток для М. Січинського. Після гарячої дискусії, збори 21 голосом проти 15-ти признали даток. Уряд Т-ва опротестував цю ухвалу та скликав надзвичайні збори, щоб розглянути заяви резигнації урядників, як протест проти ухвали. На тих зборах справу було широко продискутовано. Більшість уважала даток політичним потягненням, хоч деякі члени, що обстоювали його рацію на попередніх зборах, заявили, що голосували за датком лише з гуманітарних почувань. Урядники Т-ва і більшість присутніх членів, які не погоджувалися з політичною лінією, репрезентованою М. Січинським, наполягали на відклику ухвали попередніх зборів. Д. Братусь, враховуючи загрозливі наслідки для Т-ва, відкликав свій внесок на попередніх зборах, і так скінчилася суперечка, що мала забарвлення політичної боротьби.

"Український Народний Дім" залишився й надалі громадською установою, що не визнає домінації жодної політичної групової доктрини. Т-во держиться тих демократичних і самостійницьких ідеалів, які поставили перед собою його перші основники, себто: помагати в боротьбі й змаганнях українського народу за самостійну, соборну й демократичну українську державу.

НАРОДНА ПРАЦЯ І ЖЕРТВЕННОСТЬ Т-ВА ТА ЙОГО ЧЛЕНІВ

Кожний заклик про допомогу рідному краєві, або іншій українській справі не залишався без відгуку Т-ва й його членів. Вони жертвенно працювали всюди, де була потреба громадсько-національного характеру. Для того вони творили окремі комітети, або брали участь у комісіях, ініціаторах яких були інші Товариства, чи Гуртки.

Про ті почини і працю пишемо в окремих розділах, а тут нас усе ж таки цікавить ще раз поглянути, як члени тими справами цікавились на зборах Товариства, що робили і які ухвали виносили.

Про це також розповідають нам протокольні записи, яких так багато, що мусимо обмежитись найважливішими й найбільш цікавими.

Після програних визвольних змагань українського народу на рідних землях, наші члени боліють його недолею, протестують проти гнобителів та пробують улегшити життя земляків своєю жертвенною допомогою.

13-г вересня 1919-го року дискутовано на зборах Т-ва справу допомоги рідному краю через збірку одягу та взуття. На внесок М. Турчина, підтриманий Т. Челядиним, ухвалено вибрати збірковий Комітет, до якого увійшли, як збірки: М. Кучмій, Гр. Боднар, М. Шевчук, І. Яніцький.

25-го серпня 1921-го року ухвалено на внесок Івана Паснака вислати телеграму-протест до Ліги Націй проти окупації Східної Галичини поляками. На висилку телеграми кожний член має скласти 10 ц. підчас виплати вкладок.

8-го грудня 1922 р. Т-во ухвалило на своїх зборах резолюцію-протест проти прилучення східної Галичини до Польщі. Протестаційні резолюції вислано до Женеві, на конференцію амбасадорів, і до стейтового Департаменту у Вашингтон.

10-го серпня 1922 р. порушено на зборах

Т-ва справу допомоги українським студентам, що опинилися поза межами України, без матеріальних засобів. На внесення Івана Романова, підтримане І. Гнатковим, Т-во вирішило взяти на своє удержання, в сумі 5 дол. місячної допомоги, українського студента інженерії, що вчився в Чехословаччині. Але Т-во поставило такі свої вимоги: а) що після закінчення студій згаданий студент зобов'язується сплатити одержані гроші на стипендійний фонд для майбутніх студентів, б) зложити ті гроші на конто "Дністра" у Львові, в) повернутись на працю до рідного краю.

Т-во почало точно вислати гроші-допомогу, але згаданий студент незабаром перейшов на теологію, і вже 8-го березня 1923 р. члени дискутували про допомогу студентам тайного університету у Львові. Вирішено встановити зв'язок із Товариством Молоді в Філадельфії та одержати звідти прізвище й адресу студен-

та, якому Т-во допомагало б матеріально до часу закінчення студій. Т-во дістало прізвища двох студентів тайного українського університету у Львові, а саме Скотинського й Тимчука, та зобов'язалось допомагати обом.

Рахункові книжки за 1923 й 1925 роки стверджують допомогу тим студентам у сумі 45 дол. та 75 дол., а разом 120 дол. Як закінчилася ця допомога — протоколи не показують.

12-го серпня 1926 р. диригент Українського Громадського Хору Лев Сорочинський прочитав на зборах Т-ва листа від студентів у Чехословаччині, котрі заклали українську видавничу спілку й просили матеріальної допомоги. Ухвалено видати з каси Т-ва 15 дол. і одночасно доручено делегатам до Центрального Комітету, щоб вони порушили цю справу на зборах Комітету.

11-го жовтня 1928 р. Іван Колодзінський звернув увагу Т-ва, що у Франції живуть українські інваліди, та просив не забувати про них і по змозі допомогти. На пропозицію П. Ковтуна, видано інвалідам 10 дол.

В 1930 р. на зборах 9-го жовтня ухвалено відпустити 25 дол. на виборчу кампанію Української Радикальної Партії в Західній Україні.

Т-во не лише допомагало пожертвами зі своєї каси, але й інших заохочувало робити подібну працю. Про це свідчить така нотатка в протоколі:

9-го серпня 1934 р. прийшов на збори Т-ва делегат Комітету села Жовчова Ст. Петришин з проською дати залу в домівці Т-ва для імпрези, прибуток з котрої призначено на читальню "Просвіти" з зазначеному селі. За внеском Дм. Братуся, що його підтримали М. Стрілець та М. Паньків, ухвалено дати залу безплатно, бо "прибуток з тої забави піде на добру ціль".

9-го лютого 1939 р. Д. Братусь порушив справу допомоги Закарпатській Україні, поінформувавши, що на святі злуки українських земель започатковано збірку на вказану ціль, тому й наше Т-во повинно внести відповідну пожертву. Збори одноголосно ухвалили видати 25 дол., але цих грошей не встигли вислати, бо в короткому часі мадяри задушили молу державу.

Наші члени бажали мати живі зв'язки з братами й сестрами в рідному краю та намічали різні пляни, в який спосіб заманіфестувати нашу кровну й духову єдність з Україною по 2-ій світовій війні. І коли 8-го червня 1946 р. прийшов лист з УРСОюзу в справі допомоги українській лічниці у Львові, члени з великими надіями й радістю прийняли цю новину. По відчитанні листа, голова Т-ва сказав, що є фактично дві справи: допомога лічниці й до-

помога українським сиротам на скитальщині. В дискусії забирали голос М. Стрілець, Ст. Гедега, Р. Гладун, П. Петрів, Д. Братусь, М. Лучишин, Я. Пригода. Ставить внесок В. Гавриляк, його підтримує П. Петрів, щоб дати на сиріт 100 дол. і на лічницю 100 дол. М. Кучмій звертає увагу, щоб не давати під голосування дві справи разом. За допомогу лічниці у Львові було 17 голосів за і один проти. В тій справі збори 7-го листопада 1946 р. виносять резолюцію, яка звучить так:

"Збори УНДому закликають усіх членів Т-ва допомогти Україні в її нещастю. Хай наші брати й сестри знають, що за океаном про них не забули. Рівно ж закликаємо членів допомогти нашим людям, що опинилися за межами України з політичних причин і знані, як добрі й щирі сини свого народу".

Для тої мети був створений Допомоговий Комітет при УНДомі, про що пишемо детальніше в окремій статті.

На зборах Т-ва, однак, усі ці справи було стало порушувано й дискутовано. Для відбудови львівської української лічниці було зібрано поважну суму, але спроби нав'язати живі зв'язки не вдалися і дальшу акцію було припинено.

Наше Т-во робило пожертви на українських інвалідів уже починаючи від програних визвольних змагань, і робить це до сьогодні. В останніх роках ці пожертви складають 25 дол. на рік.

В 1961 р., як відгук на лист УККА з приводу збірки на пам'ятник Т. Шевченка в Вашингтоні, видано 25 дол. на програмову книжку в тій справі, а в січні 1961 р. — на пам'ятник 100 дол. Наші члени брали масову участь в організованій поїздки до Вашингтону, в 1964 р., коли було відкриття пам'ятника.

З інших пожертв на народні цілі треба згадати даток на Українську Енциклопедію в сумі 100 дол., на Катедру Українознавства — 100 дол., на рідну школу в Рочестері, на Лемківщину та інше.

За час свого існування наше Товариство видало пожертви на такі потреби:

1. Українська парохіяльна школа при церкві св. Йосафата	4,325.00
2. Українська католицька церква св. Йосафата	660.00
3. Українська католицька церква св. Богоявлення	500.00
4. Українська православна церква	25.00
5. Американський Червоний Хрест і інші харитативні організації	1,211.00
6. Пресовий фонд українських часописів	651.16

7. УСО і допомога Українсько-американським ветеранам	1,040.6	22. Українські школи в Рочестері	264.90
8. Ювілейні дари українським організаціям	957.00	23. Допомога бідним родинам в краю	35.00
9. Українським студентам в Європі	175.00	24. Український павільйон в Чикаго	35.00
10. Український католицький семінар	50.00	25. На спорт для молоді	763.31
11. Український сиротинець	320.00	26. Пласт і інші організації молоді	246.00
12. На культурно-освітні цілі — лекції, хори, освіта	834.20	27. Вест Сайд Клюб	533.00
13. Бібліотека при УНДомі	1,824.56	28. Снайдер меморіал фонд	65.00
14. Центральний Комітет	410.15	29. На інші народні цілі	732.50
15. Федерація українців	27.16		
16. Український Конгресовий Комітет	145.00		
17. Допомоговий Комітет при УНДомі	786.31		
18. Державний Бонд ЗУНР	50.00		
19. Допомога визначним діячам	235.00		
20. На будову War Memorial	100.00		
21. Американський музей національностей в Нью Йорку	100.00		
		Разом:	17,574.96

Тут очевидно зазначені тільки цифри, які виплачувано з каси Т-ва, але жертвенність членів на національні й добродійні потреби була значно більша. При кожній нагоді вони займалися збірками на окремі листи, які не записувало до Товариських книг, і тої жертвенности ми не можемо виказати в цифрах.

НАШІ ЧЛЕНИ І УРЯДНИКИ

СИЛЬВЕТКИ ВИЗНАЧНИХ ДІЯЧІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ

Оглядаючись на наше минуле, не можемо не згадати тих, що творили цю історію, яким завдячуємо те, що сьогодні маємо і чим ми сьогодні є.

В кожній ділянці суспільного життя вирішальну роль відіграє ініціативна група людей, або провід. Завдяки ініціаторам і передовикам праці, творилися, росли й розвивалися наші численні товариства й організації. Такі ідейні енергійні провідники ведуть організаційну, освідочну й виховну роботу не для розголосу й слави, а з почуття обов'язку. Своїм прикладом і заохотою інших вони підносять на вищий щабель ціле життя.

Дивлячись із перспективи 60-ти років на діяльність наших піонерів, ми подивляємо їхню активність, почуття відповідальності, витривалість, а також їхнє розуміння єдності та громадської дисципліни. Ні важка праця на фабриках, ні труднощі щоденного життя не притуплювали в них почуття обов'язку служити своїй громаді. З подивугідним самовідреченням вони лупали скалу темноти й байдужості, щоб тільки піднести своїх товаришів на вищий рівень свідомості. Горстка цих, здебільша, самоуків провела велику організаційну й освідочну роботу.

Цією згадкою наших піонерів і провідників хочемо започаткувати в нашому Товаристві звичай відзначування наших активних діячів, таких, як Дмитро Братусь, Володимир Гуряньський, Василь Іванців, Петро Ковтун, Микола Магомет, Микола Кучмій, Микола Стрілець, Микола Кубарич, Василь Гнатків, Теодор Олексин, Степан Герєга. Користуючись записками в книгах і на підставі оповідань сучасників, подаємо на цьому місці короткі характеристики їхньої праці й заслуг для Товариства.

ДМИТРО БРАТУСЬ, народжений 8-го жовтня 1893 року в селі Конюшках, Рогатинського повіту, приїхав 1910 р., 17-літнім юнаком, щоб знайти в Америці кращу долю й шлях до освіти. Невдовзі він душею і тілом віддався громадській праці. Як активний член Братства св. Георгія від 1914 року, він знаходив час на роботу в читальні, у Просвітньому гуртку, в політичних гуртках і в різних місцевих Комітетах. Своєю рухливістю й самоосвітою він

швидко виріс на справжнього організатора й провідника середовища "Вільних Козаків". Брав участь у Конвенції УНСоюзу 1920 року й був обраний до Комісії для переговорів у справі злуки Українських Союзів, а на Конвенції в Рочестері 1925 року обрали його радним УНСоюзу. В роках 1921-1927 і 1945 був головою нашого Відділу УНСоюзу і головою УНДому, як окремої організації, чотири роки. Разом він був вісім років офіційним провідником групи "Вільних Козаків". Крім цього, займав інші провідні становища: був контролером і членом дирекції два роки.

Людина, що досягла вищого ступня самоосвіти, він брав активну участь у всіх ділянках праці Товариства. Був учителем україн-

James Bratush

ської школи при Товаристві, сповняв роль режисера в театральному Аматорському Гуртку, був головою, або провідним урядником різних Комітетів і Клубів при УНДомі, дописував до українських часописів, був зв'язковим з представниками американців.

Фактично Дмитро Братусь був організатором, провідником і душею свого середовища на протязі довгих років. Брав участь у всіх акціях, промовляв на вічах і зборах, був чесним і щирим працівником. У протоколах Товариства його прізвище зустрічаємо раз-у-раз, бо він бував на всіх зборах і, розуміється, мав рішальний голос у всіх важливих справах. Різно заступав самостійницькі й соборницькі позиції та поборював крайні, як ліві, так і праві напрямки. І тому довго мав великий політичний вплив на головне ядро членів і підорвав

його щойно тоді, коли зревідував свої попередні політичні погляди. Все ж таки, за свою жертвенну працю для Товариства він мав респект і признання всіх членів. Можна не погоджуватися з його політичними поглядами, але безсумнівним залишиться факт, що він один із перших і найбільш заслужених та визначних членів нашого Товариства.

ВОЛОДИМИР ГУРЯНСЬКИЙ, народжений 30-го липня 1897 року, в Липиці Долишній, Рогатинського повіту. Прибув до Америки в березні 1914 року, на 17-му році життя. До Товариства вписався в 1916 році, після чого був активним членом усіх товариств і комітетів у середовищі "Вільних Козаків". Як людина працьовита, товариська і спокійної вдачі, він скоро з'єднав собі багато прихильників та вибав-

Walter Gurjansky

ся на провідне становище. В домівці Товариства він перебував усі свої вільні дні й години, виконуючи не лише свою секретарську, але теж організаторську і господарську працю. Дуже багато зусиль і труда він поклав на будову УНДому, зокрема, на збирання фондів, бо роками ходив у зв'язку з цим по хатах, просив, переконував. Він один із тих, що поставили Товариство на міцні й тривалі підвалини.

Гурянський був секретарем Товариства на протязі 27 років, 15 років секретарем Відділу УНСоюзу і 12 років фінансовим секретарем УНДому. Як делегат Товариства, він брав участь у 4-х Конвенціях УНСоюзу, в 1936, 1950, 1958 і 1966 роках. Був також постійним дописувачем до "Свободи" і "Народної Волі". Його довголітня праця лишила тривалий слід у здобутках Товариства. Під сучасну пору він продовжує працювати. Спочатку був на становищі контролера, а пізніше — заступника фінансового секретаря. Гурянський зібрав дуже багато матеріалів до написання історії Товариства та дав цікаві інформації до цих матеріалів.

ВАСИЛЬ ІВАНЦІВ, народився 13-го січня 1903 року, в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. Він виїхав з рідного краю разом з родиною, уже після першої світової війни, в 1928 році. Як людина національно вироблена, бо був очевидцем визвольних змагань українського народу і свідком повоєнного відродження українського села, він тим більше почувався до морального обов'язку включити себе в громадську працю серед своїх земляків на терені Рочестеру. Після приїзду він негайно зголосив свою участь у співацькому й аматорському гуртках та був їх активним діячем довгі роки, на протязі всього часу їхнього існування.

До Товариства "Вільні Козаки" вступив у 1932 році. В 1937 р. сповняв обов'язки секретаря УНДому, а два роки пізніше був обраний

Wasyl Ewanciw

на секретаря Відділу УНСоюзу "Вільні Козаки". На цьому пості витримав аж до 1952 року, тобто повних 14 літ. В 1944 р. був головою УНДому, працював теж, як член Дирекції. Кілька років діяв, як головний контролер, а тепер веде єдину діяльну в Рочестері українську бібліотеку, що існує при УНДомі.

Особливою активністю й ретельністю В. Іванців відзначився в притягненні членства до УНДому. Підчас його секретарства, Відділ дуже поважно збільшив наявність своїх членів. У 1940 і 1946 роках В. Іванців репрезентував Товариство, як делегат на Конвенціях УНСоюзу. Працював, звичайно, на провідних постах у всіх Комітетах і Організаціях при УНДомі. Рухливий і певний себе в кожному оточенні, він відзначився, як найкращий збирач фондів на різноманітні громадські цілі, а доводилося йому робити це досить часто. Проте, був щедрим на пожертви й сам, тому й умів приєднувати до різних акцій інших. Увесь вільний час перебував у Народному Домі, працюючи для його добра. Тому і вважається одним із передових, провідних членів нашого Товариства.

ПЕТРО КОВТУН, народився в 1888 році, в селі Путятинцях, до Америки приїхав 1905 р., 18-ти літнім юнаком. Він був членом-основником Українського Народного Дому в 1909 р., його Товариства, яке спочатку називалося Братством св. Георгія. На протязі всього свого життя був діяльним членом та урядником. Де-віять років головою Товариства, вісім років касиром і менаджером-управителем, а також займав інші пости в уряді. Свої обов'язки виконував солідно й чесно аж до смерти. Доклав багато старань і праці для будови Товариського Дому, будучи весь час членом ексекутивної Комісії тої будови, завзято працюючи, щоб побачити завершене діло. Мав повне довір'я й пошану з боку членів, бо жив і радів їхнім розвитком, як своїм власним. Ніколи не бракувало його між жертводавцями на українські народні цілі, і тому був він членом усіх допомогових Комітетів при УНДомі, а також належав до Товариства ім. Драгоманова, до організації Оборони України, а пізніше до Вільної Громади, беручи участь в усіх громад-

Peter Kowtun

ських і політичних справах нашої громади. За його порадою, втягнуто молодших членів до Управи УНДому. Багато праці вклав він в організацію молоді, співпрацював із нею в Гуртках. За це молодь його поважала. Помер несподівано, 28-го березня 1954 року, на 66 році життя, саме в той час, коли Товариство скінчило перебудову домівки. Вислідів своєї праці не побачив, відійшов у вічність напередодні 50-ти літнього ювілею, на якому тоді почали ми згадувати всіх тих, що творили нашу історію. Однак, ми не забули його великої праці-помочі, вкладеної з загальну справу.

МИКОЛА КУЧМІЙ, народжений 15-го листопада 1891 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. Приїхав до цієї країни в 1910 р., а в наступному році вписався до Товариства. Брав і бере активну участь у діяльності Товариства аж до сьогодні. Весь час займав провідні ста-

Nicholas Kuchmy

новища. Сім років був головою Товариства, два роки головою УНДому, два роки касиром, а членом проводу — майже кожного року. Він один із найстарших піонерів, що пережив і пам'ятає всі найважливіші етапи розвитку Товариства. Був пропагатором зміни назви Братства св. Георгія на світське товариство "Вільні Козаки". Брав активну участь у підготовці до будови Дому, а потім працював у різних Комітетах і організаціях при УНДомі. Як делегат Товариства, бував на Конвенціях УНСоюзу. Завжди цікавився всіма громадськими справами.

МИКОЛА МАГОМЕТ, народжений 15-го серпня 1893 р., в селі Обельниці, Рогатинського повіту. До Америки приїхав молодим хлопцем у 1914 р. Як щирий, одвертий, чесний працівник, він був одним із передових і провідних членів УНДому, повністю віддав себе для справ Товариства й української громади в Рочестері. Швидко включився в тодішнє громадське життя. Членом Товариства "Вільних Козаків", 316 Відділу УНСоюзу, теперішнього Товариства УНДому став від 1920-го року, сумлінно виконуючи доручені йому обов'язки. Найдовше виконував функції касира, які сповняв із посвятою й відданістю на протязі 11 ро-

Nicholas Mahomet

ків, у Товаристві УНДому, коли той ще був окремою організацією, та у 316 Відділі УН-Союзу. Такий довгий термін відповідальності праці свідчить, як про велику працездатність, так і про довір'я серед членів. Але крім цієї праці, Магомета не раз обирали й на інші важливі пости. Так, у 1936-37 роках і в 1953-54 він був головою Товариства, й довгі роки входив у склад дирекції. Брав участь у Конвенціях УНСоюзу, як обраний делегат нашого Товариства. Приймав також активну участь у підготові будови УНДому, як жертвенний працівник. Очолював збіркові акції для цієї цілі. Працював постійно в різних комісіях і організаціях при УНДомі, а також у Просвітньому гуртку. Належав до центральної комісії допомоги односельчанам з Обельниці й до Контрольної комісії при Кредитовій Спільноті. Був членом-основником і діячем Товариства ім. Драгоманова, 244 Відділу УРСоюзу, займаючи там також різні провідні становища і закінчив свій життєвий шлях на посту голови. В громадській праці виказався кристалево-чесним, вирозумілим і компетентним провідником. За це мав пошану й признання не лише серед своїх ровесників, але й серед молодших членів, які згодом перейняли провід Товариства. Довгих 40 років Магомет присвятив громадській праці, членству Товариства й за це ми згадуємо його з найбільшою подякою. Помер на 70 році життя.

Michael Strilec

МИКОЛА СТІЛЕЦЬ, народжений 14-го квітня 1893 р., в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. Прибув до Америки в 1911 р. і вступив до Товариства в 1913 р. Зараз же включився в громадське життя і став активним членом громади. Не шкодував ані часу, ні праці для Товариства. Двічі був його головою, а в 1918 році — касиром. Також два роки був секретарем УНДому і кілька років управителем та контролером. Вклав багато своєї праці, як член-фундатор УНДому, збирав для нього по-

трібні фонди. Ще більше часу й енергії доклав М. Стрілець, коли в 1954 р. перебудовували Дім. Тоді він був головним господарем і не пропускав жодного дня, щоб не прийти та не подивитись, чи все в порядку. Турботи й різні прикrostі підірвали його здоров'я, й він був змушений обмежити свою активність. М. Стрілець належав до Федерації Українців, до Просвітнього гуртка, до Товариства ім. Драгоманова та до організації Оборони України. Скрізь займав видатні становища.

М. Стрілець зорганізував при Просвітньому гуртку кравецьку школу, яку успішно вів на протязі кількох років, безкоштовно віддаючи свій час учням. Помер 25 травня 1968 р., на 75 році життя, залишивши по собі вдячну пам'ять.

Theodore Oleksyn

ТЕОДОР ОЛЕКСИН, народжений в селі Вербилівці, Рогатинського повіту, 24-го березня, 1891 року. Вступив до товариства в серпні 1913 р. Був обраний на секретаря Товариства в 1920 р., на секретаря УНДому в 1924 р. і в 1941 р. і касиром його в 1942 р. На протязі довгих років був членом дирекції, а в останніх кількох роках — заступником секретаря.

Як довголітній секретар Товариства ім. Драгоманова, тісно співпрацював з нашим Товариством у напрямі спільної будови УНДому. Підчас його секретарювання, Товариство ім. Драгоманова дало 2,000 дол. позики на будову й зобов'язалося приєднати 50 нових членів до УРСоюзу з вдячності за 15,000 дол. позики на цю ж будову. Завдяки щирій співпраці Т. Олексина, це зобов'язання в короткому часі було навіть на 20% перевиконано. Багато часу присвятив він для збірки будівельних фондів та для поширення нашого членства. Робив це сам і возив своїм автом інших, які допомагали в роботі. Хоч Т. Олексин один із найстарших наших піонерів, але ще донедавна працював у провіді й помагав у різних господарських справах Товариства.

МИКОЛА КУБАРИЧ народжений 18-го жовтня 1896 р. в селі Обельниці, Рогатинського повіту. Приїхав до Америки і вступив до Товариства в 1915 році. Це був тихий, скромний, але щирий і чесний робітник. Посвячувався праці без зайвого розголосу, не любив прилюдно виступати. Виконував свої обов'язки в міру сил і здібностей. Двічі був касиром УНДому в двадцятих і двічі в тридцятих роках. Так само два роки був касиром Відділу. Це свідчить про велике довір'я Товариства до його особи, бо ж загалом він відав касою й майном Товариства на протязі десяти років. Мав заслуги й у збірці фондів на будову УНДому. Родинні обставини змусили його відійти від активної праці, а все ж таки він цікавиться справами Товариства й до сьогодні.

Nicholas Kubarych

ВАСИЛЬ ГНАТКІВ, народжений 18-го грудня 1893 р., в селі Путятинцях. У грудні 1917 р. став діяльним членом Товариства. Свою активність виявив передовсім, як учасник усіх хорів, організованих у різні часи при УНДомі. Співав у хорі Сорочинського, Юркова й С. Майкович. Багато праці вклав у збірку фондів на будову. Сповняв функції секретаря УНДому двічі в двадцятих роках і раз у сорокових. Три роки був касиром, а в 1948 році — головою Товариства й кілька років членом дирекції.

Wasyl Hnatkiw

СТЕПАН ГЕРЕГА, народжений у Дібринові. Рогатинського повіту, 28-го грудня, 1894 року. Прибув до Америки в 1913 р., а до Товариства приєднався в серпні 1915 р. Був секретарем УНДому в 1928 році, десять років пізніше — головою Дому, а в 1942 р. головою Товариства. На протязі довгих років був членом дирекції. Приймав близько до серця всі справи Товариства, приходив на кожні його збори, брав активну участь у дискусіях та ухвалях нашої організації.

При кінці цих коротких спогадів про наших визначних діячів, не можемо поминути й інших імен, колись дуже діяльних, що вклали свою ширю працю в розбудову нашого Товариства.

Stephen Gerega

ІВАН МАЙКА, уроджений 1897 р. в селі Обельниці, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства в 1924 р. Був головою Товариства в 1931-32 роках. Був активним в Українській Кооперативі, де працював, як крамар, візник і шофер тягарового авта, що розвозило товари по хатах. Був обраний делегатом на Конвенцію УНСоюзу, на якій кандидував до головного Уряду Союзу. Урухомив і веде фахово українську кухню при УНДомі вже чотири роки.

ВАСИЛЬ КУЧМІЙ, член-основник Товариства, що був його секретарем у 1924-1926 роках. Уродженець села Путятинець. Був діяльним членом Товариства аж до свого виїзду в стейт Нью Джерзі, хоч і далі належав до нашого Товариства та цікавився його справами через листування. Помер 11-го квітня 1959 р. на 69-му році життя.

Активним був **ВАСИЛЬ ПЛЮТА**, уродженець села Дібринів, член Товариства від 1915 року, урядник і фінансовий секретар УНДому в 1930-31 р. та рекордовий секретар у 1939-40 роках. Помер 30-го квітня 1952 р., в 58 літ.

До діяльних членів Товариства належав і

ТЕОДОР КУЧМІЙ, родом із села Путятинець, скромний, але щирий і чесний працівник, що помер відносно в молодому віці, на 56 році життя.

Постійно активними були члени-урядники Михайло Гримарчук, Михайло Полянський, Олекса Луців, Петро Петрів, Степан Новак, Василь Бреславський.

Моральні успіхи й матеріальні здобутки УНДому — це сума труда, фізичних сил, часу і грошових засобів ідейних його членів-піонерів, які вірили, що тільки спільними зусиллями вбогих і малих людей можна досягнути велику мету. Найбільше, на нашу думку, прислужилися в тому ділі саме ці передовики-піоне-

ри, що їх ми згадали тут добрим, теплим словом. Вони були ідейним ядром, рушійним центром і душею УНДому. Довгі роки змагалися вони з труднощами, несли тягар відповідальності, часто з великим особистим самовідреченням.

Їхніми слідами й за їхнім прикладом йшли інші щирі й жертвенні працівники на народній ниві.

Таких на різних етапах праці Товариства було багато, їх годі всіх перерахувати, згадати поименно. Деякі з них відійшли вже у вічність, інші, знеможені віком і працею, відійшли на заслужений відпочинок. І хоч ці останні рідко бувають між нами, але в ідейно-духовому розумінні вони завжди з нами і ми з ними.

Відзначені діячі УНДому — 1964 р.

НАШІ ВИЗНАЧНІ РЯДОВІ ЧЛЕНИ

Побіч тих передовиків-провідників нашого середовища, які часто займали різні чоловічі становища в Товаристві, була ще друга невеличка група членів, що в провід не пхалися й були, як в армії, звичайними рядовиками, без яких, проте, не можна обійтися. Про них не дискутували й не сперечалися на зборах, бо вони були тільки скромними й неамбітними працівниками в більшому гурті. Але вони ти-

хо, без розголосу й гонитви за славою, а лише з почуття обов'язку і з любові до праці відігравали велику роль в організації.

Їхню користь ми також повинні належно оцінити, подивляючись на активність і те почуття відповідальності, яке було їм властиве. Витривалість, зрозуміння ваги рядової, буденної праці для добра своїх членів, ось що було характерним для цих людей.

Таким невтомним працівником, що залишив по собі яскравий слід, був **Михайло Юрків**, родом із села Дібринова, Рогатинського повіту. Народжений 1893 року, він приїхав до Америки молодим юнаком і незабаром став активним членом Товариства "Вільних Козаків". І хоч ніколи не займав провідного становища в уряді Товариства, але завжди цікавився всіма загально-громадськими справами. Як великий любитель музики, Юрків поширював свої музичні знання, відвідуючи фахові лекції в "Істмен скул оф мюзік". Пізніше він заснував при Товаристві музичну школу для дітей, яких учив грати на різних інструментах, а також став диригентом мішаного хору й вів школу

рейшов на емеритуру, Юрків добровільно взяв на себе обов'язок доглядати й направляти різне устаткування в УНДомі. Робив це безплатно, навіть не вимагаючи подяки. Помер 24го лютого 1966 р. на 73-му році життя, залишивши в серцях членів Товариства найкращий про себе спогад.

Таким же щирим і відданим працівником нашого Товариства від початків і до сьогодні є **Анастасія Ковтун**.

Народжена 1891 р., також у селі Дібринів, Рогатинського повіту, приїхала до Америки молодю дівчиною й незабаром вийшла заміж за визначного діяча нашого Товариства, Петра Ковтуна.

Відзначення членки Анастасії Ковтун — 1965 р.

українознавства при Товаристві. Водночас Юрків був сталим членом інших українських хорів у Рочестері, під проводом Л. Сорочинського та Я. Матковського.

Юрків створив також свою власну оркестру танцювальної музики, з якою довгі роки виступав на всіляких українських імпрезах.

В час приїзду нових емігрантів, Юрків за власною ініціативою почав опікуватись ново-прибулими, підшукував для них працю, допомагав зорієнтуватись в американських умовах, за що здобув собі велике признання збоку новоприбулих.

В останніх роках свого життя, коли вже пе-

будучи вірною подругою свого чоловіка, до кінця його життя помагала йому в роботі на відповідальних становищах в уряді Товариства. Сама ж не була ані ініціатором, ані провідником будь-яких імпрез. Але ніхто не може сказати, що ці імпрези відбувалися без її участі, без щирого вкладу праці її рук. Приготування до бенкетів з нагоди різних громадських свят, виготовлення смачних поживних страв, обслуговування гостей — усе це ретельно виконувала Анастасія Ковтун, не цікавлячись матеріальними наслідками, що давала їй жертвенна праця. В той час, коли всі спокійно сиділи за столами, вона в гарячій, парюю наповненій

кухні, витрачала свої сили, ніколи не нарікаючи на тяжку працю. Декілька разів урядники Товариства пробували винагородити Анастасію грошима, але вона стало відмовлялась, кажучи, що її праця не варта винагороди. За її прикладом ішли й інші жінки, що працювали на кухні, а це збільшувало заробітки Товариства, що йшли на загально-громадську справу.

Крім нашого Товариства, Анастасія Ковтун працювала також в інших організаціях, зокрема в Товаристві ім. Драгоманова та Т-ві ім. Лесі Українки, де займала провідне становище, кілька років була головою цього Товариства.

Українська громада, оцінюючи належно заслуги Анастасії Ковтун, дня 4-го грудня 1965 р. влаштувала на її честь бенкет, участь в якому взяла велика кількість наших членів, цим ствердивши свою глибоку пошану до невтомної громадської працівниці.

Другою активною членкою нашого Товариства була **Катерина Гнатків**. Народжена 1898 р. в селі Никонковичі, Львівського повіту, вона приїхала до Америки в 1914-му році, а в членни Товариства вступила в 1921 р. Як талановита співачка, брала участь у хорі та в аматорських виставах.

У вільний від праці час, вечорами, вчилася співу в Істмен скул, а пізніше, в 1932 р. була співачкою в хорі Кошиця, що тоді в Америці втішався великою популярністю. Катерина Гнатків виступала на всіх імпрезах УНДому, її часто запрошували на гостинні виступи до інших Товариств і місцева преса не раз на своїх сторінках згадувала з признанням про ці виступи. Померла 17-го січня 1952 р. на 54-му році життя. Місцева газета в некролозі про неї писала так:

"But those of us who knew Katherine Hnatkiw can never forget this women who worked and sang and laughed her way through a life which was in no way easy for her. When we think of her, we like to paraphrase the old anotation and say simple "This was a woman."

Рядовим членом Товариства, якого довго пам'ятатимемо, був також **Семен Кучмій**, народжений 1877 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту.

Громадськими справами цікавився він уже в молодому віці, в рідному краю, про що не раз опісля згадував. В Рочестері належав до багатьох Товариств і скрізь його цинили, як чесно-го і щирого громадянина та патріота.

До нашого Товариства вступив у 1923 р. і

був постійним його членом до кінця свого життя, працюючи в різних комісіях. Був членом усіх Допомогових комітетів, які раніше, чи пізніше діяли при УНДомі. Дуже цікавився політичною й культурною працею. Особливо був активним у збірках на різні народні цілі й перший давав свою пожертву, щоб заохотити до цього й інших. Брав на себе різні завдання, які тільки був спроможний виконати. Помер 17-го лютого 1958 р. на 80-му році життя.

Не можемо проминути також у наших згадках **Андрія Петріва**, родом із села Жовчова, Рогатинського повіту, що приїхав до Америки в 1905 р. і був основником першої робітничої української організації "Гайдамаки" в Нью Йорку. А в Рочестері в початкових організаційних роках був лектором, керівником театральних вистав, ініціатором і секретарем різних комітетів та комісій. Працював у Просвітньому гуртку, в Українській кооперативі, в школі Українознавства, скрізь віддано працюючи для добра громадської справи. Перейшовши ідеологічно до табору крайньо-лівих, пізніше активної участі в роботі Товариства вже не брав. Помер 18-го лютого 1948 р. на 64-му році життя.

З жінок ще хочемо згадати **Розалію Николс** (Замошак), яка довгі роки була свідомою й активною членкинею Товариства. Походила з Рогатина, де народилася в 1887 р. До Товариства вступила 1925 р. Брала постійну участь в аматорських гуртках при Товаристві і навіть у старшому віці не відмовлялася від участі в різних виставах. Була також організаторкою жіночого руху при Товаристві й піонеркою Товариства ім. Лесі Українки, довгий час стояла в проводі цієї організації. Померла 6-го березня 1966 р. на 77 році життя.

Таких щирих працівників при Товаристві було більше. Тут згадуємо тільки найвидатніших.

Більшість із них уже відійшла в вічність, а на їх місце приходять молодші й так само віддають свою працю для добра громади. Всіх, і мертвих, і живих, Товариство згадує з великим признанням, бо вони були його будівничими, закладали той ґрунт, без якого не могло б Товариство існувати.

Урядники від 1909 — 1969 р.

Провідну роль в товариському, громадсько-організаційному житті відіграли ті члени, що стояли в його проводі, себто, урядники. Їх вибирали, або перевибирали щороку, на річних зборах Товариства, згідно з правилами і статутом, в місяці грудні.

Виборам кандидатів і урядників присвячувано багато часу, дискусій і нарад, бо бути вибраним урядником у нашому Товаристві являлось не лише почесною, а й накладало не малу відповідальність, зв'язану з виконанням серйозних обов'язків праці.

Номінація кандидатів відбувалася, звичайно, за місяць раніше, себто в листопаді. На кожний уряд зокрема ставало кілька кандидатів. Так було в традиції, а пізніше навіть внесено до статутних пунктів, що на кожен уряд мусіло бути кілька кандидатів. Це в розумінні наших членів був правдивий спосіб демократичної форми виборів, хоч часом він доводив до абсурдів. Бо коли наші піонери були ще молодими, то кандидатів ніколи не бракувало без огляду на виследи виборів, але з часом номінування кандидатів перед виборами ставало чимраз труднішим завданням, і життя та практика змусили цю систему змінити.

Перші вибори відбулися на основних зборах в 1909 р. На почесного голову Братства св. Георгія одноголосно вибрано о. Лева Сембратовича. На всі інші уряди були поставлені кандидати з 3-х осіб, і лише на уряд двох заступників — по 2 кандидати.

Отже, на заступника голови були номіновані: Іван Паснак, Павло Макогон і Михайло Макогон. Але вибраним одноголосно став Іван Паснак, себто, навіть номінатори не голосували за своїх кандидатів.

В голосуванні на секретаря три кандидати дістали таку кількість голосів: Іван Іваськевич — 11, Павло Макогон — 2, Теодор Онуфрик — 1.

Усіх голосуючих членів було 14, а всіх кандидатів, якби почислити разом, — 47, себто, ті самі члени кандидували майже на кожний уряд зокрема.

Для прикладу: Павло Макогон був кандидатом на заступника голови, секретаря, на заступника секретаря, на першого контролера і на другого контролера, яким він нарешті був вибраний, одержавши 7 голосів.

Вибори проваджувано, звичайно, при допомозі бальотів, себто, таємним голосуванням.

Нововибрані урядники, перебираючи провід у Товаристві, мусіли присягати на зборах, що будуть точно й совісно сповняти свої обов'яз-

ки, виконувати всі ухвали зборів і дбати про інтереси й добре ім'я Товариства. Цей гарний звичай затримався до теперішньої пори.

Урядники мали виконувати покладені на них завдання й керувати працею Товариства. А тої праці на різних ділянках було подостатком. Належало вести організаційну працю, союзову, забезпеченеву, допомогову, культурно-освітню й загально-громадську, а в додаток також — господарську, в домівці Т-ва. Коли ж Товариський Дім став окремою організацією в роках 1937-1945, то вибірано окремий уряд у повному складі.

Від 1946 року вибирається вже тільки один уряд, в склад якого входять два секретарі. Один з них веде протокольні книги, союзові справи та книговодство всіх бенефітових фондів, а другий, т. зв. фінансовий секретар провадить книговодство господарки УНДому, себто, бізнесове. В склад уряду входить також 5-ти членна Дирекція, завданням якої є нагляд за господаркою, щоб вона була спрямована на добро і розвиток УНДому. Всі заступники були повноправними членами уряду, брали участь в його засіданнях і мали окремо приділені свої обов'язки, або додаткові, покладені на них ухвалою уряду. Управителя-менеджера УНДому вибирають члени уряду.

Багато можна б було писати про працю урядників, як у цілості, так і в поодиноких випадках. Хотіли б ми згадати добрим словом усіх тих урядників, що стояли в проводі в той, чи інший час, та докладніше висвітлити вклад їхньої праці й наслідки її, але на те не дозволяє запланований розмір статті.

60 років у житті нашого Товариства — це довгий час праці й зусиль наших урядників. За цей час багато з них цілими роками вкладали свою енергію в справи Товариства, дбали про здобуття йому доброго імені. Роки того урядування позначались успіхами і невдачами, поступом і застоєм, згодою й непорозуміннями.

Не один з урядників переживав у Товаристві дні радості й смутку, заохоти і зневіри, та багато дечого іншого. Не один з них не досипляв ночей, не один підірвав своє здоров'я, стратив дорогий час, занедбував родину. А ми ж знаємо, що вони не мусіли насильно брати на себе громадські обов'язки, а могли стояти осторонь і дбати лише про себе. Та вони добровільно приєдналися до громадської праці, розуміючи, що лише громадою можна досягти успіху. Це вимагало великої посвяти, наполегливості й терпіння. Виконання громадських обов'язків дає людині певне душевне

задоволення, але водночас вимагає твердого характеру, щоб людина довше встояла на стійці, не заломалась і не розчарувалась. Про них ми й хочемо згадати зокрема.

Таких, що не стояли осторонь, а брали на себе більші, чи менші обов'язки в Товаристві, було разом 174. Деякі працювали безперервно десятки років, деякі лише доривочно. Одні займали керівні становища, інші — підрядні. Але всі вони творили провід Товариства, яке могло розвиватись за умов скоординованості праці, однозгідності й відповідальності провідників.

З-поміж 174 урядників було 35 таких, що віддали не менше, як 10 років службі в Товаристві. Ось вони:

Володимир Гурянський — 43 роки займав становища секретаря, фінансового секретаря, контролера і заступника секретаря Товариства.

Микола Кучмій — 35 років виконував функції голови, заступника голови, контролера і касира УНДому та члена Дирекції.

Василь Іванців — 31 рік на службі секретаря, голови і секретаря УНДому, контролера та бібліотекаря.

Теодор Олексин — 31 рік виконував обов'язки секретаря, заступника секретаря, контролера, касира і секретаря УНДому та члена Дирекції.

Микола Стрілець — 30 років займав становища голови, заступника голови, контролера, управителя і секретаря УНДому.

Петро Ковтун — 30 років служби на постах голови, заступника голови, касира, управителя УНДому, контролера і члена Дирекції.

Микола Магомет — 29 років служби на становищах голови, касира, управителя і касира УНДому та члена Дирекції.

Володимир Гавриляк — 24 роки на службі секретаря, фінансового секретаря і контролера.

Василь Гнатків — 21 рік на службі голови, касира, опікуна хворих і члена Дирекції.

Іван Новак — 21 рік служби, як касира, заступника голови, контролера, заступника секретаря і касира.

Іван Куций — 21 рік на посадах голови, заступника голови, контролера, заступника секретаря і члена Дирекції.

Василь Росоловський — 20 років служби на становищах голови, заступника голови, заступника секретаря, контролера і члена Дирекції.

Михайло Паньків — 20 років на постах голови, секретаря, заступника голови, секретаря, касира, контролера і касира.

Теодор Кучмій — 20 років служби, як заступника голови, секретаря, касира і контролера.

Микола Кубарич — 19 років служби на посадах касира Товариства і УНДому, контролера й опікуна хворих.

Наталія Дорофей — 19 років служби, як опікунки хворих.

Степан Герега — 18 років на становищах голови, заступника, голови, контролера, заступника секретаря і члена Дирекції.

Дмитро Братусь — 16 років служби, як голови Товариства і УНДому, заступника голови, контролера, опікуна хворих і члена Дирекції.

Іван Сверида — 15 років на службі голови, заступника голови і члена Дирекції.

Василь Плюта — 15 років на службі заступника голови, касира, заступника касира і контролера.

Василь Бойко — 14 років на службі касира, заступника управителя УНДому, опікуна хворих і члена Дирекції.

Іван Романів — 14 років на службі контролера і члена Дирекції.

Лука Олійник — 14 років на службі опікуна хворих і заступника касира.

Олександр Папа — 13 років на службі заступника голови, касира, заступника касира і секретаря, контролера та члена Дирекції.

Степан Ендрус — 13 років на службі голови, заступника голови, контролера і члена Дирекції.

Іван Майка — 12 років на службі голови, контролера і опікуна хворих.

Іван Паснак — 12 років на службі опікуна хворих.

Олекса Луців — 12 років на службі голови, заступника голови, заступника секретаря, контролера і опікуна хворих.

Іван Санагурський — 12 років на службі заступника секретаря, опікуна хворих і члена Дирекції.

Петро Петрів — 11 років на службі голови, заступника голови і заступника управителя УНДому.

Михайло Парута — 11 років на службі фінансового секретаря, заступника фінансового секретаря і члена Дирекції.

Олекса Куций — 10 років на службі заступника секретарів і члена Дирекції.

Яцько Панчишин — 10 років на службі опікуна хворих.

Яким Пригода — 10 років на службі заступника голови, управителя УНДому і секретаря.

Головами Товариства були:

1. о. Лев Сембратович, почесний голова, 1909
2. Іван Паснак — урядуючий голова 1909
3. Данило Шургот 1910
4. Василь Федьків 1911, 1917
5. Іван Іваськевич 1912
6. Григорій Боднар 1913
7. Микола Залецький 1914
8. Микола Кучмій 1914-15, 1918, 1934-35, 1947, 1955
9. Микола Швець 1916
10. Степан Лотоцький 1919
11. Петро Ковтун 1920, 1924, 1930, 1939-41, 1943, 1946, 1952
12. Дмитро Братусь 1921-22, 1927, 1945
13. Микола Стрілець 1923, 1926
14. Михайло Паньків 1925
15. Олекса Луців 1928
16. Петро Петрів 1929
17. Іван Майка 1931-32
18. Ігнат Храновський 1933
19. Микола Магомет 1936-37, 1953-54
20. Михайло Лучишин 1938, 1944
21. Степан Герега 1942
22. Василь Гнатків 1948
23. Іван Сверида 1949-51, 1963-65
24. Іван Куций 1956, 1959-60
25. Степан Ендрус 1957-58
26. Василь Росоловський 1961-62, 1968-69
27. Василь Кучмій 1966-67

Головами Товариського Дому були:

1. Дмитро Братусь 1937, 1941-42
2. Степан Герега 1938
3. Микола Кучмій 1939-40
4. Петро Ковтун 1943
5. Василь Іванців 1944

Секретарські пости обіймали:

1. Іван Іваськевич 1909-10
2. Дмитро Климців 1911
3. Микола Попівний 1912
4. Павло Макогін 1913-15
5. Михайло Паньків 1916, 1919, 1929
6. Дмитро Федик 1917-18
7. Теодор Олексин 1920
8. Володимир Гурянський 1921-22, 1927, 1930-38, 1953-55
9. Олекса Мачинський 1923
10. Василь Кучмій 1924-26
11. Павло Ладовський 1928
12. Василь Іванців 1939-1952
13. Володимир Гавриляк 1956-69

Фінансові і рекордові секретарі Товариського Дому:

1. Теодор Олексин 1924-25
2. Василь Гнатків 1926-27, 1942
3. Степан Герега 1925

4. Кость Кульчицький 1929
5. Василь Плюта 1930-31, 1939-40
6. Петро Скорохода 1932-33, 1936
7. Яким Пригода 1934-35
8. Володимир Гурянський 1937-46
9. Михайло Паньків 1937
10. Василь Іванців 1938
11. Микола Стрілець 1943-44
12. Михайло Парута 1947-48, 1959-61
13. Володимир Гавриляк 1949-54
14. Іван Кучмій 1955
15. Джордж Турянський 1956-58, 1962-63
16. Любомир Білик 1964-66
17. Річард Росоловський 1967-69

Касирами Товариства були:

1. Василь Кучмій 1909-10
2. Іван Крик 1911-12
3. Михайло Паньків 1913
4. Іван Притула 1914-15
5. Іван Димкар 1916
6. Юрій Босий 1917
7. Микола Стрілець 1918
8. Іван Падучак 1919
9. Степан Новак 1920, 1927-28
10. Микола Кубарич 1921-22
11. Іван Яніцький 1923
12. Микола Магомет 1924, 1933, 1945-46
13. Василь Плюта 1925-26, 1936
14. Данило Гой 1929-30
15. Михайло Гримарчук 1931-32, 1934
16. Михайло Дзумах 1935
17. Дмитро Скорохода 1937-38, 1940, 1943
18. Кость Кульчицький 1931
19. Михайло Лучишин 1941
20. Теодор Олексин 1942
21. Василь Гнатків 1944, 1952-53, 1955
22. Петро Ковтун 1947-51, 1954
23. Олександр Папа 1956, 1959, 1968-69
24. Іван Новак 1957-58, 1960-61, 1965-67
25. Василь Кучмій 1962-64

Касирами Товариського Дому були:

1. Микола Кубарич 1923-24, 1926, 1931-35
2. Юрко Босий 1925
3. Михайло Дзумах 1927
4. Петро Ковтун 1928
5. Микола Кучмій 1929-30
6. Михайло Гримарчук 1936
7. Микола Магомет 1937-44

Тут ми подали перелік урядників, що займали більш відповідальні становища, але не хочемо оминати й менш видатних. Щоб не принести їм незаслуженої кривди, подаємо далі склад усіх урядників в окремих роках, аж до ювілейного 1969 р. Наш перелік рядових урядників складено на підставі протоколів річних зборів та нарад, з урахуванням тих змін, які

прийшли на протязі даного року через резигнацію, смерть, або інші причини.

Нехай цей перелік буде скромною згадкою про не так помітних, але витривалих у своїй ідейній настанові працівників, що вклали багато праці в розбудову Товариства, і гарним своїм прикладом заохотили теперішніх урядників до дальшої посвяти й відданости ідеалам громадської діяльності.

Нижче подано склад урядів на протязі окремих років в англійській мові.

1909 — 1910

Rev. Lew Sembratowych — honorary president
Iwan Parnak — vice-president
Iwan Iwaskewych — secretary
Theodore Onufryk — assistant-secretary
Wasył Kuchmy — treasurer
Mychaylo Makohon — assistant-treasurer.

Controlling Committee: Stepan Baliuk, Pawlo Makohon, Peter Kowtun.

Sick visitor: Pawlo Makohon.

1910 — 1911

Danylo Shurgot — president
Iwan Iwaskewych — secretary
Wasył Kuchmy — treasurer.

1911

Basil Fedkew — president
Mychaylo Makohon — vice-president
Dmytro Klymciw — secretary
Iwan Kryk — treasurer.

Controlling Committee: Nicholas Murashko, Mykola Parnak, Mykola Zaletsky.

1912

Iwan Iwaskewych — president
Mykola Zaletsky — vice-president
Mykola Popiwny — secretary
Harry Bodnar — assistant secretary
Iwan Kryk — treasurer
Michael Pankiw — assistant treasurer.

Controlling Committee: Wasył Kuchmy, Wasył Yuhan.

1913

Harry Bodnar — president
Pawlo Makohon — secretary
Michael Pankiw — treasurer.

Controlling Committee: Iwan Prytula, Iwan Klymciw.

1914

Mykola Zaletsky — president
Iwan Bidack — vice-president
Pawlo Makohon — secretary
Theodore Oleksyn — assistant secretary
Iwan Prytula — treasurer
John Paduchak — assistant treasurer.

Controlling Committee: Wasył Yuhan, Semen Pankiw.

Sick visitors: Nicholas Strilec, Andrey Kubarych.

1915

Nicholas Kuchmey — president
Nicholas Szweg — vice-president
Pawlo Makohon — secretary
Daniel Goy — assistant secretary
Iwan Prytula — treasurer
John Yanicky — assistant treasurer.

Controlling Committee: Harry Bodnar, Theodore Kuchmy, Stepan Nowak.

Sick visitors: Dmytro Tatyga, S. Skrobach.

1916

Nicholas Szweg — president
Nicholas Strilec — vice-president
Michael Pankiw — secretary
M. Andreychuk — assistant secretary
Iwan Dymkar — treasurer
Petro Fedyk — assistant treasurer.

Controlling Committee: Dmytro Fedyk, Petro Mazuryk, Theodore Kuchmy.

Sick visitors: John Paduchak, Dmytro Korytko, Mykola Hnylycia.

1917

Basil Fedkew — president
John Paduchak — vice-president
Dmytro Fedyk — secretary
Stepan Nowak — assistant secretary
Yuriy Bosy — treasurer
Wasył Burka — assistant treasurer.

Controlling Committee: Iwan Dymkar, John Yanicky, Mychaylo Yacula.

Sick visitors: Harry Chranowsky, Stefan Petryshyn, Luka Olynyk.

1918

Nicholas Kuchmey — president
James Bratush — vice-president
Dmytro Fedyk — secretary
Michael Pankiw — assistant secretary
Nicholas Strilec — treasurer
Michael Hryzak — assistant treasurer.

Controlling Committee: Harry Bodnar, Alex Luciwn, Mychaylo Yacula.

Sick visitors: Kost Ilkiw, Theodore Cheladnyk, Luka Olynyk.

1919

Stepan Lotocky — president
Peter Kowtun — vice-president
Michael Pankiw — secretary
Theodore Oleksyn — assistant secretary
John Paduchak — treasurer
Hryhory Popowniak — assistant treasurer.

Controlling Committee: John Romaniw, Nicholas Kuchmey, Dmytro Fedyk.

Sick visitors: Nicholas Kubarych, Wasyl Goy, Wasyl Pluta.

1920

Peter Kowtun — president
Michael Hrycak — vice-president
Theodore Oleksyn — secretary
Dmytro Korytko — assistant secretary
Stepan Nowak — treasurer
Theodore Cheladnyk — assistant treasurer.

Controlling Committee: Michael Pankiw, Mychaylo Yacula, Terefon Rudy.

Sick visitors: James Bratush, Alex Luciwi, John Mayka.

1921

James Bratush — president
Mykola Shewchuk — vice-president
Walter Gurjansky — secretary
Theodore Kuchmy — assistant secretary
Nicholas Kubarych — treasurer
Luka Oliynyk — assistant treasurer.

Controlling Committee: John Romaniw, Theodore Oleksyn, Michael Pankiw.

Sick visitors: Stepan Pryshlak, Hryhory Chorny, Joseph Piluschak.

1922

James Bratush — president
Nicholas Strilec — vice-president
Walter Gurjansky — secretary
Theodore Kuchmy — assistant secretary
Nicholas Kubarych — treasurer
Luka Oliynyk — assistant treasurer.

Controlling Committee: John Paduchak, Michael Pankiw, Mykola Shewchuk.

Sick visitors: Joseph Piluschak, Michael Hryzak, Dmytro Tatyga.

1923

Nicholas Strilec — president
M. Mykityn — vice-president
Oleksa Machynsky — secretary
Theodore Kuchmy — assistant secretary
John Yanicky — treasurer
Stefan Gerega — assistant treasurer.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Michael Pankiw, Mychaylo Yacula.

Sick visitors: James Bratush, Wasyl Boyko, Theodore Kucy.

Club officers: Nicholas Kubarych — treasurer, Stepan Nowak — fin. secr., Theo. Oleksyn — assistant.

1924

Peter Kowtun — president
Mychajlo Yacula — vice-president
Wasyl Kuchmy — secretary

Walter Gurjansky — assistant secretary

Nicholas Mahomet — treasurer

Luka Oliynyk — assistant treasurer.

Sick visitors: John Pasnak, Dmytro Skoro-choda, M. Malynowsky.

Controlling Committee: Oleksa Machynsky, Theodore Kuchmy, Wasyl Pluta.

Club officers: Jacob Pryhoda — manager, Michael Pankiw — assistant, Theodore Oleksyn — secretary, Dmytro Skoro-choda — assistant, Nicholas Kubarych — treasurer, John Hnatkiw — assistant.

1925

Michael Pankiw — president
Jacob Pryhoda — vice-president
Wasyl Kuchmy — secretary
Walter Gurjansky — assistant secretary
Wasyl Pluta — treasurer
Michael Dzumak — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Yaskiw, Wasyl Boyko, Wasyl Hnatkiw.

Controlling Committee: Basil Fedkew, Nicholas Kuchmey, Hawrylo Kindiuch.

Club officers: Nicholas Strilec — manager, P. Kowtun — assistant, Theodore Oleksyn — treasurer, Stephan Nowak — assistant, Yuriy Bosy — treasurer, Dm. Skoro-choda — assistant.

1926

Nicholas Strilec — president
Peter Petrow — vice-president
Wasyl Kuchmy — secretary
Stefan Gerega — assistant secretary
Wasyl Pluta — treasurer
Luka Oliynyk — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Yaskiw, Stefan Pryshlak, Iwan Galuga.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Nicholas Kuchmy, Theodore Oleksyn.

Club officers: Peter Kowtun — manager, N. Mahomet — assistant, Wasyl Hnatkiw — secretary, St. Nowak — assistant, Nicholas Kubarych — treasurer, Harry Chranowsky — assistant.

1927

James Bratush — president
Peter Kowtun — vice-president
Walter Gurjansky — secretary
Pawlo Ladowsky — assistant secretary
Stepan Nowak — treasurer
Carl Bilecki — assistant treasurer.

Sick visitors: M. Malynowsky, Daniel Goy, John Krayowsky.

Controlling Committee: Andrey Petriw, Wasyl Pluta, Nicholas Strilec.

Club officers: Michael Lucyshyn — manager, Peter Petrow — assistant, Wasyl Hnatkiw —

secretary, Peter Skorochooda -- assistant, Michael Dzumak -- treasurer
Nicholas Kubarych -- assistant.

1928

Alex Luciwiw -- president
Michael Pankiw -- vice-president
Pawlo Ladowsky -- secretary
Wasyli Pluta -- assistant secretary
Stepan Nowak -- treasurer,
Theodore Kuchmy -- assistant treasurer.

Sick visitors: S. Rutylo, Michael Hawryliw, Michael Hrymarchuk.

Controlling Committee: Nicholas Strilec, John Romaniw, Walter Gurjansky.

Club officers: Peter Petrow -- manager, Egnatz Chranowsky -- assistant, Stefan Gerega -- secretary, Peter Kowtun -- treasurer.

1929

Peter Petrow -- president
Wasyli Pluta -- vice-president
Michael Pankiw -- secretary
Semen Cherwoniak -- assistant secretary
Daniel Goy -- treasurer
Egnatz Chranowsky -- assistant treasurer.

Sick visitors: Nicholas Strilec, Peter Kowtun, Stepan Pryshlak.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Stepan Nowak, Adam Lalka.

Club officers: Nicholas Mahomet -- manager, Wasyli Hnatkiw -- assistant, Kost Kulchycky -- secretary, Theodore Krawec -- assistant, Nicholas Kuchmey -- treasurer, Nicholas Turchyn -- assistant.

1930

Peter Kowtun -- president
Peter Petrow -- vice-president
Walter Gurjansky -- secretary
Theodore Kuchmy -- assistant secretary
Daniel Goy -- treasurer
Yuriy Bosy -- assistant treasurer.

Sick visitors: Egnatz Chranowsky, Wasyli Boyko, Nicholas Doroffy.

Controlling Committee: Wasyli Hnatkiw, Basil Fedkew, Michael Pankiw.

Club officers: Nicholas Mahomet -- manager, Michael Hrymarchuk -- assistant, Wasyli Pluta -- secretary, N. Strilec -- assistant, Nicholas Kuchmey -- treasurer, John Mayka -- assistant.

1931

John Mayka -- president
Mychaylo Yacula -- vice-president
Walter Gurjansky -- secretary
Theodore Oleksyn -- assistant secretary
Michael Hrymarchuk -- treasurer
Dmytro Skorochooda -- assistant treasurer.

Sick visitors: Luka Oliynyk, Paul Petryshyn, Harry Chranowsky.

Controlling Committee: Nicholas Kuchmey, Basil Fedkew, Alexander Cycyk.

Club officers: Carl Bilecki -- manager, Wasyli Hnatkiw -- assistant, Wasyli Pluta -- secretary, Theodore Kuchmy -- assistant, Nicholas Kubarych -- treasurer, Michael Hawryliw -- assistant.

1932

John Mayka -- president
Mychaylo Yacula -- vice-president
Walter Gurjansky -- secretary
Theodore Oleksyn -- assistant secretary
Michael Hrymarchuk -- treasurer
Dmytro Hawryliw -- assistant treasurer.

Sick visitors: Paul Petryshyn, Luka Oliynyk, Pawlo Moroz.

Controlling Committee: Stepan Iwashkiw, Andrey Petriw, Stefan Gerega.

Club officers: Peter Kowtun -- manager, Wasyli Boyko -- assistant, Peter Skorochooda -- secretary, Stepan Iwashkiw -- assistant, Nicholas Kubarych -- treasurer, Michael Dzumak -- assistant.

1933

Egnatz Chranowsky -- president
Peter Petrow -- vice-president
Walter Gurjansky -- secretary
Wasyli Hnatkiw -- assistant secretary
Nicholas Mahomet -- treasurer
Harry Chranowsky -- assistant treasurer.

Sick visitors: Michael Hawryliw, Wasyli Boyko, Daniel Goy.

Controlling Committee: John Mayka, Basil Fedkew, Theodore Kuchmy.

Club officers: Peter Kowtun -- manager, Dmytro Tatyga -- assistant, Peter Skorochooda -- secretary, Stepan Iwashkiw -- assistant, Nicholas Kubarych -- treasurer, Michael Dzumak -- assistant.

1934

Nicholas Kuchmey -- president
Peter Petrow -- vice-president
Walter Gurjansky -- secretary
Nicholas Strilec -- assistant secretary
Michael Hrymarchuk -- treasurer
Wasyli Boyko -- assistant treasurer.

Sick visitors: Daniel Goy, Alex Yaskiw, Luka Oliynyk.

Controlling Committee: Andrey Petriw, Pawlo Ladowsky, St. Iwashkiw.

Club officers: Peter Kowtun -- manager, Stepan Gerega -- assistant, Jacob Pryhoda -- secretary, Michael Pankiw -- assistant, Nicholas Kubarych -- treasurer, Dmytro Skorochooda -- assistant.

1935

Nicholas Kuchmey — president
John Bidack — vice-president
Walter Gurjansky — secretary
Nicholas Strilec — assistant secretary
Michael Dzumak — treasurer

Katherine Hnatkiw — assistant treasurer.

Sick visitors: Daniel Goy, Luka Oliynyk, Michael Hrymarchuk.

Controlling Committee: Peter Bidack, John Romaniw, Stefan Gerega.

Club officers: Peter Kowtun — manager, Wasyl Hnatkiw — assistant, Jacob Pryhoda — secretary, Theodore Oleksyn — assistant, Nicholas Kubarych — treasurer, Dm. Skorochoda — assistant.

1936

Nicholas Mahomet — president
James Bratush — vice-president
Walter Gurjansky — secretary
Theodore Oleksyn — assistant secretary
Wasyl Pluta — treasurer
Wasyl Boyko — assistant treasurer.

Sick visitors: Luka Oliynyk, Alex Yaskiw, Alex Luciw.

Controlling Committee: Michael Yurkiw, Andrey Petriw, Nicholas Kuchmey.

Club officers: Wasyl Hnatkiw — manager, Stefan Gerega — assistant, Peter Skorochoda — secretary, Andrew Chowanetz — assistant, Michael Hrymarchuk — treasurer, Michael Dzumak — assistant.

1937

Nicholas Mahomet — president
Nicholas Harasymchuk — vice-president
Walter Gurjansky — secretary
Theodore Oleksyn — assistant secretary
Dmytro Skorochoda — treasurer
Hryhory Chorny — assistant treasurer.

Sick visitors: Luka Oliynyk, Theodore Kucy, Yurko Bosy.

Controlling Committee: John Romaniw, Nicholas Kubarych, Wasyl Ewanciw.

Club officers (Directors): James Bratush — president, Nicholas Szewc — vice-president, Walter Gurjansky — secretary, Michael Szewc — assistant, Michael Pankiw — recording secretary, Wasyl Ewanciw — assistant, Nicholas Mahomet — treasurer, Peter Kowtun — assistant.

Board members: John Romaniw, Stefan Gerega, N. Strilec, Jacob Pryhoda, Harry Bodnar,

Controlling Committee: Andrew Chowanetz, Nicholas Kubarych, Theo. Oleksyn.

1938

Michael Lucyshyn — president
Peter Petrow — vice-president

Walter Gurjansky — secretary
Andrew Chowanetz — assistant secretary
Dmytro Skorochoda — treasurer
Wasyl Boyko — assistant treasurer.

Sick visitors: John Pasnak, Luka Oliynyk, Alex Luciw.

Controlling Committee: Nicholas Kuchmey, Alex Luciw, Nicholas Kubarych.

Club management: Stefan Gerega — president, Peter Kowtun — vice-president, Walter Gurjansky — secretary, Michael Szewc — assistant, Nicholas Mahomet — treasurer, Wasyl Ewanciw — recording secretary, Nicholas Strilec — manager, Theodore Oleksyn — assistant.

Controlling Committee: Nicholas Kuchmey, Adam Lalka, Andrew Chowanetz.

Board of Directors: J. Bratush, M. Pankiw, Jacob Pryhoda, John Yanicky, N. Kubarych.

1939

Peter Kowtun — president
Michael Yurkiw — vice-president
Wasyl Ewanciw — secretary
Theodore Kuchmy — assistant secretary
Kost Kulchycky — treasurer
Alex Luciw — assistant treasurer.

Sick visitors: John Pasnak, Harry Chranowsky, Wasyl Pluta.

Controlling Committee: James Bratush, John Romaniw, Stefan Gerega.

U.C.C. officers: Nicholas Szewc — president, Nicholas Kuchmey — vice-president, Nicholas Strilec — manager, Theodore Oleksyn — assistant, Walter Gurjansky — fin. secretary, Nicholas Mahomet — treasurer, Wasyl Pluta — recording secretary.

Controlling Committee: Adam Lalka, James Bratush, Michael Lucyshyn.

Directors: Jacob Pryhoda, Peter Kowtun, John Yanicky, Wasyl Ewanciw. Michael Pankiw.

1940

Peter Kowtun — president
Alex Luciw — vice-president
Wasyl Ewanciw — secretary
Theodore Kuchmy — assistant secretary
Dmytro Skorochoda — treasurer
Wasyl Boyko — assistant treasurer.

Sick visitors: Theodore Kucy, Luka Oliynyk, John Pasnak.

Controlling Committee: Roman Hladun, Wasyl Pluta, Basil Fedkew.

U.C.C. officers: Nicholas Kuchmey — president, Stefan Gerega — assistant, Nicholas Strilec — manager, Theodore Oleksyn — assistant, Walter Gurjansky — fin. secretary, Nicholas Mahomet — treasurer, Wasyl Pluta — recording secretary.

Directors: Nicholas Szewc, Theodore Oleksyn, Peter Kowtun, Wasyl Boyko, Mich. Dzumak,

Controlling Committee: John Mayka, C. Breslawsky, P. Skorochoda.

1941

Peter Kowtun — president
Peter Petrow — vice-president
Wasyl Ewanciw — secretary
Wasyl Hnatkiw — assistant secretary
Michael Lucyshyn — treasurer
Mich. Dzumak — assistant treasurer.

Sick visitors: John Pasnak, Peter Kokolsky, John Olischuk.

Controlling Committee: Alex Luciwi, M. Pankiw, Theodore Neporadny.

U.C.C. officers: James Bratush — president, Wasyl Boyko — assistant, Peter Kowtun — manager, John Yanicky — assistant, Walter Gurjansky — fin. secretary, Nicholas Mahomet — treasurer, Theodore Oleksyn — recording secretary.

Controlling Committee: Stepan Iwashkiw, Mich. Pankiw, Stephen Ewachiw.

Directors: W. Hnatkiw, Nicholas Doroffy, Mich. Lapchak, John Yanicky, M. Dzumak.

Управа УНДому — 1938 р.

1942

Stefan Gerega — president
Nicholas Kuchmey — vice-president
Wasyl Ewanciw — secretary
John Romaniw — assistant secretary
Theodore Oleksyn — treasurer
Michael Dzumak — assistant treasurer.

Sick visitors: Peter Kokolsky, Stefan Shurgot, Mich. Yurkiw.

Controlling Committee: Nicholas Kubarych, Wasyl Pluta, Theodore Kuchmy.

U.C.C. officers: James Bratush — president, Stefan Gerega — assistant, Peter Kowtun — manager, Harry Dzumak — assistant, Walter Gurjansky — fin. secretary, Wasyl Hnatkiw — rec. secretary, Nicholas Mahomet — treasurer.

Controlling Committee: John Mayka, J. Iwas-kiw, N. Strilec.

Directors: Peter Petrow, Mich. Lapchak, Wasyl Boyko, John Yanicky, H. Dzumak.

1943

Peter Kowtun — president
Stefan Gerega — vice-president
Wasyl Ewanciw — secretary
Jacob Pryhoda — assistant secretary
Dmytro Skorochoda — treasurer.

Sick visitors: John Pasnak, Mich. Yurkiw, Max Skorochoda.

Controlling Committee: Nicholas Kuchmey, Theodore Oleksyn, Theodore Kuchmy.

U.C.C. officers: Peter Kowtun — president, Wasyl Ewanciw — vice-president, John Yanicky — manager, Stefan Gerega — assistant, Nicholas Strilec — rec. secretary, Walter Gurjansky — fin. secretary, Nicholas Mahomet — treasurer.

Controlling Committee: John Mayka, Mich. Pankiw, T. Oleksyn.

Directors: Jacob Pryhoda, Peter Petrow, Harry Dzumak, Wasyl Boyko.

Управа УНДому — 1942

1944

Michael Lucyshyn — president
John Kucey — vice-president
Wasyl Ewanciw — secretary
Michael Yurkiw — assistant secretary
Wasyl Hnatkiw — treasurer
Alex Kucy — assistant treasurer.

Sick visitors: Jacob Panchyshyn, Peter Kokolsky, Theodore Krawec.

Controlling Committee: Nicholas Kuchmey, Theodore Oleksyn, Theodore Kuchmy.

U.C.C. officers: Wasyl Ewanciw — president, Jacob Pryhoda — vice-president, Walter Gurjansky — fin. secretary, Michael Paruta — assistant, Peter Kowtun — manager, Nicholas

Kubarych — assistant, Nicholas Strilec — secretary, Nicholas Mahomet — treasurer.

Controlling Committee: John Mayka, Wasyl Hnatkiw, Theodore Oleksyn.

Directors: John Kucey, Wasyl Boyko, Alex Kucy, Wasyl Hnatkiw, Theodore Krawec.

1945

James Bratush — president

Michael Lucyshyn — vice-president

Walter Gurjansky — fin. secretary

Michael Paruta — assistant fin. secretary

Wasyl Ewanciw — rec. secretary

John Kucey — assistant rec. secretary

Nicholas Mahomet — treasurer

Nicholas Kubarych — assistant treasurer.

Sick visitors: Theodore Krawec, Jacob Panchyshyn, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Nicholas Kuchmey, Charles Rosolowski, Stepan Panchyshyn.

1946

Peter Kowtun — president

Theodore Kuchmy — vice-president

Wasyl Ewanciw — rec. secretary

Peter Skorochoda — assistant rec. sec.

Walter Gurjansky — fin. secretary

Michael Paruta — assistant fin. secretary.

Nicholas Mahomet — treasurer

Nicholas Kuchmey — assistant treasurer.
Sick visitors: John Pasnak, Jacob Panchyshyn, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Walter Hawrylak, Charles Rosolowski, N. Strilec.

1947

Nicholas Kuchmey — president

John Swereda — vice-president

Michael Paruta — fin. secretary

Alex Kucy — assistant fin. secretary

Wasyl Ewanciw — rec. secretary

Michael Dymkar — assistant rec. secretary

Peter Kowtun — treasurer

Michael Kubarych — assistant treasurer.

Sick visitors: Jacob Panchyshyn, Paul Archytko, Stella Krawec.

Controlling Committee: Walter Hawrylak, Nicholas Strilec, John Plekan.

Directors: Wasyl Hnatkiw, James Bratush, Wasyl Boyko, Sam Tymchyshyn, Andrey Petriw.

1948

Wasyl Hnatkiw — president

John Plekan — 1 vice-president

John Nowak — 2 vice-president

Michael Paruta — fin. secretary

Alex Kucy — assistant fin. secretary

Wasyl Ewanciw — rec. secretary

U.C.C. Officers — 1942

Урядники Т-ва — 1946

Theodore Oleksyn — assistant rec. sec.

Peter Kowtun — treasurer

Nicholas Kubarych — assistant treasurer.

Sick visitors: Walter Lucyshyn, Jacob Panchyshyn, Anastasia Mayka.

Controlling Committee: Walter Hawrylak, Nicholas Strilec, Walter Gurjansky.

Directors: Nicholas Kuchmey, Michael Lucyshyn, Nicholas Schwec, Walter Yanicky, John Swereda. Manager — John Plekan.

1949

John Swereda — president

John Kucey — 1 vice-president

John Nowak — 2 vice-president

Wasył Ewanciw — rec. secretary

Nicholas Strilec — assistant rec. secretary

Walter Hawrylak — fin. secretary

Alex Kucy — assistant fin. secretary

Peter Kowtun — treasurer

Nicholas Kubarych — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Luciw, John Pasnak, Sophia Romaniw.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, John Romaniw, Nicholas Mahomet.

Directors: James Bratush, W. Hnatkiw, W. Lucyshyn, Peter Pryzlock, Wasył Pluta. Manager — John Kucey.

1950

John Swereda — president

John Kucey — 1 vice-president

John Nowak — 2 vice-president

Wasył Ewanciw — rec. secretary

Theodore Oleksyn — assistant rec. sec.

Walter Hawrylak — fin. secretary

Alex Kucy — assistant fin. secretary

Peter Kowtun — treasurer

Nicholas Kubarych — assistant treasurer.

Sick visitors: John Pasnak, Alex Luciw, Anna Pryshlak.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Nicholas Mahomet, Charles Rosolowski.

Directors: Hr. Chornenky, N. Strilec, Adam Lalka, J. Bratush, N. Kuchmey. Manager — Alex Kucy.

1951

John Swereda — president

Nicholas Strilec — 1 vice-president

John Nowak — 2 vice-president

Wasył Ewanciw — rec. secretary

Wasył Hnatkiw — assistant rec. secretary

Walter Hawrylak — fin. secretary

Alex Kucy — assistant fin. secretary

Peter Kowtun — treasurer

Aphasia Kuchmy — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Luciw, John Pasnak, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Nicholas Mahomet, N. Kuchmey.

Directors: John Kucey, John Ewanciw, Charles Rosolowski, Michael Paruta, Theodore Oleksyn. Manager — Alex Kucy.

1952

Peter Kowtun — president

John Swereda — 1 vice-president

John Nowak — 2 vice-president

Wasył Ewanciw — rec. secretary

Charles Rosolowski — assistant rec. sec.

Walter Hawrylak — fin. secretary

Theodore Oleksyn — assistant fin. sec.

Wasył Hnatkiw — treasurer

John Ewanciw — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Luciw, John Pasnak, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Nicholas Mahomet, Nicholas Schwec.

Directors: N. Strilec, John Kucey, N. Kuchmey, Alex Papa. Manager — John Swereda.

1953

Nicholas Mahomet — president

John Swereda — 1 vice-president

Alex Cycyk — 2 vice-president

Walter Gurjansky — rec. secretary

Alex Papa — assistant rec. secretary

Walter Hawrylak — fin. secretary

Charles Rosolowski — assistant fin. sec.

Wasył Hnatkiw — treasurer

John Ewanciw — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Luciw, J. Panchyshyn, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: John Nowak, Nicholas Kuchmey, Theodore Oleksyn.

Directors: Peter Kowtun, John Kucey, J. Pryhoda, N. Strilec, W. Kuchmy. Manager — John Swereda.

1954

Nicholas Mahomet — president
 John Swereda — 1 vice-president
 John Nowak — 2 vice-president
 Walter Gurjansky — rec. secretary
 Charles Rosolowski — assistant rec. sec.
 Walter Hawrylak — fin. secretary
 John Kuchmy — assistant fin. secretary
 Peter Kowtun — treasurer
 Alexander Papa — assistant treasurer.

Sick visitors: Natalia Doroffy, Jacob Panchyshyn, John Sanagursky.

Controlling Committee: John Nowak, John Krawec, Theodore Oleksyn.

Directors: Alex Kucy, William Kuchmy, Nicholas Strilec, Wasyl Hnatkiw, Nicholas Kuchmey. Manager — John Swereda.

1955

Nicholas Kuchmey — president
 John Krawec — 1 vice-president
 William Batrack — 2 vice-president
 Walter Gurjansky — rec. secretary
 Semen Tymchyshyn — assistant rec. sec.
 John Kuchmy — fin. secretary
 George Turianski — assistant fin. sec.
 Wasyl Hnatkiw — treasurer
 Alexander Papa — assistant treasurer.

Sick visitors: John Sanagursky, Egnatz Chrowsky, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: John Nowak, Walter Hawrylak, Wasyl Ewanciw.

Directors: John Romaniw, N. Strilec, N. Mahomet, A. Kucy, Stefan Gerega. Librarian — William Sprynsky. Manager — John Krawec.

1956

John Kucey — president

William Batrack — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary
 John Sanagursky — assistant rec. sec.
 George Turianski — fin. secretary
 Stephen Mikolajko — assistant fin. sec.
 Alexander Papa — treasurer
 Charles Rosolowski — assistant treasurer.

Sick visitors: Natalia Doroffy, Alex Yaskiw, John Pasnak.

Controlling Committee: Wasyl Ewanciw, Nicholas Kuchmey, Stephen Andrews.

Directors: Nicholas Mahomet, John Romaniw, Stefan Gerega, Michael Lucyshyn, Wasyl Hnatkiw. Librarian — William Sprynsky. Manager — William Batrack.

1957

Stephen Andrews — president
 Alexander Papa — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary
 Charles Rosolowski — assistant rec. sec.
 George Turianski — fin. secretary
 Michael Paruta — assistant fin. secretary.
 John Nowak — treasurer
 Frank Nowak — assistant treasurer.

Sick visitors: Natalia Doroffy, Walter Yuskiv.

Controlling Committee: Wasyl Ewanciw, Stephen Mikolajko, Nicholas Kuchmey.

Directors: Nicholas Mahomet, John Kucey, Stefan Gerega, Theodore Krawec, John Sanagursky. Librarian — Ivan Oleksyn. Manager — Alexander Papa.

1958

Stephen Andrews — president
 Alexander Papa — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary

U.C.C. Officers — 1954

Officers of the U.C.C. — 1959

Charles Rosolowski — assistant rec. sec.
George Turianski — fin. secretary
Michael Paruta — assistant fin. secretary.
John Nowak — treasurer
Alex Atamanchuk — assistant treasurer.

Sick visitors: Natalia Doroffy, Walter Yusi-kiw.

Controlling Committee: Wasyl Ewanciw, Nicholas Kuchmey, Stephen Mikolajko.

Directors: Nicholas Mahomet, John Kucey, John Romaniw, Theodore Oleksyn, John Sanagursky. Librarian — Ivan Oleksyn. Manager — Alexander Papa.

1959

John Kucey — president
Alex Atamanchuk — vice-president
Walter Hawrylak — rec. secretary
Charles Rosolowski — assistant rec. sec.
Michael Paruta — fin. secretary
George Turianski — assistant fin. sec.
Alexander Papa — treasurer
Paul Jurkiw — assistant treasurer.

Sick visitors: Anastasia Kowtun, Egnatz Chranowsky.

Controlling Committee: John Nowak, Stephen Andrews, Wasyl Ewanciw.

Directors: Nicholas Mahomet, Alexander Kucy, Nicholas Kuchmey, Theodore Oleksyn, John Krawec. Librarian — Ivan Oleksyn. Manager — Alex Atamanchuk.

1960

John Kucey — president
Nicholas Kuchmey — vice-president
Walter Hawrylak — rec. secretary
Charles Rosolowski — assistant rec. sec.
Michael Paruta — fin. secretary
Walter Kuchmey — assistant fin. sec.
John Nowak — treasurer
Alexander Papa — assistant treasurer.

Sick visitors: Anastasia Kowtun, Natalia Doroffy, Jacob Panchyshyn.

Controlling Committee: Wasyl Ewanciw, Walter Gurjansky, William Kuchmy.

Directors: Nicholas Mahomet, John Sanagursky, Stefan Gerega, John Krawec, John Romaniw. Librarian — Ivan Oleksyn. Manager — Stephen Andrews.

1961

Charles Rosolowski — president
Stephen Andrews — vice-president
Walter Hawrylak — rec. secretary

Theodore Oleksyn — assistant rec. se.
 Michael Paruta — fin. secretary
 Walter Kuchmey — assistant fin. secretary.
 John Nowak — treasurer
 Walter Sweryda — assistant treasurer.

Sick visitors: Jacob Panchyshyn, Anna Tatyga, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Walter Gurjansky, Wasyl Ewanciw, Alexander Papa.

Directors: Nicholas Mahomet, John Kucey,, John Romaniw, Nicholas Kuchmey, John Krawec. Librarian — Lubomyr Bilyk. Manager — Stephen Andrews.

1962

Charles Rosolowski — president
 Stephen Andrews — vice-president
 Walter Hawrylak — rec secretary
 Theodore Oleksyn — assistant rec. sec.
 George Turianski — fin. secretary
 Stephen Mikolajko — assistant fin. sec.
 William Kuchmy — treasurer
 John Nowak — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Atamanchuk, Anna Tatyga, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Wasyl Ewanciw, Walter Gurjansky, Alexander Papa.

Directors: John Kucey, Nicholas Kuchmey, John Sanagursky, Stefan Gerega, Theodore Krawec. Librarian — Lubomyr Bilyk. Manager — Stephen Andrews.

U.C.C. Officers — 1967

U.C.C. Officers — 1964

U.C.C. Officers — 1966

1963

John Swereda — president
 John Kucey — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary
 Theodore Oleksyn — assistant rec. sec.
 George Turianski — fin. secretary
 Lubomyr Bilyk — assistant fin. secretary.
 William Kuchmy — treasurer
 Michael Kubarych — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Atamanchuk, Natalia Doroffy, Jacob Panchyshyn.

Controlling Committee: John Nowak, Wasyl Ewanciw, Walter Gurjansky.

Directors: Nicholas Kuchmey, Charles Rosolowski, John Romaniw, Stephen Andrews, Stephen Mikolajko. Librarian — Lubomyr Bilyk. Manager — Walter Sweryda.

1964

John Swereda — president
 Charles Rosolowski — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary
 Theodore Oleksyn — assistant rec. sec.
 Lubomyr Bilyk — fin. secretary
 John Chuhay — assistant fin. secretary
 William Kuchmy — treasurer
 Peter Dziuba — assistant treasurer.

Sick visitors: Anna Tatyga, Natalia Doroffy, Alex Atamanchuk.

Controlling Committee: John Nowak, Wasyl Ewanciw, Walter Gurjansky.

Directors: Ivan Oleksyn, John Sanagursky, Nicholas Kuchmey, Stephen Andrews, John Kucey. Librarian — Wasyl Ewanciw. Manager — Walter Sweryda.

1965

John Swereda — president
 William Kuchmy — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary
 Walter Sweryda — assistant rec. secretary
 Lubomyr Bilyk — fin. secretary
 John Chuhay — assistant fin. secretary
 John Nowak — treasurer
 Dmytro Melnyk — assistant treasurer.

Sick visitors: Alex Atamanchuk, Anna Tatyga, Anna Andrews.

Controlling Committee: John Mayka, Walter Gurjansky, Wasyl Ewanciw.

Directors: Nicholas Kuchmey, Charles Rosolowski, Stephen Andrews, Ivan Oleksyn, John Kucey. Librarian — Wasyl Ewanciw. Manager — John Sanagursky.

1966

William Kuchmy — president
 John Kucey — vice-president
 Walter Hawrylak — rec. secretary
 Theodore Oleksyn — assistant rec. sec.
 Lubomyr Bilyk — fin. secretary
 Richard Rosolowski — assistant fin. sec.
 John Nowak — treasurer
 Dmytro Melnyk — assistant treasurer.

Sick visitors: Egnatz Chranowsky, Anna Tatyga, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: John Mayka, Walter Gurjansky, John Kuchmy.

Directors: John Swereda, Stephen Andrews, John Sanagursky, Charles Rosolowski, Ivan Oleksyn. Librarian — Wasyl Ewanciw. Manager — Walter Sweryda.

1967

William Kuchmy — president
Charles Rosolowski — vice-president
Walter Hawrylak — rec. secretary
William Tatyga — assistant rec. secretary
Richard Rosolowski — fin. secretary
Walter Gurjansky — assistant fin. sec.

U.C.C. Officers — 1969

John Nowak — treasurer

Dmytro Melnyk — assistant treasurer.

Sick visitors: Natalia Doroffy, Anna Tatyga, Egnatz Chranowsky.

Controlling Committee: Lubomyr Bilyk, John Kuchmy, John Mayka.

Directors: Nicholas Kuchmy, John Swereda, John Kucey, S. Andrews, John Sanagursky. Librarian — Wasyl Ewanciw. Manager — Walter Sweryda.

1968

Charles Rosolowski — president
William Kuchmy — vice-president
Walter Hawrylak — rec. secretary
John Nowak — assistant rec. secretary
Richard Rosolowski — fin. secretary
Walter Gurjansky — assistant fin. sec.
Alexander Papa — treasurer
Lubomyr Bilyk — assistant treasurer.

Sick visitors: Stefan Szewc, Natalia Doroffy, Egnatz Chranowsky.

Controlling Committee: John Yurkiw, Lubomyr Galuga, Lawrence Sanagursky.

Directors: John Sanagursky, John Kucey, John Swereda, St. Andrews, Charles Breslawsky. Librarian — Wasyl Ewanciw. Manager — Walter Sweryda.

1969

Charles Rosolowski — president
William Kuchmy — vice-president
Walter Hawrylak — rec. secretary
Lubomyr Bilyk — assistant rec. secretary
Richard Rosolowski — fin. secretary
John Nowak — assistant fin. secretary.
Alexander Papa — treasurer
Dmytro Melnyk — assistant treasurer.

Sick visitors: Stefan Szewc, Victoria Borys, Natalia Doroffy.

Controlling Committee: Lubomyr Galuga, John Yurkiw, Bohdan Rudy.

Directors: Stephen Andrews, John Kucey, Charles Breslawsky, John Swereda, John Sanagursky. Librarian — Wasyl Ewanciw. Manager — Walter Sweryda.

НАШІ ВТРАТИ — ПОМЕРЛІ ЧЛЕНИ

Вже при заснуванні Товариства було намічено, дбати про своїх членів та їхні родини й допомагати їм у випадках нещастя, хвороби, або смерті. І Товариство дбало не лише про те, щоб дати матеріальну поміч родині померлого члена, але й прийти з моральною поміччю, доброю порадою та прислугою в годину невіджаданого смутку.

Почавши від випадку першої смерті, аж до

сьогодні, Товариство завжди бере участь у похоронах померлого члена, даючи потрібну допомогу його родині.

Члени Товариства масово відвідують похоронний заклад, де міститься померлий, а потім відпровождають його на кладовище також організовано, на чолі з головою Товариства. Родині померлого, що належав до хворобвої каси, Товариство виплачує 150 дол. Це все за

мінімальні вкладки, без додаткових оподаткування. Таких посмертних допомог Товариство виплатило вже понад 6.000 дол.

Першу згадку про померлого члена Товариства й його похорон знаходимо в протокольних записках. Товариство, тоді ще Братство св. Георгія, поховало свого члена, Миколу Попівного, 1-го серпня, 1913 року. Попівний, уродженець села Путятинець, Рогатинського повіту, був членом Товариства всього один рік і помер у молодому віці, на 26-му році життя. Збори Товариства, під проводом тодішнього голови Григорія Боднара, вирішили взяти масову участь у похороні. Неприсутні мали заплатити 5 дол. кари, а крім того, мали бути виключені з Братства. Вирішено також на внесок Павла Макогона і Івана Байдака, щоб члени замовили собі підводи (брички) на час похорону, а кошти за похоронну прислугу мали бути виплачені з каси Товариства. Ці кошти виносили 45 дол. 75 ц. і були на ті часи досить поважною сумою. Але Братство справило гідний похорон своєму членові.

Знаходимо згадку й про другого померлого члена Товариства в протоколі загальних зборів від 11-го квітня 1918 року. Головою зборів був тоді Микола Кучмій, і він поінформував присутніх, що на попередніх зборах ще був член Товариства, Іван Димкар, народжений у селі Конюшки, Рогатинського повіту, належав до Товариства 4 роки, а тепер нагло відійшов від нас, маючи всього 28 років.

На зборах виділили комісію, яка складалася з таких членів: Дмитро Братусь, Іван Яніцький, Микола Дорофей, Микола Кубарич і Кость Гнатів. Ця комісія й репрезентувала Товариство під час похорону сл. пам. Івана Димкара.

Посмертних згадок у протоколах є більше й годилося б, бодай, коротко, згадати всіх тих урядників та рядових членів Товариства, які від нас відійшли на протязі 60 років існування Товариства. Отже, згадуємо:

1. **Микола Попівний**, уроджений 25-го грудня 1887 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту, До Товариства вступив 6-го червня 1912 р. Помер 28-го лютого, 1913 р. на 26-му році життя. Був членом Товариства один рік.

2. **Іван Димкар**, уроджений 2. 5. 1890 р., в селі Конюшки, Рогатинського повіту. До Товариства приєднався 6. 6. 1914 р. Помер 4. 11. 1918 р. на 28 році життя. Членом Товариства був 4 роки.

3. **Василь Британ**, народжений 17-го червня, 1877 р. в селі Насташин, Рогатинського повіту. До Товариства вступив у 1924 д. Помер 28 лютого, 1925 р., на 48-му році життя. Членом Товариства був один рік.

4. **Олена Зарицька**, народжена 2-го лютого,

1890 р. в селі Конюшки, Рогатинського повіту. Вступила до Товариства в 1923 р. Два роки була його членом. Померла 18-го липня, 1925 р., маючи 37 літ життя.

5. **Дмитро Падучак**, уроджений 10-го квітня, 1889 р. в селі Жовчів, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства 13-го грудня, 1917 р. Був членом 10 років. Помер 1-го квітня 1927 р.

6. **Анна Полянська**, уроджена в селі Лупків, повіт Ліско. Вступила до УНС 30 грудня, 1911 р., до Товариства приєдналася з переступним листом із Сиракуз у 1924 р. Померла 6 травня, 1932 р., проживши 51 рік. У Товаристві була членом 8 років.

7. **Петро Мудрик**, уроджений 1882 р в селі Стриганка, Галичина. Вступив до Товариства в 1920 р. з переступним листом від "Січових Стрільців". Був членом Товариства 14 років. Помер 9-го січня, 1934 р. на 52 році життя.

8. **Степан Іванців**, уроджений 1896 р. в селі Куничі, Рогатинського повіту. До Товариства вступив у 1930 р. Був членом 4 роки. Помер 20-го березня, 1934 р. на 38-му році життя.

9. **Павло Мороз**, народився 1888 р. в селі Гниловоди, повіт Підгайці. Прийшов до Товариства з переступним листом з 217 Відділу, в 1921 р. Помер 30-го березня 1935 р., проживши 47 років. Членом Товариства був 14 років.

10. **Михайло Полянський**, уроджений 1876 р. в селі Чистогора, п. Сянок. Прийшов до Товариства з переступним листом із 38 Відділу, з Сиракуз у 1924 р. Членом Товариства був 13 років. Помер 6. 2. 1937 р. на 61 році життя.

11. **Анна Білецька**, уроджена в м. Рочестері, Н. Й. Вписалася в члени Товариства 20 травня, 1930 р. Померла 19-го листопада 1938 р. на 28 році життя. В Товаристві була членом 8 років.

12. **Михайло Бінашевський**, уроджений 21-го листопада 1886 р. в Свистільниках, повіт Рогатин. Вступив до Товариства, як член-фундатор УНДому, в 1936 р. Помер 29-го травня, 1938 року, на 51 році життя. В Товаристві був два роки.

13. **Юрій Босий**, уроджений 1890 р. в селі Вербилівці, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства в 1914 р. Помер 30 червня 1939 р., в 49 році. Був членом Товариства 25 років.

14. **Петро Сенишин**, уроджений 16 серпня, 1883 р., в селі Уїзд, Рогатинського повіту. До Товариства вступив у 1923 р. Помер 15 серпня 1939 р., проживши 56 років. Членом Товариства був 16 років.

15. **Іван Байдак**, уроджений 16 квітня, 1888 р. в селі Пуків, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства в 1912 р. Помер 7 січня 1941 р., проживши 53 роки. В Товаристві був членом 29 років.

16. **Степан Новак**, уроджений 10 серпня, 1889

р. в селі Лучинці, повіт Рогатин. До Товариства вступив 1913 р. Відійшов у вічність 1941 р. на 51-му році життя. Належав до Товариства 28 років.

17. **Катерина Кучмій**, уроджена 1-го грудня, 1878 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. В члени Товариства вступила в 1923 р., перебуваючи в ньому 19 років. Померла 24 серпня, 1942 р. на 64 році життя.

18. **Михайло Гримарчук**, уроджений 30 листопада, 1893 р. в селі Настащин, повіт Рогатин. До Товариства вступив у 1922 р. Помер 12 лютого, 1943 р., проживши 50 років. Належав до Товариства 21 рік.

19. **Степан Івашків**, уроджений 19-го грудня, 1881 р. в селі Славна, повіт Зборів. До Товариства вступив у 1923 р. Помер 10 грудня, 1943 р., на 62 році життя. Належав до Товариства 20 років.

20. **Дмитро Антонів**, уроджений 1892 р. в селі Верхня, повіт Калуш. Прийшов до Товариства з переступним листом, з 367 Відділу, в 1936 р. Помер 6 березня, 1945 р., на 53-му році життя.

21. **Меланія Папченко**, народилась 24 квітня, 1891 р. в селі Коростовичі, повіт Рогатин. До Товариства вступила в 1934 р. Померла 10 березня 1945 р., проживши 54 роки. До Товариства належала 11 років.

22. **Анна Петришин**, уроджена 15 листопада, 1892 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. До Товариства вступила в 1930 р. Померла 1-го квітня, 1945 р., на 53 році життя. Належала до Товариства 15 років.

23. **Катерина Байдак**, уроджена 1894 р. в селі Пуків, повіт Рогатин. Прийшла до Товариства з Відділу 289 в 1934 р. Померла 18 липня, 1945 р., проживши 51 рік. До Товариства належала 11 років.

24. **Юстина Пригода**, уроджена 9 листопада, 1887 р. в селі Путятинці, повіт Рогатин. До Товариства вступила 1942 р. Померла 8 листопада, 1945 р., проживши 59 років. Належала до Товариства 3 роки.

25. **Йосип Мацьків**, уроджений 19 березня, 1890 р. в селі Серники Долішні, повіт Рогатин. Прийшов до Товариства з переступним листом. Помер 18 серпня 1947 р., на 57 році життя.

26. **Микола Дорофей**, уроджений 10 травня, 1892 р. в селі Путятинці, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства 15 травня, 1913 р. Помер 8 грудня, 1947 р., на 55 році життя. Належав до Товариства 34 роки.

27. **Михайло Антошків**, уроджений 14 червня, 1888 р. в селі Юнашків, повіт Рогатин. Вступив до Товариства в 1929 р. Помер 18 лютого, 1948 р., проживши 60 літ. Був у Товаристві 21 рік.

28. **Василь Скробач**, народжений 15 листопада, 1891 р. в селі Вербилівці, повіт Рогатин. До Товариства вступив 1923 р. Помер 14 червня, 1948 р., на 57 році життя. Належав до Товариства 25 років.

29. **Теодор Кучмій**, уроджений 26 березня, 1892 р. в селі Путятинці, Рогатинського повіту. Належав до Товариства від 1913 р. Помер 7-го вересня, 1948 р., на 56 році життя. Належав до Товариства 35 років.

30. **Марія Іванців**, уроджена 8 березня, 1895 р. в селі Коростовичі, повіт Рогатин. До Товариства вступила в 1925 р. Померла 18 жовтня, 1949 р., у віці 56 років. Членом Товариства була 24 роки.

31. **Микола Пригода**, уроджений 30 листопада, 1912 р. в м. Рочестері. Вступив до Товариства 3 січня, 1948. Помер 26 серпня, 1950 р., проживши 38 років. Був у Товаристві 2 роки.

32. **Іван Крайовський**, уроджений 17 червня, 1893 р. в селі Настащина, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 16 січня 1923 р. Помер 23 грудня, 1950 р., проживши 57 років. Належав до Товариства 27 літ.

33. **Михайло Дзума**, народився 19 червня, 1893 р. в селі Підвисоке, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 14 липня, 1915 р. Помер 29 грудня, 1950 р., проживши 57 років. Належав до Товариства 35 літ.

34. **Василь Плюта**, уроджений 25-го березня, 1894 р. в селі Дібринів, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 11 серпня, 1915 р. Помер 12-го квітня, 1952 р., на 58 році життя. Належав до Товариства 37 років.

35. **Павло Петришин**, уроджений 25 серпня, 1888 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. До Товариства вступив 15 березня, 1930 р. Помер 17-го квітня, 1952 р., на 64 році життя. До Товариства належав 22 роки.

36. **Катерина Гнатків**, уроджена 3 квітня, 1898 р. в селі Никонковичі, повіт Львів. До Товариства вступила в 1921 р. Померла 17-го липня, 1952 р., проживши 54 роки. Належала до Товариства 31 рік.

37. **Андрій Петрів**, народився 11 листопада, 1884 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. До Товариства вступив 1924 р. Помер 17 лютого, 1948 р., на 64-му році життя. До Товариства належав 24 роки.

38. **Іван Оліщук**, уроджений 15 жовтня, 1881 р. в селі Скоморохи, повіт Сокаль. До Товариства вступив 12 грудня, 1924 р. Помер 12-го лютого, 1953 р., на 72 році життя. Належав до Товариства 29 літ.

39. **Микола Санагурський**, уроджений 5-го грудня 1886 р. в Жовчові, повіт Рогатин. Перейшов до Товариства з 226 Відділу 14 червня,

1951 р. Помер 17 травня 1954 р., на 68 році життя.

40. **Атанас Мендик**, народився 27 липня, 1883 р. в м. Калущі. До Товариства вступив 1936 р., як член-фундатор. Помер 29 квітня, 1952 р., в 64 році. Належав до Товариства 16 років.

41. **Текля Шеремета**, уроджена 24-го грудня, 1880 р. Вступила до Товариства в 1945 р. Померла 31 травня, 1952 р. у Флориді, на 63 році життя. Належала до Товариства 9 років.

42. **Петро Ковтун**, уроджений 28-го серпня, 1888 р. в селі Путятинці, повіт Рогатин. До Товариства вступив 25 лютого 1912 р. Належав до нього 42 роки. Помер 28 вересня, 1954 р., проживши 66 років.

43. **Йосип Зарицький**, народився 25 грудня, 1888 р. в селі Зубів, повіт Тереховля. До Товариства вступив 23 травня 1923 р. і належав до нього 32 роки. Помер 5 січня, 1955 р., на 67 році життя.

44. **Олекса Лушів**, уроджений 23-го березня, 1885 р. в селі Липиця Горішня, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 13 жовтня, 1915 р. і перебував там 40 років. Помер 9 серпня, 1955 р., проживши 70 років.

45. **Микола Балюк**, народився 12-го грудня, 1895 р. в селі Пуків, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 16 серпня, 1923 р., був його членом 32 роки. Помер 16 серпня, 1955 р., на 60 році життя.

46. **Лука Олійник**, уроджений 13 листопада, 1887 р. в селі Лупиця Горішня, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 13 листопада, 1915 р., перебував у ньому 40 років. Помер 18 листопада, 1955 р., проживши 68 років.

47. **Софія Лапчак**, народилася 14 січня, 1883 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. Померла 19 січня, 1956 р., на 73 році життя. До Товариства належала 9 років.

48. **Семен Новак**, уроджений 27 серпня, 1887 р. в селі Лучинці, повіт Рогатин. До Товариства вступив 12 січня, 1916 р., належав до нього 40 років. Помер 27 листопада, 1956 р., на 69 році життя.

49. **Іван Пастушин**, уроджений 15-го червня, 1886 р. в Пукові, повіт Рогатин. Вступив до Товариства, як член-фундатор УНДому, в 1936 р. Був членом Товариства 21 рік. Помер 16-го січня, 1957 р., проживши 71 рік.

50. **Степан Соколовський**, народився 10-го жовтня, 1890 р. в Підгородді, повіт Рогатин. Помер 3 березня, 1957 р., на 67 році життя.

51. **Василь Сірик**, уроджений 30 грудня, 1896 р. в Самборі, повіт Дрогобич. Помер 11 травня, 1957 р., на 60 році життя. До Товариства вступив 1956 р. з переступним листом з Амстердам, Н. Й. Був членом один рік.

52. **Микола Лялька**, народився 24-го серпня,

1887 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 14 серпня, 1919 р., був його членом 38 літ. Помер 30 вересня, 1957 р., проживши 70 років.

53. **Катерина Андрусів** (Ендрус), уроджена 16 листопада, 1883 р. Померла 3 жовтня 1957 р. на 74 році життя.

54. **Марія Пілюк**, народилася 1 березня, 1899 р. в селі Сердиці, повіт Львів. До Товариства вступила 10 жовтня, 1947 р. і була його членом 10 років. Померла 11 жовтня, 1957 р., на 58-му році життя.

55. **Теодор Куций**, уроджений 12-го серпня, 1896 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства 8 грудня, 1915 р., був його членом 42 роки. Помер 5 листопада, 1957 р., на 61 році життя.

56. **Василь Павлович**, народився 23 вересня, 1902 р. в Путятинцях, повіт Рогатин. Вступив до Товариства в 1945 р. Помер 3 лютого, 1958 р., проживши 56 років.

57. **Семен Кучмій**, уроджений 18 грудня, 1878 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 27 червня, 1923 р., належав до нього 35 літ. Помер 17 лютого, 1958 р., на 80-му році життя.

58. **Олекса Яськів**, народився 17-го жовтня, 1887 р. в селі Насташин, повіт Рогатин. До Товариства вступив 12 серпня, 1920 р., був його членом 38 років. Помер 13 січня, 1958 р., проживши 71 рік.

59. **Петро Коковський**, уроджений 29 червня, 1898 р. в селі Серники Долишні, повіт Рогатин. До Товариства вступив 18 жовтня, 1939 р., належав до нього 19 літ. Помер 10 грудня, 1958 р., проживши 66 років.

60. **Василь Гой**, народився 1891 р. в селі Вербилівці, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 9 серпня, 1917 р., був його членом 42 роки. Помер 13 січня 1959 р., на 68 році життя.

61. **Анастасія Стасюк**, уроджена 9 листопада, 1903 р. в Путятинцях, повіт Рогатин. До Товариства вступила в 1945 р. Померла 24 березня, 1959 р., проживши 56 років.

62. **Василь Кучмій**, народився 1890 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 11 квітня, 1912 р., був його членом 47 років. Помер 11 квітня, 1959 р. в Вест Орандж, Нью Джерзі, на 69 році життя.

63. **Лука Заблоцький**, уроджений 26 травня, 1894 р. в селі Чернехівці, повіт Збараж. Вступив до Товариства 14 липня, 1915 р. Належав до нього 44 роки. Помер 6 червня, 1959 р., проживши 65 літ.

64. **Микола Сендунь**, народився 20 березня, 1887 р. в місті Бурштин, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 7 лютого, 1922 р.

Був його членом 37 літ. Помер 7 липня, 1959 р., на 72 році життя.

65. **Климко Кисіль**, уроджений 2-го грудня, 1883 р. в селі Путятинцях, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 25 грудня, 1923 р., належав до нього 36 років. Помер 8 вересня, 1959 р., проживши 79 років.

66. **Василь Іванців**, народився 24 грудня, 1888 р. в селі Коростовичі, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 15 лютого, 1922 р., належав до нього 37 літ. Помер 15 вересня, 1959 р., на 71 році життя.

67. **Іван Падучак**, уроджений 17 серпня, 1893 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 10 серпня, 1913 р., був його членом 53 роки. Помер 14 жовтня, 1959 р., проживши 66 років.

68. **Дмитро Скопохода**, уроджений 20 березня, 1883 р. в селі Конюшки Рогатинського повіту. До Товариства вступив 14 серпня, 1916 р., належав до нього 44 роки. Помер 19 травня, 1960 р., проживши 77 років.

69. **Іван Пілюк**, народився 17 липня, 1890 р. в селі Сороки, повіт Львів. До Товариства вступив 13 серпня, 1936 р., був його членом 24 роки. Помер 20 липня, 1960 р., на 70 році життя.

70. **Меланія Юськів**, уроджена 1918 р. в селі Подусільня, повіт Перемишляни. Прийшла до Товариства з переступним листом з 289 Відділу 11 квітня 1956 р. Належала до Т-ва 5 років. Померла 20 січня, 1961 р., проживши 42 роки.

71. **Анна Зарицька**, народилася 5 січня, 1922 р. в м. Рочестері. Вступила до Товариства 11 квітня 1946 р. Була його членом 15 літ. Померла 2 травня, 1961 р., проживши 39 років.

72. **Іван Сивульський**, уроджений 4 березня, 1915 р. в м. Рочестер. Вступив до Товариства 1956 р., був його членом 5 років. Помер 3-го серпня, 1961 р., проживши 46 років.

73. **Франка Бойко**, уроджена 24 жовтня, 1894 р. в селі Зубів, повіт Тереховля. Вступила до Товариства 12 грудня, 1924 р., належала до нього 37 років. Померла 20 вересня, 1961 року.

74. **Василь Мельник**, народився 2 січня, 1892 р. в селі Зверхна, повіт Калуш. Вступив до Товариства, як член-фундатор УНДому, в 1936 р. Належав до Т-ва 25 років. Помер 16 грудня, 1961 р., на 69 році життя.

75. **Михайло Лапчак**, уроджений 26 листопада, 1886 р. в селі Липиця Долішня, повіт Рогатин. До Товариства вступив 14 серпня, 1916 р., був його членом 44 роки. Помер 3-го січня, 1962 р., проживши 76 років.

76. **Михайло Рубашин** (Рабінсон), народився 16 вересня, 1894 р. в селі Насташин, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 25 листопада,

1924 р. Належав до Т-ва 38 років. Помер 7-го червня, 1962 р.

77. **Петро Скорохода**, уроджений 12 липня, 1889 р. в селі Конюшки, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 14 червня, 1916 р., був його членом 46 років. Помер 27 липня, 1962 р., на 73 році життя.

78. **Степан Станик**, народився 15-го травня, 1890 р. в селі Радошики, повіт Горлиці. Вступив до Товариства 10 грудня 1924 р., належав до нього 38 років. Помер 17 вересня, 1962 р., проживши 72 роки.

79. **Василь Федьків**, уроджений 15 лютого, 1891 р. в селі Стратин, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 12 серпня, 1915 р., належав до нього 47 років. Помер 21 листопада, 1962 р., на 72 році життя.

80. **Анна Дзума**, народилася 17 червня, 1890 р. в Куничах, повіт Рогатин. Прийшла до Товариства з переступним листом з 36 Відділу в 1934 р. Належала до Т-ва 28 років. Померла 24 листопада, 1962 р., проживши 72 роки.

81. **Анна Куца**, уроджена 14 червня, 1896 р. в Путятинцях, Рогатинського повіту. Прийшла з переступним листом з 36 Відділу. До Т-ва належала 41 рік. Померла 17 лютого, 1962 р., на 66 році життя.

82. **Антін Романський**, уроджений 1888 р. в селі Жовчів, Рогатинського повіту. Вступив до Т-ва 1945 р. Помер 22 грудня, 1962 р., проживши 74 роки.

83. **Павло Паснак**, уроджений 12-го лютого, 1918 р. в м. Рочестер, Н. Й. Вступив до Товариства 24 квітня, 1936 р., був його членом 27 років. Помер 7 лютого 1963 р., проживши 45 років.

84. **Теодор Мельник**, уроджений 1893 р. в селі Завадка, п. Калуш. Вступив до Т-ва 1922 р. і був членом 41 років. Помер 23 лютого, 1963 р. на 70 році життя.

85. **Микола Гарасимчук** (Геріс), народився 18 січня, 1881 р. в Путятинцях, повіт Рогатин. Вступив до Товариства з переступним листом з 217-го Відділу в 1934 р. В Т-ві перебував 29 років. Помер 30 квітня, 1963 р., проживши 82 роки.

86. **Катерина Сендунь**, уроджена 16 липня, 1896 р. в селі Курів, Рогатинського повіту. Вступила до Товариства 1925 р. і була членом Т-ва 38 років. Померла 30 липня, 1963 р. на 67 році життя.

87. **Володимир Кучмій**, уроджений 21 жовтня, 1917 р. в м. Рочестер. До Товариства вступив 18 травня, 1939 р., був його членом 24 роки. Помер 19 вересня, 1963 р.

88. **Іван Баран**, народився 24 березня, 1897 р. в Путятинцях, повіт Рогатин. Вступив до То-

вариства 19 березня, 1930 р., належав до нього 34 роки. Помер 1 лютого, 1964 р. на 67 році життя.

89. **Микола Дуда**, уроджений 11 листопада, 1894 р. Вступив до Т-ва, як член-фундатор, належав до нього 28 років. Помер 11 квітня, 1964 р., в 70 літ.

90. **Іван Костів**, уроджений 21 березня, 1888 р. в Серниках Долішніх, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 1936 р., як член-фундатор УНДому. Належав до Т-ва 28 років. Помер 20 квітня, 1964 р. на 76 році життя.

91. **Михайло Андрусів** (Ендрус), народився 16 жовтня, 1892 р. в селі Данильче, повіт Рогатин. До Товариства вступив 23 березня, 1934 р., був його членом 30 років. Помер 5 липня, 1964 року, на 72 році життя.

92. **Анастасія Майка**, уроджена 4-го грудня, 1898 р. в селі Воскресінці, повіт Рогатин. Вступила до Товариства в 1943 р., належала до нього 20 років. Померла 13 січня, 1963 р., проживши 64 роки.

93. **Дмитро Бойко**, уроджений 21 січня, 1893 р. в селі Конюшки, Рогатинського повіту. До Товариства вступив 10 травня, 1916 р., належав до нього 49 років. Помер 22 січня, 1965 р., проживши 72 роки.

94. **Анна Чугай**, народилася 7 вересня, 1895 р. в селі Лучинці, повіт Рогатин. Прийшла до Т-ва з переступним листом з 36 Відділу, належала до нашого Т-ва 13 рік. Померла 9 лютого, 1965 р., на 70 році життя.

95. **Теодозія Лучишин**, уроджена 3-го січня, 1898 р. в селі Путятинцях, Рогатинського повіту. Вступила до Товариства 12 лютого, 1923 р., належала до нього 42 роки. Померла 24-го травня, 1965 р., проживши 67 років.

96. **Микола Кисіль**, народився 18-го травня, 1892 р. в селі Путятинцях, повіт Рогатин. До Товариства вступив 10 грудня, 1913 р., належав до нього 52 роки. Помер 28 червня, 1965 р., на 73 році життя.

97. **Марія Гримарчук**, уроджена 29 лютого, 1896 р. в селі Насташин. Рогатинського повіту. Вступила до Т-ва 1945 р. Померла 17 жовтня, 1965 р., на 69 році життя.

98. **Іван Швець** (Шворц), народився 16 червня, 1893 р. в селі Путятинцях, повіт Рогатин. Належав до хворобового фонду від 1943 р., себто 22 роки. Помер 8 грудня, 1965 р., на 72 році життя.

99. **Степан Данилишин**, уроджений 12 січня, 1889 р. в селі Руда, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 15 лютого, 1914 р., був його членом 52 роки. Помер 1 лютого, 1966 р., проживши 77 років.

100. **Михайло Юрків**, уроджений 6 червня, 1893 р. в селі Дібринів, повіт Рогатин. Вступив

до Товариства 12 червня, 1913 р., належав до нього 53 роки. Помер 24 лютого, 1966 р., на 73 році життя.

101. **Розалія Ніколс** (Змоцзек), народжена в Рогатині, в 1887 р. До Товариства вступила в 1925 р., належала до нього 41 рік. Померла 6 березня, 1966 р., на 79 році життя.

102. **Семен Тимчишин** (Тамсон), народився 11 квітня, 1889 р. в селі Чесники, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 1945 р. Помер на 76 році життя, 8 квітня, 1966 р.

103. **Олександр Цигик**, уроджений 30 вересня, 1887 р. в Пласках, пов. Старий Самбір. До Товариства прийшов з переступним листом з 289 Відділу 1924 р. 42 роки був його членом. Помер на 80-му році життя, 9 квітня, 1966 р.

104. **Теодор Плекан**, народився 12 березня, 1894 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 13 травня, 1915 р., належав до нього 51 рік. Помер 2 травня, 1966 р., проживши 72 роки.

105. **Микола Магомет**, уроджений 15 серпня, 1893 р. в селі Обельниці, Рогатинського повіту. До Товариства вступив у 1920 р., належав до нього 46 років. Помер 15-го серпня, 1966 р., на 70 році життя.

106. **Іван Паснак**, народився 8 червня, 1893 р. в селі Путятинцях, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 15 лютого, 1914 р. Був його членом 52 роки. Помер 21 серпня, 1966 р., проживши 73 роки.

107. **Д-р Степан Сукованченко**, уроджений 10 листопада, 1879 р. в селі Дмитрівка, Бердянського повіту, східна Україна. До Товариства вступив 23 серпня, 1934 р., належав до нього 32 роки. Помер 30 листопада, 1966 р., на 87 році життя.

108. **Анастасія Кравець**, уроджена 12 листопада, 1895 р. в селі Жовчів, повіт Рогатин. Належала до хворобового фонду в Товаристві від 1945 р. Померла 24 січня, 1967 р., на 72 році життя.

109. **Григорій Храмовський**, уроджений 30 липня, 1895 р. в селі Купяни, повіт Бережани. Вступив до Товариства 11 серпня, 1915 р., належав до нього 52 р. Помер 30 березня, 1967 року, на 72 році життя.

110. **Теодор Непорадний**, народився 15 серпня, 1895 р. в селі Серники Горішні, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 17 березня, 1930 р., був його членом 37 років. Помер на 72 році життя, 25 серпня, 1967 р.

111. **Анастасія Магомет**, уроджена 1893 р. в Пукові, повіт Рогатин. Прийшла до Товариства з переступним листом з 36 Відділу. Померла 2 вересня, 1967 р., на 72 році життя.

112. **Анна Татиґа**, народилася 16 травня, 1897 р. в селі Конюшки, повіт Рогатин. Вступила до

Товариства 11 жовтня, 1921 р., належала до нього 46 років. Померла 12 жовтня, 1967 р., проживши 70 років.

113. **Павлина Кисіль**, уроджена 21 травня, 1894 р. в Путятинцях, повіт Рогатин. До Товариства вступила 1945 р. Померла 21 листопада, 1967 р., проживши 73 роки.

114. **Михайло Лучишин**, перейшов до Товариства з переступним листом з 217 Відділу в 1921 р. Належав до Т-ва 48 років. Помер 22-го листопада, 1967 р.

115. **Михайло Завацький**, уроджений 10-го червня, 1890 р. в селі Серники Долішні, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 8 грудня, 1915 року, належав до нього 52 роки. Помер 26 листопада, 1967 р., проживши 77 років.

116. **Наталія Матусяк**, народилась 19 вересня, 1904 р. в селі Пуків, повіт Рогатин. До Товариства вступила 30 травня, 1957 р. Була його членом 10 років. Померла 20 грудня, 1967 р., на 63 році життя.

117. **Дмитро Татиґа**, уроджений 5 березня, 1892 р. в селі Конюшки, повіт Рогатин. Вступив до Товариства 10 серпня, 1913 р., належав до нього 55 років. Помер 19 лютого, 1968 р., проживши 76 років.

118. **Григорій Дзума́к**, народився 16 грудня, 1895 р. в селі Куряни, повіт Бережани. До Товариства вступив 9 лютого, 1916 р., був його членом 52 роки. Помер 28 лютого, 1968 р., проживши 73 роки.

119. **Михайло Грицак**, уроджений 15 листопада, 1894 р. в селі Липиці Горішній, пов. Рогатин. Вступив до Товариства 15 лютого, 1914 р., належав до нього 45 роки. Помер 18 березня, 1968 р.

120. **Микола Стрілець**, уроджений 14 квітня, 1893 р. в селі Путятинцях, повіт Рогатин. До Товариства вступив 10 серпня, 1913 р., був його членом 55 років. Помер 25 травня, 1968 р., проживши 75 років.

121. **Яків Сипян**, уроджений 25 жовтня, 1907 р. в місті Нью Йорку. Вступив до Товариства 1 квітня, 1947 р. Належав до нього 21 рік. Помер 18 серпня, 1968 р., на 61 році життя.

122. **Пазя Храновська**, народилась 25 грудня, 1895 р. в селі Пуків, повіт Рогатин. Вступила до Товариства 9 вересня, 1925 р., належала до нього 43 роки. Померла 21 серпня, 1968 р., на 73 році життя.

123. **Павло Архитко**, уроджений 2-го квітня, 1892 р. в селі Конюшки, повіт Рогатин. Прийшов до Товариства з переступним листом з 289 Відділу, 10 серпня, 1939 р. До Т-ва належав 29 років. Помер 17 липня, 1968 р., на 76 році життя.

124. **Петро Петрів**, народився 30 червня, 1887 р. в селі Липиця Горішня, повіт Рогатин. До Товариства вступив 8 грудня, 1915 р. Був його членом 53 роки. Помер 17 вересня, 1968 р., на 81 році життя.

125. **Степан Івахів**, уроджений 18-го грудня, 1893 р. в місті Бурштин, Рогатинського повіту. Вступив до Товариства вперше в 1916 р., а потім, як член-фундатор УНДому, в 1936 р. До Т-ва належав 34 роки. Помер 18 лютого, 1969 р., на 76 році життя.

126. **Микола Бойко**, народився 15-го травня, 1891 р. в селі Різдини, повіт Теребовля. Вступив до Товариства в 1923 р., був його членом 46 років. Помер 23 лютого, 1969 р., проживши 78 років.

127. **Павло Сипян**, уроджений 26 липня, 1922 р. в Рочестері, Н. Й. Вступив до Товариства 8 жовтня, 1953 р., належав до нього 16 років. Помер 16 березня, 1969 р., на 47 році життя.

128. **Теодор Пригода**, уроджений в Рочестері, Н. Й., 1909 р. Став членом Т-ва 1933 р. Помер 1 травня, 1969 р., на 59 році життя.

130. **Марія Маркович**, уроджена 1921 р. в селі Усте, пов. Снятин. Вступила до Т-ва 1968 р. Померла 2 травня, 1969 р., на 48 році життя.

131. **Марія Міштал**, уроджена 1898 р. в Запалові, повіт Ярослав. Вступила до Т-ва 1962 р. і була членкою 7 років. Померла 29 травня, 1969 р. на 71 році життя.

132. **Іва Бойко**, уроджена 1893 р. в селі Наконечне, пов. Яворів. Вступила до Т-ва 1924 р. Померла 22 серпня, 1969 р. на 76 році життя.

133. **Марія Цицик**, уроджена 1895 р. в селі Залуже Мале, пов. Збараж. Вступила до Т-ва 1924 р. Померла 5 вересня, 1969 р. на 74 році життя.

134. **Волтер Роман**, уроджений 1926 р. в м. Рочестер, Н. Й. Вступив до Т-ва 1953 р. і був членом 16 років. Помер 13 жовтня, 1969 р. на 43 році життя.

Нехай пам'ять про всіх, тут згаданих, живе серед нас і після нас.

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В ЗАГАЛЬНО-ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ

УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В ЗАГАЛЬНО-ГРОМАДСЬКІЙ ПРАЦІ

Товариство "Вільні Козаки", перейменоване пізніше на Т-во "Український Народний Дім", старалося завжди співпрацювати з іншими організаціями, які стояли на українському національному ґрунті, без різниці їх політичних та релігійних переконань.

Члени Т-ва розуміли, що тільки з'єднаними силами можна підійти до американського загалу й висунути перед ним слушні домагання нашого українського народу. І тому Товариство брало активну участь у громадських справах, працюючи разом з іншими для загального добра, допомагаючи матеріально всяким народним, гуманітарним цілям. Це стосується, маніфестацій, протестів, віч, святочних академій тощо, як також і постійної співпраці в різних загально-громадських Комітетах.

В протокольних записах є багато згадок про цю співпрацю. Наприклад:

В 1914-му році занотовано перший такий виступ. З нагоди 100-х роковин з дня народження Т. Шевченка, організації м. Рочестеру влаштовують першу публічну імпрезу — маніфестаційний похід і концерт в Лейбор Лайсіум, 20 червня, 1914 р.

Участь у цій імпрезі брали: Т-во "Вільні Козаки", читальня "Просвіти", Братство св. Йосафата і Т-во "Запорозька Січ".

Згідно з ухвалою зборів, усі члени Т-ва "Вільних Козаків" брали обов'язково участь у маніфестації. Сім членів, що з різних причин не могли з'явитись на маніфестації, заплатили по 50 ц. до Товариської каси.

В поході Товариство вислало 21-го їздця-козака на конях, що справляли найбільшу прикрасу походу. Член Т-ва Степан Склепкович, який був добрим лектором і промовцем, промовляв на маніфестації в українській мові, а в англійській — американець, лектор Бейлі. Про цей виступ подала відомості місцева преса, в тому числі й згадку про Шевченка, як про борця за кращу долю всіх народів. Про це розповідали летючки, розповсюджені під час походу.

В наступному році, себто в жовтні 1915 р. Т-во "Вільні Козаки" взяло участь у першому Українському Союзі в Нью Йорку, який був початковою політичною маніфестацією україн-

ської еміграції в Америці. Делегатом Т-ва був Павло Макогон.

7-го листопада 1915 р. Т-во брало участь у громадському протестаційному вічу, яке відбулося в Лейбор Лайсіум, як протест проти царської Росії за переслідування й арешти українців, а особливо проти заслання проф. Михайла Грушевського. На вічі промовляв гість Мирослав Січинський і представники кількох національностей. Вічевим Комітетом керували Андрій Петрів, як голова, Іван Притула, як секретар і Дм. Захарків, як касир.

Брали участь такі організації: Т-во "Вільні Козаки", Прогресивна Громада, Братство св. Йосафата, Братство св. Миколая, Т-во "Запорозька Січ" і Сестрицтво Непорочного Зачаття.

30-го січня 1916 р., на пропозицію Степана Склепковича, Т-во вирішило взяти організа-

У протестаційному поході проти червоної Москви 1933 р.

У поході

ну участь у концерті й поминальному Богослуженні за поляглих у другій світовій війні українців. Голова зборів Т-ва Микола Швець закликав членів, щоб "всі, як один, взяли участь".

Досить часто Т-во само заініціювало різні виступи, віча, або маніфестації. При кінці 1916-го і з початком 1917-го років виступала в Рочестері жидівська театральна група, яка, між іншим, грала також українські п'єси — "Циганка Аза", "Невольник", "Хмара" й інші. Жидівські артисти не опанували, як слід, української мови й тому в них іноді виходило не трагічно, а смішно. Зважаючи на це, збори Т-ва 10-го січня 1917 р., за пропозицією Андрія Петріва, доручили вибраним членам М. Кучмієві, В. Федькову й Дм. Федикові увійти в порозуміння з іншими організаціями та звернути увагу згаданої театральної групи, щоб вона більш солідно готувалася до вистав українських п'єс.

На зборах Т-ва 8-го листопада 1917-го року, член Т-ва Григорій Поповняк порушив питання допомоги українській пресі в Україні. В дискусії члени прийшли до висновку, що з приводу цього питання треба зібрати загальне віче з участю інших організацій. Заплановане віче відбулося. Паривув з Нью Йорку Омелян Ре-

вюк, який був головним промовцем. Але прибули також організовано тодішні большевики-комуністи, зробили заколот, намагались побити промовця, і тому віче не мало належного успіху. Звітуючи про те віче, Гр. Боднар винуватив його керівника й присутніх, які прийшли тільки для того, щоб критикувати все і всіх. Однак, на вічу було зібрано певну суму пожертв, що їх поклали тимчасово на банкове conto "до часу, коли можна буде послати їх в Україну".

На зборах Т-ва 12-го червня 1919 р. голова Степан Лотоцький здав звіт про діяльність громадського віча, яке відбулося 25-го травня того ж року в церковній домівці при Гадсон евеню. Віче було скликано за порозумінням з урядниками інших Братств і Товариств, оскільки справа вимагала негайної акції й годі було чекати на збори окремих Товариств. Віче ухвалило резолюцію-протест проти інвазії Польщі, "яка в розбишацький спосіб загарбала нашу рідну землю і мордує наших братів". Протест вислано на руки тодішнього президента Вудра Вілсона й до стейтового Департаменту. Збори одноголосно одобрили акцію урядників.

На тих же зборах дано почин до створення Рятункового Комітету. На внесок М. Кучмія, вибрано трьох членів-делегатів, які мали порозумітися з іншими Братствами й Товариствами щодо організації згаданого Комітету й допомоги рідному краю. Такий Комітет невдовзі постав, і про це ми оповідаємо докладніше в окремій статті.

В усіх подібних громадських акціях Т-во виступало організовано, себто, кожен член повинен брати участь в акції, а інакше підлягав покаранню. Наприклад, в червні 1919-го року було обговорювано справу громадської маніфестації-протесту проти Польщі. Збори вирішили взяти в цьому масову участь, а хто не візьме, підлягає виключенню з членів Т-ва. Пізніше п'ятичленна комісія переслухувала всіх тих, що не були на маніфестації, але причини несприятливості виявились поважними й ніхто покараний не був.

Таку ж ухвалу масової участі винесено Товариством з приводу святкування 26-го березня 1924 р. дня пам'яті Т. Шевченка. Всі члени мали закупити квитки вступу на концерт, а перед тим зібратися в домівці Т-ва, щоб іти до концертної зали разом.

Беручи активну й провідну роль в Центральному Рятунковому Комітеті, Т-во ухвалило в 1921 році давати 10% чистого прибутку з різних імпрез на допомогу рідному краю й зберігало ті відсотки, як окремий фонд.

Страшний голод в Україні, штучно зорганізований большевицьким режимом, має широ-

кий відгомін на сторінках протокольних книг Товариства.

В протоколі від 12-го жовтня 1933 р. зазначено: "Секретар Т-ва повідомляє, що від ОД-ВУ було запрошення до Т-ва — прийти на спільну нараду 21-го жовтня в справі протестаційного віча проти червоної Росії, яка голодом винищує наш народ. Тому, що запрошення прийшло по місячних зборах, уряд вибрав з-поміж себе двох представників — Миколу Магомета й Т. Рудого заступати наше Т-во на тій нараді".

По кількох запитах збори одобрили рішення уряду, бо "цього вимагала українська справа", а далі члени вирішували, в який спосіб протестувати проти злочину Москви.

"На внесок Івана Романова, підтриманий М. Стрільцем, ухвалено, щоб усі члени разом із своїми родинами взяли участь у протестаційному поході. Члени мають зійтися 25-го листопада 1933 р. о годині 1.30 в Товариському домі, а звідти перейдуть із прапорами до церковної домівки при Гадсон евеню й почнуть похід до Конвеншн Гол, де відбудеться віче".

На наступних зборах секретар Вол. Гуряньський звітував, що маніфестаційне віче відбулось успішно й на ньому було зібрано 107 дол. 50 ц. добровільних датків, які будуть переслані на допомогу голодуючим в Україні.

В 20-ти ліття великого голоду знову дискутовано цю справу на зборах 22-го липня 1953 року. Заходом Українського Конгресового Комітету місцеві українські організації скликали нараду в справі маніфестації. В нараді брали участь 34 організації, в тому числі й наше Товариство, яке було заступлене делегатами Вол. Гавриляком та Ол. Папою. Беручи участь в маніфестації, Т-во ухвалило також видати зі своєї каси 25 дол. на покриття витрат, зв'язаних із маніфестацією. Та маніфестація-похід з площі Українсько-Американського Клубу до Вашингтон Парку відбулася 26-го вересня 1953 р. Промовляли Дмитро Галичин і Михайло Пізнак з Нью Йорку. Взяло участь у поході біля 3.000 українців.

На зборах Т-ва 13-го січня 1938 р. відчитано листа від ОДВУ в справі загально-громадського концерту на допомогу українській лічниці у Львові. Збори вибрали делегатів в особах Василя Іванцева і Василя Федькова, щоб вони взяли участь у спільній нараді з приводу зазначеного питання.

Концерт відбувся 26-го березня 1938 року в церковній домівці при Гадсон евеню. На покриття витрат по концерту Товариства й Братства жертвували добровільні датки, між ними й наше Т-во, в сумі 10 дол. Концерт мав моральний і матеріальний успіх. Присутніх було

**Маніфестація у 20-ліття великого голоду — 1953 р.
У Вашингтон парку**

Промовляє Дм. Галичин

454 особи. Зібрали 543 дол. 57 ц., а витрати склали 267 дол. 90 ц. Отже, чистого прибутку було 275 дол. 67 ц., які й вислано до української лічниці у Львові.

Таких сільних нарад і виступів було багато більше й вони, звичайно, кінчалися взаємним порозумінням і згодою. Але часом траплялися й гострі суперечки аж до розбиття таких спільних нарад.

В 1940-му році представники середовища "Вільних Козаків" робили старання, щоб збори й імпрези відбувались позмінно в домівках різних організацій і щоб ухвали переводились за згодою делегатів усіх середовищ. Однак, представники церковної громади вважали себе за домінуючу більшість і хотіли грати першу роль в громадському Комітеті, з чим наші делегати не могли погодитись. В спільній праці треба завжди мати взаємну толеранцію, а іноді йти й на компроміс, не накидаючи своїх бажань цілій громаді. Тому то участь у Конгресі українців у Вашингтоні в 1940 р. обидва середовища (церковне й світське) брали окремо. Середовище "Вільних Козаків" в імені Національної Ради заступали делегати Вол. Гавриляк і Катерина Федьків.

Наші члени на відслоненні пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вашингтоні — 1964 р.

По відновленні Українського Конгресового Комітету після 2-ої світової війни, Т-во "Український Народний Дім" включилося в його працю лише в квітні 1952 р. і від того часу стало його членом. Активну участь у діяльності УККомітету брали доривочно делегати нашого середовища Іван Олексин, Вол. Гавриляк, Олександр Папа й інші. Ініціативу до затіснення співпраці з іншими братськими організаціями перебирає на себе секретар Т-ва Вол. Гавриляк і тепер її Т-во успішно продовжує.

До спільної праці нашої громади треба зачислити також створення Комітету Допомоги Американському Червоному Хрестові, який засновано на спільній нараді 4-го березня 1942 р. за почином представників Братства св. Петра і Павла. Т-во "Вільних Козаків" і всі інші рочестерські Братства й Товариства взяли активну участь і разом працювали не лише для допомоги Американському Червоному Хрестові, але також і для рідного краю та для української народної справи, про що детальніше згадаємо в окремому розділі.

Наше Товариство і Український Громадський Хор

Зокрема загально-громадською справою треба вважати організування й ведення Українського Громадського Хору в Рочестері. Хоч хор складався переважно з членів Т-ва "Вільних Козаків", які дали йому почин і весь час несли відповідальність за його утримання, але цей хор служив своїми виступами цілій громаді й загально-українській справі.

Наше Т-во постійно вербувало членів до хору, брало активну й організовану участь в усіх його виступах, збирало пожертви між членами на утримання диригента, а в додаток видавало зі своєї каси допомогу на його виступи.

В 1928-му році з каси Т-ва видано для хору 60 дол. на закуп куртини й рефлектора, а в грудні 1929 р. — 200 дол. на закуп інструментів для мандолінової оркестри. Також відступило безплатно залу й подарувало деякі речі для базару, влаштованого хором. Є ще багато підтверджень опікування хором з боку Т-ва, але всіх їх не перелічиш. Наведемо лише виписку з протоколу Т-ва від 14-го лютого 1929 р., яка найкраще висвітлює цю опіку й поміч.

На зборах Т-ва був присутній диригент хору Лев Сорочинський, який "повідомляв членів, що в травні відбудеться фестиваль національностей заходом рочестерського американського Комітету. Запрошений на цю імпрезу Український Громадський Хор буде репрезентувати нашу культуру, щоб гідно представити українську громаду перед чужинцями". Тому, що це все вимагає коштів, диригент звернувся до всіх Братств і Товариств за допомогою. В дискусії над справою допомоги хорові було два внески. Пропозиція Петра Ковтуна і Вол. Гурянського, підтримана Лукою Тимчуком, щоб дати з каси Т-ва 50 дол. Друга пропозиція М. Стрільця, підтримана Степаном Іваськовим, щоб дати з каси 100 дол. і щоб кожний член пожертвував від себе по одному долару. Цю пропозицію було прийнято більшістю. Для збору однодоларових пожертв виділено збірщиків, якими стали: Й. Мацьків, М. Стрілець, П. Ковтун, О. Яськів, М. Паньків, М. Дзумах.

Так щиро й щедро підтримували наші члени Український Громадський Хор в його громадський і національно-пропагандивних виступах.

Жодна важлива справа в українському громадському житті не пройшла без того, щоб наші члени не виявили свого ставлення до неї, чи то власним виступом, чи спільно з іншими організаціями, а щоб не бути голословними, ми й навели деякі з виступів і акцій у цій статті.

ПРОСВІТНИЙ ГУРТОК

Культурно-освітня праця в нашому Товаристві та його середовищі була завжди одною з найважливіших справ і темою нарад на засіданнях і зборах Товариства та всіх його прибудовок.

В перших роках існування "Братства св. Героргія" Товариство само вело працю самовиховання та самоосвіти. Товариство гуртувало тоді лише молодих членів, які прагнули знання та бажали вирізнитись у громаді. Вони також належали до читальні "Просвіти", що постанала 1911 р., брали активну участь в її діяльності та здобували практику провадження культурно-освітньої праці.

Але читальня "Просвіти" об'єднувала різні політичні елементи, від правих-консервативних до крайньо-лівих, і там через політику постали сварки, які doprowadили її до занепаду в 1914 році.

В 1915 р. група церковних діячів під проводом Василя Федькова відновила читальню "Просвіти", але по двох місяцях вона заходить у конфлікт із парохом о. Мереньковим, який відмовляє їй права користуватися церковним приміщенням, і читальня знову перестає існувати.

Після того реалізацію цієї ідеї переймають члени Т-ва "Вільних Козаків", при активній підтримці колишніх членів читальні "Просвіти". Перед ними постало питання: як далі провадити культурно-освітню працю не лише у власному гурті, але також для широкого загалу. Цю справу обговорювано й пляновано довгий час серед груп громадських діячів і ентузіастів культурно-освітньої праці.

1918 рік

Щойно дня 25 серпня 1918 р. скликано в залі "Вільних Козаків" при 337 Ремінгтон вул. основуючі збори. Головою зборів був обраний Микола Кучмій, а секретарем Микола Стрілець. Про потребу заснування "Просвітнього Гуртка" й про цілі та завдання його реферували Григорій Боднар, Василь Федьків і Андрій Петрів.

Ініціатори стверджували, що товариства й одиниці займаються більше політичною, партійною роботою й спричиняють роздори. Натомість бракує освітньої і культурної праці серед загалу української громади для її об'єднання й солідарности.

Всі вони висловлювали побажання ставити культурно-освітню роботу в загально-громадській площині, без партійно-політичного забарвлення. Збори винесли резолюцію, що "наука мусить бути безпартійною", та що партії

стануть помічним фактором тоді, коли їх члени будуть розуміти їх ідею й програму.

На тих зборах вписалися в члени Микола Кучмій, Микола Стрілець, Григорій Боднар, Василь Федьків, Михайло Яцула, Степан Лотоцький, Андрій Петрів, Григорій Поповняк, Дмитро Братусь, Марія Петрів, Микола Мурашко і Яким Пригода.

Пізніше і в наступних роках членами "Просвітнього Гуртка" стали ще такі громадяни: Олександр Цицик, Яцко Рубаха, Микола Шевчук, І. Романів, І. Гнатків, Іван Герега, Степан Новак, Андрій Онуфрик, Михайло Кравець, П. Климців, М. Гуняк, Гр. Федьків, Петро Ковтун, Теодор Швець, Микола Швець, Теодор Кучмій, Йосип Пелюшак, Вол. Гуранський, Федір Нарівний, Теодор Шургот, Мих. Лучишин, Василь Кучмій, Микола Романський, П. Штаньгир, Теодор Плекан, І. Нарівний, М. Лисий, Степан Пришляк, І. Застроцький, М. Мелех, Н. Шургот, Степан Склепкович, Іван Кисіль, Іван Яніцький, Степан Соколовський, Петро Скорохода, Петро Дронь, Іван Майка, Микола Петрівський, Йосип Братусь, Дмитро Сьома, І. Скорохода, Микола Кубарич, У. Кендюх, Олекса Луців, М. Буцовський, Григорій Дзума, Гр. Храновський, Кароль Білецький, Григорій Чорний, Т. Челядник, Григорій Лилак, Ілля Дмитрук.

Хоч ці члени "Просвітнього Гуртка" були різних світоглядних поглядів, але в той же час вони були зацікавлені в культурній діяльності на користь громади. Переважаюча більшість їх рекрутувалася з середовища Товариства "Вільних Козаків".

Членську вкладку визначено в 1 дол. річно від особи.

Діяльність почато від передплати газет. На той час їхні назви були такі: "Нове Життя", "Народне Слово", "Гайдамаки", "Україна".

З Канади: "Український Голос", "Робочий Народ", "Канадійський Русин". І польські: "Дзєннік Людови" та "Гурнік".

Члени обіцяли приносити до читальні "Америку", "Свободу" і "Народну Волю."

До першої Управи обрано на голову Григорія Поповняка, на касира Степана Лотоцького, на фінансового секретаря Дмитра Братуса, на рекордового секретаря Андрія Петріва.

Для опрацювання статуту обрано Комісію в складі: Микола Мурашко, Андрій Петрів, Василь Федьків і Степан Лотоцький.

Залю найнято при 345 Ремінгтон стріт, за 85 дол. на рік.

Загальні збори устійнили плян праці та його розподіл поміж гуртками. Плян передбачав, що кожної неділі має відбутись лекція, згідно з усталеною тематикою. Лекції організував і

за них відповідав організаційний Комітет у складі: Андрій Петрів, Григорій Боднар, Василь Федьків.

Понеділок був призначений на руханкові вправи й відбиванку, яку вправляли члени для практики й фізичного вироблення, під проводом Мих. Яцули й Івана Гнаткова. Вівторок і четвер призначено для голосного читання газет та обговорювання біжучих подій у світі, а передовсім українського питання тут і в рідному краю. Виконання цієї програми й поширення української літератури доручено Дмитрові Братусеві та Гр. Поповнякові. Середи і п'ятниці було призначено на проби для запланованих вистав, концертів, національних свят. Провід був у руках режисерів та диригентів. Суботи були призначені для забав і розривкових виступів, метою яких являлось придбання матеріальних фондів.

Діяльність "Просвітнього Гуртка" припадає на переломовий час, коли український народ на рідних землях змагався збройно за свою свободу й державу, і тому громада жила гарячкою збройного чину в Україні та атмосферою консолідаційної акції американських українців для допомоги Батьківщині.

Це й є причиною, чому "Просвітній Гурток" став членом "Федерації Українців", політичного об'єднання, і брав активну участь у праці його місцевої філії, 5-го Відділу.

"Просвітній Гурток" дав почин до скликання віча рочестерських українців для обрання делегатів на політичний Конгрес української еміграції, — "Сойм американських українців" та займався збіркою на "Фонд Свободи", тобто на допомогу воюючій Батьківщині.

В травні ц. р. ухвалено скликати загальне громадське віче, на якому промовцем був Андрій Петрів.

В тому самому місяці переведено збірку на зборах Гуртка на бюро пропаганди української справи, яке провадив тоді у Вашингтоні Мирослав Січинський. Зібрано 14 доларів.

Делегатом на другий Сойм американських українців, що намагався творити консолідаційне представництво всієї української еміграції, був обраний Андрій Петрів, який політично репрезентував ліве крило членства. Заходом цієї першої Управи поставлено також п'єсу "Стріляй на смерть".

1919 рік

Другу з черги Управу було обрано в 1919 році, в такому складі: Григорій Поповняк — голова, Степан Лотоцький — касир, Вол. Гурианський — фін. секретар, Петро Паснак — рекордовий секретар. Ця Управа вже більше концентрує свою діяльність на культурно-освіт-

ній праці. Вона організує курси для неграмотних, які веде А. Петрів, кравецькі курси під проводом інструкторів Миколи Стрільця, Йосипа Пелющака й Івана Гнаткова. Закуплює кравецькі машини для того фахового варштату, поширює бібліотеку, активізує відділ імпрез і висилає делегата на з'їзд "Федерації Українців".

З повним мистецьким і касовим успіхом поставлено дві вистави: "Верховинці" й "Бурлака" та влаштовано свято на честь Івана Франка.

Гурток брав також активну участь у громадсько-політичному житті української громади, співорганізував у липні 1919 р. політичну маніфестацію проти окупації Польщею Західної України. Брав участь в 10-ти літньому ювілеї Товариства "Вільних Козаків", зорганізував збірку-коляду на просвітні цілі та взяв участь у виступі хору під проводом Гр. Боднара, в концерті для хворих у рочестерському шпиталі, в листопаді 1919 р.

1920 рік

Управа Гуртка з 1920 р., в складі: Микола Стрілець — голова, Іван Романів — секретар, Вол. Гурианський — фін. секретар, Яким Пригода — касир, В. Кучмій — бібліотекар, Дмитро Бойко — господар. Дотеперішній голова Гуртка Григорій Поповняк виїхав до іншого міста і збори ухвалили винести йому громадське признання-подяку.

Новообрана Управа домагається більших фінансових успіхів та підносить рівень освітньої діяльності. Каса Гуртка має вже 489 дол., що дозволяє запрошувати на виступи позамісцевих лекторів. Таким улюбленим лектором стає Микола Цеглинський, а з місцевих найбільше працікладають Дмитро Братусь, Григорій Боднар і Михайло Юрків. Два останні особливо прислужилися в підготовці концертів та громадських свят.

Як новину, треба відмітити впровадження до програми навчання рахівничій і діловодській справі, знов же за ініціативою й практичною допомогою Андрія Петріва.

З протоколів за той рік довідуємось також, що кравецька школа ведеться успішно і вже дала кільком учням практичний досвід, на підставі якого вони одержали працю в тому фаху. Школа мала прибутків на 455 дол. і видатків на 419. Вдоволені тим успіхом, члени вирішили зробити дарунок інструкторам Миколі Стрільцеві та Йосипові Пелющаків — години вартістю 35 дол.

За ініціативою Андрія Петріва й Дмитра Братуса, 5-го липня 1920 р. почато навчання дітей у суботні дні, по полудні. Це була нова

проблема, якої освітній Гурток раніше перед собою не ставив. Обраний Комітет у складі А. Петрів, Ст. Лотоцький і М. Юрків узявся за провізоричну розв'язку цього завдання, себто, сталої праці школи українознавства. Спочатку вписалося 25 дітей. Школа працювала тільки на протязі вакаційного сезону, до 4-го вересня. Вчителювали М. Юрків і Дм. Братусь. Суботня дитяча школа проіснувала до 1923 р., коли справу виховання дітей перебрав шкільний Комітет при Т-ві "Вільних Козаків".

В 1920 р. заходом "Просвітнього Гуртка" було поставлено п'єсу "Мазепа" та оперетку "Запорожець за Дунаєм". Багато уваги присвячено справі "Рятунового Комітету", що діяв на терені Рочестеру, мавши своїм завданням допомогу рідному краю — грошима. На ту ж ціль було віддано прибуток з пікніка.

Також успішно переведено віче протесту проти польського панування на Західній Україні та влаштовано 20-го грудня лекцію М. Цеглинського, який тоді щойно повернувся з відвідин Рідного Краю.

1921 рік

Наступного, 1921 р. Управа мала такий склад: Микола Швець — голова, Степан Новак — фін. секретар, Дмитро Бойко — рекордовий секретар, А. Петрів — бібліотекар. Ця Управа також була активна й мала успіхи. Каса в тому часі вже нараховувала готівки 834 дол.

В тому році поставлено п'єсу "Так вам треба", від якої був чистий прибуток 61 дол. 23 ц. Зорганізовано пікнік, кілька забав та одинотижневий лекторат Миколи Цеглинського. Членські вкладки змінено на 1 дол. річно і в додаток 25 ц. місячно. Продовжувано щотижневі відчити, якими проводив Комітет у складі: А. Петрів, Гр. Боднар, А. Пригода. Відновлено кравецьку школу під керівництвом М. Стрільця, І. Гнаткова й М. Шевця. Цікавим є протокол зборів від жовтня того року, коли делегат Братства св. Миколая домагався, щоб усі Братства й Товариства, включно з просвітнім Гуртком платили 10% від своїх імпрез на церкву св. Йосафата. Після дискусії, збори ствердили й ухвалили, що Гурток є освітнім товариством, яке гуртує людей різних політичних поглядів і різних релігійних переконань і тому не може ангажуватись у жодні, чисто політичні, або релігійні справи й не може прийняти такої пропозиції.

1922 рік

Управа 1922 р. складалася з таких людей: Микола Шевчук — голова, Петро Ковтун — заступник, Микола Турчин — секретар, Микола Швець — заступник секретаря, Дмитро Бой-

ко касир, М. Магомет — заступник касира, Дм. Братусь — бібліотекар.

В цьому році відійшов від просвітнього Гуртка Андрій Петрів, приєднавшись до кон-курентційного "Освітньо-політичного клубу", який згодом став радянофільським. Але Управа просвітнього Гуртка доклала максимум зусиль, щоб мати успіхи і її праця дала добрі наслідки.

В лютому 1922 р. зорганізовано так звану "робітничу школу", яка мала 17 учнів, з оплатою 8 дол. від особи. Час існування цього народного університету тривав від березня до травня 1922 р. Головними лекторами були: М. Січинський і М. Цеглинський, які дали 20 лекцій — викладів із ділянки українознавства, політичних наук та економіки. Цей лекторат успішним науковим способом паралізував радянофільську агітацію, що її провадили освітньо-політичний клуб та 29 відділ соціалістичної партії. Таким чином, діяльність "Просвітнього Гуртка" стає тараном, об який розбивається радянофільська агітація.

Приміщення Гуртка, що дотепер містилося в домі М. Мурашки, при Ремінгтон вул., перенесено до домівки Товариства "Вільних Козаків" при 102 Джойнер вул., з оплатою 60 дол. на рік.

Було влаштовано концерт на честь Т. Шевченка — підготовано забаву, прибуток з якої призначено в користь бібліотеки.

Недільні лекції продовжувано й підготовано аматорську виставу, а прибуток з неї асигновано в поміч голодуючим на Великій Україні.

Але кравецьку школу вирішено зліквідувати й реманент, себто, кравецькі машини продано за 200 дол., а гроші вкладено на банкове conto, що становило тоді суму 722 дол. 76 ц.

1923 рік

Це є рік, в якому постає критична ситуація в "Просвітньому Гуртку". Управу в тому році творили: М. Стрілець — голова, Микола Магомет — касир, Олекса Луців — секретар, Дм. Братусь — бібліотекар, а пізніше змінено, за касира став М. Швець, а за бібліотекаря Вол. Гуранський.

Збори відбуваються в останню п'ятницю в місяці й є намагання відновити та поживавити діяльність Гуртка. Виносяться ухвали влаштувати пікнік, забаву й інші імпрези, але постають непорозуміння й резигнації.

Постає непорозуміння з центральним Комітетом у справі розподілу грошей, ширяться образи й протести, і членство заломлюється.

Події на рідних землях після програних визвольних змагань змушують членів шукати нових шляхів для їх політичної й освітньої ак-

тивності. Вони більше ангажуються в політичних угрупованнях, у "Федерації американських українців", згодом у культурно-політичній організації "Оборона України". Освітня праця в "Просвітньому Гуртку" занепадає й її перебирають згадані організації.

Формальна ліквідація настала щойно 10 років пізніше, 10-го лютого 1933 року, коли група ентузіастів народного самовиховання намагається відновити його діяльність, але наштовхується на байдужість маси. Хоч каса мала ще 247 дол., однак, Гурток не спромігся на жодне громадське діло.

Востаннє членами Гуртка були лише члени Т-ва "Вільних Козаків", і вони почали реалізувати ідею Гуртка в своєму товаристві. Вони переймають на себе обов'язок позашкільного виховання молоді, влаштування лекцій і культурно-освітніх імпрез.

Наша оцінка

В короткій оцінці досягнень "Просвітнього Гуртка" можемо сміливо сказати, що його праця на терені рочестерської громади була піонерська, культурно-самоосвітня, яка мала своїм завданням виховання членів на свідомих і інтелігентних громадян. Лекторати, курси для неграмотних і курси англійської та української мови, кравецькі курси, політичні лекції, доповіді, аматорські вистави, концерти і віча — це зусилля, які треба високо оцінювати. Це давало членам поштовх до національного самовизначення, гордості й свідомості, хто вони, чийх батьків діти й які їхні обов'язки супроти свого народу та супроти прибраної Батьківщини. Треба подивляти діяльність, витривалість, а передусім розуміння єдності та громадської дисципліни. Вони ж виконували важку працю на фабриках, поборювали злидні щоденного життя, а все таки не втрачали почуття громадського обов'язку, підтягаючи всю громаду, своїх односельчан-земляків на вищий фаховий і національний рівень. Не може бути сумніву, що їхній приклад мав на нас великий вплив.

З "Просвітнього Гуртка" виходили провідники й організатори не тільки для місцевої трибуни, але також для загально-національного запотребування. Микола Мурашко, Андрій Петрів, Дмитро Братусь та ті активісти в різних місцевих товариствах, що внесли об'єднуючі елементи в працю товариств, зокрема, Вол. Гурянський, Микола Магомет, Микола Стрілець, Микола Кучмій і інші.

"Просвітній Гурток" був кілька років центром усієї громади, оживлював її та підносив на вищий рівень.

Діяльність "Просвітнього Гуртка" припадала на переломовий час воєнних і післявоєнних

подій, коли політичні настрої нагло змінювались і в тому великому хаосі тяжко було шукати правдивого шляху, як сповняти сумлінно свої обов'язки супроти рідного народу.

"Просвітній Гурток" у своїй первісній формі об'єднував усі національно-творчі елементи громади, але основна різниця поглядів була також причиною, що він після прогри визвольних змагань занепадав. Спочатку відійшли люди правих поглядів, приєднавшись до про-церковних братств і товариств, пізніше — ліві елементи. Лишилася золота середина, що її творили поступовці-радикали, які протиставились так концепції національного розподілу, за релігійною приналежністю, як і концепції інтер-національного соціалізму. І вони всі згодом втягнулися разом із своїми прихильниками в інші організації в рямцях середовища Т-ва "Вільних Козаків".

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА В РОЧЕСТЕРІ

Коли наші піонери в Рочестері створили вже свої релігійні й світські братства, культурно-освітні та політичні товариства, відчули вони потребу організувати також економічно-господарську установу, яка творила б певну цілість у взаємовідносинах нашої громади, дала б їй фінансову базу для дальшого розвитку, навчила б наших людей господарки, а також уможливила б створення власних варстатів праці. Це правило за основне тло, яке викликало появу української кооперативи.

Думка була добра, але щоб успішно повести кооперативу, належало перед тим вивчити кооперативні засади й їх у практичній праці додержуватись. Без знання, без досвіду вести кооперативу трудно.

Кооператива — це одна з форм суспільної організації, яка ніколи не має на меті досягнути якнайбільші зиски коштом покупців, а навпаки, звертає зиски своїм членам у такій пропорції, скільки кожен із них дав уторгувати. Решту зисків призначається на скріплення резервного фонду, або на добродійні цілі.

Дальшою, дуже важливою прикметою кооперативи є те, що вона не дає покупцям товарів на борг. Це має виховне значення, бо відучує людей від марнотравства й затягання боргів, а також і вчить їх ощадності. Таким чином члени кооперативи дбають не лише про своє, але й про загальне громадське добро.

Підставою правного існування кооперативи має бути її статут, який точно визначає всі її цілі, функції, засади й засоби. А як воно було в нас?

Першу споживчу кооперативу в Рочестері організовано з метою, щоб з її прибутків підтримувати культурну діяльність української

громади. Ціль добра, знайшлися ідейні одиниці, шкода лише, що не було відповідної підготовки і кваліфікованих людей із досвідом.

Ініціаторами створення української кооперативи були члени "Просвітнього Гуртка". Основуючі збори відбулися 8-го вересня 1919 р. в домівці "Просвітнього Гуртка" при 345 Ремінгтон стріт. Зборами керував Микола Мурашко, секретарем був Андрій Петрів.

До членів кооперативи вписалися такі особи: Андрій Петрів, Дмитро Братусь, Василь Федьків, Петро Паснак, Петро Ковтун, Степан Лотоцький, Михайло Лучишин, Іван Майка, Вол. Гурянський, Василь Кучмій, Василь Білик, Микола Мурашко, Микола Стрілець, Микола Шевчук, Петро Скорохода, Микола Кучмій, М. Пелкий, Олекса Цицик, Петро Дронь, Яким Пригода, Іван Романів. Разом склалося товариство з 21 членів.

Було вирішено заснувати бізнесове товариство і винайняти крамницю при 337 Ремінгтон стріт за 6 дол. на тиждень.

Обрано управу в такому складі: Андрій Петрів — голова, Степан Лотоцький — касир, Микола Мурашко — секретар, Петро Дронь і Михайло Пелкий — члени дирекції.

Обрано й комісію для оформлення статуту. До цієї комісії увійшли: Микола Шевчук, Микола Кучмій і Іван Майка. Але кооператива почала свою діяльність без оформленого статуту, який був укладений лише в травні 1920 р. новою статутовою комісією в складі: Дмитро Братусь, Степан Лотоцький і Микола Шевчук.

Однак і цей статут мало відповідав своєму завданню. Уділи в сумі 25 дол. члени мали скласти до двох тижнів із дозволом сплачувати їх ратами.

Після зборів закуплено потрібні товари, вагари, реєстер, встановлено телефонний апарат і почато торговельну операцію.

На першого крамаря-продавця в кооперативі був призначений М. Пелкий. Початкова платня крамаря складалася з 25 дол. тижнево, яку згодом підвищено до 30 дол. Помічником кооперативного продавця у вечірні години став Микола Мурашко, з оплатою 0.50 ц. за вечір.

Та М. Пелкий працював лише один місяць. Після його відмовлення від праці, її перебрав Микола Мурашко, а помічниками стали Марія Петрів та Іван Майка.

Упродовж двох місяців кооператива почала збільшувати свої обороти, і незабаром було закуплено воза та коня для доставки товарів покупцям. Цими послугами покупці користувалися до квітня 1920 р. Візником був І. Майка.

Було піднесено платню помічникам продав-

ця до 14 дол. тижнево. Кооператива почала розвиватися і все йшло досить гладко. Тоді відійшов від головування в кооперативі Андрій Петрів і на його місце було обрано Миколу Кучмія. Проте, це не мало негативного впливу на фінансове становище кооперативи. Від того часу збереглася летючка, що подає такі відомості про фінансовий стан Товариства.

Оборот за перший рік:

Прибутки:	20,251.74
Видатки:	20,184.43
<hr/>	
Надвишки:	67.31
Борги на покупцях	258.40
Товари і інвентар	1,602.32
<hr/>	
Загальна надвишка:	1,928.03
Уділів зібрано на	1,150.00
Коопер. борг за товари	300.00
<hr/>	
Разом:	1,450.00
Чиста надвишка кооп.:	478.03

У квітні 1920 р. відкрито також бар із продажем морозива. Здавалося, що кооператива скоро розростається й осягне свою мету. Однак, невдовзі настала перша криза. Лихо почалося з боржниками та з недоборами-манками крамарів, що деморалізувало членство й понизило довіря до крамарів. Деякі члени стали вибирати свої діли. Микола Мурашко відмовився від посади крамаря, а на його місце прийшов Іван Майка з платнею 27 дол. тижнево, яку згодом піднесено до 29 дол. Заступниками його на неділі, що-другий тиждень, мали бути Василь Кучмій, Вол. Гурянський і М. Мурашко. В крамниці назбиралося на 700 дол. боргів і кооператива почала підупадати, що ствердили контрольори на зборах у серпні 1920 р.

Постало питання: чи підтримувати існування кооперативи далі, чи почати її ліквідацію. Після докладних обміркувань, члени вирішили продовжувати працю з тим, щоб усі члени торгували тільки в своїй кооперативі. Також ухвалено було розгорнути працю по втягненню нових членів. Найявне членство зобов'язалося позичити кооперативі по 25 дол. для сплатення боргів.

Приєднанням нових членів зайнялися: М. Кучмій, І. Майка, М. Мурашко, Д. Братусь, Я. Пригода, П. Ковтун і Степан Новак.

Переобрано управу в такому складі: Яким Пригода — голова, В. Кучмій — фінансовий секретар, М. Мурашко — рекордовий секретар, М. Стрілець — касир.

Контрольна Комісія: Конст. Шевчук, Ст. Новак, В. Гурянський. І радні: Д. Братусь і М. Шевчук. Вперше сталим менеджером-управителем став В. Гурянський.

Робітника-крамаря забондовано на 50 дол. Члени задекларували позички для кооперативи на суму 375 дол. Заведено виплати рахунків чеками. Закуплено тягарове авто для розвозки товарів. Першим водієм-шофером став Микола Шевчук, а опісля Іван Майка. Вписалися нові члени. Борги до певної міри було обмежено, але й далі дозволялося давати членам товари на борг, протягом одного тижня і лише за спеціальним дозволом управи — на довше.

Кооператива далі існувала й діяла, хоч не втихали нарікання, мовляв, робітники-крамарі не слухають управителя, бракує порядку й трапляються далі несвідомі недобори товарів, спричинені невишколеними продавцями.

16-го травня 1921 р. кооперативу перенесено до льокалю при Джозеф евеню з надією, що в сусідстві скупчено більше українців і торгівля піде успішніше. Тут управителем став Дм. Братусь, а опісля Мих. Бінашевський.

Хоч були поважні спроби й старання піднести працю кооперативи на вищий рівень, але вона поступово йшла до упадку. Торгували, як уміли, як підказував практичний розсуд. Вчилися на помилках, що досить дорого коштували.

Розуміється, ніхто не скаже, що при початковій праці кооперативи бракувало відданості й завзяття, аде без належного досвіду й підготовки навіть провідні члени управи не могли, як слід, вив'язатись із покладених на них завдань. Не маючи достатнього уділового капіталу, кооператива робила закупи товарів на кредит і в той же час дозволяла навіть статутівим параграфом своїм членам богри.

В серпні 1921 р. на збори Української Кооперативи прийшов о. Вашчишин, який палко завзивав членів піднести й поширити діяльність кооперативи, обрати для тої мети організаційний комітет і приєднати ширші кола громадянства. Отець Вашчишин радив заінкорпорувати й просив усіх працювати в згоді та в любові.

Були спроби в 1922 р. збільшити членство кооперативи за допомогою платного агента, який продавав уділи. Скликали віче в церковній домівці, де обговорювали становище організації, однак, членські богри далі турбували управу й членство кооперативи, прискіпуючи її занепад.

Кооператива проіснувала ще до жовтня 1922 року і в цьому місяці, за порадою о. Вашчишина, проголосила банкрутство.

Урядуючий управитель Мих. Бінашевський,

що був захоплений кооперативною ідеєю, стався відволікти банкрутство й сплачував деякі борги і рахунки своїми власними чеками, коли кооператива не мала досить готівки.

Коли кооператива оголосила банкрутство, вірителі розібрали майно кооперативи, яке було на той час, а один із них ще й притягнув управителя до суду і виграв справу, так що М. Бінашевському довелося сплатити й решту боргів кооперативи. В наслідок, цей управитель-ентузіаст витратив своїх біля 2,000 дол.

Причини упадку кооперативи полягали в продажі товарів на кредит, у несолідності найнятої обслуги, в нефаховості керівників, а також у бракові тісного й постійного зв'язку з членством та в цілому з українською громадою.

Перша спроба організації кооперативи закінчилась невдачею, хоч і були шанси утримати її. Упадок викликав недовір'я до кооперативної ідеї і вже не було охочих відновити працю.

З приїздом нової еміграції, вже тоді, як існувала в нас Кредитова Кооператива, були голоси і вживалися певні заходи, щоб заснувати споживчу кооперативу, та далі закликів і летючок не пішло, бо не знайшлося відданих ініціаторів, щоб енергійно взятися за цю працю.

НА ДОПОМОГУ РІДНОМУ КРАЄВІ

Далеко від рідного краю, за синім океаном, у новій прибраній батьківщині, наші піонери ніколи не розлучалися зі споминами про свою молодість, проведену на землі предків. Вийшли вони з неї, шукаючи кращої долі для себе й своїх рідних. Але їхня доля не була надто ласкавою й у новій країні поселення, особливо в початках, коли вони ставили перші кроки. І все ж таки, вони не могли забути, що залишені вдома рідні, та й увесь народ приречені на значно більшу нужду й старалися, в міру своїх можливостей, допомогти їм. А коли не було на те сили, організовувалися в гуртки, товариства, комітети, й спільними зусиллями виконували свої обов'язки супроти рідних і близьких людей.

У Рочестері таку допомогову акцію розгорнули Братства й Товариства, що були зорганізовані, як відділи УНСоюзу. В протокольних записках тих Товариств є багато згадок про матеріальну підтримку, надавану рідному краю. Засобами для цієї підтримки були різні збірки, забави тощо.

Члени Братств і Товариств відчували потребу централізації своєї праці. Першим таким загальногромадським комітетом у Рочестері

став Рятунковий Комітет, заснований в 1919 році. Згадку про те знаходимо в протоколі Т-ва "Вільних Козаків" від 13-го травня 1919 р. "М. Кучмій дає внесок — вибрати 3-х членів,, котрі могли б порозумітися з Братствами й Товариствами відносно скликання віча й утворення Комітету Допомоги рідному краю. Вибраними були М. Стрілець, Я. Пригода та Юрко Босий".

Негайно після того був зорганізований перший центральний допомоговий Комітет у Рочестері, складений із представників восьми Братств і Товариств.

РЯТУНКОВИЙ КОМІТЕТ

Думка й почин про зорганізування Рятункового Комітету вийшла від членів відділу Федерації Українців у Рочестері. Створено його 20-го травня 1919 р. з представників таких організацій: Братство св. Йосафата, Товариство "Вільні Козаки", Братство св. Миколая, Товариство "Запорожська Січ", Просвітний Гурток, Парохія св. Йосафата, Читальня Просвіти ім. Івана Франка і 8-ий відділ Федерації Українців.

На перших основних зборах було намічено мету Комітету: спільну, скоординовану допо-

могу рідному краю. Довшу дискусію провадили про те, на яких основних засадах мав би існувати цей Комітет. Були голоси, о. Ротко і Мих. Рудого, щоб Комітет став відділом централі допомогової організації, яку тоді щойно планували заснувати з осідком у Нью Йорку. Протилежні думки висловлювали Андрій Петрів, Дмитро Братусь і Микола Стрілець. Вони доказували, що практика висилання допомоги через різні централі не виправдала себе й тому треба давати допомогу безпосередньо, з місця. Ця думка перемогла, і Комітет засновано було на засадах місцевої організації, яка має тримати постійний зв'язок із краєм, властиво, з рідними селами й допомагати їм. Було ухвалено також, щоб кожне Товариство виділило певну суму для допомоги зі своєї каси та відчислювало якийсь відсоток з можливих імпрез та вистав. Зокрема делегати зборів задекларували свої пожертви на згадану потребу й Центральний Допомоговий Комітет у Рочестері почав діяти. Існував він до кінця 1922 року.

Члени Рятункового Комітету й його делегати

В початках членами Комітету були Братства й Товариства, заступлені такими делегатами:

1. Братство св. Йосафата — відділ 217 УНС

1919 — 1920 р.р.	1921 рік	1922 рік
Мих. Бінашевський	М. Бінашевський	М. Бінашевський
Мих. Костів	Кузів	Петро Петрів
Іван Пастушин	І. Дмитрук	В. Ковтун

2. Товариство "Вільні Козаки", відділ 316 УНС

Василь Федьків	М. Шевчук	В. Гурянський
Дм. Братусь	І. Романів	О. Мачинський
Микола Кучмій	Т. Шургот	І. Паснак

3. Братство св. Миколая, відділ "Провидіння"

Н. Васьків
В. Гранковський
І. Кисіль

4. Товариство "Запорожська Січ", від. 367 УНС

П. Гринів	Василь Паньків
В. Пукіш	П. Гринів
	В. Пукіш

5. Просвітний Гурток

М. Стрілець	Стецура	П. Ковтун
Я. Пригода	С. Пришляк	М. Стрілець
Гр. Боднар	П. Ковтун	О. Луців

6. Парохія св. Йосафата

о. Ротко	о. Ротко	о. Ващишин
В. Скробач	К. Шевчук	
В. Лучишин	А. Іванів	

7. Читальня "Просвіти" ім. Ів. Франка

Н. Гарасимчук
С. Сверида
Мацьковський

С. Сверида
І. Ваверчак
І. Булавинець

8. Федерація Українців, відділ 8

Н. Швець
Д. Бойко
А. Петрів

Я. Пригода
Д. Братусь
І. Яніцький

Д. Братусь
М. Шевчук
М. Кубарич

Згодом у члени Комітету вступило ще Т-во "Боян", яке репрезентували делегати: Грушецький і В. Британ. В останньому році, себто, в червні 1922 р. прийнято до членів такі Товариства: Просвітний Клуб, Православна Парохія, Євангелицьке товариство.

На тлі прийняття в члени тих Товариств виникла суперечка в Комітеті, але не відносно Товариств, а щодо делегата Івана Гундяка, якого члени Комітету відмовились прийняти, як делегата. Суперечка закінчилася тим, що Євангелицьке Т-во відкликала своїх делегатів, а Іван Гундяк, який, до речі, вчився в американській римо-католицькій семінарії, пізніше став православним священником і заявив, що через Євангелицьке Т-во буде вести допомогую акцію на власну руку. У вересні 1922 р. прийнято в члени ще Т-во "Вільна Україна".

Уряди Комітету

Перший Уряд вибрано на основних зборах у такому складі: Іван Пастушин — голова, Василь Федьків — заступник, Андрій Петрів — секретар, Михайло Бінашевський — касир, М. Гарасимчук — заступник касира.

Контрольна Комісія: І. Кисіль, Я. Пригода, М. Рудий, П. Гринів, М. Швець.

Уряд на 1921 рік

Дмитро Братусь — голова, Олекса Гарасимчук — заступник, Кость Шевчук — секретар, П. Гринів — заступник секретаря, Мих. Бінашевський — касир, В. Пукіш — заступник касира. — Контрольна Комісія: Юрко Босий, М. Швець, Микола Шевчук.

Касиром на річних зборах було вибрано П. Ковтуна, але тому, що делегати Братства св. Йосафата на других зборах внесли скаргу, що ніхто із їхніх делегатів не увійшов до управи, П. Ковтун зрезигнував і на його місце було вибрано М. Бінашевського.

Уряд на 1922 рік

Іван Головка — голова, С. Сверида — заступник, Кость Шевчук — секретар, І. Паньків — заступник секретаря, В. Пукіш — касир, О. Луців — заступник касира.

В червні 1922 р. Іван Головка зрезигнував і на голову знову було вибрано Дмитра Братуся, а на заступника — Якіма Дмитрова. На місце заступника касира О. Луціва вибрано в липні Вол. Гуряньського.

Діяльність Рятункового Комітету

Рятунковий Комітет об'єднував тоді всю роเชสเตอร์ську українську громаду, що заступала національні принципи. З участі були виключені комунізуючі елементи, які, до речі, в той час мали велику силу і впливи серед збаламучених емігрантів і провадили свою розкладову роботу.

Головним завданням Комітету було надання допомоги рідному краєві, а також українцям, що перебували в Західній Європі. Комітет гуртував членів різних політичних і релігійних переконань, але в ділянці згаданої допомоги вони завжди знаходили спільну мову. На перший план ставили підтримку визвольних змагань, ширення української культури, допомогу інвалідам, політичним в'язням тощо. З тією метою влаштовували віча, на яких схвалювали протести, дбали про національне й політичне освіднення громади.

Коли до Роเชสเตอร์у прибув новий священник на парохію св. Йосафата. о. Ващишин, він на зборах Комітету оцінив його працю так: "Радий, що маю нагоду перебувати серед свідомих українців Роเชสเตอร์у, що дбають про рідний край і мають любов до свого народу. Зі свого боку обіцяю щиро допомагати в спільних змаганнях".

Про те, що значна частина українців Роเชสเตอร์у була тоді збаламучена комуністами, свідчить ухвала Комітету від 4-го червня 1920 р. в справі запланованого віча, на якому головним промовцем мав бути Д-р Лонгін Цегельський. У протоколі занотовано таке: "Однак, взявши під увагу теперішнє напруження серед українського робітництва й те, що віча з участю Д-ра Цегельського не вдається провести в інших місцевостях, вирішено віче відкласти".

Натомість Комітет дуже часто скликав громадські наради, і коли на одній з них більшовики пробували зробити бучу, це не мало успі-

ху. Після того Комітет вирішив не допускати прихильників комуністів до участі в нарадах.

Все таки, большевицька пропаганда підтримувала авторитет Рятункового Комітету й треба було протидіяти додатковими засобами й працею.

Навіть Товариства — члени Комітету міняли своє ставлення до Комітету й зволікали з допомогою йому. Тому в квітні 1921 р. було вислано спеціальну делегацію в складі трьох осіб: Мих. Рудого, Дм. Братуся та Андрія Петріва на збори Т-ва "Запорозька Січ" для вияснення цілей Комітету і для взаємного порозуміння щодо дальшої рятункової акції. Видно, що делегація не мала задовільного успіху, бо за місяць, себто, в травні вислано ще одну делегацію. Делегатами були: М. Рудий та М. Гарасимчук. Згідно з протокольними записами, віча-наради відбулись такі:

13-го червня 1920 р. — промовці А. Петрів і М. Мурашко.

20 квітня 1921 р. —

18 грудня 1921 р. — о. Ващишин, М. Мурашко.

9 квітня 1922 р. — М. Січинський, О. Ващишин.

3 липня 1922 р. — М. Мурашко, А. Петрів, І. Сидор.

13 липня 1922 р. — О. Ващишин, Д-р Л. Мишуга.

24 вересня 1922 р. — М. Мурашко, А. Петрів.

12 листопада 1922 р. — Д. Братусь.

На всіх вічах-нарадах реферовано про різні актуальні справи допомогового характеру, як допомога голодуючим в Україні, продаж бондів Національної позички Галицького уряду, протестів проти польських надужиттів у Галичині, допомоги українським студентам, біженцям і полоненим, і таке інше.

Такими вічами-нарадами члени Рятункового Комітету тримали постійний і тісний зв'язок із національно-свідомим українським громадянством.

Хоч ці справи делегати реферували також на зборах своїх Товариств, але віча в присутності більшої кількості громадян і кращих промовців були засобом посилення громадської акції, а тим більше, збіркової.

Товариства і Братства, що належали до Рятункового Комітету, були оподатковані в цілях Комітету, і вони зобов'язували також своїх членів до місячних датків. У першому році це виглядало так:

Братство св. Йосафата 50 дол., Т-во "Вільні Козаки" — 50 дол., Братство св. Миколая — 25 дол., Просвітний Гурток — 25 дол., Відділ Федерації Українців — 10 дол.

В протоколах також занотовано, що члени Братства св. Йосафата склали на зборах в 1920 р. 69 дол. Іншим засобом допомогової акції були імпрези. Комітет підготував кілька концертів, наприклад, свято Шевченка в березні 1921 р., кілька забав та аматорських вистав і пікніків, які відбувалися на площі при вул. Норт Гудмен. Промовцями на імпрезах були: А. Петрів, М. Мурашко і о. Ротко.

Проводжувало також збірки коляди. Все місто було поділено на секції. Призначені збирщики колядували та збирали пожертви для Рятункового Комітету. Ось один звіт колядників з 1922 р.

Зібрали коляду:

О. Луців	\$55.50
П. Ковтун	24.25
М. Бінашевський, І. Булавинець	159.70
Сестрицтво Пресв. Богородиці	20.00
М. Стрілець	8.75

Разом: \$268.20

Рятунковий Комітет, хоч був місцевим і незалежним, що вислав пожертви безпосередньо на призначену ціль, усе ж таки втримував певні зв'язки з центральними допомоговими Комітетами. В 1921 році вислав він свого делегата Михайла Бінашевського до Вашингтону, на нараду допомогових Комітетів, і в тому ж році того ж делегата до Філадельфії, в справі з'єднання всіх Рятункових Комітетів. Щоб на покриття коштів поїздок не зуживати пожертв, складених громадянством, Комітет влаштовує пікнік, і з того прибутку в сумі 36 дол. 32 ц. виплачує делегатам кошти подорожі.

Члени Комітету вели стале листування з людьми, на руки яких було вислано допомогу, або з тими, що одержували цю допомогу. Кореспонденцію відчитувано на зборах Комітету, і щойно по одержанні зворотньої відповіді, члени дозволяли собі на висилку інших пожертв. У протоколах згадано листи-кореспонденції від проф. Михайла Грушевського, д-ра Л. Мишуги, Каштанюка, студентів у Чехословаччині та інші.

Побіч справ допомогового характеру, дискутовано на зборах також інші актуальні справи, між іншим, кількома наворотами про потребу заснування подібного політичного Комітету й навіть про плян заснування "Тайного Комітету".

Щоб дати докладніші інформації про такий плян, на збори прийшов прибулий тоді до Америки сотник Ярослав Чиж. Припускаємо, що говорив він про потребу допомоги УВО, але в протоколі записано тільки, що з його вияснень члени були задоволені.

Справу продажу бондів, позички негайної оборони уряду ЗУНР, яку вів тоді член дипломатичної місії у Вашингтоні, д-р Лука Мишуга, була предметом нарад і дискусій кількох зборів. Порушив її вперше на зборах 20-го липня 1921 р. Дм. Братусь, пригадуючи делегатам, що в цій важливій справі треба допомагати незалежно від різниці поглядів і переконань.

Було вибрано збірщиків, скликано віче й почалася акція. Вона увінчалась повним успіхом. За час одного року зібрано в Америці 140.000 дол., а пізніше ще додаткових 30.000 дол. В Рочестері продано бондів на \$1,050.00.

На зборах Комітету дискутовано також справу допомоги американському Червоному Хрестові, який у післявоєнних роках мав спеціальні гуманітарно-допомогові завдання. Члени Комітету почали агітацію за втягнення до АЧХ, члени якого платили річну вкладку в сумі 1 (одного) доляра. Тоді було завербовано 40 членів.

Коли прийшли перші вістки про страшний голод в Україні, Комітет скликав багатолюдне віче 26-го червня 1922 р. в Лейбор Ліцеум. Ухвалено й вислано протести проти політики Москви й вирішено вислати негайну допомогу на руки проф. Мих. Грушевського. При тому стверджено, що Москва перешкоджає не лише висилкам допомоги від американських українців, а також і від американського Комітету під проводом президента Г. Гувера.

Непорозуміння й суперечки в Комітеті

В Комітеті члени назагал працювали гармонійно в справі пожертв і допомоги рідному краю та у ставленні до ворогів українських визвольних змагань, але ж коли були порушувані інші справи, приходило до суперечок і непорозумінь. Наведемо кілька таких прикладів. Першим непорозумінням було нетактовне поводження деяких членів Комітету до тих, що не належали до церкви св. Йосафата. В протоколах Т-ва "Вільних Козаків" записано під datoю 23-го липня 1920 року:

"Присутні делегати Рятункового Комітету Михайло Рудий і Андрій Петрів закликали, щоб Т-во вибрало делегатів і вирішило, чи він (Комітет) має існувати далі. Василь Федьків заявив, що зайшло якесь непорозуміння між о. Ротком і іншими членами. Дехто загрожував, що викинуть делегатів Т-ва "Вільних Козаків" із Комітету. Дмитро Братусь сказав, що Комітет потрібний, але ніхто не має права зневажати делегатів і усунути їх можуть лише збори Товариства. Тому делегати мають далі лишатися в Комітеті.

Це непорозуміння швидко забулося. Деле-

гати продовжували виконувати свої обов'язки, і в протоколі Т-ва "Вільних Козаків" з 10-го лютого 1921 р. записано, що Рятунковий Комітет веде добру кампанію. Вже вислано 405 доларів, робить підготовку до роковин Т. Шевченка 10-го березня 1921 р., і збори вирішили, що кожний член має обов'язок узяти дійову участь у святі.

Інше непорозуміння виринуло в 1922 р. На зборах Товариства "Вільних Козаків" 10-го жовтня, делегат Рятункового Комітету здав звіт і зголосив, що церковні організації домагаються, щоб усі Товариства, які належать до Рятункового Комітету, відчислили 10% членських внесків на церкву св. Йосафата. У відповідь на це Т-во "Вільних Козаків" повідомляє, що воно є світською організацією, яка має свої видатки, й не може погодитись на таке домагання, не зв'язане з цілями Рятункового Комітету.

4-го вересня 1922 р. делегати "Запорожської Січі" внесли на зборах Комітету оскарження за неприсутність рочестерської громади на ювілей їхнього Товариства, а зокрема, Т-ва "Вільних Козаків". На це була відповідь, що Т-во не брало участі тому, що одиниці з "Запорожської Січі" ігнорують членів нашого Товариства, як і Товариство в цілому.

Була також суперечка з "Батьком" УНСоюзом. 12-го червня 1921 р. дискутовано справу дописів і "екзекутива внесла оскарження, що редактори українського часопису "Свобода" не хочуть поміщати дописів з місць, у той час, коли американські часописи їх радо друкують. Отже, ухвалено, щоб Братства й Товариства запротестували проти цього ненормального явища в редакції "Свободи".

Однак, ці невеличкі суперечки не спиняли діяльності Комітету. Він свої завдання завжди виконував. Доказом того можуть служити суми висланої допомоги старанням Рятункового Комітету.

Допомогова акція в цифрах

Рятунковий Комітет вислав допомогу голодуючим в Україні —	\$450.00
Горожанському Допомоговому Комітетові у Львові —	255.00
У.П.Т. "Рідна Школа" у Львові —	225.00
Українським полоненим і збігцям у Чехославащині —	325.00
Українським інвалідам —	125.00
Студентам у Чехославащині й Австрії	105.00
Рогатинській гімназії —	50.00
Для горожанської Ліги у Філядельфії	25.00
Народним працівникам через Т. Станука —	15.00
Д-рові Кирилові Трильовському —	10.00
Н. Н. —	10.00

Докладних цифрових даних не можемо подати через брак документів, але й наведені тут суми свідчать достатньо про жертвенність наших громадян, які навіть у невідрадних тодішніх умовах усе ж таки спромоглися підтримати своїх земляків.

Останні збори Рятункового Комітету відбулися 28-го листопада 1922 р. На тих зборах делегатів Т-ва "Запорожська Січ" не зголошувало і про це занотовано в протоколі. Секретар К. Шевчук перед закінченням зборів заявив про "наглу резигнацію", яку делегати прийняли, а заступник О. Мачинський перебрав секретарство на зборах. І хоч голова Комітету Д. Братусь закликав делегатів далі підтримувати Рятунковий Комітет, бо така організація дуже потрібна, але вже в січні 1923 р. делегати церковних Братств і Товариств створили новий комітет "Об'єднання", як відділ політично-допомогової організації.

Рятунковий Комітет під тою назвою перестав існувати, але його діяльність невдовзі відновлено під назвою Центрального Комітету про який розповімо в окремому розділі.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ

1924 — 1936

Центральний Комітет рочестерських українців утворився на тих самих допомогових засадах, як існував раніше, перед трьома роками, Рятунковий Комітет, себто, являв собою Об'єднання задля консолідації та координації допомоги Україні. Фактично він продовжував працю попереднього Комітету.

Чому перестав існувати Рятунковий Комітет? Як до цього дійшло? Чому діяльність його відновлено щойно після однорічної перерви? Про це розповідають нам протоколи відділу "Об'єднання" за 1923 рік.

Відділ "Об'єднання"

Українські Братства й Товариства, що існували тоді при середовищі парохії св. Йосафата, нагло покинули Рятунковий Комітет під впливом провідників, які бажали зв'язатися з політично-допомоговою організацією в Америці "Об'єднанням", що тоді мала свій осідок у Філадельфії. З протоколів Рятункового Комітету знаємо, що на останні його збори вже не явилися делегати Т-ва "Запорожська Січ" а секретар Комітету К. Шевчук зголосив свою "наглу резигнацію". Це свідчило, що вони мали нові заміри, бо ж ще місяць тому ті члени Комітету були активними в його праці й планах і не було попередніх упереджень, чи якихось домагань.

Місяць пізніше, а саме 17-го січня 1923 р. всі ті Товариства й Братства взяли участь у творенні нового допомогового Комітету та в основних зборах відділу "Об'єднання".

1. Братство св. Йосафата заступили делегати Д. Мацьковський, І. Заверуха, М. Бінашевський, І. Дмитрук.

2. Братство св. Миколая — Ілля Олійник, Ст. Сверида, В. Лучишин, Ів. Головка.

3. Т-во "Запорожська Січ" — М. Мазурик, М. Попович, І. Булавинець, Т. Озарів.

4. Парохія св. Йосафата — А. Бабій, О. Іванів, В. Пукіш.

5. Читальня "Просвіти" — М. Рудий, К. Шевчук, Гр. Булавинець.

6. Т-во "Боян" — Ф. Грушецький, В. Британ, А. Задорецький.

Вони вибрали управу в такому складі:

Степан Сверида — голова, Ф. Грушецький — заступник, Кость Шевчук — секретар, І. Заверуха — заступник, Василь Пукіш — касир, М. Мазурик — заступник.

Контрольна Комісія: В. Британ, А. Іванів, І. Булавинець.

Вони почали допомогову акцію, подібну до тої, яку вів Рятунковий Комітет. Різниця була в тому, що вони не репрезентували цілої громади, а тільки своє середовище й були залежні від Централі.

Перше вирішено перевести збірку-коляду і вкласти гроші на банкове conto, доки прийдуть інформації з Централі — куди їх передати. Але вже на наступних зборах приймають ухвалу взяти з каси відділу 100 дол. на Рідну Школу в Рогатині і 40 дол. на політичних в'язнів. Ухвалено також дати 40 дол. на "бойовий фонд", але тому, що не було докладних вияшень, кому ті гроші призначено, задержали їх у касі й пізніше вже не внесли.

В березні ц. р. ухвалено дати 25 дол. на українських інвалідів, але в дискусії — чи вислати їх через централю "Об'єднання", почулись голоси спротиву. Все ж таки, більшістю голосів, 8 проти 2-х, вирішено вислати через "Об'єднання".

Незабаром після того, голоси за безпосередню висилку допомоги Рідному Краєві почали зростати.

В липні 1923 р. делегати Т-ва "Запорожська Січ" принесли на збори 6 дол. 75 ц., зібраних між своїми членами, і заявили, що ці гроші мають бути вислані впрост до Рідного Краю, а не через Централю "Об'єднання".

По довшій дискусії, до тих же висновків прийшли делегати Братства св. Йосафата і Братства св. Миколая.

В жовтні 1923 р. ухвалено ще дати на такі потреби:

Українській Академії Наук — 25 дол., Рідній Школі — 25 дол., Калушській гімназії — 25 дол., інвалідам — 25 дол., сиротам — 15 дол. Разом — 105 дол.

На тих же зборах прочитано листа від представника "Об'єднання" Целевича в справі його плянованого віча-наради в Рочестері. Вирішено, однак, повідомити, що Рочестер ще не підготований до віча, а збірки відділ сам висилає, куди потрібно. Так закінчилася співпраця рочестерського відділу "Об'єднання" зі своєю Централєю.

І тоді делегати вирішують закликати всі організації Рочестеру до спільної праці, щоб продовжувати таку саму акцію, яку вів Рятунковий Комітет. Для переговорів із тими організаціями висилають Миколу Мурашка та Петра Гринева.

Заснування Центрального Комітету

На згаданий заклик і запрошення, в основних зборах 27-го січня 1924 р. взяли участь і представники організацій середовища "Вільних Козаків".

Т-во "Вільних Козаків" — в заступстві делегатів: Степан Івашків, Степан Геріга, Григорій Храновський.

Просвітний Гурток: М. Січинський, І. Романів, П. Ковтун.

5-ий відділ "Оборони України": Семен Кучмій, М. Кучмій, М. Стрілець.

Горожанський Клуб: М. Бінашевський, М. Швець, М. Пелкий.

На зборах вирішено відновити загальногромадський допомоговий Комітет і назвати його Центральним Комітетом української громади в Рочестері.

Відділ "Об'єднання" передав новоствореному Комітетові касу в сумі 26 дол. 35 ц. і ділові книги. Уряд Комітету вибрано в такому складі:

М. Мурашко — голова, Іван Головка — заступник, В. Лучишин — секретар, І. Заверуха — заступник, Семен Кучмій — касир, Гр. Булавинець — заступник.

Контрольна Комісія: М. Січинський, М. Микитин, М. Бінашевський.

Складено пляни діяльності й збіркової акції. Вирішено, що Братства й Товариства мають платити вкладки, більші — по 50 дол., менші — по 25 дол., а інші в міру своїх спроможностей. Намічено влаштування різних імпрез, прибуток з яких мав іти на потреби Комітету.

Наступного місяця в члени Комітету вступило ще Сестрицтво Пр. Богородиці в заступстві делегаток: Софія Гунька, А. Войцеховська і Анна Лотоцька. Вони внесли від Сестрицтва вкладку в сумі 10 дол.

Так почалася спільними силами відновлена діяльність допомогового Комітету, яка тривала понад десять років. Ці роки позначилися більшими, або меншими успіхами, зі зразковою згодою всіх Товариств, іноді з непорозуміннями, але назагал позначені широю співпрацею всіх делегатів. Про "одногосне" вирішення всіх справ, про брак перешкод, розуміється, не можемо говорити, але це є нормальним для членів, які мають свободу слова, свободу переконань і право голосу та рішень.

Члени Центрального Комітету й їх делегати

Членами Центрального Комітету були Братства, Сестрицтва, Товариства й інші організаційні клітини рочестерської громади, що бажали спільно допомагати Рідному Краєві. Деякі перебували в Комітеті постійно, на протязі всього часу його існування, деякі лише доривочно. Нижчеподаний список перераховує всі ці організаційні клітини й їх представників.

1. Братство св. Йосафата перебувало членом Ц. К. постійно, від основних зборів до 1932 р. За той час було заступлено такими делегатами: М. Бінашевський, М. Мурашко, Д. Мацьковський, М. Рудий, М. Галушка, К. Шевчук, І. Дмитрук, І. Велетович, І. Дорофей, М. Плюта, Стах Мельник, І. Швець, Гр. Булавинець, І. Базів, В. Гранковський.

2. Т-во "Вільні Козаки" перебувало в складі членів Комітету на протязі всього часу його існування. Заступали Товариство: С. Івашків, Гр. Храновський, О. Луців, С. Геріга, С. Кучмій, І. Романів, І. Олішук, А. Петрів, І. Мелех, Ст. Новак, П. Петрів, М. Паньків, І. Колодзінський, М. Дзума, В. Плюта, Теодор Кучмій, Павло Петришин, М. Стрілець, К. Білецький.

3. Братство св. Миколая було членом постійно, до 1932 р. Делегатами Братства були: М. Плюта, І. Головка, В. Лучишин, І. Крайовський, М. Демкович, Іл. Олійник, Гр. Андрусів, І. Тербушка, В. Гранковський, І. Паснак, І. Пастушин.

4. Т-во "Запорожська Січ" перебувало членом Комітету до 1925 р., заступлене делегатами: П. Гринів, М. Пукіш, Д. Федоришин, Іван Сидор, М. Микитин.

5. Просвітний Гурток був членом до 1925 р., заступлений делегатами: М. Січинський, І. Романів, П. Ковтун.

6. Читальня Просвіти ім. Ів. Франка перебувала членом Комітету доривочно, до 1932 р. Делегатами були: К. Шевчук, М. Рудий, Ю. Лисак, А. Пінковський, Р. Дмитрів, В. Куций.

7. Сестрицтво Пр. Богородиці було членом доривочно, від 1927 р. Заступали його Софія Гунька й А. Лотоцька.

8. Товариство ім. М. Драгоманова було членом постійно, від 1925 р. Заступали Т-во Т. Швець, М. Дзума, Т. Семен, І. Гнатків, М. Магомет, В. Бойко, Хабурський, К. Білецький, В. Лучишин, М. Лучишин, А. Лялька, С. Паньків, І. Качмарик, Гр. Боднар, Я. Пригода, Дм. Татига.

9. 5-ий відділ "Оборони України" — постійно, від 1925 р. Делегатами були: М. Стрілець, М. Кучмій, Дм. Братусь, В. Гурянський, Н. Кубарич, М. Гримарчук, П. Петрів, М. Січинський, К. Кульчицький.

10. Горожанський Клуб — членом в 1925 р., заступлений делегатами: М. Пелкий, М. Швець, М. Бінашевський.

11. Т-во ім. Ів. Франка членом в 1926 р., заступлене делегатами: В. Білоус, І. Мудрик, М. Мудрик.

12. Т-во ім. Т. Шевченка — постійним членом від 1927 р. Заступали Т-во А. Гузар, М. Головка, П. Архитко, Ів. Байдак, Д. Коритко.

13. Братство св. Петра і Павла — заступлене в 1927 р. делегатами: Васишин і Федчишин.

14. Музичне Товариство — заступлене в 1931 р. делегатами: Я. Пригода, Ів. Головка, Ст. Герга.

15. Т-во "Українських рільників" — заступлене в 1933 р. делегатами: М. Кисіль і А. Содома.

Також доривочно була заступлена парохія св. Йосафата делегатами: І. Теребушка, С. Півторак, о. В. Тирула.

Отже, разом 15 різних організацій були в той, чи інший час членами Центрального Комітету. Стало платили свої вкладки по 50 дол. Братство св. Йосафата, Т-во "Вільних Козаків" і Братство св. Миколая. Інші платили менші вкладки.

Деякі організації вибирали щороку делегатів, деякі рідше. Добровільно вступали в члени Комітету й добровільно його залишали з різних причин.

Перше Товариство, що залишило Центральний Комітет, було "Запорожська Січ", про що докладніше розповімо згодом. Інші Товариства й церковні Братства працювали разом до 1932 р. Тоді то Братство св. Йосафата відкликала своїх делегатів, подаючи за причину невідгідний осідок Ц. К., який до того часу містився в парохіяльній домівці, при Гадсон евеню. І хоч активний діяч того середовища, член Братства Іван Пастушин апелював до делегатів, закликаючи їх далі працювати разом з усіма, бо "дивно", що по такій довголітній праці розбиваємося на групи", але це не вплинуло. Осідок Центрального Комітету вирішено було тоді перенести до льокалю Т-ва "Вільних Козаків", при Джойнер стріт, який Т-во надало

Комітетові безплатно. Таким чином у Комітеті лишилися тільки Товариства середовища "Вільних Козаків" і Т-во ім. Шевченка.

Вибуття з Центрального Комітету Т-ва "Запорожська Січ"

Т-во "Запорожська Січ", яке брало активну участь у Рятунковому Комітеті, а потім у відділі "Об'єднання", було також одним з основників Центрального Комітету. Але його співпраця тривала короткий час. Тому, що ця справа була в Комітеті темою довгих дискусій і нарад, потребуємо її висвітлити докладніше, посилаючись на протокольні записи. Отже, протоколи говорять:

Лютий, 1924 р. "Делегат Т-ва "Запорожська Січ" повідомляє, що Т-во ухвалило тільки двадцятип'ятидоларову вкладку з тим застереженням, щоб гроші на Україну висилати в порозумінні з робітничо-селянськими радами у краю. Голова Микола Мурашко звертає увагу присутніх, що Т-во "Запорожська Січ" належить до більших Товариств і тому повинно платити не 25, а 50 дол. Делегат "Запорожської Січі" Іван Сидор твердить, що всі гроші, зібрані громадою Рочестеру, вжиті не за призначенням, іншими словами, їх давали панам. І. Головка, підтриманий М. Кучмієм, ставить пропозицію, щоб Т-во "Запорожська Січ" змінило своїх делегатів, М. Микитина й І. Сидора, бо вони іншого переконання. Цю пропозицію було схвалено одноголосно.

В Центральному Комітеті були громадяни різних політичних переконань, але вони мусіли заступати принципи й засади Комітету. І коли в протоколі записано, що делегати є іншого переконання, то це в тому розумінні, що вони проти загально схвалених принципів Комітету.

На збори Комітету 24-го червня 1924 р. прибули делегати "Запорожської Січі" із заявою, що їх Товариство не зобов'язується до жодних вкладок і через те два делегати зрезигнували. Далі протокол говорить: Ставить внесення М. Мурашко, підтримує М. Кучмій, щоб делегатів Т-ва "Запорожська Січ" зовсім виключити з Центрального Комітету, якщо воно не дає вкладки. Це внесення було одноголосно схвалене.

В дальшій дискусії прийнято на пропозицію М. Мурашка, підтриману Д. Мацьковським, ще додаткову ухвалу, а саме "щоб В. Лучишин перебрав ділові книги від секретаря П. Гринєва до часу, поки виберуть іншого секретаря".

Від того часу Т-во "Запорожська Січ" стояло осторонь, але про те, що члени Центрального Комітету ніколи не бажали цілковитого розриву з цим Т-вом, свідчать дальші прото-

коли й намагання Комітету притягнути "Запорожську Січ" до спільної громадської праці. Багатьма наворотами робилися спроби запрошень на наради, наприклад, у справі допомоги потерпілим від повені в 1927 р., висилалось письмове запрошення в 1928 р. "спільно працювати для української справи". Та все це не мало успіху, Т-во "Запорожська Січ" на всі заклики не відповідало й не реагувало. Перший відгомін був лише в квітні 1930 р. Делегати Центрального Комітету М. Рудий, І. Дорофей і Стах Мельник пішли на збори "Запорожської Січі" й запросили членів Т-ва до спільної участі в проведенні листопадового свята. Незабаром після цього прийшла відповідь, що Т-во вирішило взяти участь у святі. До Центрального Комітету Т-во проте не повернулось.

Уряди Центрального Комітету

1925 р. Голова — М. Пелкий, секретар — П. Гринів, касир — Степан Герега.

1927 р. Голова — Іван Головка, заступник — Дм. Братусь, секретар — А. Петрів, заступник секретаря М. Рудий, касир — Андрій Гузар, заступник касира — П. Петрів. Контрольна Комісія: К. Шевчук, В. Кисіль, М. Головка.

1928 р. Голова — Петро Петрів, заступник — С. Кучмій, секретар — Іван Дмитрук, заступник — І. Дорофей, касир — Дм. Братусь, заступник — І. Романів.

1929 р. Голова — Хабурський, заступник І. Дорофей, секретар — Д. Братусь, заступник — І. Колодзінський, касир — П. Петрів, заступник — М. Гримарчук.

1930 р. Голова — І. Дорофей, секретар — Д. Братусь, касир — П. Петрів.

1931 рік. Голова — І. Дорофей, заступник — М. Лучишин, секретар — Д. Братусь, заступник — Гр. Булавинець, касир — А. Лялька, заступник — Ів. Швець. Контрольна Комісія: М. Стрілець, В. Лучишин, Ів. Терещука.

1932 рік. Голова — М. Стрілець, заступник — Семен Паньків, секретар — Д. Братусь, заступник секретаря — І. Базів, касир — І. Качмарик, заступник касира — К. Кульчицький.

1933 рік. Голова — М. Стрілець, заступник — Гр. Боднар, секретар — Д. Братусь, заступник секретаря — Ів. Байдак, касир — К. Кульчицький, заступник касира — К. Бінашевський.

Про діяльність Центрального Комітету

Щоб здобути потрібні фонди для допомогової акції, члени Комітету мусіли пильно планувати й вести його працю в належному напрямі. В першу чергу треба було нагадувати українцям Рочестеру про їхні обов'язки супроти Рідного Краю, апелюючи до їх патріотич-

них почувань. Найбільш популярним засобом у тій праці були публічні віча, скликувані Центральним Комітетом.

Таке перше інформаційне віче скликали 4-го травня 1924 р., на якому реферували справи М. Січинський та Д. Братусь.

Подібні віча відбувалися кожного року. На них, крім згаданих промовців, виступав також М. Мурашко.

На протестаційному вічі 25-го квітня 1930 р. промовляв редактор Ярослав Чиж. Віча звичайно відбувалися в церковній домівці, й на них проваджувало збірки на допомогову акцію.

Другим важливим засобом здобуття фондів були імпрези, які Центральний Комітет улаштовував по кілька щороку. В числі цих імпрез треба згадати свято-концерт на честь Т. Шевченка, Ів. Франка, Листопадові свята. На цих імпрезах виступав Український Громадський Хор під проводом Лева Сорочинського, церковний хор і запрошені співаки-солісти, як М. Зозуляк та Швець. Промовцями були М. Січинський, М. Мурашко, о. В. Тирула, Лев Безручко з Бофало й д-р Сукованченко. Більші концерти відбувалися в Литовському Домі, або в Амалгамейтед залі. Однак, не всі вони давали чисті прибутки. Для прикладу, свято-концерт в 1928 р., на якому виступав співак М. Зозуляк, мав чистого прибутку 50 дол. 75 ц., а концерт 16-го березня 1929 р., з виступом артиста з Нью Йорку Шевця, приніс 44 дол. 75 ц. збитків.

Час від часу влаштовували забави й аматорські вистави, а також щорічні фестини-пикніки. На такі пикніки масово вчашали українці Рочестеру й звичайно, вони давали добрі прибутки.

Поважними прибутковими сумами позначилися збірки-коляди. Колядники старались охопити всі українські родини. Такими колядниками-збірщиками були: С. Сверида, С. Герега, Семен Кучмій, М. Січинський, С. Гунька, К. Гнатів, Д. Братусь, М. Рудий, М. Дзумах, М. Плюта, М. Мурашко, М. Бінашевський, І. Терещука, П. Петрів, І. Головка, П. Архитко, В. Кисіль, Я. Пригода, Т. Семенен, І. Дмитрук, П. Андрусів, І. Романів, Галушка, Велітович, М. Кубарич, Т. Олексин, К. Білецький, Гр. Боднар, Демкович, В. Іванців, К. Кульчицький, М. Стрілець і інші. Найбільшу суму — 205 дол. закладовано в 1928 р.

Статут Центрального Комітету, виготовлений М. Січинським у 1924 р., обмежував діяльність Комітету виключно до допомогової акції. Але практика й життя змушували членів Комітету займатися також іншими справами, і тому вже в 1925 р., на пропозицію М. Мураш-

ка, дозволено Центральному Комітетові займатися також політичними й іншими громадськими справами.

В першу чергу члени Ц. К., як ніхто в громаді, відчували пекучу потребу мати загально-громадський Народний Дім. Вони скликали 1-го травня 1927 р. віче, на якому згадану справу реферував Дм. Братусь. Т-во "Вільних Козаків" і Братство св. Йосафата згодилися приступити до спільної будови, але Т-во "Запорожська Січ" і Братство св. Миколая дали виминаючі відповіді. Все ж таки, було вибрано ексекутиву будови Нардому в складі: М. Мурашко, І. Пастушин і Дм. Братусь. Однак їх заходи не знайшли належного відгону й підтримки.

13-го травня 1928 р. скликано протестаційне віче проти засуду польським судом на кару смерті членів УВО Івана Вербицького та Василя Атаманчука, в березні того ж року. Зібрані підчас віча гроші в сумі 50 дол. вислано на оборону засуджених. У вересні 1930 р. ухвалено й вислано протест проти засуду на смерть члена УВО, Івана Біді.

Таких і подібних протестів, меморіалів та виступів Ц. К. було більше.

В січні 1930 р., коли було перепроводжувано перепис населення в Америці, український Центральний Комітет видрукував 2,000 листочок із закликом до своїх громадян, щоб записували себе українцями, а не руськими, або поляками.

Центральний Комітет співпрацював тісно й дружно з Українським Громадським Хором у Рочестері, влаштовував спільні заходи, помагав матеріально Хорові в скрутних хвилинах і офіційно ухвалював признання диригентові Л. Сорочинському "за його щире громадську працю, за культурний вклад у наше життя, за те, що дав пізнати своїм і чужим красу й вагу нашої пісні".

В 1930 р. Комітет Рогатинщини звернувся з просьбою помогти спровадити на відвідини в Америку просвітного діяча Рогатинщини Івана Мурина. На зборах Ц. К. було ухвалено вислати 50 дол., але Братство св. Йосафата й Т-во ім. Драгоманова спротивились цій ухвалі й тому її не було здійснено.

В 1933 р. багато праці й пропаганди зроблено в справі українського павільону на світовій виставці в Чикаго, як також скликано протестаційну маніфестацію 4-го листопаду того ж року з приводу штучного голоду в Україні, зорганізованого червоною Москвою.

Центральний Комітет не відмовлявся також брати участь у громадських американських справах, коли була в тому потреба. Так, в 1931 р. на запрошення організації American Civic

Liberties Union, Ц. К. став її членом, внівши належну вкладку. Помагав Ц. К. і страйкуючим робітникам у Бостоні та майнерам у Пенсильвенії.

Справу бостонських страйкарів підніс "Робітничий Комітет Допомоги Страйкарям", делегати якого І. Хороший та Хоптяна реферували на зборах Центрального Комітету в грудні 1929 р. Члени Центрального Комітету, співчуваючи боротьбі робітників за краще життя, ухвалюють вислати допомогу безпосередньо до Бостону, а не в'язатися з "Робітничим Комітетом".

Праця Центрального Комітету не завжди проходила гладко, часом виникали поважні труднощі, але ж початкове упередження уступило громадській потребі об'єднання сил, що прямували до одної й тої ж мети.. Громадське вироблення дозволило пристосувати програму праці до вимог кожної групи.

В останніх роках працю в Ц. К. вели майже виключно члени середовища "Вільних Козаків". Припинення діяльності Комітету пояснюється тим, що в 1936 р. це середовище спрямувало всю свою увагу й енергію на будову УНДому, а вневдовзі після того 2-га світова війна перервала всі зв'язки з Рідним Краєм.

Фінансова діяльність

Фінансово - допомогоюю діяльністю Центрального Комітету кермували члени кожноточної управи при допомозі плянування й звітування делегатів на зборах Товариств — членів Комітету. Допомогову акцію було спрямовано на найбільш конечні потреби Рідного Краю. Члени Ц. К. стало дбали про матеріальну підтримку рідних шкіл, висилали пожертви на рогатинську й калушську гімназії, на Українське Педагогічне Товариство у Львові, що займалося рідними школами, на Український Робітничий Університет у Чехословаччині, а також на Українську Академію Наук у Києві, доки було можливо таку допомогу туди висилати.

Так само дбав Комітет про поміч борцям за визволення України, себто, українським інвалідам і політичним в'язням, кожного року асигнуючи на це відповідні суми.

Бували також надзвичайні вимоги часу, куди члени Комітету спрямовували всю свою увагу. Страшний голод в Україні, велика повінь в Галичині, а пізніше в Гуцульщині й Буковині, катастрофа, спричинена градом, у Рогатинщині, пацифікація 1930 р. знаходять широкий відгук у діяльності Центрального Комітету.

Члени Ц. К. негайно реагували на ці події. Зокрема допомогу жертвам пацифікації вислано на адресу Народної лікарни у Львові, де

найбільш було приміщено потерпілих українців.

З каси Центрального Комітету користалися також соціалістично-радикальна партія, українське студентство на еміграції, пластуни, сироти, Український Робітничий Дім у Львові. видавництва "Громадського голосу" й "Самоосвіти" та інші.

Висилаючи фінансову допомогу, члени Центрального Комітету давали відборцям доручення зужити її лише за прямим призначенням. На це вони ждали відповідних посвідок. Приміром, коли в червні 1924 р. одержано було листа від Київської УАН з домаганням, щоб Комітет змінив ціль допомоги, призначеної студентам, на допомогу сплати за приміщення УАН, цю пропозицію було рішуче відкинуто.

Центральний Комітет не забував також про тих місцевих братів-українців, що потребували фінансової допомоги. Він помагав безробітним і хворим, вдовам і сиротам у Рочестері. На цю потребу влаштовувало пікніки, проваджено збірки пожертв серед українських бізнесменів. Комітет підтримували бізнесмени А. Романський, М. Костів, І. Романів, А. Мендик. На Різдвяні свята потребуючі діставали кошики з харчами й грошову допомогу. З такої допомоги користалися 25 родин, деякі по кілька раз на рік, деякі лише одноразово.

Подані в нашому фінансовому звідомленні цифри не висвітлюють справжньої тодішньої вартости пожертв. Вартість грошей від того часу колосально змінилась, і це треба мати на увазі, щоб дати гідну оцінку фінансової діяльності Центрального Комітету.

Прибутки Центрального Комітету

1. Збірки на вічах	1,719.36
2. Збірки-коляди	1,300.35
3. З пікніків	1,134.71
4. З концертів	864.99
5. З виграшів	389.70
6. Із забав-балів	290.85
7. Вкладки Братства св. Йосафата	420.65
8. " Т-ва "Вільних Козаків"	410.15
9. " Братства св. Миколая	182.80
10. " Т-ва ім. Драгоманова	78.00
11. " Читальні "Просвіти"	47.80
12. " Просвітнього Гуртка	26.52
13. " Т-ва ім. Ів. Франка	14.75
14. " "Оборони України"	25.00
15. " Т-ва ім. Т. Шевченка	15.00
16. " Сестрицтво Пр. Богород.	15.00
17. " Т-во "Запорожська Січ"	56.25
18. " Т-во Українських Рільників	5.00
19. " Т-во ім. Лесі Українки	3.00
20. " Український Демок. Клуб	10.00

21. " Збірка в Братствах і Товариствах	290.00
22. Добровільні пожертви	197.69
23. З аматорських вистав	76.30
24. Комітет села Настащин (з вистави)	81.47
25. Збірка на потерпілих від повені	323.75
26. Збірка в церкві св. Йосафата	35.55
27. Парохія св. Йосафата на Р.Ш.	25.00
28. Український Громадський Хор	15.14
29. Збірка на інвалідів у Франції	75.05
30. За продаж книжки "Пацифікація"	23.77
31. Банкові відсотки	39.13
32. Різні	71.76

Разом: 7,648.78

Видатки Центрального Комітету

1. За залі на віча-концерти-вистави.....	290.00
2. Громадський Комітет у Львові — Рідна Школа	500.00
3. Громадський Комітет у Відні — Рідна Школа	150.00
4. Студенти і школа в Чехословаччині	305.00
5. Рогатинщина. Р. Школа, Нар. Дім	535.00
6. Калушина, Рідна Школа	135.00
7. Чехословаччина — інваліди	200.00
8. Львів — інваліди	435.00
9. Львів — політичні в'язні	200.00
10. Франція — інваліди	125.00
11. Академія Наук — Київ	177.50
12. Львів — Просвіта	66.00
13. Село Кунічі — на школу	15.00
14. Повінь в Галичині — повіти Тернопільський, Рогатинський, Калушський і Гуцульщина	1,731.00
15. Допомога родинам інвалідів	35.00
16. Радикальна партія — виб. фонд	35.00
17. На оборону Вербицького і Атаманчука	50.00
18. М. Левицькому, студентові в Німеччині	20.00
19. На пам'ятник Ів. Франка у Львові	60.00
20. На Січову могилу в Рогатині	25.00
21. На український павільон в Чикаго	61.00
22. Допомога безробітним в Рочестері	675.00
23. Страйкуючим робітникам	50.00
24. Пластові в Чехословаччині	10.00
25. Канада — пропаганда української справи	25.00
26. Комітет Рогатинщини	31.55
27. Вкладка	5.00
28. Український Громадський Хор у Рочестері	145.00
29. Диригентові Сорочинському	35.00
30. Допомога М. Зозуляк у Нью Йорку	92.00
Допомога В. Авраменкові в Н. Й.	25.00
Допомога М. Цеглинському в Н. Й.	15.00
Допомога В. Ємцеві — Франція	5.00

Допомога письменникові в краю	10.00
31. Різні оролошення	249.45
31. Делегатові на Конвенцію	36.32
32. Книжки про пацифікацію	27.10
33. Телеграми і меморіяли	83.59
34. Промовці: Л. Мишуга, Січинський, Безручко	155.00
35. Пересилка грошей	132.36
36. Різні канцелярські витрати	43.72

Разом: 7,210.81

Український Центральний Комітет у Рочестері, що був репрезентацією більшості українців, об'єднував Братства і Товариства для допомогової й політичної праці та для поставлення бар'єри проти радянофільського наступу. Спільними нарадами делегатів, вибраних Товариствами, відділами й Братствами та масовими зібраннями-вічами, Центральний Комітет підтримував постійний зв'язок із українським громадянством, інформував його про актуальні справи політичного й допомогового характеру і викликав зацікавлення громадським життям.

Форма кооперації була ідейна. Братства і Товариства добровільно входили в склад Центрального Комітету, якщо погоджувались із статутом.

Центральний Комітет виховував українських громадян на жертвенних борців у допомоговій і громадсько-політичній акції.

Коли взяти під увагу обставини й ті сили, що ними члени Ц. К. розпоряджались, то не буде перебільшенням сказати, що український Центральний Комітет виконав велике й шляхетне завдання. Спільна громадська праця Ц. К. — це блискуча сторінка історії рочестерської громади, в якій помітну участь і ініціювати взяли члени Т-ва "Вільних Козаків", теперішнє Товариство УНДому.

В ДРУЖНІЙ СПІВПРАЦІ ДЛЯ ПРИБРАНОЇ БАТЬКІВЩИНИ

(Про Комітет з'єднаних організацій для допомоги Американському Червоному Хрестові)

З вибухом 2-ої світової війни, пожвавилася праця Американського Червоного Хреста в напрямі допомоги жертвам воєнного лихоліття. Він звернувся до населення США з закликом про підтримку. Незабаром і наша рочестерська українська громада відгукнулася на той заклик. Почин дала тут народжена молодь.

На збори Т-ва "Вільних Козаків" 12-го лютого 1942 р. прийшли представники Братства св. Петра і Павла, "говорили про потребу організувати спільний Комітет для допомоги А-

мериканському Червоному Хрестові й просили вибрати делегатів на спільні збори 4-го березня. Інші емігрантські організації роблять це з великим розголосом, отже й ми, українці, повинні включитися в цю спільну акцію".

Збори схвалили пропозицію заснувати Комітет, який вів би допомогову акцію для АЧХ так довго, як того вимагатиме справа, і вибрали делегатами М.Стрільця, В. Гавриляка і Теодора Кучмія.

Заходи молоді увінчались успіхом. Запрошені українські організації відгукнулись прихильно на її заклик, і вже в березні 1942 р. створився Комітет з'єднаних організацій, до складу якого увійшло 18 українських Товариств, Братств і організацій, в тому числі 7 жіночих.

Делегати були свідомі тих обов'язків, що на них поклало життя, як на горожан США, і поставили ці обов'язки в центрі уваги Комітету.

Комітет мав завдання: збирати пожертви на Американський Червоний Хрест, помагати українським хлопцям в американській армії та вести агітаційну працю за купівлю воєнних державних бондів.

До складу першої управи Комітету увійшли: Михайло Васишин — голова, Семен Тимчишин — заступник, Іван Януш — касир, Василь Гузар — секретар. До Контрольної Комісії були вибрані: Микола Швець, В. Гавриляк та Яким Пригода.

В управі Комітету стали в більшості ті молоді українці, що були ініціаторами скликання спільних зборів, і вони найбільше спричинились розвиткові його діяльності. Ця праця велася в дружній атмосфері, без упередження й недовір'я, і члени Комітету почували себе, як одна родина.

Першою імпрезою Комітету був бал, влаштований 2-го травня 1942 р., прибутком з якого мав піти на Американський Червоний Хрест. Бал відбувся в парохіяльній домівці при Гадсон евеню, в присутності понад 500 учасників. Заля й оркестра були безплатні, а в додаток українські купці дали багато речей задармо для балу, й таким чином імпреза принесла 666 дол. 26 ц. чистого прибутку, який і було передано Американському Червоному Хрестові, як перший дар українців Рочестеру.

В червні 1942 р. представники Т-ва "Вільних Козаків" подали думку на зборах Комітету, щоб оподаткувати членів усіх українських організацій по одному долару на АЧХ. Пропозицію було прийнято. Організації теж поставилися до неї прихильно й почали збирати гроші на своїх місячних зборах.

Заходом і страннями Комітету, українці Рочестеру взяли участь у величавому воєнному

параді, який відбувся 19-го червня 1942 р. з участю 70.000 людей. Українці виступали, як окрема група, в гарних національних убраннях. Мали також свій парадний віз, прибраний вишиваними рушниками та завітчаний пшеничним колоссям, що символізувало родючі поля України. В українській групі було 200 учасників походу, між ними старші жінки й діти, які терпеливо ждали на свою чергу в поході до 1-ої години ночі.

24-го жовтня 1942 р. влаштовано велику забаву в залах УНДому. Прибуток був призначений на допомогу воякам американської армії. Перед 350 присутніми на забаві виступав із промовою д-р Геррі Гейнер, ветеран 1-ої світової війни, а пані Шлегель прийняла чек-пожертву від прибутку забави на суму 310 дол.

Про гроші, передані для допомоги воякам американської армії, є згадка в протоколі Т-ва "Вільних Козаків" з 14-го січня 1943 р.

Делегат Т-ва В. Гавриляк у своєму звіті подав такі інформації:

"Є нарікання, що Комітет запропастив гроші від балю. Але ті гроші були призначені для вояків, і наш Комітет передав їх американському Комітетові, що займається висилкою допомоги воякам. Той Комітет старався зібрати більше грошей на ту ціль і влаштував концерт, на який запросив артистку з Голівуду, з оплатою її виступу в 900 дол. Концерт не мав успіху і довелося покривати дефіцит грошми, що були в касі. Туди ж пішли й гроші, передані нашим Комітетом".

На тих же зборах делегат Вол. Гавриляк запропонував поставити питання перед Комітетом, щоб він займався не лише американськими справами, але й допомогою рідному краю. Після дискусій, ту пропозицію було прийнято.

В першому році існування Комітету делегати організацій працювали в повній згоді, але в жовтні 1942 р. Т-во "Запорозьська Січ" вийшло з Комітету, не подаючи причин, і не брало участі в його діяльності до 1944 р.

Наступний 1943 рік також відзначився помітною активністю Комітету. В січні 1943 р. висвітлювали американські фільми в УНДомі й прибуток від того в сумі 40 дол. передано Американському Червоному Хрестові. В березні відбулося Шевченківське свято в парохіяльній домівці при Гадсон евеню, на якому зібрано добровільних датків на суму 37 дол. З оподаткування українських родин на потреби АЧХ зібрали в той час біля 400 дол. і збірку продовжували далі.

Новим делегатом Т-ва "Вільних Козаків" у травні став Вол. Гуриянський на місце В. Гавриляка, що був покликаний до військової служби.

29-го серпня 1943 р. відбувся величавий пікнік на площі при Гудмен стріт, на початку якого о. В. Тирула відслужив молебень за здоров'я українських хлопців в американській армії. Прибуток від пікніку виявився в сумі 402 дол. 25 центів.

Поважним кроком Комітету була постанова почати збірку на допомоговий фонд рідному краю.

Перше непорозуміння в Комітеті зайшло в грудні 1943 р. Члени Комітету більшістю голосів ухвалили вислати делегатів на конгрес "Об'єднання", що мав відбутися в Філадельфії 22-23 січня 1944 р. Делегати середовища "Вільних Козаків" спротивились тому рішення й ця справа стала предметом дискусії на річних зборах Т-ва. Члени Т-ва погоджувались працювати в Комітеті з умовою, якщо він буде місцевим і незалежним від жадних централ. Збори, на внесення Дм. Братуса, підтримане Т. Кравцем, вирішили повідомити управу Комітету, що Т-во відкличе своїх делегатів, якщо Комітет братиме офіційно участь у Конгресі.

Комітет з'єднаних організацій не вислав делегатів на Конгрес, і наші делегати залишились далі працювати для спільної справи.

Делегатами на 1944 р. були вибрані Микола Стрілець, Теодор Кучмій і Іван Куций. Комітет підготував Шевченківське свято на 11-те березня і гру в бінго на 15-16 березня 1944 р., прибутки з яких разом із пожертвами оподаткування передано АЧХ в сумі 480 дол., а решту грошей, що були на той час у касі, інвестовано в державні бонди.

Справу закупу державних бондів пропагандовано серед української спільноти, а делегати організацій мали обов'язок реферувати питання бондів на своїх зборах.

Це питання наші делегати порушили на зборах Т-ва 10-го лютого 1944 р., закликаючи членів купувати бонди. "Степан Герега зауважив, що Т-во має понад 4.000 дол. Про це поставив внесення М. Магомет, його підтримав П. Ковтун, і закуп бондів на суму 1.000 дол. було схвалено одноголосно".

В той спосіб Т-во "Вільних Козаків" і УНДім, що був тоді окремою організацією, почали інвестувати свої гроші в державні бонди.

Хоч члени організацій складали пожертви на АЧХ, делегати також перевели ухвалу в Комітеті, щоб усі організації й товариства жертвували зокрема ще зі своїх кас. Наше Т-во "Вільних Козаків" теж ухвалило видати 25 дол. на ту ціль.

У квітні 1944 р. складено й затверджено статут Комітету, згідно з яким Комітет являється гуманітарною, не політичною організацією, а

завданням її є допомога воєнним змаганням Америки й матеріальна підтримка рідному краю, що був тяжко пошкоджений у війні. Зокрема, в статуті зазначено, що до Комітету можуть належати організації без огляду на те, які політичні, чи релігійні переконання вони репрезентують.

В травні 1944 р. прийшли делегати Українського Робітничого Дому на збори Т-ва "Вільних Козаків" та закликали членів Т-ва допомогти знищеній війною Україні. Дм. Братусь звернув їхню увагу, що для тої цілі є зорганізований Комітет. Делегати Українського Робітничого Дому були також прийняті 15-го травня 1944 р. до Комітету з'єднаних організацій, і там спільно почалась підготовка до створення допомогового фонду для знищеної війною України.

Зі своїх зібраних раніше грошей Комітет призначив на цей фонд 200 дол. і підготував пікнік на 23 липня 1944 р.

Пікнік відбувся на площі при Норт Гудмен стріт. Українська громада взяла в ньому численну участь. Чистого прибутку з пікніку було 425 дол., за які закуплено 377 ковдр, щоб вислати в Україну. Але уряд на таку висилку не дозволив, і тому за ті гроші, себто, 500 дол. закуплено спорошкованого молока й відправлено до рідного краю.

У вересні 1944 р. зорганізовано другий пікнік, що дав 343 дол., за які закуплено різдвяні дарунки для рочестерських українських хлопців, що перебували в американській армії, в кількості 437 душ. Вислано також 50 дол. для канадійських українських вояків у Лондоні.

Крім того, наша громада в вересні 1944 р. перевела збірку вживаного одягу та вислала його в Галичину. Заклик про збірку було оголошено в українській пресі та в окремих листючках, підписаних членами Комітету, Д. Братусем, В. Гузарем, Ст. Петришиним та В. Поповичем.

Український Народний Дім і Український Робітничий Дім асигнували зі своїх кас по 250 дол., за які закупили 40 бочок спорошкованого молока й вислали до Києва.

В жовтні 1944 р. влаштовано масковий бал, що приніс 150 дол. прибутку, а в березні 1945 р. відбулись одночасно дві забави, одна в УН-Домі, а друга в Українсько-Американському Клубі, що дали понад 600 дол. і в касі лишилось 800 дол. на допомоговий фонд рідному краю.

Влітку 1945 р. в Комітеті виникла суперечка куди й як вислати допомогу Україні. Безпосередньо слати не було можливости, а передати цю функцію якійсь централі, чи комітетові в США не всі погоджувались. Нарешті прий-

шли до компромісу й ухвалили вислати по 200 дол. через такі централі: "Об'єднання", "Оборона України" й "Робітничий Ордер". З тим кінцевим вирішенням закінчилася й співпраця з делегатами Українського Робітничого Дому. Організації церковного середовища й організації середовища "Вільних Козаків" лишилися далі в Кмітеті.

Делегатами Т-ва "Вільних Козаків" були тоді: Михайло Юрків, Василь Росоловський і Степан Панчишин.

Ще відбувся один пікнік, з якого мали прибутку 309 дол. і другий — у вересні, що дав 576 дол., призначених на дарунки для вояків українського роду.

3-го листопада 1945 р. відбулася забава, що принесла 205 дол., на фонд будови War Memorial будинку. В касі Комітету було ще 900 дол. і в січні 1946 р. вирішено продовжувати працю. Було призначено дарунки українським воякам, що були поранені на війні по 25 дол. на кожного. Такі дарунки вручено і всім тим, що поверталися з війни інвалідами, з додатком листа від Комітету, за підписом Василя Гузара.

Остання імпреза Комітету — бенкет 10-го березня 1946 р. для цілей АЧХ скінчилася невдачею, але делегати вирішили затримати Комітет при житті й якщо ситуація зміниться та буде змога вислати поміч в Україну, негайно активізувати діяльність Комітету. В касі на той час, по виплаті допомоги інвалідам, лишилося ще 386 дол. 56 ц.

В міжчасі, для допоомоги жертвам війни — українським скитальцям, постали окремі комітети — відділ ЗУАДК-у при парохіальному середовищі і Допомоговий Комітет при УН-Домі. Тому Комітет з'єднаних організацій перестав існувати. Для офіційної ліквідації Комітету скликано збори 10-го лютого 1953 р., на яких покликані делегати вирішили розв'язати Комітет, а готівку поділити так:

100 дол. сиротам-скитальцям в Європі.

100 дол. на фонд боротьби з дитячим паралічем.

25 дол. на фонд поборювання недуги пістряка.

І решту, себто 213 дол. 56 ц. — на церкву й школу св. Йосафата в Рочестері.

Комітет з'єднаних організацій існував фактично всього чотири роки й був створений громадою для спільної акції, яка позначилась поважними успіхами. Заходами того Комітету влаштовувались імпрези, провадилися збірки на фонд АЧХ, на висилку допомоги рідному краю і на закуп державних бондів.

На ці імпрези масово учащали всі громадяни Рочестеру, притягаючи до участі й амери-

канську аудиторію. Праця Комітету знайшла повне зрозуміння й прихильне ставлення української громади, стала частинкою-фрагментом історії нашого середовища.

Завданням цієї статті є зробити загальний огляд великого вкладу праці, що його вніс Комітет під час 2-ої світової війни.

В цьому огляді ми користувалися лише про-

токольними записами й документами нашого Товариства, отже, можливо, трапиться тут пропущення прізвищ усіх учасників тої важливої громадської організації. За це хай вибачать нам ті, що їх ми не згадали. Загалом же ми мали намір показати працю Комітету й зробили це в міру своєї спроможности, на підставі доступних матеріалів.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

UKRAINIANS PLAN PROTEST MEET

In protest against alleged Polish terrorism in Ukraine, the Ukrainian Relief Committee of Rochester has arranged a public mass meeting to be held at No. 292 Hudson Avenue, Sunday at 2 p. m.

Nicholas Murashko, president of the Ukrainian National Association, will be the principal speaker. There will also be addresses by the Rev. Basil Turula, rector of St. Josaphat's Ukrainian Church, and James D. Bratush, secretary of the local committee. Mr. Bratush promises a scathing reply to denials of the alleged atrocities made in a published statement by the Consul in Buffalo.

*Rochester Evening Journal
and the Post Express*
Friday, November 14, 1930

ПОЗІР! ГРОМАДЯНИ ПОЗІР!

Центральний Комітет уладжує сімнадцяту річницю смерті, письменника ученого нашого поета ІВАНА ФРАНКА

"СВЯТОЧНИЙ КОНЦЕРТ"

в суботу, 27-го мая, 1933

в Литовській Галі

о годині 7.30 вечером точно

В концерті виступає знана усій нашої громаді співачка пані Анна Кучмій Сушко, як також ученики музичної школи Гохштайн Скул. Дальше в програму входять співи сольові, квартети, промови і деклямації, соля скрипкові і п'яно.

Громадяни! Не робимо ми цього концерту на те, щоби заробити десять-двайцять доларів. Не хочемо в теперішній час накладати на Вас вступ. Знаємо, що не оден радби прийти звеличати свято Франка, того, котрий боровся за таких як ми бідаків, та скрута де взяти кводра, як хліба для дітей нема защо купити, здержує Вас не одного, від участі в таким великим святі, як річниця сумної хвилі смерті Франка.

Тому Комітет рішив дати вільний вступ на це свято-концерт. Отже кличемо до Вашого національного почуття. Всі громадно на свято Франка. Кличемо нашу молодіж і взиваємо батьків та матерей брати своїх дітей. Вступ вільний. Програма цікава і багата. Докажім, що ми свідомі нація і уміємо вшанувати своїх людей, котрі були і є нашим дороговказом до кращого завтра. Всі як один на свято Франка!

З привітом Комітет.

Летючка, з 27 травня, 1933 р.

JUSTICE ASKED BY UKRAINIANS IN RESOLUTION

Protest Against Policy of Poland Made at Meeting; to Be Sent to Hoover

Five hundred Ukrainian residents of Rochester, at a meeting yesterday afternoon in the Ukrainian Catholic Church hall in Hudson Ave., after listening to several speakers, adopted a resolution protesting against alleged mistreatment and despoilation of their kindred in Ukrainian Poland by punitive expeditions of the Polish government.

This meeting was one of a series being conducted in many American cities by Ukrainians in an effort to enlist public opinion in their behalf and arouse the ruling nations of the world to institute an investigation of the alleged wrongs of the Polish Ukrainians.

Material Aid Sought

Speakers were Rev. Basil Turula of the Ukrainian Church, who discussed the situation in Galicia and other Polish provinces. Mr. Bratush quoted from letters received from Rochester Ukrainians, and from newspaper clippings, to support the assertion that the Polish authorities are conducting a systematic campaign of persecution against Ukrainians owing allegiance to Poland. He charged that Polish military forces had raided more than 700 Ukrainian villages in Eastern Galicia, that thousands of men, women, and children of all classes had been beaten and terrorized, that headquarters of Ukrainian co-operative associations had been raided and wrecked, and that Ukrainian cultural and economic centers had been ruthlessly destroyed.

The resolution adopted at yesterday's meeting will be forwarded to President Herbert Hoover, Secretary of State Henry L. Stimson, William L. Borah, chairman of the foreign relations committee of the United States Senate, both New York State senators and Representatives James L. Whitley and Archie D. Saunders.

Democrat and Chronicle

Rochester, November 17, 1930

НА ПОМІЧ ВОЄННОМУ ЗМАГАННЮ

Українська громада в Рочестері чисельно досить велика. Загально начислюють тут понад 3,000 українців. Рочестерські українці поділені на три більші групи, що живуть своїм окремим організаційним життям: церковну, поступову і комуністичну. Найбільша числом група українців, що організуються при парохіяльній домі, найменша комуністична. Всі три групи мають свої великі і гарні муровані Народні доми, в яких приміщуються їхні організації.

З початком цього року кількох молодих українців, тут роджених, які є членами товариств, що містяться в четвертім невеличкім Народнім Домі (на Гудман), звернулись до

організацій Рочестеру в справі спільної акції для допомоги Американському Червоному Хрестові. Несподівано їх заходи увінчались успіхом. Запрошені організації відгукнулись на заклик прихильно. В березні ц. р. створився Комітет українців, який має завдання вести всяку можливу акцію на допомогу змаганням Америки у цій війні. В склад Комітету входять делегати від 18 різних товариств і організацій (в тім сім жіночих). До уряду Комітету вибрано в більшості тих молодих українців, що дали почин до створення Комітету. В склад уряду входять: Михайло Василишин, предсідник; Семен Тимчишин, заступник; Іван Януш, касієр; Василь Гузар, секретар; Швець, Гавриляк, Пригода — контрольори.

Нарад Комітету відбуто дотепер п'ять і на них порушено і дискутовано над такими важнішими справами: устроєння балю, оподаткування українців на А. Ч. Хрест, концерт і участь українців у военній параді. Найбільше праці доклали якраз ті молоді українці і можливо, що це мало вплив на старших, бо наради відбувались дотепер поважно і річево.

Заходом того Комітету устроєно 2-го травня великий бал, з якого весь дохід призначено на Американський Червоний Хрест. Бал удався надзвичайно гарно. Взяло участь понад 500 гостей. Завдяки активним членам уряду зібрано багато дарунків від українських і чужих купців. Тому, побіч приходів з тикетів, прийшла також поважна сума грошей з дарунків. Крім того заля (парохіяльна) і музика були безплатні. Загальний прихід був \$899.15, розхід (включаючи податок і куплені напитки) \$232.89. Осталось чистого приходу \$666.26, які передано Червоному Хрестові як дар українців Рочестеру.

Та на тім праця Комітету не скінчилась і не сміє кінчитись. Комітет дальше відбуває свої наради, дискутує і робить пляни дальшої праці. На останній нараді рішено наложити обов'язок на кожную українську родину у Рочестері заплатити одного доляра на дар для Червоного Хреста від української громади. Деякі т-ва вже мають зібрані гроші на ту ціль, інші щойно починають переводити цю ухвалу в життя. Віримо, що всі члени української громади віднесуться до того прихильно і з ширим серцем співпрацюватимуть з Комітетом.

В п'ятницю 19-го червня відбулась у Рочестері, величава "воєнна парада", в якій взяло участь около 70,000 людей. Парада відбувалась від 6-ої години вечером до 2-ої в ночі. Заходом і старанням того самого Комітету українці взяли активну участь у параді, як окрема група (включаючи українських комуністів, які машерували з російською групою). Українці парадували в гарних національних строях (головно дівчата і жінки) і в звичайних святочних одягах. Мали також свій "флот", прибраний українськими вишиваними рушниками та завітчаний пшеничними снопами, що представляли пшеничні поля України. Учасників

походу в українській групі було понад 200 осіб, одначе не було стільки, скільки повинно було бути. Деякі українці приглядались з боку, що на будуче не повинно повторятись. Треба подивляти учасників походу, в першу чергу старших жінок і дітей, які терпеливо ждали на свою чергу до 1-ої години в ночі на вулиці, щоб виконати свій обов'язок.

На будуче плянується устроїти великий концерт спільними силами. Остається побажати, щоб праця Комітету дальше велась в такім дусі та щоб вибрані делегати дальше совісно і як слід сповняли свої обов'язки.

Рочестер, Н. Й.

В. Гавриляк

"Громадський Голос", 1942

ПОКЛИК У СПРАВІ ЗБІРКИ ОДЕЖІ В РОЧЕСТЕРІ

Комітет Злучених Організацій міста Рочестеру проголошує збірку одежі і біля на допомогу Україні. Збірка буде продовжатись цілий місяць вересень, від 1-го до 30-го вересня 1944 року. Річі будуть збиратись у двох домах і в парохіяльній залі. Приносить, кому де вигідніше, кожного дня і вечера до одного з тих місць: Парохіяльна заля, 303 Гадсон Евню; Народний Дім, 831 Джозеф Евню і Робітничий Дім, 975 Джозеф Евню.

Жертвувати можна плащі, убраня, суконки, сорочки та всякого роду білизну, черевики, тощо. Потрібні річі для мужчин, жінок і дітей.

Річі повинні бути старанно випрані, направлені і випрасовані. Коли би це зробили наші жінки в дома, заки принесуть річі до комітету, це зашадило би багато часу нашим робітникам і робітницям, котрі ще раз будуть все переглядати і запаковувати.

Просимо громадян відгукнутися поважно на цей поклик, бо час дуже короткий. На 15-го жовтня збірка мусить бути вже вислана на корабель.

За Комітет:

**Д. Братусь
Ст. Петришин**

**В. Гузар
В. Попович**

"Громадський Голос", вересень, 1944

УЧАСТЬ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ГРОМАДСЬКОМУ І ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

В перших роках поселення в Америці мало хто старався про американське громадянство, бо перед кожним стояла надія повороту до рідного краю. Щойно по першій світовій війні, коли прийшли вістки про про жалюгідне господарське й політичне становище в краю, життя змусило українських емігрантів думати про постійне поселення в США й наші люди стали більш цікавитись справами прибраної батьківщини.

Свідомі своїх громадянських обов'язків супроти країни нового поселення, наші піонери почали старатись про американське громадянство й поставили собі завдання виховувати членів Т-ва на добрих і гідних горожан США. Членський обов'язок бути лояльними громадянами зафіксовано в Товариському статуті, як одну з напрямних Товариства. Тим вони хотіли ствердити, що в своїх серцях мають не лише любов до рідного краю, але й любов та лояльність до прибраної батьківщини, яка дала їм притулок, особисту свободу й кращі матеріальні умови життя.

Щоб набути горожанські папери, треба знати англійську мову й історію США, а для того наші емігранти мусіли йти до вечірньої публічної школи — учитись. Існувала школа англійської мови й при Товаристві.

Про справи горожанства дискутовано часто на різних членських сходах, а в час виборчих кампаній порушувалося на зборах Товариства з пригадками горожанам — брати активну участь у виборах.

Першою протокольною згадкою про участь Т-ва в американському житті є дискусія на зборах в червні 1918 р. Члени дискутували справу участі Т-ва в святкуванні Проголошення Американської Незалежності — 4-го липня. Вирішено взяти участь і порозумітися з іншими національними групами, в який спосіб виступати разом. Вибрано комітет, що мав підготувати до цієї акції наше Товариство. До комітету входили: Іван Романів, Дм. Братусь і Гр. Поповняк.

Другою такою згадкою є звіт голови М. Кучмія на зборах 9-го серпня 1934 р. про те, що Т-во брало участь у маніфестаційному поході з нагоди століття м. Рочестера. В звіті подано, що були невеличкі витрати, які покрито з каси Т-ва.

Наше Т-во цікавилось також американськими робітничими справами й боротьбою робітників за кращі умови життя, завжди солідаризуючись із ними. Для прикладу: на зборах 21 березня 1926 р. зібрано між присутніми членами 15 дол. добровільних датків для страйкую-

чих робітників у Пассейку, а 7-го лютого 1946 року на внесення А. Петрова, підтримане В. Гавриляком, ухвалено ридати з каси Т-ва 50 дол. для страйкарів робітничої спілки СІО.

В 1927-му році голосною в Америці була справа італійських емігрантів Сако і Ванцетті, засуджених на смерть в 1921 р. месечуським судом за здогадне вбивство й грабунок. Хоч не було достовірних доказів, і хоч в 1925 р. інший злочинець признався в тому грабунку, без доказаної вини засуджених не виправдано й не помилувано. Загальна американська і світова опінія була та, що суд діяв з упередженням проти чужинців, які були активні в робітничих юніях і мали радикальні погляди. Проти засуду виносилися протести в Америці і в цілому світі, то ж і наше Т-во на зборах 12-го травня 1927 р. прилучилося до протесту.

"Дм. Братусь підніс справу вислання протесту в обороні Сако і Ванцетті, засуджених на смерть месечуським судом, що зрушило весь світ. В їх обороні повинно стати й наше Товариство. Внесення ставить І. Лисак, підтримує Я. Пригода, щоб вислати просьбу про помилування засуджених. Ухвалено одностайно".

Наше Т-во тримало зв'язок і допомагало організації Американського Червоного Хреста. Перші зв'язки датуються 1920-им роком. Зі зборів Т-ва 8-го квітня того року довідуємося, що був комітет, який зібрав гроші на Американський Червоний Хрест, але ті гроші вирішено затримати в касі аж до вирішення справи дальшого існування, чи розв'язання комітету.

Під час 2-ої світової війни, ці зв'язки відновились і затіснились. Т-во давало безплатно залу для лекцій, або коротких курсів Американському Червоному Хрестові й ухвалювало рік-річно допомогу на його потреби. В 1941-му році ухвалено 50 дол., в 1945 і 1946 р.р. по 100 дол., а згодом такі ж, або менші суми. Зі своєї каси видало Т-во на допомогу АЧХ — 1,200 доларів.

В 1942-му році Т-во стало співосновником Комітету Допомоги Американському Червоному Хрестові, в якому брало активну і провідну участь разом з іншими організаціями аж до часу його ліквідації. В акції й діяльність того комітету Т-во вклало багато труду й енергії своїх членів в додаток до матеріальної допомоги.

Рахуючись із конечною потребою брати активну участь в американському громадському житті, група наших членів, нових горожан США, надумала заснувати горожанський Клуб, який об'єднував би українців Рочестеру й допомагав їм у набутті знань, потрібних для

одержання американського громадянства. Цей Клуб проіснував до 1932 р., коли замість нього утворився Український Демократичний Клуб з подібним завданням, ставши поважним фактором діяльності Української громади.

Свесою участю в американському громадському житті Т-во старалося приєднувати визначних американців для української справи. Під цим оглядом найбільше спричинились до того мистецькі виступи хору й мандолінової оркестри, під проводом Лева Сорочинського, а пізніше виступи хору Софії Майкович, на американських фестивалях, концертах, радіопередачах. Вони зуміли зацікавити американців до тої міри, що деякі з них стали щирими приятелями українців. Для прикладу згадаємо видавця й президента Генет Пресової Компанії, Лероя Снайдера, який мав справжню симпатію до українців та завдяки якому сторінки місцевих газет були завжди до послуг наших організацій, вміщаючи різні новини й події з українського життя в Рочестері.

Ми мали також велику приятельку українців у Торговельній Палаті (Чамбер оф Коммерс) Мелтісу Бінгемен, що не одному нашому емігрантові допомагала дістати горожанські папери, або полагодити якісь інші важливі справи.

З нашим Товариством був добре ознайомлений професор історії рочестерського університету, д-р Декстер Перкінс, який стало виступав зі своїми лекціями й доповідями в залі УНДому. Виступав також д-р Мей, знавець історії України, що своїми знаннями дивував пересічних українських інтелігентів. А про те, що Т-во дуже цінило таких людей і було їм вдячне, свідчать протокольні записи.

На зборах Т-ва в травні 1945 р. прочитано запрошення від американського Комітету, який улаштував бенкет на честь Мелтіси Бінгемен, з нагоди її виходу на смеритуру. Наші члени взяли участь у тому бенкеті й подарували ювілянтці три вишиваних столових накривала. Такі ж накривала-обруси подаровано пані Лерой Снайдер, за що Т-во одержало від обох листовні щирі слова подяки.

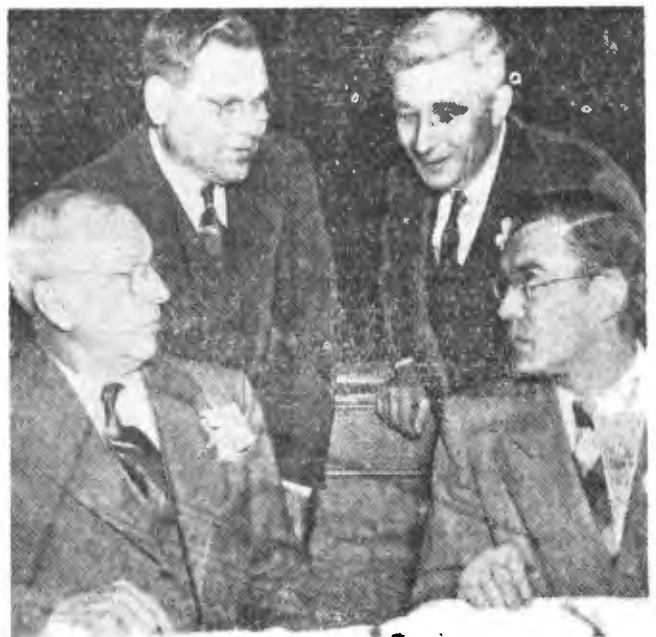
В 1944 р. виплачено 25 дол. на "Лерой Снайдер Меморіал Фонд", а опісля Т-во брало участь у відкритті пам'ятника покійному Л. Снайдерові, на запрошення американського Комітету.

Давало наше Т-во щедрі пожертви й на інші американські цілі. В 1945 р. асигнувало з каси Т-ва 100 дол. на будову публічного будинку в Рочестері "Вор Меморіал", в 1957 р. 100 дол. на американський музей національностей в Нью Йорку, в 1945 р. 100 дол. на УСО, в 1947 р. 50 дол. на фонд жертв паралічу й менші суми на різні інші справи.

Наші молоді члени й діти наших членів-піонерів служили в збройних частинах США під час 2-ої світової війни. Служили не лише ті, що були горожанами, а й не горожани, новоприбулі, хоч і не були зобов'язані до служби. На честь і пошану усіх тих ветеранів, Т-во вмурувало в 1947 році в домівці пропам'ятну таблицю, зі списком колишніх американських вояків. У списку нарахowano 92 прізвища ветеранів, що воювали на різних фронтах, де Америка боронила загрожену демократію. Т-во подарувало також 200 дол. на пропам'ятну таблицю, яку наші ветерани, посту ім. І. Онуфрика, встановили при українській католицькій церкві св. Йосафата.

В час війни Т-во допомагало воєнним змаганням США через розпродаж державних бондів між своїми членами, а в додаток, від 1941 р. почало інвестиювати своє майно в цих бондах, закупивши на 10,000 сертифікатів. Ульокowanych на такі сертифікати, мало Т-во 110,000 дол. свого майна.

Таким чином наше Т-во підтверджувало свою лояльність до прибраної батьківщини. І хоч така участь не була значною, але вона приносила честь і пошану нашій громаді від американського загалу, а деколи й моральну поміч українському народові.

TRIBUTE TO WAR VETERANS

Here are speakers who participated in yesterday's testimonial to World War II veterans at Ukrainian Civic Center. From left are Councilman Henry L. Schlueter, representing Mayor Dicker; Nicholas Kuchmey, president of the Center; James D. Bratush, toastmaster, and Russell P. Felerski, Monroe County commander of the American Legion.

Times-Union, April 1947

UKRAINIAN UNIT BUYS \$10,000 WAR BONDS

Members of the Ukrainian Civic Center, Joseph Avenue society of Rochester Ukrainians, yesterday bought \$10,000 worth of War Savings Bonds as their part in Rochester's War Week program.

James Bratush, president of the society, who presented the check on behalf of the group's 256 members to A. Joseph London, assistant vicepresident of the Union Trust Company of Rochester, said that the group felt that War Week was the most appropriate time for them to convert their treasury funds into bonds.

The Society, in voting such use of their treasury funds, decided to put their cash to work for Uncle Sam. They followed other groups of Rochester and vicinity in turning their funds into war bonds as their contribute to the campaign to "keep 'em flying."

Rochester Democrat and Chronicle, June 19, 1942

50 Prince St., Rochester May 21st, 1945

LEROY E. SNYDER

Mr. James D. Bratush,
President Ukrainian Civic Center,
831 Joseph Ave., Rochester 5, New York:

My dear Mr. Bratush:

To you, to the Officers and the members of the Ukrainian Civic Center. I feel deeply grateful. How could it be otherwise, when you have demonstrated in so many ways, your friendship, good will, and good wishes. First, you elected me an Honorary member of your organization; then you followed this up by beautiful gifts, by coming to the luncheon given for me last Thursday, and by the letter which the Chairman read.

The letter, and the signed gift-card which was enclosed with the beautifully embroidered tea-table cover and tray cloths, will be mounted in the retirement scrap-book. I'll let you know when the scrap album is completed, so you can come and see it, and have a cup of tea, from your tea-table set.

Gratefully yours,

Meliss E. Bingeman

A tribute to the late Leroy E. Snyder, former assistant to the publisher of the Gannett newspapers, who died February 16, 1944, has been placed in the minutes of the Ukrainian Civic Center of which the newspaper executive was an honorary life member.

J. D. Bratush, former president of the Center and chairman of the Building Committee, voiced the tribute, in which he praised Mr. Snyder's friendliness toward Ukrainians and his interest in their causes, at a meeting of the Center's Directors.

Mr. Snyder was Chairman of an Advisory Committee during the building campaign that preceded erection of the Center, and in 1936 laid the cornerstone for the building.

Rochester Democrat and Chronicle, 1944

СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ

СЕРЕДОВИЩЕ УНДОМУ

Про організацію надбудівки при УНДомі

Вживаючи в наших статтях термін "середовище УНДому", маємо на думці не лише Т-во "Український Народний Дім" і його членів, але й цілий ряд Товариств, клубів, гуртків і комітетів, які будьколи існували, або ще й досі існують при УНДомі.

Т-во "Український Народний Дім" упродовж свого 60-літнього існування, відіграло й далі відіграє ролі бази для організованого культурного і громадського життя певної частини української спільноти в Рочестері.

Т-во "Вільних Козаків", сучасне Т-во "Українського Народного Дому", подало ініціативу для організації цілого ряду нових Товариств із спеціальними завданнями, що творили ті, чи інші цінності й були позитивним явищем тогочасного громадського життя.

Основною причиною таких починів було те, що Товариство не хотіло і не могло монополізувати для себе всяку працю й діяльність та бажало відкрити двері для всіх інших охочих до громадської праці.

Кожночасна Управа Т-ва дбала, щоб усі потреби середовища були заспокоєні. Вона виступала з ініціативою і давала матеріальну та моральну підтримку при запровадженні нових організаційних форм.

На культурному полі ми давали почин до створення хорів, аматорських гуртків, оркестрів тощо. На освітньому відтинкові нашу увагу було зосереджено на комітетах, що керували дитячими школами, дбали про поширення освіти серед дорослих.

На громадсько-політичному полі була організація відділу Федерації українців, Центрального комітету, сільських комітетів, відділу "Оборони України" й інше.

На економічно-господарському ґрунті — організація Української Кооперативи й Української Кредитової Спілки.

Ці організації й гуртки були створені для того, щоб уможливити й не членам Т-ва брати в них участь, об'єднати й зв'язати спільними інтересами всю українську рочестерську громаду.

Деякі з тих організаційних клітин проіснували лише кілька літ, були відблиском поживав-

леної діяльності Т-ва в тому часі. Інші існують і до сьогодні, як, наприклад, жіноче т-во ім. Лесі Українки, Т-во ім. М. Драгоманова. Українська Кредитова Спілка. Вони є цілком самостійні в своїй допомогівій акції забезпечення та внутрішній діяльності.

Спільні ідеологічні принципи, спільне приміщення, а в багатьох випадках і спільне членство створювали з цих організацій одно середовище. Це середовище з часом так зцементувалося, що його провідні діячі виконували обов'язки раз в одному, раз в другому уряді іншого Товариства. Для прикладу, голови, секретарі, касири й делегати на конвенції централі часто мінялися своїми ролями.

Це й є причиною, чому в нарисі історії УНДому подаємо також історію не лише комітетів, а й правно-самостійних Товариств.

ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ

8-ий Відділ у Рочестері

"Федерацію Українців" в Америці було створено на Першому Українському Соймі в Нью Йорку, 30-31 жовтня 1915 року, що був першим Конгресом української еміграції. Це була велика політична маніфестація консолідації української еміграції й її широко привітали всі місцеві клітини. У Конгресі взяло участь понад 300 делегатів і біля 600 гостей, у тому числі три делегати від рочестерської громади. Згадку про це знаходимо в протоколі нашого Товариства від 30-го листопада 1915 р.

"Секретар Павло Макогін відчитав кореспонденцію від українського передсоймового Комітету в справі вислання делегата від Т-ва на Перший Сойм 30-го жовтня ц. р. в Нью Йорку. Предсідник говорить, що Братство св. Йосафата і "Запорожська Січ" уже вибрали делегатів, а наші члени хай вирішать, чи вислати свого делегата, чи передати повноважність від Т-ва Братству св. Йосафата, або "Запорожській Січі". Предсідник пропонує, щоб Т-во вислало свого делегата, але щоб уникнути матеріальної втрати, хай члени зложать на покриття коштів подорожі по 15 центів, а решту Т-во покрий з каси. Делегатові треба платити 2 дол. на день. Члени Т-ва прийняли пропозицію й вибрали делегатом Павла Макогона".

"Федерація Українців", створена на Першо-

му Соймі, мала об'єднувати всі центральні та місцеві організації для координації громадсько-культурної праці та політичної репрезентації американських українців.

На чолі Федерації став д-р Вол. Сіменович, а секретарем — недавно прибулий до Америки — політичний утікач, овіяний славою героя, Мирослав Січинський.

Розпочалась політично-агітаційна акція, видано в англійській мові книгу "Україна жадає волі", але невдовзі після того проти Федерації виступили клерикальні кола, які не могли стерпіти, що все це роблено без їх участі і благословення та без репрезентації церковних громад. То ж вони створили свою окрему Українську Народну Раду з австрофільським політичним напрямком. Під їх натиском відступив уже в 1916-му році УНС, а згодом також "Згода Братств". Почалася запекла боротьба між собою двох централ за впливи в українському громадянстві.

Симпатії членів нашого Товариства були по стороні Федерації, і в справі заснування Відділу Федерації вирішено, на внесення Василя Федькова, скликати надзвичайні збори на 25 вересня 1916-го року.

Тими зборами керував передсідник Микола Швець. Він з'ясував присутнім мету зборів, а далі, згідно з протокольними записами, "говорив, що наше Товариство являється асекураційно-допомоговим, а тепер будемо і політичним, якщо вступимо до Федерації українців, і просив членів, щоб вони забирали голос у цій справі. Присутніх на зборах було 73 члени. Висловлювалися: Гр. Боднар, Василь Федьків, Іван Романів, Петро Рудий, Павло Макогін. Говорили, що в разі український народ об'єднається в одну велику федерацію, це буде мати неабияке значення, і з таким народом та організацією рахуватимуться чужинці. По закінченні війни, коли почнуться мирові переговори, нам, власне, треба якнайбільшого єднання для допомоги визволенню України, і тому федерація для нас конечна. Під час голосування, наші члени одностайно заявили за федерацією".

На тих же зборах було вибрано уряд Відділу Федерації, до якого увійшли: Гр. Боднар, — голова, Василь Федьків — заступник, Дмитро Федик — секретар, Іван Романів — заступник секретаря, Іван Притула — касир, і Михайло Яцула — заступник касира.

Таким чином наше Товариство стало по стороні діячів і прихильників Федерації, підтримувало її. Федерація вела пропаганду за самостійну українську державу, основу на демократії й на земельній реформі. Згодом Федерація стала орієнтуватись на Українську Центральну Раду, а Українська Народна Рада,

— на політику Української Парляментарної Репрезентації у Відні, з орієнтацією на Австрію й її перебудову.

Роздерта між двома центрами, українська еміграція сперечалася, чи має вона вести соборницьку політику, чи якусь іншу. Деякі рочестерські організації пристали до Української Народної Ради і вели пропаганду за втягнення до неї інших організацій.

В протоколі Товариства від 8-го січня 1917 року занотовано:

"Представник від місцевої Народної Ради Іван Пастушин закликає Товариство вступити до Народної Ради. Члени згодилися вислати від Т-ва двох представників на збори Ради 15-го січня з таким дорученням і вимогами:

1. Місцева Рада має становити центральний Комітет.

2. В Українську Народну Раду повинні увійти люди свідомі й щирі до праці, а неробівлінухів треба усунути.

3. В Українську Народну Раду входитимуть усі Братства й Товариства без різниці їх політичних, чи релігійних переконань.

Очевидно, ці домагання не були прийняті прихильниками Ради, і наше Товариство лишилося при Федерації.

Цікаво, однак, що члени Т-ва не вважали за потрібне посилювати боротьбу проти Української Народної Ради і навіть зовсім відмовлялись від боротьби, концентруючи свою увагу на освідомчій праці і допомогівій діяльності для справи визволення українського народу.

Отже, коли 15-го березня 1917 р. на збори Т-ва прибули делегати "Вільної України" з пропозицією скликати віче проти Української Народної Ради, члени Т-ва відмовилися узяти участь, або й аранжувати таке віче.

В протоколі записано: "Представник "Вільної України", Антін Шеремета в промові критикував Українську Народну Раду за те, що вона не хоче, аби Т-во "Вільна Україна" було в її складі. І тому він пропонує скликати загальне віче й запросити делегата Миколу Цеглинського. Однак, члени підтримали його промову щодо оцінки Української Народної Ради, а щодо віча й присутности на ньому делегата Цеглинського, не погодилися, вважаючи, що це віче було б цілком партійним. Товариство "Вільні Козаки" відкинуло цю пропозицію".

Федерація українців постаралася про авдієнцію в Білому Домі. Делегацію її було прийнято президентом Вілсоном 4-го січня 1917 р., Невдовзі Конгрес США ухвалив резолюцію, а президент Вілсон проклямував "Український День" в Америці — на 21 квітня 1917 р. для публічної збірки на допомогу жертвам війни в Україні.

Обидві центральні почали конкуренційну підготовку до збірки. Почалась підготовка і в Рочестері. Місцеві представники Української Народної Ради запросили Т-во "Вільних Козаків" спільно проводити збірку. Цю справу продикутовано на зборах Т-ва 21-го березня 1917 р. і знову поставлено умови, на підставі яких Т-во могло б погодитись із цією пропозицією. Умови були такі:

1. Скликати загальне народне віче і на ньому вибрати окремий Комітет, який мав би зайнятися справою "Українського Дня".

2. Комітет мав би складатися з представників усіх Братств і Товариств без уваги на їх переконання.

В кінці Т-во "Вільних Козаків" закликала Українську Народну Раду, щоб вона не робила все "на свою руку", бо тим продемонструє свою партійність, а Т-во буде змушене відмовитись від співпраці з нею.

До згоди знов не дійшло, і наше Т-во на зборах 8-го квітня ухвалило, що всі члени мають іти з бляшанками й переводити збірку на "Український День".

Ухвалу було зредаговано так: "Якщо якийсь член не буде брати участі, не візьме бляшанки й не піде проводити збірку, то Т-во виключить його зі свого складу. Кожний повинен взяти активну участь у проведенні "Українського Дня".

Однак, дисципліна в Т-ві не встояла на належній висоті. Деякі члени знайшли відповідні причини, щоб не піти, а один відкрито збунтувався й за це його було виключено з Товариства. В протоколі записано:

"Андрій Войчишин заявив, що його переконання не дозволяє йому щось пожертвувати, або збирати, бо цим він допомагав би війні, а він проти війни. За це Товариство назавжди виключило його зі складу своїх членів".

У Федерації Українців постали непорозуміння, і вона втратила частину своїх прихильників. Згодом і в Рочестері її прихильники стали менш активними, і тому 11-го жовтня 1917 р. прибув на збори Т-ва делегат Федерації Корда й говорив про критичне становище українців у Європі і про "тутешню політику соціал-націоналістів та їх протиукраїнську роботу в Америці". Після дискусії, члени Т-ва заявили представникові Федерації, що вони підтримують будьяке добре діло, заплановане Федерацією, пов'язане з допомогою нашим братам у Європі. Микола Кучмій додав, що треба зачекати до конвенції Федерації, аби дізнатися, хто допроваджує Федерацію до загрози її усунути тих людей.

Другий З'їзд Федерації, який прозвано Другим Соймом, було заплановано на осінь 1918

р. В міжчасі в Т-ві "Вільних Козаків" стали чути голоси за відновлення політичної організації, з допомогою якої можна було б спільно працювати для українського народу.

18-го листопада 1918 р. на внесок Дм. Братуса, Товариство вирішує заново вступити до Федерації. Делегатом на "Другий Сойм" члени Т-ва вибирають Дм. Братуса.

У другому З'їзді, що відбувся 16-го грудня 1918 р. у Вашингтоні вже після виступлення УНС, взяли участь ще 31 відділ УНС, що начислювали 4,000 членів. Між іншим, рочестерські відділи були заступлені на З'їзді такими людьми: від Т-ва "Вільних Козаків" — Дмитро Братусь, від Братства св. Йосафата, "Запорізької Січі" й Сестрицтва Пр. Богородиці — Микола Мурашко, і від 8-го Відділу Федерації та Просвітнього Гуртка — Андрій Петрів.

Але Федерація вже сильно ослабла. На З'їзді було 267 делегатів. Частина колишніх членів перейшла до Українського Народного Комітету, а друга частина відійшла зовсім під впливом большевицької агітації. В той час, коли поляки йшли на підбій України, а большевицька армія виступала з кличами національного визволення, велика частина української еміграції заявила по стороні большевиків, і обидві українські національні центральні втратили багато своїх прихильників.

Після другого З'їзду, делегати і члени Т-ва обдумували, в який спосіб можна проводити на місці роботу, схвалену З'їздом. 1-го березня 1919 р. створився Комітет, до якого увійшли: Микола Мурашко — голова, Дмитро Братусь — секретар і Микола Кучмій — касир. Цей Комітет вирішив зорганізувати, а точніше відновити відділ Федерації в Рочестері.

До Комітету належали делегати 2-го З'їзду, делегати Просвітнього Гуртка й Т-ва "Вільних Козаків" та представники громадянства, вибрані на вічу 29-го грудня 1918 року.

Збори були скликані на 2 березня 1919 р. Керував зборами Михайло Яцула, а реферував Андрій Петрів, закликаючи присутніх вступати в члени Федерації, "яка є одиноким нашою організацією, що бореться не з партійних позицій а загально, за весь український народ". Тоді вписалося 28 членів, а разом з основниками відділ нараховував 35 членів.

Від того часу 8-ий відділ Федерації існував, як окрема політична організація, зі своїми постійними членами й регулярними місячними зборами. Був також намір створити окружний Комітет разом із Бофалом, але той намір не увінчався успіхом.

До відділу Федерації належали активні і політично вироблені члени всіх Братств, але суцільну групу в ньому творили члени Т-ва

"Вільних Козаків", які відіграли також домінуючу роль в ударі на цьому форумі з 29-им відділом соціалістичної партії.

Нахненні ідеями Союму, наші делегати зацілювали новий плян праці, що охоплював усі Товариства й Гуртки. Отже, в ряцях Просвітнього Гуртка зорганізовано лекторат політичних викладів, переведено збіркову акцію на так званий, народний фонд, тобто, на допомогу Україні. Всі Товариства були зобов'язані влаштувати для тієї мети по одній імпрезі.

На святах, концертах, виставах, пікніках та забавах розповсюджували (продавали) спеціальні значки-бонди на народний фонд. Таким чином в Америці було зібрано 43,640 дол., які центральна Федерація вислала до краю. В числі тієї суми була й щедра лепта рочестерських українців із 8-го відділу Федерації.

Віча і маніфестації в користь визвольної боротьби українського народу та інформативна діяльність в англomовній пресі — це також діянка, яку вели, або започатковували члени Федерації.

Невтомними працівниками в цій галузі були Дмитро Братусь, Микола Мурашко та Андрій Петрів. Товариство і громадськість підтримували почин своїх провідників. Чисельна присутність на вічах, виставах, концертах тощо свідчила про велике зацікавлення та співчуття справі допомоги Україні. Місцева преса містила прихильні інформативні статті про боротьбу українського народу та обширні звідомлення про діяльність рочестерської громади.

В 1919-му році відділ Федерації в порозумінні з іншими організаціями влаштував два віча, лекцію Омеляна Ревюка під назвою "Події на Україні", два пікніки, забаву і протестаційний похід 5-го липня 1919 р. Відділ збирав пожертви на організаційний фонд Федерації, на пресовий фонд "Української газети" і на Інформаційне Бюро у Вашингтоні, яким 4 місяці керував М. Січинський.

23-24 серпня 1919 р. відбувся З'їзд Федерації, на який делегатом був вибраний Микола Кучмій. З'їзд ухвалив створити Рятунковий Комітет для збирання одежі та взуття, вислати своїх делегатів на Україну і зайнятися справою підтримку часопису "Українська газета". На висилку делегатів Федерації в Україну члени відділу зібрали між собою на зборах 31-го грудня 1919 р. 45 дол.

17-го листопада 1919 р. члени дискутували справу політичної платформи відділу Федерації і заявили за тим, щоб прийняти платформу соціал-демократів. Але коли було поставлено питання, чи у зв'язку з тим належало б

увійти до складу американської соціал-демократичної партії, члени відділу опрокинули таку сугестію і вирішили, що відділ повинен залишитись самостійною політичною організацією. Це був час революції, коли майже всі українські партії були, або називалися соціалістичними, хоч ними з переконання не були, і цей "дух часу" повів і на еміграції.

Новий уряд відділу на 1920 р. був вибраний в такому складі: Микола Швець — голова, Андрій Петрів — секретар, Дмитро Бойко — касир.

З діяльності за той час варто занотувати влаштування віча в справі Рятункового Комітету, на якому промовляли Микола Мурашко й Андрій Петрів та заснування нового Рятункового Комітету, до якого делегатами були вибрані: М. Швець, Д. Бойко й А. Петрів. Так само слід відзначити підготовку аматорської вистави, влаштування виграшної льотерії й кілька менших імпрез.

В січні 1921 р. відбулися дискусійні збори в справі переімени відділу Федерації на відділ соціалістичної партії. Мотиви до цього подав Андрій Петрів, сформулювавши їх так:

"Тепер, в час переслідувань українських комуністів в Україні лише за те, що вони українці, то наш відділ міг би повести широку агітацію та розголос про існуючу боротьбу між Україною й Москвою й тим причинитись до освідомлення українських емігрантів, які хляться до Москви".

Більшість членів погоджувалася з таким аргументом, але вирішили в тій справі порозумітись з централею.

Останній протокол відділу Федерації складено 2-го січня 1921 р. На зборах було відчитано кореспонденцію від головного секретаря Федерації з повідомленням, що Федерація Українців починає нову діяльність — просвітну, рядом відповідних доповідей-відчитів.

По довшій дискусії над кореспонденцією, вирішено домагатись скликання чергового з'їзду Федерації, виборів нової екекутиви та запровадження більш суворого контролю в організації. В протоколі зазначено також, що на наступних зборах відділу має бути вибір нового уряду.

Але такі збори вже не відбулися. Провідники Федерації, що повернулися з поїздки до Європи, носились уже з новими думками: створити культурно-політичну організацію українських робітників на місце Федерації Українців.

Такою організацією стала пізніше "Оборона України", та про це напишемо в окремому розділі.

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ГОРОЖАНСЬКИЙ КЛЮБ

пізніше —

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕМОКРАТИЧНИЙ КЛЮБ

Потребу участі українців в американському громадському житті відчували наші перші емігранти від самих початків, але конкретні заходи в тій справі було пороблено лише 1921 року.

13-го вересня 1921 р. відбулися основуючі збори Українсько-Американського Горожанського Клубу в церковній домівці при 303 Гадсон евеню. Керував зборами Михайло Рудий, який був одним із ініціаторів Клубу.

Українсько - Американський Горожанський Клуб постав для таких цілей: організування американських горожан українського роду, ширення свідомости й знань про американські цивільні закони, плекання товариської солідарности для допомоги в набутті горожанських паперів та для участі в американській політиці й виборах, щоб українські голоси були численні.

Хоч на основуючих зборах вписалося тільки 10 членів, але згодом їх стало багато більше. Як записано в протокольних книгах, ними були такі наші громадяни: Іван Головка, Микола Швець, Мих. Паньків, Мих. Юрків, Мих. Рудий, Іван Климців, Ів. Гранковський.

1922 рік: Іван Пастушин, Мих. Стецура, Іван Байдак, А. Петрів, Микола Гарасимчук, Теодор Швець, Яків Сипян, Гр. Боднар, Вас. Скробач, Вас. Лучишин, Степан Сверида, о. Василь Тирула, Степан Соколовський, Вас. Крик, Гр. Булавинець, Семен Васьків, Мих. Бінашевський, Константин Шевчук, Пилип Грушецький, Василь Гранковський.

1932 рік: Микола Кучмій, Дм. Татиґа, Іван Паснак, Ів. Романів, Дм. Пелкий, Микола Пелкий, Ів. Сорохтей, Мих. Гаврилів, Олекса Луців, Мих. Захарко, Ілля Дмитрук, Матвій Плюта, Степан Івашків, Степан Пригода.

1924 рік: Іван Дорофей, Микола Мурашко, М. Пукіш, Ст. Гереґа, Петро Ковтун, Вас. Гречук, Лука Олійник, М. Перчак і Данило Гой.

Членами Клубу могли стати тільки ті українські громадяни, що вже мали перші папери горожанства США. Вступний членський внесок був 50 ц., а місячна вкладка — 10 ц.

Першу управу Клубу вибрано в такому складі: Микола Швець — голова, Михайло Рудий — касир, Михайло Паньків — секретар, Михайло Юрків — заступник.

Як стверджують протоколи, Клуб виконував намічені цілі. Члени Клубу збиралися на свої сходини, влаштовували забави й товариські вечірки та пікніки, а таким способом накопи-

чували фонди для розгортання дальшої діяльності.

Члени Клубу уклали і впорядкували свій статут, дискутували політичні питання й проблемами, висилали петиції до конгресменів у справі підтримки нового іміграційного закону, допомагали іншим громадянам набувати горожанські папери.

Не забуваючи про своє українське походження, члени Клубу не були байдужими до становища рідного краю. Про це свідчить ухвала Клубу з 20-го вересня 1921 р. Присутні члени ухвалили вислати петицію в справі звільнення західної Галичини з-під польського панування, а пізніше, в тому ж році вирішено вступити в члени Українського Рятункового Комітету. Делегатами до Рятункового Комітету були вибрані: Дм. Матковський, Мих. Юрків і Теодор Швець. Дискутовано й інші загально-громадські справи. Для прикладу, на зборах 22-го грудня 1923 р. о. Василь Турула порушив справу організації української щадничої каси. Він пояснив, у який спосіб можна зробити користь для членів Клубу, а тим самим для загально-української справи. Проте, через недостатнє зацікавлення членів і брак людей, які могли б цим зайнятися, далі дискусій не пішло.

В управі на 1924 р. були: Мих. Рудий — голова, Дм. Татиґа — заступник, Іван Романів — секретар, Вас. Лучишин — заступник, М. Кучмій — касир, Іван Пастушин — заступник. Контрольна Комісія: Мих. Паньків, Іван Головка, Микола Швець. Делегати до Центрального Комітету: М. Швець, Мих. Бінашевський, М. Пелкий.

В 1925 році в управі були такі зміни: Микола Кучмій — голова, Михайло Рудий — касир, Дм. Пелкий — секретар, В. Лучишин — заступник.

Контрольна Комісія: Микола Мурашко, Константин Шевчук. Делегати до Центр. комітету: Мик. Пелкий, Вас. Гранковський, Іван Дорофей.

В 1925-му році Клуб, не виказуючи більшої діяльності, поволі занепадав. Щойно по трьох роках, 28-го квітня 1928 р. скликано збори, на яких голова, Мик. Кучмій, закликав членів відновити працю Клубу. Тоді вписалися нові члени: Кароль Білецький, Теодор Олексин, Теодор Висоцький, Іван Теребушка, Петро Кушлик, Антін Росоловський, Павло Гранковський, Дмитро Коритко, Юрій Лисак, Микола Кубарич, Микола Дорофей, Дм. Сподарик, Мих. Грицак, Гр. Антоняк, Семен Гаран.

Вибрано новий уряд в складі: Микола Кучмій — голова, Іван Головка — заступник, Іван Романів — секретар, Вол. Гуранський — зас-

тупник, Мих. Рудий — касир, Іван Теребушка — заступник. Контрольна Комісія: Олекса Луців, Теодор Олексин.

Але й ця управа, поза кількома відбутими зборами, на яких було дискутовано становище Клубу й справлення статуту, і по кількох невдалих спробах організувати лекції, не виявила активності і в наступному 1929-му році праця в Клубі не провадилася.

Відновились і поживалися діяльність горожанського клубу щойно в 1930 році. В осени того року відбувалась конвенція Українсько-Американської Демократичної Партії, ньюйоркського стейту, в м. Олбани. Перед тим прийшло запрошення до горожанського клубу — взяти участь у конвенції. А оскільки клуб був політично безпартійним, постало питання: чи погодитись на запрошення й чи прийняти платформу Демократичної Партії.

На зборах 29-го вересня 1930 р. поставив про це внесок Іван Теребушка, підтриманий Василем Гранковським. Одинадцять присутніх членів заявили за внеском, один — проти. Таким чином, від того часу горожанський клуб став клубом Демократичної Партії, хоч покищо зберіг свою колишню назву.

В питанні, чи брати участь у конвенції, члени теж були поділені думками. Ті, що були проти, висували аргументи поважних витрат, від яких буде мала користь. На внесок П. Ковтуна, підтриманий В. Лучишиним, за те, щоб брати участь у конвенції голосувало 6 членів, а проти було 5. Отже, делегатом на конвенцію було вибрано М. Рудого.

На конвенції в Олбани було присутніх разом 50 делегатів з ньюйоркського стейту, і вона тривала два дні. Був там присутній один конгресмен, а губернатор Ф. Д. Рузвелт прислав телеграму з привітом та побажанням успіху. Також склав привіт конвенції член нашого клубу, а тоді вже голова УНСоюзу, Микола Мурашко.

В тому році до членів клубу вступили: Вас. Юган, Вас. Британ, М. Яцула, М. Полянський, В. Андріїв, Вас. Плюта, М. Магомет, Іван Сенник, М. Гримарчук, М. Стехна, Дм. Братусь.

Вибраний в тому ж році вічевий комітет, до якого входили М. Січинський, Дм. Братусь і М. Рудий, скликав передвиборче віче 22-го жовтня, де виступав кандидат на конгресмена Спенсер.

В тому році ухвалено вислати 15 дол. пожертви на фонд виборчої акції української радикальної партії в Галичині.

Справа політичної платформи знову виринула на зборах клубу 6-го жовтня 1932 р. Були думки, щоб прийняти платформу республіканської партії, але голосування дало такий вислід:

За внесення С. Івашкова, підтримане К. Шевчуком, щоб прийняти й додержуватись надалі платформи демократичної партії, голосувало 13 членів. За внесення В. Гречуха, підтримане В. Плютою, щоб прийняти платформу республіканської партії, голосувало 5 членів. Таким чином, вирішено остаточно, що клуб має держатись політичної платформи, яку заступає демократична партія.

Український горожанський клуб перейменовано на Українсько-Американський Демократичний Клуб, а осідок Клубу вже перед тим перенесено до домівки Т-ва "Вільних Козаків" при 102 Джойнер Стріт.

До управи увійшли тоді: Микола Швець — голова, Степан Геріга — секретар, Микола Кучмій — касир і Дмитро Братусь — лідер.

До комітету організування членів були обрані: Євген Ковальчук, як провідник, і Степан Федоришин, Теодор Пригода, Мих. Рудий, як члени. Працювали в клубі також Петро Ковтун, М. Стрілець, Вол. Гурянський, М. Магомет.

З початку членами клубу були в переважній більшості члени Т-ва "Вільних Козаків". Згодом зацікавлення набрало ширших розмірів і стала вписуватись до клубу також мо-
лодь.

Клуб виявився поважним фактором в американському житті й відіграв значну пропагандивно-агітаційну роль під час виборів. Тут наші люди знайомилися з американськими кандидатами та з передвиборчою проблематикою, що давала лекторів з питань політики. Клуб тримав тісний зв'язок з демократичними американськими клубами й проявив велику активність при виборах президента, коли ним став Ф. Д. Рузвелт. За свою працю клуб дістав признання.

Поза тим, клуб улаштовував пікніки, забави та взяв участь в 25-літньому ювілеї Т-ва "Вільних Козаків", подарувавши йому 10 дол.

Активним і метким лідером-провідником був Дм. Братусь, якому члени клубу на зборах 27-го жовтня 1934 р. ухвалили видати 15 дол., як подяку за щирі праці для клубу.

До управи в 1935 р. були вибрані: Петро Ковтун — голова, Степан Пригода — заступник, Степан Геріга — секретар, Степан Федоришин — заступник, Микола Кучмій — касир, Вол. Гурянський — заступник. Радні: М. Андрусів, М. Юрків, Петро Байдак, Вас. Павлович, М. Стрілець.

Цей рік і наступний, 1936-ий, позначилися ще доброю активністю. Збори клубу відбувались регулярно й на них були дискутовані різні політичні справи. На збори запрошувалося американських політичних діячів, активних у демократичній партії, а також кандидатів до управи міського й стейтового урядів.

Дискутовано ширше справи міських податків, законопроектів щодо старечих пенсій і безробіття, надсилалися відповідні резолюції до конгресменів. Члени клубу брали участь у правиборах, з дорученням голосувати за більш поступових кандидатів. Зі своїх невеличких фондів клуб видав 10 дол. на виборчий фонд демократичної партії та 5 дол. на американський Червоний Хрест — для допомоги потерпілим від повені в Горнел, Н. Й. Клуб закупив велику історію демократичної партії в Америці.

На одному з пікніків клубу був присутній мейор міста Чарлз Стентон, а лідер демократичної партії Джеймс Фарлі надіслав привітальну телеграму.

В липні 1936 р. виплачено 50 дол. на викуп сертифікату для будови УНДому, а в вересні додано ще 20 дол.

Перспективи діяльності були великі, та сталося якраз навпаки.

На 1937 рік на голову вибрано Степана Пригоду, а на заступника В. Югана. Інші урядники лишилися ті ж самі. Провідники Т-ва "Вільних Козаків" були переобтяжені працею при новозбудованому УНДомі й не могли уділяти більше уваги демократичному клубові. Отже, клуб незабаром завмер і вся документальна історія його кінчається на записах з січня 1937 року.

Діяльність клубу було відновлено пізніше, молодшою генерацією. Клуб перебрали в свої руки тут народжені українці, отримали чартер і пов'язали працю клубу з працею інших американських демократичних клубів.

Згідно з минулою практикою, клуб відбував свої сходи, вибирав провід та він пропаганду за своїх кандидатів.

В 1958 р. був висунений кандидатом демократичної партії на стейтового сенатора Володимир Пелкий, і це надало нашому клубові більшого престижу й заактивізувало молодих українців. Це ж перший раз в історії Рочестеру поставлено українця кандидатом на таке поважне політичне становище.

Збори й політичні віча Український Демократичний Клуб відбував на переміну — в УНДомі, або в Українсько-Американському Клубі. Членами Клубу були, головню, молоді українці, приналежні до обох середовищ. Головою Клубу був Петро Гранковський, Теодор Паснак і востаннє, через кілька років — Вол. Пелкий. Секретаркою була Софія Шевчук і активними членами-лідерами Яків та Марія Сипяїн.

Пункт важливості пересувався на сторону американських позицій, і українська спільнота виходила з групового гетта, щоб здобувати симпатії американського громадянства.

Ця організаційна клітина мала б велику майбутність, але, на жаль, від 1964 р. стала неактивною. Є надія, що вона знову відновиться щоб надалі ширшали обрії для українських аспектів американської політики.

Існування Українського Демократичного Клубу дало ту користь для українців, що через Клуб розвинулась гарна приязнь і тісна співпраця на політичному відтинку з американськими провідними діячами, які опісля виступали в обороні поневоленої України.

ОБОРОНА УКРАЇНИ

Політична організація "Оборона України" й її 5-ий відділ у Рочестері мали великий вплив на громадсько-політичну діяльність середовища Т-ва "Вільних Козаків", сучасного Т-ва Українського Народного Дому, а посередньо й на діяльність рочестерської української громади.

Сама організація "Оборона України" і 5-ий відділ були чисельно невеликі, але вони мали в своїх рядах активних, свідомих громадських діячів, які надавали тон цілому середовищу, а через участь у спільних комітетах і спільних громадських виступах також і українській громаді. Бо ж члени й провідники "Оборони України" в Рочестері були не лише активними урядниками Т-ва Українського Народного Дому, що своєю участю впливали на напрям його громадської діяльності, вони також займали відповідальні пости в інших Товариствах, або Комітетах, виконуючи там провідні ролі.

Члени рочестерського відділу О. У. були довший час у складі Виконавчого Комітету О. У., осідок якого теж був короткий час у Рочестері. Тут часто відбувалися засідання й з'їзди централі та її прибудівок, і рочестерці, будучи в провіді організації, зробили помітний вклад у її розбудову, напрям, ріст, а в кінці також і в її розлом.

В цій статті ми постараємося задокументувати участь рочестерців в історії 5-го відділу О. У., а також в історії її централі — Виконавчому Комітеті. Ми використали всі доступні нам матеріали, щоб дещо пригадати про колишню громадську і політичну діяльність О. У. і її вплив у рочестерській громаді. Однак, ми не в силі перечисляти й ілюструвати всі виступи й деталі праці О. У., бо на те не маємо всіх потрібних даних.

Оборона України й її політична діяльність в США

Програ визвольних змагань українського народу спричинила велике розчарування й упадок духа серед української еміграції в Америці. Політична деморалізація набрала яскравих

форм. Треба було довшого часу для поновного збирання українських сил і для привернення віри нашої еміграції в остаточну перемогу української визвольної ідеї.

"Федерація Українців", в якій діячі поступово-демократичного руху відіграли поважну роль, занепала й виявилось, що по кількох роках існування вона не вдержиться далі, як загальний союз українських організацій.

Тому головні урядники й діячі "Федерації Українців" вирішили закласти нову організацію, щоб об'єднати радикально-демократичні й соціалістичні елементи. З початком травня 1923 р. на з'їзді в Нью Йорку вони заклали "Оборону України", як культурно-політичну організацію українських робітників. Ініціаторами і провідниками О. У. стали Мирослав Січинський, Микола Цеглинський, Микола Репен, Касіян Багрій, Степан Децик і інші.

Програма О. У. спиралася на двох основних думках, а саме на тому, що Україна повинна бути в заряді свого народу, а земля — в руках селян, себто, що в громадах і державі повинні правити Україною вибрані народом люди, а землею порядкувати ті, що на ній працюють.

Основники О. У. стали на тому становищі, що вони не повернуть до себе великого загалу української еміграції, бо цей загаль підпав під вплив консервативно-реакційної пропаганди, або повірив у можливість комуністичної революції в Америці і в цілому світі.

Тому вирішили об'єднати в рядах О. У. національно і соціально свідоміших громадян, за допомогою яких почати політично-освітню працю шляхом лекцій, нарад і поширення відповідного друкованого матеріалу.

Першим головою-організатором О. У. став Мирослав Січинський, а головним секретарем — Микола Репен. Членами О. У. ставали ті емігранти, що пам'ятали традиції української радикальної партії, яка була під впливом і проводом М. Драгоманова, Ів. Франка, М. Павлика, К. Трильовського, Івана Макуха, В. Стефаника й інших краєвих діячів.

"Оборона України" не стала й не старалася стати масовою організацією. Вона з'єднувала лише найактивніших наших громадян, за якими, розуміється, стояв більший, чи менший гурт прихильників у кожній громаді.

На початках було зорганізовано понад 30 відділів О. У. в Америці й Канаді. Довший час члени і симпатичні О. У. становили ту частину свідомих українських робітників, що стояли твердо на національному ґрунті та обстоювали незалежність, соборність і народоправство України, її соціально-економічну волю.

Активних відділів О. У. було близько 20, і

вони об'єднували понад 300 членів, але прихильників і симпатиків було багато більше.

Осідок централі Виконавчого Комітету був у різних роках в таких місцевостях: Нью Йорк, Ньюарк, Скрантон, Рочестер, Дітройт. З'їзди О. У. відбувалися найчастіше в Нью Йорку й Скрантоні, де знаходились головні провідники О. У. Відбувались вони і в Ньюарку (1936 р.), у Рочестері (1938 р.), в Пасейку (1941 р.) і в Дітройті (1942 р.).

В той, або інший час в езекутивному комітеті, крім провідників М. Січинського, М. Цеглинського і Вол. Левицького, перебували ще такі діячі: Ярослав Чиж, М. Репен, С. Децик, О. Крайківський, Дм. Братусь, Лев Галандзій, Ст. Корпан, Антін Батюк, Касіян Багрій, Вол. Гавриляк, М. Надрічний, Ю. Кафтан, Ів. Мартинець, М. Янишин, М. Стрілець, Гр. Гутенко, М. Козуб і інші.

У своїх головних місцевих відділах О. У. мала членами таких громадських діячів: В Нью Йорку — Іван Пасічник, Гр. Тернопільський, Микола Кізима, О. Матейко. В Детройті: Василь Довгань, Роман Вазик, Вас. Лазечко, В. Нирчак, Т. Хруставка. У Філадельфії: Теодор Радинський, Дм. Гайовий. У Пасейку: Василь Микитин. В Бостоні: В. Мельничук, М. Кукурудза, П. Слюсарчук. У Бофало: Іван Мелеш, М. Сорока. В Бінгемтоні—Олекса Смик. В Ленсінгу, Міш. — Михайло Красносельський, Анна Наконечна. В Клівленді — Степан Карась, Семен Федик, Дм. Гавриляк. У Торонті — Ст. Кривенький, Данило Лабай, Т. Гончарик. В Четам, Онт. — Олекса Хортів. У Чикаго — Степан Воркун, Катер. Доманчук. В Ньюарку — Петро Вакулінський, Теодор Вислоцький, Ф. Дорошенко, Ф. Стасіцький. У Скрантоні — Теодор Миник, Др. М. Гацій, Петро Дучак. У Рочестері — Вол. Гурянський, Василь Іванців, Петро Ковтун, М. Магомет.

О. У. почала видавати свою газету "Українська Громада", під редагуванням здібного журналіста М. Цеглинського, видання якої перервалося в липні 1931 р. В тих роках розійшовся М. Цеглинський з провідниками О. У. і дальшої участі в роботі організації не брав. У 1936 році він відтягнув з О. У. своїх особистих приятелів (М. Янишин, М. Надрічний, Ю. Кафтан і інші) і заснував окрему політичну організацію "Українську Робітничу Громаду", за допомогою якої видавав певний час "Робітничу газету" з гострою критикою всіх українських політичних організацій у краю й закордоном, включно з групою своїх давніших співпрацівників. У 1954 р. з тими ж одностайними видав кілька чисел журналу "Оборона" з подібною тематикою.

Від вересня 1936 р. до 1941 р. виходили "Організаційні Вісті Оборони України" під

редагуванням Вол. Левицького. Цю газетку-бюлетень було присвячено не тільки внутрішнім справам організації, але також загально-громадським справам з інформаційними матеріалами політичного характеру.

Кожний Виконавчий Комітет О. У. ставив, як одне зі своїх завдань, матеріальну підтримку для радикальної партії в Західній Україні, бо основні ідеї тих обох організацій походили з одного джерела — з політичних писань Мих. Драгоманова та великої культурної праці Ів. Франка. Всі ще добре пам'ятають, як завзято оборонці допомагали видавництву "Громадського Голосу" у Львові й як разом з УРСОюзом дали почин до заснування популярного видавництва "Самоосвіта" і журналів "Каменярі" та "Жіночий Голос".

Зокрема оборонці переводили збірки серед українського загалу на допомогу старокраєвим освітнім інституціям, котрі були ведені в поступовому демократичному дусі. Помагали будувати велике число Народних Домів і читалень у галицьких селах, разом з УРСОюзом подбали про купівлю двох Робітничих Домів у Львові та підтримували Український Робітничий Університет у Празі.

В кожній громаді, де були члени О. У., велась пропаганда й збірки на підтримку її завдань. Наприклад, за почином відділів і їхніх членів, зібрано в 1935 році 1,255 дол. 91 ц. на Український Робітничий Дім у Львові, 760 дол. 60 ц. на "Громадський Голос", 17 дол. на "Самоосвіту", 77 дол. на голодуючих у Яворівщині, 26 дол. на політичних в'язнів, 25 дол. на соціологічний Інститут у Празі і 56 дол. на інші національно-громадські цілі.

В 1938-1939 роках зібрано на селянську пресу і видавництва 1,065 дол. 27 ц., а на фонд Карпатської України — 1,104 дол. 47 ц. Для жертв мадярської інвазії — 345 дол. 36 ц. На фонд молоді України — 959 дол. 33 ц. На Український Національний Фонд — 749 дол. 27 ц. і інших — 138 дол.

Так кожного року оборонці збирали пожертви на народні цілі й посиляли допомогу безпосередньо до рідного краю.

"Оборона України" вважала, що чесна пропаганда на користь волі українського народу є річ конечна, й тому приділяла їй достатню увагу, щоб ширше й повніше ознайомити американців із тим станом, в якому опинилась Україна.

Оборонці скликали віча, влаштовували демонстрації, вміщали відповідні відозви в американській та канадській пресі. Члени Виконавчого Комітету організовували виступи на з'їзді парламентаристів-послів різних держав, що відбувся в грудні 1926 р. в Оттаві (Онта-

ріо) та виступи на американській протифашистській конференції в Вашингтоні, в грудні 1937 р. Також брали участь у переслуханні перед комісіями закордонних справ республіканської й демократичної партій влітку 1940 р. Виступали оборонці і в школах та університетах, пропагуючи українську справу.

Активність відділів О. У., як видно з відбух лекцій, нарад, рефератів, була великою. Для прикладу: в 1935 р. уряджено 11 віч, 83 лекцій й 44 інших імпрез. В 1936 р. віч, лекцій і відчитів було 175. В 1938-39 р.р. влаштовано віч, лекцій і нарад 162 та іншпх імпрез — 61. В 1940 р. разом усіх виступів, себто, лекцій, нарад, звітів організовано 162.

О. У. вважала найбільш популярним засобом народної праці — живе слово, а тому приділяла цьому питанню особливу увагу, організувавши в Америці й Канаді разом понад 1,000 відчитів серед українських громад, намагаючись якнайповніше висвітлити сучасне становище українського народу під окупацією Польщі та червоної Москви. Згаданими виступами керували, в основному, М. Січинський, М. Цеглинський, Вол. Левицький, Ярослав Чиж, Н. Григоріїв та інші громадсько-політичні діячі.

О. У. видала в 1927 р. в англійській мові важливий документ з описом зловживань, які практикувалися в польській державі супроти політичних в'язнів. Той документ видруковано під фірмою американського Комітету Допомоги Політичним В'язням. "Political Prisoners in Poland" — published by the International Committee for political prisoners.

Коли пройшла по цілому світі повоєнна деморалізація, що принесла тяжку неволю Україні, а Європі італійський фашизм та німецький нацизм, то і в Західній Україні, Америці та Канаді серед українців поширилась орієнтація на світову війну й тоталітарні режими. Прихильники тої орієнтації не могли погодитись з О. У., що війна може принести українському народові лише страшне знищення, а оборонці не погоджувалися з тими, що покладали надії на силу диктаторських режимів. Таким чином, "Оборона України" стала тоді єдиною політичною організацією, що була весь час проти комунізму й нацизму, стояла за самостійність і народоправство Української землі.

Проти О. У. виступали всі ті, що орієнтувалися на тоталітаризм, як крайньо-ліві, так і крайньо-праві політичні угруповання.

Члени і симпатки О. У. твердо дотримувалися своєї програми, давніх, але ніколи не старіючих правил, що всі народи є рівні, що робітник і селянин — це фундамент кожної нації, і тому патріоти повинні триматися разом із бідними людьми. Їх ідеї були правильні, хоч у

той час і мало популярні, а саме --- ідеї про суверенність, рівну з сусідом, про демократичний лад і про конечну потребу соціальних реформ.

О. У. не лише допомагала радикальній партії в рідному краю, зокрема, її видавництвом, вона також підтримувала тісні зв'язки з її діячами й прихильниками. Старанням О. У. приїхав до Америки з Праги на гостинні виступи відомий громадський діяч Микита Шаповал, що в 1927-28 р.р. виступав із своїми популярними викладами по місцевих громадах О. У., висвітлюючи тему визвольної боротьби України. Частину тих викладів Шаповал видав пізніше у Празі, в книжці під заголовком "Засади української визвольної програми", де вияснював, кого треба визволяти, від чого, яким способом і в ім'я чого.

В 1934 р. О. У. за ініціативою Виконавчого Комітету й за особливою допомогою рочестерської громади, спровадила до США, як лектора, радикального посла Андрія Гривнака, що об'їхав головні українські громади в Америці й своїми виступами та контактами затіснив співпрацю О. У. з радикальною партією.

Співпрацював довший час з О. У. проф. Никифор Григорій, який приїхав до Америки на відвідини восени 1938 р. і поміг у влаштуванні багатьох віч та лекцій.

Приїхав до Америки перед самою війною організатор "Каменярів" у Рогатинщині Вол. Гавриляк, що зараз же включився в працю О. У., виступаючи на вічах у Рочестері, Бофалі, а згодом перейнявши становище головного секретаря О. У.

Дальші контакти з рідним краєм перервалися через вибух 2-ої світової війни, коли на західно-українські землі прийшли нові окупанти в 1939 році.

Політична настанова О. У. лишилася та ж сама: самостійність, соборність і народоправство України. Захоплення західно-українських земель більшовиками оборонці вважали тільки, як зміну окупанта й не відступали від своїх кличів, послідовно далі вчили вірити лише у власні сили українського народу.

Разом із своїми симпатиками оборонці створили на нараді в Рочестері 25-го листопада 1939 р. Українську Національну Раду, яка закликала нашу еміграцію до консолідації українських незалежних груп, що вірили у творчі сили свого народу, а не орієнтувались на чужу силу.

За допомогою створених місцевих Національних Рад і відділів О. У., провідники підготували скликання Конгресу Американських Українців, на підставі обговорення чотирьох братських Союзів і прийняття спільної полі-

тичної платформи --- "проти большевизму, проти фашизму і проти нацизму".

В деклярації Конгресу, скликаного в 1940-му році, провідники О. У. стверджували своїми підписами, що большевицька диктатура принесла Україні "безоглядний економічний вистиск, який двічі призвів до голодової катастрофи мільйонів українських селян та робітників".

У 1941-му році, на підставі ухвали з'їзду О. У. в Нью Йорку, почато видання газети "Громадський Голос", появу якої привітали, як члени, так і симпатичні поступово-демократичного руху. Ця газета сповняла своє завдання виступаючи проти всілякого тоталітаризму й захищаючи демократичні ідеї.

Та згодом у "Громадський Голос" почали вкрадатися деякі зміни. Редактор Вол. Левицький перестав критикувати Радянський Союз під час затяжної війни на Україні, а натомість почав поступово виправдувати большевицьку диктатуру, тим самим заперечуючи давніші позиції, які проповідували провідники О. У. включно з ним самим. Таке ставлення глибоко обурювало багатьох членів О. У., почалися тертя й недовір'я, що doprowadили до відпливу від організації багатьох чесних членів. Невеличка ж частина з новими симпатиками стала новомодною "радянськостю". Ці зміни орієнтації doprowadили до розколу О. У., а в дальшому ході --- до зникнення цієї, колись заслуженої, організації. Докладніше про розлам і намагання повернути організацію до старих, але ніколи не заданих позицій пишемо в розділі про 5-ий відділ О. У., члени якого в тій боротьбі відиграли поважну роль.

П'ЯТИЙ ВІДДІЛ І ЙОГО УЧАСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ О. У.

Перший заклик до заснування відділів політичної організації "Оборони України" знайшов швидкий відгук у Рочестері, між активними діячами середовища Т-ва "Вільних Козаків". На одній прогулянці влітку 1923 р., біля розлогого дуба при Рідж Роуд і Клінтон евеню, п'ятеро ширих приятелів: Дм. Братусь, Н. Стрілець, В. Гурицький, П. Ковтун і Іван Байдак, обміркувавши сучасне становище українського народу та зв'язані з тим обов'язки нашої громади на еміграції, постановили заснувати відділ О. У. в Рочестері. За їх почином, скликано основуючі збори, де й було створено 5-ий відділ О. У. Головою відділу вибрано Івана Яницького, секретарем --- Вол. Гурицького, а організатором-лідером Дм. Братуса.

Відділ, згідно зі вказівками централі, не був розрахований на масове членство. Для прий-

няття в члени бралось під увагу характер і політичну активність кандидатів.

В 1923 році відділ мав усього 21 члена, але в його рядах гуртувалися найсвідоміші громадяни, які не лише словом, а й ділом доказували свою громадську активність. Кожний з них належав уже до якогось братського, або освітнього Товариства, а крім того, був членом повітового комітету Ргатинщини й окремих сільських комітетів, де відігравав якусь важливу роль.

Невеличкий гурт організованих оборонців почав свою акцію довірочними нарадами й збіркою фондів на так званий "бойовий фонд". В той час приїхав до Америки, як відпоручник УВО, сотник Ярослав Чиж і започаткував збірку фондів на Українську Військову Організацію в Західній Україні, ініціаторами якої були тоді також такі визначні радикали, як Михайло Матчак, Осип Навроцький, Остап Коберський, Степан Терлецький, Дмитро Ладика, Остап Павлів і інші.

УВО продовжувала боротьбу проти Польщі збройними засобами, і в той час до неї належали діячі різних політичних партій, а її акція мала підтримку всієї української спільноти. Допомагала УВО українська еміграція в Америці, в першій мірі ті гуртки, що були організовані при "Федерації українців", а пізніше — при нонооснованій "Обороні України".

На початках своєї діяльності УВО дістала значну допомогу від О. У., в першій мірі від гуртків, що були організовані при "Федерації українців", а пізніше від О. У. Про це свідчить В. Мартинець у книжці "Українське підпілля від УВО до ОУН", і Зиновій Книш у книжці "Власним руслом". Провідники О. У. стояли у приятних і товариських зв'язках із провідниками УВО, а М. Січинський та М. Цеглинський відвідали Європу й нав'язали з нею близький контакт.

Ярослав Чиж, що по замахові на голову польської держави Й. Пілсудського, виконаного у Львові восени 1921 р. Степаном Федаком, мусів утікати закордон, приїхавши в 1922 р. до США, включився швидко в працю О. У., й був тим промотором, що ініціював збірки на український бойовий фонд і на оборону Степана Федака. Згодом він став головним секретарем О. У. Наші рочестерські оборонці почали свою акцію збілками на фонд оборони Степана Федака. Вони в тій справі співпрацювали таємно й виконували вказівки, які діставали від сотника Я. Чижа та провідників О. У. Працю проводили, головню, між своїми однодумцями й симпатиками, за відповідними "кличками", в які тільки вони були втаємничені.

Ядро членів 5-го відділу рекрутувалося переважно з середовища Т-ва "Вільних Козаків", і лише одиниці з інших середовищ брали в тому участь короткий час. За якийсь період радикальні діячі вийшли з УВО, бо не могли погодитись із новими методами праці й політичної орієнтації. Тоді ж припинилися й збірки серед американської еміграції поступового демократичного руху.

5-ий відділ О. У. у центрі своєї діяльності поставив боротьбу проти радянофільства, яку започаткували "Просвітний Гурток" і "Федерація українців".

Про-большевицька течія, що в 1918 році посягла по керму в громаді й фактично верховодила українською еміграцією, почала робити атаки на нову організацію й створила фронт проти середовища "Вільних Козаків".

Поволі 5-ий відділ організував протинаступ, що складався не з пропагандивних виступів, а з продуманої акції, підкріпленої позитивними ділами. Це була плянова культурно-освітня діяльність, організація сільських Комітетів для допомоги рідному краю, мобілізація громадської думки на потребу мати свій власний Дім і клуб на базі консолідації з церковними Братствами, нав'язання безпосередніх контактів із краєм тощо.

До визначної політичної акції О. У. треба зарахувати постійні виступи проти окупантської політики Польщі, проти гостини ген. Галлера в Рочестері, проти пацифікації Галичини й політичних судових процесів над українцями. Великим відгомонам відбився тут і протест проти штучного голоду на східно-українських землях у 1932-33 роках.

5-ий відділ О. У. надавав тон діяльності середовища "Вільних Козаків", впливав на хід його культурно-громадської праці. У виступах 5-го відділу О. У. нашого середовища, часто брали участь такі відомі діячі, як М. Січинський, М. Цеглинський, М. Репен, Ярослав Чиж, Вол. Левицький та інші.

Рочестерські оборонці поширювали в громаді пресу О. У. — "Українську Громаду", пізніше, від 1936 р. — "Організаційні Вісті О. У.", а від 1941 р. "Громадський Голос".

За ініціативою 5-го відділу О. У. та підтримкою середовища "Вільних Козаків", рочестерська громада започаткувала Листопадові свята, а також улаштовувала дні пошани пам'яті Івана Франка, Т. Шевченка, М. Драгоманова та інших.

В 1927 році відвідав Рочестер Микита Шаповал і прочитав кілька лекцій для членів О. У. на теми української визвольної боротьби. Про ці лекції був допис Вол. Гурицького в "Українській Громаді" з закликом про допомогу

Українському Робітничому Університетові у Празі, про що з великим задоволенням згадує М. Шаповал у "Новій Громаді" за серпень-версень 1927 р.

Про перебування М. Шаповала в Рочестері подала також вістку місцева щоденна газета.

В 1934 році загостив до Рочестеру провідник радикалів Рогатинщини, посол Андрій Гривнак, якого рочестерські оборонці прийняли якнайсердечніше, а він своїми виступами, політичною чесністю та ентузіазмом захопив усіх одnodумців. Між гостем і господарями заіснував щирий дружній контакт, що від того часу позначився тривким зв'язком 5-го відділу О. У. з радикальним рухом у краю.

Про діяльність 5-го відділу О. У. можемо подати деякі дані за певні роки, що дадуть яснішу уяву тої громадської праці, яку оборонці проводили в Рочестері.

В 1938 р. відділ улаштував протестаційне віче і три лекції проф. Григорііва. Відіграно аматорську виставу "Кроваві перли".

В 1939-40 роках відділ мав 20 сходів своїх членів, улаштував два віча, шість лекцій, свято Соборности, два свята Ів. Франка, а також відбував організаційні наради в справі заснування Української Національної Ради. Промовляли на вічах і лекціях проф. Н. Григоріів, В. Гавриляк, В. Левицький, Д. Братусь. Було влаштовано дві забави, два пікніки й одну аматорську виставу, яку відіграно також у м. Бофало. Членів у відділі нараховувалось 35.

В 1941-42 роках відбуло 8 зборів і влаштовано 6 лекцій. Референтами на лекціях були Н. Григоріів і Вол. Гавриляк.

В 1944 р. для здобуття фондів влаштовано одну виграшну лотерію, один пікнік і один баль. Також влаштовано виборче віче.

В 1945 р. скликано одно виборче віче, друге — в справі державних кордонів України (15 квітня) і третє — в питанні допомоги знищеній війною Україні (15 грудня). Влаштовано баль і одну виграшну лотерію. Зібрано на "Громадський Голос" 495 дол. 25 ц.

В 1946 р. влаштовано дві лекції в січні (В. Гавриляк) і в березні (В. Левицький), один баль, одну лотерію, один відчит про Ів. Франка і один пікнік.

Свою діяльність 5-ий відділ О. У. започаткував з 21 членом. В 1938 р. він зріс до 34, в 1941 р. мав 25, а в 1942 — 30. Тут подаємо список членів О. У.

1. Майка Іван	7. Непорадний Теодор
2. Скорохода Дм.	8. Кубарич Мих.
3. Гримарчук Мих.	9. Бардашевський Іл.
4. Ковтун Петро	10. Тимчишин Семен
5. Стасюк Петро	11. Цицик Олександр
6. Сидор Степан	12. Гурянський Вол.

Оборонці на пікніку 1942 р.

13. Кучмій Семен	22. Стрілець Микола
14. Дорофей Микола	23. Братусь Дмитро
15. Федунь Микола	24. Гнатків Василь
16. Гавриляк Вол.	25. Петрів Петро
17. Шеремета Максим	26. Магомет Микола
18. Кубарич Микола	27. Лялька Адам
19. Пригода Яким	28. Іванців Василь
20. Чорний Григорій	29. Бойко Василь
21. Яніцький Іван	30. Дідоха Григорій

Членами відділу О. У. були в той, або інший час і не зазначені тут громадяни, які навіть заступали відділ у загально-громадській праці, напр., Микола Кучмій, Кость Кульчицький та інші.

Лідером-провідником відділу весь час був Дмитро Братусь, що довгий час виконував і обов'язки секретаря. Довголітнім секретарем був також Вол. Гурянський, а головою відділу яких 12 років, аж до розколу — Василь Іванців. Касирами були Дмитро Скорохода, Микола Кубарич і Микола Магомет.

Члени 5-го відділу брали активну участь у крайових з'їздах О. У., на яких заступав Рочестер дуже часто Дмитро Братусь, що був також довгий час членом Виконавчого Комітету.

На з'їзді О. У. в Ньюарку, 1936 р. відділ не був заступлений, бо члени відділу в той час були переобтяжені працею при будові УНДому.

В 1938-му році з'їзд відбувся в Рочестері, й тоді до езекутиви вибрано: М. Січинський — організатор, В. Левицький — секретар, Ст. Корпан — фінансовий секретар. Члени: Іван Мартинець, Дм. Братусь, Гр. Гутенко, Степан Децик. Контрольна Комісія: К. Багрій, Л. Галандзій, О. Крайовський.

На з'їзді О. У. в Нью Йорку в 1940 р. заступали наш відділ делегати Михайло Кубарич і Григорій Чорний. До езекутиви були тоді перевибрані всі попередні урядники.

Головну увагу на тому з'їзді приділено справі створення місцевих національних Рад і скли-

кання Конгресу американських українців. З'їзд підтвердив напрямні О. У. — боротьбу за Україну, яка буде у владі і власності свого народу, бо, як говорив тоді М. Січинський, "політична демократія і національна самостійність — це тільки мінімум, а мінімуму ніколи не вистачає".

В наступному 1941-му році 30-го серпня скликано надзвичайний з'їзд О. У. в Нью Йорку, на якому представники 5-го відділу відіграли важливу роль. Присутніми на з'їзді були: М. Січинський і Дм. Братусь, як члени Виконавчого комітету, і Микола Стрілець та Вол. Гавриляк, як делегати відділу. На голову з'їзду був обраний М. Стрілець, на заступника — М. Красносельський, а на секретарів — В. Гавриляк і Данило Лобай.

На з'їзді вирішено перенести осідок О. У. до Рочестеру й до ексекютиви обрано: М. Січинський — голова, Вол. Гавриляк — секретар, М. Стрілець — касир, Дм. Братусь — фінансовий секретар, і члени: Степан Децик (Бофало), Іван Мартинець, І. Пасічник (Нью Йорк).

На тому з'їзді ухвалено видавати нову газету, й на пропозицію присутнього гостя, проф. Н. Григорієва, назвати її "Громадським Голосом", щоб заступити старокрайовий "Громадський Голос", який 40 років ширив радикальні думки в рідному краю й перестав виходити внаслідок большевицької окупації. "Тепер ми маємо відновити й підняти той прапор на новому місці, коли він не може встояти там. Це буде доказом, що українська демократія живе".

У рефераті про політичне становище О. У. під сучасну пору, редактор Вол. Левицький зазначав, що "в Україні вирішується велика битва між двома тоталітарними режимами, і ця битва може мати значення для цілого світу. Але ми не можемо добачати нашого спасіння ні в режимі Сталіна, ні в режимі Гітлера. Український народ бореться проти гітлерівської навали, бо він споконвіку прив'язаний до своєї землі й боронить її, бо не хоче допустити нового наїзника, хоч і не погоджується з теперішнім большевицьким устроєм. Ми повинні ясно висловлювати думку, що українці не боронять режиму Сталіна, але боронять свої права. Треба пояснювати чужинцям, що український народ хоче самостійності".

Другий провідник О. У. М. Січинський стверджував на з'їзді, що "ми являємось єдиною політичною організацією, яка завжди була проти большевизму і нацизму, і хоч на наших землях знаходяться нові окупанти, наша настанова та ж сама: ми за самостійність, соборність і народоправство України".

В дусі цієї політичної платформи були висені відповідні резолюції.

Після з'їзду, Виконавчий Комітет О. У., осідок якого був уже в Рочестері, почав жваву пропагандивну працю, тримаючи тісний зв'язок з усіма відділами. Відбувся ряд віз по місцях і в кожній громаді. Проводилися збірки на "Громадський Голос", який почав виходити в жовтні 1941 р. В ту працю багато енергії вклали такі члени 5-го відділу, його ексекютиви, як Дм. Братусь, В. Гавриляк, М. Стрілець, а також Василь Іванців, Вол. Гуряньський та інші. Коли наступний з'їзд О. У. відбувся в Детройті 25-26 грудня, то делегати одностайно перевибрали стару ексекютиву з осідком у Рочестері.

Але вже в той час почалися в "Громадському Голосі" зміни напрямку редагування. Перестали появлятися критичні статті проти большевицького режиму, хоч редактор виправдував себе тим, що Україна перебуває в затишній боротьбі з німецькою навалюю й не час займатися внутрішньою критикою. Секретар Виконавчого комітету О. У. В. Гавриляк, який найбільше звертав на те увагу, в червні 1943 р. відійшов на військову службу, і до року осідок О. У. знов було перенесено до Нью Йорку з Виконавчим комітетом у складі: М. Січинський, В. Левицький, Д. Братусь, Іван Мартинець, Гр. Тернопільський, Гр. Дідоха, Ф. Стасіцький.

У міжчасі 5-ий відділ О. У. заангажувався активно в загально-громадську працю, зокрема, в комітет з'єднаних організацій Рочестеру — для збірки допомоги знищеним Україні і збірки на пресовий фонд "Громадського Голосу".

Заходом відділу О. У. прийшло до порозуміння з комітетом з'єднаних організацій, який формально скликав і очолив громадське віче 15-го квітня 1945 р. в справі підтримки рішень Кримської конференції та конференції в Сан-Франціско. Це віче було найбільшою подією за весь воєнний період. У вічі взяло участь 18 організацій, деє біля 400 осіб. Вічем провів Д. Братусь, а секретарювали Роман Пристай та С. Прокоп. З промовами виступали: Гленден Ван Дузен — професор рочестерського університету, Василь Попович, Василь Іванців, Мих. Рудий, Андрій Петрів. Віче схвалило резолюції й переслало їх на адреси Е. Стетініуса — американського секретаря закордонних справ, всіх конгресменів і сенаторів та інших визначних політиків США.

Справу політичного напрямку "Громадського Голосу" й організації О. У. почали дискутувати у відділі після повороту колишнього секретаря з військової служби в 1946 р. Він підносив її на зборах 5-го відділу й відкрито

виступав проти нової тактики. Більшість членів відділу поділяла його думки, але уважала, що остаточне вирішення цього питання належить до компетенції найближчого з'їзду.

З'їзд О. У. відбувся 30-31-го травня 1947 р. в Пасейку, Н. Джерзі, на якому Рочестер заступали М. Січинський — голова, Дм. Братусь — заступник голови та Вол. Гавриляк, як делегат 5-го відділу.

На голову з'їзду був вибраний Дм. Братусь, а на секретарів — Вол. Гавриляк і Тома Хруставка.

На домагання В. Гавриляка, до порядку денного з'їзду було включено, як окреме питання, справу напрямку "Громадського Голосу". Вол. Гавриляк доводив, що невиразне ставлення редакції газети до советської влади в Україні мусить бути відкинене й газета має повернутись до протибольшевицьких позицій, опертих на фактах, а не на промовчуваннях.

З делегатських звітів стало очевидним, що такі ж домагання членів О. У. є в Детройті, Пасейку, Бостоні, і вони призводять до розбиття відділів.

В дальшій дискусії виявилися зміни поглядів, які заіснували серед провідників О. У. Так, редактор В. Левицький, відповідаючи на закиди В. Гавриляка, виправдував свою політичну лінію такими аргументами: "Наші люди правіють. Часи змінилися. В Європі революція. Війна примусила нас подивитись на все з інших позицій. Мусимо дбати про те, щоб була співпраця між США і ССРСР, мусимо орієнтуватись на сили, які є в Україні, незалежно від влади, що ті сили очолює. Зміни там ідуть мирною дорогою. Ми завжди поборювали інтервенцію, а критикування — це інтервенція. "Громадський Голос" не є комуністичним органом, він не хвалить того режиму й ніколи його не хвалив. Свобода слова є справою підрадною, треба завдати собі труда й перше пізнати життя та обставини".

Другий провідник О. У. М. Січинський дав свої вяснення ще виразніше. Він заявив, що "трудно сказати, що там є, але добре, що була диктатура, інакше б упали. Ми замала група, щоб їх критикувати. Критика не допоможе, а послабить те добре, що там діється. Цілий народ повстав і з'єднав землі. Шкода невелика, а зиск мільйоновий. Критика — це інтервенція, а там нема виглядів на скинення влади".

Як же поставились інші делегати О. У. до тієї заяви? Більшість обороняла дотеперішній напрям, а дехто радив зачекати з конкретною ухвалою. Між ними був також Олекса Крайківський, що перед з'їздом обстоював акцію за зміною напрямку газети. Мовляв, мусимо докладніше дослідити, що сталося в Україні, а то-

ді зробити відповідні висновки. До тої думки прихилився й Дм. Братусь, але він пропонував відкрити вільну дискусійну сторінку для читачів "Громадського Голосу" для обговорення всіх суперечливих питань.

Таким чином Вол. Гавриляк лишився єдиним, що твердо обороняв дотеперішні позиції О. У. і намагався завернути організацію на шлях ідеї про самостійність, соборність і народоправство України. Однак, він програв на з'їзді, бо проти його аргументів виступали члени з більшим громадським престижем, із маркою довголітніх провідників, зі славою героїв...

Все ж таки делегати О. У. пропонували залишити осідок організації в Рочестері, з умовою, що В. Гавриляк перебере функції головного секретаря О. У. Щойно після його категоричної заяви, що він не відмовиться від своїх самостійницьких поглядів і, як секретар, міг би писати до відділів тільки в тому дусі, як говорив на з'їзді, всупереч думкам провідників М. Січинського й В. Левицького, вирішили залишити осідок О. У. в Нью Йорку з таким складом Виконавчого комітету: М. Січинський — голова, Дмитро Братусь — заступник, Гр. Тернопільський — секретар, Тома Хруставка — фінансовий секретар, О. Крайківський — касир. Члени комітету: — Вол. Левицький і Іван Мартинець.

На загальних зборах 5-го відділу в Рочестері, після заслухання звіту та оцінки з'їзду делегата В. Гавриляка із заявою, що він готовий виступити з членів організації, збори не лише заперечили резолюції з'їзду, а постановили активно боротись проти них, щоб відкрити очі решті збаламучених членів. Збори доручили В. Гаврилякові опрацювати вяснюючу відозву, а управа відділу вишле її у формі відкритого листа до членства інших відділів.

Таку відозву було вислано, але через недостатню реакцію на неї збоку відділів О. У., в лютому 1948 р. голова 5-го відділу В. Іванців, Вол. Гавриляк, Петро Ковтун, Микола Кубарич, Вол. Гурянський та Семен Кучмій подали заяви про свій вихід з організації Оборони України, а в квітні того ж року випустили летючку з вясненням причин свого виходу. Летючку вмістила на своїх сторінках "Народна Воля" і "Українська Громадська Пора". В додаток, "Народна Воля", за дозволом підписаних, видрукувала ту летючку окремою брошурою, яку опісля було розповсюджувано між членами О. У.

Трохи пізніше, в вересні 1949 р. В. Гавриляк написав довшу статтю під заголовком "Оборонці і Оборонці", вміщену в "Народній Волі". Підписану лише іменем "Володимир". В ній

він піддав гострій критиці нову тактику "Громадського Голосу" й закликав поставити громадську справу понад особисті думки й сентименти. На цей допис відізався "Громадський Голос" нападом на редакторів "Народної Воли", відмовляючись дискутувати справу.

Дмитро Братусь і проріджена жменька його прихильників не хотіли зривати з О. У. і більше з сентименту, як з переконання задержались далі у відділі. В квітні 1948 р. вони ще відзначили роковини атентату М. Січинського, та це вже не було підтримано всім середовищем О. У.

5-ий відділ О. У. дав ще про себе знати в 1958 році. Тодішня управа в складі М. Стрілець — голова, Дм. Братусь — секретар, В. Гнатків — касир, Адам Лялька та Яким Пригода — члени, влаштувала 50-ліття атентату Січинського з доповіддю д-ра Гр. Дмитрова. Але ця імпреза публіки на привабила. Малий успіх давали й збірки на "Громадський Голос".

Останній акт діяльності 5-го відділу розі-

грався на загальних зборах Т-ва "Український Народний Дім", при обговоренні ювілейного дарунку для М. Січинського. Про це ми згадуємо в розділі про УНДім.

Колись заслужена організація поволі завмерла, в наслідок зросту пасивного спротиву новій політиці. Тут треба підкреслити, що О. У. ніколи не накидала своїх поглядів ні Т-ву УНДім, ні громаді. Вона шукала співпраці з іншими організаціями та Братствами, і та співпраця мала позитивні наслідки. О. У. було довгий час заборолом проти розкладових комуністичних впливів у громаді, а пізніше проти крайньо-правих політичних угруповань серед українського суспільства. Вона була підпорою української демократії, відкидала диктатури, насильство й терор, звідки б вони не походили. Доводиться тільки висловити жаль, що головні провідники О. У. допровадили організацію до розколу й повільного зникнення, а самі опинилися в таборі прихильників тих, яких так різко довгий час поборювали.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

З ВІДДІЛУ 5 О. У.

Рочестер, Н. Й.

Через працю при будові Народного Дому в роках 1936-1937 наш відділ мусів припинити свою активність. Та скоро укінчено будову Народного Дому і впорядковано його, ми приступили до віднови 5-го відділу О. У. з весною цього року.

Зразу трудно було повести роботу на ширші розміри, бо всі активніші члени мусять віддавати свій вільний час для праці в Народнім Домі. Однак робота у відділі не занедбується. Збори відбуваються кожного місяця. Зібрано на фонд "Молода Україна" приблизно 70 доларів. Влаштовано товариську забаву в літі, відіграно робітничу драму "Кроваві перли".

За ініціативою відділу влаштовано загальне протестаційне віче проти Польщі і Мадярщини і три лекції, котрі виголосив проф. Н. Григорієв.

Відділ виконав наложений зїздом О. У. обов'язок у справі пресового фонду і придбав нових членів до відділу. Число членів відділу зросло з дев'ятнадцять до тридцять три. З того платять вкладки двадцять вісім членів, а п'ятеро, що без праці, тимчасово звільнені від вкладок.

Сподіваємось, що при піддержці наших симпатиків і громадян відділ поширить свою громадську працю і надаватиме напрям в житті громади на будуче.

Д. Братусь

Грудень, 1938 р.

"Організаційні Вісті Оборони України"

ROCHESTER ACTIVITIES

By John C. Moran

AT UKRAINIAN CIVIC CENTER...

Over a thousand people gathered at Sea Breeze Park picnic grounds on June 26, to attend the annual U.C.C. picnic. Although the day was cloudy it was surprising to see the spirit and enthusiasm shown not only by the committee members (Chips! Chips!) but also by many of the people who attended the picnic and had a grand time. Another picnic with many surprises will be held on Sunday, July 31, at Sea Breeze Park.

**

On July 3 "Zizdu Oborone Ukraine" a large group of delegates from the many Ukrainian colonies gathered in convention at Ukrainian Civic Center in Rochester, for the purpose of the "Freedom and Independence of Ukraine." In the evening a banquet was held in honor of all the delegates.

Mr. Bratush, was chairman. After the dinner, a varied and entertaining program was presented by the Choral Society, under the direction of Miss Doroffy. Folk dances in national costumes were also on the program. Miss June Gurjansky gave a solo dance. Miss Yurkiw sang a selection of solos in Ukrainian, French, and in English. Miss Yurkiw sang very beautifully. She is a student at the Eastman School of Music.

Mr. Chyz, editor, and Mr. Korpan, both delegates from Scranton, Pa. gave very interesting talks -- urging that all Ukrainians should unite and fight for a "Ukrainian July 4th" Ukrainian Independence.

Невидиме Око — серпень 1938

ОЧЕВИДЕЦЬ ПРО ЖИТТЯ В РІДНІМ КРАЮ (Рочестер, Н. Й.)

Заходом 5-го відділу О. У. відбулося в нас загальне віче 1-го жовтня. Головним промовцем на вічу був тов. Володимир Гавриляк, член У. С. Р. П. і організатор організації поступової молоді в краю "Каменярі", що прибув сюди з рідного краю перед самим розпадом Польщі.

Помимо гарної погоди, котру кожний хоче ще використати, поки не повіє холодом і не посипле снігом, на віче прийшло досить людей. Прийшли послухати видця подій в нашій рідній країні та довідатись від нього про життя нашого народу під польською займанщиною.

На вступі своєї промови тов. Гавриляк передав привіт до братів в Америці від У.С.Р.П., від жіночої поступової організації "Жіноча Громада" і від організації поступової молоді "Каменярі". Приявні на залі прийняли ці привіти щирими оплесками.

Після того майже в три-годиннім рефераті шановний промовець представив розвиток життя нашого народу за часів бувшої Польщі на полі економічним, освітнім, культурним і політичним. Промовець статистичними цифрами виказував, як наш нарід вперто боровся за своє існування на окупованих Польщею землях.

Дальше він представив, як бувша Польща нищила всякий прояв українського життя репресіями, побоями, плянованою пацифікацією, колонізацією нашої землі, відмовою всякого заробітку нашим людям та іншими способами. Не зважаючи на той організований терор з польської сторони, наш нарід ставив опір і не зневірювався. Навпаки твердо вірив, що прийде час нашої перемоги.

На закінчення промовець сказав, що тільки тоді наш нарід заживе свободним життям, коли збудує свою власну хату, в котрій буде сам господарем. Досі український нарід орав чужий лан, тепер він мусить стати плугатором своєї власної ниви — своєї незалежної, соборної, вільної української держави. Слухачі нагородили промовця рясними оплесками.

В дискусії було багато питань, на котрі промовець вдовольно відповідав.

Тому, що в першій рефераті тов. Гавриляка ще все життя нашого народу під бувшою поль-

ською займанщиною не обговорено, відбудеться продовження в неділю, дня 29-го жовтня, в третій годині пополудні, в Народнім Домі, при 831 Джозеф Евню. Тов. В. Гавриляк розповість ще більше про життя нашого народу під бувшою польською окупацією. Всіх, кого цікавить доля і недоля нашого народу, просимо громадською займанщиною не обговорено, відбудеться

Секретар 5-го відділу О. У.

"Народна Воля", 24 жовтня, 1939

ЗВІТ З ВІЧА (Бофало, Н. Й.)

Заходом 11-го відділу Оборони України відбулось в неділю, 3-го грудня, віче, на котрому головний реферат виголосив т. В. Гавриляк.

Товариш С. Децик, отвіраючи віче, пояснив коротко його ціль й представив зібраним обидвох бесідників: т. Дмитра Братуся з Рочестер і т. В. Гавриляка, організатора Каменярів з Рогатинщини, котрий напередодні цієї війни прибув до Америки.

Тов. Братусь з Рочестер висказав радість, що люди інтересуються українськими справами і скликають інформаційні віча. Вони потрібні особливо в теперішню пору, коли на наших землях війна. Нам треба всім єднатись, щоб мати силу і бути приготованими на той час, коли будуть вирішувати мир. Треба уважати, щоб не сталось так, як по світовій війні. Назіздились делегати до Франції, та замість робити добру роботу в користь українського народу, часто ще й пошкодили. Треба робити віча, обговорювати громадські справи та інформувати американський загаль, щоб за нас не говорили поляки чи москалі. Як в нас буде відповідний фонд і добрі люде, то ми сами за себе роботу зробимо.

Другий бесідник, т. В. Гавриляк, представив положення українців в Польщі перед війною. Помимо переслідування і арештувань українці не падали на дусі і завзято організувались. Бібліотеки, читальні, кооперативи, а навіть банки-рафайзенки були масово розповсюджені по наших селах. Деякі читальні мали по кілька тисяч книжок; люди їх масово позичали і пильно читали. Помимо цього, що в школах було заборонено вчити по українськи, то молодь сама вчилась дома і в багатьох околицях не було вже неграмотних. Українцям не дозволяли купувати землю, а як українець продавав землю, то міг її купити тільки поляк. Забороняли скликувати наради чи давати представлення без дозволу старости. Цілі книжочки з представлень треба було переписувати по польськи, щоб дістати від староства дозвіл. Однак часто й це не помагало.

Дальше т. Гавриляк представив стан української преси і видавництв, які підпадали часто конфіскації. Український нарід не піддавався і вів завзяту боротьбу за свої права. При цьому все-знав, що мусить боротись своїми власними силами. Пригадав також т. Гавриляк польську пацифікацію. Поляки били й мордували людей, розбивали кооперативи, грабили, що тільки попало їм в руки. А зараз за Збручем совітська Україна ані словечком не відізвалась на польські свавільства. Обидва окупанти однакові. Один не хоче перешкоджати другому, і обидва винищують український нарід всякими способами. Коли Польща вже розпалась і польська армія розлетілась, тоді совітська Росія проголосила, що йде братів-українців захищати. Зробила вона це не з прихильности до українців, а в імперіялістичних цілях, так як напала тепер на Фінляндію. Польський чи російський окупанти для нашого народу однакові. І український нарід ніколи окупантам не піддається, а буде боротись за свою землю, волю, за самостійну соборну Україну. На цьому підплески бесідник закінчив свій реферат.

Публика живо заінтересувалась порушеними справами і велике число присутніх забирали голос в дискусії. Т. Гавриляк добре відповідав на ставлені питання. Між іншими один з присутніх завважив, що т. Гавриляк не повинен говорити про обидвох окупантів однаково, бо Совітський Союз визволив Західну Україну і дає селянам землю. Самостійна Україна, говорив питаючий, буде демократична, буде захищати приватну власність, від чого буде визиск.

Тов. Гавриляк відповів, що таким визволенням, як окупація Західної України, Росією нема що тішитись. Знаємо їх господарку через 20 літ на Великій Україні. Там селянам відібрали панську землю, яку вони взяли від поміщиків, та передали на власність державі. Селяне працюють на ній на податки а сами живуть в нужді.

З публики попросив голосу т. Даниляк, що мав листи від селян, які отримали задармо землю від совітської влади. Вони пишуть, що дістали задармо землю, але це тільки до оброблювання, а що земля зародить, то це забирає влада. Селянам не остається навіть на прожиток і ті, що на землі роблять, мусять часто годувати.

Після дискусії т. Децик закрив віче. Публика ще довго розмовляла на всякі теми. Таких народних віч нам треба більше.

На покриття коштів віча зложили по \$1.00: О. Слотюк, Й. Шпирак, В. Кордуба, Т. Жук, С. Децик, С. Калина; дрібними жертвами зібрано \$11.18. Розходи (летючки, оголошення, подо-

рож бесідника, дрібні) виносили також \$11.18. Зістало \$6.00.

Вічевик

"Народна Воля", субота, 30 грудня, 1939

СВЯТО ЗЛУКИ І КРУТІВ

(Рочестер, Н. Й.)

Заходом 5-го відділу О. У. відбувся 3-го лютого в нашій громаді концерт на спомин злуки українських земель і битви під Крутами.

В програму свята входив виступ хору Українського Народного Дому під проводом Софії Дорофей. Хор відспівав дуже добре шість пісень. Публика приняла їх дуже прихильно.

Громадянка Анна Парута відспівала дві сольові точки. Щодо них то правда не хвальба: п. Анна Парута своїм приємним голосом примушує публику до пильної уваги і захоплення красою нашої пісні.

Дальше з деклямаціями виступали тут рожені наші діти. Приємно було слухати молоді, котра далеко від України, не бачила її і мало що знає її, а вихолить в наші традиційні дні і звеличує рідною мовою історичні наші події. Деклямували: М. Гурянська, М. Луців, А. Поливка, Н. Гаврилів, Ів. Іванців, М. Кубарич. Цей останній виголосив вірш, присвячений героям під Крутами. За підготовку деклямацій належить подяка тов. Вол. Гаврилякови.

Вступне слово виголосив голова відділу Оборони України, В. Іванців. Промова була річева і продумана. Видно було, що промовець підготувався як слід до свого виступу. Так повинні робити всі, хто береться говорити перед публикою.

Святочний реферат виголосив т. Володимир Гавриляк. Він перейшов коротко історію нашого народу в час боротьби за визволення та обговорив значіння свята, Крутів і завершення злуки всіх наших земель в суверенну Народну Республіку. Реферат публика приняла оплесками.

На закінчення свята хор з усією публикою відспівав "Ще не вмерла Україна". Так виглядало це свято та кількома словами допису годі передати вражіння, яке зробили добрі промови на присутніх на святі.

Ще кілька слів про хор Народного Дому. У ньому співаками є самі молоді люди, що тут росли і тут виховані, за виїмком двох старших мужчин. Найкращою підтримкою буде, щоб батьки післали своїх дітей до хору і приходили на його підприємства. Девятого березня (марта) хор приготує концерт в честь Тараса Шевченка. Хай наші громадяни мають це на увазі і масово прибудуть на згадане свято.

Це є нашим народнім обов'язком вшанувати роковини Шевченка, а окрім того додамо заохоти нашому молодому поколінню до дальшої праці.

Д. Братусь

"Народна Воля", субота, 2 березня, 1940

ІНФОРМАЦІЙНЕ ВІЧЕ

Заходом 5-го відділу Оборони України відбулося 15-го грудня минулого року віче в Українським Народнім Домі при 831 Джозеф Евно. Віче отворив і перепроводжував голова відділу, т. В. Іванців. У вступній промові він вказав, як вороги нашого визволення, Москва і Варшава, тримали наш нарід у неволі, та боялися й далі бояться, щоб він не зажив як хазяїн у своїй хаті. Та прийде час нашого освободження. Вже тепер упадок одного нашого ворога був неначе пімстою нашої кривди.

Відтак предсідник покликав секретаря відділу, т. Братуся, котрий кількома словами пояснив, хто скликав це віче, вказав завдання нашої організації Оборони України та зазначив, що вона бажає всім народам самоправління, а тим самим і нашому.

Відтак предсідник представив громадянам головного промовця, професора Н. Григориїва.

Професор Н. Григориїв говорив на тему теперішньої війни. Він пояснив початки війни і статистичними датами вказував на втрати воюючих сторін. Ці втрати і виснаження вказують на майбутню перемогу демократії.

З тої статистики виходить, що демократичні держави мають більші засоби і краще та довше витримують теперішню війну.

Далі професор Григориїв пригадав, що він вже давно говорив про можливу спілку московського й берлінського диктаторів. Так і сталося. Німеччина і Росія хочуть поділитись східною Європою і панувати над нею так, як панували ціле століття перед світовою війною.

Нашим завданням мусить бути інформація американського громадянства та уряду про цілі і бажання українського народу. Ми мусимо це робити, тому що сам український нарід не може за себе говорити. Він заглушений диктаторами. Тому ми мусимо дбати, щоб у рішучий час заінтересовані люди й держави були належно обзнайомлені з домаганнями українського народу.

По рефераті відбулась збірка на покриття коштів віча. По збірці були запити до професора Григориїва. По запитах віче закінчено. Громадяни були дуже вдоволені викладом професора Григориїва. Сам референт і товариші з О. У. ще довго розмовляли і аж пізно в ночі

попрашали проф. Григориїва та розійшлися домів. В місцевій газеті "Демократ енд Краникл" на другий день появилася довга стаття про віче і про професора Григориїва.

Д. Братусь, секретар віча

Організаційні Вісті О.У., 1941 р.

APPEAL ISSUED BY UKRAINIANS ON PLEBISCITE

Aid of the United States and Canadian governments in determining the future status of Ukrainian territories claimed both by Poland and the Soviet Union was asked here yesterday.

The appeal was incorporated in a resolution adopted by the executive committee of the Ukrainian Defence Association at a special meeting at the Ukrainian Civic Center.

Branches in Canada

The association, founded in 1923, has branches in the Eastern States and Toronto, and represents most Ukrainian emigrants in the two countries, according to Miroslav Sichinsky, Rochester, chairman of the executive committee, which numbers three other Rochesterians among its seven members.

According to Sichinsky, the meeting was called after news dispatches reported the British government had sent a representative to Moscow to seek Russian's agreement to a plebiscite to settle the dispute following the defeat of Germany and the end of the war.

The resolution made here called for such a plebiscite "under neutral supervision and under the guard of international police."

Long Dispute Subject

The territory concerned long was the subject of a Polish-Ukrainian border dispute which was to have been settled by a plebiscite arranged after World War I, according to the resolution. The plebiscite "was not carried out" and the territory was annexed to Poland in 1920, the resolution added.

After Soviet armies had occupied the territory in 1939 following the collapse of Poland, Sichinsky said, a plebiscite was held which resulted in the annexation of the territory by Russia.

The resolution asked "our adopted countries to show understanding for the desire of the Ukrainian people to acquire the same measure of sovereignty in their native land as will be enjoyed by other free peoples after the defeat of the armed forces of Germany and her allies."

Democrat & Chronicle, Feb. 28, 1943

З ЖИТТЯ РОЧЕСТЕРСЬКОЇ ГРОМАДИ

Заходом 5-го відділу О. У. в Рочестері 11-го квітня ц. р. вшановано Мирослава Січинського з приводу 35-ліття його громадської праці. Була концертна програма і промови. Виступали з солоспівами Анна Парута і Іван Колодзінський. Українські танки виконали М. Гурияньська, К. Гаврилів, Ольга Поливка і Анна Кучмій. Акомпаніювала на піані Софія Дорофей.

Тов. Василь Іванців, відкрив свято вступною промовою і проводив програмою. Святочну промову сказав т. Володимир Гавриляк. Далі складали привіти ювілятові представники місцевих організацій. Від Народного Дому і Т-ва Вільних Козаків говорив Петро Ковтун, від Жіночого Т-ва імені Лесі Українки склала привіт гр-ка Анна Бойко, від Т-ва імені М. Драгоманова — Петро Петрів, від комітету влаштування свята — Володимир Гурияньський, від парохіяльної галі — В. Попович, від Молодечого Товариства жінок передано привіт на руки президента свята.

Ювілятові вручено від місцевого громадянства й організацій дарунків, а його дружині китицю квітів. М. Січинський, дякуючи громадянству і комітету за вшанування, сказав промову, в якій торкнувся памятих часів праці і боротьби на рідній землі. Присутні нагородили його щирими оплесками.

Комітет свята вважав, що це свято повинно бути несподіванкою для ювілята, тому старався тримати підготовку в стислій тайні. Все ж таки, хоч свято не було проголошене, зявилося звідкись поважне число громадян. Багато жалілись пізніше, чому комітет не запросив всі рочестерські організації і не повідомив усіх громадян, що раді були б взяти участь у святі. Тому на цьому місці просимо вибачення комітету, а в будуччині цю справу поправимо.

На закінчення дякуємо організаціям і громадянам за участь у святі. Дякуємо теж нашим солістам і танцюристам за звеличання ювілею своїми продукціями. Не може теж поминути тих членів комітету, що поклали чимало свого труду і тихо та без розголосу вміли зібрати таке поважне число людей. Були ними Володимир Гурияньський, Петро Ковтун і Микола Магомет. Щира їм подяка за їх труд.

Український Народний Дім у Рочестері закінчив 18-го квітня серію лекцій, що відбулися в залі Народного Дому. Через шість місяців зимової пори, в кожен третій неділю в місяці, Народний Дім провадив "опен форум", на котрим говорили свої й американські лектори.

Третю лекцію з ряду мав т. М. Січинський, а останню професор історії в рочестерському університеті, др. Декстер Перкінс. На лекції приходило поважне число слухачів. На останню лекцію прийшло чи не найбільше слухачів. Вступ на лекції був безплатний.

Народному Домови треба дати признання за добру працю на освітньому полі. Треба побажати, щоб і на біжучий сезон Народний Дім не призабув цієї справи. Наше громадянство повинно з таких лекцій як найбільше користати, тим більше, що кошти їх покриває сам Народний Дім.

Пригадуємо, що в Народнім Домі знаходиться бібліотека і часописи, з чого громадянство може теж користати.

Відомий широко також поза нашою громадою Володимир Гавриляк, бувший організатор "Каменярів" у краю, а від часу приїзду до Рочестеру діяльний член місцевих товариств, Т-ва Вільних Козаків і Т-ва М. Драгоманова, також діяльний член відділу 5 О. У. і рекордовий секретар ексективного комітету О. У., — був покликаний минулого місяця на службу Дядька Сема, в американській армії. З тої нагоди члени відділу О. У. зійшлися 2-го травня на товариські збори та присвятили вечір на прощання та щирі побажання для цього заслуженого громадського робітника і нового жовніра.

Ширше прощання т. В. Гавриляка відбулось 4-го травня. Зібралися члени організацій, в яких він працював. Товариський вечір пройшов на розмові і щирих побажаннях, щоб т. В. Гавриляк, виконавши обов'язок супроти батьківщини, вернувся щасливо у свою громаду і станув як найскорше до дальшої праці. Не обійшлося без того, щоб і т. Гавриляк не мусів говорити, хоч який він скромний і хоч свою працю він вважає сповненням громадського обов'язку, що спочиває на кожному громадянині, тільки що не кожний його виконує. На 6-го травня товариші і знайомі попрощали ще раз т. В. Гавриляка на стації.

17-го квітня заходом відділу О. У. відіграно в Рочестері під управою В. Гавриляка представлення "Дві жертви за вірну любов". В представленні брали участь: В. Іванців, Розалія Ніколяс (Замошак), М. Ковальчук, В. Гавриляк, М. Кубарич, М. Стрілець і Ст. Сидор. Поміж всяких труднощів воєнного часу, аматори відіграли свої ролі добре. Громадянство вдячне їм за їх труд і бажає як найчастіше бачити їх на сцені.

Рочестер, Н. Й.

Д. Братусь

"Громадський Голос", 1944

POLISH-SOVIET PROBLEM

Editor, The Times-Union:

Speaking of the Polish-Soviet territorial problem at a mass meeting called recently in Rochester, Professor Lednicki of Harvard is quoted as saying, that "there is no right given to a large nation, because it is large, to demand sacrifices of a small nation because it is small."

The speaker thus gave expression to a basic truth, which has been often disregarded by great and sometimes by smaller nations.

Undoubtedly, after the downfall of Hitler, the Soviet government should not take advantage of its relative strength to impose its system on the Polish people. And the Polish government should not have used its army to take away from the federal republic of Czechoslovakia certain valuable districts at the time when that country couldn't defend herself because it was attacked by Nazi Germany. Many Poles believed that those districts should have belonged to Poland on account of their Polish population. But it is also on ethnic grounds that now the Soviet government announces its belief that certain extensive and fertile oil and timber producing territory, known sometimes as Eastern Poland and sometimes as Western Ukraine, should become a part a Soviet Ukraine; Soviet Ukraine being the second largest constituent state in the Soviet Union.

The Soviet press maintains that Western Ukraine ought not have been annexed by force of arms to the Polish Republic at the end of the last great war against the stubborn resistance of the majority of its inhabitants, who have always been Ukrainian by national sentiment, language, and tradition. The geographical factor plays a role because the acquisition of Western Ukraine would give the Soviet Union a natural boundary along the slopes of the Carpathian Mountains.

In 1919 the American government took a position that the larger portion of what is known in Poland as Eastern Poland should be united with the adjacent main body of Ukraine, if there is a stable government there. If not, then the territory should be left under Polish jurisdiction with complete autonomy, until the establishment of a government in Kiev, when the population of Western Ukraine, or, as Poles say, Eastern Poland, should be given an opportunity to decide their future allegiance by ballot. The British also frowned upon forcible inclusion of Ukrainian territory in the Polish Republic.

We wonder whether plebiscites under neutral supervision, with guarantees of free speech, could not be tried on a large scale a year or two

after this war, as one of the measures to make peace more stable.

UKRAINIAN DEFENSE ASSOCIATION

(Signed)

Miroslav Sichinsky
Nicholas Mahomet
James D. Bratush
Michael N. Strilec
Walter Gurjansky

The Times Union, 1945.

ДО ВІДДІЛІВ "ОБОРОНИ УКРАЇНИ" В АМЕРИЦІ

Рочестер, Н. Й., листопад 1947

П'ятий відділ "Оборони України" в Рочестер звертається отсим до всіх відділів О. У. в справі напрямку "Громадського Голосу".

Вислухавши звіту делегата на Зїзд "Оборони України", який відбувся в Пасейку в днях 30-го і 31-го травня ц. р., 5-ий відділ О. У. не одобрив ухваленого Зїздом напрямку "Громадського Голосу" і рішив про це повідомити всі інші відділи О. У.

Як всім нам відомо наш часопис zaloжено тут на землі Вашингтона 1941 р., під такою назвою і вінеткою, бо він мав продовжувати традицію та основні думки Львівського "Громадського Голосу", який десятки років в ріднім краю боронив права всього українського працюючого народу і весь час непохитно боровся проти всякої диктатури.

Ми уважаємо, що нам треба відкинути всяке невиразне відношення до совітської влади на Україні. Наше відношення до радянського режиму повинно бути критичне, оперте на фактах. Воно повинно бути принципове, але не переходити у вульгарну лайку реакційної преси. Що український народ живе, працює і творить в тяжких умовах совітської дійсности, Громадський Голос повинен підчеркувати, але треба відмежовувати український народ від страшного диктаторського режиму.

Нема аргументу, чому ми малиб мовчати про все те, що діється під совітським режимом. Критика існує в усіх демократичних країнах і вона причиняється до поправи відносин, а не до погіршення. Ми укр. емігранти живемо тут у вільній країні, у вільних умовах і як нам вільно критикувати відносини тутейші, то чомуб нам не можна було критикувати відносин в ріднім краю, де наш народ не має змоги заговорити сам про свої кривди.

Чому не порушувати на сторінках Громадського Голосу таких і подібних тем: Чи уряд в Україні є виявом волі народу? Чи укр. народ

має бодай примітивні права свободи внутрі або й на зовні? Чи мож навязати вільний контакт і зносини з людьми, що остали в рідному краю?

Промовчувати такі питання, які кожному з нас на думках і серці або неутрально дивитися на це, вважаємо не можна, а треба заняти ясне становище. Загальний інтерес вимагає від нас усіх свідомих, совісних і чесних товаришів, щоб основно і глибоко про ці справи призадумали та заняли позицію, яка булаб згідна з нашою соціалістичною програмою і з нашим статутом-програмою О.У.

Тому наш відділ одноголосно рішив домогтися зміни напрямку Громадського Голосу. Ми ширили його, збирали пресовий фонд і піддержували по змозі наших сил і робитимемо те саме, коли він займе правильне становище до того, що діється на Україні. В противнім разі ми відмовляємось його дальше піддержувати і рівночасно здержимось з плаченням членських вкладок до централі О.У.

Ухвалу З'їзду в тій справі вважаємо недоброю і неправильною, тому відкликаємось до загалу членів проти тої постанови. Чи наш часопис виявляє думки і опінію членів О.У., ви товариші відповіджте нам на те ухвалами зборів ваших відділів. Колиб ваше становище було згідне з нашим, то ми пропонувалиб перевести референдум над тою справою на підставі статута.

(Відозва)

5-ий відділ О. У.

ДО ЧЛЕНІВ І БУВШИХ ЧЛЕНІВ "ОБОРОНИ УКРАЇНИ" В АМЕРИЦІ Й КАНАДІ

Ми, нижче підписані, звертаємось отсим до Вас, Товариші, з виясненням, чому ми перестали бути членами О. У. й чому та яке становище ми зайняли супроти теперішнього проводу О. У. і напряду його політичної діяльності.

Звертаємось до вас тому, що нам доводилось нераз спільно працювати з вами для тої самої ідеї тай бути часто в контакті й добрих дружніх відносинах. Знаючи вас, як давніх добрих і щирих товаришів, бажаємо вірно вас поінформувати про наш виступ. Зробили ми це так пізно тому, що пробували вести боротьбу за правильне становище в ряках організації, в нашім відділі, на З'їзді О. У. і відозвами до відділів по З'їзді. Коли наші спроби через 2 роки не принесли бажаного вислід, ми рішили покинути організацію, яку на нашу думку завели провідники на манівці, і тепер вияснюємо Вам, товариші, ті причини, які нас спонукали до того виступу.

Оборона України знехтувала свій власний статут

Статут О. У. каже, що організація бажає "об'єднаної, самостійної і вільної України у власти і власности українського народу". Самостійну Україну розуміє так, "щоб нігде над укр. народом не було чужодержавної власти і начальства (політична самостійність)", а питання про політичні союзи та економічні договори так, що вони можуть "бути вирішені лиш свобідною волею народу в самостійній Україні. До того часу ніяке обмеження національної незалежности не може бути виправдане ні інтересами тих держав, що установили свою владу на Україні, ні, тим менше, інтересами самої України та її народу". Дальше сказано, що О. У. бажає, щоб "Україна була вільною країною, себто, щоб була воля слова, печати, навчань, зібрань і організації, щоб особистої свободи не можна було обмежувати без судового засуду, щоб всім були рівні права в громаді і державі і щоб Україною правив сам народ, значить, щоб люди, свобідно ним вибрані, виконували всю владу в громадах і державі і щоб вся земля України була у власности і користанню працюючих на ній селян". Прикінці сказано, що "всі цілі є однаково важні для всеї національної, економічної і соціальної будуччини України", і тому О.У. вважає "шкідливим поступатись з одної (цілі), хочби і задля моментальної користи, другій". Зокрема О. У. вважає шкідливим "фразу про українську державу без огляду на її границі, права, або державний та соціальний лад".

Задля тих цілей О. У. мала поширювати свої думки та давати почин і піддержку всякій організованій праці й боротьбі. В статуті сказано ясно і недвозначно, і в том напрямі та дусі давніше оборонці працювали.

Теперішній провід О. У. голосить і проповідує те, що цілком ясно суперечить програмі О. У. і що не відповідає дійсному стану на Україні. Кажуть провідники О. У. нам, що програма О. У. сповнилась у великій мірі, бо вже є соборна, суверенна й незалежна держава, що Україна може похвалитись такими здобутками, про які ми тільки мріяли тому 30 років, що вона має визнання і славу за границею і мир та справедливий суспільний лад внутрі краю, що комуністи є патріоти, що диктатура, хоч зла річ, але конечна, бо вона є в інтересі народу, а свобода це підрядна справа, що в Україні буйно розцвітає українська культура іт.п.

Люди доброї волі, незасліплені чужою пропагандою, перевірили наявні матеріали про відносини на Україні, дійшли до висновку, що провідники ОУ говорять і пишуть неправду. З того ясно видно, що вони нехтують статут ОУ,

який ми вгорі частинно навели і ширять тепер цілком протилежні думки.

Цілий зворот проводу О. У. в бік совітофільства є нічим неоправданий. Можна оправдати тільки того, хто помиляється, а про помилку можна говорити тільки у відношенні до тої особи, що чогось не знає без своєї вини. Зовсім інше діло з провідниками О. У. Оба вони знали і дуже добре знають, що діється з усіма народами під совітською диктатурою, а зокрема з нашим народом. Оба вони свого часу їздили до Совітів і після поїздки оба рішуче виступили проти більшовизму. Ще так недавно вони писали і проповідували нам, що Україна не є навіть республікою, а прямо колонією Москви, що правлять нею комуністи, між якими багато надісланих з Росії, що український народ переслідують, гноблять і визискують, що голодом вимордували мільйони людей ("Укр. Лайф"); що в школах викривлюють молоді душі, що письменники і поети заставлені вихвалювати до небес Сатліна та оплюгавлювати все, що українське. Що разом з тим населення бідуює, не має в що одягнутись та відробляє панщину по колхозах і фабриках ("Нар. Воля").

Вчора говорили так, а нині інакше. Це повинно всіх вас застановити призадуматись, чи і коли вони були щирі з нами. Могли б помилятися, але коли так, то повинні б були відкликати те, що говорили давніше, а цього вони не зробили. Уважати себе за правильних давніше і тепер — є яскравим крутіством.

Всяка диктатура є явищем хоробливим, що у своєму висліді приносить шкоду кожному народові і проти неї всі свідомі поступові люди мусять боротись. Нічого корінного в совітській диктатурі не змінилось дотепер. Практика більшовизму остала та сама, з тою самою системою терору і з тою самою партійною клікою при владі. Не можна погодитись з винищуванням, терором і безправним гнетом. Не можна погодитись зі злом тоталітаризму, терору, депортації населення на тяжкі роботи. На папері це називається держава робітників і селян, щоб баламутити несвідомих людей. В дійсності робітник і селянин в Совітах має менше права, ніж у найгіршій капіталістичній державі. Про право робітничої організації нема мови. Страйки строго заборонені, і найменший протест вважається актом державної зради. Якже чесний робітник може бути за такою диктатурою, яка несе загибель вільного робітника? Хіба ж можна повірити в ту пропаганду, що робітникові так гарно живеться, що він не має причини протестувати, коли влада не дозволяє нікому з селян і робітників виїхати

хочби на короткий час закордон, щоб могли потвердити чи заперечити ту пропаганду?

Як можна говорити, що свобода слова — це підрядна справа, як казав редактор на З'їзді О. У.? Нема такої справи, за яку полялося б стільки крові, як за свободу людської одиниці, свободу думки, сумління. В цілій історії людства це не підрядна, але істотна, найголовніша справа. Без свободи слова, думки, сумління нема ніякої свободи ні рівності.

В самій Україні наш народ має замкнені уста і не може сказати того, чого бажає, а навіть під загрозою терору мусить на зверх говорити і писати всупереч власним переконанням і проти власної волі. Говорити про кривди нашого народу можуть тільки українці у вільних країнах. Коли ж провідники О. У. проповідують прихильність до більшовицької диктатури, то вони роблять не помилку, а свідомо виступають проти інтересів власного народу і всупереч статутів своїй власній організації.

Громадський Голос

Громадський Голос заложений 1941 р., трудом і жертвами всіх оборонців. Він мав продовжувати традицію та основні думки Львівського "Громадського Голосу". Задля того прийнято його назву і вінетку. Редакційна стаття першого числа вияснює докладніше, чому відновлено "той Громадський Голос, що майже пів століття лунав з стародавньої столиці Зах. України, ніс у народну масу безпощадну боротьбу проти темноти, реакції й насильства, голосив ідеали свободи, рівності і братерства. До самого вибуху війни "Громадський Голос" стояв непохитно, як дороговказ демократичної думки укр. народу, непримиримий ворог усіх диктатур нацистичної, фашистської чи більшовицької — навіть у найчорніші хвили, коли здавалось, що все довкола зрадило прапор демократії і шукає спасіння у тиранів. Нарешті його голос замовк. Чужа окупація вибила цей прапор з рук української демократії на рідній землі".

Віднову видання "Громадського Голосу" привітали щиро усі члени О. У., що було видно з листів до редакції, в яких члени висловлювали свою радість, що "старий друг" буде знову поборювати всяку тоталітарну пропаганду і буде ширити демократичні думки серед українців в Америці й Канаді.

Теперішній "Громадський Голос", який мав заступати "той прапор, що чужа окупація (совітська і гітлерівська) вибила з рук української демократії", обороняє совітську диктатуру і поборює ті ідеї, які Львівський "Громадський Голос" заступав понад пів століття! Яка іронія і яка корінна переміна думок! А однак рисунок,

що був власністю краєвої організації від десятків років, держать до нині на те, щоб лекше вдертися в довір'я читачів і їх обманути помалу. Коли могли змінити політичний напрям, то могли б видавати також свою газету зі своєю власною назвою і рисунком. Так ні, вони ними покриваються до нині!

Ще в живих остали ті, які редагували і писали у Львівському "Громадському Голосі" і всі вони на те обурюються і протестують. Тай всі ті, які були ширими прихильниками і читачами краєвого "Громадського Голосу", не можуть ані погодитись з напрямком ньюйоркського "Громадського Голосу", ані з тою тактикою, яку ведуть його редактори.

Якщо б ми прийняли безкритично все, що діється у нашому рідному краю, чого вчить нас теперішній "Громадський Голос", то ми тим прогрішилися б проти всіх тих невинних жертв, що вже впали і тих, що терплять дальше на наших очах.

Як можна замкнути очі на те, що цілий народ терпить, не маючи права навіть голосно пожалуватись? Як можна мовчати про те, що поступові люди з рідного краю, з якими нас в'язала спільна ідея і яких ми знали як ідейних і жертвенних народних працівників, були розстріляні або заслані на Сибір, а інші мусіли віткати перед жорстокою диктатурою на еміграції? Як можна погодитись з провідниками О. У., коли вони не бачать тої головної причини — себто страшної диктатури, — через яку вони, ці люди, не можуть вертати в рідний край, а кажуть, що здержує їх від повороту "хитра пропаганда, або привичка до вигідного

життя, або нехоть до православної віри, або партійна ненависть". Невже ж можна в те повірити? Віримо, що на Україні працює багато українських патріотів в тяжких відносинах, але вони напевне не так думають, як провідники О. У. Вони своєю співпрацею хоронять те від заглади, що дасться охоронити.

"Громадський Голос" і О. У. повинні б вернути на правильні позиції до 1941 р. Та на це вони мабуть не підуть, бо вже зайшли за далеко, і вернутись нікуди. Коли ж вони вже знайшли спільну мову з комуністичними лідерами, з ними сходяться, фотографуються в совітськiм консуляті та спільно святкують річницю УСРР, то всякі надії на їх поворот мабуть даремні.

Тому всім тим, хто не погоджується з безкритичним радянофільством, треба відсепаруватись від тої групи і створити нову організацію самостійно. Ми повинні бути вірними своїм ідеалам, за котрі ми боролися як в рідному краю так і тут в Америці чи Канаді, а то **за свободу людської одиниці, свободу думки, сумління і за волю нашого народу.**

Іванців Василь
Ковтун Петро
Гавриляк Володимир
Гуряньський Володимир
Кучмій Семен
Кубарич Микола

Рачестер, Н. Й., в квітні 1948

(З брошури "Як стоять справи в "Обороні України").

МІСЦЕВА УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА

(1940 — 1941 р.р.)

Внедовзі по вибухові 2-ої світової війни, 25-го листопада 1939 р. відбулась нарада українських громадських діячів в Америці, які заступали політичну платформу самостійности, соборности і народоправства в Україні. Це були ті діячі, що вірили тільки у власні сили українського народу й різко відмежовували себе від большевизму, нацизму й фашизму. Вони зробили заклик до громадянства — творити українські національні Ради, щоб з їх допомогою з'єднати в громадах усі демократичні сили для потреб тих громад і для плянів несення помочі українському народові в його боротьбі за власну державу. Вони рішучо поборювали тоталітарні ідеї комунізму, як також відмежовувались від ідей вождівства, себто, того політичного баламутства, посіяного чу-

жими агентами серед української еміграції, яке ширило думки орієнтації на сили нацизму й фашизму, що мали б принести визволення українському народові.

Українську Національну Раду творили такі громадські діячі поступово-демократичного напрямку: Мирослав Січинський, Вол. Левицький, Никифор Григорій, Василь Вовгань, Данило Лобай, Степан Децик, Олекса Крайківський, Євгенія Залевська, Степан Дроботій і інші. З рочестерських громадських діячів до УНРади входили Дмитро Братусь і Володимир Гавриляк.

У своїй відозві до українського громадянства вони писали, що "Український народ не примирився і не примириться ні з попереднім захопленням Великої України советським ім-

періалізмом, ні з теперішнім завоюванням Західної України тим самим імперіялізмом на спілку з німецькими загарбниками. Наш народ боровся і буде боротись далі за віднову своєї самостійної соборної і демократичної держави".

У тій відозві закликалось також творити місцеві Національні Ради, щоб таким чином з'єднати незалежні громадські сили для скликання Українського Народного Конгресу, що мав стати виразником думки українського громадянства в Америці.

Місцева УНРада в Рочестері

Місцеву УНРаду створено 22-го березня 1940 р. В початках робилися старання, щоб до неї приєднати всі українські організації Рочестеру, крім комуністичних. Було кілька спільних нарад із представниками всіх організацій, та бажаних наслідків вони не дали, і Українську Національну Раду зорганізовано, як центрально-об'єднання поступово-демократичних організацій Рочестеру, себто, товариств середовища УНДому. До складу УНР увійшли делегати таких тодішніх товариств і організацій, по три від кожної:

1. 5-ий Відділ "Оборони України".
2. Товариство "Вільних Козаків", 316 відділ УНС.
3. Товариство ім. М. Драгоманова, 244 відділ УРС.
4. Жіноче Товариство ім. Лесі Українки.
5. Хор Українського Народного Дому.
6. Організація молодих хлопців.
7. Організація молодих жінок і дівчат.

До Управи УНРади вибрані були: Петро Петрів — голова, Анна Бойко — заступник голови і Дмитро Братусь — секретар.

Вибраний голова П. Петрів уже на другому місяці урядування зрезигнував і обов'язки голови перейняла Анна Бойко, яка й урядувала на протязі всього часу існування УНРади.

В склад УНРади входили ще такі делегати: Петро Ковтун, Василь Іванців, Дмитро Скорохода, Вол. Гавриляк, Петро Петрів, Кость Кульчицький, Семен Тимчишин, Григорій Боднар, Мих. Лучишин, Лілієн Гаврилів, Катерина Фельків, Марія Стрілець, Анастасія Ковтун, Анна Бойко, Яніцька, Іван Лотоцький, В. Стахів і Віліям Гнатів.

За короткий час свого існування УНРада відбула 15 зборів, на яких обговорювано такі важливі питання:

1. Справа Українського Національного Конгресу.
2. Справа влаштування українських національних свят.
3. Освітня праця при УНДомі.

4. Концерт на честь Ол. Кошиця.

5. Поточні справи організаційного характеру.

Справу Українського Національного Конгресу обговорювано вже на перших зборах і вирішено обміркувати її з представниками всіх організацій у Рочестері з наміром створити один центральний громадський Комітет. Поставлено такі вимоги для створення центрального Комітету: щоб усякі зобов'язуючі рішення ухвалювалися за обопільною згодою обох середовищ, себто, організацій при УНДомі і організацій при церкві св. Йосафата. Щоб збори й імпрези відбувалися на переміну в домівках обох середовищ. Щоб Комітет займався виключно справою допомоги рідному краю.

До згоди не дійшло, бо друга група хотіла накинути свої погляди середовищу Т-ва УНДому, покликаючись на більшість свого середовища. Крім того, ця група була під впливом націоналістичного "Об'єднання", яке претендувало на ролі ініціатора скликання Українського Національного Конгресу і мало підтримку з боку провідників тої групи.

Після різних нарад і розмов, "Об'єднання" погодилося відступитись від скликання Конгресу й тоді чотирма братськими Союзами був створений Український Конгресовий Комітет, який скликав перший Конгрес Американських Українців у Вашингтоні, 24-го травня, 1940 р. Делегатів на Конгрес обидва середовища вибирали окремо.

Рочестерська УНРада вислала двох делегатів. Одного від старшого членства організацій при УНДомі, в особі Володимира Гавриляка, і від молоді Катерину Федьків, тепер Шонессі. Кошти подорожі покрито з прибутку Великоднього обіду.

Конгрес був величною маніфестацією порозуміння й української єдності в обороні прав України, і про те наші делегати звітували на вічі в УНДомі 31-го травня 1940 р.

В справі влаштування національних свят, проведено в життя УНРадою наступне: підготовлено Листопадове свято на 2-ге листопада 1940 р., на якому промовляла делегатка Жіночої Громади з Нью Йорку Євгенія Залевська. Виступав хор УНДому, під проводом Софії Дорофей, і солістки Анни Юрків та Марії Климців зі співами. Крім того, виступали скрипаль Мирослав Цицик і акордеоніст Андрій Плюта. Коротку промову в англійській мові виголосив І. Сверида.

1-го лютого 1941 р. відбуто святочні сходи на честь полеглих під Крутами, де промовляв Вол. Гавриляк. Підготовлено і відбуто свято Шевченка 9-го березня 1941 р., з виступом хору під проводом С. Дорофей, деклямаціями

і промовами: В. Гавриляка в українській мові і Катерини Федьків --- в англійській.

В справі культурно-освітній у той час теж доложено чимало старань. Урухомлено бібліотеку, закуплено нові книжки, передплачено всі тодішні українські часописи й журнали, організовано серію лекцій та відчитів. Все це здійснювано за порозумінням Товариств, а голов-но, з урядом УНДому, який фінансував усі потрібні витрати на культурну працю.

Вживалися наполегливі заходи, щоб збільшити ряди організацій молоді, а особливо, щоб збільшити й задержати при УНДомі хор. В тій справі делегати УНРади ходили на збори окремих Товариств, промовляли на них та закликали до підтримки.

Справа концерту на честь Олександра Кошиця була предметом нарад кількох зборів і тому про неї згадуємо окремо. Поставила це питання на зборах УНРади диригентка хору, Софія Дорофей. Вона шукала порад і помічі всіх організацій. Про пізнішу підготовку до концерту вона реферувала на зборах 5-го січня 1941 р. В протоколі записано: "Дата концерту призначена на 12-те квітня 1941 р. Пісні хор підготовляє й старається виконати їх якнайкраще. Запрошено також церковний хор, але до сьогодні він не дав відповіді.

В дискусії з приводу запланованого концерту, взяло участь чимало членів. Між іншим, Д. Братусь запропонував вислати запрошення на концерт усім рочестерським українським організаціям та визначнішим американським діячам, а для цього створити Комітет, який би займався організаційними справами.

До Комітету увійшли такі члени Т-ва: Дм. Братусь, Гр. Боднар, К. Федьків, А. Лучишин, Ст. Сидор. Концерт відбувся тоді, як було намічено, а про його перебіг згадуємо в іншому місці.

Серед справ, якими займалася УНРада, варто ще згадати запис на патефонну платівку пісень хору Кошиця. Порушив це питання на зборах УНРади запрошений гість, Лев Сорочинський, а потім її пропагувалося серед товариств і на приватних родинних святах. Почали також збірку грошей, але дальших відомостей у тій справі бракує й не можемо сказати, чим вона закінчилась.

УНРада проіснувала недовго, трохи більше, як один рік. Але в той час вона була координаційним центром Товариств при УНДомі і його репрезентантом перед іншими Товариствами. Життєздатна активність УНРади вирапдувала її організацію, ніхто не може сказати, що вона була зайвою для громади.

Припинення її діяльності пояснюється тим, що почалися роки найбільше жорстокої воєнної завірюхи, коли всілякі інші справи мусіли відійти на другий план. В додаток контакт із рідним краєм та європейською еміграцією цілком перервався. Наша молодь мусіла йти в ряди американської армії, або працювати на військових фабриках. Тимчасово завмер і Український Конгресовий Комітет. Громадська праця в той час була дуже утруднена.

Все ж таки рочестерська УНРада заслуговує на теплу згадку й добру оцінку її громадської активності.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

РОЧЕСТЕРСЬКА НАРАДА

Рочестерська нарада з 25-го листопада була впливом негайної konieczности, викликаной подіями на Західній Україні. Всі відчують потребу негайної ширшої акції на допомогу Рідному Краєви, передовсім річевої інформації світу про дійсні змагання українського народу. Почин до того мусів статися як найскорше.

Ініціативу до наради дав Виконавчий Комітет О. У. Однак сама нарада була організована на ґрунті особистого добору учасників, що мають слово й авторитет у незалежних громадських групах по важніших громадах. Зявилися запрошені представники з Нью Йорку і Бруклина, з Дітройту, Клівленду, Бостону, Бофало, Рочестеру, Скрентону і Торонто. Шикаго не було покликано з огляду на надто великі кошти дороги. Запрошені представники з

Ньюарку, Філадельфії і Питсбургу не мали змоги явитись.

В своєму складі нарада мала представників з вісім головних українських центрів Сполучених Держав і Канади. Були представники різних політичних груп. Були не тільки старші, але й представники молоді. Була представниця жіноцтва. Був представник політичної еміграції з Європи і недавно прибувший представник молоді з краю. Тим чином невелика числом нарада мала заступлені різні групи еміграції.

У дискусії, що тягнулась зранку до ночі, стверджено однудушну згоду щодо політичної оцінки подій на Західній Україні. Поділ західно-українських земель між Росією і Німеччиною є тільки новою формою тої самої окупації Західної України чужими силами. Змінитись

можуть засоби боротьби, але боротьба мусить іти далі. Нашим кличем лишається далі: Самостійність, Соморність і Демократія.

Широка дискусія розвелась у справі порозуміння між ріжними громадськими групами нашої еміграції. Були висвітлені дотеперішні безуспішні спроби порозуміння та стверджена потреба змагати далі до нього. Таксамо однодушно висловлено було konieczність різкого відмежування від тих елементів, що старались в останніх роках втягнути нашу еміграцію в політичну залежність від чужих диктатур.

Вислідом дискусій є ухвали наради дати почин до створення Української Національної Ради, до скликання Національного Конгресу та до створення Українського Національного Фонду. Уконституований Ініціативний Комітет має доручення негайно перевести ухвали в діло.

Для тої ціли виділено з Ініціативного Комітету екекутиву в такому складі: Степан Децик (Бофало), голова; Василь Дроботій (Нью Йорк), заступник голови; Євгенія Залевська (Нью Йорк), Дмитро Братусь (Рочестер), Василь Довгань (Дітройт) і Данило Лобай (Торонто), члени екекутиви. Секретаріат: Н. Григоріів, В. Левицький і М. Січинський.

Організаційні Вісті Оборони України, 1939

UKRAINIANS FORM COUNCIL TO BACK LIBERTY, LEAGUE

Ukrainians of Rochester, with groups from seven other key cities of the United States and Canada, last night prepared for initiation of a nationwide organization to support the ideal of Ukrainian independence and of the self-determination of all peoples organized into "an efficacious League of Nations."

The movement was outlined yesterday in a conference of leaders from New York, Buffalo, Toronto, Cleveland, Scranton, Pa., Detroit and Boston in a second-floor room at the Ukrainian Civic Center, Joseph Avenue.

The group proceeded with a twofold program: to make clear to Americans of Ukrainian extraction the determination of their homeland to seek civil liberties above the benefits of protection from a larger power; to inform all other Americans of conditions in what was termed "this large neglected bloc of Europe".

Great Campaign Planned

The organization, to be known as the Ukrainian National Council, will spread its message through local committees, mass meetings, lectures, regional rallies and eventually a national

convention. It will conduct publicity campaigns and fund drives to finance its work.

A three-member secretariat or inner council to direct the movement is composed of Miroslav Sichinsky of Scranton, president of the Ukrainian Workingmen's Association and former Rochesterian; Prof. Nikifor Hryhoryiv, refugee from Prague and a member of the first Ukrainian revolutionary government formed in Kiev in 1919, and Dr. Vladimir Levitsky, also of Scranton, editor of *The People's Will*.

"We believe that the fundamentals of a durable peace are not only economic and military as so many Americans seem to assume, but are also political and cultural," Sichinsky declared. "Not only is it necessary to allow equitable access to seaports to various nations for raw materials and credits, not only is it necessary to accomplish disarmament and liberation of international trade, but also must we work for civil liberties and protection of minorities throughout the world.

"What is more important," he added, "we must bring about the victory of the idea of self-determination of peoples and organization of all in a closely knit and efficacious League of Nations."

Russian Rule Feared

From Walter Hawrylak, a Ukrainian who came to Rochester from Poland only three months ago, the conference heard that the Ukrainians in what was the Polish Republic, although they were dissatisfied with Polish domination, fear the new Russian rule. Although Russia has split up large estates, her actions have not answered the query: "How long before forcible Communization of those lands?" said Hawrylak. The Ukrainians are asking, he added, whether they are to sacrifice civil liberties for gain in lands.

Sichinsky, outlining the facts to be carried to Americans in the Council's campaign, pointed out that the Ukraine is an area almost as large as France with a population approximately equal to that of Italy, is one of the largest wheat producers in the world, has anthracite deposits equal to if not surpassing those of Pennsylvania, iron ore deposits close to the surface, an important sugar industry and one of the largest power stations in the world.

•Leaders in the conference, which will wind up today, include James D. Bratush of Rochester; Wasil Lazechnko of Detroit, Daniel Lobay of Toronto, Stephen Decyk of Buffalo, Harry Gutenko of Toronto and Stephen W. Droboty of New York.

Democrat & Chronicle, Nov. 26, 1939

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

В Рочестері відбулись збори місцевої Української Національної Ради в приналежності представників оцих місцевих організацій: Жіноче Товариство імені Лесі Українки (Анастасія Ковтун, Софія Яніцька і Анна Бойко); Товариство імені Михайла Драгоманова, відділ 244 У. Р. Союзу (Гр. Боднар, С. Тимчишин, М. Луцишин); Товариство Вільних Козаків, відділ 316 У. Н. Союзу (П. Ковтун, В. Іванців, Д. Скорохода); Відділ О. У. (Волод. Гавриляк, П. Петрів і К. Кульчицький); Молодече Жіноче Товариство (К. Федьків, Ліліяна Гаврилів, М. Стрілець); Хор Народного Дому (Софія Дорофей, Ольга Братусь, Іван Петрів); Молодече Товариство Хлопців (Іван Лотоцький, В. Стахів, В. Гнатів); Ініціативний Комітет У. Н. Ради (Д. Братусь), і Молодечий Відділ 287 У. Р. Союзу.

Вибрано уряд Ради в такому складі: Голова, П. Петрів; заступник голови, Анна Бойко; секретар, Д. Братусь, касієр, К. Кульчицький.

Відпоручники до центральної Національної Ради будуть вибрані на чергових зборах Ради.

Д. Братусь

"Народна Воля, квітень, 1940

UKRAINIANS OPEN 2-NATION DRIVE FOR INDEPENDENCE

An international drive for Ukrainian independence was launched in Rochester today by 25 leaders of Ukrainian-Americans and Canadians of Ukrainian origin.

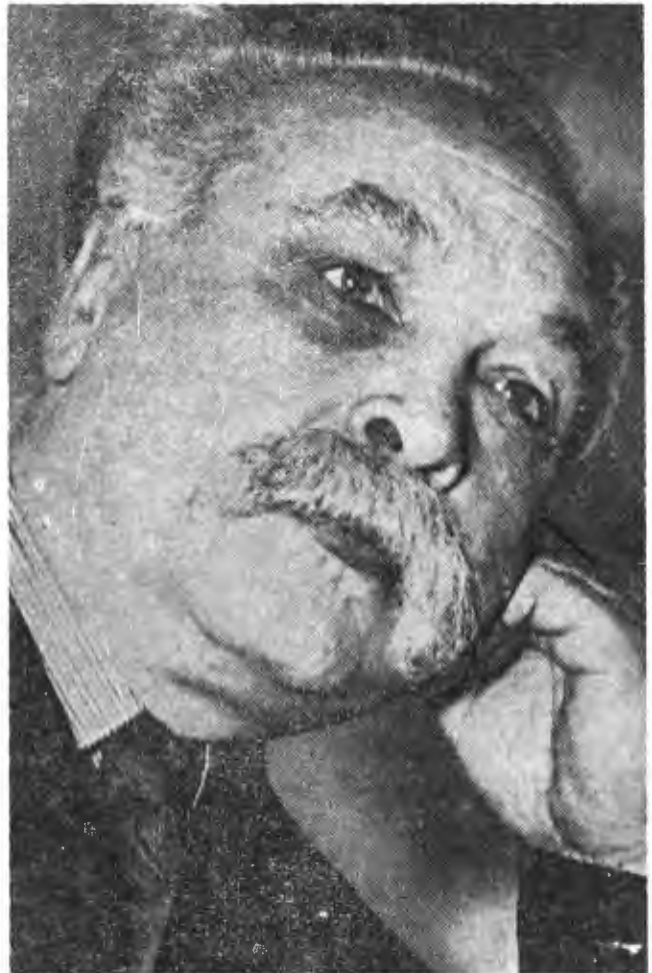
At Ukrainian Civic Center, meeting place of 3,000 Rochester Ukrainians, the representatives gathered from New York, Buffalo, Toronto, Cleveland, Scranton, Detroit and Boston.

They mapped mass meetings, lectures, regional rallies and fund-raising drives throughout the United States and Eastern Canada. Rochester was chosen for the opening of the campaign because it is the geographical center of Ukrainian settlements in this country and Canada.

Conference Leaders

Leading the conference were Miroslav Sichinsky, formerly of Rochester, now of Scranton, Pa., who is president of the Ukrainian Workingmen's Association, a large fraternal organization; James D. Bratush, Rochester, and Dr. Vladimir Levitsky of Scranton, editor of *The People's Will*. As the sessions got under way, the conference issued this statement:

"The majority of Americans and Canadians of Ukrainian descent have since the World War

Prof. Nikifor Hryhoryiv

Exiled from his native Czechoslovakia, Professor Hryhoryiv is here today to press the cause of Ukrainian independence—freedom sought for three centuries. Professor Hryhoryiv fled from Prague shortly before the Nazi horde entered.

believed that the peoples and the governments of these two countries should lend their support to liberty-loving peoples throughout the world so that the victory of aggressive dictatorships in Europe and Asia will not endanger the Western Hemisphere.

Peril to Peace

"At this time a final victory of either the Russian or the German systems in Europe, and particularly in the large, rich and strategic Ukraine, or the reannexation of Western Ukraine by a future Polish state, will make impossible the conclusion of a durable peace.

FREEDOM CAUSE SPURS 2 EXILES

A slight, wiry man whose burning love for his homeland led him to assassinate the despotic Polish governor general of Eastern Galicia, and a brawny giant with fierce mustachio and a shock of white hair who is a political refugee

THEY BRING BACK REPORT TO UKRAINIANS

Walter Haurylak

Catharine Fedkew

A report on the national Ukrainian conference in Washington last week was given by Miss Fedkew and Haurylak, delegates, at Ukrainian Civic Center mass meeting last night. The national conference went on record as seeking a free and united Ukraine at conclusion of hostilities in Europe, favored the President's defense program.

The Times-Union, June 1st, 1940

from Czechoslovakia met today in Rochester to press the cause of Ukrainian independence.

Their cause dearer to them than life itself, they have no regrets they say, for the deeds that made them hunted exiles from their native land.

One is Miroslav Sichinsky, formerly of Rochester, now of Scranton, Pa., president of the Ukrainian Workingmen's Association, a national organization. The other bears the baffling name of Prof. Nikifor Hryhoryiv, who fled from Prague shortly before the Nazis he had denounced swept over little Czechoslovakia. For fear of reprisals, he will not speak of his family in Prague, whom he may never see again.

(Rochester Democrat & Chronicle, Nov. 23, 1939).

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

24-го квітня відбулись у Рочестері чергові збори Місцевої Української Національної Ради.

Обговорено справу Конгресу Американських Українців і ухвалено оці резолюції:

Підписані організації, зібрані 24-го квітня 1940 р. на зборах в Рочестері в справі Конгресу Американських Українців, заявляють:

1. Витаємо порозуміння чотирьох за допомогових організацій у справі Конгресу і вважаємо це найдоцільнішою акцією в обороні прав українського народу.

2. Стоїмо за те, щоб провід на Конгресі був у руках чотирьох за допомогових організацій та щоб на будуче вся акція допомоги Україні була в руках згаданих чотирьох організацій.

3. Відкидаємо всякі орієнтації на чужі сили, а тим більше на ті держави, в котрих панує сваволя диктатур, якого покрою вони не були б, і стоїмо при тім, щоб всяку допомогову акцію для Рідного Краю вести на засадах Самостійности, Соборности і Народоправства (демократії).

Резолюції підписали оці організації: Товариство Вільних Козаків, відділ 316 У. Н. Союзу; Товариство імені Михайла Драгоманова, відділ 244 У. Р. Союзу; Жіноче Товариство ім. Лесі Українки; Відділ 5 Оборони України; Клуб молодих жінок і дівчат; Клуб молодих мужчин; Хор Українського Народного Дому.

Делегатами на Конгрес вибрано від старших організацій Володимира Гавриляка (заступник Гр. Боднар), від організації молоді Катерину Федьків (заступник Іван Лотоцький).

На оплачення коштів поїздки делегатів на Конгрес ухвалено влаштувати великодний обід в неділю, 5-го травня (мая), в Народнім Домі при Джозеф Евню, в годині 1:30 пополудні. Вступ 50 центів. Запрошуємо рочестерське громадянство прибути численно на цей обід і тим допомогти доброму громадському ділу.

Д. Братусь

Секретар У. Н. Ради

Народна Воля, субота, 4 травня, 1940

РЕКОРДОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

Рочестер, Н. Й.

На звичайних зборах місцевої Української Національної Ради в Рочестері обговорювано багато важних справ, як побільшення хору при Народнім Домі, освітну діяльність, обхід Листопадового Дня, що відбувся другого листопада, а також справу рекордування українських пісень, у виконанні хору під проводом О. Кошиця.

По довгій живій дискусії ухвалено, щоб наша місцева Національна Рада піддержала справу рекордування української пісні. На внесення гр. Боднара прийнято одноголосну ухвалу і вже ночато збірку на кошти видання рекордів.

На 25-літнім ювілею подружжя гром. Васи-

ля Ілюти збірка принесла \$15.00. Збірка продовжується. Віримо, що наше громадянство відгукнеться широко з жертвами на цю культурну акцію.

За місцеву Українську Національну Раду:

Д. Братусь, секр.

"Народна Воля", 16 листопада, 1940

ЛИСТОПАДОВЕ СВЯТО

Дня 2-го листопада відбулось заходом Української Національної Ради в Рочестері, в салі Українського Народного Дому, Листопадове Свято.

У програму того свята входили промови, хорові пісні, соля і деклямації. Проводив святом секретар У.Н.Р., тов. Дмитро Братусь. Вступне слово відчитала т-ка Бойко, голова У. Н. Р. В коротких словах вона привитала присутніх гостей, пояснила цілі і завдання Листопадового Свята та подала програму його.

Довшу святочну промову виголосила т-ка Е. Залевська з Нью Йорку. В своїй промові вияснила вона, якими шляхами йшла підготовка до національного зриву Першого Листопада, як і хто його переводив, та яке значіння полишив він на будуче для слідуєчих поколінь українського народу. Вкінці своєї промови вона висказала надію і віру в те, що прийде незабаром такий час, коли спадуть пута з українського народу і він буде знову зєднаний в одній соборній, самстійній і демократичній державі.

Опісля слідував виступ хору під диригентурою т-ки Софії Дорофєй. Хор відспівав ряд гарних і патріотичних пісень.

Деклямації виголосили: тов. Іван Сверида: "В листопадові роковини"; т-ка Гася Кучмій: "Велит" (Лесі Українки); тов. Василь Гнатів, в англійській мові: "Пролог" (І. Франка).

Кілька гарних соль на скрипці відіграв молодий скрипак т. Цицик, а молодий Андрій Плюта відіграв кілька соль на гармонії. Привіт і пояснення значіння свята в англійській мові виголосив тов. Іван Сверида.

Назагал свято викликало гарне вражіння, хоч було б побажаним, щоб в підготовку такого свята на будуче вкладати трохи більш солідної праці, а тоді воно виходило б з далеко більшою моральною користю. Слід би також побажати, щоб на того роду свята приходила більша кількість гостей, а це побажання слід в першу чергу звернути в сторону мужчин, які від якогось часу з невідомих причин дуже мало вчащають на всякі виступи в Українським Народнім Домі. Та віримо, що ще при добрій волі нас усіх вневдовзі поправиться на краще.

IT WAS THEIR INDEPENDENCE DAY

Youth ful Olga Polywka of 140 Lowell Street greets Mrs. Eugenie Zalevsky, right, of New York, who was the speaker at last evening's Ukrainian independence celebration.

Rochester Democrat and Chronicle

November 3, 1940

Того ж самого дня по святі відбулась нарада жінок, на якій присутна т-ка Е. Залевська говорила про те, як організувати жінок, як поширити жіночу сторінку в Народній Волі та про інші пекучі жіночі справи. По переведеній дискусії присутні жінки вирішили відбути незабаром наради членів Жіночої Громади імені Лесі Українки і на них вирішити всі ті важні справи.

А. Бойко

"Народна Воля", субота, 21 грудня, 1940

UKRAINIAN GROUP RECALLS NATION'S INDEPENDENCE ERA

Rochester's sons and daughters of the Ukraine and their American-born children last night celebrated Ukrainian Independence Day, undaunted by the recent turn of history which obliterated a short-lived era of the homeland.

Speechmaking and songs hit fabilant notes for the glory of the past and the hope of the future and mournful ones for the land that is now divided under the dictatorships of Joseph Stalin and Adolf Hitler. Youths in the brightly emroidered native costumes of the old country, who sang and played their musical instruments.

shared the stage in Ukrainian Civic Center with Mrs. Eugene Zalevsky of New York, an immigrant teacher who made the principal address.

The Ukraine will be united again under a democratic government, Mrs. Zalevsky predicted in an interview, speaking in a broken English which she has atought herself during her six years in America, The victory of Great Britain and her democratic allies over her totali-

tarian foes offers the greatest hope for the restoration of her native country," she said. Her address was delivered in Ukrainian.

The program, presided over by James Bratush, presented the costumed Ukrainian Civic Center Chorus, led by Sophie Doroffy, and Maurice Cysyk, violinist, and Andrew Pluta, accordionist. Greetings in English were extended by John Sweryda.

Rochester Democrat and Chronicle, Nov. 3, 1940.

ДОПОМОГОВИЙ КОМІТЕТ ПРИ УНДОМІ

(р. р. 1946-1950)

Коли закінчилася друга світова війна і наші молоді члени, здебільша сини старших членів повернулись додому, виникла думка створити Допомоговий Комітет з метою надання матеріальної підтримки українцям, що потерпіли в наслідок війни. Це питання було поставлено на зборах Т-ва УНДому 8-го червня 1946 р.

Наші члени знали, що війна принесла страшне знищення Україні і завдала великих страждань українському народові, особливо втікачам. Вже в першому році по війні наші люди одержували від своїх рідних і знайомих листи, в яких вони простягали руку за поміччю. Тому незалежно від заходів центральних українських установ на еміграції, наше Товариство також вирішило започаткувати допоміжну акцію. Це було зреалізовано 27-го вересня 1946 року. Крім УНДому, до Комітету увійшли представники всіх організацій, що містилися в нашому будинку, а саме: Т-во ім. Драгоманова, Т-во ім. Лесі Українки і 5 Відділ "Оборони України". В основу існування цього Комітету поставлено, щоб він був місцевим і незалежним, себто, без пов'язання з будьякою централею. Його завдання: допомогти безпосередньо українцями, що потерпіли від війни, як в Україні, так і поза нею.

Делегатами згаданих організацій, які брали активну участь у діяльності Комітету весь час, або на зміну, були такі особи: Д. Братусь, М. Стрілець, В. Гавриляк, Гр. Боднар, С. Тимчишин, Анастасія Ковтун, Катерина Гергеа, В. Гурянський, М. Магомет, О. Луців, Ст. Пригода, Василь Гнатків, Василь Іванців, Марія Кик.

В першій управі Комітету були: Д. Братусь — голова, В. Гавриляк — секретар і М. Стрілець — касир.

В 1948-му році головування перебрав М. Магомет, а секретар і касир лишилися ті самі. В тому ж році 5-ий Відділ "Оборони України" не виділив свого представника і далі участі в діяльності Комітету не брав.

Початкові грошові засоби дали всі чотири організації з власних фондів. Каса УНДому асигнувала 200 дол., а згодом других 200.

Дальші фонди збирали серед членів згаданих організацій підчас їхніх місячних сходин, деякі прибутки давали святочні імпрези. Так, старанням Комітету відбувся 16-го лютого 1947 р. громадський обід, на якому було зібрано поважну суму грошей, а саме 594 дол. 50 ц. Деякі прибутки для каси Комітету принесли також один виграш і дві гри в бінго.

Члени нашого Т-ва сподівалися, що після війни настануть у підсовітській Україні якісь зміни й можна буде мати з нею безпосередній контакт. Тому провели збірку на придбання медичних інструментів для Львівської лікарні і звернулися з пропозицією такої допомоги до тодішнього представника УРСР, Левка Медведя. Однак, на нашу пропозицію не надійшло жодної відповіді. Згодом закупили за 783 дол. 75 ц. дентистичні інструменти й за посередництвом Комітету при "Громадському Голосі" в Нью Йорку вислали в Україну. Це теж лишилося без відповіді, нас навіть формально не повідомили про одержання, вже не кажучи про якусь, бодай, чемностеву подяку.

Переконавшись, що безпосередній контакт з Україною виключений, Комітет вирішив заходи в цьому напрямку припинити.

Допомогу землякам поза межами України, згідно з ухвалою загальних зборів Т-ва, було обмежено до висилки харчових пакунків знаним громадським працівникам і рідним наших членів. На протязі 1946-1947 років вислано 137 пакунків, з них було 126 харчевих, 9 із книжками і 2 з одягом. В 1948-му році вислано 44 пакунки — 43 з харчами і 1 з книжками. Разом відправили 181 пакунок.

Пакунковою допомогою було охоплено біженців, які перебували на терені Німеччини, Австрії, Франції, Італії й Англії. На це було витрачено 1.109 д.

Крім матеріальних витрат, допомогова акція вимагала багато жертвенної праці з боку членів Комітету. Йшло досить часу на закупи, опакування, доставку на пошту. Все це непомітна праця й її виконували з почуття гро-

мадського обов'язку, з потреби рятувати своїх земляків, які опинилися в скрутному стані.

До Комітету почали надходити не лише просьби про матеріальну підтримку, але й про розшуки рідних та знайомих в Америці, про висилку афідавітів тощо. Головним промотором і виконавцем цієї праці був секретар Комітету Вол. Гавриляк, що ніс на своїх плечах увесь тягар відповідальності за листування з нашими людьми за межами Америки.

На просьбу Комітету, члени Т-ва підписували афідавіти, цим прискорюючи виїзд біженців за океан.

Члени Комітету Вол. Гавриляк, Дм. Братусь, В. Іванців, М. Магомет і Дм. Скорохода зложили свої власні гроші, щоб спровадити одну з перших родин, а саме редактора Дмитра Корбутяка. Після двох років перебування в Америці, та родина повернула з подякою згаданим особам 800 дол.

Завдяки прямим заходам Комітету і середньо під його впливом, до Рочестера прибула поважна кількість українських родин, які тут оселились і включилися в загально-громадське життя.

УНДім зобов'язався був на поруку Комітету заплатити кошти подорожі для двох родин, виїздом яких клопотався "Міжнародний Комітет Допомоги і Порятунку". В міжчасі обставини змінились на користь тих родин і потреба в коштах відпала. Згадуємо про це тому, що йшлося за досить поважні кошти, на суму біля 1.600 дол. У протоколі Т-ва з 9-го жовтня 1947 р. записано:

"В справі допомоги двом родинам зі скитальщини, М. Н. і Гр. Д. говорить В. Гавриляк, що він знає ці родини особисто, як такі, що їм можна довіряти, й Т-во не має чого боятись, позичаючи їм гроші на переїзд до Америки. На внесок М. Стрільця, підтриманий Я. Пригодою, видачу грошей було схвалено".

Коли почався масовий виїзд наших людей з Європи, Комітет спершу обмежив, а опісля зовсім припинив висилку пакунків, а натомість почав виплачувати невеличкі суми новоприбулим, щоб вони могли сяк-так обернутись до влаштування на праці. Для цієї допомоги витрачено 300 дол.

Одночасно Комітет доклав чимало старань для підшукування праці новим емігрантам, а також помешкань і найпотрібніших речей для хатнього господарювання. Найбільше в тих справах помагали Іван Майка, Василь Іванців, Вол. Гурянський, Дмитро Коритко, Іван Свєрида і Микола Стрілець. Тому, що помешкання для новоприбулих у той час не легко було знайти, одну родину з трьох осіб секретар Комітету примістив у власному невеличкому

приміщенні й утримував її три тижні своїми коштами, доки вона не влаштувалась.

До Комітету надходило багато листів із подякою за братню підтримку. Ось уривок з одного такого листа:

"Найщирішу подяку прошу прийняти від мене і моїх дітей, яку складаємо за уділення нам допомоги а передусім за те, що зрозуміли моє тяжке матеріальне положення. Ваша допомога якраз у найбільш прикрому нашому стані, врятувала нас. Маю надію і вірю, що колись буду спроможний віддячитись за Вашу поміч і своєю лептою також причинюсь до уділення підтримки наступним прибуваючим емігрантам, яким Ви із своїх вкладок радо помагаєте."

Ця обіцянка в листі не була порожніми словами. Після того, як наші люди влаштувались на новому місці поселення і трохи стали на ноги, вони теж включилися в допомогову акцію, відтяжуючи в громадських обов'язках членів Комітету.

Доброю сторінкою діяльності Комітету було інформаційне ознайомлення американської людності зі справою скитальців. Заходом Комітету вміщено в місцевому часописі "Рочестер Демократ енд Кронікл" з 7-го березня 1949-го року обширну статтю про приїзд одної родини, спровадженої членами Комітету. Появилася також довша стаття-репортаж про родину Д. Корбутяка в журналі "Лук" з 4-го квітня 1948-го року, в якій на 5-х сторінках було описано долю скитальців і причину, яка те скитання породила. Була й згадка про нашу поміч знедоленим братам. Обидві інформації популяризували проблеми українських переселенців.

Допомоговий Комітет продовжував свою діяльність до 1950-го року. За час його існування зібрано 2.200 дол., з яких на допомогу скитальцям видано 1.400 дол. Можливо, що це не надто велика сума, коли йдеться про матеріальний бік справи. Але в моральному відношенні організована збірна допомога, десятки листів до наших людей, що перебували в таборах неповоротців, співчуття і розуміння їх неволі, були їм великою підтримкою, запалювали надію на краще майбутнє.

В наш звіт не входять дарунки окремих членів Т-ва, що їх вони висилали індивідуально своїм приятелям та знайомим.

Минуло багато років від того часу. Нові емігранти вже твердо стали на власні ноги. деякі займають відповідальні становища в цій країні, багато включилося в українське громадське життя й працює разом із старшими піонерами. Лишився тільки спомин і пожовклі листки протоколів, як свідки тої гуманітарної праці й спільних громадських зусиль.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

НАША ДОПОМОГА ЛЬВІВСЬКІЙ ЛІЧНИЦІ

Допомоговий Комітет при Народнім Домі, котрий займається допомогою жертвам війни, як рівнож допомогою рідному краю, а власне Львівській лічниці, влаштував 16-го лютого ц. р. в Народнім Домі обід призначений на збірку на ту ціль. На обід прибуло сто сім'янаць громадян і громадянок. По промовах гр. В. Іванцева і М. Січинського і на заклик підписаного присутні зложили на обіді на початок кампанії пожертви, які доповнено жертвами від організацій. Зложили:

Народний Дім \$100.00; П'ятий Відділ Оборони України \$50.00; Тов. ім. Драгоманова \$15.00. З обіду чистий дохід 45 д. 75 ц. Степан Пригода \$31.00; М. Матковський \$27.50. По \$25.00: Роберт Шерелес, Григорій Боднар, Джордж Севіч, Катерина Гнатків, Антін Романський, Григорій Джумак \$12.50. По \$10.00: Василь Іванців, Дмитро Братусь, Константин Кульчицький, А. Шелеска, Іван Романів, Анастасія Мендик, Микола Стрілець, Володимир Гавриляк, Петро Скорохода, Василь Плюта, Константин Гнатів, Ілія Бардашевський, Яким Пригода, Дмитро Скорохода, Микола Магомет, Григорій Чорний. По \$8.00: Катерина Герега, Григорій і Софія Храновські. Іван Поливка \$7.50. Яцко Рубаха \$6.50. По \$5.00: Микола Перчак, Петро Кульчицький, Семен Дармуць, Семен Новак, Йосиф Зарицький, Павло Архитка, Павло Гарасимчук, Микола Гарасимчук, Семен Тимчишин, Володимир Гурянський, Степан Пришляк, Микола Романів, Василь Федьків, Степан Соколовський, Микола Кучмій, Петро Байдак, Теодор Непорадний, Оскар Гас, Адам Лялька, Степан Івахів, Теодор Олексин, Іван Майка, Анастасія Ковтун, Петро Ковтун, Микола Швець, Володимир Батрак, Андрій Гузар, Василь Гнатків. Олекса Луців \$4.50. По \$3.00: Катерина Мелих, Дмитро Коритко, Олександр Цицик. По \$2.50: Іван Яніцький, Михайло Джумак. По \$2.00: Анна Бернацька, Василь Біловус, Теодор Кучмій, Іван Оліщук, Михайло Гаврилів, Василь Скробач, Василь Легкий, Іван Баран, Н. Чорненький, М. Січинський. Іван Сверида \$1.50. Іван Флічук \$1.00. Н. Н. \$3.00. Разом \$783.75. По оплаті коштів пересилки (\$1.76) лишилось \$782.00.

В зв'язку з подіями на Карпатській Україні було зібрано свого часу на зборах Тов. Вільних Козаків, тепер Народного Дму \$40.10. З нагоди збірки на Львівську лічницю долучено з цієї суми, по потрученні коштів пересилки, сорок доларів. Разом висилаємо \$822.00.

Комітет складає сердечну подяку за труд

при влаштуванні обіду нашим громадянкам Анастасії Ковтун, Анастасії Майка, Анні Лялька, Дмитрові Коритко, Анастасії Магомет, Катерині Герега, Марії Кик та всім іншим незгаданим тут по імені. Також щира подяка всім жертводавцям.

В 1946 році наш комітет вислав на допомогу Львівській лічниці оці збірки:

З нагоди віча в Рочестері з 16-го грудня 1945, на котрім промовляв М. Січинський зложили:

Марія і Дмитро Братусь \$100.00. По \$25.00: 5-ий відділ О. У., Яким Пригода, Дмитро Скорохода. По \$10.00: Адам Лялька, В. Іванців, Н. Стрілець, В. Гавриляк, В. Гнатків, Н. Майка, П. Ковтун. К. Ільків \$5.00. По \$2.00: Р. Доміно, А. Петрів, Т. Рудий, І. Притула, К. Саламаха. По \$1.00: Т. Кучмій, Ст. Петришин, Н. Мелійчук, Н. Сендунь, К. Будзан, П. Голомб'ювський, М. Микитин, П. Архитко, Н. Ковальчук. Разом \$269.00.

З нагоди лекції адвоката В. Свистуна з Вінніпегу зложили 18-го грудня 1945:

Атаназій Мендик \$25.00. По \$10.00: І. Яніцький, В. Бойко, Н. Магомет. По \$5.00: Катря Пужила, Іл. Бардашевський, І. Червоняк, В. Гурянський, М. Юрків, Ст. Пригода, Іл. Король, Д. Ковбель. По \$2.00: А. Король, П. Пригода, М. Василичук, А. Лялька, М. Кардан, Ів. Дорофей, Ів. Горобець. По \$1.00: М. Січинський, С. Прокопа, Н. Воляк. Разом \$112.00.

Перед тим, при різних нагодах наш комітет вислав на допомогу Україні 251 доларів.

Разом з поданою сьогодні збіркою від Допомогового Комітету в Рочестері зложено на устаткування лічниці у Львові суму \$1,454.00.

В. Гавриляк, секр. комітету

Громадський Голос, квітень 1947.

(LOOK, Volume 12, Number 8, April 13, 1948. From article "Should we allow more immigrants in the U. S.?")

The next day, we went to Rochester, N. Y., to Dmitri's new home. Dmitri's friend Walter met us at the train. Walter, with others in the Ukrainian Civic Center there, had paid the \$720 needed for Dmitri's trip from Germany. Dmitri has five years to pay it back. Walter, who came to America before the war from the Polish Ukraine, also got a job for Dimitri, and for Klaudia, too, as apprentices at a clothing factory. The factory was glad to get them. The starting pay isn't much -- \$25 a week for each. But there's a future.

Antonina is looking after Jurczyk. He's "George" now. He's becoming an American. They've moved into a couple of rooms with another Ukrainian family, sharing a kitchen and a bath. Walter arranged for that. He also made Dmitri and Klaudia rest a week before starting to work. The first night Dmitri was there, a wedding was held at the Ukrainian Center. Walter told the guests Dmitri had arrived. They passed a hat. The next morning, Walter pushed \$85.00 into Dmitri's pockets.

Klaudia was proud that morning. Her face was beaming when she said, slowly and distinctly in English: "I put the pencil on the table." It was her first sentence in English.

"He's Afraid of Uniform"

That afternoon I went walking with Dmitri and George. A policeman standing on a corner saw George's quaint little blouse. "And what is it we have here," he said, leaning down to take a better look. George grabbed his father's hand. Nervously, his other hand went to his mouth. "He's a nice man," Dmitri said. The policeman grinned broadly. He took off his cap and handed it to George. "See the badge," he said. George didn't understand, but he understood the smile. He laughed sheepishly.

"We've just come from Europe," Dmitri said. "The little boy doesn't speak English. He's afraid of uniforms. In Europe, uniforms have meant something different to him."

"I Want to Tell You Something"

The last I saw of Dmitri, Klaudia, Antonina and George, they were standing in their door-

way waving goodbye. "Before you go," Dmitri had said, "I want to tell you something."

"You said that in Washington they are talking about letting more of us come to America. I have a lot of friends over there in the camps. I have met a lot of people. They would be a profit to this and to any country that would take them in. Their greatest desire is to lead a quiet peaceful life in a country of freedom. They would be most loyal to this country and would give all of their energy to contribute to its economy and its culture."

Klaudia's hair is set by Mary, wife of Walter, Dmitri's friend who assisted them in resentment.

Look, Vol. 12, No. 8, April 13, 1948

"ВІЛЬНА ГРОМАДА"

Члени рочестерської громади, які виступили з "Оборони України", заснували на весні 1948 року місцевий політичний гурток "Вільну Громаду", завданням якої було об'єднати всіх тих, які лишилися ширими визнавцями й оборонцями поступу і демократії й які одверто відмежовували себе від перекінчиків, людей, що запламували свій авторитет орієнтацією на диктатуру й радянське фільство.

В червні 1948 р. заходом "Вільної Громади" відбулися громадські сходи, на яких ініціатори вияснявали присутнім цілі й завдання новозорганізованого політичного гуртка. Про ті сходи вміщено в "Народній Волі" 26-го серпня 1948 р. допис (дивись доданий друк).

На зборах-засіданнях "Вільної Громади" дискутовано актуальні питання місцевого характеру, головню, про потребу освідмлюючої акції проги ширення радянське фільських течій.

Але у вересні того ж року вирішено також видати відозву до членства О. У. в Америці. Члени управи "Вільної Громади" вислали таку відозву на адреси членів і колишніх членів О. У. із закликом організувати незалежні поступово-демократичні клітини. Ініціатори підкреслювали, що вони не претендують на провід, а бажають лише, щоб їхніми слідами пішли інші громади. Відозву підписали Василь Іванців, як голова, і Вол. Гавриляк, як секретар "Вільної Громади".

В тому ж році заходом "Вільної Громади" відбулося Листопадове свято, про яке згадується в "Народній Волі" з 9-го грудня 1948 р., в дописі "З діяльності рочестерської громади".

В 1949-му році, 26-го лютого, поставлено старанням гуртка аматорську виставу "Пошились у дурні". Участь брали Гр. Боднар, В. Іванців, І. Сверида, Ст. Сидор, Параска Кричук,

М. Санагурський, Іван Бандура і В. Гавриляк.

З приїздом до Рочестера д-ра Григорія Дмитрова, влаштовано заходом "Вільної Громади" 26 березня 1949 р. його лекцію на тему: "Західна Україна в світлі прямунів західної Європи".

Одним з найбільш успішних виступів гуртка "Вільна Громада" була лекція 11-го грудня 1949 р. Для того гурток запросив редактора "Народної Волі" М. Стахова, який прочитав лекцію "Становище українського народу в Європі й завдання української еміграції в Америці". Лектор змалював страшні умови трудящих під советською владою взагалі, а зокрема, трудящих України. Він також з'ясував питання консолідації з демократичних позицій та закликав до матеріальної підтримки УНР-ди. На лекції було присутніх 120 громадян. Після того ще проведено дискусію. Все загалом справило велике й додатне враження на слухачів.

"Вільна Громада" проіснувала ще кілька років. Вона включилася до централі "Української Вільної Громади", що постала на з'їзді в Нью Йорку 29-го квітня 1950 р. Належала також до УНР-ди й УККА, вплачуючи регулярно членські внески.

Невеликий рочестерський гурток тримав тісні зв'язки зі своїми однодумцями в Америці та закордоном, стало листування з ними.

З приводу з'їзду УСП в Німеччині, в березні 1950 р. "Вільна Громада" в Рочестері, за підписом В. Іванцева — голови та В. Гавриляка — секретаря вислала привіт (видрукований у "Вільному слові", в вересні 1950 р.) такого змісту: "Наші поступові громадяни, зорганізовані в рочестерському освітньо-політичному гуртку "Вільна Громада", шлють Вам щирий привіт та побажання успіху в праці з'їзду СУС. Ми раді, що на порядку нарад Вашого з'їзду стоїть справа повного об'єднання всіх українських соціалістичних партій в одну партію й щиро бажано переведення в життя того наміру. В міру своїх сил, ми підтримуємо Вас у Вашій боротьбі за демократичні, політичні й господарські принципи та за національне визволення нашого народу з-під комуністичної диктатури".

Для здобуття фондів "Вільна Громада" влаштовувала товариські річні пікніки в 1950-52 роках, де брали участь запрошені члени й симпатичні гуртка.

Членів і симпатиків "Вільної Громади", що брали участь в її діяльності, було небагато, але вони швидко здобули загальну підтримку прихильників середовища УНДому, а головне, серед молодшої генерації, уродженців Америки й новоприбулих. Активно підтримували діяльність "Вільної Громади" такі члени й симпатичні: В. Іванців, В. Гавриляк, П. Ковтун, В. Гуряньський, С. Кучмій, М. Кубарич, К. Білецький, М. Кучмій, Т. Олексин, П. Петрів, І. Сверида, Ів. Мурин, І. Демиденко, Світозор Драгоманів, Ст. Сидор та інші.

До членів "Вільної Громади" приєдналися новоприбулі емігранти, але в основному працю вели колишні оборонці. Далі, переобтяжені обов'язками в інших громадських Товариствах і установах, вони передали в 1952 р. провід гуртка в руки новоприбулих, на чолі з Світозором Драгомановим і Іваном Мурином. Однак, гурток поволі ставав малоактивним, не виявляючи нових починів, і його організаційна праця занепадала. З придбаних попередньою управою фондів виплачено ще 30 дол. вкладок до УККА, 37 дол. на журнал "Вільна Україна", 20 дол. на газету "Вільне слово", 5 дол. на потреби української маніфестації в Рочестері і 5 дол. на спогади І. Макуха.

Після ліквідації каси гуртка в 1956 р. його діяльність припинилася. В цей час при середовищі УНДому нема жадної політичної організованої групи, але готовність боронити права й нести моральну допомогу українському народові, плекається й далі.

Т-во УНДому ніколи не зв'язувало себе з якоюсь політичною партією, або угрупованням і давало повну свободу своїм членам належати до тих угруповань, які відповідали їхнім переконанням. Як бачимо, всі політичні подумки зліва чи зправа не мали впливу на ядро наших членів і вони лишилися вірними засадам демократії й соціального поступу, що їх поставили своїм гаслом перші засновники нашого Товариства.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

НА ПРАВИЛЬНИЙ ШЛЯХ

(Допис з Рачестер, Н. Й.)

Дня 25 червня вечором відбулись в Українським Народнім Домі, в Рачестер перші прилюдні збори новозаснованого товариства "Вільна Громада", яка ставить своїм завданням виховно-політичну працю серед місцевих україн-

ських робітників в душі славних традицій українського поступово-демократичного руху і відмежування українських робітників від бездоріжжя шкідливих протиукраїнських і антидемократичних орієнтацій, на яке його намагаються затягнути під облудними кличами "поступу" й "демократії".

Зборами проводили т. т. Василь Іванців і В. Гавриляк, — перший, як передсідник, другий як секретар — одні з ініціаторів "Вільної Громади".

Секретар зборів т. Гавриляк представив у довшій доповіді початки поступового руху українських робітників в Америці й Канаді, його організаційні форми, громадську роботу й заслуги.

Рух цей, говорив лектор, не був масовий, але він гуртував майже весь ідейний і свідомий елемент українського робітництва і тому був ідейно сильний, здисциплінований і полишив як тут в Америці й Канаді, так і в ріднім краю незатерті сліди своєї роботи. У ріднім краю цей рух був тісно зв'язаний з політичним рухом і працею українських соціалістів-радикалів. Після окупації Зах. України більшовиками, а відтак німцями, цей рух знищено в рідному краю в перших місяцях. Ідейних і провідних людей заслано в глибину Росії, других розстріляно в тюрмах, третіх терором примушено мовчати.

Наша поступова організація в Америці була зіркою надії для наших однодумців з рідного краю, які вірили, що вона тепер ще голосніше буде говорити про кривди й поневолення України та її працюючого народу. Однак, на жаль від якогось часу вона змінила свій шлях. Спочатку незаметно, але чим далі все ясніше. Замість говорити про ті кривди і терпіння українського працюючого народу, провідники почали вихвалювати і прославляти "досягнення" совєтської системи на Україні. Їхній часопис, який мав нести той прапор, що його совєтська диктаторська окупація вибила з рук української демократії, обороняє сов. диктатуру і поборює ті ідеї, які десятки років в ріднім краю голосив і поширював часопис з тою самою назвою й рисунком. Краєвий часопис з тою назвою цілий час боровся за політичну й економічну незалежність України, за особисту свободу людини, за свободу слова, думки. преси, зборів, організацій, навчання і т. п., а редактори часопису з тою самою назвою в Америці кажуть, що всі ці справи тепер підрядні, непотрібні й неважні. Багато пишуть про "досягнення" на полі шкільництва, письменства, театру і т. п., щоб створити враження, що Україна прямо благоденствує під крилами Москви, але ані словом не згадують про розстріли й заслання визначних українських культурних і громадських діячів та багатьох тисяч українських селян, робітників, інтелігентів поза межі України, про постійний терор диктатури, про визиск праці й нужду працюючих.

В дальшій своїй доповіді т. Гавриляк прочитав уривки з газет і журналів, в яких згада-

ні провідники перед кількома роками гостро критикували й осуджували більшовицьку диктатуру на Україні. Там чорним по білому написано, що Україна є колонією Москви, що селяни й робітники трактовані наче раби, що як довго Україна буде під владою Росії, так довго не може бути навіть надії на демократичні свободи українського народу, що диктатура Москви може пробувати в недалекому майбутньому доконати те, чого не зуміли німці і т. п.

Від тоді до тепер на Україні ніщо не змінилось на краще, хіба на гірше. А теперішні провідники змінили свої погляди й безсоромно баламутять членів організації. Вони вже явно співпрацюють з комуністами, входять разом з ними в різні комітети, фотографуються з ними з таких нагод. Що їх робота це вода на млин комуністів, свідчить теж факт, що комуністична преса, єдина зрештою, охоче містить похвальні звіти про кожний їх виступ і взагалі пише про них як про "своїх" людей.

Більшість поступових членів на місцях від довшого часу осуджують політику одиниць з проводу та старались завернути провідників й організацію з блудного шляху. Але минуло два роки, а провідники йдуть далі манівцями. Стративши надію, що провід можна переконати в тому, що шлях, яким він іде, не приносить користи українським працюючим людям, тільки шкоду, що організацію можна завернути з фатальної дороги, ми в Рачестер оснували товариство "Вільна Громада", що буде йти давнім, незбоченим шляхом славних традицій українського поступового руху. Деякі місцевості зробили вже те саме, а інші певно зроблять в короткі часі. Тоді з наших громад виросте одна краєва організація українських поступових людей.

Другу коротку доповідь "Ідеологічн підстави "Вільної Громади", виголосив т. Іван Мурин, подавши ті ідеї, що просвічують членам в їх житті й роботі. Він провів аналізу програми старої, зведеної на манівці організації та пункт за пунктом доказував, настільки практична робота її лідерів відійшла від програмових принципів.

Після обох доповідей була дискусія, в якій забирали голос цілий ряд товаришів. Всі одобрявали діло ініціаторів, а дехто навіть докоряв, чому така організація не була заснована вже раніше, бо тепер треба перевести точне розмежування між дійсно поступовими й демократичними людьми і між тими, що тільки вдають таких...

"Народна Воля", Скrentон, Па.,

26 серпня, 1948 р.

ПОВІТОВІ І СІЛЬСЬКІ КОМІТЕТИ

Допомогова діяльність середовища УНДому на користь рідному краю

ПОВІТОВІ І СІЛЬСЬКІ КОМІТЕТИ

В цьому розділі історії середовища УНДому хочемо згадати про допомогову діяльність рочестерських українців, що виходила поза організаційні рамки так самої громади, як і Товариства УНДому.

Відомо, що українська еміграція в Америці надавала політичну й фінансову допомогу Україні через свої центральні організації, якими були братські Союзи, допомогові Комітети, політичні Організації й Репрезентації тощо.

Середовище УНДому брало активну участь у цій діяльності через Центральний Комітет в Рочестері, що задокументовано в розділі про політично-громадську працю.

В тому розділі подаємо звіт про організацію, побудовану за територіальним принципом. Такими організаціями були повітові й сільські Комітети, до яких належали особи з різних політичних середовищ та з різних Братств і Товариств, і виступали тут на громадському форумі.

На початку еміграції кожен емігрант стався помагати своїй родині, чи приятелям особисто. Коли ж створилися організації, що об'єднували односельчан, емігранти почали допомагати своїм рідним організовано, підтримуючи загально-громадські і національні справи рідних сіл.

В Рочестері осіла велика громада рогатинців і менша — калушан, що були зорганізовані в різних Товариствах і Відділах. Вони також об'єднували односельчан в сільські Комітети для надання помочі рідним селам. Ці сільські Комітети налагоджували зв'язок із односельчанами в інших місцевостях. Отже, в Рочестері створилося щось близько 20 сільських Комітетів для допомоги рідному селу. Кожен емігрант, крім загальнонаціональних пожертв для Краю, складав ще щедрі пожертви на своє село та повіт. Емігранти з повіту Рогатина створили, почавши від 1923 р. для допомоги рідним селам, знищеним війною, такі Комітети: Путятинці, Пуків, Жовчів, Насташин, Обельниця, Конюшки, Липиця Долішня, Дібринів, Липиця Горішня, Вербилівці, Лучинці, Чагрів, Букачівці, Чесники, Бабухів, Серники Долішні й інші.

До Комітету Рогатинщини належало 30 сіл, що переводили збірку на потреби, намічені Комітетом. У пропам'ятній Книзі УНС з 1936 р. подано в статті д-ра Л. Мишуги, що Комітети односельчан у Рочестері зібрали за той час 28,264 дол., а Товариства — 5,397 дол., себто, разом від Комітетів односельчан і Товариств вислано до Краю 33,661 дол.

Ми спроможні подати історію лише кількох Комітетів, в яких наші члени брали активну участь, і для яких передано нам документальні матеріали.

РОГАТИНСЬКИЙ ПОВІТ І КОМІТЕТ РОГАТИНЩИНИ В РОЧЕСТЕРІ

Рогатинський повіт

Перед тим, як приступити до короткого перегляду праці Комітету Рогатинщини, хочемо сказати кілька слів про Рогатинський повіт і про ту суспільно-громадську працю на його терені, яка мала великий вплив на діяльність середовища Українського Народного Дому.

Містечко Рогатин в західній Україні було повітовим центром, що мав славу одного з найкраще зорганізованих і найбільше національно-свідомих осередків українського громадсько-культурного життя. Тут кипіла культурно-освітня праця, в центрі і по селах росла й розвивалася кооперація, привчалась до праці молодь у своїх організаціях і самоосвітніх гуртках, організувалось жіноцтво в своїх товариствах.

В Рогатині існували: Українське Педагогічне Товариство "Рідної Школи", яке опікувалося славною Рогатинською гімназією, філія "Просвіти", Окружний Союз Кооператив, що охоплював терен 4-х повітів, Сільський Господар та повітові центральні політичних партій, жіночих товариств і організацій молоді.

В селах Рогатинщини були гарні Народні Доми, в яких зосереджувалося все суспільно-громадське життя, читальні "Просвіти", споживчі кооперативи, молочарні та інші культурно-освітні, фізично-виховні і громадсько-політичні організації.

Видатну допомогу на будову тих Народних Домів дали рогатинці, українські емігранти в Америці. В тому, правдоподібно, найбільшу —

Повітова конференція УРСП в Рогатині — 1935 р.

наші рочестерці, з якими крайові народні провідники тримали сталий і тісний контакт. Тут були сільські Комітети, які об'єднували своїх односельчан для матеріальної допомоги рідним селам.

Громадську працю по селах вели переважно самі селяни, які при допомозі самоосвіти і праці в організаціях вироблялись на свідомих народних провідників. В місті Рогатині, в центрах українських організацій та установ, працювали інтелігенти: адвокати, духовенство та видатніші селянські провідники.

З української приватної гімназії в Рогатині, яка почала своє існування в 1909 р. і була реєстрована по війні, в 1921 р., вийшли сотні учнів, що опісля працювали на всіх ділянках українського життя в західній Україні. Гімназія була приватною школою, існувала з оплати учнів, а також із датків та збірок між українським громадянством. Поважно підтримували її своїми пожертвами й емігранти, вихідці з рогатинського повіту, між якими рочестерці були найбільшою скупченою групою, що організовано допомагала гімназії. Тут діяв Центральний Комітет, який до 1925 р. переслав їй понад 500 дол. Точних даних про всі збірки й пересилки не маємо, але наведемо, бодай, такі, що випадково збереглися.

В журналі "Рогатинець" за червень 1923 р. є повідомлення, що Комітет допомоги Рогатинському повітові перешле 125 дол. на "Рідну Школу", а в списку жертводавців зазначені пожертви Комітетів сіл: Путятинці — 25 дол., Пуків — 10 дол., Насташин — 15 дол., Конюшки — 20 дол. і близько 120 жертводавців по одному доларові, між ними, здебільшого члени Т-ва "Вільних Козаків".

У гімназійному звіті УПТ-ва за 1923/24 р. р.

подано, що 12-го жовтня 1923 р. на руки о. Степана Городецького переслано 90 дол. від Комітету "Рідної Школи" в Рочестері, і заява 24-го січня 1924 р. теж на ім'я о. Городецького, з додатком 50 дол., з чого 25 дол. призначено на закупівлю книжок, а 25 дол. на допомогу для бідних учнів.

Такі пожертви були головним джерелом допомоги в критичні періоди Рогатинської гімназії. Завдяки цьому, декотрі бідніші учні могли мати безплатне навчання, а декотрі за зниженою оплатою. За ці пожертви й датки належала велика подяка від усіх тих, що в будьякій формі з добродійства школи користались.

В Рогатинській гімназії вчилися уродженці різних повітів східної Галичини, а учителями, чи управителями школи були в той, або інший час такі визначні люди, як Михайло Галушинський, Никифор Гірняк, Антін Крушельницький, Антін Лотоцький, Микола Чайковський, Микола Угрин-Безгрішний, Гнат Мартинець, Юліян Каменецький, Борис Кудрик, Іван Вербяний і багато інших.

Завдяки доброму учительському складові й його ідейній посвяті, навчання в Рогатинській гімназії стояло на високому рівні, і Рогатинщина славилася найкращою гімназією.

Повітовий Союз Кооператив, що був заснований 1923 р. під проводом о. шамбеляна Степана Городецького, і громадського діяча, а пізніше посла до Варшавського союму Степана Кузика, швидко опанував сіткою кооператив на терені всього Рогатинського повіту, а згодом перетворився в Окружний Союз Кооператив, перебираючи терен Ходорова, Галича і Перемишлян.

О. С. К. і кооперативи розвивались дуже добре, даючи працю кільком десяткам служ-

**Учасники показових іспитів Пов. Союзу "Каменярі" в Рогатині — 27 вересня 1933 р.
Сидячі і перший ряд стоячих іспитовані Каменярі (-ки) з Данильча. Поміж сидячими члени Іспитової Комісії: Василь Вергун, Володимир Гаврилик, Люба Мури, Андрій Гривнак і член Пов. Ради Микола Воевода.**

бовців та сотням селянських кооперативних провідників і крамарів, які хоч скромно, але все ж таки були винагороджувані за свою працю, що в той час безробіття й нужди, являлось благодаттю. На чолі кооперативного руху в Рогатині стояли: дир. Степан Кузик, Іван Поритко, Дмитро Хоптяк.

Філію "Просвіти" в Рогатині вели селянські провідники і кілька інтелігентів. Від 1925 р. вона була в руках поступових людей, переважно, соціалістів-радикалів. Сталим діячем філії був Іван Мури, що працював, як платний урядовець, аж до початку 2-ої світової війни. Головою довгий час був лікар Григорій Дмитрів, а секретарем — селянський провідник із села Бабухова, Петро Іванців.

Культурно-освітня праця стояла досить високо, завдяки постійним і сталим зв'язкам філії з читальнями та частими поїздками по селах членів виділу філії. Через те піднісвся рівень освіти й культури наших селян.

Філія охоплювала 52 читальні з членством понад 8.000. Ці низові читальні платили організаційний фонд на потреби філії і вели постійну акцію за масове притягнення членства до матірнього Т-ва, при допомозі якого утримувалась Централь. Тільки члени матірнього Т-ва "Просвіти" і представники читалень мали право вирішального голосу на річних зборах і філії "Просвіти". Мужі довір'я рогатинської філії постійно приєднували по селах десятки членів, а були села, що давали багато більше. Приміром, із села Бабухова приєднано понад сотню членства.

Читальні мали свої, дбайливо впорядковані, бібліотеки, для яких закуповували всі найно-

віші видання книжок і передплачували часописи різних політичних напрямків, даючи змогу й нагоду членам виробляти свої власні політичні погляди. Все йшло гладко і спокійно, аж трапилось лихо. В 1937 р., який був роком підготовки до ювілею "Просвіти", настала в краю завзята політична боротьба за її опанування українськими націоналістами, яка також докотилась на терен рогатинської філії "Просвіти". Ця боротьба призвела до розв'язання філій і читалень, а між ними й рогатинської філії, що відбилось голосним відгомоном-протестом в Америці. Був протест і з боку місцевого Комітету Рогатинщини, про що мова йтиме далі.

Великий вплив на освідмлення й організацію народних мас у Рогатинщині мала українська радикальна партія, яка по першій світовій війні перейменувалася на українську соціалістично-радикальну партію. В її рядах перебували народні провідники, переважно, селянські діти і самі селяни, що вели провід у громадському житті більшості сіл Рогатинського повіту. На чолі того руху став **Андрій Гривнак**, колишній старшина Січових Стрільців, інтелігент-селянин із села Данильче. Він у перших соймових виборах в Галичині 1928 р. був висунений кандидатом на посла від УСРПартії, в Золочівській окрузі, однак, через різні урядові шахрайства і махінації не здобув мандату, хоч за його кандидатуру, навіть згідно з польською статистикою, було віддано 24,000 голосів. Став він послом лише 1933 р. з спільного виборчого бльоку, коли по смерті посла д-ра Ярослава Олесницького, із Золочова, зайняв його місце. Андрій Гривнак був членом Головної Управи УСРП, а в 1938 р. був вибра-

Андрій Гривнак в Щецінку

ним головою Крайового Союзу Укр. Поступової Молоді "Каменярі". Заарештований більшовиками 1939 р. і засуджений на 5 років важких робіт на Сибірі. Щоб вирватись з каторги, зголосився 1944 р. до армії, з якої був демобілізований в осені 1945 р. в Щецінку і там залишився на господарці до своєї смерті, 13 лютого 1969 р.

Андрій Гривнак мав дар красномовства, мав великий вплив на своє оточення та респект і пошану серед своїх політичних противників. Він був головою Повітової Управи УСРП, в якій працювали ще Грицько Гринчишин з Потока, Іван Мурин, Вол. Гавриляк, Захар Федоренко з Чагорова, Микола Фардига з Бурштина, Василь Вергун та інші.

Під їх впливом постала 1931 р. також організація молоді — "Союз Української Поступової Молоді ім. М. Драгоманова, "Каменярі", яка згуртувала селянську молодь для фізичного і морального виховання та для піднесення її культурного рівня.

В повіті було уладжено різного роду імпрези, вистави, курси й наради у всіх справах, що торкалися життя молоді. Організовано було курси інструкторів руханки й спорту, а крім того, творено самоосвітні гуртки, де члени їх підготовлялися до іспитів з предметів української історії, географії, літератури та загальних знань і ідеологічних основ організації, опертих на поступовому, свободолюбному й демократичному підложжі.

Перші іспити селянської молоді переведено в Рогатині 27-го вересня 1933 р., під проводом інструктора Вол. Гавриляка, який згодом став повітовим організатором молоді і відвідував

в організаційних справах десятки сіл Рогатинського повіту. Ще перед тим коротший час був організатором молоді Василь Вергун, теперішній співредактор "Народної Волі" в Скrentоні.

Головою Повітового Союзу "Каменярів" був посол Андрій Гривнак, секретарем Вол. Гавриляк, Іван Мурин — касир та Захар Федоренко — бібліотекар. Роман Бабюк — заст. голови і членами Управи Петро Дмитрів, Мирослав Павлів, Василь Вергун та інші.

Сотні поїздок по селах, які робили організатори та члени повітової Управи, дали наглядні висліди. Каменярські організації молоді були розсіяні по селах Рогатинщини, охоплювали біля 40 сіл, в яких було зорганізовано около 3.000 молоді.

В молодечій організації виростали нові кадри свідомої національно української молоді, яка також ставала опором проти комуністичної й фашистівської агітації. На повітових каменярських здвигах ставало до вправ 1,500 молоді, якій приглядалися тисячні маси учасників.

Так молодь виховувалася в патріотичному, національному дусі, і не дивно, що в часі війни значна частина тої молоді пішла в партизанські відділи, в УПА, щиро вірячи, що в той спосіб вона виконує свій обов'язок супроти поневоленої Батьківщини.

Організації молоді потребували власного приміщення, і тому почалася збірка на будову Українського Народного Дому ім. Івана Франка, повітової твердипні поступового руху і життя. Збірку почато в 30-х роках. Зібрані гроші вкладалися до Української Кредитової Кооперативи в с. Данильчу, яка згодом перетворилася на повітову кредитівку. Тут вкладали свої дрібні заощадження й селяни та користувалися кредитом. Керував кредитівкою Вол. Гавриляк і для полегдження повітових справ урядовав один день в тиждень в м. Рогатині, в домівці філії "Просвіти".

Згадуємо обширніше про той рух, бо він мав посередній вплив на акцію, діяльність і до певної міри на загальний світогляд членів середовища Українського Народного Дому. З тим рухом наші члени тримали тісний зв'язок і морально та матеріально допомагали йому весь час, аж до вибуху світової війни. А в часі війни і по війні деякі активні учасники того руху включилися в організацію й працю нашого середовища.

КОМІТЕТ РОГАТИНЩИНИ

Думка створити Комітет Рогатинщини вийшла під Центрального Допомогового Комітету, що був об'єднанням усіх рочестерських Братств і Товариств для ведення допомогової акції рідному Краєві. Допомогова акція Цент-

рального Комітету охоплювала також Рогатинщину, але самі рогатинці вважали, що для посилення тої акції потрібно мати спеціальний Комітет рогатинців, який краще розумів би та відчував потреби рідного повіту.

Нараду представників усіх сільських Комітетів Рогатинського повіту скликано 24-го лютого 1924 р. На голову цих основуючих зборів було обрано М. Січинського, а на секретаря - Василя Лучишина. Збори поставили своїм завданням: допомагати українській приватній гімназії в Рогатині, допомогти збудувати Український Народний Дім, допомогти кооперативі "Селянська Каса" та УСРПартії.

Першу Управу Комітету очолювали: О. Луців — голова, Григорій Чорний — касир, Василь Лучишин — секретар. На початку діяльність того Комітету було присвячено організаційним справам: приєднанню членів та інформаціям про становище й потреби повіту. Для того було скликано всіх рогатинців і вияснено завдання Комітету. Це робили М. Січинський, Дм. Братусь та Вас. Кик, що саме тоді прибув із краю. Було вибрано сталу управу Комітету в складі: Олекса Луців — голова, Іван Пастушин — заступник, Василь Лучишин — секретар, Іван Романів — заступник, Григорій Чорний — касир, Яцько Когут — заступник. Контрольна комісія: Григорій Боднар, Микола Васьків, Андрій Петрів. Радні: І. Хороший, Д. Братусь, Ст. Пришляк, С. Ходак, І. Теребушка, В. Гранковський, В. Ковтун, П.

Петрів, В. Кик, Н. Романський, В. Федик, Я. Пригода, М. Магомет, М. Сендунь, М. Мазурик, М. Юрків.

Від кожного сільського Комітету був один представник, а цей поширений сталий Комітет помістив в українській пресі Америки заклик до українців Рогатинщини допомогти збудувати в Рогатині Народний Дім, а пізніше, в Календарі УНСоюзу за 1926 рік — відозву про складання пожертв до Комітету Рогатинщини, асо просто для потреб української громади в Рогатинському повіті — на руки адвоката, д-ра Семена Гладкого. У тій відозві було написано: "Ми, українці м. Рочестеру, Н. Й., уродженці Рогатинщини, створили центральний Комітет допомоги рідному Краєві, почали збирати гроші і за неповні два місяці вислали 200 дол. до Комітету в Рогатині, який підшукував відповідну площу для побудови Українського Народного Дому. Коли ж площу було знайдено й оформлено купівлю, нам написали, де та площа й що куплено її від Вайтманів за 2,700. Вони там якимсь чином роздобули 2,000, а нас просили допомогти сумою 700 дол. Отже, ми почали збірку в Рочестері і до року вислали 700 дол. на Народний Дім та 500 дол. на Рідну Школу. По виплаті за площу, Рогатинський Комітет прислав нам плян будови Народного Дому в Рогатині і кошторис будови. Дім має коштувати 10.000".

В роках 1924-1934 збіркова акція провадиться зі змінним успіхом, люди то складають датки, то забирають їх з огляду на політичні розбіжності.

Поважніші суми до каси приносять датки сільських Комітетів. Путятинці — 50 дол. на УНДім і 25 дол. на Рідну Школу. Конюшки — 10 дол. на УНДім і 20 дол. на Школу. Лучинці — 25 дол. на УНДім і 25 дол. на Школу. Насташин — 10 дол. на УНДім і 15 дол. на Школу. Жовчів — 10 дол. на УНДім.

Зі збірки на вічі дописано до каси 38 дол. 75 цп. З аматорської вистави — 50 дол. 50 ц. І різні дрібні датки, переважно однодоларові.

Ці жертводавці походять із таких сіл Рогатинського повіту: Путятинці — 62 чол. Пуків — 15, Липиця Горішня — 9, Насташин — 8, Конюшки — 8, Жовчів — 11, Дібринів — 5, Бурштин — 5, Лучинці — 10, Вербилівці — 5, Уїзд — 2, Бабинці — 2, Обельниця — 4, Липиця Долішня — 4, Чесники — 3, і по одному: Бабухів, Гербутів, Коростовичі, Васючин, Серники Долішні, Руда, Данильче, Чагрів, Букачівці, Підвисоке.

Разом усіх прибутків було 541 дол. 70 ц., з чого вислано до рідного Краю 250 дол.

Поза тим Комітет влаштував кілька пікніків, та забав, перевів коляду й щедрівку на ціль допомоги Рогатинщині.

Поштова листівка

Видано видавництвом "Рогатинець" в Рогатині

Комітет Рогатинщини в Рочестер (Америка)

Згори (від ліва): П. Новак, Сем. Новак, В. Кек, Ст. Пришляк, Ів. Гнатків, М. Рудий, Мик. Романський, Гр. Боднар, П. Петрів, І. Лучишин, Ол. Яськів, С. Ходак, Мик. Плекан с. Ів., Мик. Юрків, С. Кучій, Вас. Лучишин, О. Луців, Гр. Чорний, Яцько Когут, Марко Мазурик, Ст. Новак, Дм. Братусь.

Приїзд А. Гривнака

В 1934 році праця Комітету поживавлюється. Заходом О. У. і нашого Комітету приїздить із Краю Андрій Гривнак, посол польського сойму від УСРП.

Відбувається віче, на якому А. Гривнак звітує про становище в Краю, в повіті та в партії, а опісля робить доповідь на довірочних нарадах, для обмеженого гурту однодумців. На прощання Комітет Рогатинщини влаштовує обід для посла і обдаровує його пам'ятковим годинником.

Андрій Гривнак об'їздив місцевості більшого скупчення однодумців О. У. і доповідав про долю й недолю нашого народу та про життя працюючих людей під польською займанщиною. Його виступи не сподобалися радяно-фільському таборі, який почав сильно атакувати доповідача у своїй пресі. Не до смаку були виступи А. Гривнака й угрупованню українських націоналістів, тож вони допускаються хуліганського нападу зі своєю боївкою в Пасейку, Н. Дж. Напад-побиття був неспровокованим, безпричинним, і він пролунав зловісним відгомонам у всій українській пресі.

В 1930 р. польські улани спацифікували село Данильче і побили А. Гривнака до нестями за його віддану працю для свого народу, а в Америці свої гурра-патріоти добивали за те тільки, що він мав власні думки щодо визвольних змагань України, а не їхні.

Напад на А. Гривнака відбувся на праці Комітету Рогатинщини негативно. Громадська атмосфера в Роллстері стала напруженою і роз'єднуючою. Представники Братств і Товариств, що були під впливом "Об'єднання", зголосили своє незацікавлення цілями Комітету.

Однак, приїзд А. Гривнака для Т-ва "Вільних Козаків" мав дуже позитивні наслідки. Йому пощастило переконати Мирослава Січинського, тодішнього голову УРС, і решту членів Виконавчого Комітету, щоб вони уділили позичку на будову УНДому в Роллстері, в сумі 15.000 дол.

Протест проти розв'язання філії "Просвіти"

Безпідставне розв'язання філії "Просвіти" в Рогатині викликало зрозуміле обурення серед рочестерців, виходців із рогатинської землі, і вони скликали віче 19-го грудня 1937 р., на якому винесено протест проти розв'язання філії.

Ми вже згадували, що рогатинська філія була одною з найкращих і найдіяльніших. Але провід у тій філії "Просвіти" довгий час належав поступово-демократичній групі, що було сіллю в очах для всіх її політичних противників, хоч філія займалася виключно просвітньою працею, згідно зі статутом.

Збори філії "Просвіти" мали відбутися 30-го травня 1937 р. Незадовго до зборів опозиція заплатила до головного виділу "Просвіти" членські вкладки за своїх прихильників на новий рік і змобілізувала їх на збори. Представник Матірнього Т-ва був у змові з опозицією і привіз на збори довгий список нових членів, про прийняття яких філія не була навіть повідомлена. Таких, назбраних перед самими зборами, неуправнених членів філія, очевидно, не могла допустити на збори, а допускала тільки тих, що мали заплачені вкладки за звітний рік. Але опозиція, що явилася на збори з наміром відібрати управління філії, старалася силою вдертиг до залі нарад. А коли це не вдалося, тоді камінням побили вікна, поламали двері й меблі в домівці та в той спосіб зірвали збори.

Такий жалюгідний події приглядалася тисячна юрба сторонніх глядачів з вулиці, а представники польської поліції, що були там присутні, раділи з такої поведінки й розгардіяшу українців.

За "невідбуття зборів" філію "Просвіти" було розв'язано Централю 2-го липня 1937 р.

Виділ філії "Просвіти" не підкорився цьому безправному рішенню і передав справу до суду, а до судового розгляду, провадив свою діяльність далі.

Про все це читали в пресі і в листах від своїх рідних члени Комітету Рогатинщини, які помагали своєму повітові та його установам і в серцях боліли за такі негідні вчинки земляків, а також протестували публічно на скликаному з того приводу вічі 19-го грудня 1937 р. Протест було вміщено в "Громадському Голосі" від 7-го травня 1938 р. за підписом голови Комітету Петра Петріва, секретаря Дм. Братуся і касира В. Кисіля. В тому протесті вони писали:

"Вважаємо, що нашому народові потрібні освітні організації і тішимося такими організаціями на нашій рідній землі, а зокрема, в рідній Рогатинщині, яка здобула собі прихильність і признання за свою щирю муравлину

працю і в українських емігрантів. Осуджуємо некультурне поводження противників просвіти нашого народу на річних зборах філії в Рогатині, яке підтримував головний Відділ "Просвіти" у Львові. Визнаємо філію "Просвіти" в Рогатині, як одну з найактивніших, і солідаризуємося з нашими братами, що стоять в рядах правдивих народних просвітителів. Домагаємося від виділу Централі "Просвіти" у Львові повернення всіх прав філії "Просвіти" в Рогатині.

Ще перед тим було вміщено допис-протест у тому ж часописі від 2-го жовтня 1937 р. під заголовком: "Відгомін розбиття зборів філії "Просвіти" в Рочестері". І в "Народній Волі" від 13-го січня 1938 р. за підписом Василя Іванціва.

Такі прикрі події на терені Рогатинського повіту викликали несмак і велике обурення в Рочестері, бо вони доказували, що тоталітарний дух того часу приносив подібні ж нездорові прояви громадського життя в наші повіти й села та затроював душі наших земляків ненавистю, незгодою, реакцією й терором. І то саме тоді, коли потрібно було найбільшої консолідації всіх сил, єдності і любови до своїх братів, не припиняючи чесних змагань, конкуренцій і боротьби за ідеали публічного життя.

Тоді і з тих причин постала думка серед поступових кіл в Рогатині збудувати Український Народний Дім для їхніх потреб і захисту.

Справа допомоги будівництву УНДому в Рогатині активізувалася в Рочестері 1938-го року. В тому році вибрано наву Управу та поширено Раду з представників сіл. Заступали села такі особи: Путятинці — Василь Іванців, Жовчів — Степан Сидор, Липиця Долішня — Степан Лотоцький, Пуків — Іван Пастушин, Чесники — Семен Тимчишин, Обельниця — Микола Магомет, Дібринів — Василь Федьків, Черче — Роман Гладун.

Було постановлено ходити по хатах зі збіркою. Ходили: П. Петрів, Д. Братусь, В. Іванців. На будову УНДому в Рогатині декларували: Т-во ім. М. Драгоманова, Т-во "Вільних Козаків", жіноче Т-во ім. Лесі Українки. Церковні Братства і Товариства хоч і входили до Комітету Рогатинщини, дали виминаючу відповідь, виправдуючись потребою "передумати справу". Пізніше ті Товариства відмовились від участі в Комітеті.

Згадані Т-ва середовища Українського Народного Дому і Т-во "Вільна Україна", репрезентоване Романом Гладуном, постановили продовжувати збірку. Тоді склали пожертви: Т-во ім. Лесі Українки — 10 дол., Т-во ім. М. Драгоманова — 50 дол., Т-во "Вільних Козаків" — 25 дол. Збірка на весіллі Т. Тимчиши-

на дала 14 дол., а збірка на фамілійній забаві села Дібринів — 12 дол.

Рік 1939 є останнім роком активності цього Комітету. Вибрана нова Управа складалася з таких осіб: Микола Швець — голова, Роман Гладун — заступник, Д. Братусь — секретар, Степан Сидор — заступник секретаря, Семен Тимчишин — касир, Степан Герега — заступник касира.

Контрольна Комісія: Степан Івахів, Дмитро Скорохода, Агафія Кучмій.

Скликано з'їзд рогатинців, що відбувся 28 травня 1939 р. в приміщенні УНДому при 831 Джозеф евеню.

З'їзд відбувся в дружній атмосфері, приїхали рогатинці з-поза Рочестеру, наспіли привітати з Рогатина — від Комітету будови Народ-

ного Дому й інших організацій. З'їзд схвалив резолюції, вибрав Комітет на чолі з В. Іванцевим, усталив адреси та конта, на які треба складати гроші, але на тому й закінчилося, бо вибухла 2-га світова війна і збіркова акція припинилась. В касі лишилося 302 дол. 72 ц.

Для ліквідації Комітету скликано надзвичайні збори 13-го березня 1955 р. за підписом голови Петра Петріва, секретаря Дмитра Братуся і касира Семена Тимчишина. Збори вирішили звернути гроші тим жертводавцям, які ждали звороту, а решту і гроші з імпрез передати на бібліотеку рочестерського УНДому.

Таким чином, Комітет Рогатинщини припинив своє існування.

На бібліотеку УНДому передано 236 дол. 50 центів.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

ПОКЛИК ДО УКРАЇНЦІВ РОГАТИНЩИНИ.

Дорогі Земляки: —

Читаємо в українських часописах на землі Вашингтона поклики з різних повітів Галицької України. Кличуть: Поможіть побудувати Народний Дім, читальню, там школу, а там і церкву. А чи не соромно нам Українцям з Рогатинщини, щоб не зрозуміти народнього довгу-обов'язку? Земляки: — Пригадайте собі часи передвоєнні, де наш повіт був на першому місці в народній роботі, а як сьогодні?

Третій рік минає, як ми Рочестерці отримали поклик від наших земляків з Рогатина у справі будови Народнього Дому ім. Тараса Шевченка. Ми сей поклик помістили в часописах українських в Америці, але, на жаль, він не зробив жадного відгомону.

Дорогі Земляки: — Покажіть, що Ви ще не забули про Рогатинщину і своєю жертвою піднесіть і скріпіть духа своїх земляків в їх тяжкій і нерівній боротьбі. Ми Українці в Рачестер, Н. Й., з Рогатинщини, в тій цілі зав'язали Центральний Комітет і зачали збірки і за несповна місяць ми вислали \$200 до Комітету в Рогатині, який почав старання о вишукування площі. Коли ж площу відповідну вишукали і купили, зараз нам написали, де та площа і що куплено від Вайтманів за \$2,700.00. Вони там якимось чином роздобули \$2,000.00, а від нас просили о підмогу в сумі \$700.00. Отже ми почали збірку в Рачестер і до року вислали 700 дол. на Народний Дім, а також \$500.00 на Рідну Школу. По заплаченню площі рогатинський Комітет прислав нам плян будови Народного Дому в Рогатині і суму коштів будови. Дім має коштувати \$10,000.00.

Та біда, що наш колись багатий повіт тепер в руїні. Народ під вагою безмірних податків паде на силах матеріально і культурно. Часи важкі; чорна хмара закриває овид нашої Рідної Землиці. Тільки сонце освіти виведе наш народ на ясний шлях. Важкі часи! Вже і школа наша стає не наша. Щораз більше вдається там ворожий нам дух. Тому важним нашим заборолом, ратунком нашим се наші Народні Доми. Вони тепер нашою рідною школою для старших і молодших. Коли наш Народний Дім в Рогатині поставимо високо, то й освітню наш народ піднесеться, а за ним піде і зрозуміння кооперації, що піднесе наш народ економічно. І не забувайте, що найбільші діла повстають тільки волею і жертвами всіх. По всякі інші інформації звертайтеся до Комітету в Рачестер, Н. Й., на адресу:

WASYL LUCYSHYN

104 Joiner Street, Rochester, N. Y.

Всякі збірки проситься слати на понизшу адресу до Комітету в Америці або просто до Комітету в Рогатині. Вислати гроші на руки д-ра Семена Гладкого, а листовно проситься відноситись до інжиніра Романа Грицаця.

ЕКЗЕКУТИВА НАРОДНОГО ДОМУ:

о. Стефан Городецький, голова; Др. Семен Гладкий, скарбник; інж. Роман Грицай, секр.

Замітка: Проситься адресувати до одного з Комітету просто: Рогатин, не подаючи жадної уличі.

ЗА КОМІТЕТ НАРОД. ДОМУ В РОГАТИНІ,
В РАЧЕСТЕР, Н. Й.

Олекса Луців, голова; Григорій Чорний, скарбник; Василь Луцишин, секретар,
104 Joiner St., Rochester, N. Y.

(Печать) Календар УНСоюзу на 1926 рік

ПРОТЕСТ ПРОТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ФІЛІЇ "ПРОСВІТИ" В РОГАТИНІ

Безпідставне розв'язання Філій "Просвіти" в Рогатині і Самборі викликало зрозуміле обурення свідомих Українців не лише в краю, але й на еміграції. До протестів, які ми вже друкували долучується ще один, який вирішили учасники віча в Рочестер дня 19. XII. 1937 р. Ось цей ПРОТЕСТ (в скороченні):

"Ми українські емігранти з Рогатинщини зібрані на вічу 19. XII. 1937 в Українському Народнім Домі в Рочестер, стверджуємо, що український нарід може змагатися за свої права тільки своєю організованою силою.

Вважаємо, що нашому народові потрібні освітні організації і тішимося такими нашими освітніми організаціями на нашій рідній землі, а зокрема в нашій Рогатинщині, яка здобула собі прихильність і признання за свою щирі, правдиву, муравлину працю і в українських емігрантів на освітнім народнім полі.

Вважаємо, що дотеперішня робота зі сторони централі "Просвіти" у Львові супроти наших дійсно активних філій "Просвіти" в краю, а зокрема в Рогатині є шкідливою для змагань нашого народу.

Осуджуємо некультурне поведіння противників просвіти нашого народу на річних зборах Філії в Рогатині, яке піддержував головний виділ "Просвіти" у Львові.

Признаємо Філію "Просвіти" в Рогатині, як одну з найактивніших і солідаризуємося з нашими братами, що стоять в рядах правдивих народніх просвітників.

Домагаємося від виділу централі "Просвіти" у Львові привернення всіх прав філії "Просвіти" в Рогатині.

Домагаємося від виділу "Просвіти" у Львові ширення правдивої демократичної освіти і усунення всіх люстраторів, котрі затроюють здоровий народній організм фашистською отруєю; тільки народовластя може запевнити всесторонній добробут нашому народові.

Домагаємося виконати наші побажання, бо в противнім разі нашим кличем буде: "ані сотика централі у Львові, яка ширить баламутство і темноту".

За Комітет Рогатинщини в Рочестер:

П. Петрів (голова;   **І. Братусь** (секретар)
В. Кисіль (касієр).

"Громадський Голос", 7 травня, 1938

З'ІЗД РОГАТИНЦІВ У РОЧЕСТЕР

(Дітройт, Миш.)

Заповіджений зїзд рогатинців відбувся в неділю, 28-го травня, в Українськiм Народнiм Домi в Рочестер, Н. Й. Хоч зїзд не був надто численний, одначе радив щиро i основно над тим, як допомогти рiдному повітові i його установам.

Зїзд отворив короткою промовою Д. Братусь, в якій він представив потреби нашого повіту та прочитав кореспонденцію від організацій з Рогатинщини, в якій вони просять допомогти їм побудувати Народний Дім ім. Івана Франка. В цьому домі могли б міститись всі українські установи i товариства, які під теперішню пору не можуть поміститись в малому будинку філії читальні Просвіти.

На місці вже зібрано певну суму на цю ціль та рішено зібрати 20,000 злотих. Заразом просять, щоб ми в Америці зібрали подібну суму, а вони з початком нового року, коли обставини там дозволять, почали б будувати Український Народний Дім.

По вислуханні реферату i кореспонденції приступлено до нарад. Предсідателем вибрано громадянина Григорія Сеніва з Шикаго, секретарем О. Крайківського з Дітройту.

В дискусії громадянин Братусь сказав, що комітет в Рочестер зібрав дотепер \$300 та буде продовжуватиме свою збірку акцію, доки принайменше не подвоїть цю суму. Громадянин Сенів з Шикаго говорив, що в його місті є мало виходців з Рогатинщини, але він відвідає всіх тих, що є, та всіх щирих українців i постарається зібрати стільки на будову Українського Народного Дому, скільки зможе. Громадяни Задорецький i Когут з Кливленд заявили, що в їхньому місті живе мале число рогатинців, але вони хочуть піти за збіркою до всіх українців, щоб щось дістати від них. Так як колись вони приходили до нас i ми давали їм в інших справах. Громадяни Крайківський та Саврій з Дітройту подали до відома, що з Дітройт вже вислано на ту ціль збірку в сумі \$43. Але вони обіцяють, що коли вернуть домі, zorganizують комітет та по одержанні листів почнуть збирати жертви, щоб не датись перемогти якомусь там "селови" Рочестер.

Помимо того, що з Нью Йорку, Ньюарку та зстейту Пенсилвенії не було представників, ухвалено порозумітись з крiянами в цих місцевостях: з громадянином Шереметою в Нью Йорку, громадянином Надрічним в Ньюарку, громадянином В. Крайківським у Вилкс-Бери та одержати від них дозволення помістити їхні підписи на збіркових листах.

Слідував вибір Збіркового Комітету. До нью-

го увійшли слідувачі: Василь Іванців, голова; Дмитро Братусь, секретар; Григорій Чорний, касієр; Олекса Крайківський, Микола Задорецький і Григорій Сенів, контролери.

Прийнято внесення громадянина Задорецького, піддержане громадянином Когутом, щоб громадам дати вільну руку в переводженні збірок, але всі гроші зібрані на ту ціль пересилати з листами жертводавців до комітету в Рочестер на руки секретаря, котрий по втягненні всіх жертв до книг, передасть гроші до запису касієрови, а відтак разом з председателем мають всі три вкладати ці гроші до банку на імя комітету.

По дискусії над тим, чи повинен хтось приїхати з Рогатина в цій справі до Америки, на внесення громадянина Задорецького, піддержане громадянином Когутом, рішено, що не треба спроваджувати нікого, бо замість помогти, можна пошкодити справі, маючи на увазі всякі партійні тертя між нашими людьми.

Відтак прийшла на порядок справа резолюцій. На внесення гром. Задорецького, піддержане громадянином Когутом, прийнято їх одногласно. Ось вони:

1. Ми, зібрані на зїзді рогатинців у Рочестер, обговоривши положення нашого повіту, годимося з думкою наших людей в ріднім краю щодо будови Українського Народного Дому в Рогатині і тому закликаємо всіх рогатинців в Америці й Канаді до скорої та поважної збіркової акції на ту ціль.

2. Закликаємо всіх наших крайнів закладати комітети рогатинців там, де їх є більше число, а де нема багато крайнів, тоді поодинокі члени повинні вступати в комітети, що знаходяться в найближчих громадах.

3. Висловлюємо подяку нашій пресі в Америці та Канаді, а іменно: Свободі, Народній Волі, Америці, як рівнож Українському Голосові в Канаді, за поміщення покликів до будови Українського Народного Дому ім. Івана Франка в Рогатині. Просимо на даліше не відмовити нам місця у пресі в цій справі.

Григорій Сенів, голова;

Ол. Крайківський, секр.

"Народна Воля" --- 1939 р.

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ КОМІТЕТІВ СЕЛА ПУТЯТИНЦІ

Перед тим, як розглядати діяльність трьох Комітетів, котрі працювали для допомоги своєму рідному селові тут, у Рочестері, вважаємо за потрібне подати короткі інформації про саме село та про спонуки виїзду за море поважної частини його мешканців.

В 1902-му році приїхав звідти перший емігрант, Гринько Пакула, що своєю відвагою перекинув міст між Путятинцями та Рочестером і заохотив до такого ж виїзду інших.

Всього прибуло сюди 320 осіб. Можливо, що певна кількість, крім зазначеної, осіла в інших містах Америки, загалом же можна сказати, що не було в селі хати, звідки не виїхав би один, а то й два члени родини.

Невелика частина наших селян виїздила в пошуках праці до інших країн, здебільша до Німеччини, але побут у тих країнах не був довгий. За півроку, чи за рік, заробивши трохи грошей, люди поверталися до свого села.

Інші виїздили цілими родинами, на так звані парцеляції. Бувало, що великі землевласники продавали свій далекий ґрунт по дешевій ціні. Отже, той, хто мав кілька моргів поля, продавав його за високу ціну, а десь купляв за низьку і таким чином значно збільшував своє землеволодіння.

Однак, у цій акції було ризико, бо не завжди та набута земля виявлялася врожайною. Часом

Церква в селі Путятинцях

доводилося знову її продавати і зі збитками повертатись у рідне село. Кожний шукав свого щастя, точніше, виходу з нужденного стану, в якому перебували наші селяни. Цим і пояснюється масовий переїзд людей, до чужих країн.

Становище тоді було таке, що лише незначна частина, себто кілька осіб мали більше поля, а решта складалася з середніх і зовсім дрібних господарств. Багато було й таких, що взагалі не мали поля, а лише хату й город біля неї. Малоземельні й безземельні селяни зустрічалися на кожному кроці. Натомість Путятинський пан, на прізвище Торусевич, мав удвічі стільки землі, як усе село разом, і загібав у свої руки решту сільських землеволодінь, що їх селяни були змушені продавати через велику свою нужду. Пана ж зовсім не обходило те, як житиме далі безправний і беззахисний селянин.

Отже, безвихідне становище штовхало людей на еміграцію, але вони покидали рідне село з тою думкою, щоб по кількох роках, заробивши грошей, повернутись назад, прикупити землі й побудувати хату замість старої, яка вже зовсім розвалювалась. Правда, ці мрії в більшості не сповнялись.

З 320 путятинців, які осіли в Рочестері, мало хто повернувся додому. Бо перша світова війна змінила пляни людей і майже 90% лишилися тут на сталий і вічний іобут. 10% були ті, що покинули вдома жінок із дітьми і мусіли вернутись. Дехто з них заробив досить грошей і по приїзді до рідного села, придбав землю, збудував муровану хату й інші господарські приміщення. Частина ж повернулася з тим, з чим і поїхала, не придбавши нічого для себе й своєї родини.

Путятинці, що лишилися на сталий побут в Америці, внесли великий вклад у громадське й церковне життя українців. На той час тут ще не було жодної української домівки, не було й своєї церкви. Коли виникала потреба про щось порадитись, сходилися по хатах, а то й просто на вулиці. Найбільше прислужився до таких масових сходин покійний уже Василь Луцишин. Його хата була першою громадською домівкою. Він також при всякій нагоді вишукував і запрошував до Рочестеру наших священників, і в його хаті відправлялися Служби Божі для наших людей. Оце й був перший крок до організації громадського й церковного життя в м. Рочестері.

В 1908-му році 16 людей заснували Братство св. Йосафата. З Путятинських селян були на основуючих зборах Іван Швець, Василь Луцишин, Тимко Польовий, Василь Кучмій, Михайло Рудий, Микола Гарасимчук і Микола Куч-

мій. Це майже половина основників, які підвели твердий ґрунт під церкву св. Йосафата 61 рік тому назад.

Рік пізніше, в 1909 р. постало друге Братство імени св. Георгія. Мало воно тут ж саму мету, але складалося з молодших братчиків. Туди входило 15 членів, між ними 5 із с. Путятинців, себто: Іван Паснак, Петро Ковтун, Микола Головка, Онуфрій Паснак і Теодор Шургот. Ці прізвища поставлені не здогадно, а на підставі запису в протоколі Братства. Не йдеться нам за похвалу, тільки про те, що повинні ми пам'ятати й згадати добрим словом тих перших основоположників, які прислужилися до розвитку українського національного життя в Рочестері

Братство св. Георгія за час його існування тричі міняло свою назву. Не будемо тут застановлятися — чому, очевидно, на це були певні причини. Про них розповість історія Товариства, над якою працює наш довгілітній секретар Володимир Гавриляк і яка незабаром має появитися в друку.

Товариство Українського Народного Дому цього року обходить 60-ту річницю свого заснування. Воно може пишатись гарним будинком і солідним грошовим контом, але ці досягнення завдячуємо тій кропіткій праці й жертвовності, що їх вклали на протязі десятиліт наші емігранти-піонери. Вони не розплилися в чужому морі, зберегли своє національне обличчя, далеко від рідних земель задержали свої традиції й прищепили ті традиції молодшим, уже тут народженим, поколінням.

З 320 осіб, які емігрували до Америки з села Путятинців, половина, а саме 162 особи вже упокоїлись на рочестерських цвинтарях. В теперішній час є ще живих 120 осіб, а 38 повернулись до рідного села після першої світової війни. Стару еміграцію поповнили 8 з нової, теж народжені в Путятинцях. Вся ця громада належить до різних українських організацій у Рочестері, але найбільше — до Товариства УНДому, бо 55 членів разом з їхніми родинами складають понад сотню людей.

Сільські Комітети

При більшому скупченню односельчан в тому, чи іншому місті, творилися так звані Сільські Комітети, які ставили собі за мету допомагати своїм селам.

Перша світова війна принесла багато нещастя нашому народові, а найбільше потерпіли села, розположені в районах боїв. Деякі були знищені дотла і вимагали негайної рятувкової акції. Комітети давали відчутну поміч своїм землякам, що знайшлися в біді. Щоправда, деякі Комітети існують ще до сьогодні, ма-

ють у своєму розпорядженні допомогіві фонди, але ж тепер усі українські терени опановані комуністами, що жодної організованої допомоги з-за кордону не визнають і не приймають. Тим часом становище в селах підсоветської України чи не гірше, як було після першої світової війни. Про це розповідають хоч і замасковано листи від рідних та близьких, що лишилися в краю.

Комітет села Путятинців зорганізувався в 1923 році, за ініціативою Василя Луцишина і Василя Ковтуна. Були скликані збори односельчан і на тих зборах обрали діючий Комітет у складі: Василь Луцишин — голова, Василь Ковтун — секретар і Василь Скробач — касир.

Новообраний Комітет негайно розпочав свою працю. Завдяки збереженим запискам, ми маємо змогу встановити, яку суму грошей було зібрано в той час для допомоги рідному селу. Отже, занотовано збірку в 669 дол. 93 ц. Крім того, зібрано ще додаткову суму в 759 дол. 09 ц. з різних імпрез, себто, з 7-ми вистав, 5-ти балів і 2- пікніків. Таким чином, до каси Комітету надійшло 1,429 дол. 02 ц.

Це була на той час дуже поважна сума, оскільки американська тверда валюта мала перевагу в кожній країні. За ті гроші ми могли дати відчутну допомогу нашим нужденним землякам. Отже, 417 дол. вислано готівкою з таким розрахунком: частину грошей зужити на ремонт будинку читальні "Просвіти", майже знищеної під час війни, оскільки там увесь час мали постої військові з'єднання.

Решту грошей запропоновано поділити між найбіднішими селянами.

Друга допомога була така: за 95 дол. Комітет закупив тут зужитого одягу й вислав для тих, що перебували в крайній нужді. 618 дол. вислано на будову іконостасу в церкві, бо з вибухом війни церква, яку почали будувати в 1912 році, не була скінчена й лишилося ще досить праці для її остаточного оформлення.

Разом Комітет вислав допомогу селу в 1,130 дол. Оплата висилок коштувала 19 дол. 02 ц. В касі лишилося 280 дол.

В час депресії 1930 р., за президентства Гувера, 5 колишніх мешканців Путятини позичили ці гроші від Комітету з обіцянкою повернути їх, однак, та обіцянка лишилася на папері, тим більше, що позичковці помирали і не було з кого вимагати звороту грошей.

Путятинський Комітет проіснував 8 років, і в 1931 р. припинив свою діяльність. Однак, він зробив добре діло, яке лишилося в пам'яті сучасників і їх дітей.

На протязі кількох років ніхто з рідного села не звертався до нас за допомогою, бо, оче-

видно, не було конечної потреби. Тим часом Путятинська громада носилася з думкою побудувати нову читальню "Просвіти". Громаді трапилась нагода купити від Австрійської держави будинок, що був побудований для залізничних робітників і стояв біля села. Виникли суперечки, бо йшлося про найдешевшу побудову читальні власними силами, а з другого боку, будинок на продаж був із цегли, яка досить дорого в той час коштувала. Тоді будівельний Комітет села Путятинців звернувся до своїх Рочестерських земляків із проською про грошову допомогу.

Хоч Комітету, власне, в той час уже не було, але активний член громади, Микола Швець скликав збори Путятинців у домі Товариства "Вільних Козаків", тоді ще при ч. 102 Джойнер Стріт. З'явилася поважна кількість односельчан. Зборами провадив М. Швець, прочитав звернення до нас наших земляків у справі грошової допомоги і просив підтримки громади в цьому ділі. Розуміється, почалася дискусія, але кожний мав людське серце й симпатію до рідного краю, тому й ухвалили підтримати матеріально будову Путятинської читальні "Просвіти".

На зборах було обрано нову Управу Комітету в такому складі: Микола Швець — голова, Микола Стрілець — секретар, Микола Кучмій — касир.

Депресія

Новообраний Комітет одразу ж приступив до збірки фондів, але цим разом не так легко йшло. Бо в Америці на той час була велика депресія, можливо, ще ніколи непам'ятна. Це годі описати кількома словами. Хто не переживав тої депресії, тяжко буде йому повірити. Дуже щасливі були ті, що працювали, бодай, день, або два на тиждень. Вони могли сяк-так зводити кінці з кінцями. Але були маси людей, що не працювали кілька років, не мали жод-

Народний Дім в селі Путятинцях

ної соціальної допомоги. Тут наші люди навіть склали таку пісеньку: — Америка — добрий край, а якщо не робиш, то здихай. Чи справді сказати. Але можемо ствердити, що чимало багатьох загинуло людей під час депресії, тяжко людей накладали на себе руки, не знаходячи виходу з тієї прикрої ситуації. Були бідні, були й багаті. І ті й другі мали свої фінансові клопоти. Розуміється, в бідних справа стояла гостріше, вони не мали чого їсти, а з незаплатеної хати, купленої на кредит, не було великої користі, бо й льокаторів було не легко знайти. Зате багаті спекулянти користалися з нагоди й багатіли на загальній біді.

Ми знаємо, що тут усе базується на кредитах. Так є тепер і так було давніше. Але кредит добра річ тоді, коли кожний працює й може його поступово сплачувати. При втраті праці, настає безвихідне становище, застій у торгівлі. Багато банків замикали свої бюро й проголошували банкрутство. Люди ж, що мали банкові позички (моргеджі) й не могли їх своєчасно сплачувати, втрачали право на свою власність, вона переходила до банків, а банки мали вже стільки тих нерухомостей, що не знали, як з ними поводитись і продавали за півціни. Грошовиті бізнесмени заробили на тому величезні суми, бо коли ціна за хати пішла вгору, а вони купляли їх за безцінь, можна собі уявити, яка то вигідна була "комерція".

Коли деякі банки проголошували банкрутство, люди, що мали в банках свої заощадження, в паніці кинулися вибирати гроші й зберігали їх дома. На цьому ґрунті траплялися різні дива. Наприклад, один наш чоловік усю свою готівку, здається, 1,600 дол., замурував у пивниці, в стіні. І коли почалися дощі, вода стала затікати в ту стіну. За якийсь час господареві треба було взяти кілька доларів. Пішов він до своєї надійної схованки, відкрив її, а гроші всі замekli, фарба з них зійшла і лишилися самі рябі папірці. Добре, що банк зважив на причину — страх чоловіка перед можливим збанкрутуванням банку — і повернув йому гроші повноцінними банкнотами.

Другий випадок був такий: чоловік вибрав у банку свої гроші влітку і сховав їх під форнес. Жінка про це не знала й коли похолодало, схотіла нагріти хату, розпалила форнес і гроші згоріли.

Хтось сховав гроші та й помер. І тоді навіть розбирали хату, шукаючи за ними. Траплялись випадки обкрадання.

Трудно було і з оформленням позички в банку. Той, хто позичав навіть таку незначну суму, як 80 дол., мусів привести до банку трьох ручителів, інакше грошей не видавали. Тепер наша Українська Кредитова Спілка дає позич-

ку в 2,500 дол. на один підпис, раніше ж про це не можна було й думати.

В 1936-му році Товариство "Вільних Козаків" шукало за моргеджом на Народний Дім у сумі 15,000 дол., то рочестерські банки й слухати про це не хотіли, хоч Т-во мало своїх 15,000. себто, половину потрібної суми. Тенер усі банки, в тому числі й наша Кредитова Спілка, вимагають лише 20% готівки під кредит, що його хтось хоче отримати.

Під час депресії, американський уряд шукав якогось виходу з того прикрого становища і в 1919-му році, за президентства Вудро Вілсона схвалив так званий "сухий закон", себто заборонив виробляти й торгувати спиртними напоями. Уряд мав на увазі те, що твереза нація буде по-тверезому ставитись до своїх громадських обов'язків, припиняться вуличні сварки й бійки, піднесеться мораль.

Але сталося не так. Хоч держава мала тисячі агентів, які слідкували за порушниками "сухого закону", все ж таки вони примудрялися виробляти горілку (самогон) і продавати її населенню. Дивний парадокс: під час заборони гарячих напоїв, на вулиці можна було побачити більше п'яних, аніж це було до ухвали того закону. Великі фірмові броварні були замкнені повних чотирнадцять літ, натомість вирости в величезній кількості "домашні" броварні і спекуляція горілкою доходила до того, що її продавали по 40 дол. за галон. Правда, пізніше, через надмір приватного виробництва горілки, ціна її впала до 8 дол. за галон.

Смішно виглядало те, що урядова заборона торгівлі горілкою не торкнулася заборони виробляти машини й приладдя для виготовлення горілки. Отже, кожний міг собі вільно те приладдя купити.

Звичайно, коли хтось був спійманий на продажу горілки, діставав грошову кару, штраф, але не дуже терпів від того, лише ставав обмежнішим.

Отже, на тому законі держава нічого не виграла, навпаки, втратила, бо ж не мала жодного прибутку з горілчаного монополю, а мусіла втримувати платних агентів, які слідкували за порушенням закону.

Під час депресії, наші люди рятували один одного в біді, взаємно позичали гроші, повідомляли, яка фарма й де саме потребує робітників. Фармери в той період платили не грошима, а продуктами, та й це було добре. Принаймні, наші люди не були тягарем для міста, майже не зверталися за допомогою. А коли б і зверталися, наслідки були невтішні. Такому прохачеві казали: маєш хату, то продай її і з того живи. Витратиш усе, тоді прийдеш до нас.

Односельчани села Путятинці — 1958 р.

Загалом міська допомога була мізерна. Допомагали не грошима, а продуктами, декому давали вживану одіж та взуття й то після докладного обстеження, чи, справді, хтось потребує заміни.

Тепер міська допомога аж занадто добра. Місто платить 15 дол. на особу в тиждень, так само оплачує газ і електрику. Однак, люди, що перебувають на "велфер", незадоволені, хочуть, щоб місто складало щось і на їхнє conto в банку.

Депресія, про яку ми згадували, тривала майже п'ять років. Той, хто жив із праці своїх рук, завжди стояв над прірвою повного банкрутства. Роботи не можна було купити й за гроші, люди цілими днями ходили від шапи до шапи. Деякі виробництва працювали кілька днів на тиждень і вивішували на дверях оголошення: **помічників непотрібно**. Це — щоб не докучали запитами про роботу.

Якщо ж хтось діставав працю, то платня була надзвичайно низькою, не виходило навіть і по 25 ц. за годину. А сільськогосподарські продукти йшли на ринку по такій мізерній ціні, що деяким фермерам не оплачувалось їх збирати й вони залишались на полі. Молоко фермери продавали по одному центу за літр, бушель картоплі коштував 25 ц., бушель пшениці — 45 ц. За тонну, себто, за 2.000 фунтів моркви платили 6 дол. Ціна живої ваги свин-

ського м'яса була 3-4 центи. Так виглядала депресія в Америці.

Президент-рятівник

В цей час до влади прийшов президент Рузвельт, який, справді, врятував країну. Рузвельт був знаменитим економістом і популярність його серед населення виявилася в тому, що пого **вперше** в історії Америки чотири рази обирали на пост президента.

Новий президент і його дорадники зразу взялися за економічне рятування країни. Першим кроком було закриття на кілька днів усіх банків. Далі держава виробила спеціальні купони й розіслала банкам, щоб вони, замість грошей, видавали людям ці купони. Також було розпорядження обмінювати на ці купони приватні гроші, аж поки держава випустить нові банкноти. Це давало змогу повернути американський долар, який утік за кордон, назад, бо після певного терміну старі доларові банкноти в американських банках уже не приймали.

Другим кроком президента Рузвельта була організація публічних робіт, які не конче були потрібні, але виручали зі скрути мільйони безробітних людей. До таких робіт належало очищення й корчування лісів біля проїзних доріг, засипка багон, направа федеральних будівель тощо.

В 1933-му році скасували "сухий закон", дозволили виріб пива, хоч і невеликої (2 і одна третина) % алкоголю, а рік пізніше почався, власне, відновився виріб горілки. Це дало позитивний прибуток державі, вже не кажучи про значне пониження безробіття.

Президент закликав працевлаштувати, щоб вони підносили платню робітникам, а це знов же йшло на користь промисловості, бо чим більше заробляв робітник, тим більше міг він витрачати грошей на різні товари.

В той час особливо зросло число робітничих об'єднань, або юній, створювалися фонди безробітних, каси хворих, забезпечення вдів і сиріт.

Найголовнішим проектом Рузвельта, що став законом від 1936-го року, було запровадження соціального забезпечення на старі літа, з якого тепер користають біля 18-ти мільйонів старших людей, не будучи тягарем ані для своїх дітей, ані для міста, де вони живуть. Коли б цього закону не існувало, довелось би людям працювати по різних шапах до смерті, аж поки не винесли б звідти безживне тіло робітника. Так само не платили давніше за вакації й за святні дні.

Президент Рузвельт мав велику підтримку від усієї американської преси. За малим винятком, усі його економічні проекти схвалювали й одобрювали. Багато говорили про нього й за кордоном, як про мудрого державного діяча, що провів соціальні реформи без "революції" і пролиття крові, підняв свою країну з руїн депресії, лишив по собі в народі невмирущу пам'ять.

Рузвельт зробив би ще більше, але в нього була й опозиція, навіть з його ж демократичної партії, особливо, з числа сенаторів південних штатів.

Напередодні виборів 1940 року, президент, звертаючись до цих сенаторів, сказав: "Наближаються вибори, ви будете старатись про перевибір і досягнете свого, себто, вас виберуть. Але коли б ви були в будь-якій країні Європи, то вас би там ставили під стінку й розстрілювали. Ці його слова записані в Конгресовому рекорді й свідчать про далекоглядність голови держави, про те, як глибоко розумів він тодішню ситуацію в Америці і в інших державах.

Поміч селові

І ось у таку, можна сказати, катастрофальну годину звернулися до нас наші Путятинські брати, щоб ми допомогли їм у будові нової великої читальні "Просвіти". Ще ми не оговтались після депресії, грошей у всіх було об-

маль і провадити збірку на якусь громадську потребу було дуже трудно.

Від того часу минуло вже 36 років, але пригадує все, наче недавнє. Мене теж обрали збірщиком, і я не міг відмовитись від того обов'язку, бо щойно сповнилося п'ять років, як я покинув рідне село й добре знав тамтешні обставини.

Одної весняної неділі ми вдвох, себто я й Микола Швець відправились збирати гроші серед наших односельчан. Не автом, а пішки, бо тоді ще нові емігранти не мали коштів на придбання свого автотранспорту. Добре, що наші люди в той час жили близько одне від одного, а не розкидані, як тепер.

Ходили ціле пополудне й вечір, обійшли 10 хат і зібрали... 3 долари. Не тому, що люди не хотіли давати, а тому, що не мали грошей. Правда, деякі наші односельчани приносили пізніше гроші до Комітету, а дехто сплачував ратами, виконуючи свою обіцянку.

Труднощі поставали й перед Путятинським будівельним Комітетом, якому відмовляли в дозволі на будову з тої причини, що, мовляв, ґрунт не витримає двохповерхового тягару в сусідстві з потічком, що протікав недалеко від запланованого місця будови.

Нарешті дозвіл дістали, а Рочестерський сільський Комітет зібрав із пожертв 266 дол. та 313 дол. — з балів та вистав. Таким чином, до рідного села було вислано 579 дол. Пізніше Михайло Єйна, що був у будівельному Комітеті села, повідомив нас, що за ті гроші було викінчено будову читальні й покрито дах черепицею. Колишні односельчани, Путятинці, були дуже задоволені, що якоюсь мірою причинилися до побудови в селі гарної двоповерхової читальні.

Рочестерський Комітет припинив свою діяльність десь у кінці 1938 року. Дальші події, початок другої світової війни перервав зв'язки з рідним селом. Ніхто не знав, яка доля його спіткала, лише чули, що Україна стала головною ареною боїв між двома окупантами, брутальним і червоним.

Після закінчення війни, зв'язок теж не міг швидко відновитись, бо за Сталіна всі ті, що мали рідню за кордоном, вважались неблагонадійними, і кожний боявся писати, подавати про себе вістку.

Аж за урядування Хрущова почалось листування з краєм. Багато людей віднайшли свою рідню, стали помагати їй. Прийшов і лист від церковного Комітету села Путятинці з проською прислати матеріалу на корогви та ризи для священика, бо старі знищені, а нових нема де й нема за що купити.

Це знову стало причиною для відновлення

праці сільського Комітету. На початку 1958-го року, за порадою кількох односельчан, були скликані збори Путятинців, які відбулися в УНДомі, при 831 Джозеф евеню. На тих зборах обрали провід Комітету в складі: Василь Іванців — голова, Володимир Сверида — секретар, Олекса Атаманчук — касир. До Контрольної комісії були обрані: Микола Швець, Микола Кучмій і Іван Куций.

Після оформлення Комітету, в скорому часі приступили до збірки коштів. Вислід збірки був дуже успішним, ніхто не шкодував грошей для допомоги рідному селові, й таким чином зібрали 1,032 дол. 50 ц.

Пізніше Комітет організував ще два пікніки й два балі, що принесли додаткову суму 610 дол. 95 ц. Ці гроші Комітет уклав до Української Кредитової Спільки й вони принесли відсотки в сумі 155 дол. 93 ц., а разом зібралося 1,799 дол. 38 ц. Готівки до села вислати було не можна, а тому закупили потрібний церковний матеріал у Канаді і звідти вислали в двох пакунках. Перший коштував 285 дол. 03 ц., другий — 242 дол. 48 ц. Один пакунок дійшов у цілості, а другий завернули до Канади, на руки нашого односельчанина, С. Кучмія. За причину звороту подали те, що один відріз матеріалу мав... хрестики. Отже, вийшло начебто за нашим прислів'ям: "боятися, як чорт хреста, або, як чорт ладану". Повернений матеріал С. Кучмій привіз до Рочестеру, але ж на кордоні за нього примусили сплатити мито в сумі 33 дол. 27 ц. Все ж таки Комітет ще раз вислав до села той пакунок, матерію з хрестиками, і його в селі дістали. Від того часу церковний Комітет замовк, хоч ми писали до нього й пропонували дальшу допомогу. Очевидно, заборонила большевицька власть.

Тим часом наш Комітет існує далі й завжди готовий дати допомогу своїм односельчанам. Вибув із Комітету, за недугою, лише Микола Швець, але на його місце прийшов знаний у Рочестері громадський діяч Михайло Єйна.

Крім засідань, Комітет періодично скликає збори своїх односельчан, на яких наші люди зачитують листи з рідного села, знайомлять з подіями, які там відбувались. На одних таких зборах виникла добра думка, що її подав Микола Кучмій, а саме, щоб написати й випустити друком короткі спогади про село Путятинці й сільські Комітети за кордоном, які несуть поміч своєму селові. Цю працю збори доручили мені, й хоч вона для мене не була легкою, бо ж бракувало мені потрібних фактичних матеріалів, я не міг відмовитись. Деякі матеріали дали мені директор Квасниця та Михайло Єйна, дещо зберіг у пам'яті та скористався з переказів своїх знайомих.

Отже, вийшла книжка про історію села Путятинців. Видруковано її в кількості 600 примірників, заплачено 875 дол. На одному з своїх засідань Комітет схвалив продавати її по 1 дол. 50 ц., та, на жаль, справа з продажем не йде успішно й ще половина тиражу лежить у пачках. Прикро про це говорити, але деякі односельчани відмовляються мати книжку, що розповідає про рідне село, а до того ж так дешево коштує. Тим часом про цю книжку прислали позитивні відгуки пані Меланія Гафтар з Канади, пані Доська Скробач із Франції, пан Андрій Кучмій, з Канади, пані Городецька з Канади, яка додала ще й 10 дол. на конто витрат за книжку.

Наведу також повністю листа проф. Івана Білоуса з Дітройту:

Дітройт, 4-го липня, 1967

"Високоповажаний і дорогий пане Іванців!

За книжку "Село Путятинці" і лист, що Ви їх переслали для мене через нашу Кредитівку, сердечно Вам дякую. Ви добре знаєте, що то значить переживати в спогадах ще раз свою молодість, пригадувати собі місця, де ми, молоді, жили, де ми пізнали світ і вчилися, де працювали серед наших приятелів і родини, де переживали події, які до кінця нашого життя не забудемо. Це щось найкраще в нашому старшому віці, коли ми в наших серцях звернемося до місця, де ми народились і коли відтворимо в наших споминах рідне село в такому стані, в якому ми його залишили.

Такі почування наповняли моє серце, як я читав Вашу працю "Село Путятинці". Багато я пережив, багато бачив у своєму житті, але рідне село Путятинці залишилось у моєму серці тим найдорожчим, чим людина може тішитись".

І справді, ці гарні та щирі слова про рідне село зворушують людину до глибини душі. Вам здається, що й ви перебуваєте в тих місцях, де ви народились, де прошли ваші дитячі та юнацькі роки.

Отже, історія наших сільських Комітетів в краю та на еміграції мала гарні й зворушливі сторінки. Вона ствердила солідарність людей, розділених великою відстанню, що живуть у двох протилежних світах, зовсім несхожих між собою, як у природному, так і в політичному розумінні.

Тисячі доларів, зароблених тяжкою мозольною працею, були перекинуті, як живий місток, до рідних сіл, бо ж українські емігранти свідомі того, що їх рідні й приятелі перебувають у значно гіршому стані, не маючи навіть

особистої волі, права на власну думку, й якщо можуть похвалитися зміною, то лише зміною окупантів, однаково жорстоких до підлеглого населення.

Комітет села Путятинців у м. Рочестері переслав на поміч своєму селові 2,369 дол. 59 ц. Він міг би дати й більше, коли б червоний окупант не забороняв організованої допомоги, коли б була в краю народна, а не диявольська влада.

Ми ще маємо на своєму конті 675 дол. 42 ц. І якщо наші земляки простягнуть до нас руку за допомогою, та рука не повисне в повітрі й завжди знайде щирий відгук, матеріальну й моральну підтримку.

Ми сповнили свій національний обов'язок і тут, на еміграції, бо не розпорошились, не відокремились від громади, навпаки, постарались об'єднати громаду, щоб задержала вона свої традиції, не забула рідної мови, згадувала завжди із співчуттям та любов'ю свій народ.

Будемо ж вірити, що колись засяє сонце й над нашим поневоленим краєм, забереться з родючих українських полів ненависний окупант, настане справжній мир та спокій і, як казав наш пророк, Тарас Шевченко:

І на оновленій землі
Врага не стане, супостата,
А буде син, і буде мати
І буде правда на землі.

Василь Іванців

ТОВАРИСТВО СЕЛА ЖОВЧІВ

(На початку: "Спільна трисільська громада")

Перед тим, як приступимо до нарису історії села Жовчів, Рогатинського повіту, хочемо дещо згадати про саме село.

Біля 10 кілометрів на схід від Рогатина, серед розлогих горбів, примістилося середньої величини селище, в якому жило понад 2,000 мешканців. Тут був осідок української церковної парохії, до якої належали ще два невеличкі сусідні села — Данильче й Уїзд. Село Данильче було злучене з Жовчовом своїм присілком Базаром, де містилася сільська школа, спільна для обох сіл. Через парохію і спільну школу, зв'язки громадян трьох сіл були затиснені, люди взаємно себе знали, відвідували й не рідко посвоячувались.

Серединою сіл Жовчова й Данильча протікав невеличкий потічок Калинівка, який влітку, під час спеки, майже висихав, а на весні, коли розтавали сніги й льоди, виливався далеко поза свої береги, наводнюючи широкі довколишні сіножаті. Під цю пору села Жовчів і Данильче злучені в одну сільську грома-

ду, яку від назви згаданого потічка перейменовано на Калинівку.

Перед 2-ою світовою війною всі ці три села належали до свідомих і національно активних сіл Рогатинського повіту. Найбільш активним було село Данильче, звідки вийшов провідник радикальної партії в Рогатинському повіті Андрій Гривнак, а також Вол. Гавриляк, колишній повітовий організатор каменярської молоді, які вклали багато праці в рідному селі для його культосвітнього зростання.

Село Жовчів було одним із перших, що почало освітню роботу між селянами. Ще в 1894 році там було засновано читальню "Просвіти". Головою її став священник, о. Дмитро Розлуцький, а до першого виділу читальні входили Теодор Магомет, Теодор Пілюшак, Гаврило Плекан, Михайло Скасків, Степан Яцків, Іван Гнилиця, Анна Петрів і Гнатко Гаракевич. При "Просвіті" було засновано й Т-во "Сокіл", головою якого був також о. Дм. Розлуцький. Т-во "Сокіл" брало участь у здвигах у Львові та Стрию.

В 1912-му році, за ініціативою відомого пізніше УСС-а Леся Новіни-Розлуцького, зорганізовано було аматорський гурток, який мав власні декорації й поставив такі відомі п'єси, як: "Ой, не ходи, Грицю", "Сватання на Гончарівці", "Різдвяна ніч" і "Циганка Аза". Вишкочені сільські актори виступали в Рогатині, Бережанах і Бурштині.

В час першої світової війни просвітня праця завмерла, але вже 1918 р. за почином священника о. Петра Смика, було відновлено читальню "Просвіти", головою якої він був кілька років. Село відчувало брак відповідної домівки для провадження культурно-освітньої праці й тоді, за допомогою Т-ва села Жовчів у Рочестері, і стараннями проводу сільської читальні, розпочато будову Народного Дому. В управі читальні головою був Теодор Магомет, секретарем — Іван Магомет, і активними членами управи — Василь Плекан, Теодор Макогін і Іван Гаракевич. При читальні спочатку зорганізовано було кооперативу, Т-во молоді "Луг", пізніше — "Каменярі", танцювальний гурток під проводом І. Магомета, хор під проводом Вол. Чачуня, а пізніше — Дмитра Сидора, і незабаром село Жовчів стало одною з найбільш активних громад у культурно-національному житті Рогатинського повіту.

Серед перших сільських комітетів для допомоги рідному краю, був Жовчівський комітет.

Сільський Комітет

Основуючі збори Т-ва села Жовчів відбулися 24-го березня 1921 р. Відкрив збори Степан Петришин, пояснюючи, що їх скликано для за-

снування Т-ва односельчан. Головою зборів вибрано Стаха Скаскевича, а секретарем Миколу Романського. На заклик голови, зразу вписалося в члени 20 громадян: Степан Петришин, Василь Польовий, Микола Плекан, Прокіп Санагурський, Іван Падучак, Т. Кубарич, Адам Лялька, Гр. Плекан, Дм. Падучак, Іван Сидор, Іван Тицький, Стах Скаскевич, В. Чижевський, Тимко Сидор, Т. Нищук, Теодор Плекан, М. Романський, Микола Лялька, М. Плекан та Н. Петровський.

Питання назви Товариства викликало довшу дискусію й різні пропозиції. Остаточного прийнято внесок С. Скаскевича — назвати Т-во "Спільна трисільська громада", бо в члени вписалися виходці з трьох сіл: Жовчова, Данильча й Уїзду. Тож вони хотіли належати до одного спільного Т-ва, як у рідному краю належали до одної парохії.

Однак, переважаючи більшість вписаних членів була родом із села Жовчова, а емігрантів з Уїзду й Данильча лише кілька. Тому ані підібрана назва Т-ва, ані спільне Т-во, а радше новостворений комітет не мав виглядів на довше існування в первісній формі.

Вибрано уряд-управу Т-ва в такому складі: Микола Лялька — організатор, Адам Лялька — рекордовий секретар, Прокіп Санагурський — фінансовий секретар, Іван Падучак — касир. Контрольна комісія: Тимко Сидор, С. Скаскевич, В. Польовий. Вступний внесок до Т-ва встановлено 1 дол., а місячна вкладка — 25 ц.

При кінці зборів обговорювали найважливіший пункт, а саме: завдання Т-ва. Протокол каже, що той пункт відкладено до других зборів. Це вказувало на бажання односельчан схо-

дитись частіше, обмінюватись думками про залишений рідний край, почути якусь розраду. Адже більшість емігрантів розраховувала на те, що вона виїхала з краю тимчасово, аби заробити потрібні гроші й знову повернутись назад. А тим часом кожен мав щире бажання допомогти своїм рідним і близьким.

На наступних сходинах було ухвалено, щоб збори відбувалися щотижня, а завдання Т-ва полягатиме в тому, щоб "займатися підприємствами на здобуття грошей для допомоги бідним сиротам, які залишились без жадної опіки".

З цією метою вибрано комісію в складі: С. Скаскевич, Н. Ромах, М. Дзіняк, П. Санагурський, І. Падучак, яка мала б вести листування з земляками в краю, читати на зборах листи звідти, подавати дописи до українських газет.

За згодою членів Т-ва, комітет нав'язав контакт із довіреними громадянами трьох сіл. Ними були: з Жовчова — Дмитро Санагурський і Петро Плекан, з Данильча — Данило Нищук і Яким Горішний, з Уїзда — Михайло Мазурик і Теодор Базюк. На їх руки мало йти листування й допомога сиротам.

В першому році існування Т-ва відбувались тижневі членські сходи, на яких читано кореспонденцію з рідних сіл, пляновано імпрези для здобуття фондів, збирали членські вкладки й добровільні пожертви. Сходи відбувались в домівці Просвітнього клубу, при Джо-зеф евеню і Нессо стріт, а часом також у Сенека парку, на свіжому повітрі.

Улаштовано три балі й два пікніки в Шутцен парку, зібрано членські вкладки й добровільні пожертви, і таким чином, до кінця року члени Т-ва мали прибутку 307 дол. 75 ц.

Першу допомогу рідному краєві передано односельчанином Іваном Олійником, який по-

Церква в селі Жовчів

Церква в селі Данильче

Читальня "Просвіти" в Данильчу

вернувся до свого села Данильче 25-го липня 1921 р. Допомога була в сумі 150 дол., з яких 125 дол. призначено для дітей-сиріт, на убрання й школу для них, 10 дол. для інваліда Дм. Росоловського в Данильчу, 10 дол. для вдови Теклі Макогін в Уїзді й 5 дол. Дм. Санагурському на видатки по кореспонденції. Куплено також чотири лікарські підручники — два для Жовчова й по одному на Данильче й Уїзд.

В міжчасі до Т-ва вступили ще нові члени: Анастасія Плекан, Павло Петришин, Михайло Андрусів, Михайло Дух, Павло Макогін, Теодор Висоцький, Михайло Дзіняк, Микола Мандич, Іван Олійник, Ілько Нишук, Захар Ромах, Андрій Андрусів, Теодор Нишук, Андрій Романський, Теодор Третьяк, Анна Штаньгрет, Мих. Білик. Разом до Т-ва належало 37 членів.

Другий рік існування Т-ва почався виборами нової управи (на 1922 р.), до якої увійшли: Микола Плекан — голова, Прокіп Санагурський — фінансовий секретар, Микола Романський — рекордовий секретар і Михайло Дух — касир.

Знову влаштовано забави й пікніки в Шутцен парку й на Вест евеню, які пересічно приносили по 40 дол. чистого прибутку, але один баль, сполучений з аматорською виставою, яка відбулася в Литовській домівці, мав 12 дол. 17 ц. недобору-дефіциту. В тому ж році переведено збірку-коляду, яка дала 19 дол. 50 ц. прибутку. Збірщиками-колядниками були: В. Польовий, М. Дух, П. Санагурський, І. Тицький і Т. Плекан.

В тому ж році вирінула на зборах Т-ва думка допомогти селові Жовчів збудувати Народний Дім. Вирішено звернутись за інформаціями в тій справі до комітету в старому краю. Згодом думка про будову Народного Дому увінчалась успіхом, але в міжчасі виникло деяке непорозуміння між членами Т-ва. Стали

Каменярська молодь в Данильчу на самоосвітній праці — 1936 р.

нарікати, що представники Данильча й Уїзду не приходять на збори, а також уникають відвідувати товариські імпрези. Тому 5-го липня 1922 р. ухвалено виключити з Т-ва представників Уїзда, яких було тільки двоє. Як кінцеву допомогу для села Уїзда виплачено з каси 25 дол. і Т-во перейменовано на "Т-во Жовчова й Данильча". Рік пізніше те ж саме повторилося і з представниками Данильча. Тому члени Т-ва прийшли до переконання, що спільне Т-во непрактичне, виплатили для допомоги Данильчанам 30 дол. і від того часу Т-во стало називатись комітетом села Жовчова.

В 1923 р. членами управи комітету були: Степан Петришин — організатор, Микола Романський — секретар, П. Санагурський — фінансовий секретар, Василь Польовий — касир.

В тому році члени комітету пожвавили свою діяльність і заходи щодо будови Народного Дому в рідному селі. Вони обов'язались давати матеріальну допомогу селові, але поставили й свої умови: збудувати Народний Дім на новому місці, рівночасно закласти кооперативу й записати майно Дому на членів читальні та кооперативи.

Внедовзі було вислано 105 дол. на руки Дм. Санагурського, з одночасним повідомленням про висилку грошей — Андрія Кубарича й Теодора Магомета.

В тому ж році Т-во села Жовчів увійшло в члени Комітету Рогатинщини й виплатило 10 дол. пожертви на Народний Дім у Рогатині, а для здобуття дальших фондів вибрано збірщиків і влаштувало пікнік та забаву.

В 1924 р. в управі Т-ва були: Т. Кубарич — організатор, Іван Сидор — секретар, М. Плекан — касир. Члени вирішили зібрати на будову Народного Дому в Жовчові 500 дол. Для того склали декларації пожертв на 120 дол., влаш-

тували баль і два пікніки, а також вигравну лотерею. Вибрали комісію збірщиків в особах: Павла Макогона, М. Романського й Івана Сидора.

В короткому часі вислано до села 100 дол., а на початку 1925 р. ще 200 дол. В той час стався також клопіт із комітетами в рідному селі, яких через різні непорозуміння створилося два, і кожний наперекір другому старався представити себе повноправним до відбору допомоги-пожертв. В тій справі члени Т-ва мусіли стратити багато часу на дискусії й листування з селом. На домагання Т-ва, обидва комітети погодилися створити новий комітет, до якого увійшли представники двох сторін.

Тим часом члени Т-ва охолонули до праці, збори-сходини відбувалися рідше, і навіть управи Т-ва не перевибиралося з року на рік.

В 1926-му році в управі були: Павло Макогін — голова, С. Петришин — секретар, М. Плекан — касир. Тоді було відбуто лише одні збори в присутності 10 членів. Крім листування з рідним селом, управа не виявила більшої діяльності.

Працю Т-ва відновлено щойно в 1928 р. Тоді було переведено збірку, що принесла 59 дол., влаштовано два балі-забави, які дали 103 дол. 80 ц. чистого прибутку, а також зібрано ще раніше задекляровані пожертви від членів у сумі 125 дол. Між жертводавцями було п'ять, які дали по 10 дол., вісім по 5 дол., один — 3 дол., п'ятнадцять по 2 дол. і два по 1 дол.

В той час членами управи були: П. Санагурський — голова, М. Романський — секретар і Павло Петришин — касир. В грудні того року

вони вислали до рідного села 200 дол. і в касі залишилося тільки 81 ц.

Але вже в наступному 1929 р. та управа організувала два балі й вигравну лотерею, поповнивши касу до 128 дол., з чого 100 дол. також вислали сільському комітетові.

В 1930 р. Т-во влаштувало ще один баль, заробивши на ньому 35 дол. 71 ц., але далі вже не проявляло жадної активності. Цьому причиною були: загальна господарська криза, безробіття, той стан депресії, в якому перебувала тоді вся Америка.

В 1932 р. скликано ще збори Т-ва з наміром улаштувати пікнік, та члени висловилися проти цього, бо більшість з них була безробітна.

Децю відновлено працю й активність односельчан в 1934 р. Перевибрано управу. Головою Т-ва знову вибрано С. Петришина, секретарем — П. Санагурського, і касиром — М. Ляльку. До Контрольної комісії увійшли: М. Романський, Т. Висоцький та А. Тіцька.

Члени Т-ва оподаткували себе по 10 ц. місячних вкладок і почали складати добровільні пожертви по кілька долярів. Таким чином, 28 членів склали 52 дол., з яких 50 дол. вислано до рідного села. Опісля влаштовано баль і вечерю в домі Т-ва "Вільних Козаків", що разом дало 84 дол. 99 ц. прибутку. З цього 80 дол. вислано до села Жовчова.

Народний Дім у селі побудували, і хоч були дальші потреби для розвитку культурно-освітньої праці на селі, але вони вже не відзначалися пекучістю, тому й діяльність Т-ва почала децю згортатись.

Ще одну забаву влаштовано в 1935 р., з якої

зібрано прибутки 25 дол. 59 ц. В тому році виплачено через "Народну Волю" 5 дол. на Український Робітничий Дім у Львові.

В роках 1936-1937 Т-во діяльності не проявляло і в касі було всього 27 дол. 86 ц.

Спробу активізувати працю Т-ва, почати збірку на культурно-освітні потреби рідного села відновлено в 1938 році. До перевибраної управи увійшли: Степан Петришин — голова, Степан Сидор — секретар, Микола Лялька — касир і члени: Анастасія Кравець та Анна Лялька.

Було влаштовано пікнік на фермі Андрія Кубарича, але той пікнік дав лише 9 дол. 35 ц. прибутку, і в касі Т-ва лишалось всього 34 дол. 21 ц.

В наступному році на голову Т-ва вибрано М. Романського, решта урядників змінена не була.

В жовтні 1939 р. влаштовано забаву, яка принесла 34 дол. 10 ц. Ухвалено відновити сплату 10-центових членських вкладок. Але це вже були останні спроби задержати Товари-

Хор читальні "Просвіти" в Жовчеві — 1939 р.

во при житті. Члени старілися, 2-га світова війна перервала зв'язок із рідним краєм, і Т-во, як таке, перестало існувати.

На банковому конті Т-ва ще було 68 дол. 31 ц., однак, після смерті касира не було змоги віднайти банкову книжку, отже, загубилася й кінцева готівка Товариства.

Все ж таки, діяльність Т-ва, як цілості, заслуговує на добру оцінку. Виходці з села Жовчова за допомогою свого Т-ва спромоглися зібрати 1,000 дол. на будову Народного Дому в своєму селі. Без цієї, на той час досить поважної суми, навряд чи впорались би мешканці рідного села здійснити свою мрію, хоч і працювали безплатно, вивершуючи будову.

Народний Дім у Жовчові, збудований на доброму місці, має велику залу, що вміщує

500 людей. Там же приміщувалась читальня "Просвіти", кооператива, Товариство молоді "Каменярі", Жіноча громада, аматорський гурток, хор, бібліотека. Народний Дім був центром усього громадського життя в селі.

КОМІТЕТ СЕЛА ЛИПИЦІ ДОЛІШНЬОЇ

Село Липиця Долішня, Рогатинського повіту, належало до свідомих і добре організованих сіл. Перед першою світовою війною там діяла читальня "Просвіти", Т-во "Січ", театральний аматорський гурток та гімназійні курси, при допомозі яких навіть діти незаможних селян мали змогу вчитись за мінімальною оплатою.

Однак, під час війни через село проходила лінія фронту, й це тривало майже дев'ять місяців. Наслідком було те, що ціле село, за винятком однієї хатинки, згоріло й виникла потреба його відбудовувати.

Катастрофа в рідному селі потрясла односельчан, що перебували в Америці й вони негайно відгукнулись на заклик про допомогу.

Американські земляки допомагали не лише своїм близьким, братам та сестрам, але й поставили взяти матеріальну участь у відновленні громадського життя. Жменька колишніх мешканців Липиці Долішньої знайшлась і в Рочестері, отже, вони почали допомогти акцію. Зійшовшись у хаті Павла Поливки, що мешкав тоді на Клівленд стріт, 15-го квітня 1923 р. створили Комітет Допомоги. До Комітету увійшли: Теодор Семен — голова, Михайло Лапчак — касир, Володимир Гуряньський — секретар. За мету Комітет собі поставив: допомогти рідному селові збудувати Народний Дім, а щоб знайти для того фонди, земляки наклали на себе добровільне оподаткування.

Те оподаткування в 1923-26 роках дало змогу вислати до рідного села 427 дол. на будову Народного Дому, 25 дол. на придбання театральної куртини й 26 дол. на членські вкладки до читальні "Просвіти" за бідних людей.

Уже в 1924 р. прийшла перша подяка за допомогу з Липиці Долішньої від секретаря Й. Іжицького. Він повідомляв, що Народний Дім поставлено на місці старої читальні, та що угольний камінь заложено з дедикацією про те, що той Дім збудовано за грошовий фонд американських односельчан. Церемонію заложення угольного каменя довершили о. П. Коблак, д-р Гвоздецький і Йосип Іжицький. Цей Народний Дім мав приміщення: читальні, школи, концертної й театральної залі, а крім того, там мали свій службовий осідок Кооператива та Молочарська Спілка.

Односельчани села Липиці Долішня — 1923 р.

В 1935 р. Т-во Української Поступової Молоді "Каменярі" звернулося з проханням до американських земляків — допомогти в придбанні інструментів для духової оркестри. На ту ціль було переведено збірку й вислано 93 дол.

Т-во "Каменярі" закупило потрібні інструменти й прислало з подякою знимку учасників оркестри. На тій знімці були: Гайда Степан, Тишко Андрій, Гайда Михайло (Павла), Людкевич Михайло (Тадея), Іжицький Володимир, Семен Гриць, Гайда Павло (Андрія), Гайда Павло (Михайла), Бачинський Гнат, Гайда Микола (Стаха), Семен Петро, Парута Михайло. Всі вони підписали знимку з такою присвятою:

"На пам'ятку для односельчан у Рочестері, котрі спричинилися до створення музичної оркестри при Т-ві "Каменярі" в рідному селі Липиці Долішній".

До Комітету Липиці Долішньої належали такі односельчани: Теодор Семен, Володимир Гурянський, Михайло Лапчак, Микола Семен (з Дітройту, Міш.), Яким Пригода, Василь

Турянський, Андрій Романський, Андрій Рубаха, Павло Поливка, Яцько Поливка, Атанас Бойко, Степан Пригода, Андрій Семен, Микола Романів, Яцько Рубаха, Володимир Турянський, Іван Лотоцький і Михайло Лотоцький.

Комітет Липиці Долішньої зібрав разом 608 дол. 8 ц., у тому числі 60 дол. 63 ц. становив прибуток із балю, влаштованому в 1924 р. та 4 дол. 43 ц., як відсотки.

До с. Липиці Долішньої вислано суму 580 дол., у тому числі 9 дол. на подарунок для вчительки Макарушки-Холтяк, а решта пішла на кошти пересилки.

Люди Липиці Долішньої дуже тішилися й гордилися своїм Народним Домом та оркестрою, що внесла велике пожвавлення в громадське життя села, а односельчани в Рочестері мали моральне задоволення, бо спричинилися до того своєю матеріальною допомогою.

Та прийшла друга світова війна, контакти з рідним селом були зірвані і ще досі не відновились.

Дуда оркестра Т-ва "Каменярі" в Липці Долішній 1937 р.

ТОВАРИСТВО СЕЛА КОНЮШКИ

Еміграція з села Конюшки не була чисельною. По приїзді до Америки, емігранти оселялись в Нью Йорку, в Спрінг Велей біля Нью Йорку та найбільше — в Рочестері. Першими поселенцями в Рочестері були Леонко Марцінковський та Іван Бойко й наступні емігранти приїздили й зупинялись у цих осіб.

За прикладом Путятинець, Пукова та Липиці, односельчани Конюшків теж започаткували допомогу рідному селові. Перші сходини земляцтва Конюшків відбулися 14-го липня 1917 р. в хаті Д. Братуся, при 28 Ганд стріт. На сходини прийшло 13 односельчан, а саме: Онуфрій, Іван і Олекса Димкарі, Іван і Дмитро Братусі, Дмитро Сьома (Петра), Костянтин Гнатів, Микола Дволятик, Павло Журавинський, Іван Бурнат, Василь Ткач, Дмитро Татиґа, Михайло Галамага. На голову цих сходин був обраний Олекса Димкар.

Завдання, що його поставили собі приватні на сходинах, було створити в Рочестері Товариство села Конюшків, яке заснувало б позичкову касу з метою давати поміч своїм біднішим братам у рідному селі. Цей план лишився нереалізованим з причини правних труднощів, але Товариство продовжувало існувати. До його провізоричної управи належали: Йосип Братусь — голова, Онуфрій Димкар — секретар, Олекса Димкар — касир. Контрольна комісія: Іван Димкар і Дм. Татиґа. Колектори: Микола Дволятик і Василь Ткач. Схвалено членську вкладку в 25 ц. на місяць та 1 дол. вписового.

Товариство нараховувало 34 члени, а саме: Дмитро Братусь, Йосип Братусь, Микола Дволятик, Василь Ткач, Онуфрій Димкар, Павло Бойко, Дмитро Сьома (Петра), Костянтин Гна-

тів, Дмитро Татиґа, Іван Бурнат, Павло Журавинський, Михайло Архитко, Яким Короташ, Дмитро Бойко (Семка), Дмитро Дуда, Леонко Марцінковський, Іван Скорохода, Павло Кос (Михайла), Дмитро Гук, Онуфрій Дуда, Костянтин Чапронський, Костянтин Кульчицький, Михайло Дуда, Павло Марцінковський, Дмитро Сьома (з-за каменя), Павло Кос (Івана), Дмитро Васильців, Михайло Тарцінів, Іван Бурак.

Товариство відбувало щомісяця збори, спочатку в приватних хатах, а потім у домівці "Вільних Козаків". Щороку переобирано управу, кожна управа за свій відчитний період прибирувала певну суму грошей з членських вкладок, а також із забав та пікніків. В 1918 р. Т-во мало в своїй касі 190 дол. 90 ц., а в листопаді 1919 р. вже 600 дол.

В тому році вибрано дві управи Т-ва села Конюшків. Одну з тих, що зараз же після війни повертались до краю: Йосип Братусь — секретар, Дмитро Сьома (Дмитра) — голова, і двох скарбників: Іван Бурнат і Олекса Димкар. Другу з тих, що залишаються в Рочестері: Петро Скорохода — голова, Дмитро Братусь — секретар і Костянтин Ільків — касир. Вирішено з тих 600 дол. заложити позичкову касу й відремонтувати в Конюшках читальню. Таким чином, земляки причинилися до відчутної допомоги рідному селові.

Рочестерське Т-во продовжувало далі свою працю й було в тісному контакті з Т-вом у с. Конюшках. В 1930 році село пережило жорстоку польську пацифікацію. Пацифікатори знищили також читальню та її майно, придбане за рахунок фондів рочестерського Т-ва Конюшки. Докладний опис пацифікації подає Дмитро Юрків у листі до свого шваґра Д. Братуся. Цей лист був перекладений на англійську мову, нотаріально завірений і використаний, як документ для протестаційної акції проти Польщі.

Після 16 років від виїзду до Конюшків, Сьома Дмитро Петрович написав до управи Т-ва Конюшки в Рочестері листа з датою 29. 1. 1937 р. В тому листі він повідомляв, які наслідки дала матеріальна допомога з Америки, вислана на його руки. За отримані 100 дол. придбано бібліотеку, удекоровано сцену і ще лишилося в касі 300 злотих.

Вислані на руки Василя Мацука 500 дол. дали змогу організувати "позичкову касу", яка в той час (1937 рік) мала готівки 24,000 злотих. На заплановану будову нового Народного Дому в селі, що його кошти були обчислені на 10,000 злотих, є вже заощадження в сумі 4,300 злотих.

Поза тою висилкою грошей, Т-во Конюшки

в Рочестері вже не дало більших успіхів, якщо не рахувати закупленого й висланого дарунка 95-ти літньому сільському вчителю, Прокопові Трачеві. Після цього, остання управа в складі Д. Братуся, Д. Татиги й Петра Скороходи ліквідувала Товариство.

КОМІТЕТ СЕЛА ОБЕЛЬНИЦЯ

Невеличке село Обельниця, Рогатинського повіту, що розположене по східній стороні річки Гнила Липа, між селами Конюшки і Кунічі, було одним з активних сіл, яке брало жваву участь у громадсько-політичному й культурно-освітньому житті Рогатинщини. Там була своя церква, читальня "Просвіти", організація молоді "Каменярі", що згуртувала всю молодь села, жіноча громада. Існував і драматичний гурток, а в літній сезон діяв дитячий садок.

Між сільськими провідниками визначалися Іван і Марійка Ладовські, Іванців, Кубарич.

Тут стало відбуватися сходина, наради і навіть районні анкети для сіл Обельниці, Куніч, Конюшки і Юнашкова. Добре працювала молодь, як у своєму Товаристві, так і в місцевій читальні "Просвіти". Був лад, спокій, не помічалося роздору.

Хоч село мало кооперативну домівку і невеличкий будинок читальні "Просвіти", але це виявилось невислацьким для потреб села, бо не було відповідної сцени й окремих кімнат для нарад та засідань сільських організацій. Отже, почали думати про побудову нового Народного Дому, де могли б поміститись усі Товариства, установи й їх секції. Спершу вибрали Комітет, який почав збірку акцію, придбав площу й звернувся до земляків-односельчан в Америці за допомогою. Тих односельчан - емігрантів, не було багато з уваги на невеличке село, й тому, що господарі на загал не були безземельними, або малоземельними, міцно трималися батьківської землі, й рідко хто виїздив за море. Однак, мала група обельничан поселилася в Рочестері, й до неї стали надходити листи про можливу матеріальну підтримку.

В тій групі були визначні члени Т-ва "Вільних Козаків" і його середовища. Між ними: Микола Магомет, Микола Кубарич, Іван Майка і Мих. Бінашевський. Вони відгукнулися на заклик рідного села, скликали нараду й організували 2-го березня 1935 р. Комітет села Обельниці. Вибрали управу в складі: Михайло Бінашевський — голова, Микола Магомет — касир, Ілля Бардашевський — секретар. Членами Комітету були: Іван Майка, Микола Кубарич і Ілько Кубарич.

Комітет зачав збірку на будову Народного Дому в Обельниці. Поважніші суми склали самі члени Управи: Мих. Бінашевський — 25 дол., М. Кубарич — 10 дол., Іван Майка — 10 дол., Микола Магомет — 10 дол., Ілля Бардашевський — 10 дол. Між жертводавцями дрібних датків були й громадяни інших сіл, але переважно з середовища "Вільних Козаків"

Комітет влаштував також дві забави в УН-Домі, 15-го жовтня 1938 р. і 14-го жовтня 1939 р., які разом дали понад 100 дол. чистого прибутку. За чотири роки до каси Комітету надійшло 374 дол., що на той час являлося поважною сумою і було б великою допомогою для будови Народного Дому в Обельниці.

Та прийшла жорстока 2-га світова війна, яка перервала зв'язок між крайовими й американськими односельчанами, а пізніше взагалі не стало можливості тримати контакт з рідним краєм, окупованим новими гнобителями — московськими комуністами. Щирі бажання горстки односельчан з Америки стали нереальними й не могли здійснитись. Все ж таки, довший час вони не покидали думки, що колись настане догідніша пора й назбирані гроші вдасться передати для культурних потреб свого села, тих людей, з якими разом виростили, мали спільні переживання юности.

Тим часом минали роки, основники Комітету старілись, деякі відійшли з цього світу, і перед рештою живих постало питання: хто далі пильнуватиме зібрані гроші, що з дописаними відсотками виросли до суми 558 дол. 53 ц.

Отже, в травні 1969 р. було скликано нараду наявних членів Комітету, які вирішили частину грошей в сумі 250 дол. передати на потреби бібліотеки при УНДомі, а другу частину

OBELNICCA COMMITTEE

Upper, Left to Right: Eli Bardish, Nick Kubarych, Mike Kubarych, Paul Ladowsky. Lower, Left to Right: Anna Baran, John Mayka, Kathrine Bardish.

залишити для допомоги знаним громадським діячам і односельчанам — членам Комітету, якщо виникне така потреба.

250 дол. на бібліотеку вже виплачено, і Комітет, як такий, існує далі. В його управі тепер стоять: Іван Майка — голова, Ілля Бардашевський — секретар і Микола Кубарич — касир.

Хоч Комітет села Обельниці був невеличкий і праця його в порівнянні з іншими не визначалася широкими масштабами, однак, ніхто не може заперечити його благородної мети — допомоги народній справі. Обставини сьогодення цього часу перекреслили можливість тої допомоги в Краю, зате зібрані пожертви збережено й призначено на таку ж шляхетну мету.

ДІБРИНІВСЬКИЙ КОМІТЕТ

Початки Дібринівського Комітету сягають приблизно 1910-го року. В цьому році приїхала з села Дібринова до Рочестеру більша група молодих людей-емігрантів. Опинившись серед чужих людей, часом у важких обставинах, вони тужили за рідним селом і шукали товариства своїх людей, щоб розвіяти тугу, відчувати біля себе помічну товариську руку. Отож, зродилася в них ідея створити Комітет, метою якого було б допомагати своїм людям. Охочих до праці знайшлось багато. У проводі Комітету стали: Василь Федьків, Михайло Юрків, Андрій Онуфрик, Григорій Федьків, Михайло Онуфрик і інші.

Членів приблизно було 60. Свої сходи́ни Комітет відбував у домі́вках Т-ва УНДому. Для здобуття фондів улаштовувано аматорські вистави, танці, балі і пікніки. В тих часах аматорські вистави користалися популярністю й давали досить добрі прибутки. Незабаром було зібрано поважну суму грошей і Комітет започаткував свою довгу історію допомоги батьківщині й рідному селові.

Ще перед першою світовою війною вислано гроші на заложення шкільки овочевих дерев серед громадської площі в Дібринові.

Треба сказати, що певна частина членів Комітету була обдарована музичним хистом і не маючи змоги в дитинстві вчитися, бажала допомогти своїм односельчанам добути хоча б початкові знання з музичної ділянки й придбати належні інструменти. Тому було вислано поважну суму на закупівлю інструментів для духової оркестри. Так само висилали рочестерці свою допомогу українській гімназії в Рогатині.

В час першої світової війни контакт із рідним селом перервався. Однак, після її закінчення, Комітет знову став продовжувати свою допомогну діяльність.

У міжвоєнних роках будувалася в Дібринові церква й на цю справу колишні дібринівці теж висилали свою пожертву. Також було широко розгорнуто акцію допомоги "Рідній школі", з надією покращати долю свого народу.

Друга світова війна поставила перед Комітетом проблему біженців, які жили в таборах

Жіноча Сенція Т-ва на пікніку О.У. 1942 р.

Німеччини й Австрії. Серед тих біженців було приблизно 20 людей з Дібринова. Дібринівський Комітет ще мав у своїй касі досить грошей і постановив заопікуватися ними. При допомозі ЗУАДКомітету, розшукано адреси всіх дібринівців і вислано кожній родині харчеві пачки, а опісля пороблено старання стягнути всіх до Рочестеру.

По приїзді тих нових емігрантів, Комітет підшукував для них приміщення, закупував найнеобхідніші хатні речі, влаштовував на працю.

З приїздом молодших людей, праця Комітету частинно перейшла до їхніх рук. Коли насталася можливість мати контакт із рідним селом, Комітет вислав туди кілька пачок ліків, головню, від туберкульозу. Ліки ці було розділено в недалекому фельдшерському пункті, відповідно до потреби хворих. За це наші люди дуже дякували Комітетові. Ним було вислано також 300 дол. на церковні ризи.

Молодша управа Комітету влаштувала кілька зустрічей дібринівців, що тепер уже розбрелися по різних стейтах Америки, а деякі переїхали до Канади.

Ці зустрічі проходили в сердечній атмосфері, в дружніх розмовах і спогадах про рідний

край. Їх організовували новоприбулі емігранти Іван Деркач, Іван Юрків, Павло Юрків та Дм. Мельник.

Два роки тому, дібринівці мали нагоду побачити цілу серію цікавих знімків і фільмів із Дібринова та сусідніх сіл, які показував інж. Іван Кучмій. Він їздив, як турист, в Україну, був у Дібринові, Путятинцях і інших селах, і там поробив згадані знімки. Зафіксували ті знімки й церкву в Дібринові, сільську читальню й Рогатинську гімназію — все те, що наші емігранти свого часу допомагали будувати.

Багатьох членів Комітету вже нема між живими, але пам'ять про них, як про жертводавців на народні цілі, буде довго жити серед мешканців рідного села Дібринова. Тут згадаємо добрим словом відійшлих:

1. Василь Федьків — довголітній голова Комітету.

2. Михайло Юрків — довголітній секретар, 3. Степан Сверида, 4. Василь Плюта, 5. Михайло Онуфрик, 6. Анна Соколовська, 7. Марія Соколовська, 8. Гринько Мельник, 9. Василь Герега, 10. Марія Климців, 11. Анна Климців, 12. Катерина Сверида, 13. Михайло Віхар, 14. Іван Застроцький, 15. Степан Соколовський.

Д-р Дм. Капітан

САМОСТІЙНІ ТОВАРИСТВА СЕРЕДОВИЩА УНДОМУ

ЖІНОЧЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Сліди перших організаційних зусиль українського жіноцтва в нашому середовищі сягають до 1919 р. В січні того року Т-во "Вільних Козаків" винесло ухвалу приймати жінок у члени Т-ва. Було змінено статут і почалась акція втягнення жінок, переважно дружин членів Товариства.

Після того, як збільшилося число зорганізованих жінок і коли вони виявили вже свою активність у громадській праці на різних її ділянках, а саме — в аматорських гуртках, у хорі тощо, між членами Т-ва "Вільних Козаків" виникла думка про заснування окремого жіночого Товариства, бо виявилась пекуча потреба створити організаційну надбудову для жіночих починів.

В протокольних записах Т-ва "Вільних Козаків" від 14-го грудня 1922 р. занотовано:

"Микола Кучмій вносить пропозицію, щоб зорганізувати жіноче Товариство. По довшій дискусії, ставить внесок П. Ковтун, підтримує І. Хороший, щоб екзекутива зайнялась тою справою і щоб скликали нараду жінок на 24-го грудня ц. р."

Так і було зроблено. Вказаного дня, в домі Т-ва "Вільних Козаків", при 102 Джойнер стріт, відбулися сходини жінок з метою обговорення доцільності заснування жіночого Товариства та його участі в праці для допомоги рідному краю.

На цих сходах вибрано президію організаційного Комітету в складі: Катерина Гнатків — голова, Софія Романів — секретарка, Анна Хороша — касирка.

Прийнято програму й дату скликання жіночого віча на день 21-го січня 1923 р., щоб, як сказано в записах, "спільно порадитись над долею рідних на батьківщині, допомогти сиротам, вдовам і інвалідам, які жертвували своє життя за волю українського народу". Отже, мета віча була патріотична й гуманітарна.

Віче відбулося в призначений час. Керувала ним Катерина Гнатків, а як референтки, виступали Софія Романів та Анна Хороша.

Основний реферат на тему розвитку жіночого руху й ролі жінок в українському національному житті виголосив запрошений гість Мирослав Січинський. Після дискусії над ре-

фератами, приступлено до впису членів, а опісля до прийняття статуту й виборів Управи та затвердження висоти вписового і членських вкладок. Вписалися тоді в члени й стали основоположницями Т-ва ім. Лесі Українки такі жінки:

1. Катерина Гнатків	16. Марія Гурянська
2. Софія Романів	17. Анастасія Магомет
3. Марія Федьків	18. Теодосія Яницька
4. Агафія Яськів	19. Катерина Сендунь
5. Юлія Швець	20. Агафія Кучмій
6. Анна Хороша	21. Анна Бойко
7. Марія Юрків	22. Анна Швець
8. Франка Бойко	23. Наталія Дорофей
9. Анастасія Ковтун	24. Анастасія Гой
10. Агафія Кучмій	25. Анастасія Дзумах
11. Марія Братусь	26. Анна Пришляк
12. Катерина Стрілець	27. Марія Романська
13. Параскева Луців	28. Анна Кучмій
14. Катерина Герета	29. Анастасія Майка.
15. Марія Гримарчук	

На цих основних зборах призначено: вступ до Т-ва в сумі 50 ц. і місячна вкладка — 25 ц. Накреслено загальні напрямні діяльності та план праці на найближчу каденцію. Прийнято назву "Жіноче Товариство ім. Лесі Українки" з пошани й любови до поетки українського відродження і як взірєць до наслідування.

Перший рік діяльності Товариства

Т-во ім. Лесі Українки поставило собі за мету зорганізувати жіноцтво і вивести його на шлях громадської діяльності, побіч і для допомоги братнім організаціям при Т-ві "Вільних Козаків".

Товариство перевело збірку-коляду й вирішило "першу поміч послати борцям України". Цю поміч у сумі 113 дол. переслано через організацію "Оборона України".

В тому ж році наші жінки висилають для "німечних борців за вольність і свободу народу", себто, для українських інвалідів — 25 дол., на тайний університет — 15 дол. і на сиріт у Перемишлі — 15 дол.

Опісля вирішують вступити до Центрального Рятункового Комітету в Рочестері, щоб спільно працювати для допомоги рідному краю.

Жіноча Секція Т-ва — 1934 р.

Делегатками до того Комітету вибрано Марію Романську, Агафію Кучмій і Параскеву Луців.

Жіноче серце було співчутливе також до пекучих місцевих потреб громадського і гуманітарного характеру. В жовтні 1923 р. Т-во ім. Лесі Українки вирішило закупити перший бонд на будову Українського Народного Дому в сумі 50 дол. В тому ж місяці Т-во ухвалює протягнути помічну руку родині Дмитра Бойка, який мав нещасливий випадок. Тій родині було виплачено 15 дол.

Уряд Т-ва тоді був у такому складі: Катерина Гнатків — голова, Анастасія Ковтун — заступниця голови, Анна Хороша — секретарка, Софія Романів — заступниця секретарки, Агафія Яськів — касирка, Марія Федьків — заступниця касирки. Статутова комісія: Марія Юрків, Марія Федьків, Юлія Швець, Агафія Яськів, Франка Бойко.

Т-во ім. Лесі Українки існує вже 47-ий рік і викazuje сьогодні таку ж жваву діяльність і співчутливість та любов до рідного краю і людського горя, як і в перших днях свого існування.

В дальших роках Т-во ім. Лесі Українки ста-

ралося поширювати свою працю в ділянках організаційній, культурно-освітній, розривковій і взаємодопомоги.

Членство

Основну базу членства жіночого Т-ва ім. Лесі Українки творило середовище Т-ва "Вільних Козаків", себто, переважно жінки членів того Т-ва. Проте членів у Т-ві ім. Лесі Українки ніколи не було надто багато. В його рядах щороку перебувало пересічно 60 осіб. Із протокольних записів видно, що час від часу приходять нові члени, але в реєстрі повторювались ті ж самі прізвища з року в рік. Бувало так, що чиясь прізвище на певний час випадало з реєстру, а потім появлялось знову. Сьогодні Товариство нараховує 62 члени.

Члени-основниці це матері та господині, що трудилися на фабричній праці, вели хатне господарство, виховували дітей і однак знаходили час для громадської роботи в Товаристві на добро своїх членів, громади й української національної справи. Вони, як і їх чоловіки, приїхали в Америку шукати кращої долі, бо

нужда й голод вигнали їх з рідного краю. Ці жінки привезли з собою незабутні спогади юности, тугу за вишневими садками, за співом соловейка, і невгасиму любов до всього свого рідного. Це й давало поштовх нашим жінкам до народної праці, до служіння ідеалам гуманності й демократії.

Ті, що вже відійшли

Ряди піонерок Т-ва почали проріджуватись, бо неблаганна смерть забирала їх із цього світу. І хоч весь тягар праці Управи ще й досі лежить на плечах членів - основниць, однак, життєвим питанням лишається "зміна варті", що її поступово могла б перебрати молодша генерація. Та до сьогодні з молодого покоління до праці зголосилися тільки одиниці, а реєстр тих, що відійшли, збільшується з кожним роком. Серед згаданих знаходимо такі прізвища померлих:

1. Марія Романська	померла в 1944 р.
2. Анастасія Тицька	" 1944 р.
3. Анна Чорна	" 1945 р.
4. Катерина Байдак	" 1945 р.
5. Олена Плекан	" 1945 р.
6. Агафія Паньків	" 1946 р.
7. Меланія Костів	" 1947 р.
8. Анастасія Мельник	" 1948 р.
9. Катерина Гнатків	" 1952 р.
10. Анна Лялька	" 1956 р.
11. Катерина Андрусів	" 1957 р.
12. Катерина Мелех	" 1958 р.
13. Анастасія Стасюк	" 1959 р.
14. Франка Бойко	" 1961 р.
15. Катерина Сендунь	" 1963 р.
16. Анна Маліновська	" 1963 р.
17. Анастасія Майка	" 1965 р.
18. Марія Гримарчук	" 1965 р.
19. Розалія Ніколас	" 1966 р.
20. Павлина Кисіль	" 1967 р.
21. Анастасія Кравець	" 1967 р.
22. Анастасія Магомет	" 1967 р.
23. Анна Татига	" 1967 р.
24. Анастасія Дармоць	" 1967 р.

Урядниці Товариства

Активності, діловості і посвяті кожночасної Управи завдячує Т-во свій сталий і постійний стан розвитку.

Нижче подаємо список членкинь, що за час від заснування Т-ва аж до 1969 р. були головами, заступницями, секретарками, касирками, членами контрольної комісії, або в якийсь інший спосіб брали активну участь у праці Товариства.

Голови

1. Катерина Гнатків — 1923 р. (1 рік)
2. Розалія Ніколас — 1924-1929, 1932-1933, 1936-1937 р. (9 років)
3. Юстина Петрів — 1930 р. (1 рік)
4. Анастасія Майка — 1934 р. (1 рік)
5. Іва Лотоцька — 1940 р. (1 рік)
6. Теодосія Яницька — 1941 р. (1 рік)
7. Наталія Дорофей — 1943, 1945-1949, 1967-1968 р. (8 років)
8. Анна Бойко — 1943-1944 (2 роки)
9. Анна Хороша-Бернацька — 1935 р., 1959 р. (2 роки)
10. Анастасія Ковтун — 1938-1939, 1950-1958 р. (11 років)
11. Анна Татига — 1963-1966 (4 роки)
12. Анна Хороша-Бернацька — 1961-1962 (2 роки)

Заступниці голови

1. Анастасія Ковтун — 1923 р. (1 рік)
2. Наталія Дорофей — 1924, 1959, 1963, 1966 (4 роки)
3. Розалія Ніколас — 1930 (1 рік)
4. Марія Братусь — 1932, 1933 (2 роки)
5. Юстина Петрів — 1935, 1938 (2 роки)
6. Анна Хороша-Бернацька — 1936, 1937, 1964 (3 роки)
7. Катерина Андрусів — 1938 (1 рік)
8. Теодосія Яницька — 1940 (1 рік)
9. Анна Бойко — 1941, 1945, 1951, 1952 (4 роки)
10. Марія Кик — 1942, 1944 (2 роки)
11. Анастасія Магомет — 1943 (1 рік)
12. Анастасія Дзумах — 1946 (1 рік)
13. Анна Ляльва — 1947-1950, 1953-1954, 1956 (7 років)
14. Марія Пукіш — 1955 (1 рік)
15. Анна Швець — 1957-1958 (2 роки)
16. Анна Татига — 1962 (1 рік)
17. Марія Грендза — 1963 (1 рік)
18. Марія Климус — 1967-1968 (2 роки)

Секретарки

1. Софія Романів — 1923 р. (1 рік)
2. Агафія Кучмій — 1924, 1935 (2 роки)
3. Катерина Гнатків 1925-1931 (7 років)
4. Анастасія Майка — 1932-1933 (2 роки)
5. Розалія Ніколас — 1934, 1939-1962 (25 років)
6. Анна Швець — 1936-1937 (2 роки)
7. Анна Татига — 1938 (1 рік)
8. Анастасія Ковтун — 1963-1969 (9 років)

Касирки

1. Анна Хороша-Бернацька — 1923 (1 рік)
2. Катерина Герега — 1924, 1930, 1942, 1943 (4 роки)

Жіноче Т-во ім. Лесі Українки — 1962 р.

3. Анна Пришляк — 1925-1929	(5 років)
4. Параскева Луців — 1932-1934	(3 роки)
5. Анастасія Майка — 1935, 1938, 1939	(3 роки)
6. Анастасія Кравець — 1936-7, 1944, 1950, 1954	(5 років)
7. Катерина Кравець — 1940-1941	(2 роки)
8. Анастасія Ковтун — 1945-1949	(5 років)
9. Анна Бойко — 1961	(1 рік)
10. Марія Климус — 1962-1964	(3 роки)
11. Анна Ендрус — 1965-1969	(5 років)

Контрольна Комісія — делегатки

Марія Братусь, Агафія Кучмій, Анастасія Магомет, Катерина Гнатків, Теодосія Яницька, Катерина Герега, Катерина Кравець, Анна Бойко, Анастасія Ковтун, Ліліян Муха, Анастасія Гой, Анастасія Кравець, Анастасія Майка, Анна Швець, Текля Поливка, Марія Климус, Анна Хороша-Бернацька, Наталія Дорофей, Марія Кик, Лизавета Куца, Анна Ендрус, Анна Тати-га, Катерина Турянська.

Це ті членкині, що очолювали Т-во, репрезентували його, виявляли ініціативу й найбільш прислужилися до його успіху. Не всі вони вміли довго вистояти на своїх постах. Бу-

вали випадки знеохочення до праці, відходу від неї, але в більшості жінки гідно, із самопосвятою виконували свої громадські обов'язки. Для прикладу: Розалія Ніколас була головою Т-ва 9 років, заступницею — 1 рік і секретаркою — 25 років, а разом 35 років віддала громадській праці. Так само Анастасія Ковтун була головою Т-ва 11 років, заступницею — 1 рік, секретаркою — 7 років і касиркою — 5 років. Разом 24 роки на службі в Т-ві.

До успіху Т-ва сприяли теж ті членкині, що співпрацювали з проводом, помагали Т-ву при численних підприємствах, не шкодуючи ані труда, ні грошей для організаційних потреб.

Діяльність Товариства

Сторінки протоколів Т-ва промовляють фактами многогранної жертвенної праці для добра української рочестерської громади, а передовсім — на користь допомоги рідному краю та на добродійні цілі.

Одна з перших статутових точок Т-ва говорить про потребу ширення освіти між членами. Але Т-во з невеликою кількістю членів не мало змоги широко розвинути культурно-ос-

вітню діяльність. Тому цю працю було виконувано спільно з Т-вом Українського Народного Дому. Жінки, члени Т-ва ім. Лесі Українки, допомагали влаштовувати культурні імпрези, брали організовано участь в лекціях, вічах, концертах тощо.

Час від часу жіноче Товариство виступало й у власному імені. До таких виступів належать чотири аматорських вистави, свято на честь Лесі Українки, кілька свят до Дня Матері, кілька лекцій, на яких промовляли М. Січинський, д-р Степан Сукованченко (1934 р.), посол Андрій Гривнак (1934 р.), представниця американського Червоного Хреста й інші.

Співпраця в УНДомі

Т-во ім. Лесі Українки допомагало Т-ву "Вільних Козаків" в будові й обладнанні УНДому. До будівельного Комітету від Т-ва входили Анастасія Майка, Розалія Ніколас і Анастасія Кравець. Членкині виконували працю господинь Дому, провадили буфет та кухню, невеличкими прибутками збільшуючи свою касу. Але рівночасно жінки за свої гроші закупили для кухні все потрібне приладдя, нову піч, вітряк і фіранки. Для цього практикували вони й збірки. Так, для прикладу, на фіранки було зібрано 21 дол., а решту 6 дол. виплачено з каси Т-ва.

Існував спеціальний комітет, що відповідав за кухонне майно. Часом воно випозичалось своїм членам для якихось родинних імпрез. В цих випадках комітет брав 2, а пізніше 3 дол. за користування кухонним приладдям, що разом склало 46 дол. Все це майно Т-во ім. Лесі Українки передало у власність УНДому в 1941 році. Вартість його при передачі була обчислена в сумі 409 дол. 57 ц.

Вже в першому році свого існування Т-во ім. Лесі Українки закупило на 50 дол. бондів для будови УНДому, а пізніше ще двічі по 50 дол. За це одержало членський сертифікат в 1936-му році, а коли в 1945 р. УНДім сплачував сертифікати, то й Т-во ім. Лесі Українки отримало свої 150 дол.

Хоч Т-во, згідно з ухвалою зборів УНДому, було звільнене від чиншу за своє приміщення, однак воно добровільно платило чинш, спочатку по 10, а пізніше по 15 дол. річно, а також жертвувало невеличкі суми з прибутків улаштованих імпрез.

На розбудову й збільшення бібліотеки УНДому Т-во ім. Лесі Українки видало в 1954 р. 50 дол., а на ювілейне відкриття Дому — 25 дол.

Материнські почуття підказували нашим жінкам дбати також і про молодь та дітей. Жінки допомагали морально й матеріально

школі при Т-ві "Вільних Козаків", хоріві молоді й молодечому клубові.

Під час війни жінки опікувались хлопцями, що служили в американській армії. В 1943-44 роках вони видали біля 200 дол. на висилку пакунків тим нашим солдатам.

Т-во ім. Лесі Українки репрезентувало також українське жіноцтво на відтинку американських виставок. В тісній співпраці з Т-вом УНДому та з іншими жіночими організаціями влаштовували виставкові відділи нашого містечтва: вишивок, строїв та кераміки.

В 1940-му році Т-во вступило до централі "Жіночих громад", що об'єднувала в той час жіночі Товариства поступового демократичного напрямку, й брало участь у з'їзді "Жіночої громади" в Нью Йорку, 5-го вересня, 1940 р. Делегаткою Т-ва була Агафія Кучмій. В 1943 році, 5-6 вересня членкині Т-ва гостили в себе, в Рочестері, з'їзд цієї централі. Репрезентували Т-во на з'їзді Наталія Дорофей і Анна Бойко. З нагоди цього з'їзду було підготоване прийняття й святочну культурну програму. Членкині Т-ва підготовляли також прийняття і програму для конвенції УРСОюзу, яка відбувалась в Рочестері в 1941-му році.

Згадувані імпрези стояли на належному культурному рівні, відбувалися в дружній, патріотичній атмосфері. Позамісцеві учасники їх були дуже задоволені, казали, що почували себе "не в Рочестері, а десь на рідних теренах".

Фінансова діяльність Товариства

З фінансового боку діяльність Т-ва виказує поважний реєстр добрих діл, які визначають його роль в громаді.

Сталим і постійним прибутком Т-ва були, очевидно, членські вкладки. Мінімальні в окремих випадках, вони в загальному складали досить поважну суму. Спочатку вкладка становила 25 ц., під час кризи й безробіття — 15 ц., а в 1932 р. лише 10 ц. Щойно в 1945 р. вкладку знову було підвищено до 25 ц. За час існування Т-ва, з членських вкладок і вступних, які тепер виносять 3 дол., прибуло до каси Т-ва 4,990 доларів.

Дуже багато труду й зусиль докладали членкині для влаштування численних забав, балів, обідів, бенкетів, вечірок-парті, які були головним додатковим джерелом прибутків Т-ва. Ми нарахували таких балів-забав 44 і інших імпрез — 36. Разом вони принесли 1,955 дол. З пікніків, концертів і свят занотовано 520 дол., а з банкових відсотків — 1,015 дол.

Поважну суму витрат Т-ва складають його датки на церкву св. Йосафата, з якою членкині тримають постійний зв'язок. Пожертви на іконостас, на малювання церкви, на прикраси,

ювілейні дари, на підтримку школи при церкві. Членкині на все це жертвували не лише з каси Т-ва, але й провадили збірки з нагод якихось родинних свят. Старанно збережені посвідки стверджують, що Т-во ім. Лесі Українки вида-ло на потреби церкви св. Йосафата 1,144 дол. 20 ц.

З каси Т-ва користалися й наші крайові та місцеві організації, як Рідна Школа у Львові й Рогатині, що їй вислано 208 дол. Сиротинець — 60 дол., Т-во опіки над українськими інва-лідами — 90 дол. Радикальна партія й її ви-дання — 420 дол. Комітет допомоги голодую-чим — 50 дол. Тайний університет — 15 дол. Фонд Закарпатської України — 10 дол. Бойо-вий фонд через О. У. — 113 дол. і інше, як Пласт, пам'ятник Т. Шевченкові тощо. Разом понад 600 дол.

Далі з каси Т-ва було видано на ювілейні дари для визначних осіб: М. Січинський — 50 дол., Л. Сорочинський — 25 дол. О. Кошиць — 10 дол., о. Чомко — 10 дол. І допомоги на Нью-Йоркський "Громадський Голос" — 141 дол.

Не забувало жіноче Товариство також і про місцеві американські гуманітарні потреби. Во-но щороку видавало зі своєї каси датки на американський Червоний Хрест, на поборю-вання хвороби рака, серцевих недуг, дитячого паралічу. Загальна сума цих датків винесла 516 дол. 50 ц. Крім того, на всякі добродійні цілі видано з каси Т-ва понад 3,000 дол.

Хоч Т-во ім. Лесі Українки не шкодувало по-жертв на народні цілі й на допомогу своїм чле-нам, але його каса зростала з року в рік, що свідчить про розумне й ощадне господарюван-ня. Коли було видавано якусь більшу суму, члени Т-ва зразу ж старалися поповнити касу новими фондами за рахунок різного роду ім-през та підприємств.

Опіка і допомога хворим членам

Вже в перших початках Т-во ім. Лесі Укра-їнки прийняло гарний звичай опіки над хвори-ми. Хворих членів Т-ва стало відвідували в шпиталях, і це давало не абияке задоволення тимчасово відірваним від нормального життя людям. Не відмовляло Т-во і в матеріальній допомозі, при чому не лише своїм членам, а й тим українцям, яких спіткало нещастя. Ми вже згадували про виплату 15 дол. родині Д. Бой-ка, але та родина була в тяжкому стані дов-ший час, і тому на користь її Т-во разом із Сестрицтвом Пр. Богородиці влаштувало в Литовській залі бал і прибутток у сумі 28 дол. передало родині Д. Бойка.

Також було зроблено збірку для хворої член-кині Теклі Дуди, а пізніше для Анни Пелю-щак. Згадані збірки не визначалися великими

сумами, але в час економічної депресії вони були відчутною допомогою, й їх треба оціню-вати іншою мірою, як сьогодні.

В 1930-му році до статуту Т-ва було додано пункт про те, що воно має статутowo допома-гати своїм хворим членам. Вибрали опікунів хворих в особах Теодосії Яніцької й Анастасії Майки. Але жінки не були спроможні виплачу-вати вкладки на хворобове і вже з початком 1932 року хворобову касу зліквідували.

Однак, Т-во далі висилало своїх представ-ниць до шпиталів і допомагало хворим невеличкими сумами. Найбільшу одноразову допо-могу в сумі 50 дол. було виплачено в 1962-му році довголітній діячці Т-ва Розалії Ніколас. Разом дрібними датками видано допомоги на суму 1,063 дол. і на квіти для хворих та помер-лих — 618 дол. 11-го грудня 1938-го року ухва-лено, щоб родинам померлих членкинь випла-чувати 35 дол. Таку першу допомогу видано в червні 1944 р. До сьогодні видано з каси Т-ва посмертних допомог на суму 500 дол.

Членкині Т-ва раділи також успіхами дітей свого середовища і жертвували для них дарун-ки. Для прикладу, 16-го жовтня 1943 р. збори Т-ва ухвалили дати дарунок у сумі 25 дол. для сина Анастасії Майки, з нагоди закінчення ним медичних студій. На допомогу членкиням і їх родинам виплачено разом понад 1,600 дол.

Співпраця з іншими організаціями

Т-во ім. Лесі Українки тісно співпрацювало не лише з Т-вом Українського Народного До-му, але так само і з Т-вом ім. М. Драгоманова, а в політичному розумінні стояло плече в пле-че зі своїми чоловіками, приналежними до "Оборони України", або до поступово-ради-кального табору.

Брало участь Т-во і в Центральному Рятун-ковому Комітеті після 1-ої світової війни, який провадив акцію в користь рідного краю. В час 2-ої світової війни Т-во належало до Централь-ного Комітету Допомоги Американському Чер-воному Хрестові. Делегатками в цьому Комі-теті були Анастасія Ковтун, Анна Бойко і Ма-рія Кик. На потреби згаданого Комітету член-кині оподаткували себе по 10 ц. місячної вклад-ки і стало ці вкладки збирали та передавали за призначенням.

В січні 1947-го року вирішено дати чистий зиск із вечери на українському Свят-вечорі в користь наших скитальців, що перебували в таборах, а також вступити в члени Допомо-гого Комітету при УНДомі, який займався збірками для тих скитальців. Делегатками в Комітеті були Катерина Гергега, Анастасія Ков-тун і Марія Кик.

Т-во ім. Лесі Українки брало також участь в усіх ювілейних святкуваннях місцевих Братств, Товариств і Організацій, виплативши на ювілейні дари 245 дол. Свій власний 40-літній ювілей Т-во відзначило скромними святочними сходами та обідом 4-го жовтня 1962 року. Були ювілейні звідомлення Управи Т-ва й промови запрошених гостей — Дм. Братуся, Вол. Гурянського, М. Січинського, В. Іванціва.

Кінцеві висновки

Толовним завданням Т-ва являлось несення моральної й матеріальної допомоги своїм членіям, а також рідному краюі.

В різних, веселих, чи сумних хвилинах, Т-во завжди приходило до своїх членкинь, даючи помічну руку. Не відмовляло воно й тим українцям, які не належали до Т-ва, але їх спіткало горе, і чуливе жіноче серце щиро на це горе відгукувалось.

Працювало Т-во, як могло, не для слави й почестей, а з національного й гуманітарного обов'язку, завжди старалося виконати свої завдання.

Тій праці членкині віддали багато часу й сил, не рахуючись із власними матеріальними витратами. В загальному їхня праця дала гарні наслідки й заслуговує на високу оцінку.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки в Рочестері радісно витає появу Жіночого Голосу. Будемо старатись в міру сил підтримувати свою пресу.

13-го грудня, на Андрія, наше товариство зробило вечерок-забаву. Кілька жінок зайнялись приготуванням того вечора. Столи накриті білими обрусами, на столах українська вечеря з пирогами та пампухами. Не бракувало і американського "айс-крім"-у. Всі жінки зійшлися на ту святочну вечеру. Всі були вдоволені, веселі. При тому не одна згадала за старий край, за молоді літа, за те, як ворожила під Андрія. Одна з наших товаришок навіть перебралась за Андрія та жартами і приповідками забавляла присутних.

При тій нагоді жінки не забули за пресовий фонд Жіночого Голосу і зложили три долари.

На останніх зборах товариства було ухвалено вислати до Жіночої Громади п'ять доларів річного членського внеску. Разом вислано вісім доларів. Від нашого товариства бажаємо найкращого успіху в праці Жіночій Громаді та жіночій сторінці.

А. Бойко

"Народна Воля", 14 січня, 1941

СВЯТО МАТЕРІ В РОЧЕСТЕРІ

10-го травня в Рочестері вшановано День Матері. Молоді дочки запросили матерів до просторої залі Українського Народного Дому. Чекали там на них столи, прикрашені квітами, коло котрих напручувались молоді дівчата Олексин, Ковтун, Кравець, Бойко.

Запрошені мами позасідали з дочками і зна-

йомими за столи. Неодна мама згадала в тій хвилі за свого сина, що пішов на війну — боронити свою батьківщину. Мріяла про стару неньку, далеко в ріднім краю.

Піднеслась занавіса і почалась програма. Співала наша рочестерська співачка Ю. Січинська з Марійкою Климців. Щира подяка їм за те, що не пожалували труду і на цей день прибули розвеселити матері українською піснею. Пятилітній Івась Січинський виступив з деклямацією про матір і зібрав від слухачів щирі оплески.

Після того була перекуска. З доходу, що лишився з Дня Матері, призначено на Американський Червоний Хрест \$5.50 і на Жіночий Голос \$3.00.

При цій нагоді звертаюсь до українських жінок, щоб передплачували Жіночий Голос і піддержали цю нашу газету збірками на пресовий фонд.

Рочестер, Н. Й.

Анна Бойко

"Громадський Голос", червень, 1942 р.

ЯК РОЧЕСТЕР ПРИЙМАВ УЧАСНИЦЬ ЗІЗДУ ЖІНОЧОЇ ГРОМАДИ

З нагоди другого Зізду Жіночої Громади в Рочестері, місцеве Жіноче Товариство ім. Лесі Українки не тільки подбало про те, щоб наради Зізду могли відбуватись як найвигідніше та щоб делегатки і гості мали відповідне приміщення, але влаштували теж товариське прийняття, на якому учасниці Зізду могли стрінутись з ширшою рочестерською громадою та провести кілька годин на спільній розмові й розвазі.

Товариська вечера, влаштована членкинями згаданого товариства в залі Українського Народного Дому при 831 Джозеф Евню, відбулася на закінчення першого дня Зїзду, в неділю, 5-го вересня, вечером, при участі біля 150 осіб.

Делегаток і гостей привитала вступною промовою голова Товариства імені Лесі України, гр-ка Анна Бойко. Вона теж проводила програмою, що складалася з промов і концерту. Крім голови жіночого товариства промовляли Е. Залевська від централі Жіночої Громади, В. Іванців від Народного Дому, В. Левицький від видавництва Громадського Голосу, М. Січинський від О. У., Д. Братусь і інші.

В добірній концертній програмі рочестерці мали нагоду показати, що в їхній громаді є співацькі сили, яких може позавидувати їм Нью-Йорк. Виступали з солоспівами чотири місцеві співачки — Марія Климців, Юлія Січинська, Катерина Гнатків і Анна Парута. Збирали рясні оплески слухачів за гарний спів і вміле виконання українських пісень. Акомпаніювали дві молоді місцеві піяністки, Стелла Климців і Софія Дорофей, про яку ми вже не раз мали нагоду згадувати як про талановиту й енергійну диригентку місцевого українського хору. Гарне танкове сольо виконала Софія Гнатків. Програму закінчено Американським Гимном, який відспівали разом чотири солістки.

Після програми була вечера, приладжена вміло членкинями Товариства Лесі України. По вечері учасники провели ще довгий час на розмові, що дала нагоду приїжджим познайомитись з рочестерськими громадянами. Товариське прийняття і спільно проведений час напевне залишиться на довго в пам'яті всіх учасників.

Щоб зазначити вечір добрим громадським ділом, гр-ка Анна Бойко запропонувала збірку на пресовий фонд Громадського і Жіночого Голосу. Учасники радо відгукнулись на її залик і зложили свої пожертви на підтримку нашої газети. (Звіт з збірки і спис жертводавців подані окремо в відділі Пресового Фонду. — Ред.).

Подяка за влаштування цього вдячного вечора належить членкиням місцевого жіночого товариства, які не жаліли часу і труду, але й мусіли мати приємне задоволення, коли бачили велику громаду, що зійшлася на їх поклик.

Гість

"Громадський Голос, 1943 р.

ДРУГИЙ ЗІЗД ЖІНОЧОЇ ГРОМАДИ

Заповіджений в нашій газеті другий Зїзд Жіночої Громади відбувся 5-го та 6-го верес-

ня цього року в Рочестер, в Українськiм Народнiм Домi при 831 Джозеф Евню.

Вже в п'ятницю приїздили деякі делегатки і гості. Тут треба згадати, що зараз же по приїзді до Народного Дому, делегатки зустріли щире товариське відношення і турботу з боку рочестерських товаришок-членкинь Жіночого Т-ва імені Лесі України. Все було відповідно приготовлено для того, аби як найкраще заопікуватися делегатками. Та і не тільки делегатками, але і тими товаришками, що приїхали на свій кошт з таких неблизьких місцевостей, як з Бостону, Ленсинг, Ньюарку та з Бофало. Рочестерські товаришки розібрали приїхавших товаришок по своїх хатах, хоч майже весь час протягом двох-денного з'їзду доводилось перебувати на нарадах, проте ніхто не журився ні тим, де хто буде ночувати, ані тим, де і що їсти. За все подбали рочестерські товаришки.

І певно, що у всіх приїжджих товаришок залишилося почуття вдячності, вдоволення і признання до членкинь Товариства ім. Лесі України в Рочестер.

Приміщення на зїзд Жіночої Громади уділив заряд Народного Дому. Фактично делегатки мали не одну кімнату на наради, а мало не цілий дім. Було де і наради відбувати, і спочити хвилину, і поїсти. На кожному кроці було видно старання все передбачити, все організувати як найкраще, аби делегатки мали всі можливі зручності і аби витрачали як найменше дорогого часу на ходження до ресторану, або що. Думаємо, що не помилимося, коли від імені всіх присутніх делегаток і гостей при цій нагоді висловимо щире подяку зарядові Українського Народного Дому за товариське, щире прийняття і відступлення приміщення на зїзд навіть без найменшої оплати та управи Жіночого Товариства ім. Лесі України в Рочестер за їх турботи, клопоти та сердечну гостинність, з якою вони прийняли товаришок з інших місцевостей.

ПОДЯКА

Шановні Товаришки, члени Товариства імені Лесі України в Рочестер, Нью Йорк.

Засилаємо вам щире товариську подяку за ваш труд, за гостину і щире товариське відношення до нас під час Зїзду Жіночої Громади в Рочестері.

Справді дуже приємно і весело перейшов час і ми раді, що мали нагоду зобачити такий прекрасний Український Дім. Це робить честь для української громади в Рочестері, що постаралась про такий гарний будинок для громадського ужитку.

Желаємо найкращих успіхів в громадській праці Рочестерцям, а вам, товаришки, ще раз сердечна подяка за все. Надіємось і на будуче мати найтісніші зв'язки з вами. Єднаймося коло Жіночої Громади, а це дасть нам нагоду пізнати одні других на будуче.

Засилаємо щирий товариський привіт!

П. Пивовар, делегатка,
С. Захаревич, гість з Жіночого
Кружка, Бостон, Масс.

"Жіночий Голос", 1943 р.

РІЗДВЯНА ГОСТИНА ДЛЯ МАТЕРІВ У РОЧЕСТЕРІ

23-го грудня м. р. члени Жіночого і Дівочого Клубу в Рочестері владили для своїх мамів Різдвяну гостину в Українськiм Домі при 831 Джозеф Евню.

В означений час зішлись мами до Українського Дому, де на них чекали гарно прибрані ялинкою столи, заставлені смачними стравами. На лиці кожної матері можна було вичитати радість і вдоволення. Для них це Різдво було веселіше від попередніх, бо їхні діти повертались з війни до дому. Товариська розмова ве-

лась у веселім настрою і спільно проведений час лишив по собі гарний спомин у всіх учасників.

При цій нагоді т. Дорофей попросила слова в председательски клубу, Ольги Скорохода, і пояснила коротко потребу нашої газети Громадський і Жіночий Голос, що виходить в Нью Йорку. Цей часопис — сказала вона, — повинен бути в кожній українській хаті, бо він правдиво пояснює теперішні події і вказує нам дорогу, як поступати в теперішній переломовий час. По скінченні прийняття, т. Дорофей попросила гостей зложити на косяду Громадського і Жіночого Голосу, щоб зазначити бодай маленьким даром нашу піддержку для цього видавництва. Громада по нитці, а бідному сорочка, каже народня приповідка. Якби так кожна громада зібрала в себе хоч би невелику суму на ту саму ціль, то наш Громадський Голос виходив би щодня. (Звіт з збірки поданий окремо в відділі Пресового Фонду. — Ред.).

Щира подяка всім жертводавцям за їх дар. А працівникам Громадського і Жіночого Голосу з Новим Роком бажаю щастя, здоров'я і витривалости в дальшій праці.

Наталка Дорофей

"Громадський Голос", 1 лютого, 1946

ТОВАРИСТВО ІМ. М. ДРАГОМАНОВА

244 Відділ УРСоюзу

Т-во ім. М. Драгоманова є відділом Українського Робітничого Союзу, що постав у 1910 році в боротьбі за світський характер братських Союзів.

Здавалось би, що між відділами двох братських Союзів, часто конкуренційних між собою за впливи в громаді, мало могло б бути спільної праці на організаційно-громадському відтинку. Але в нашому випадку було якраз навпаки. Два відділи братських Союзів — 244 відділ УРС, Т-во ім. М. Драгоманова, і 316 відділ УНС, Т-во "Український Народний Дім" вели свою працю в повній згоді і взаємодопомозі.

Членство Т-ва ім. М. Драгоманова рекрутувалось довгий час майже виключно з членів Т-ва "Українського Народного Дому", або з його середовища. Провідні члени УНДому були рівночасно активні й займали важливі пости в Т-ві ім. М. Драгоманова. Згадати хоча б те, що секретарями Т-ва ім. М. Драгоманова були весь час ті члени, що являлись активними урядниками УНДому, а між ними п'ять, які раніш,

чи пізніш секретарювали і в УНДомі. Подібне можна сказати й про голів Т-ва ім. М. Драгоманова, а навіть і про делегатів цих двох відділів на конвенціях їх централей — УРС і УНС.

І тому, коли ці обидва Союзи вже десятки років плянують і переговорюють безуспішно можливість з'єднання, ми можемо сугерувати, що наше середовище переводить практично таку підготовчу роботу до з'єднання двох Союзів — своєю співпрацею, взаємним доповненням, порозумінням і спільними виступами. Без конкуренційної боротьби і взаємного поборювання два відділи двох українських Союзів невпинно ростуть і розвиваються побіч себе. Таку працю можна ставити за приклад іншим відділам, або й централам братських Союзів.

Причини заснування Товариства

Початок Т-ву ім. М. Драгоманова дали члени УНДому, в той час званого, як Т-во "Вільних Козаків". Коли вони взялись організувати нове Т-во, в Рочестері вже існував один відділ

Основоположники Т-ва ім. М. Драгоманова, 244-ий Відділ Українського Робітничого Союзу

Сидять зліва до права: Микола Магомет, Дмитро Братусь, Володимир Гурянський і Дмитро Татиґа. Стоять зліва до права: Микола Кубарич, Микола Стрілець, Степан Пришляк і Степан Герега. Неприсутні на знімці: Адам Лялька, Яким Пригода, Михайло Луцишин і Константин Гнатів.

УРСоюзу і 6 відділів УНСоюзу. Та в існуючому вже відділі УРС, у Т-ві "Вільна Україна" переважаюча більшість членів потрапила під вплив своїх провідників, які вели й пропагували радянськo-польську політичну лінію і співпрацювали з такими ж, за переконаннями, центральними установами. Меншість Т-ва, що стояла на національних позиціях, не мала змоги й вигляду привернути відділ до своїх переконань. Ту меншість творили члени Т-ва УНДому. Вони вступили до Т-ва "Вільна Україна" давніше, ще в 1918-19 р.р., коли те Т-во мало загально-національний напрям. Провідник опозиційної групи в Т-ві, Вол. Гурянський почав переговорювати з головною канцелярією УРС, вказуючи на загрозливу ситуацію в відділі, де частина членів, хоч і не бажає покидати УРСоюз, однак, не може належати до відділу через його радянськo-польську настанову. У відповідь тодішній головний секретар УРСоюзу Осип Лепчицький порадив В. Гурянському організувати новий відділ і "гуртувати в ньому чесних робітників, які хочуть забезпечити себе й свою сім'ю на чорну годину".

Оснoвуючі збори

Щоб створити новий відділ, треба було мати нових членів-основників Т-ва, до якого пізніше можуть приєднатись члени з переступними листами з інших відділів. Так і зробили. На оснoвуючих зборах, скликаних 24-го березня 1924 р. в домі Т-ва "Вільних Козаків", при 102 Джойнер стріт, вписалися в члени-основники такі наші громадяни:

1. Дмитро Братусь	7. Степан Герега
2. Микола Магомет	8. Константин Гнатів
3. Микола Кубарич	9. Іван Качмарик
4. Дмитро Татиґа	10. Теодор Швець
5. Адам Лялька	11. Гаврило Кендюх
6. Степан Пришляк	12. Олекса Мачинський.

Зараз же з переступними листами перейшли до нового відділу ініціатор того почину Вол. Гурянський і його однопіддумці-співпрацівники: Яким Пригода, Микола Стрілець, Семен Кучмій, Михайло Луцишин, Михайло Юрків і Іван Гнатків. На оснoвуючих зборах прийнято назву для нового відділу, який в УРС був за-

реєстрований за порядковим числом 244, — Т-во ім. М. Драгоманова.

Члени-основники були громадськими діячами поступово-демократичного руху та визнавали ідеї соціальної справедливості, які серед українського народу перший посіяв великий український учений і громадський діяч, Михайло Драгоманів. І тому пропозицію назвати його іменем новий відділ було прийнято одногласно.

Хоч першою й основною причиною заснування нового Т-ва були політичні розходження між членами Т-ва "Вільна Україна", та не бракувало ще й інших причин. Весь актив середовища УНДому орієнтувався тоді в політичних справах і в напрямку громадської праці — на УРСююз, але на заваді стояла відсутність організаційного звена, за допомогою якого можна було б тримати з ним постійний зв'язок. Отож, новостворений відділ заповнив цю прогалину.

Також і в місцевому центральному комітеті треба було мати додаткову репрезентацію. Середовище УНДому брало активну участь у праці комітету, але церковні організації мали переважаючи більшість делегатів, що заступали кілька відділів УНС і "Провидіння". Створення нового відділу УРС дало змогу середовищу УНДому репрезентувати в рочестерській консолідації також УРСююз і збільшило його заступництво.

Урядники Товариства

На основуючих зборах вибрано перший уряд Т-ва в такому складі: Гаврило Кендюх — голова, Олекса Мачинський — секретар, Дмитро Татиґа — касир.

Урядники дбали про ріст і розвій Т-ва, вони були головними промоторами його інтенсивної діяльності. Можна б зокрема згадати про їхні заслуги, насвітлити докладніше їхню працю, але це зайняло б багато місця й тому обмежимось лише виказом становищ, що їх вони займали в Товаристві.

Предсідники

1. Кендюх Гаврило — 1924, 1925
2. Магомет Микола — 1926, 1944, 1951, 1952, 1966

Контрольна Комісія

1. Братусь Дмитро	4 р.	8. Гуранський Володимир	4 "	15. Кульчезький Констан.	1 "
2. Лучишин Василь	6 "	9. Петрів Петро	3 "	16. Швець Микола	5 "
3. Кучмій Сенько	1 "	10. Хабурський	1 "	17. Олексин Теодор	5 "
4. Стрілець Микола	5 "	11. Качмарик Іван	1 "	18. Кик Василь	1 "
5. Турчин Микола	1 "	12. Скрипка Степан	1 "	19. Турчин Микола	3 "
6. Гереґа Степан	8 "	13. Пригода Яким	3 "	20. Спринський Юліян	1 "
7. Кубарич Микола	5 "	14. Швець Теодор	2 "	21. Луців Олекса	2 "

3. Пригода Яким — 1927
4. Кубарич Микола — 1928
5. Луцишин Михайло — 1929
6. Бойко Василь — 1930
7. Татиґа Дмитро — 1931
8. Гнатів Константин — 1932
9. Стрілець Михайло — 1933 до 1935
10. Гереґа Степан — 1936 до 1938 і 1953 до 1955
11. Гарасимчук Олекса — 1939
12. Тимчишин Семен — 1940, 1941, 1956, 1957, 1958
13. Петрів Петро — 1942, 1943
14. Боднар Григорій — 1945
15. Бреславський Василь — 1946 до 1950
16. Іванців Василь — 1959 до 1962
17. Санагурський Іван — 1963, 1964, 1965, 1967, 1968, 1969

Секретарі

1. Мачинський Олекса — 1924
2. Гуранський Володимир — 1925, 1926
3. Стрілець Михайло — 1927 до 1929
4. Гереґа Степан — 1930, 1931
5. Олексин Теодор — 1932 до 1940 і 1944 до 1956
6. Сидор Степан — 1941
7. Гавриляк Володимир — 1942, 1943
8. Олексин Іван — 1957 до 1969

Скарбники

1. Татиґа Дмитро — 1924, 1925
2. Швець Теодор — 1926, 1927
3. Кендюх Гаврило — 1928
4. Гуранський Володимир — 1929
5. Дзумах Михайло — 1930, 1931, 1933, 1949
6. Чорненький Микола — 1932
7. Швець Микола — 1934 до 1937
8. Кубарич Микола — 1938 до 1940
9. Бойко Василь — 1941 до 1947 і 1950 до 1955
10. Дзумах Григорій — 1948
11. Спринський Василь — 1956
12. Лучишин Михайло — 1957
13. Санагурський Іван — 1958, 1959, 1960, 1961, 1962
14. Маньківський Карло — 1963, 1969

22. Боднар Григорій	8 "	32. Дзумах Михайло	1 "	42. Дзюба Петро	3 "
23. Скорохода Петро	2 "	33. Кубарич Михайло	2 "	43. Прокопенко Павло	1 "
24. Бреславський Василь	2 "	34. Мурин Іван	3 "	44. Федоренко Федір	1 "
25. Тимчишин Семен	5 "	35. Кучмій Микола	10 "	45. Підлісний Валентин	1 "
26. Паньків Семен	2 "	36. Демиденко Ілля	4 "	46. Білик Любомир	1 "
27. Гарасимчук Олекса	1 "	37. Іванців Василь	6 "	47. Татига Василь	4 "
28. Сидор Степан	1 "	38. Гавриляк Володимир	1 "	48. Падяк Михайло	1 "
29. Парута Михайло	1 "	39. Кучмій Василь	1 "	49. Сверида Володимир	1 "
30. Лучишин Михайло	3 "	40. Потужний Микола	1 "	50. Прокоп Степан	3 "
31. Білецький Кароль	1 "	41. Юрків Павло	1 "	51. Рихлик ІІ.	1 "

Доглядачі хворих

1. Гнатків Іван	1 р.	16. Бойко Василь	3 "	31. Санагурський Іван	3 "
2. Герега Степан	1 "	17. Поливка Яцько	4 "	32. Андрувс Степан	2 "
3. Дзумах Михайло	2 "	18. Грановський Гнат	8 "	33. Лялька Анна	1 "
4. Рубаха Ан.	1 "	19. Павлович Василь	1 "	34. Петрів Петро	1 "
5. Пришляк Степан	9 "	20. Швець Іван	8 "	35. Кучмій Василь	2 "
6. Братусь Дмитро	1 "	21. Гой Данило	2 "	36. Стрілець Микола	1 "
7. Швець Теодор	1 "	22. Луців Олекса	4 "	37. Дорофей Наталія	15 "
8. Качмарик Іван	1 "	23. Лапчак Михайло	3 "	38. Кучмій Микола	1 "
9. Новак Степан	1 "	24. Николайко Стах	5 "	39. Бандура Павло	1 "
10. Яніцький Іван	1 "	25. Лучишин Василь	1 "	40. Ковтун Анастасія	1 "
11. Дорофей Микола	1 "	26. Легкий Василь	5 "	41. Татига Анна	16 "
12. Олійник Лука	6 "	27. Корчинський Михайло	2 "	42. Атаманчук Олекса	3 "
13. Мельник Стах	2 "	28. Паньків С.	1 "	43. Пенкрат Джордж	1 "
14. Кубарич Микола	1 "	29. Турянський Василь	1 "	44. Борис Вікторія	1 "
15. Пригода Степан	2 "	30. Гой Анастасія	2 "		

На цьому місці відзначаємо головних урядників, котрі найдовше перебували на своїх постах:

Найдовше предсідником був Степан Герега — (6 років).

Найдовше секретарем був Теодор Олексин — (22 роки).

Найдовше скарбником був Василь Бойко — (13 років).

Організування членів

Справа приєднання нових членів до Т-ва була предметом нарад багатьох зборів і засідань, і це дало гарні наслідки. Члени вибирали на зборах організаторів, або доручали урядникам вести кожночасну організаційну кампанію.

В організаційних кампаніях УРСОюзу Т-во ім. М. Драгоманова не лише завжди брало участь, але дуже часто було першим, або одним із перших по числу приєднаних нових членів. Найбільш успішним здобутком Т-ва було зорганізування 50 нових членів у 1936 році, коли то УРСОюз погодився дати моргеджеву позичку Т-ву "Вільних Козаків" на будову УН-Дому в сумі 15,000 дол. З вдячності і згідно з умовою, члени посилили організаційну працю для УРСОюзу, і таким чином, секретарі Т-ва

"Вільних Козаків" Вол. Гурянський і Т-ва ім. М. Драгоманова приєднали таку поважну кількість членів. Посилено цю працю також у 1949 р., коли припадав 25-ти літній ювілей Т-ва ім. М. Драгоманова. Тоді знову Т-во дістало півсотні нових членів.

В інших роках Т-во вело постійно організаційну роботу і ряди його все збільшувались. Треба сказати, що в цій роботі, крім секретарів, брали активну участь такі члени: Дмитро Братусь, Микола Магомет, Микола Стрілець, Вол. Гавриляк, Василь Іванців, Іван Санагурський, Карло Маньківський, Ілля Демиденко та інші.

Але найбільше до зросту членства спричинився молодий секретар Т-ва, вибраний на це становище в 1957 році, а саме, Іван Олексин. Завдяки його наполегливій праці, Т-во зросло в своєму членстві до найбільшого відділу УРС і до найбільшого відділу братських Союзів у Рочестері. Прийшло багато членів з нової еміграції, з різними політичними і релігійними переконаннями, з різних частин української землі. В наслідок того, Т-во піднесло свій престиж. Коли Т-во починало свою діяльність з двома десятками членів, а в 25-ти ліття мало 240 і в 1959 р. 319, то тепер воно нараховує 903 членів.

ВТРАТИ ТОВАРИСТВА

Померлі члени

За час існування Товариства від 24-го березня 1924 року до сьогоднішнього дня, відійшло від нас на вічний спочинок 83 члени, в такому порядку:

1. Теодор Швець	1931	29. Михайло Корчинський	1956	57. Іван Шворц	1965
2. Стефанія Лялька	1936	30. Семен Новак	1956	58. Микола Жеруха	1965
3. Микола Баран	1936	31. Вікторія Стахів	1957	59. Мітар Лепкі	1965
4. Михайло Полянський	1937	32. Василь Кисіль	1957	60. Микола Сохацький	1966
5. Степан Новак	1939	33. Семен Паньків	1957	61. Семен Тимчишин	1966
6. Олекса Гарасимчук	1939	34. Володимир Павлович	1957	62. Михайло Стаертов	1966
7. Михайло Гарасимчук	1939	35. Василь Павлович	1958	63. Микола Магомет	1966
8. Андрій Рубаха	1943	36. Семен Кучмій	1958	64. Григорій Рубинович	1966
9. Христина Олійник	1944	37. Стелла Стасюк	1959	65. Микола Кропивницький	1966
10. Анна Чорна	1945	38. Андрій Романський	1959	66. Михайло Кулешин	1967
11. Микола Мізура	1945	39. Матильда Білок	1960	67. Анастасія Кравець	1967
12. Ілько Ромах	1947	40. Мері Коваль	1961	68. Катерина Кисіль	1967
13. Микола Дорофей	1947	41. Катерина Юзьків	1961	69. Марія Велігорська	1967
14. Йосип Кравецький	1948	42. Дмитро Берч	1961	70. Анна Татиґа	1967
15. Стах Мельник	1948	43. Євген Спринський	1961	71. Михайло Лучишин	1967
16. Михайло Дзумах	1950	44. Михайло Лапчак	1962	72. Дмитро Татиґа	1968
17. Теодор Білоголовський	1951	45. Петро Скорохода	1962	73. Григорій Дзумах	1968
18. Атанас Мендик	1952	46. Матвій Кузнеців	1962	74. Іван Муляж	1968
19. Катерина Гнатків	1952	47. Микола Тищенко	1962	75. Іван Рубаха	1968
20. Осип Гримак	1952	48. Антін Романський	1962	76. Іван Сохацький	1968
21. Олекса Ланів	1953	49. Волтер Кучмій	1963	77. Петро Чорнописський	1968
22. Петро Ковтун	1954	50. Степан Блашкевич	1963	78. Мих. Довголуцький	1969
23. Марія Кик	1955	51. Марія Сугоненко	1963	79. Павло Шимін	1969
24. Олекса Луців	1955	52. Іван Баран	1964	80. Федір Баланюк	1969
25. Петро Стахів	1955	53. Микола Дуда	1964	81. Джордж Романко	1969
26. Лука Олійник	1955	54. Микола Гриців	1965	82. Володимир Роман	1969
27. Євдокія Лапчак	1956	55. Анастасія Майка	1965	83. Агафія Лепкі	1969
28. Василь Лучишин	1956	56. Ольга Каріюк	1965		

Співпраця з УНДомом

Подвійне членство, спільне приміщення, ті самі напрямні громадської праці зв'язували тісно всіх членів Т-ва ім. М. Драгоманова з діяльністю Т-ва УНДому і творили з них одну громаду. Т-во ім. М. Драгоманова стояло плече в плече з Т-вом "Вільних Козаків" у всіх громадських виступах і було надійною підпорою цілого середовища.

Дуже активну участь брало Т-во в будові УНДому. Воно вело широку акцію серед своїх членів у справі закупівлі стодолярних сертифікатів на будову й само придбало два сертифікати зі своїх власних фондів. Крім того, Т-во позичило будівельному комітетові 2,000 дол. і сприяло рішенню УРСоюзу позичити на ту ж ціль 15,000 дол. Поза всім іншим, Т-во ім. Драгоманова закупило, як дарунок для новозбудованого УНДому, крісла й столи. Т-во спричинилось до того, що УНДім став найбагатшою українською організацією на терені Рочестеру. За ці заслуги Т-во дістало належне признання від управ УНДому, а згодом було

надано Т-ву безплатне приміщення в УНДомі, яким Т-во користується й досі.

Участь у громадській праці

Про тісну співпрацю Т-ва ім. М. Драгоманова з іншими Т-вами говорять докладніше протоколи. Ось у протоколі за серпень 1928 р. заготовлено таку ухвалу: "Вирішено, щоб спільно з іншими організаціями взяти якнайчисленнішу участь у святкуванні 10-ої річниці проголошення державности України та віддати честь тим борцям, які поклали свої голови за волю нашої Батьківщини".

Протокол від жовтня 1933 р. занотував ухвалу про маніфестацію: "Вирішено взяти участь в організованій протисовєтській демонстрації, на знак протесту проти штучного голоду в Україні". А в протоколі з 1946 р. зазначено: "Вирішено включитися в працю Допомогового Комітету для здобуття фондів на допомогу українським скитальцям".

Т-во ім. М. Драгоманова брало активну участь в загально-громадських комітетах: до-

помогти рідному краю, американському Червоному Хрестові, в комітеті будови пам'ятника Т. Шевченкові, тощо. Заступали Т-во в різних комітетах: М. Магомет, Василь Бойко, Хабурський, К. Білецький, В. Лучишин, М. Лучишин, А. Лялька, І. Гнатків, Т. Швець, М. Дзума, І. Качмарик, С. Паньків, Гр. Боднар, Я. Пригода, Д. Татиґа, С. Тимчишин, Т. Олексин, Ст. Пригода, О. Луців і Іван Олексин, що заступав постійно Т-во в комітеті будови пам'ятника Т. Шевченкові, будучи його касиром, і в УККА, в якому також був постійним членом управи.

Зі своїх товариських фондів члени видавали допомогу на різні народні цілі, як на будову народних домів у Рогатинщині, на українських інвалідів, на школи й музеї, жертвам польської пацифікації, українським науковим інституціям, або громадським діячам, що потребували матеріальної підтримки.

На такі добродійні справи виплачено з каси Т-ва 5,588 дол., не враховуючи різних збіркових сум на ті ж цілі, що їх збирали члени між собою, або в своєму середовищі.

Допомога хворим членам

При своєму заснуванні Т-во вже мало на увазі допомагати членам під час хвороби, або нещасливих випадків. Для того було заведено при касі хворобовий фонд, до якого члени вплачували щомісяця 50 ц. вкладку.

На річних зборах члени вибирали опікунів хворих, яких ті опікуни мали відвідувати й зголошувати про це на місячних зборах. Таких місячних допомог до сьогодні виплачено 35 тисяч доларів.

Очевидно, для таких поважних витрат місячних вкладок членів було не досить, і тому Т-во влаштовувало різні імпрези для здобуття додаткових фондів. Рік-річно відбувалися пікніки, товариські забави й різні імпрези, що підсилювали хворобовий фонд, давали змогу систематично допомагати потребуючим членам Товариства.

В системі УРСоюзу

Т-во ім. М. Драгоманова утримувало тісні зв'язки з головним урядом УРСоюзу, до якого воно належало, як підрядний відділ. Ті зв'язки майже завжди були дружні, ґрунтовані на спільних ідеологічних заложеннях і взаємному товариському ставленні. Але траплялись також час від часу розходження, а навіть і протести. В 1941 році були протести Т-ва проти деяких неформальностей і рішень Конвенції УРС, яка відбулася в Рочестері. В 1946 році вислано протест проти редакції "Народної Воли", яку очолював тоді Микола Цеглинський. В союзовій газеті він завів гостру критику й

напади на всі українські організації й на їх провідників, включно з деякими провідниками УРС, давши тому критичному відділові назву: "Народна Воля вернулася додому". Цей напрямок викликав гостру реакцію з боку багатьох членів УРС, в тому числі й нашого Товариства. Але в загальному подібні непорозуміння були дрібними епізодами й не відбивалися негативно на співпраці відділу з його централею.

Т-во ім. М. Драгоманова брало активну участь в усіх конвенціях УРС, починаючи від 1925 р. Делегатами на конвенціях були:

1925 р. у Бофало, Н. Й. — Вол. Гурянський.

1929 р. в Скрентоні, Па. — Мирослав Січинський.

1933 р. у Філядельфії, Па. — Мирослав Січинський.

1937 р. в Скрентоні, Па. — Теодор Олексин, Мих. Лучишин.

1941 р. в Рочестері, Н. Й. — Дм. Братусь, Микола Магомет.

1946 р. у Бофало, Н. Й. — М. Січинський, Дм. Братусь.

1950 р. в Скрентоні, Па. — Теодор Олексин, Вол. Гавриляк.

1954 р. у Філядельфії, Па. — Теодор Олексин, Вол. Гавриляк, С. Тимчишин.

1958 р. в Скрентоні, Па. — Теодор Олексин, Василь Іванців.

1962 р. в Скрентоні, Па. — Микола Магомет, Теодор Олексин, Іван Олексин, Василь Іванців.

1966 р. в Скрентоні, Па. — Василь Іванців, М. Магомет, Карло Маньківський, Іван Санатурський, Мих. Падяк.

На підставі Товариських протоколів виявляється, що в 1929 р. делегатом був вибраний Вол. Гурянський, а заступником Микола Магомет, який у березні того року зрезигнував і на його місце вибрано заступником М. Січинського, який у той спосіб став делегатом Т-ва, коли Вол. Гурянський не поїхав на конвенцію.

В 1933 р. делегатом був вибраний Микола Стрілець, який поїхав на конвенцію і там же, під натиском знайомих і приятелів, зрезигнував, щоб його місце зайняв заступник, Мирослав Січинський, який на тій конференції був вибраний на голову УРСоюзу.

З інших наших делегатів були вибрані конвенціями: в 1950 р. Вол. Гавриляк — на заступника головного секретаря. В 1958 і 1962 р. р. Іван Олексин — на заступника головного секретаря. В 1966 р. Іван Олексин був вибраний на першого заступника голови УРС.

Наші делегати входили також до різних конвенційних комісій. В 1950 р. Вол. Гавриляк був у виборчій комісії. В 1962 — 1966 р. р. Василь Іванців — у комісії Резолюційній та в комісії Просьб і Скарг. В 1966 р. Іван Олексин — у Статутівій комісії.

Перед конвенцією члени Т-ва, звичайно, укладали різні проекти на конвенцію, які вміщувано в "Народній Волі" й багато з них було реалізовано.

Зв'язки з УРС затіснилися ближче з часу зайняття Іваном Олексиним відповідального становища в головному уряді УРСоюзу.

Треба підкреслити також, що на сторінках "Народної Волі" друкувалися не лише дописи про діяльність Т-ва ім. М. Драгоманова, але часто й дописи кореспондентів середовища УНДому про іншу громадську працю та статті політичного й полемічного характеру.

В історії Т-ва на протязі його 45-літнього існування було досить різних подій, але нема змоги всі ті події згадати в одній статті. Зупинимось на головніших: 25-літній ювілей Т-ва 14-15 жовтня 1949 р. Окружна конференція і бенкет, улаштовані під проводом урядників Т-ва 14-15 травня 1955 р. з участю відділів УРСоюзу з Бофало, Бінгемтону, Елмайра, Джонсон-сіті і Обурн. 40-літній ювілей Т-ва, влаштований в 1964 р., 17 жовтня. Конференція і бенкет молоді УРС — 20-го лютого 1965 р.

Т-во не обмежувалось лише забезпеченевою ділянкою. Воно приділяло також пильну увагу культурно-освітній праці, разом з УНДомом брало участь в організуванні Українського Громадського Хору, мандолінової оркестри та інших громадських починів. Воно дало й самостійні початки в такій праці: В січні 1963 р. секретар Іван Олексин зорганізував гурток молоді УРС з наміром приєднати молодь до УРС та притягнути її до громадської праці. Цей гурток у короткому часі зріс до 50 членів. Вони сходилися на гутірки й наради та якийсь час стало відбували свої збори. Згодом багато молоді пороз'їжджалося до різних місцевостей на студії або на сталий побут і гурток став малоактивним. Першим головою гуртка був Ричард Сверида, секретарем — Лоренс Санатурський і касиром — Галина Підлісна. Багато праці в організацію гуртка вклали Варвара Борис, яка також була деякий час його головою.

В січні 1968 р. зорганізовано заходом Т-ва, а радше, його секретаря, дитячий хор "Соловей" під диригентурою Яри Семанюк. Хор нараховує 58 дітей, дівчат і хлопців, виступав уже на різних імпрезах та здобув собі належне признание.

На осінньо-зимовий сезон зорганізовано вісім дитячих дружин гри в круглі, яка відбувається кожної середи й четверга в кругольні УНДому.

Своєю працею Т-во ім. М. Драгоманова ствердило добре ім'я організації й зайняло передове місце в історії нашої громади.

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА

1953 — 1969 р. р.

Середовище Т-ва "Український Народний Дім" було основною базою й джерелом, яке викликало появу Української Кредитової Спілки, що сьогодні є найбільшою загально-громадською установою в Рочестері.

Українська Кредитова Спілка не ділить своїх членів ні на середовища, ні на жодні інші групи, бо всі вони мають рівні права й обов'язки, вибирають на річних зборах керівні органи Спілки.

Все ж таки, годиться підкреслити, що ініціатива створення такої кредитової кооперативи вийшла від членів середовища УНДому. Вони підготували відповідний ґрунт, відбули перші організаційні збори, накреслили план праці. В УНДомі Українська Кредитова Спілка знайшла собі приміщення й дістала підтримку управи, звідси ж рекрутувалися перші члени-вкладчики й члени-позичковці, без яких кредитова спілка не могла б почати своєї діяльності. Для розвитку й росту УКСпілки вклали багато зусиль і праці провідні члени УНДому та його середовища.

Генеза

Думка створити кооперативне Товариство в Рочестері зродилася серед невеличкої жменьки кооперативних ентузіастів. Деякі з них мали вже певну практику, однак, не були ознайомлені з американськими законами. Тому спершу довелося підготовляти ґрунт, себто, шукати порад і інформацій у людей, що розумілися

на діяльності кредитових кооператив у США. Далі, щоб мати вимагану законом мінімальну кількість членів, треба було в першу чергу переконати старших провідних громадян, втягнути їх у кооперативні ряди, або, бодай, допомогтися, щоб вони не стали противниками цієї ініціативи. Завдяки тяжкому й терпкому досвідові з першою українською кооперативою в Рочестері, наставлення старшого громадянства було надто обережне й упереджене, отже, потребувало досить часу, щоб це наставлення змінити.

У підготовчій стадії пропагаторами творення кредитової спілки були Ілля Демиденко. Іван Мурин і д-р Григорій Дмитрів. Під їх впливом реалізувати цю ідею почав Володимир Гавриляк. Будучи передвоєнним емігрантом, він мав докладніше знання місцевих обставин та громадський досвід, що уможливило йому й іншим діячам надати ініціативі конкретних форм.

Коли ґрунт був підготований, справу передано місцевому адвокату, американцеві українського роду, Віліямові Андрушинові. Адвокат Андрушин поставився прихильно до кооперативної ідеї й виготовував відповідні листи до урядових чинників відносно чартеру, а рівночасно включився й сам у групу організаторів.

Метою цієї організаційної групи було: створити кооперативну фінансову установу, приступну для всіх українців Рочестеру, не обмежену якимсь одним середовищем, чи парафі-

Загальні Збори у.К. Спілки в Рочестері — 21 січня 1962 р.

єю. Хоч група, з адвокатом включно, належала до середовища УНДому, вона розуміла, що установа лише тоді зможе успішно виконувати своє завдання, коли буде загально-національною. Тому, коли представники кооперативної Ліги наполегливо пропонував, щоб спілку організували на базі Т-ва УНДому, всі ініціатори рішуче спротивились цій сугестії. Натомість вони вибрали, як членську базу, загально-громадські організації, себто, відділи УНС і УРС у Рочестері.

Українська кооперативна спілка, по довгих пертрактаціях з урядовими чинниками, одержала завдяки старанням адвоката Андрушина, бажаний чартер. Варто пригадати, що УКС — це єдина українська спілка, що дістала дозвіл на таку широку базу, а також перша, що одержала своє національне ім'я — українська.

Першими 8 членами, які підписали чартер, були: Володимир Гавриляк, Василь Іванців, Василь Кучмій, Ілля Демиденко, Іван Сверида, Олександр Папа, д-р Григорій Дмитрів і Віліям Андрушин.

Основуючі збори

Чартер був підписаний 10-го липня 1953 р., а затверджений Бюром Кредитових Спілок — 21-го серпня 1953 р. Основуючі збори УКС відбулися 25-го вересня 1953 р. в залі УНДому, в теперішній канцелярії УКСпілки. На зборах був присутній представник Бюра Кредитових Спілок, державний ревізор Винс Джордан і делегат Ліги Кредитових Спілок ньюйоркського стейту Мартин Стерн. Перший керував зборами, а другий секретарював. Присутні були ті, що підписали чартер, а також громадяни, зацікавлені створенням УКСпілки. Вписалися в члени майже всі, що були на зборах, разом 28 душ, у такому порядку: Вол. Гавриляк, Василь Іванців, Василь Кучмій, Ілля Демиденко, Іван Сверида, Олександр Папа, д-р Григорій Дмитрів, Віліям Андрушин, Семен Кучмій, Олександр Масловський, Іван Мурин, Василь Гой, Іван Куций, Василь Кубарич, Степан Сидор, Іван Новак, Василь Росоловський, Михайло Лапчак, Теодор Олексин, Вол. Гурянський, Іван Олексин, Микола Кучмій, Іван Іванців, Микола Фесяк, Василь Спринський, Джордж Гурянський, Василь Павлів, Микола Магомет.

Після прочитання-вияснення чартеру й статуту УКС, вибрано з числа вписаних керівний орган у такому складі: голова — Віліям Андрушин, заступник голови — Джордж Гурянський, касир — Вол. Гавриляк, заступник касира — Олександр Папа, секретар — Василь Кубарич. До Кредитового Комітету вибрано: Івана Свериду, Миколу Кучмія й Степана Сидора. До Контрольного Комітету: д-ра Григорія Дмит-

рова, Олександра Масловського та Вол. Гурянського.

На основуючих зборах винесено ще такі ухвали: приймання уділів-ощадностей обмежено до 500 дол., видача позичок — до 100 дол. Вирішено членські уділи й позички заасекурувати в КЮНА і призначено урядовий час у п'ятниці, від 7-ої до 9-ої год. вечора, в приміщенні УНДому.

Свою діяльність УКСпілка почала офіційно 1-го жовтня 1953 р. Стан каси й майна був такий: 335 дол. членських ощадностей, в тому рахунку видатків — 25 дол. за оформлення чартеру, 31 дол. 45 ц. за потрібні книги й формуляри, 8 дол. за забезпечення каси й 98 ц. за поштові значки.

З таким оборотним фондом і адміністративними видатками довелось починати працю. Але... відважним світ належить. Члени-основники розвинули інтенсивну організаційну акцію. За два місяці, бо вже з кінцем грудня 1953 р. було в рядах УКСпілки 83 члени, які мали складених 2,528 дол. 50 ц.

Оскільки перші позички було обмежено до 100 дол., спочатку не знаходилося бажаючих на такий кредит. Але в той час УНДім організував нових членів-фундаторів Дому з одноразовою вкладкою - сертифікатом у сумі 100 дол. На зборах УНДому 29-го жовтня 1953 р. "Джордж Гурянський вияснював, що при УНДомі існує вже УКСпілка, і коли хто не може скласти 100 дол., щоб бути членом-фундатором УНДому, УКСпілка дасть йому цю суму на вигідних для нього сплатних умовах".

І справді, першими членами-позичковцями УКС стали ті члени-фундатори УНДому, що позичили по 100 дол. на сплату своїх вкладок-сертифікатів до УНДому. Баянсова сума 833 дол. 50 ц. на позички це, власне, ті позички, яких згодом прийшло більше. Так почалась позичкова діяльність УКС.

Українська Кредитова Спілка росла з місяця в місяць і з року в рік. Але треба пригадати, що довелось чимало зусиль вкласти, аби розвіяти недовір'я й упередження, що його члени-засновники мали на початках праці.

Переконавшись, що УКСпілка — це загально-громадська установа, створена виключно для обслуги й інтересів своїх членів, наші громадяни стали масово до неї приєднуватись. Отже, УКСпілка перетворилась на поважний об'єднуючий чинник.

В Українській Кооперативній Спілці співпрацюють сьогодні члени різних середовищ і товариств, незалежно від своїх політичних і релігійних переконань, із так званої "старої" й "нової" еміграції, як і народжені в Америці. Тепер УКСпілка нараховує понад 1.500 членів

і має понад півтора мільйона оборотного капіталу. УКСпівка виявилася життєздатною установою й цілком виправдала своє існування.

Ріст і розвиток УКС

Які висліди дала ідея взаємної допомоги, показують нижченаведені цифри:

Роки	Члени	Ощадності	Позички	Оборотні фонди
1953	67	2.528	833	2.545
1954	132	15.000	7.311	14.214
1955	250	52.537	45.257	54.426
1956	364	130.514	86.345	135.558
1957	452	192.632	126.582	201.798
1958	552	265.915	158.453	280.337
1959	649	348.353	219.022	365.566
1960	776	416.206	317.614	434.834
1961	890	491.062	393.900	519.403
1962	1.008	666.135	440.575	700.450
1963	1.120	756.037	455.021	806.699
1964	1.202	818.934	531.481	872.465
1965	1.280	961.971	633.474	1.028.478
1966	1.354	1.058.822	638.123	1.146.180
1967	1.436	1.148.823	726.671	1.242.452
1968	1.491	1.217.390	878.457	1.329.035
1969	1.565	1.459.839	1.317.603	1.605.059

Практична школа-наука

Праця в УКСпівці дала нам також практичну школу-науку, як вести свою власну фінансову установу. Треба було вивчати практику дій кредитових спілок, дбати, щоб усе відбувалося згідно з законами, треба було вивчити кооперативну організацію готівки й кредиту, а загалом, багато роз'яснювальної роботи, щоб справитись із тими, чи іншими труднощами. Не обійшлося й без помилок, але на них ми вчилися й доказували, що можемо самі вести свої справи і не потребуємо запобігати ласки в чужих.

Господарка в УКСпівці весь час була обережна й ощадна, при чому керівні органи Співки завжди кермувалися виключно інтересами й добром своїх членів. Про це також свідчать нижчеподані цифри.

Рік	Прибутки	Видатки	Дивіденди	Власне майно УКС Запас. фонд
1953	26	29	—	17
1954	419	137	150	90
1955	2.457	763	733	460
1956	6.154	2.141	2.368	1.291
1957	10.540	4.122	4.505	3.142
1958	14.679	4.994	6.619	6.107

1959	18.905	6.725	9.204	6.751
1960	24.827	8.554	12.393	10.057
1961	32.672	11.619	16.155	14.613
1962	39.891	12.870	21.004	20.076
1963	47.906	13.656	24.393	27.023
1964	54.578	14.520	26.357	34.221
1965	61.400	15.247	33.322	45.013
1966	70.821	15.653	39.294	56.099
1967	79.595	19.217	48.775	68.216
1968	85.047	17.699	49.476	81.311
1969	103.648	21.971	64.091	97.993

З наведених цифр бачимо, що УКСпівка поступово зростала в членстві, ощадностях, позичках і оборотних фондах. Членство збільшувалося щороку пересічно на сто душ, які пропорційно збільшували суми членських ощадностей і позичок. Але головним завданням УКСпівки було, є й буде — дати своїм членам добру і солідну обслугу, справедливую ціну, право співрішати, та практику-науку, як самим вести її господарку.

УКСпівка дає своїм членам доступний і дешевий кредит, із значно нижчими позичковими відсотками, як в інших фінансових установах. Коли позичку сплачено перед реченцем, додаткових відсотків УКС не відбирає. Слід зазначити, що від початку існування УКСпівка видала своїм членам у кількості 4,272 позичок на суму 6,199,695.00.

Ці гроші були зужиті членами на закупівлю хат, автомобілів, на ремонт помешкань і на інші господарські потреби. Але треба зауважити, що уділовий капітал УКС довгий час не був цілком використаний членами. Щойно коли УКС дістала дозвіл на 10-літні моргеджеві позички, члени вповні використали в 1969 році оборотні фонди, що були до їхньої розпорядимості.

Своїм вкладникам УКСпівка виплачувала дивіденд завжди відповідно до фінансових спроможностей, але ж той дивіденд не був нижчий, як у банках, а ще й вищий. Так воно є й тепер.

Безплатне життєве забезпечення

В додаток до згаданих користей, УКСпівка дала своїм членам безплатне життєве забезпечення до суми 1,000 дол. на їхні ощадності, і безплатне забезпечення позичок до суми 10.000 дол. на випадок смерті, або цілковитої втрати працездатності. Оплачує вона це зі своїх зисків. З такого забезпечення користались наші члени та їх спадкоємці, і вони можуть підтвердити, яку велику допомогу дає УКСпівка в час родинного нещастя. Разом вона вже виплатила 30,013 дол.

Керівні органи

В дирекції УКСпільки працювали, або працюють досі такі члени:

Головою УКС від початку, себто вже 16 років, є адвокат Віліям Андрушин. Касиром-управителем також 16 років працює Володимир Гавриляк.

Секретарем на основуючих зборах був вибраний Василь Кубарич. На перших річних зборах його місце зайняв Василь Спринський (1954-1955 р.р.). В 1956 р. секретарював Петро Олан, а коли він за рік зрезигнував, було вибрано Ростислава Шутера, який і досі виконує ці обов'язки, вже 14 років.

Першим заступником голови був Джордж Гурянський (1953-1956 р.р.), а від 1957 р. до 1967 р. ці функції виконував Василь Іванців, після чого перебрав обов'язки позичкового урядника. В 1969 р. заступником голови став Константин Гуран.

Першим заступником касира від 1953-1956 р. був Олександр Папа, а від 1957 р. ці обов'язки перебрав Володимир Біловус і виконує їх досі.

Коли управу було збільшено двома членами в 1960 р., другим заступником касира вибрано Івана Олексина, який сповняв ці функції 8 років. Опісля в 1968 р. його місце заняв Володимир Делькевич.

Як члени дирекції, працювали: Дмитро Хоптяк (1960-1961 р.р.), Мирон Руснак (1962-1967), Іван Олексин (1968-1969) і Анна Петрів (1969 р.).

В кредитовому комітеті працювали й допомагали дирекції у вирішуванні, як і кому уділювати позички: Іван Сверида, що бере участь у цій праці вже повних 16 років, Степан Сидор (1953 р.), Василь Іванців (1953-1956 р.р.), Микола Кучмій (1953-1954), Вол. Павлович (1955), Іван Деркач (1951-1961), Олександр Папа (1957-1958), Павло Юрків (1957-1960), Теодор Олексин (1961-1962), Петро Стеценко (1962-1969), Іван Василюк (1962-1969), Карло Маньківський (1963-1969).

В 1960-му році комітет збільшено до 5 членів і призначено урядовця для позичок, яким став Роман Витковицький. Ці обов'язки він виконував до кінця 1967 р., коли на його місце став Василь Іванців.

Важливу роль в кожній кооперативі, а зокрема в кредитовій, виконує контрольна комісія. Першу контрольну комісію вибрано на основуючих зборах у такому складі: Д-р Григорій Дмитрів, Олександр Масловський і Вол. Гурянський. На перших річних зборах були вибрані до контрольної комісії Микола Магомет (1954-1957), Володимир Пилишенко (1954) і Василь Кучмій (1954).

Пізніше були вибрані й виконували обов'язки членів контрольної комісії Константин Гуран, фахівець і справжній провідник цієї справи, що працював від 1955 до 1968 року. Святослав Зобнів (1955 р.), Рсман Витковицький (1956-1960), Людвік Бєх (1958-1963), Дмитро Хоптяк (1962-1963), Юліан Залізник (1963-1966), Вол. Делькевич (1964-67), Володимир Безней (1964), Іван Юрків (1965-66), Никон Білок (1966-67), Яро Почапський (1968-1969), Іван Галуга (1968-1969), Мирон Руснак (1968-1969), Роберт Гузар (1969 рік).

Освітньо-пропагандивний комітет

Цей комітет мав завдання вести пропагандивну акцію. В його склад на перших річних зборах були вибрані: Ілля Демиденко, Михайло Лялька і д-р Ф. Свістель, але в короткому часі лишився тільки Ілля Демиденко, який виконував свої функції до кінця 1956 року.

В 1957-му році в освітньо-інформативному комітеті були: Вол. Гавриляк, Константин Гуран і Вол. Біловус, а від 1958 р. увійшов до комітету Любомир Білик. З ним співпрацювали, як члени комітету, Яро Почапський, Мислав Кознарський, Никон Білок, Мирон Руснак, М. Семенець, Петро Косенко, Павло Іващенко і Теодор Баланюк.

До обов'язків освітнього комітету належало видання "Інформаційного Бюлетеню", який УКСпілька видає квартално від липня 1955 р., себто, вже повних 14 років. До тепер видано 57 чисел, і в них ми маємо історію УКС, відомості про її зростання, розвиток і працю для громади. Переглянувши всі числа Бюлетеню, можемо сміливо ствердити, що він виконав дуже корисну громадську та національну роботу. За допомогою Бюлетеню, УКСпілька тримала сталий контакт із своїми членами та українським громадянством. Завдяки йому, УКСпілька зросла до великої фінансової установи.

Ініціатором і першим редактором "Інформаційного Листка" був тодішній член освітньо-інформативного комітету Ілля Демиденко. Під його редакцією появилася шість випусків. Він був автором статей на організаційні й кооперативні теми. Помагав йому в праці касир Вол. Гавриляк, який, крім рахункових звітів, писав також короткі статті, що висвітлювали працю УКСпільки.

Перше число "Інформаційного Бюлетеню" мало всього три сторінки, але з часом розмір його почав збільшуватись. По відході першого редактора, з кінцем 1956 р., ані сталого редактора, ані голови організаційного комітету не було. Цю працю виконували члени дирекції, бо ж Бюлетень мусів виходити далі. Ці обов'язки було покладено на двох членів дирек-

Управа УКСпільки — 1963 р.

Сидять від ліва: Р. Витковицький, Р. Шутер, В. Біловус, В. Гавриляк, В. Андрушин, В. Іванців, Ю. Залізняк, К. Гуран, Д. Хоптяк. — Стоять: І. Олексин, П. Стеценко, І. Василюк, А. Безней, М. Єйна, К. Маньківський, Л. Білик, Н. Білок, М. Руснак.

ції: на касира Володимира Гавриляка і на контролера Константина Гурана, які й дотепер помагають у виданні Бюлетеню, писання статей, звітів, практичними порадами й інформаціями. Перший з них давав фінансові звіти до кожного числа й різні актуальні повідомлення, а другий, як кооперативний фахівець, поставляв Бюлетень статтями на ідеологічні й економічні теми.

Кілька статей написали інші члени УКС, між ними: Мирон Руснак, Мирослав Кознарський, Никол Білок, Вол. Біловус, М. Семенець, д-р А. Мотика. В англійській мові писали: Віліям Андрушин, Петро Олан, Джордж Гуранський. Коректу переводили Яро Почапський (1955 р.) і Мирослав Кознарський.

Від 1958 р. редакцією "Інформаційного Бюлетеню" займається член освітньо-інформаційної комісії, Любомир Білик, який ввів до Бюлетеню "Хроніку Рочестеру" й стало провадить її досі.

В квітні 1957 р. заведено в Бюлетені оголошення українських фірм, прибутком з яких спочатку оплачувало витрати на Бюлетень, а пізніше призначено на громадські потреби. Оголошення загально-громадського характеру вміщуються в Бюлетені безплатно.

В інформаційно-виховній праці УКСпільки користувались також дописами в українських газетах. Дописи про заснування УКС, її діяль-

ність, річні збори тощо писали Вол. Гавриляк, Конст. Гуран, М. Семенець. Ці дописи були друковані в "Свободі" і "Народній Волі".

До пропагандивної акції треба також зачислити ювілейне свято-бенкет, що його УКС влаштувала 6-го жовтня 1963 р. У святі взяли участь представники КЮНА, американських кредитових спілок, та представники українських організацій. Гарна мистецька програма, виконана запрошеними артистами з Торонта і Сиракюз, гідно увінчала десятиліття нашої поважної фінансової установи. До ювілейного комітету входили: Мирон Руснак, Дмитро Хоптяк і Любомир Білик.

З нагоди цього ювілейного свята, УКСпілька видала книжку, в якій було вміщено нашу статтю про генезу і організаційний розвиток УКС. Цю статтю ми тепер доповнюємо й поширюємо.

Пожертви на добродійні цілі

Хоч ця галузь діяльності досить обмежена законом, бо зиски УКСпільки призначені виключно для забезпечення й обслуговування членів, але й тут УКС відпускала певні суми, чи то в формі реклами, чи пожертв. Ми стали вміщати реклами УКС з нагоди всяких українських імпрез, а оплату за них віддавали на народні потреби. Також усі платні оголошення в "Інфор

маційному Бюлетені" були призначені для тої ж мети. Отож, УКСПілка, хоч одна з наймолодших українських установ в Рочестері, виплатила такі суми:		Фонд Кардинала Сліпого	35
На українську радіо-програму	\$1,065	Українським бандуристам	14
На українську школу при церкві св. Йосафата	500	Бібліотека ім. С. Петлюри	20
На рідну школу в Рочестері	75	Фонд Багряного	10
На будову церкви св. Богоявлення	100	30-ліття голоду — пропам'ятна таблиця	10
На УНРаду й будову її домівки	230	Т-во "Сільський Господар"	10
На українських інвалідів	220	Братство Дивізійників (Броди-Лев)	35
На Енциклопедію Українознавства	160	На Т-во Української Кооперації у формі вкладок	895
На пам'ятник Т. Шевченка	100		
На УВАН	125	В цьому списку не охоплені менші пожертви: колядникам, на різні ювілеї й імпрези українських Товариств і Комітетів, що складають ще кілька соток доларів. Не враховано також і тих платних оголошень УКСПілки, які було вміщувано в різних бюлетенях і програмових книжках українських установ і організацій.	
На Н.Т.Ш.	75	Канцелярія УКСПілки прислужилась також багатьом організаціям і Товариствам, приймаючи від них вкладки до УККА, пожертви на пам'ятник Шевченка, розповсюджуючи квитки на загально-громадські імпрези.	
На Історію української кооперації	120	УКСПілка стала цінним набутком рочестерської громади, користується довір'ям громадян, виказала здібність свого проводу — керувати кооперативною фінансовою установою, і має всі дані для дальшого розвитку.	
На У.К.К.А.	240		
На Пласт	199		
На Катедру Українознавства	200		
Т-во "Маслосоюз" на видання	50		
На СУМ	35		
Світовий Конгрес Українців	25		
Свято Української Революції	25		
Український Музей у Клівеланді	30		
Письменникові У. Самчукові	25		
КОДУС	25		

РОЧЕСТЕР, УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА І НАШІ ЗДОБУТКИ

РОЧЕСТЕР, Н. Й.

Місто Рочестер у Ньюйоркському стейті є одним із кращих міст в Америці. Воно розташоване над озером Онтаріо, серед розлогих гарних парків, нараховує тепер біля 300,000 населення і є третім найбільшим містом свого стейту. Коли б порахувати разом також населення передмість: Ронеквейт, Брайтон, Гріс, Чайлай, Гейтс і Генрієта, то Рочестер мав би 550,000 мешканців.

Заснований 1811-го року і заінкорпорований, як місто, 1834 р., Рочестер у швидкому часі став індустрічним центром. Тут продукують знані скрізь оптичні інструменти, фотографічні апарати, фабричні устаткування й машинерію, а також мужеські одяги.

Рочестер є осідком славної в цілому світі фабрики Істмен Кодак, яка займає індустрічний парк на п'ять миль довгий, зі 150 фабричними будинками, та постійно розбудовується, тепер уже на передмісті, zatrudнюючи десятки тисяч робітників.

Тут також міститься друга світової слави фабрика Ксірокс, що продукує машини до копіювання, знані кравецькі фабрики мужеських одягів та багато більших і менших фабрик.

У рочестерському Гайленд Парку насаджено великий сад бозів із сотнями сортів цієї запа-

хущої рослини.. Щороку, на весні, до Рочестеру приїзять десятки тисяч американців, аби на милуватися цим садом.

Рочестер заселений мешканцями різних національностей. Є тут багато негрів, італійців, німців, порториканців, жидів, поляків, українців, росіян та ін. Негри і порториканці мешкають переважно довкруги центра міста. Негрів є біля 50,000, а порториканців, які почали селитися в Рочестері щойно по 2-ій світовій війні, нараховують тепер біля 15,000.

До недавнього часу італійці були найчисленнішою етнічною групою, в складі 40,000. Мешкали вони головним чином в околицях вулиць Лайель і Саратога, але сьогодні мешкають в усіх дільницях і працюють в усіх виробництвах, беручи участь у загально-громадському житті й мало приділяючи уваги організації життя національного.

Польська колонія завжди зосереджувалась при Гадсон евеню. Поляків приблизно є 25,000, і вони далі міцно тримаються довкруги своєї дільниці, де міститься їх костюл св. Станіслава, парохіяльна школа, народні доми й торговельні підприємства. Вулиці в їхній дільниці мають польські назви: Пуласкі, Собескі, Костюшко, св. Станіслава, св. Казіміра, Ванда,

Зигмунт і інші. Невеличкий парк у тій ділянці теж названий парком Пулаского.

Жиди, що давніше були скупчені при Джо-зеф евеню й мали там свої божниці й торговельні підприємства, поволі переселилися в інші околиці, найбільше на Монро евеню й Парк евеню, а також у Брайтон, де мають свої нові божниці, школи і бізнесові організації. Вони організовано тримаються разом і мають великий вплив у фінансовій господарці міста.

В сусідстві з тими етнічними групами, в ділянці між Гадсон, Джо-зеф і Клінтон евеню мешкали також українці. Але тепер більшість українців переселилася в дальші околиці: в Ронеквайт, або в міські, при Рідж Роуд. Осередок скупчення українців перенісся на північ, але молодші покоління вже мешкають в усіх частинах міста і в усіх передмістях.

Українці є організованою етнічною групою, мають свої церкви, народні дома й організації, але замало беруть участі в загально-громадському американському житті, а тому не можуть похвалитися поважним впливом на суспільні американські справи.

Українська громада

Побіч Українського Народного Дому з його середовищем, існує в Рочестері ще ряд інших українських Товариств та різних організаційних клітин, що разом творять **українську громаду**.

На початку нашої історії ми подали огляд організаційних початків українського життя в Рочестері й його тодішнього стану, а в кінці хочемо ще подати короткі інформації про теперішній стан української громади, частиною якої наше Товариство було тоді й залишилось досі.

Українців нараховується тут приблизно 10-12 тисяч, але точне число не устійнене, бо кожний рахує по-своєму, а перевести докладну статистику в цьому напрямі не так легко й ніхто за це не береться.

Наша інформація, за даними, які нам пощастило зібрати, має намір ознайомити читачів лише з організованою українською громадою, що посідає народні дома, церкви й різні культурні прибудівки.

Якби почислити українців, що гуртувалися в українських церквах, при відділах братських Союзів та в інших суспільно-громадських установах, то їх є значно менше в Рочестері ніж 12,000. Та ми знаємо, що багато наших людей так із старої, як і з новішої еміграції, а найбільше з тут народжених, не належать до українських церков і не беруть активної участі в українському громадському житті. А тому виказ організованих українців не подає нам точ-

ного числа всіх українців Рочестеру, а лише доказує, скільки ще широкое незораного поля в галузі суспільно-громадської й організаційної праці.

Українські церковні громади

1. **Українська католицька церква св. Йосафата** — заснована 1910 р., нараховує тепер 800 родин, себто, біля 2,500 осіб. Парохом церкви є о. монсіньор Микола Бабак, помічником-сотрудником о. Михайло Корчинський.

Перша церква містилася при Ремінгтон стріт. Від 1914 до 1965 р. при 303 Гадсон евеню, а від 1965 при 940 Рідж Роуд.

Теперішні її приміщення є в новому шкільному будинку, а будова нової церкви — в плані й підготовці, які веде Комітет на чолі з Іваном Кучмієм — головою, та Йосипом Посіюсом — секретарем.

Парохіяльна Рада складається: Йосиф Васишин — голова, Джордж Сокольський — англ. секретар, Вол. Приймак — укр. секретар, Чарлз Бастюк — фін. секретар.

При церкві існують: парохіяльна школа з правом прилюдности, сестрицтва і братства, які є відділами братських Союзів, і Т-во св. Імени (Holy Name Society), що нараховує 70 членів і має управу в складі: Михайло Перзик — голова, Василь Татиґа — секретар, Іван Бойчук — касир.

2. **Українська Католицька Церква Богоявлення** — заснована 1956 р., об'єднує 350 родин, себто, біля 1,000 осіб. Коли більшість парохіян церкви св. Йосафата вирішила прийняти Григоріянський календар, меншість створила нову парохію й купила церкву при 180 Картер стріт, задержавши Юліянський календар.

В 1970 р. збудовано нову церкву в тому ж сусідстві. Вона має 400 сидячих місць і матиме також залу на 300 місць.

Парохом церкви є о. Степан Городецький.

Парохіяльна Рада: о. С. Городецький — голова, Володимир Кольцо — секретар, Олександр Грабар — фін. секретар, Роман Левицький і Петро Яріш — касири. При церкві існує Братство ім. Митрополита Андрія Шептицького, що є відділом Провидіння, і церковний хор під проводом Євгена Пасіки.

3. **Українська Православна Автокефальна Церква св. Покрови** — заснована 1950 р., об'єднує 260 родин, 450 членів-парохіян, що разом із дітьми мають близько 1,000 осіб.

Церква — під зверхництвом Митрополита Івана Теодоровича, міститься при 1021 Клінтон евеню Норт. Парохом є о. Протоєрей Михайло Куданович, дякує Микола Білок.

При церкві існує школа Українознавства, церковний хор під проводом Сергія Гейзлера,

Сестрицтво ім. св. Ольги і Братство св. Михайла.

Парохіяльна Рада: Олекса Скібіцький — голова, Петро Косенко — секретар, Андрій Миколенко — фін. секретар і Микола Безверхий — касир.

2. **Українська Православна Автокефальна Церква св. Миколая** — заснована 1959 р., міститься при 64 Ніягара стріт, об'єднує 40 родин, разом біля 150 осіб. Парохом, що доїжджає до цієї церкви в недільні дні, є о. Прот. Василь Дзюба.

При церкві є церковний хор під проводом Павла Каліберди і Сестрицтво св. Ольги та школа Українознавства.

Парохіяльна Рада складається: Василь Спиця — голова, Михайло Семенець — секретар, Петро Афенко — касир.

Багато українців Рочестеру й їх нащадків належать до різних американських церков, найбільше, до католицьких, звичайно, до церков у своєму сусідстві, чи оточенні.

За нашими відомостями, також 10 українців належать до слов'янської групи п'ятидесятників, організованих в євангельській церкві при 441 Вілкінс стріт, в якій проповідником є українець Віктор Пиреленко.

Кілька родин належить до методистів при Джозеф евеню, де проповідником також українець з Волині, Александрук.

Скільки православних українців належить до російської православної церкви, трудно устійнити, але можна сказати, що не мало.

В організованих українських парохіях перебуває біля 4,700 українців, решта належить до американських, або інших чужих церков.

Є група, що не належить до жодної церкви, а незначна жменька стоїть за поворот до так званої "Рідної української національної віри". на чолі з мітичним Дажбогом.

Українські школи

1. При церкві св. Йосафата існує від 1945-го року цілоденна **парохіяльна нормальна школа**, з англійською мовою навчання і з правом прилюдности.

Вчать в ній біля 250 дітей. Вчителюють Сестри-служебниці, два священики і чотири вчительки.

2. Заснована 1959 р. заходом УККА **Школа Українознавства, "Рідна школа"**, що містилась до минулого року при церкві Богоявлення, а тепер — при церкві св. Йосафата, на Рідж Роуд. Має класи від 1-ої до 11-ої і дві англомовні. Навчається 211 дітей.

Директором школи є д-р Степан Чорний, а вчителюють крім нього Анна Буцерка, Стефанія Ващук, Софія Годованець, о. С. Городець-

кий, о. М. Корчинський, Анастасія Смерчинська, Анна Руда, Люба Цегельська, Стефанія Лаба, Стефанія Шеремета, Ольга Чорній, Юрко Павлічко і Христя Юрків.

3. **Школа Українознавства при церкві св. Покрови**, де вчиться 70 дітей. Учителюють о. М. Куданович, Анастасія Сірик, Марія Борисенко, Аполінарія Карабіневич. Дитячий садок веде Ніна Тихоненко.

4. **Школа Українознавства при церкві св. Миколая** — організована 1967 р. Навчається 32 дітей. Директором школи є Ілля Демиденко, а крім нього вчителюють о. В. Дзюба і Наталка Берч.

Отже, в наших українських школах учаться — в нормальній школі 250 дітей, а в школах Українознавства — понад 300.

Народні дома

Більші і менші українські середовища мають свої власні дома.

1. **Українсько-Американський Клуб** — організований 1932 р. Спочатку, від 1936 р. містився в парохіяльному будинку при 303 Гадсон евеню. В 1944 р. закуплено будинок при 292 Гадсон, в якому цей Клуб міститься й досі. Спирається він на членів, які вплатили вписове і платять належні вкладки. Під цю пору членів є близько 250. Клуб має велику залу на 500 місць, бар і інші менші приміщення. Управа: Петро Дик — голова, Вінцент Ковба — секретар, Джордж Сокольський — касир. Управитель — Василь Гузар.

2. **Український Народний Дім** при 831 Джозеф евеню, збудований 1936 р., власником якого є Товариство тої ж самої назви. Розпоряджаються ним члени-піонери і члени Хворобової Каси, в кількості біля 360 осіб.

УНДім має залу на 250 місць, велику сцену, бар, приміщення для гри в круглі і кілька менших кімнат.

Управа: В. Росоловський — голова, Волод. Гавриляк — рекордовий секретар, Р. Росоловський — фін. секретар, Олександр Папа — касир. Управитель — Вол. Сверида.

3. **Український Дім** — організований 1952 року спершу в домі при Гадсон евеню, а від 1954 р. в закупленому членами СУМА і ООЧС-ВУ будинку при 1492 Кліффорд евеню. Оснований на спілці уділовців, яких є 150. Має залу, бар і кілька менших кімнат.

Управа: Мих. Вовкович — голова, Іван Тороус — секретар, Мирон Масловський — касир.

4. **Вест Сайд Клуб** — при 1101 Нортон стріт. Збудований 1948 р. старшими емігрантами при 289 Глайд стріт. В 1967 р. місто перебало реальності на будову нових доріг і Клуб перене-

сено до закупленого будинку, в теперішню його резиденцію, вже в заряді нових емігрантів. Членів Клубу 70. Є зала на 240 місць. Управа Клубу: Роман Куціль — голова, Михайло Слободинський — секретар, Микола Єйна — фін. секретар, Микола Бабук — касир. Управитель Мирослав Благий.

5. **Самопоміч** — при 1050 Кліфорд евеню, закуплений будинок 1950 р. членами Т-ва Об'єднання Українців Америки "Самопоміч", яких є тепер 90. Має невеличку залу і кілька кімнат, що є тепер у посіданні Пласту. Долишню частину будівлі винаймлено бізнесовим фірмам.

Управа: Мирон Тицький — голова, Марія Холевчук — заступник, Петро Яріш — секретар, М. Малинівський — фін. секретар.

6. **Український Робітничий Дім** при 975 Джо-зеф евеню. Збудований 1928 р., в заряді невеличкої групи крайньо-лівих, т. зв. прогресистів, які працюють відокремлено і в українському загально-громадському житті участі не беруть. Членство складається тепер виключно зі старших, передвоєнних емігрантів. Дім має залу на 200 місць, бар і менші кімнати.

ЧЛЕНИ І ВІДДІЛИ БРАТСЬКИХ СОЮЗІВ У РОЧЕСТЕРІ

Найбільше зорганізованих українців Рочестеру є у відділах братських Союзів. Братські організації сповняли не лише завдання для взаємного забезпечення на випадок смерті і для допомоги в час хвороби та нещасних випадків, але також для громадської праці на користь українського народу. Вони збудили громадське почування перших емігрантів і започаткували організаційне життя рочестерських українців.

До "Батька Союзу", себто, до **Українського Народного Союзу** належить біля 2,600 українських громадян Рочестеру, членів 8-х відділів.

1. Відділ ч. 36 — **Сестрицтво Пречистої Богородиці**, засноване 1916-го року. Має членів 123. Головою є Марія Філас, секретарем — Марія Ковальчук, касиром — Катерина Ярославська. Приміщення — Українсько-Американський Клуб.

2. Відділ ч. 217, **Братство св. Йосафата**, засноване 1908 р. Найстарше Братство, має 430 членів. Уряд: Константин Шевчук — голова, Теодор Кубарич — секретар, Степан Мартинюк — касир. Приміщення — Українсько-Американський Клуб.

3. Відділ ч. 285, **Відділ УНС ім. Юрія Переможця**, заснований 1955 р. Членів 45. Голова — Олекса Скібіцький, касир — М. Ковалюк. Приміщення — церква св. Покрови.

4. Відділ ч. 289, **Т-во ім. Т. Шевченка**, засно-

ване 1923 р. Має членів 163. Уряд: Іван Мищук — голова, Василь Гузар — секретар, Михайло Гузар — касир. Приміщення — Українсько-Американський Клуб.

5. Відділ ч. 316, **Т-во Український Народний Дім**, засноване 1909 р., має 625 членів. Управа: Василь Росоловський — голова, Вол. Гавриляк — секретар, Олександр Папа — касир. Міститься у власній домівці.

6. Відділ ч. 343, **Сестрицтво св. Анни**, засноване 1923 р. Має членів 147. Головою є Марія Пітерс, секретарем — Марія Сверида, касиром — Анна Баран. Приміщення — церква св. Йо-сафата.

7. Відділ ч. 367, **Т-во "Запорожська Січ"**, засноване 1913 р. Членів 727. Уряд: Петро Дзюба — голова, Василь Попович — секретар, Теодор Песко — касир. Приміщення — Українсько-Американський Клуб.

8. Відділ ч. 437, **Т-во "Самопоміч"**, засноване 1951 р., членів 324. Уряд: Роман Чорнобиль — голова, Мих. Малинівський — секретар, Андрій Яріш — касир. Приміщення — домівка "Самопоміч".

Спільну і координаційну працю відділів веде **Окружний Комітет** відділів УНС, головою якого є Василь Гузар, а секретарем Вол. Гавриляк.

До **Українського Робітничого Союзу** є вплисаних 1,031 членів — українців Рочестеру, зорганізованих у таких відділах:

1. Відділ ч. 9, **Т-во "Нова Україна"**, зорганізоване в Скентоні, перенесене з осідком секретаря до Рочестеру. Членів 32. Секретарем є Михайло Дорош. Без приміщення.

2. Відділ ч. 121, **Т-во "Вільна Україна"**, зорганізоване 1917 р. Членів 23. Секретар — Павло Макогін. Приміщення — Український Робітничий Дім.

3. Відділ ч. 244, **Т-во ім. Мих. Драгоманова**, засноване 1924 р. Членів 944. Уряд: Іван Санатурський — голова, Іван Олексин — секретар, Карло Маньківський — касир. Приміщення — Український Народний Дім.

4. Відділ ч. 265, **Товариство ім. Ів. Франка**, давніше — злука українських формерів у Чорчвід, Н. Й., перенесене до Рочестеру. Членів 32. Секретарка Анна Добош.

До **Союзу українців-католиків "Провидіння"** належить 551 особа, зорганізовані в відділах:

1. Відділ ч. 12, **Братство св. Миколая**, зорганізоване 1913 р. Має членів 308. Управа: Степан Ганушевський — голова, Михайло Озарук — секретар, Василь Ленік — касир. Приміщення — Українсько-Американський Клуб.

2. Відділ ч. 155, **Братство св. Петра і Павла**, зорганізоване 1922 р. Членів 53. Уряд: Микола Василишин — голова, Мих. Василишин — сек-

ретар, Стелла Гузар — касир. Приміщення — Українсько-Американський Клуб.

3. Відділ ч. 255, **Братство ім. Митр. А. Шептицького**, засноване 1959 р. Членів 190. Голова Ірена Юрків, секретар — Роман Левицький, касир — Лідія Хомяк. Приміщення — церква Богоявлення.

Працю Відділів координує Окружна Рада СУК у Рочестері. Зорганізована 1964 р. Голова — Мих. Озарук, секретар — Лідія Хомяк, касир — Роман Левицький.

До **"Української Народної Помочі"** належить 130 громадян, зорганізованих у відділі ч. 46, **Т-во ім. полк. Павла Полуботка**, засноване 1953 р. при СУМА. Управа: Антін Ільчишин — голова, Іван Лучканич — секретар, Василь Базюк — касир.

Разом у 4-х братських Союзах українці Рочестеру мають 15 відділів і біля 4,300 забезпечених грамот. Деякі належать до двох, або й трьох Союзів, інші мають по дві грамоти в одному, чи двох відділах того самого Союзу, і тому ця цифра (4,300) не означає, що стільки українців Рочестеру належать до братських Союзів. Очевидно, цю цифру треба значно зменшити. Думаємо, що не набагато помились, коли скажемо, що організованих українців у братських Союзах є приблизно 3,500.

Більшість українців Рочестеру не належить до жодних братських Союзів. Забезпечення мають, у приватних американських компаніях, звичайно, на більші суми.

ПОЛІТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

На терені Рочестеру проявляють тепер політичну діяльність такі організації й угруповання:

1. **Український Конгресовий Комітет Америки**, відділ в Рочестері, що являється центральною організацією, до якої належить 27 місцевих організацій і 235 членів-платників українського Національного Фонду. Вперше зорганізований 1942 р. і відновлений 1947 р.

Теперішня Управа: Віліям Андрушин — голова, Роман Боднар — секретар, Григорій Мельник — касир, Микола Гудзоватий — референт Національного Фонду.

2. **Т-во Прихильників УНРади**, що стоїть на платформі УНРади й підтримує Державний Центр УНР. Засноване 1951 р., має тепер 50 повноправних членів та біля 120 платників Національного податку, між якими є 7 організацій.

Управа: М. Білок — голова, А. Калиновський — секретар, П. Стеценко — касир. Приміщення — Український Народний Дім.

3. **20-ий відділ Організації Державного Відродження України (ОДВУ)**, зорганізоване 1931

р. Має 60 членів. Управа: Микола Білик — голова, Харитон Довгалюк — секретар, Степан Павлишин — касир. Приміщення — УНДім.

4. **Організація Оборони Чотирьох Свобід України (ООЧСУ)**, відділ в Рочестері, заснована 1952 р., має членів 54. Управа: Борис Губка — голова, Юрій Бурлака — секретар, Василь Базюк — фін. секретар, Дмитро Бездух — касир. Приміщення — Український Дім, Кліффорд евеню.

5. **Демократичне Об'єднання Бувших Репресованих Українців Советами (ДОБРУС)**. Зорганізований 1953 р. Членів 20. Управа: А. Калиновський — голова, Р. Коваль — секретар, Г. Тригула — касир. Приміщення — УНДім.

6. **Об'єднання Українців Революційно-Демократичних Переконань (ОУРДП)**. Членів біля 15. Голова — Ф. Федоренко, секретар — Я. Пондерчук, касир — П. Хорошилів. Приміщення — УНДім.

7. **Український Національно-Державний Союз (УНДС)**, відділ в Рочестері, заснований 1960 р. Членів 10. Управа: Голова — М. Білок, секретар — П. Стеценко, касир — Г. Тригула. Приміщення, УНДім.

Політичний сектор у Рочестері невеликий. Активних у політиці небагато, а партійних ще менше. Є очевидно більше не організованих, себто, не приналежних до угруповань, т. зв. симпатиків, що поділяють переконання згаданих політичних груп. Є в нас також соціалісти, гетьманці, ундісти і жменька старих емігрантів, які зараховують себе до прогресистів, або комуністичних.

Більшість нашої спільноти не партійна і тому громадський сектор не є під впливом якоїсь одної політичної течії. В загальному ставлення політичних груп до загально-громадських справ — коректне.

ОРГАНІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Виховно-добродійними організаціями, що своєю метою ставлять виховання української молоді в свідомому національному дусі, на терені Рочестеру є:

1. **Організація Української Молоді "Пласт"**, станиця в Рочестері, що складається з жіночого 12-го куреня ім. Ганни Барвінок і з мужеського 19-го куреня ім. Митр. А. Шептицького, в яких організуються новаци, юнаки, старші пластуни і піонери. Станиця постала 1949 р. і нараховує 136 членів. Головою станиці є Іван Крамарчук, секретарем — Ізабела Омецінська, касиром — Михайло Лялька.

Для моральної й матеріальної допомоги існує ПЛАСТПРИЯТ, що об'єднує 76 членів на чолі з Управою: Зенон Омецінський — голова і Соня Семанюк — секретарка. Приміщення у

закупленій частині будинку "Самопоміч", що є під власним зарядом Пласту.

2. Союз Української Молоді Америки (СУ-МА), осередок ім. ген. Грицяя-Перебийноса. Зорганізований 1951 р., нараховує тепер 40 членів. Управа: Петро Час — голова, Микола Савицький — заступник, Іван Тороус — секретар і Богдан Борис — касир. При осередку існує відділ юнацтва (ЮСУМА), зорганізований 1956 р., який нараховує тепер 85 членів. Управа: булавний — М. Лесів, секретарка — Оля Король.

Також є зорганізований спортовий гурток, дружина копаного м'яча "Київ" з 20 членами-грачами. Існує від 1960 р. і належить до Рочестерської Футбольної Ліги, в якій часто займає одне з передових місць. Приміщення — Український Дім при Кліффорд евеню.

3. Гурток Молоді Українського Робітничого Союзу, зорганізований 1962 р. при Т-ві ім. М. Драгоманова. Нараховує 75 членів. При ньому зорганізований дитячий хор "Соловей" і дружина гри в круглі. Голова — Іван Грірсон, секретарка — Варвара Сорохтей. Приміщення — УНДім.

4. Організація Демократичної Української Молоді (ОДУМ), зорганізований 1956 р., нараховує 26 членів. Управа: Оля Федоренко — голова, Ліза Косенко — секретарка, Лана Ковалюк — касирка. Приміщення — заля православної церкви св. Покрови.

5. Ліга Української Молоді (Ukrainian Youth League), зорганізована 1935 р., об'єднує в своїх рядах головно народжених в Америці, деякі є вже старшими. Нараховує 40 членів. Управа: Василь Гузар — голова, Іван Кучмій — заступник, Катерина Федоришин — секретарка, Марія Ковальчук — касир. Члени активні в праці крайової Ліги, головами якої були: Іван Кучмій, Роберт Гузар. Заступниками голови: Катерина Федоришин і Джордж Турянський, а пресовим референтом Джордж Пенкрат.

ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Свідоме українське жіноцтво в Рочестері гуртується й працює в таких організаціях:

Союз Українок Америки

1. Відділ ч. 6, заснований 1934 р., членів 40. Управа: Анна Вовк — голова, Агафія Пастушин — секретарка. Приміщення Українсько-Американський Клуб.

2. Відділ ч. 47, ім. Лесі Українки, заснований 1951 р. Членів 98. Управа: Марія Крамарчук — голова, Анастасія Смеречинська — заступник, Іванна Мартинець — секретарка, Ірена Руснак — касир. Відділ провадить дитячу світличку для 35-40 дітей дошкільного віку, під проводом А. Смеречинської.

При відділі є також гурток книголюбів з 10 осіб, що займається поширенням українських книжок і знань про українську літературу. Головою гуртка є Марія Крамарчук, секретаркою Віра Мотика, касиркою Оксана Чорнобиль.

3. Відділ ч. 46, ім. Олени Теліги, зорганізований 1967 р. з молодших представниць жіноцтва. Має 43 членів. Голова — Оксана Кулик, заступник — Стефа Павлович, секретар — Анна Белей, касир — Тамара Гуран. Обидва останні відділи мають своє приміщення в "Самопоміч".

4. Золотий Хрест, відділ ім. О. Теліги. Зорганізований 1954 р. Має 50 членів. Управа: Ярослава Зелез — голова, Міра Повх — секретарка, Ярослава Кушнір — касир. Приміщення — УНДім.

5. Жіноче Т-во ім. Лесі Українки, зорганізоване 1922 р. Членів 60. Управа: Наталія Дорофей — голова, Анастасія Ковтун — секретар, Анна Ендрус — касир. Приміщення УНДім.

6. Об'єднання жінок при ООЧСУ, зорганізоване 1966 р. Членів 54. Голова — Анна Буцера, секретар — Катерина Балко, касир — Анна Боднарук. Приміщення. Український Дім при Кліффорд евеню.

КОМБАТАНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

1. Відділ ч. 1590 Американського Леріону ім. Івана Онуфрика (John Onufryk Post 1590). Зорганізований 1946 р. з українських ветеранів американських збройних сил 2-ої світової війни. Членів 70. Управа: Чарлз Дмитрів — командир, Мих. Данилишин — секретар, Річард Мілер — касир. Приміщення Українсько-Американський Клуб.

2. ОБВУА — Об'єднання Бувших Вояків-Українців в Америці. Зорганізоване 1952 р. Членів 40. Голова — д-р Лев Рубінгер, секретар — Мих. Бабій, касир — Петро Яріш. Приміщення — домівка "Самопоміч".

3. Станція Братства Колишніх Вояків 1-ої Української Дивізії УНА. (Дивізійники). Заснована 1957 р. Членів 46. Управа: Голова — Орест Соробей, секретар Євстахій Загачевський, касир — Олександр Грабар. Приміщення — домівка "Самопоміч".

4. Об'єднання Колишніх Вояків УПА, станція в Рочестері. Членів 9. Голова — Петро Біжок, секретар — Іван Лалюк, касир — Антін Качала.

5. Курінь Карпатських Січовиків. Зорганізований 1959 р. Членів 12. Управа: Голова — Іван Олексик, касир — Микола Мигович.

ІНШІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Колись на терені Рочестеру діяли сільські й повітові Комітети, але відколи безпосередні

зв'язки з рідними селами перервалися, вони перестали існувати. Залишилося ще кілька, які мають свої каси і час від часу проявляють діяльність. До таких належать Комітети сіл Пуятиниць, Дібринова й Обельниць.

Натомість дають про себе знати нові Комітети, які рочестерські очолюють, або ж вони відбувають тут свої з'їзди. Це Комітети Гуцульщини і Бучаччини.

Існує також 17-ий відділ ім. Б. Антоновича, організації **"Оборони Лемківщини"**, який почав свою діяльність 1958 р. До нього належить 25 членів-лемків. До Управи входять: голова — С. Стефан, секретар — П. Добош, касир — І. Лучканич. Приміщення в Українському Домі при Кліффорд евеню.

Діє в Рочестері **Комітет за патріархальний устрій української католицької церкви**. Заснований 1969 р. представниками організацій з рани УККомітету. Очолюють Комітет: Мих. Ёйна — голова, Марко Лонкевич — секретар, Роман Вергун — касир.

Єдиною фінансовою установою в Рочестері є **Українська Кредитова Спілка**, зорганізована 1953 р. Має тепер 1,625 членів і понад 1,800.000 доларів оборотних фондів. Головою її є тепер адв. Віліям Андрушин, секретарем — Ростислав Шутер, касиром-управителем — Вол. Гавриляк.

Оце і всі організаційні клітини української рочестерської громади. Товариств і клубів багато, членів могло б бути значно більше, коли б ми зуміли охопити розпорошених українців, ввести їх в організаційні ряди. Та про це можна лише мріяти.

Культурно-мистецькі і професійні сили нашої громади

В рамках існуючих організацій маємо такі культурно-мистецькі і професійні сили:

1. **Мужеський хор "Сурма"** під проводом проф. Євгена Пасіки. Складається з 32 членів-співаків, які вправляються і виступають доривочно. Приміщення мають при Вест Сайд Клубі. Управа: Євген Кулик — голова, Роман Боднар — секретар.

2. **Дитячий хор "Соловей"**, під проводом Ярослави Семанюк. Зорганізований Т-вом ім. М. Драгоманова, нараховує 75 членів-дітей, виступає доривочно.

3. **Жіночий хоровий "Квартет"** під диригуванням Орісі Костинюк при 47 відділі СУА.

4. **Танцювальний гурток "Черемош"** під проводом Ярослава Кужіля. Нарховує 50 членів, міститься при церкві св. Богоявлення.

5. **Танцювальний гурток СУМА**, що має 48 членів, працює під проводом Омеляна Юрчинського.

6. **Письменники.**

В Рочестері живуть і працюють **Анатоль Галдань (Калиновський)** — автор багатьох оповідань, новель і повістей. Має 12 виданих книжок.

Євстахій Загачевський — автор мемуарів і повістей з воєнних переживань ("Львівська братія" й інші).

Харитон Довгалюк — автор збірки оповідань "Кладка над потоком" і повісти "Буревій".

7. **Науковці й професіонали (Викладачі вищих шкіл).**

Проф. П. Г. Шулежко — рочестерський Інститут Технології.

Проф. М. Гадзінський — рочестерський Інститут Технології.

Проф. Юліан Залізник — рочестерський Інститут Технології.

Роман Трач St. John Fisher College.

Олекса Сиротенко — St. John Fisher College.

Володимир і Ірма Пилишенки — Brockport College.

Проф. Степан Чорний — Brockport College.

Крім згаданих, є значна кількість (біля 40) учителів середніх і народних шкіл.

8. **Лікарі.**

Теофіл Артимович, Іван Жовнірович, Василь Жовнірович, Григорій Дмитрів, Йосип Тимочко, Степан Майка, Марія Кознарська, Дмитро Капітан, Мирослава Залізник, Михайло Субтельний, Реймон Грамяк.

9. **Лікарі-дентисти**

Іван Кіндрат, Гелен Паньків, Моріс Ганчар, Євген Гуменюк.

10. **Адвокати**

Віліям Андрушин, Володимир Пелкий, Теодор Пучер.

Інженерів і архитетів, що працюють за своїм фахом, є біля 80. Маємо також 4-х фармацевтів, а разом близько 400 українців, які закінчили вищі школи й працюють у різних американських фірмах.

У федеральних, стейтових, повітових і міських урядах українців небагато. В міському департаменті поліції — 12, стільки ж у департаменті пожежному. В поштовому уряді понад 10 службовців, біля 15 поштарів та кілька на інших заняттях. Провідних становищ українці покищо не займають.

Близько 50 українців створили свої власні варстати праці й бізнесові підприємства. Фабричних підприємств в українському посіданні є 7, з яких найбільшим являється фабрика братів **Плютів**.

З інших підприємств-бізнесів мають українці ресторанів-гостинниць 4, кравецьких фірм — 5, газолінових і авторемонтних станцій — 6, продажу реальностей і асекурації — 5, прода-

жу алькогольних напоїв — 2, м'ясарень і гро-
серень 3, контракторів-будівничих хат — 5,
похоронних закладів — 1, крамниць галянте-
рії — 1, направи меблів — 2, друкарень — 2,
фрізієрень — 1, крамниць залізних виробів —
1, інших — 5.

Українці Рочестеру працюють у різних під-
приємствах міста. Здається, нема жодної біль-
шої фабрики, де не було б наших людей.
Скрізь їх вважають за добрих, чесних робітни-
ків, радо приймають на працю.

Загально наші люди всі працюють, безробіт-
них серед них нема.

Майже всі українські родини мають свої вла-
сні хати, звичайно, виплачені, утримують їх у
охайному вигляді, чим також ми можемо гор-
дитись перед чужинним світом.

Тому признаватись до українства не є пони-
женням, а навпаки, великою честю, бо ми за-
воювали собі почесне місце серед різнонаціо-
нальної еміграції.

FREE COSSACK SOCIETY

HISTORY OF THE UKRAINIAN CIVIC CENTER OF ROCHESTER, NEW YORK

1909 -- 1969

ANDREW GREGOROVICH

FOREWORD

Knowledge of the life and events in a community and organizations slowly is lost. Human memory is not permanent and forgets with the passage of time and for this reason it is necessary to record in print a record of events to maintain a knowledge of the past. In organizations the minutes are a valuable record of its activities.

The minutes indicate how from small beginnings an organization grew and flourished, and its activities. This memorial book is drawn primarily from the minutes of over sixty years of the organization which with additional information forms the basis of the history.

The first plan to publish the history of the Ukrainian Civic Center was in 1959 to mark the 50th anniversary, but completion of the project was brought about a decade later so the history covers the period from 1909-1969.

The English is a resume and not a translation of the Ukrainian text, although an attempt was made to maintain the spirit and actual words of the original wherever possible. The history is complicated by the fact that three names have been used through sixty years: Brotherhood of St. George, August 8, 1909-1914; Free Cossack Society, May 15, 1914-1944; and Ukrainian Civic Center, November 1944-1969.

A FEW WORDS ABOUT THE VOLUME

This book is not intended to be a scholarly researched history. It is a chronicle of events in Rochester's Ukrainian community. Because it is not a complete record the question may be asked whether it has value. Yes. As the years pass, and new generations come, many of the details of our community's life are lost and forgotten. Every written record can possess some value and be of assistance to future leaders in a community or society. Shevchenko once addressed himself to the past, present and future generations of his countrymen.

In judging this work, the immense labor involved in compiling it must be considered, for although it wasn't the work of a large group of writers, yet it is a solid volume covering all aspects of the community's life given in the context of the times.

Here the reader sees past America, not quite as brilliant as today, a simpler life with wood or coal stoves, with horse transport. Here is the great depression of the 1930's. Here is the political struggle between Ukrainians who are con-

scious of their Ukrainian nationality and those under Russian and Communist influence.

The greatest value of the book is that like in a mirror it reflects the slow, painful growth of the Ukrainian immigrant, from uneducated pioneers into culturally and politically aware American citizens who created a strong, consolidated Ukrainian organization.

As A. Kalynovsky says, we cannot ignore the immense work of this chronicle *Tovarystvo Vilynykh Kozakiv*, which was compiled by one man, Walter Hawrylak. We may wonder at the energy of a man who, working in a government career, still had the strength to assemble such a valuable volume. Thanks to Mr. Hawrylak, Rochester's Ukrainian community has an opportunity to know something of its early history back to 1909.

Undoubtedly the book will prove of value to future historians who will study the Ukrainian community on the American continent. This volume can serve as an example for other Ukrainian Americans on how to record their history.

The beginnings of organized Ukrainian life in Rochester

Our organization is closely tied to the history of Ukrainians in Rochester. Our founding members not only started the first Ukrainian lay organization in our city, but some were also founders of the church and social life of the community. And for this reason we must briefly mention the beginnings.

We will try to describe the early pioneer Ukrainian life and the situation in which it grew.

Our pioneers, the first Ukrainian settlers in Rochester, came from Western Ukraine — Galicia (Halychyna). The earliest emigrant, as far as we know, was Stakh Makohon from Pukov in Rohatyn *povit* (county or region) who came to Rochester in the year 1900. After him came other immigrants mostly from Rohatyn and also from the neighbouring *povit* Kalush.

In the year 1901 V. Pasnak, Hrynko Pakula, T. Shurgot came and in 1903 came Hrynko Kysil, Vasyl Lucyshyn, Ivan Jejna and Toma Polovy.

In Western Ukraine, where our pioneers came from, there was then a difficult social situation. The Polish government supported the landowners, Polish chauvinistic reaction was rampant and our people had very little knowledge of the Ukrainian national question.

But at the same time in Galicia mass peasant organizations were being formed to support the rights and freedom of the whole people. The leadership in this struggle was a small group of students led by Ivan Franko and Michael Pavlyk under the flag of the Ukrainian Radical Party. As a result of their influence the peasant masses were organized as well as the intelligentsia and workers. Ukrainian students began the struggle for a Ukrainian university and the right to use the Ukrainian language. In the high schools (gymnasiums) secret societies of youth were formed. Rigged elections were held where Ukrainian peasants had no hope in opposing the authorities.

In the villages Ukrainian (Ridna) Schools, Prosvita (Enlightenment) and radical sport Sich clubs were organized. Finally as a reaction to Polish oppression Count Potocki was assassinated by a young Ukrainian student Miroslav Sichinsky.

These were the events and ideas that had a great influence on our pioneers — the organizers of Ukrainian life in the community.

Our pioneers had to seek a new place to settle because of the scarcity of land and most young peasants went in search of a better future, to make a living and to help relatives and friends left at home.

And they brought with them to America not only a love and longing for their friends back home but also an appreciation of the value of the Prosvita and Sich, and amateur ensembles, religious beliefs and respect for old Ukrainian traditions.

The Rohatyn area where our founders came from was almost completely under the influence of the radicals. So it isn't strange that the first organizational steps were taken by the immigrants from Rohatyn. They were the strongest, largest, most disciplined, and nationally aware group.

In the beginning when the first immigrants came there was no organized life and no interest in establishing any. Usually immigrants came in groups from a particular locality and sought people whose language they could understand. For this reason they lived in groups of ten to fifteen people in boarding houses. The immigrants' main worry was about making money, paying for their passage and living expenses and saving enough to return to their wives and children, in order to buy some land in their native village and settle down. The younger people thought of their loved ones or families and dreamed of happily meeting them.

The immigrants suffered terribly, often falling into misfortune because they didn't know the English language or American customs. It was their native Ukrainian language, their beautiful folkways and their traditions that united them as a group. Those who were ignorant of their own national Ukrainian culture began to drown and be lost in the foreign sea surrounding them.

In those days life in America was not easy — very long hours of work were paid by only ten to fifteen cents an hour. Many were often crippled by accidents or killed at work. No social or

medical welfare helped the struggling worker. The only answer for the immigrants was to help each other through their misfortunes. This brought them together to create by united effort a place for themselves in a foreign land.

FIRST ATTEMPTS

Rochester at the beginning of the Twentieth Century had a population of 163,000 and among these were about 1,200 Ukrainians. The first attempts to organize the Ukrainian community date back to the year 1905. There were attempts to establish a Ukrainian church but because of the lack of clergy (priests) it was not easy to achieve much. About this Vasyl Lucyshyn spoke in the bulletin *Nevydyme Oko*, August 1938.

Lucyshyn's countryman Yuri Boyko told him how he had been in the town of Auburn, New York, where the Ukrainian people already had their own church and brotherhood. This fascinated both of them so much that they resolved to invite a priest to Rochester from Troy, New York.

In a short time, Father Theodore Dvolita came from Troy and in the Polish Roman Catholic Church he held the first mass for Ukrainians in Rochester. Nearly all the Ukrainians in the city attended the mass and after the service a meeting was held in the home of Vasyl Lucyshyn where it was decided to organize the Ukrainian community of Rochester.

A committee was elected consisting of Toma Topolnytsky (head), Panko Popatsya (secretary) and Toma Polovy (treasurer). It was voted to collect monthly dues of twenty-five cents from single people and fifty cents from married people as well as voluntary donations.

At the end of the meeting Father Dvolita had a meeting with the newly elected executive in the home of Ivan Formanchuk. Here he made a personal donation of twenty-five dollars towards the fund but asked that some time later they should repay him for the costs of his journey. But as a result of a misunderstanding the executive disagreed with the priest.

Further spiritual ministrations to Rochester's Ukrainian community were only occasional. From time to time priests passing through the city would hold a mass or celebrate other religious events, such as weddings and christenings. Among the priests who came to Rochester this way were Father Ihumenko from Elmira Heights, Father Lev Sembratovich from Buffalo and Father Vol. Petrivsky from Auburn, New York.

THE FIRST BROTHERHOOD

The Brotherhood of St. Josaphat was first organized as a branch of the Ruthenian National Association (later the Ukrainian National Association) in the year 1908.

The Ruthenian National Association was founded in 1894 in Shamokin, Pennsylvania. It was organized on the principles of brotherhood and fraternalism and was intended to unite all Ukrainians disregarding religious and political views, spread brotherly tolerance, and propagate united work for the benefit of all its members. For small membership dues this association insured members from sickness, crippling accidents and death. Such were the aims of the first Ukrainian Brotherhood in Rochester.

The founder of the Brotherhood was father Vol. Petrivsky from Auburn who then served also the Rochester Ukrainian community. In October 1908 the first executive of the Brotherhood was elected and consisted of Ivan Szweck (head), Walter Lucyshyn (treasurer), and John Ewaskevych (secretary). The initiative in the organizational work of the Brotherhood was taken on by people from Rohatyn.

Among the seventy members of this Brotherhood we also meet the names of people who later founded the Brotherhood of St. George, which later was continued as the Free Cossack Society and then finally as the Ukrainian Civic Center. These people were John Pasnak, Wasyl Kuchmy, John Ewaskevych, Peter Kowtun, Nicholas Kuchmey, John Hrankovsky, Jacob Pryhoda and others.

The parish under the name of *Ruthenian Greek Catholic Church of St. Josaphat in Rochester* was organized on June 28, 1909. Its first priest was Father Lev Sembratovich from Buffalo and the church on Remington Street was built and consecrated in May, 1910.

The great need for a united Ukrainian community life drew the immigrants together to cooperate in establishing first a religious and then a lay community organization. It was in these circumstances that in 1909 began the great growth of Ukrainian community life.

PROSVITA READING HALL (LIBRARY)

Realizing the need for expanding cultural and educational work, a group of enlightened Rochester Ukrainians decided in 1911 to found a Prosvita Reading Hall which thus became the first lay Ukrainian organization in the city.

It united in its ranks Ukrainians of various political and religious beliefs. To it belonged members of the Brotherhood of St. Josaphat, the Zaporoska Sitch Society, the Brotherhood of St. Nicholas and the largest number of members of the Brotherhood of St. George — who later formed the Society of Free Cossacks.

Among the most active members of the Prosvita were Hryhory Bodnar, Paul Makohon, Michael Yacula, Wasyl Kuchmy, Nicholas Kuchmay, Nicholas Shevchuk, John Prytula, Dmytro Fedyk, Dmytro Bratush, Andrew Petriw, Nicholas Murashko, Antin Sheremeta, Michael Stetsura and Onufriy Sheremeta.

The Prosvita Reading Hall had its own hall on Baden Street until 1913 and after that at 529 Clinton Avenue North. In order to pay for the rent and subscriptions for Ukrainian and immigrant newspapers the members of Prosvita contributed twenty-five cents each a month. All members were expected to take part in meetings, elections, programs and other Prosvita activities. They met three times a week to read papers and journals, to hear lectures and debates on community political problems. In this way they educated themselves and spread learning.

Under the auspices of the Prosvita a choir was formed under the direction of Hryhory Bodnar, which often performed at community concerts and celebrations.

Great activity began with the collection of a Fund to free M. Sichinsky. In order to popularize the fund raising, an amateur drama group from Ukraine under the direction of Malaniuk was invited to Rochester. In its repertoire was the drama "Sichinsky-Potocki."

The community was fascinated by the program but a group of church people reported the announced event to the police and demanded it be banned, because it was, they said, pro-communist and anti-religious. After checking into the matter the police found the protest was groundless and gave permission for the performance of the drama without any changes.

The performance was successful, but a financial deficit resulted because the costs were so great that the receipts at the door, and donations could not cover it. This led to discontent among the Prosvita members with their leaders.

So the Prosvita did not last long. The early cooperation among the various Ukrainian factions began to disintegrate. Some of the unsatisfied Prosvita members left. For example, Andrew Petriw, a leading member founded a "Progressive Society" and also a group around And-

rew Voichyshyn joined Branch 29 of the Socialist Party.

The liquidation of the Prosvita took place in 1914 under the executive of Stakh Maskevich, Vasyl Zubyk and Dmytro Bratush. A bitter struggle emerged at the end over the Prosvita Library since the groups of Andrew Petriv and Andrew Voicyshyn both demanded it be turned over to them. In the end the Prosvita Library became the property of the Voicyshyn group and was later placed in the Ukrainian Worker's Forum Hall.

THE DIFFICULT PATH OF THE PIONEERS

Over 65 years have passed since the first Ukrainian immigrant settled in Rochester. They were chased out of their native land by poverty and came here in search of a better fate. They came hoping to make enough for a crust of bread, and worked hard with their hands to make a little money so that they could return to their native land, buy a piece of land, build a house and home among their fellow villagers like their father and grandfather had in the past.

In leaving their native land these young boys and girls, often minors and little educated, or even completely illiterate, sought beyond the ocean the "promised land" of their dreams where they could grow up in human dignity.

"I belonged to that group of young people" writes Walter Gurjansky, "who cast off their native land with pain in my heart but with the great hope of returning. I wasn't one of the first pioneer emigrants but followed in their path.

"Born in 1897 in the village of Lypytsia Dolishnia, Rohatyn region, I knew a bitter life from my childhood years. My mother died when I was almost eleven and my father married within a year. When I grew up a little, I simply couldn't stand the difficult circumstances of our family and I attempted with all my strength to help my father.

"In 1912 the boys from our village went to work in Prussia. I went with them. I was then 15 years old. I worked in Upper Silesia, carrying water to the workers who dug coal and my first pay was two German marks a day.

"After two years work in Germany I heard that a relative of mine, Andrew Semegen, had returned from America to the village and married and was planning to return to America. I also decided to go as I saw no other answer to my problems. We left Hamburg on the ship Emperor on March 10, 1914. We arrived in Roches-

ter on March 21 and went to stay with Mykola Hryzak on Holland Street, where we had supper and went to sleep. But Hryzak lived by the railroad where the box cars rolled all night and I couldn't fall asleep. I didn't close my eyes all night.

"I moved to Jacob Pryhoda's boarding house on Evergreen Street for room and board at three dollars a week. There were nine workers living there sleeping two to a bed. In each room there were two beds.

"Factories in Rochester were few and small then. To get factory work was not an easy matter without the help of a good intermediary. My first work was in a small tailoring factory on Maria Street. Mary Fedkiw (Yurkiw) got me that job. I worked nine hours a day and was paid \$5.50 a week. After work we spent an hour cleaning the factory for no pay. But I was pleased with the job. It was a pleasure to hear the Ukrainian language there, because I didn't know the English language then.

"In October 1914 Jacob Pryhoda got me a job in the Hickey Freeman factory where he himself worked. There they paid \$11.00 a week. This was even better because we worked only forty hours a week, not forty-eight.

"Workers then had few rights. For holidays and a week's vacation nothing was paid. The usual pay in Rochester was fifteen, twenty or twenty-five cents an hour. Girls worked mostly as help in houses for which they were paid \$2.50 a week, including meals and a bed.

"From our miserable wages we had to pay for our bed, food, clothing and send money to our family in Ukraine for passage and all other odds and ends of expenses. It was impossible to save anything for oneself.

"I was astonished that in America there were no electrical lights or hot water in the houses, because in Germany, for example, all had them. Here, whoever wanted to bathe had to go to the community baths on Baden Street. The streets and houses were lit by gas.

"There were few autos on the streets, mostly horses. Swindlers were everywhere, particularly waiting for simple immigrants. They sold shares in fictitious firms and various faulty items. I myself bought four watches for \$2.50, wanting to send them to the old country but when I brought them home I discovered they had no mechanisms inside and I had to throw them in the garbage.

"At that time our native land became enveloped in war and the hopes of the emigrants of

returning were ended. So we began to gather together in groups.

"In 1916 Stepan Lototsky invited me to join the Free Cossack Society... and here I felt better. We spoke our native language, heard news of the old country and helped each other.

"In 1921 I was elected Recording Secretary of the association although I hadn't the slightest idea how to do secretary work. Treasurer Nicholas Kuchmay, bless him, taught me. Because I was eager to work I quickly learned the procedures for accounts with the U.N.A., and served as secretary many years.

"In the association there were 129 young men and all except those on night shift attended meetings.

"With great interest we all read *Svoboda* newspaper and that was one of the reasons why we joined the U.N.A. That Ukrainian language paper was one source where we learned about what was happening in the parentland. We didn't read the American papers then because of our lack of knowledge of the language. Of course there was no radio or television then.

"In 1922 the members of the Free Cossack Society contributed twenty-five dollars each and bought two houses on Joiner Street. One was made into a hall and the other was rented. This small hall gave an incentive to greater work but the members understood that it didn't fill the needs of the association nor of the Ukrainian community which was rapidly growing.

"At the Joiner Street hall activity grew, society meetings, speeches, lectures, choir practices, mandolin orchestra."

Gurjansky describes efforts to unite the Ukrainian Rochester community in building a community center which failed. Despite the depression the members struggled on and finally the Ukrainian Civic Center was successfully built and is described elsewhere.

With the assistance of Dmytro Bratush, who was then a real estate agent, it was decided to purchase two houses at 831-835 Joseph Avenue for \$9,000. In this way the *Free Cossack Society* became owner of the property for the future Ukrainian Civic Center.

A call for cooperation was made by the Society and a good beginning was made. On March 16, 1929 a committee for building the Center was established under the name "Ukrainian Settlement of Rochester, Inc." and the incorporation registered at a cost of \$119.40.

Hopes of the Free Cossack Society to build a true Ukrainian Community Center came to an

end when some ambitious people of little understanding caused disagreements and finally the committee failed. There was no answer except for the Society to take the task on itself. Although members were jobless because of the depression regular collections were solicited over

an area thirty to forty miles from Rochester. Sometimes two dollars were received, and sometimes none. Most active in collections were D. Bratush, M. Strilec, M. Mahomet, V. Gurjansky, A. Kisel and H. Chorny. The dream of the new building was finally realized in December 1936.

The beginnings and development of the Center

BROTHERHOOD OF ST. GEORGE

Our history begins on August 8, 1909 when a group of young men decided to establish a Church brotherhood. In the minutes of the founding meeting on that date, which was held in the Church hall at 434 Remington Street, is recorded that the founding members of the St. George Brotherhood were "15 educated Rusin-Ukrainians who crossed the sea to search for a better piece of bread and understood that by working together it would be better for them as they could help each other because in unity there is strength".

The meeting was called by Father Lev Sembratovich and John Pasnak who were the first two to sign the constitution of the St. George Brotherhood. The charter founding members, numbering fifteen were:

1. Stephen Baliuk	9. Paul Makohon
2. John Ewaskevych	10. Theodore Onufryk
3. Michael Hawryliw	11. Dmytro Paduchak
4. Nicholas Holowka	12. John Pasnak
5. John Hrankowsky	13. Onufry Pasnak
6. Peter Kowtun	14. Theodore Shurgot
7. Wasyl Kuchmy	15. Wasyl Yuhan
8. Michael Makohon	

These fifteen young men, Rusin-Ukrainians* as they called themselves, were children of peasants and almost all from the Rohatyn area, which was one of the most active Ukrainian national areas. These boys felt the need for a youth organization despite the fact that the St. Josaphat Brotherhood had a few young members. In the new brotherhood they sought to establish a group that could unite the younger element of the community to the national (Ukra-

inian) family. They sought in the Brotherhood some of the family closeness and ties they lacked from migrating from Rohatyn. Their common origin in the Rohatyn region also helped unite them in America.

Patron of the group was St. George and their purpose as declared in their constitution was "to serve the church and to help its members or families in times of sickness and death."

In order to achieve these aims membership dues were collected, regulated according to the need for funds. In the beginning at registration a \$2.00 fee was collected and then a fifty cents monthly fee. Dances, concerts and programs also added funds to the treasury. When we consider that the salary in that day was six to eight dollars a week it can be seen how high the fees were.

At the founding meeting to the first executive were elected:

Father Lev Sembratovich—Honorary President
 John Pasnak — President
 John Ewaskevych — Secretary
 Theodore Onufryk — Assistant Secretary
 Wasyl Kuchmy — Treasurer
 Michael Makohon — Assistant Treasurer.

Controlling (Auditing) Committee:

Stephen Baliuk
 Paul Makohon
 Peter Kowtun

Visitor of Sick Members:

Paul Makohon

This executive tackled the pioneer tasks of organizing the brotherhood such as gathering funds for a piece of land. Property was bought in cooperation with the St. Josaphat Brotherhood on Remington Street and was consecrated on August 28, 1909. When construction was beginning Most Reverend Kyr Soter Ortynsky and the new parish priest Yevstakhy Slivinsky officiated. When Father Sembratovich left the Brotherhood lost one of its staunchest supporters.

---

* The names Rusin, Ruthenian or Rusnak were old forms replaced by the name Ukrainian in the present day.

Until 1912 the Brotherhood continued to function as an independent organization. At the meeting of April 12, 1912, members of the Brotherhood voted to join the "glorious Ruthenian organization" - the Ruthenian National Association and from that time it came under Branch 316 of the U.N.A. Thus ends the brief independent pioneer period of the Brotherhood and a new era of membership in the U.N.A. and new activities of a cultural, educational and Ukrainian national nature.

As an organization of young people it continued to grow in membership and financial standing. In the first three years of its existence the Brotherhood contributed \$400 to the Ruthenian Greek Catholic Church of St. Josaphat in Rochester and \$350 assistance to the members. The members also collected funds for the church. One list of forty-two donors in the Brotherhood contributed a total of \$5,500.

Considerable effort was expended by the Brotherhood in attracting Ukrainians into community activities. Many dances, concerts and amateur dramas were sponsored by them, and self educational activities, participation in fune-

rals of their colleagues, and parades were obligatory for members.

The group was highly disciplined and took its responsibilities seriously. Absence from meetings or programs which were obligatory required the member to declare his irresponsibility and pay a fine of fifty cents to \$5.00.

The rules established in the minutes of August 14, 1910 indicate the severity of the discipline over members:

1. Each member must attend meetings, except for those who have another serious commitment. The penalty for absence is 25 cents for a member and 50 cents for an executive member.

2. Members who are absent from Brotherhood dances, programs, evenings and others, without justifiable reasons, come under the penalty of a 50 cent fine while executive members pay \$1.00.

3. If a member drinks too much, or starts a fight, or creates a disturbance, he comes under the penalty of a \$10.00 fine or loses membership in the Brotherhood.

As a result of such strict discipline and dedication the Brotherhood trained many staunch

members who later contributed to the growth of the Free Cossack Society.

A crisis in 1913 emerged when the St. George Brotherhood was suspended by the priest for their criticism of the deacon. As the members were young and idealistic men they felt the finances of the parish should be made public. For this the priest, V. Merenkiv suspended the Brotherhood and forbid them to use the church hall. They merely moved to the Prosvita at 529 Clinton Avenue.

A special meeting was held on May 15, 1914 electing Nicholas Kuchmey as head and discussing the reorganization. Members were warned that a special \$5.00 fine was instituted for absence from the meeting. Seventy-one members met under the chairmanship of Nicholas Kuchmey. Hryhory Bodnar was the main speaker of the meeting. He explained the difference between religious and lay organizations and strongly recommended that they reorganize as a lay organization. Seventy members voted in favor and one against. At the same time Bodnar proposed the new name which was approved at the meeting — Free Cossacks. Thus the name Free Cossack Society comes into history.

THE UKRAINIAN CIVIC CENTER AS UNA BRANCH 316

The first attempt of the Brotherhood of the Knights of St. George to join the UNA, then called the Ruthenian National Association, was made in April 1911 but it failed when only nine members voted in favor. A short time later, in July, only seven members approved the idea but finally in January 1912 a unanimous vote was received and in April the Brotherhood was formally registered as Branch 316 of U.N.A.

Over its sixty years existence as the Brotherhood of St. George, then as the Free Cossack Society and finally in the Ukrainian Civic Center the branch steadily grew in membership and finances. Among the eight UNA branches in the Rochester area it has always been either in first, or second place, where it now stands. But its service to its members is first among all UNA branches.

Most important in its success is the number of new members joining. New members add new strength and help the branch to develop.

Growth of Membership

Year	Members
1914	49

1928	250
1932	238
1936	203
1940	250
1942	297
1949	372
1953	432
1957	536
1961	611
1964	632
1969 (April 30)	638

All together there have been eleven secretaries who have served in UNA Branch 316. Some of them served only a year or two but others have served terms up to fifteen years. Walter Gurjansky served the longest term, fifteen years while Wasyl Ewanciw and Walter Hawrylak have almost matched that figure of long service. The number of new members added under the secretaries is some indication of the activity at various times.

UNA BRANCH 316 SECRETARIES

Year	Secretary	New Members
1912	Mykola Popivny	60
1913-1915	Paul Makohon	134
1916, 1919, 1929	Michael Pankiw	66
1917-1918	Dmytro Fedyk	10
1920	Theodore Oleksyn	14
1921-1922, 1927, 1930, 1938, 1953, 1955,	Walter Gurjansky	204
1923	Oleksa Machynsky	40
1924, 1926	Wasyl Kuchmy	34
1928	Paul Ladovsky	40
1939-1952	Wasyl Ewanciw	245 (plus 60 to sick benefit members making 305)
1956-1969	Walter Hawrylak	540

At the present time the Branch has 638 members of which 447 are adult and 191 young people.

From its origin the Branch has participated actively in all UNA conventions by sending delegates and thus helping to shape the history of the Ukrainian National Association. Executive members of the UNA have often participated in the Branch's activities. Secretaries W. Gurjansky, W. Ewanciw and W. Hawrylak have often contributed reports of activities to *Svoboda*.

PAST AND PRESENT OF OUR CENTER FREE COSSACKS AND THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

By leaving the church's affiliation, the way was clear for our organization to act independently and in cooperation with other Ukrainian American organizations and seek wider fields of cultural community activity.

Changes in the constitution in 1922 opened the way for enlivening the activities by opening the membership to women, youth and children, thus strengthening the membership.

In the activities of the Free Cossack Society its first great event was a Flag Ceremony held on May 31, 1915 when 166 persons participated in the celebration. A distinctive flag was discussed at several meetings and finally on June 20, 1914 the design of Stepan Sklepovich was approved. The *ribbons* on one side were blue and yellow, the national Ukrainian colors, and were used for parades; on the other side they were black with the figure of a Cossack and rifle and were used for funerals and memorial services. The flag is of maroon color with the

emblem of Hetman Bohdan Khmelnytsky on a white horse on one side and the Archangel Defender with a sword on the other. From 1914 the flag has been used at all manifestations and parades.

THE MATTER OF BUILDING A UKRAINIAN CIVIC CENTER

Among the most important achievements of the Free Cossack Society is the construction of its building. From the earliest years the ambition of the group was to establish its own facilities where all Ukrainian organizations could meet. In June 1915 a building committee was established but questions of a possible location and financing the expensive venture were beyond its capabilities and the matter dragged on for a decade. A piece of property was purchased on Joiner Street in August 1921 but no further progress was made. Plan after plan, design after design, committee after committee reviewed the matter but no concrete results were forthcoming.

Finally the opening of the Ukrainian Civic Center took place on December 29-31, 1936, over twenty years after the first building committee had been established. A formal opening ceremony was held on May 29-31, 1937.

THE CHANGE OF NAME TO UKRAINIAN CIVIC CENTER

When the building was raised in 1936 the name in Ukrainian was: "Ukrainian National Hall" and in the English language it was Ukrainian Civic Center. An executive was selected from the founding members, those who had bought at least \$100 certificates, to run the Center. Both the Center and the Free Cossacks continued to have their monthly meetings but most of the members were the same people and some executive members had posts in both organizations causing needless problems.

In November 1944 a special meeting of U.C.C. founding members was called to consider constitutional changes. The chairman of the meeting was Wasyl Ewanciw, head of the Civic Center. Dm. Bratush, a member of the Constitution committee, made a statement to which Petro Kowtun, N. Kuchmey, V. Pluta and W. Gurjansky added comments.

One of the most important motions of the meeting was a proposal to unite the Free Cossack Society into the Center under the all embracing name Ukrainian Civic Center. The proposal was unanimously accepted. Although this was officially the end of the Free Cossack Society the Civic Center is still traditionally known as the Free Cossacks or Kozak (Cossack) Hall. This is an indication of how deeply the work of that organization had penetrated into Rochester and Ukrainian American life.

Building the Ukrainian Civic Center

AS REPORTED IN THE MINUTES

In reading the minutes of the center from the time of its organization as the St. George Brotherhood to the present day, we see that the most urgent matter facing the members was always the construction of their own building. The planning and discussion of all activities revolved around the establishment of a building where the members could meet and have the convenience of planning cultural and educational work. A building was essential for activities such as meetings, choir and dramatic groups, programs and a library.

Other Rochester Ukrainian organizations also had a similar need for meeting facilities. For this reason members of the Brotherhood thought the ideal situation was to build one general Community Center which as a united effort would be large and attractive enough to impress Americans. Such an arrangement would contribute to all Ukrainian groups and organizations in Rochester and in harmony they could pursue their goals.

But the great efforts to interest and unite others in a cooperative community effort cost our members much work, patience, and energy. To bring to reality such a monumental project cost dearly because of differences from the old country, a lack of tolerance and a weak coope-

orative spirit. People from Rohatyn were opposed by those from Kalush and the younger more knowledgeable generation could not find a common ground for understanding with the older, more conservative and less knowledgeable, group.

The Brotherhood of St. George had use of the church facilities at 434 Remington until January 5, 1913 and after it was suspended it found space in the local Prosvita Reading Hall at 527 Clinton Avenue North for rent of twenty-five dollars.

BUILDING A COMMUNITY CENTER

The first mention of the idea of building a Community Center is in the minutes of August 7, 1911. Ivan Pasnak "made a motion that the Knights of St. George should take on the task of building a community center. Only seventeen members agreed." In the June 1915 monthly meeting was discussed the election of a committee to build the center. To this committee representatives of all of Rochester's Ukrainian organizations and brotherhoods were to be elected. As delegates were chosen Stepan Sklepko-vich, Mykola Zaletsky and Ivan Yanicky. This initial effort failed however.

Delegate Stepan Sklepovich announced his resignation on December 22, 1915 because in the committee there were people who refused to discuss and understand any community matters. Two months later efforts to activate the committee were continuing. At the March 9, 1916 meeting Vasyl Fedkiw proposed that the Brotherhood should, in cooperation with others, purchase the old church on Remington Street and build a center on the site. On a motion of Hryhory Bodnar it was agreed to approach others on the matter. The members decided also to collect donations of ten dollars and commitments of further donations. A total cash fund of \$2,630 was available.

No cooperation was received from others and the Brotherhood decided to purchase the St. Josaphat building which was for sale. Three delegates, H. Bodnar, S. Lototsky, and N. Kuchmey made an offer to Rev. V. Merenkiv but he refused to sell it to the Free Cossack Society. The building was empty for a while, and then caught fire, so the parish suffered a material loss.

When our members were convinced that all discussions were simply a waste of time they called a special meeting for March 4, 1917 on the matter of a center. Vasyl Fedkiw, the President, proposed a motion to the fifty-eight members present to find a way of getting their own building. All agreed. It was decided that an independent organization would be established to build and administer the Civic Center, which would also care for all its finances. A committee was elected to choose a name, establish a constitution and care for registration of members. Fifteen committee members were elected: Ivan Skorokhoda, Hryhory Bodnar, Nicholas Szvec, Nicholas Kuchmey, Stepan Lototsky, Peter Golembovsky, Nicholas Strilec, Dmytro Bratush, Paul Makohon, Michael Hryzak, Trokhym Rudyj, Peter Petriw, M. Yatsula, Peter Kowtun and Wasyl Fedkiw.

The Committee proposed the name Ukrainian-American Club, and set registration at ten dollars. A drive for funds was initiated also. Three weeks later on March 25, 1917 a tentative executive of the Ukrainian American Club was elected. Peter Golembovsky (president), M. Yatsula (treasurer) and John Romaniw (secretary).

Although the committee seemed to get off to a good start it was unable to achieve any progress because of the World War which the United States had just entered and the low incomes of Ukrainian Americans in Rochester which prevented them from materially supporting it. Be-

fore long the matter was dropped and forgotten for about four years.

It was on April 14, 1921 that president Dmytro Bratush again raised the question of the center and a committee of five was elected to initiate action. The members were Jacob Pryhoda, Stepan Lototsky, Wasyl Fedkiw, Alex Luciw and Trokhym Rudyj. At the next meeting, May 12, 1921, V. Mykytyn, a member of the Inter-Organizational Committee explained the progress of the project. Shares were to be sold for \$25.00, a proposal accepted by the Society members, as shown by the fact that eleven persons took four shares each, fourteen persons took two and eleven took one each. It was also decided that the expenses of the Inter-Organizational Committee would be reimbursed.

Success in building the community center finally appeared close but such did not happen. Friction developed as a result of the demand that all delegates on the committee make contributions to a particular church fund. But the Free Cossack members pointed out that this was contrary to their main purpose of cooperating in erecting a Ukrainian community center for all groups in Rochester.

BEGINNINGS OF THE FREE COSSACK BUILDING PROJECT

When D. Bratush saw the conflicts that prevented a cooperative effort in building a center, efforts were turned towards the independent building of a hall by the members of the Cossack Society. A new five-member committee of the Free Cossack Society was elected to run the building project: Stepan Lototsky, Nicholas Kuchmey, Jacob Pryhoda, John Yanicky and Wasyl Fedkiw.

A short time later there was an opportunity to buy two buildings on Kelly and Joiner. On July 22, 1921, a special meeting was held by the Society and on the motion of D. Bratush the members voted 21 to 7 in favor of buying the buildings. Because of the small attendance at the meeting a further vote was taken of the missing members and the final result was 60 members in favor and 7 against.

THE JOINER STREET BUILDING

The Free Cossack Society acquired the property and on October 15, 1921 moved into the location, and the second house was rented. At the time the group was not yet registered as a corporation so the properties were registered in the

names of Dmytro Bratush, Nicholas Strilec and Nicholas Kuchmey.

The acquisition of the two houses, partly rebuilt, suited the purposes of the organization. Nicholas Kuchmey was elected the first manager and his assistant was Jacob Pryhoda. The secretary was Theodore Oleksyn and his assistant was Wasyl Pluta. Members were expected to work at the building regularly or suffer a five dollar fine or two dollars for those who lived outside the city. Volunteers who worked at the building at this time were: Nicholas Strilec, Walter Gurjansky, D. Bratush, Peter Kowtun, N. Mahomet, Nicholas Kubarych, Wasyl Pluta, Michael Hrymarchuk, Nicholas Kuchmey, Jacob Pryhoda, John Yanicky, Michael Lucyshyn, Nicholas Szvec, Stephan Gerega, Dmytro Tatyga and Nicholas Doroffy.

In December it was decided to publish and sell ticket books for the building fund and Miroslav Sichinsky was invited as a guest speaker. Although there was satisfaction among the members at the ownership of the two buildings there was still much interest in building a proper hall which would better serve their organizational, cultural and educational work. Nicholas Strilec made a motion to pursue building plans and in 1923 architect Walker Lee drew up the first plans for a building to be located on Joiner Street. A sum of \$23,182 was estimated for the building excluding the cost of electrical and heating installations. The plan was not pursued although sales to the members of fifty dollar bonds were initiated.

An attempt was made again in 1927 to establish a central committee to build the community center but again it failed.

In July 1929 a special meeting was called and once more the group decided to work independently. In the August meeting Michael Pankiw proposed to find land to build on in the area of Clinton-Clifford-Joseph Avenues. It was accepted and simultaneously a decision to sell the Joiner Street location was adopted. In a very short time the idea became a reality for on September 12, 1929 three lots of land with two houses at 831-835 Joseph Avenue were bought for \$9,800.

AMERICAN ADVISORY COMMITTEE

As a result of the initiative of Dm. Bratush and M. Sichinsky an American Advisory Committee was invited to participate in the planning. It served the important function of advising the Ukrainian group on building a Ukrainian community hall and establishing a campaign for funds among Americans.

To the Advisory Committee were invited as President Leroy E. Snyder (Vice President of the Gannett Co.), Secretary Meltisa Bingeman, attorney Joseph R. Webster, Roland B. Roberts (President of Weed & Co.) and later Roland Woodward (President of the Rochester Chamber of Commerce). Ukrainian members were M. Sichinsky and Lev Soroichinsky.

CAMPAIGN FOR FUNDS

The new campaign for building funds started with the exchange of the old fifty dollar bonds for one hundred dollar shares. But the economic crisis resulting in the beginning of the Great Depression had created unemployment. The first program of the fund drive was a concert by the Community Choir under the direction of Lev Soroichinsky held on April 11, 1930. It netted \$319, a large sum for that day. But everything did not succeed. A concert by bandurist V. Yemetz resulted in a deficit of \$7.47.

THE UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION LOAN

The great effort and cost of time, which resulted only in a slow and small collection of funds, was not the way to establish a building fund. A large loan must be considered but this was not a simple matter. Years went by with no progress. Finally at the end of 1934 the answer came. As a result of advice from Andrew Hryvnak, a member of the Polish parliament (seim) who was then in America, and with the help of Miroslav Sichinsky, who was then the president of the Ukrainian Workingmen's Association (1933-1941) the matter was resolved. The Free Cossack Society received a loan of \$15,000. from the U.W.A. which permitted the building plans to go ahead rapidly. From that time ties between the Society and the Ukrainian Workingmen's Association steadily strengthened. The gratitude of the members led to fifty-seven new members joining the U.W.A. The M. Drachomaniw Society, U.W.A. Branch 244 of Rochester, also actively helped in the building of the Center with a loan of \$2,000. The U.W.A. Drachomaniw Society continues to use the Center's facilities.

BUILDING PLANS

The plans for the building were drawn up by V. Petrivsky, a Ukrainian architect from Cleveland. In accordance with an agreement he was

to live in Rochester during the construction in order to direct the building. But the Advisory Committee recommended a Rochester firm, Werner Spitz. This proposal was accepted to provide work for city unemployed. An honorarium of \$700 was paid to V. Petrivsky in settlement of the matter.

The building plans were reviewed by Gores-Walker Lee. The estimated cost of construction was set at \$26,800 not including heating equipment. The contract with the construction firm was signed on behalf of the Free Cossack Society by Wasyl Hnatkiw, Andrew Chowanets and Michael Hrymarchuk. To the Working Committee were selected: D. Bratush (president), Peter Kowtun (treasurer), W. Gurjansky (secretary), and Nicholas Strilec, N. Szwec, W. Hnatkiw and N. Mahomet as members.

BUILDING THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

Before commencing the building of the Center the Society had in its benefit account over 7,000 dollars and the Corporation of the Center had a treasury of 22,000 dollars. That included the building on Joiner Street valued at \$6,000, houses and lots of land on Joseph Avenue valued at \$10,000 and cash of over \$6,000. All together the Society's financial wealth was about \$30,000. A further \$15,000 loan was needed to commence.

The building was started on July 22, 1936 by the Free Cossack Society with the close cooperation of the U.W.A. Drahomaniw Society, the Lesia Ukrainka Women's Society and the Junior League. These groups purchased Building Shares with their own funds and also campaigned among their members to buy shares.

The Ukrainian Civic Center corner stone was laid at a ceremony on September 26, 1936 by His Worship Charles Stanton, Mayor of Rochester, with the assistance of Leroy Snyder. The ceremonial program consisted of speeches by L. Snyder and D. Bratush and a musical program by the orchestra of Michael Yurkiw and soloist singer Anna Paruta.

The ceremony set off a fund drive led off by the Advisory Committee's letter of appeal and a donation of \$1,200. Members were James Gilson, Frank Lovejoy, Bausch, Werner Spitz and lawyer Joseph Webster. The committee's donation was important not only because of its economic factor but also for moral and political reasons. It was a good indication that Americans were taking an interest in the Ukrainian community and cooperating with it.

In 1936 the firm of Werner Spitz finished construction of the building and on December 29-31 the Free Cossack Society opened the building. The formal opening ceremony was held on May 29-31, 1937. This was an occasion for the greatest joy since it now provided the facilities needed to develop many activities. The large auditorium with a stage provided space for concerts and dances. Rooms were available for the library, offices and meetings. There was a dining hall, kitchen, a bar and two bowling lanes. The value of the building when finished was \$32,000.

The meager property of the Society was brought from the old to the new hall. A lack of furniture brought a resolution for a five-dollar levy per member for chairs and this was how the building's first new furniture was acquired. As owners of the building the members knew they were working for themselves and happily cooperated.

The loan from the Ukrainian Workingmen's Association was to be repaid over four years in eight payments. The final payment of \$6,000 was made in time to avoid interest. The industry of the members in repaying the U.W.A. loan was such that the *Narodna Volya* newspaper of Scranton expressed surprise and pleasure at the achievement.

The names of those who showed such dedication in building the center are already familiar in our history: Bratush, Gurjansky, Kowtun, Hnatkiw, N. Kuchmy, Pluta, Strilec, Hrymarchuk, Ewanciw and others.

The Society grew steadily in membership every year so that the size of the building began again to restrict the activities because of lack of space. Finally in 1946 the possibility of expansion was opened by the purchase of the neighboring lot at 839 Joseph Avenue for \$5,300.

In 1949 the members elected a new committee for expansion and modernization of the building but the Korean War started and plans were delayed due to a scarcity of building material.

THE 1954 EXPANSION

After the end of the war discussions for modernizing were resumed and a new committee formed consisting of N. Strilec, P. Kowtun, W. Ewanciw, W. Kuchmy, W. Goy and J. Kucey. In addition to pioneer members there were representatives of the young generation and new members. The architect, Bridge, proposed a design which was to modernize and expand the recreation facilities including four new bow-

ling alleys, a billiards room, a larger bar and a kitchen downstairs by the large hall. The cost was estimated at \$90,000 but in actuality was \$101,000.

At the time of expansion (1953-1954) 82 members became founders by contributing \$100 each to the treasury. Dedicated work was contributed at this time by a number of members such as: Nicholas Strilec, Peter Kowtun, Walter Hawrylak, John Swereda, Wasyl Ewanciw, Alexander Papa, John Kucey and others. N. Strilec carried the major responsibility in overseeing the work. The new construction raised the value of the building to \$150,000.

By 1963 it was necessary to continue improvements in the building. The first stage was the installation of an automatic bowling pin setter and alleys at a cost of \$35,000. The parking lot was improved in 1965.

Finally in 1966 the opportunity arose to purchase another neighboring house at 843 Joseph Avenue, a matter that had been discussed over many years. Some of the older members saw no need, but the motion to purchase made by V. Rosolowsky and seconded by A. Papa was passed, and the house was bought for \$8,000.

Many times the voluntary labor of members improved the building's facilities and value, which now is set at close to \$210,000.

The struggle to build their own center was one that stretched over many decades but the dynamic enthusiasm, patience and steadfastness of the members of the Free Cossack Society and the Ukrainian Civic Center have been an asset to the Ukrainian community of Rochester.

ASSISTANCE TO MEMBERS

Through the years the Center has been able to assist its members in times of distress with financial and moral help. Almost \$200,000 has been used to help the families stricken by sickness or death as well as old age assistance and funeral expenses.

Today, Ukrainian Civic Center of Rochester, N. Y. is an organization with 638 members, a sound financial structure boasting assets in excess of \$350,000.00. Of these members 459 are adults and 169 juveniles.

Members enjoy many benefits. These include sickness allowance, pioneer old age, emergency fund, and death benefits. To date, members have received in the form of benefits the following amounts:

Sick Benefits	92,248.—
Pioneer Old Age Benefits	67,995.—
Death Benefits	17,800.—
Other Benefits	18,349.—
TOTAL	196,392.—

The Ukrainian Civic Center of Rochester, N. Y. has also paid out of its treasury to various humanitarian causes a total of \$17,574.

The Ukrainian Civic Center of Rochester, N. Y. is following the policies set down by the pioneers who founded the organization. Its name has become well-known and its influence in the community has become substantial. The great sacrifices and years of hard work put in by the pioneer members should forever be an inspiration to present and future generations of members to come, enabling them to uphold our hard-earned reputation as a renowned Ukrainian American Fraternal Organization.

Relations and activities of the Ukrainian Civic Center

RELATIONS OF THE CENTER TO CHURCH AND RELIGIOUS MATTERS

When the Society left the church brotherhood system and began to function in new organizational areas it discontinued all its church and religious affiliations and activities, leaving them for the church members. They came to believe that Ukrainians should unite on the basis of their Ukrainian origin and should not be hostile towards Ukrainians who belong to another church. For this reason religion was left as a private

matter of the members and never entered officially into the society's activities.

Even when there were bitter debates in the Ukrainian religious community, such as the question over the calendar, the society maintained a neutral stand. However, this did not prevent the society from expressing its sympathy on religious occasions as for example when Lev Sambratovich, the first head of the Brotherhood, died in Auburn in 1939.

Through the years the society has materially supported Ukrainian religious institutions and

parish schools and the Ukrainian Catholic Seminary in Stamford. Funds were often donated for the decoration of churches and the painting of murals. In July 1954, for example a request from the Ukrainian Orthodox Church on Clinton Avenue received approval for a contribution.

The church is one of the strengths of the Ukrainian Community and the society has felt an obligation to uphold it whenever the opportunity presented itself, always maintaining itself formally outside church affairs.

CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE CENTER

The Ukrainian Civic Center was always concerned with the education of its members, particularly about the old country. The educational activities were carried on through scholarly lectures, recitations, discussions, debates, courses, children's school, library, and amateur drama and choral groups.

Lectures on economic, political and social themes were regularly given in the Ukrainian and English languages every year, thus making it an intellectual center.

The Civic Center's executive always had foremost the question of how they could best serve the cultural and educational needs of the members. They planned a program of lectures, often seeking out and inviting prominent speakers to each fall and winter season of the Center. Although an immense amount of educational work was carried on it was not always fully recorded in the minutes. Some newspaper reports and a chronicle over four years written by Secretary Walter Hawrylak, contributes to the information.

The first mention of educational activities in the minutes was at a meeting on August 9, 1917 when Hryhory Bodnar suggested a weekly meeting for reading books and papers, which the members agreed to. At the next meeting he angrily admonished the members that they were "not interested in self-education, that they don't read books and don't know about current events, let alone European affairs."

An educational circle was formed in 1918 and lasted five years. Among its earliest programs was an invitation to M. Sichinsky to come to Rochester to deliver a series of lectures, "because knowledge is more important than money". Among the most active members in this field were D. Bratush, W. Gurjansky, W. Ewan-

ciw, N. Kuchmey, W. Hawrylak, I. Sweryda and L. Bilyk.

Among the guest speakers were many notable Ukrainian leaders. M. Sichinsky, M. Ceglinsky, V. Levitsky, Y. Chyz, Dr. M. Stachiw, N. Hryhoriw, D. Korbutiak, Dr. G. Dmytriw, Dr. S. Sukovanchenko, I. Muryn, Dr. Oleksa Bilaniuk, Dr. Stepan Mayka, Dr. F. Svistel as well as a number of American scholars and leaders.

In addition to lectures the center celebrated traditional holidays and commemorated historical events such as November First Day, Ukrainian Independence Day, and the anniversaries of the great poet Taras Shevchenko (1814-1861) and writer Ivan Franko (1856-1916). Although the Center sometimes itself marked those celebrations it also often joined in a community wide celebration and even took the initiative in planning them for Rochester's Ukrainian community.

The Ukrainian Civic Center has presented many concerts and recitals with such notable artists as singer Mykhailo Holynsky, Vasyl Yemetz, Olha Lepkova, Luba Nimciw, writer Ulas Samchuk of Toronto and Mykola Ponedilok.

JUBILEE CELEBRATIONS

The founding of the organization has been marked regularly by jubilee celebrations which provide an opportunity for the members to pay tribute to the pioneers and founders as well as review the steady growth.

The first jubilee celebrated was the Tenth Anniversary. At the June 12, 1919 meeting Nicholas Kuchmey mentioned that the tenth anniversary was two months away and that it would be good to plan an Anniversary Program. A committee of four — M. Yacula, N. Kuchmey, J. Romaniw and N. Strilec — was elected to plan the event. On July 10, 1919 it was decided to take a group photograph to preserve a record of the occasion.

The Fifteenth Anniversary was celebrated on October 25, 1924 in the Labor Lyceum. W. Gurjansky contributed a long article on the event to *Svoboda*.

The Silver Anniversary (25th) was held in the Amalgamated Hall on October 11, 1934 with a program planned by a Jubilee Committee consisting of N. Mahomet, J. Romaniw and S. Gereg. Andrew Hryvna, a member of the Polish parliament from the Ukrainian Radical Party, was invited as guest speaker. On this occasion

a short historical brochure on the Society, in English and Ukrainian was published.

The Thirtieth Anniversary was celebrated on November 26, 1939 just after the Second World War had started. The committee consisted of S. Gerega, W. Boyko and W. Hnatkiw. The President of the Ukrainian National Association, Mykola Murashko, was invited as guest speaker.

Plans for the Fiftieth Anniversary started more than a year before the event when Walter Hawrylak, at an executive meeting on June 5, 1958, reminded the members that it fell in the following year. "For this reason, he thought, it was already necessary to start preparing for the jubilee day. There was a need to write a general history of the Society and to start collecting materials and photographs". At the meeting of September 11, 1958, President Steve Andrews again raised the question of the anniversary. The idea of a jubilee history of the organization was discussed and the need for materials, documents and photos mentioned. A committee was elected to prepare the book, consisting of: W. Ewanciw, D. Bratush, N. Kuchmey, W. Gurjansky, M. Pankiw, N. Mahomet and Walter Hawrylak.

The Anniversary was celebrated on two days, Saturday and Sunday, September 19-20, 1959. The Golden Anniversary Concert on Saturday featured the Ukrainian National Choir under the direction of Yaroslaw Matkowsky and soloists Anna Paruta and Maria Klimko. John Kucay, President of U.C.C. introduced the program and U.C.C. Secretary, W. Hawrylak, spoke on "Our Anniversary". Guest speaker was Yaroslaw Padoch, Supreme Secretary of U. N. A. A Golden Anniversary Banquet was held on Sunday with lawyer William Andrushin as toast master.

A program book was published: *Ukrainian Civic Center, Inc. 50th Anniversary Year 1909-1959* which contained a two-page Historical Sketch in English. What was most important is that the Jubilee Committee started the arduous task of collecting documents, leaflets and newspaper articles for the history.

A 55th anniversary banquet was held on November 14, 1964 where ten of the founding members were honored and Y. Padoch was the guest speaker.

The last anniversary celebrated was the sixtieth on September 27, 1969. At the first executive meeting in 1969, secretary W. Hawrylak reminded the members that as an anniversary year, "Our aim is to complete the matter of publishing the history of the Center, to print a constitution and to place more emphasis on gaining

new members". In the discussion, W. Hawrylak took on the responsibility of completing the history with the understanding that it would be completed within a year although not necessarily on the anniversary date. Although complete, only some excerpts were printed as a 52 page bulletin prepared by W. Hawrylak outlining the main events of the Center's history. Peter Pucilo, treasurer of the U.N.A. spoke on the importance of fraternal organizations. Short speeches were made by Wasyl Ewanciw and Walter Hawrylak and the master of ceremonies was John Swereda.

Participants in the concert were the children's choir Soloveiko under the direction of Yaroslava Semaniuk and the dancing group Cheremosh directed by Yaroslav Kuzhil. Young Sharon Evenson recited nicely the poem "To the Pioneers of the U.N.A.."

The opening of the Ukrainian Civic Center building was also commemorated with programs. The first anniversary was held on May 29, 1938, the 10th on May 30, 1947 and the 30th on November 5, 1966. In addition, on Saturday and Sunday, September 4-5, 1954 was celebrated the opening of the remodeled Center. A program book was published to mark the event: *Grand Opening of the Newly Remodeled and Enlarged Ukrainian Civic Center of Rochester, N. Y.*

Members of the organization were often formally invited to participate in anniversaries of other organizations. For example, at the meeting of September 7, 1949 secretary Wasyl Ewanciw read an invitation to the 25th anniversary of the Drahomaniw Society U.W.A. Branch 244, to be held October 15.

OUR CHOIRS

The history of our choirs is one of the brightest pages in our community life. Choral music has won an important place in the life of Rochester's Ukrainian Americans. Whenever there is a choir in a community there is greater life and programs have a deeper Ukrainian national spirit. Choirs have such an appeal that they attract not only adults but also children born on this continent. By participating in the choir young people learn the Ukrainian language and traditions connected with the songs.

The first choir organized in Rochester was a church choir organized by the cantor-teacher T. Cimichud in 1911. This choir sang not only in church but also at concerts and programs in the community.

The Choir of Hryhory Bodnar was the first non-church Ukrainian choir in Rochester and was formed by the Prosvita in 1911 and lasted to 1923. In 1923 when the Free Cossacks got their own building Mykhailo Yurkiw organized male and mixed choirs. In 1924 Lev Sorochinsky, a member of the famed Ukrainian National Chorus of Alexander Koshetz, arrived in Rochester and led a choir to 1931. In 1937 a Ukrainian Capella Choir of forty voices was founded under the direction of Sophia Doroffy-Maykovich, a student of Sorochinsky. Among its highlights was a concert on April 5, 1941 in honor of Alexander Koshetz which was attended by the famous composer and his wife Tetiana. In 1948 a new group, the Ukrainian National Chorus, under the direction of Vol. Bozhyk, was formed.

AMATEUR GROUPS

Amateur drama groups played an important role in the cultural life of Ukrainians in the United States and Canada as well as in Rochester. It is difficult to establish when the first groups were established and even their history because little attention was paid to preserving advertisements, programs and posters in organization archives.

Rochester's first known Ukrainian amateur drama groups performed at the St. Josaphat Greek Catholic Church about 1911. The organizers of the group were Danylo Shurgot and Cimichud and the first program that year was presented under the name *Na starosti lit*.

Members of the troupe were Ivan Bidack, Ivan Pasnak, Pavlo Makohon, Dmytro Klymciw, Ewaskevych and others. Director was D. Shurgot who also presented *Christmas Night*.

Although the Drama group did not have a continuous existence, under Prokop Stetsenko the Free Cossack Society presented *Mizh dvokh syl* by V. Vinnichenko, Sukhodolsky's drama *Khmara, Nevolnyk, Yak Kovbasa ta charka* and others. The early directors were Andrew Petriw and Stepan Sklepkovich and later Dmytro Bratush.

Among the best amateur groups were those directed by the talented Stepan Sklepkovich who himself was a good actor. He was in Malaniuk's troupe that came to America to present Sichinsky-Potocki, and decided to remain in Rochester where he took an active part in the Ukrainian community. He was born in Kaminka Strumilova in 1883 and was 30 years of age when he joined the Free Cossacks. He gave lectures and recitations in addition to serving as drama di-

rector. He left Rochester in 1918 to continue his education and became a priest, first Orthodox and then Catholic. D. Bratush took his place as director.

Some of the plays presented at this time are *Verkhovyntsi*, *Burlaka*, *Triyka Hutyn*, *Na Vidpust do Kieva*, *Svatannia na Honcharivtsi*, *Strilyai na smert* and *Mazepa*. The choir under director Lev Sorochinsky took part in many musical programs. They presented Shevchenko's *Nazar Stodolya*, *Kateryna*, *Povernuvsyia z Sibiru* and others.

During World War II when most of the young Ukrainian American men were in the services the drama group almost ceased existence. But after the war and the arrival of new immigrants activity started anew in 1948 with the comedy operetta *Poshylys u durni* and *Sorochinsky Yarmarok*, based on the work of the famous Ukrainian, Nicholas Gogol. Early in 1953 the play *Ukraina v Krovi* was presented under the direction of Walter Hawrylak.

UKRAINIAN NATIONAL DANCES

Ukrainian national folk dances had a great attraction in community cultural activities. Love for familiar folk dances and the colorful native costumes were natural for Ukrainians in a foreign land. The lively Ukrainian folk dance was often the highlight of concerts and of weddings. Julia Sichinsky organized the first dance group and at the time of the Ukrainian National Choir of the great Alexander Koshetz, Lev Sorochinsky prepared a group of dancers.

The growth of Ukrainian folk dances in North America may be traced back to the ballet master Vasile Avramenko who established courses and schools of Ukrainian dancing, which awarded diplomas. The earliest teachers of Ukrainian folk dancing were graduates of Avramenko.

In Rochester the first Ukrainian dance courses were organized in 1928 under the guidance of Ivan Pihuliak of Syracuse who was an instructor trained by Avramenko. Assistant instructors were M. Kolodynsky and Basil Kucy. In 1929 they continued to flourish with native born Ukrainian American children learning the traditional steps.

Some eight of the exciting folk dances of Ukraine are often performed in the United States and Canada. Arkan, Hutsulka, Kolomeyka are from Western Ukraine while Hopak, Trepak and Zaporozhets are dances from Great (Eastern) Ukraine and have bold Cossack characteristics. Metelytsia and Zhentsi are often per-

formed by groups wearing either West or East Ukrainian costumes.

Ukrainian folk dance courses were given by Basil Kucy at the Free Cossack Society in 1932-1937. They performed not only in Rochester but also in Buffalo and Auburn where they were praised not only by the Ukrainian but also by the American daily newspapers. One of the stars of the group was Eugene Korytko who is now a high school teacher.

After 1937 the Society did not have regular dance courses but for the anniversary occasion Caroline Swereda organized a dance group which performed at many Ukrainian festivals.

A children's dance course was organized in 1954 at the Ukrainian Civic Center under the qualified teacher Ivan Zabolotsky who had taught elsewhere from 1952. Unfortunately the course lasted only one year. However children of the Center's members have been taught in other locations by I. Zabolotsky and later Yaroslav Kuzhil and have performed for many appreciative Ukrainian and American audiences.

UKRAINIAN MUSIC GROUP AND ORCHESTRA

The Ukrainian Civic Center has always echoed with touching Ukrainian melodies and vibrant Ukrainian dance music. Ukraine has been called "the land of song" because of its thousands of folk songs and they have been lovingly taught to generations of Ukrainian American children.

The Ruthenian-Ukrainian Boyan Band — While the first attempts to organize a choir belong to the church brotherhood the music groups originated through private efforts. This amateur musical group which participated in various celebrations was known as the Orchestra of Peter Klymciw. Members of the group were Vasyl Pryhoda, Ivan Zastrotsky, Ivan Hnatkiw, Mykola Onufryk (bass), A. Andrushko (tsymbaly) and two Polish brothers Adam and Victor Cherkas. From the initiative of these the first Ruthenian-Ukrainian Boyan Band was established in 1912. Frank Kwiatkowski, a Pole, was invited as a teacher and director, and gladly agreed to cooperate. The Boyan Band cooperated with the St. Josaphat Brotherhood and before long it was taking an active part in all its programs, festivals, picnics and dances. Practices were held in the Church hall on Remington Street.

The band participated in the Flag ceremony

of the Free Cossacks in 1914 and won wide fame from a concert on February 23, 1918, which was favorably reported in *Svoboda*.

MUSIC SOCIETY

The success and fame of Boyan encouraged its director M. Yurkiw to extend his musical activities. He finished the noted Eastman School of Music at the University of Rochester and organized a Choral-Musical Society in cooperation with the Free Cossack Society and their moral and material help.

To the band or orchestra is added a children's school for string instruments, a singing school for youth and mixed and male choirs in addition to a mandolin orchestra. There were 25 members in the music society under Yurkiw's direction. When L. Soroichinsky came to Rochester in 1924 he contributed to the growth of musical activities.

A Mandolin Orchestra of young people was formed and the Free Cossack Society loaned \$200.00 toward the purchase of musical instruments. Its success was crowned with the first prize, a silver cup, at the International Music Contest in 1930 and 1931. During 1930, along with a Ukrainian choir, they performed on radio on Sunday every week for ten months. After 1931, when Soroichinsky left Rochester, this group discontinued until 1952 when the new immigration established a mandolin orchestra under SUM headed in turn by V. Bozhyk, I. Chavs and Prof. Pasika.

UKRAINIAN COURSES

The problem of educating children in the United States, far from Ukraine, in their Ukrainian heritage, and of love for the traditions and culture of their forefathers has been a difficult task. Instruction in the home is not the answer because many parents had neither the necessary time nor knowledge. As early as 1919 the matter was discussed in the Educational Committee of the organization and the first School Committee was elected: Andrew Petriv, Stepan Lototsky and Michael Yurkiw. Saturday evening classes in Ukrainian knowledge started on July 5, 1920 and lasted three years. The Free Cossack Society took over the classes and Dmytro Bratush became the head of the School Committee.

In 1925 there were six Ukrainian schools functioning in Rochester. One of the best was

the Free Cossack school where M. Yurkiw, M. Sichinsky and L. Sorochinsky, educated and qualified teachers, taught and were paid for their services. The minutes of October 23, 1927 report that the school year started early in November and that teacher Miroslav Sichinsky received a salary of \$8.00 a week. Michael Yurkiw took on the teaching task after the Sichinskys left Rochester.

The move to the Joseph Avenue building brought about the end of the courses which were renewed again only in 1948 with a course for thirteen older members led by Walter Hawrylak and John Swereda.

THE LIBRARY

*The Library as described by the Librarian
Wasyl Ewanciw.*

The Ukrainian word in the form of books, magazines and newspapers has found a secure and permanent place in the Library of the Ukrainian Civic Center. The founders and members of the Center, often with little education themselves, placed great importance on the value of the printed word. This respect was shown primarily by the establishment of a Ukrainian Library among the predecessors of the Center over half a century ago.

The Library was founded on September 16, 1918 by the Free Cossack Society first as an Educational Committee (1918-1923) concerned with educating the members. In the early days perhaps 60 per cent of the members were uneducated and needed assistance. The first head of the Educational Committee was Nicholas Kuchmey who even today is active in community life. The first secretary was Nicholas Strilec who passed away recently.

To gather funds to establish the library, a one dollar assessment was made on each member. But the library was open to all users as it is the only Ukrainian community library in Rochester. It has played an important role as a resource center for teachers and students in Ukrainian studies. Books in Ukrainian on the history, geography and economy of Ukraine stand beside books in English on Ukraine.

The growth of the library has been uneven with the year 1953 as one of the best as a result of an \$800.00 book budget that year from donations and book donations. That year the holdings passed the 2,000 volume mark. A weeding of the library eliminated worn and worthless volumes and brochures while some material of

special scholarly value was donated to the Shevchenko Scientific Society Library in New York. The latest holdings are: 1,140 volumes in Ukrainian and 75 in English or a total of 1,215 volumes.

The library has the complete works of such Ukrainian writers as Taras Shevchenko, Ivan Franko and Lesia Ukrainka. Encyclopedias, dictionaries, history, archeology, economics, religion and the Ukrainian church are represented in the library.

Although there have been several Ukrainian libraries in Rochester, the Center is the only one that has survived. Among those who have been considered its greatest benefactors is Walter Hawrylak who has a deep love of books. Another is Lubomyr Bilyk who served as Librarian, made an alphabetical author catalog and organized the library efficiently.

The library is open two evenings a week, Tuesday and Friday from 7 to 8, but is also opened at other required times.

YOUTH ORGANIZATIONS OF THE U. C. C.

From the earliest years the question of how to retain the youth was a major concern of the Center. The founders of the Center were well aware of the importance of passing on a knowledge of the Ukrainian language and a Ukrainian consciousness to the young people.

Nicholas Kuchmey in 1929 discussed the needs of a youth organization, saying "we need to pay more attention to the new generation, seek to attract it to us, otherwise we will lose that generation." In 1933 a branch of the Junior League was proposed by Julia and Miroslav Sichinsky who served as advisers. At the July 1935 founding meeting George Romanko was elected President, Walter Kuchmy — Vice-President, Anna Lucyshyn — Secretary and W. Lucyshyn — Treasurer.

Among the Junior League's activities were picnics, Shevchenko concerts, dances, and a drama group. A Young Women's Club developed, which continues active to today. In the early days one of its members was correspondent to *Ukrainian Life* a monthly published in 1941 — 42 by the Ukrainian Workingmen's Association in Scranton. A bowling club was started in 1946 with Alex Kucy as captain.

In 1947-1948 the Ukrainian Civic Center helped to organize a Ukrainian Sports Association for youth. A children's choir, Soloveyko, formed by the Drahomaniw Society of the U.

W. A. practices and performs in the Center. The Center has always welcomed and supported the activities of Ukrainian American youth in its facilities and has thus contributed much to the upbringing of several generations of enlightened young people.

POLITICAL QUESTIONS AND DISPUTES IN OUR ORGANIZATION

Our organization is a social welfare and educational one and in the constitution it is clearly stated that it must never come under the control of any kind of political or church group. For this reason it has always had a different outlook from other organizations but this did not prevent members as individuals to hold their own views as every democratic society allows. Members and the organization always showed an interest in the vicissitudes of Ukraine and the Ukrainian immigration in America.

In cooperation with others the organization

has always manifested its political beliefs by supporting the rights of the Ukrainian nation to independence and a democratic form of government. As an opponent of all foreign occupants of Ukrainian lands the organization has always supported those groups seeking to win sovereignty for Ukraine. These include groups such as the Federation of Ukrainians, Defense of Ukraine, and the Ukrainian National Rada. Support has been given to their publications and through donations. Because the Free Cossack Society has steadily opposed Communism it has been subject to attacks from Communists and their sympathizers.

The extent to which the members expressed concern at remaining independent of Ukrainian political groups is shown by the heated discussions that took place on the question whether the 50th anniversary of M. Sichinsky's action should be marked. Because of Sichinsky's leadership of the Defense of Ukraine group the consensus after three strongly debated meetings was that they could not participate in the event.

National work

CONTRIBUTIONS TO UKRAINIAN NATIONAL WORK

Every call for help from the old country, or for other Ukrainian matters did not pass without some action on the part of the Center or its members. They always worked with dedication on all needs of a national Ukrainian or community nature. For this purpose they often established committees or cooperated with those formed by other groups.

After the Ukrainian National Republic lost its independence members felt the loss deeply and a committee was established in 1919 to contribute clothing and other materials. When Poland in August 1921 occupied Eastern Galicia, the Ukrainian area, it was decided to send a telegram of protest to the League of Nations. When it was absorbed by Poland a further protest was sent on December 8, 1922 to Geneva and to the U. S. State Department in Washington.

Many Ukrainian university students as a result of the war were left destitute and the Cen-

ter contributed towards their welfare. The secret Ukrainian university in Lviv, established to thwart Polish oppression of Ukrainian education, needed financial assistance. The members of the Center obtained two names of secret university students and contributed towards their expenses in 1923 and 1925. Students in Czechoslovakia also received financial help.

Ukrainian Americans felt deeply the sufferings of their countrymen during World War Two and on November 7, 1946 they expressed the wish to "help Ukraine in her misfortune. May our brothers and sisters know that beyond the ocean they are not forgotten". They called on all the members to help the displaced persons and Ukrainian invalids.

When the Ukrainian Congress Committee of America called for support to build a monument of Ukrainian poet Taras Shevchenko in Washington financial contributions were made by the Center. At the 1964 unveiling of the Shevchenko monument many Rochester Ukrainians attended. Support has also been given to the Ukrainian encyclopedia and to the Chair of Ukrainian Studies at Harvard University.

SILHOUETTES OF PROMINENT LEADERS OF THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

Reviewing the past we see that we cannot neglect to mention those who created this history, those who we must thank for what we are today. In each area of community life there is always an important role played by the initiative of a group of people, the leaders. Thanks to those who take the initiative and those who give them support in the early difficult times, success is eventually won. Many dedicate their lives to this work.

Looking back over six decades we can admire the activity, the dynamism, the responsibility and the dedication with which they accepted the task. Neither back breaking labor in the factory, nor daily hardships were sufficient to bend them from their self imposed task of building and helping their Ukrainian community. There were a number who are outstanding for their special contributions.

DMYTRO BRATUSH was born on October 8, 1893 in the village of Koniushky, Rohatyn area, and came to America in 1910 as a young man of 17 in search of a better future and education. Before long he became completely active in community work. As an active member of the Brotherhood of St. George from 1914, he found time to work in the Library, in the Enlightenment Circle, in political groups and in various city committees.

Because of his dynamism and self-education he soon became an organizer and leader of the Free Cossacks. He took part in the 1920 Convention of the U.N.A. and was elected to a commission dealing with union among Ukrainian associations. At the 1925 Rochester convention he was elected a *radny* of the U.N.A. In the years 1921-1922, 1927 and 1946 he was head of the Rochester U.N.A. Branch and president of the Ukrainian Civic Center, for four years. He was also for eight years the official leader of the Free Cossack group and held other executive posts.

A person who achieved higher education by himself, he took an active part in all activities. He was a teacher of Ukrainian School, was a director of the Amateur Theater Group and was in contact with American leaders.

Dmytro Bratush was an organizer, leader, and inspiration to his community for many years. His name appears often in the minutes of meetings because he participated in so many important matters, often speaking up from an independent viewpoint. Even those with diff-

erent political views showed him great respect and honor as one of the earliest members and leaders.

WALTER GURJANSKY was born on July 30, 1897 in Lypytsia Dolishna, Rohatyn area. He came to the United States in March 1914 at the age of seventeen. He enrolled in the organization in 1916 after which he became a very active member of all groups and committees of the Free Cossacks. As a hard working person, of friendly and quiet nature, he quickly found many friends and took a leading place. In the Organization's hall he spent all his free time, not only fulfilling his duties as Secretary but also caring for other matters. He devoted much time and energy in building the Ukrainian Civic Center, especially in collecting funds. For years he collected from house to house pleading and convincing people to donate. He was one of those who put the Center on a firm foundation.

Gurjansky was Secretary of the organization for 27 years, he was for 15 years secretary of the U.N.A. Branch and for 12 years financial secretary of the U.C.C. As a delegate he took part in four U.N.A. conventions, 1936, 1950, 1958 and 1966. He was also a regular contributor to *Svoboda* and *Narodna Volya*. His long years of activity have continued to the present day and he has contributed interesting material to this history.

WASYL EWANCIW was born on January 13, 1903 in the village of Putiatyni, Rohatyn area of Ukraine. He left his native land with his family after the first World War, in 1928. As he was an eyewitness of the Ukrainian National Revolution and of Ukraine's struggle for freedom he felt bound to participate in the activities of the Ukrainian community of Rochester. As soon as he came to the city he joined the Choir and Amateur Drama groups and took an active part in them over the many years of their existence.

He joined the *Free Cossacks* in 1932. In 1937 he was elected secretary of the U.C.C. and two years later was elected secretary of the U.N.A. Branch Free Cossacks. He held this post to 1952, that is, a full fourteen years. In 1944 he was head of the U.C.C. and also was a member of the Board of Directors. He is now in charge of Rochester's only Ukrainian library situated in the Ukrainian Civic Center.

Ewanciw's talent for attracting new members was evident during his term of office as secretary in 1940-1946 when the membership grew greatly. He served as a delegate at conventions of the U.N.A. and took a leading role in many

committees and activities of the Civic Center. His skill in gathering funds for community activities is matched by a personal generosity which led him to make many personal contributions. His dedication to the Center led him to devote much of his time to the Ukrainian cause and has brought him honor as one of the leading and deeply respected members of the Center.

PETER KOWTUN was born in 1888 in the village of Putiatyni and came to the United States in 1905 as an eighteen year-old young man. He was a founding member of the Ukrainian Civic Center in 1909 (St. George Brotherhood). He was always an active member and served nine years as president, eight years as treasurer and manager and also held other executive posts. He fulfilled all his commitments honorably right up to his death. He was an active member of the building committee. Kowtun was admired by the members because of the interest he showed in them and their progress.

In addition to membership in the Ukrainian Civic Center he belonged to the U.W.A. Drahomaniw Society, to the Defense of Ukraine organization and later to the Free Community. He had a special interest in young people and attracted many into membership. He died unexpectedly on March 28, 1954 at the age of 66 just at the time the alterations at the Ukrainian Civic Center were completed. Although he did not live to see the 50th Anniversary celebration the spirit of his efforts has survived and he is not forgotten.

NICHOLAS KUCHMEY was born on November 15, 1891 in the Ukrainian village of Putiatyni of Rohatyn region. He came to this country in 1910 and in the following year he joined the Society. He has always taken an active part in the Free Cossack Society's activities right up to today. He was always among the leaders in any endeavour. He was president of the Free Cossack Society for seven years, and president of the Ukrainian Civic Center for two years, and treasurer for two years as well as an executive member almost every year. He is one of the oldest pioneers who lived the entire history of the organization and all the major events in its growth. He was one of the members who in the earliest days championed the idea of changing the name from St. George Brotherhood to the Free Cossack Society. As an active member he always was a member of committees, and served as a delegate to U.N.A. conventions.

NICHOLAS MAHOMET was born on August 15, 1893 in the village of Obelnytsia of Rohatyn

region, and in 1914 he came to the U.S.A. As a sincere, frank, and solid worker he was one of the leading members of the Ukrainian Civic Center and fully dedicated himself to organizational matters and to Rochester's Ukrainian community. He joined the U.N.A. branch and became a member in 1920. He was for eleven years treasurer of the U.C.C. His long service in such a responsible post indicates the trust in which he was held by the members. But N. Mahomet was also elected to the presidency of the Society in 1936-37 and 1953-54 and was on the Board of Directors for a long time. He participated in U.N.A. conventions as a delegate. He was a member of the Central Committee of Obelnytsia and cooperated with the Credit Union.

Nicholas Mahomet was a founding member of the Drahomaniw Society, Ukrainian Workingmen's Association Branch 244 and ended his life in the post of president. In organizational work he was noted for his crystal character and as a competent and understanding leader. He devoted some forty of the total of seventy years of his life to organizational work in the Ukrainian Civic Center.

NICHOLAS STRILEC was born on April 14, 1893 in the village of Putiatyni, came to America in 1911 and became a member in 1913. He did not begrudge neither time nor effort in his organizational activities. Twice he was president of the Society and in 1918 he was treasurer. He was secretary of the Ukrainian Civic Center two years and Controller (auditor). He devoted much time to fund raising activities. During the 1954 expansion of the building, he was manager and had to carry a particularly heavy load of responsibility and work. It was a strain on his health and he had to restrict his activity. Mr. Strilec belonged to the Federation of Ukrainians, to the Enlightenment Circle, to the U.W.A. Drahomaniw Society and to the Defense of Ukraine organization. He organized a tailoring school in the Enlightenment Circle where for several years he taught students. Nicholas Strilec died on May 25, 1968 at the age of seventy-five.

NICHOLAS KUBARYCH was born on October 18, 1896 in the village of Obelnytsia western Ukraine. He came to Rochester and joined the Society in 1915. He is a quiet, modest, but sincere person and a hard worker. He worked quietly and efficiently, fulfilling his duties completely to the best of his ability. He was treasurer of the U.C.C. twice in the 1920's and 1930's. He was also treasurer of the Branch for two years, making his service as treasurer a decade. Fami-

ly matters required him to leave active participation in the organization but he maintains an interest in the Center to today.

WASYL HNATKIW was born on December 18, 1893 in the village of Putiatyni and after he crossed the ocean he joined the Free Cossack Society in December, 1917. His interest in Ukrainian music led him to be a regular member of all the choirs organized at different times in the Ukrainian Civic Center. He sang in the choirs of Sorochinsky, Yurkiw and S. Maykowich. He was one of the most active collectors for the building fund. He served as secretary of the Ukrainian Civic Center twice in the 1920's and in the 1940's. He was treasurer for three years, and in 1948 he was president, and a few years a member of the Board of Directors.

THEODORE OLEKSYN was born in the village of Verbylivtsi of Rohatyn region of Ukraine on March 24, 1891. He joined the Free Cossack Society in August 1913 and was elected secretary in 1920 and secretary of the Center in 1924 and 1941 and its treasurer in 1942. For many years he was a member of the Board of Directors and in the past few years assistant to the secretary.

As the long-time secretary of the Drahomaniw Society of the Ukrainian Workingmen's Association, he cooperated closely with the Center and the efforts towards building it. It was during his service as secretary that the Drahomaniw Society contributed a \$2,000 loan toward the building and were promised to unite fifty new members to the U.W.A. in gratitude for the \$15,000 loan which was the foundation of the financial plans for construction. Theodore Oleksyn devoted much of his time towards the building fund and in increasing the Center's membership. Although one of the oldest members he was active in the executive until very recently.

STEPHEN GEREGA was born in the Ukrainian village of Dibryniw, Rohatyn region on December 28, 1894. He came to the United States in 1913 and joined the society in August 1915 as a young man of twenty one. He was secretary of the Ukrainian Civic Center in 1928 and ten years later the president, and in 1942 head of the Society. Over many years he was a member of the Board of the Directors. The organization was always close to his heart, and he came to every meeting taking a lively part in the discussions and decisions of the organization.

In reviewing the names of some of the leading members there are a few who once were very active in the past and should not be forgotten.

JOHN MAYKA was born 1897 in the village of Obelnytsia and joined the Society in 1924. He was president of the Society in 1931-32. He was active in the Ukrainian Cooperative where he worked as a storekeeper and delivery man. He was a delegate to the U.N.A. convention where he was a candidate for office. For the past four years he has been in charge of the Center's Ukrainian kitchen.

WASYL KUCHMY, who was a founding member, served as secretary in 1924-1926. He was born in Putiatyni. When he left for New Jersey he maintained his membership in the Center and corresponded regularly. He died April 11, 1959 at the age of 69.

WASYL PLUTA who was born in Dibryniw was an active member from 1915. He served as member of the executive in the posts of Financial Secretary of the Ukrainian Civic Center in 1930-31 and Recording Secretary in 1939-40. He died April 30, 1952 at the age of fifty-eight.

THEODORE KUCHMY, who was born in Putiatyni, was a modest and sincere member who died at the relatively young age of 56. Other members of the executive who dedicated much effort in building the Center could be mentioned, such as MICHAEL HRYMARCHUK, MICHAEL POLANSKY, ALEX LUCIW, PETER PETRIW, STEPHAN NOWAK and WASYL BRESLAWSKY.

The moral success and material achievement of the Ukrainian Civic Center of Rochester is the sum of the effort, physical work, time, financial and idealistic contributions of its pioneer members. They believed that it was only through a united effort that individuals could achieve larger goals. We can only mention their achievement with admiration and although many others contributed it is possible only to mention some of them.

SOME OF OUR PROMINENT REGULAR MEMBERS

In addition to the founders and leaders there have been others who have made substantial contributions to the organization. For example, *Michael Yurkiw*, who was born 1893 in the Rohatyn area. He attended the Eastman School of Music and established a music school for children, a dance orchestra and participated in choirs. This immense service to Ukrainian music in Rochester ended only with his death February 24, 1966.

Anastasia Kowtun born 1891 came to the U. S.A. as a young girl. She dedicated herself to the culinary work of the community whether it was a banquet, or festival. She has been active also in other organizations such as the U.W.A. Drahomaniw Branch. On December 4, 1965 the Ukrainian community paid her the honor of celebrating her work with a banquet.

Kateryna Hnatkiw (1898-1952) came from Ukraine's Lviv Region in 1914 and became a member in 1921. She was a talented singer who was a choir member and participant in concerts. She studied at the Eastman School and was a member in 1932 of the Koshetz Choir.

Sam Kuchmy (1877-1958) participated in community affairs as a young man in the old country and was respected as a citizen and patriot. He became a member in 1923 and remained a life-long member with a deep interest in political and cultural affairs.

Andrew Petriw came to America in 1905 and was a founder of the first Ukrainian worker's organization *Haidamaks* in New York. In Rochester he directed theater programs and was an active committee member.

Rosalie Nichols (Zamoshchak) (1887-1966) should be mentioned for her long active membership. She was enthusiastic in amateur drama and even in her later years took part in programs. She was a long time president of the Lesia Ukrainka Branch.

Many others could be mentioned, but these are among the best known.

PARTICIPATION IN GENERAL COMMUNITY LIFE

The Free Cossack Society, later named the Ukrainian Civic Center, always tried to cooperate with other organizations which supported the Ukrainian national ideal, regardless of their political or religious views. The members understood that it was only through united action that they could have some influence in American society.

One of the earliest events the organization participated in was a manifestation and concert program in honor of the centennial of the great Ukrainian poet and artist Taras Shevchenko (1814-1861) held at the Labor Lyceum on June 20, 1914. The groups that took part in the Shevchenko Centennial were the Free Cossack Society, the Prosvita Reading Hall, the St. Josa-

phat Brotherhood and the Zaporoska Sitch Society. In the parade twenty-one members in Ukrainian Cossack costume rode horses, which was one of the most impressive features of the event.

In October 1915, the Society took part in the Ukrainian Conference held in New York which was the first united political manifestation of the Ukrainian immigration in the United States. On November 7, 1915, a meeting was held in the Labor Lyceum of Rochester in protest of Tsarist Russia's arrest of Ukrainians. In particular, it protested the exile of Professor Michael Hrushevsky, the great Ukrainian historian who later served as the first President of independent Ukraine. In 1917 it was decided to hold a meeting to assist the Ukrainian press in Europe. Omelan Revyuk, the guest speaker, came from New York but faced a partly hostile crowd. Some communists had come especially to the meeting to create chaos and tried to beat up the speaker. But the meeting ended successfully with a good collection set aside for after the war when it could be sent to Ukraine. In June 1919 a mass demonstration was held to protest Polish occupation of Ukrainian lands.

The second Great Famine in Ukraine in 1932-34 which was planned by Joseph Stalin's government (collectivization) and which took about 5,000,000 Ukrainian lives called forth a protest from Rochester's Ukrainians. On November 25, 1933 at 1:30 members met at the Society's headquarters then marched with flags to the Church on Hudson Avenue and then to the Convention Hall. Twenty years later (September 26, 1953) 3,000 Rochester Ukrainians participated in a memorial event in memory of the Great Famine of Ukraine.

The Ukrainian Civic Center began to participate in the activities of the Ukrainian Congress Committee of America in April 1952. From that time it has been a member of the U. C. C. A. which seeks to represent all patriotic Ukrainian Americans. An active part in U.C.C.A. activities has been played by members Ivan Oleksyn, W. Hawrylak, Alexander Papa and others.

The Free Cossack Society in cooperation with the St. Peter and Paul Brotherhood helped to found a committee to help the American Red Cross on March 4, 1942 to assist in the war effort.

UKRAINIAN COMMUNITY CHOIR

The organization of the Ukrainian Community Choir of Rochester was largely made up of members of the Free Cossack Society but the

choir served the entire Ukrainian American community in the city. Members of the Society participated actively in the choir and on many occasions the choir received financial support. In 1928 a curtain was purchased and in 1929 some \$200 was given the choir to buy instruments for the mandolin orchestra.

At a meeting in February 1929, the choir director Lev Sorochinsky informed the members that the Rochester American Committee was planning a festival of nationalities for May 1930. The Ukrainian Community Choir had been invited to represent Ukrainian culture and some funds were needed for preparation, said Sorochinsky. A donation of \$100 was made from the organization and every member was expected to add a one dollar donation.

THE AFFILIATED GROUPS OF THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

Over its sixty years of existence the Ukrainian Civic Center has played an important role in cooperating with, and offering its facilities to, other Ukrainian groups in Rochester. In fact, it took the initiative in establishing a number of Ukrainian American organizations. Through its moral and financial assistance new organizations were able to establish themselves firmly.

In the cultural field there were choirs, amateur drama groups, orchestras and dance groups, in addition to educational committees. In the social and political field, were the Federation of Ukrainians, the Central Committee, the Village Committees, the Defense of Ukraine group and others. In the economic area there are the organization of the Ukrainian Cooperative and the Rochester Ukrainian Federal Credit Union. Some groups served their purpose and ceased to exist while others continue to function. The Lesia Ukrainka Women's Society, the Drahomaniv U.W.A. Society and the Ukrainian Federal Credit Union all continue to flourish. All these groups relate to the history of the Ukrainian Civic Center and together they have united Rochester's Ukrainian Americans in many fields of activity.

ENLIGHTENMENT CIRCLE

The word "enlighten" means "to give the light of fact and knowledge to; to reveal truths to; to inform; to free from ignorance, prejudice or superstition". It was in this spirit that a group of members of the Free Cossacks met on August 25, 1918 at 337 Remington Avenue to found an

educational circle. Up to this time (1911-1915) members had depended on the Prosvita Reading Hall. So it was that Hryhory Bodnar, Wasyl Fedkiw and Andrew Petriw spoke on the need for an "Enlightenment Circle". There had been too much emphasis on political activities which had resulted in some neglect of cultural and educational matters.

The first founding members who signed up were N. Kuchmey, N. Strilec, H. Bodnar, W. Fedkiw, M. Yacula, S. Lototsky, A. Petriw, H. Popovniak, D. Bratush, M. Petriw, N. Murashko and Jacob Pryhoda. Later many others joined the circle.

The first step was encouragement of reading Ukrainian newspapers which at that time were: *Nove Zhyttia*, *Narodne Slovo*, *Haidamaky* and *Ukraina*. From Canada were: *Ukrainsky Holos*, *Robochy Narod*, *Kanadiysky Rusin* and *Kanadiysky Farmer*. Polish: *Dzienik Ludowe* and *Gurnik*. Members brought copies of the American papers: *Svoboda* (Jersey City), *America* (Philadelphia), and *Narodna Volya* (Scranton).

The first executive of the Enlightenment Circle consisted of Hryhory Popovniak (President); Stepan Lototsky (Treasurer), Dmytro Bratush (Financial Secretary) and Andrew Petriw (Recording Secretary). A special committee of four was appointed to draft a constitution and the hall at 345 Remington Street was rented for \$85.00 a year.

The activities of the circle were many: Discussions of current affairs in Ukraine and the Ukrainian question based on newspaper reports. Distributing Ukrainian books. Presenting concerts and lectures and anniversary programs, (for example, in honor of Ivan Franko), a tailoring course was presented. Delegates were sent to the two Ukrainian conferences in New York.

Five years after the Enlightenment Circle was formed there developed differences between members and the effective work of the group ceased in 1923. The formal dissolution of the circle took place a decade later when an attempt was made on February 10, 1933 to renew activities. The treasury still had \$247. The Circle had performed a pioneer role in the cultural educational area on behalf of Ukrainians in Rochester. A number of Ukrainian American leaders started their activities in the Circle.

THE UKRAINIAN COOPERATIVE IN ROCHESTER

When the Ukrainian pioneers in Rochester had established their religious and secular, their cultural, educational and political organizations,

they saw they also required an economic basis to assist their development. This need led to the idea of establishing a Ukrainian cooperative. It was the members of the Enlightenment Circle who took the initiative in establishing a cooperative by calling a meeting on September 8, 1919 at 345 Remington Street. Nicholas Murashko served as chairman and Andrew Petriw as secretary of the meeting and a total of 21 members signed up as members.

It was decided to set up a Business Society and rent a store at 337 Remington Street for six dollars a week. To the executive committee were elected: Andrew Petriw (Head), Stepan Lototsky (Treasurer), Nicholas Murashko (Secretary), and Peter Dron and M. Pelkey (members).

A constitution was adopted in 1920. The first manager of the store was M. Pelkey who was paid wages of \$30. a week. Evening assistant N. Murashko was paid 50 cents a night until a month later when he took over. But the business did not prosper. In April 1921 the store moved to Joseph Avenue where there were more Ukrainians in the area, and there was hope business would improve.

Here D. Bratush and later M. Binazeski served as managers. But the business venture was failing, and finally in October, 1922 bankruptcy was declared. Manager Binazeski, enthusiastic with the idea, tried to save it with a personal investment of almost \$2,000. which he lost. The failure of the venture created a skeptical attitude towards the cooperative idea among the Free Cossack Society members.

RELIEF COMMITTEE OF THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

1946 — 1950

When the Second World War ended in 1945 and the younger members, mostly sons of the older members, returned home the idea of a Relief Committee was formed. The question was raised at a U.C.C. meeting on June 8, 1946 and on September 27 the Relief Committee was born. In addition to the Civic Center members, the Drahomaniw Society, the Lesia Ukrainka Society and the Defense of Ukraine Branch Five joined the new committee. The purpose was clear, to contribute aid to Ukrainians who had suffered in the war both in Ukraine and abroad. The first executive of the committee was: D. Bratush (President), W. Hawrylak (Secretary) and M. Strilec (Treasurer). In 1948 N. Mahomet became president.

There was a feeling that after the war the government of Soviet Ukraine had perhaps changed its attitude and contact could be made. It was proposed to collect medical and dental instruments for Lviv doctors and Lev Medvid, representative of Ukraine in the U.S. was approached. He did not answer. In any case \$783.75 of dental equipment was bought and sent via New York to Ukraine. No acknowledgement or expression of thanks was received from Soviet Ukraine for the gift.

In the period 1946-48 the committee sent some 181 packages of food, clothing and books to fugitives in Western Europe.

Help was also given to those seeking to come to the U.S. For example, several members of the committee (W. Hawrylak, D. Bratush, W. Ewanciw, N. Mahomet and D. Skorochoda) signed an affidavit and paid out of their own pocket to bring over one of the first families, that of editor Dmytro Korbutiak. After two years the family repaid \$800 with thanks to the sponsors. As the new Ukrainian immigrants began to arrive in the United States much effort was taken by the Relief Committee to find jobs for them and many were welcomed in homes of the members until they got established. The committee continued its activities until 1950. As a result of the Relief Committee's efforts a report on its activity appeared in the *Rochester Democrat and Chronicle* (March 7, 1949) and a five page report on D. Korbutiak appeared in *Look* (April 4, 1948).

IN AID OF THE MOTHERLAND

Far from their native land, beyond the blue ocean, in their new land of choice, the Ukrainian pioneers remembered their childhood in the land of their ancestors. They left her in search of a better fate for themselves and their family. But their life was not easy in America, especially in the first days. They could not forget, despite their own hard life, the greater hardships, of friends and relatives left behind in the old country. As much as they could they helped individually and in their organizations.

AID COMMITTEE

Members of the Free Cossack Society took the opportunity, on a suggestion of N. Kuchmey, in joining an Aid Committee to help the native land which was formed by the cooperation of eight groups in Rochester. It was formed on May 20, 1919 with delegates from: St. Josaphat

Brotherhood, Free Cossack Society, St. Nicholas Brotherhood, Zaporoska Sitch Society, Enlightenment Circle, St. Josaphat Parish, Prosvita Reading Hall of Franko, and the Federation of Ukrainians Branch Eight.

At the founding meeting the purpose was expressed clearly as being united, coordinated aid to the native land. It was suggested they join the Central Ukrainian Relief Committee then being planned in New York but it was decided it would be more effective for Rochester to have direct contact with the groups in Ukraine requiring relief. The Committee lasted four years until January 1923 when it was discontinued. The presidents of the Committee were:

1919—20 John Pastushyn
1921 Dmytro Bratush
1922 John Holovka (Resigned June)
1922—23 Dmytro Bratush

The Aid Committee united all Rochester Ukrainians who supported the national ideal for Ukraine. From its activities were excluded all communists. At that time the communists had considerable strength among confused immigrants and were very active.

The basic purposes were to help the old country as well as Ukrainians in Western Europe. The committee had members of various religious and political views but they had a common interest in the relief work. They kept uppermost also, the matter of Ukraine's struggle for independence, the spread of Ukrainian culture, aid to invalids and political ties. Meetings and fund raising drives were held to carry out the work. One lecture to be given by Dr. Longin Cehelsky in 1920 was cancelled in fear of violence from the communists in Rochester who had attracted a significant number of Ukrainians. Although the early meetings were public, after attempts by communists to disrupt them, the Committee decided to exclude from the audience all communist sympathizers.

At the meetings there were regular lectures and discussions on such matters as current events, on helping Ukraine, on the sale of bonds for the Government of the Western Ukrainian Republic, protests against Polish rule in Galicia, help to Ukrainian students, on fugitives and prisoners and other subjects. The committee corresponded with many individuals in the course of its work and letters from such individuals as Prof. Michael Hrushevsky and Dr. Luka Myshuha were read at the meetings. One of the guest speakers was Captain Yaroslav Chyz who had just arrived in America.

The matter of selling bonds for the West

Ukrainian National Republic was then in the hands of Dr. Luka Myshuha, a member of the Ukrainian diplomatic mission to Washington, D.C. The sale of the bonds was mentioned first in Rochester's meeting of July 20, 1921 by Dm. Bratush. In one year the bond campaign raised \$140,000, to which was later added another \$30,000.

When news of the first famine in Ukraine reached the Aid Committee a meeting was held on June 26, 1922 in the Labor Lyceum. A letter was prepared and sent to Moscow protesting the Soviet government's inhuman treatment of Ukrainians. It was suggested that Moscow would not only lose the assistance of Ukrainian Americans but also of the American Relief Committee headed by President Herbert Hoover. The meeting also resolved to quickly send aid through Professor Michael Hrushevsky.

The Rochester Ukrainian Aid Committee sent numerous donations. Some \$450 was sent to aid the Ukrainian famine victims. The Citizen's Aid Committee in Lviv received \$255. and the Ridna Shkola in Lviv received \$225. Ukrainian fugitives in Czechoslovakia received \$325. In addition such groups as Ukrainian invalids, students in Czechoslovakia and Austria, the Rohatyn high school (gymnasium) and Dr. Kyril Trylovsky received help.

CENTRAL COMMITTEE OF THE UKRAINIAN COMMUNITY IN ROCHESTER

1924 — 1936

The Central Committee of Rochester's Ukrainian community was founded on the same principles as the Aid Committee which had existed earlier. On January 27, 1924 the founding meeting was held and delegates attended from the following organizations:

Free Cossack Society — S. Iwashkiw, S. Geraga, H. Chranowsky.

Enlightenment Circle — M. Sichinsky, I. Romaniw, P. Kowtun.

Defense of Ukraine (Branch 5) — S. Kuchmy, N. Kuchmey, N. Strilec.

Citizen's Club — M. Binazeski, N. Szwec, M. Pelky.

The executive consisted of these officers: N. Murashko (President), John Holowka (Vice-President), V. Lucyshyn (Secretary) and I. Zaverukha as his assistant, S. Kuchmy (Treasurer) and H. Bulavynets as his assistant. Controlling Committee: M. Sichinsky, Mykytyn, M.

Binazeski. Later to the founding group members were added from: the Brotherhood of St. Josaphat, Brotherhood of St. Nicholas, Zaporoska Sitch Society, Prosvita Reading Room, Sisterhood of the Virgin Mary, Drahomaniw Society, Defense of Ukraine, I. Franko Society, T. Shevchenko Society, Brotherhood of St. Peter and Paul, Musical Society, and the Ukrainian Agricultural Society. In others words the Central Committee united the efforts of some fifteen Rochester groups although not all were members at the same time.

Presidents of the Central Committee

1925	M. Pelky
1927	John Holowka
1928	Peter Petriw
1929	Khabursky
1930—31	I. Doroffy
1932—33	N. Strilec.

One of the major activities of the Central Committee was the presentation of anniversary programs such as concerts in honor of Taras Shevchenko and Ivan Franko and for November First day. On May 13, 1928 a protest mass meeting was called to lodge a complaint with the Polish government whose court had condemned to death several Ukrainians, Ivan Verbytsky, Vasyl Atamanchuk and later John Bida. In January 1930 the Committee printed 2,000 leaflets urging people to declare themselves as "Ukrainians" in the American census rather than as "Russian" or "Polish."

In 1931 the committee was invited to become a member of the American Civil Liberties Union. In 1933 assistance was given to the Ukrainian Pavilion at the Chicago World's Fair and a demonstration was held protesting the famine in Soviet Ukraine. In its twelve years the committee collected \$7,648.78 which was mostly distributed to students and invalids in Europe. Aid was given to American strikers and there are two donations for the Academy of Sciences in Kiev (\$177.50) and the Prosvita in Lviv (\$66.00). Sixty dollars was donated to the Ivan Franko memorial in Lviv.

UNITED COMMITTEE TO HELP THE RED CROSS

The start of World War II created considerable work for the American Red Cross in its role of helping those suffering from the misfortunes of war. An appeal to Americans by the Red Cross for help caught the attention of the American born youth of Ukrainian descent. An

invitation to all Ukrainian organizations was well received and in March 1942 a United Committee was formed from representatives of eighteen organizations, seven of them women's.

The first executive, mostly of young people, consisted of Michael Wasylyshyn (President), S. Tymchyshyn (Vice-President), John Yanush (Treasurer), William Hussar (Secretary). To the Controlling Committee were elected N. Szwec, W. Hawrylak and J. Pryhoda.

The aims of the Committee were: to collect donations for the Red Cross, to help Ukrainian American boys in the U.S. armed forces and to promote United States Savings Bonds.

The Committee's first program was a Ball held on May 2, 1942 at the parish hall on Hudson Avenue. Over 500 people came and because the hall and orchestra donated their facilities there was a profit of \$666. This sum was donated to the Red Cross as the first contribution of Rochester's Ukrainian community. All members of Ukrainian organizations in Rochester were also assessed a dollar which also went to the Red Cross.

In June 1942 a patriotic parade of 70,000 marched through Rochester. Among the most memorable of the marchers was a group of 200 Ukrainian Americans dressed in colorful Ukrainian costumes. Activities such as picnics, bingo, and a Shevchenko anniversary were sponsored by the committee. In April 1944 a constitution was passed emphasizing the humanitarian aspect of its work. Two months later there was a request for assistance for war devastated Ukraine where 4,500,000 civilians had been killed and millions crippled during the Second World War.

In September 1944 a picnic was held to raise funds for Christmas gifts to be given to the 437 young Ukrainian Americans from Rochester serving in the American army. A total of \$343 was gathered for this purpose and a further \$50. was donated to Ukrainian Canadians serving in the Canadian army through the organizational headquarters in London, England (Ukrainian Canadian Servicemen's Association). At the same time clothing was gathered to be sent to Ukrainians in Galicia to help them through the coming winter.

The final event of the United Committee was a Red Cross banquet held on March 10, 1946 and the committee's activities came to an end after four years of contributing to the cause of humanity. Actually the committee did not formally end its existence until February 10, 1953 when the final funds were donated to crippled children, cancer, D. P.'s in Europe and the church. The largest amount went to the Catholic Church of St. Josapahat and its school.

Rochester Ukrainian Americans helping the Red Cross

ROCHESTER SHEVCHENKO CONCERT NETS \$500 FOR RED CROSS

The Ukrainian Americans of Rochester held a Taras Shevchenko Anniversary concert Sunday, March 14, at the St. Josaphat's Parish Hall, for the benefit of the American Red Cross. It was sponsored by the "Ukrainians of Rochester" organization.

Before an audience filling the auditorium beyond its seating capacity, the concert was formally opened with the singing of Shevchenko's immortal "Zapovit" (Last Testament), by the

St. Josaphat's Church Choir under the direction of Mr. Peter Dowhiw; this was followed by the singing of "Dumi Moyi". The opening address was made by the chairman of the concert committee, Mr. Walter Hawrylak. Then followed several vocal selections by Mrs. Anna Paruta, accompanied on the piano by Miss Sophie Doroffy. Speaking in Ukrainian Miss Olga Sweryda capably recited Ivan Franko's "Rokovyny Smercy Shevchenka". Rev. Joseph Schmondiuk then had his first opportunity to speak before the Ukrainian people of Rochester on a subject other than religion, the topic of his speech be-

ing "Life and Deeds of Shevchenko," delivered in English. He emphasized the fact that Shevchenko suffered most of his hardships not on the land that he loved, but on foreign soil. In conclusion he pointed out the need of nations of renowned poets, and how much stronger the pen is than the sword. Mrs. Catherine Hnatkiw, a well known soprano in Rochester, sang three very fine songs, in true operatic style. Miss Stella Chmylak then recited "It Makes No Difference To Me," an English translation of Shevchenko's poem of that name. Mr. Miroslav Cycyk, a foremost Ukrainian violinist of this city, added a little variety to the program by playing an attractive group of selections.

At this juncture there appeared on the stage Mrs. Edna Stebbins of the American Red Cross. Mr. William Hussar, secretary of the committee, introduced Mrs. Stebbins, who in a brief talk mentioned some of the worthwhile deeds that are being performed by the Red Cross in these very critical times, and urged everyone to become a member of the organization by giving financial and personal aid. Upon the conclusion of her talk, Mr. John Yanus, treasurer of the Ukrainian Organization, presented Mrs. Stebbins with a check on behalf of the Ukrainians of Rochester in the amount of \$513. The audience was asked to make further contributions. An endeavor will be made to bring the Red Cross Mobile Unit to the Parish Hall to receive blood donations from the Ukrainian Americans as soon as the needed quota of applications are filled out.

The concert was resumed with a one act play "The Uncovered Grave," in which the following participated: Olga Sweryda, Stella Chmylak, Andrew Zadorecki, Michael Wasilyshyn, Marko Hyk, and Joseph Wasilyshyn. The play dealt with the enchaining of Ukraine by her oppressors, and then her resurrection at the hands of the Kozaks. The play was supervised by Mr. Walter Hawrylak, who together with the rest of the cast must be complimented for their acting. Mr. Bratush, in a very long speech, outlined the ideas of Taras Shevchenko concerning the future preservation of Ukraine. Master Sichynski recited Shevchenko's poem "Three Roads," in a very timid but clear Ukrainian. Mr. Michael Kubarych then ably recited Shevchenko's "Kavkaz." Mrs. Julia Sichynska and Miss Mary Klimcow sang two very beautiful duets. Finally the St. Josaphat's Choir sang two songs and concluded with the singing of both anthems, American and Ukrainian.

The Rochester Ukrainians have set a fine example of what unity can do to help attain victory. We hope that other Ukrainian Amer-

icans of various cities are doing the same. Perhaps this effort will reward itself when the time arrives to give aid to our brothers and sisters across the seas.

A M e m b e r

Ukrainian Weekly, April 3, 1943

UKRAINIAN DANCE RESULTS IN FUNDS FOR PACKAGE CLUB

Ukrainians of the Rochester area last night provided a profitable preliminary to the Al Sigl Send-a-Package Club extravaganza, "Keep 'em Smokin'." It will be presented Nov. 18, 19 and 20 in the Auditorium Theater.

The Ukrainian groups staged a dance at 831 Joseph Ave., where Mrs. George C. Schlegel "pinch-hit" for Al Sigl in accepting a check covering net proceeds from the ticket sale. Mrs. M. Bernice Wilson, chairman of the Send-a-Package Club, also participated in the ceremony.

Harry J. Gaynor, a 27th Division veteran of World War I, made the principal address. More than 30 uniformed men representing the Rochester recruiting agencies of the Army, Navy, Marine Corps and Coast Guard attended.

"Keep 'em Smoking" will star Miss Beatrice Kay, songstress of the "Gay '90s Radio Revue." Proceeds will aid the club.

*Rochester Democrat & Chronicle,
Oct. 25, 1942.*

ASSISTANCE TO UKRAINE BY REGIONAL AND VILLAGE COMMITTEES

Ukrainian Americans felt a responsibility towards the land of their ancestors and on numerous occasions contributed moral and financial support to Ukrainians under Polish or Soviet rule. Each immigrant felt an obligation towards his family or friends in the old country. Out of this interest and concern for the fate of their countrymen a number of regional and village committees were formed to coordinate assistance for their former neighbors.

In Rochester there were twenty committees, with the Rohatyn region immigrants forming the first one in 1923, to help their former home area which had suffered greatly during the First World War. In addition, committees for the following were formed: Putiatynski, Pukiw, Zhovchiw, Nastashchyn, Obelnytsia, Koniushky, Lypytsia Dolishnia, Dibryniw, Lypytsia Horishnia,

Verbylivtsi, Luchyntsi, Chahriw, Bukachivtsi, Chesnyky, Babukhiw, Sernyky Dolishnia and others.

To the *Rohatyn Regional Committee* belonged thirty villages and at that time in Rochester they collected \$28,264 and the Society some \$5,397 making a total of \$33,661 sent to Ukraine. People from Rohatyn were among the most active leaders in building Rochester's Ukrainian Civic Center. The first general meeting was held on February 24, 1924 under the chairmanship of M. Sichinsky. The first executive was headed by Alex Luciwi, while Hryhory Chorney was treasurer and Wasyl Lucyshyn was secretary. After four decades the committee ended its work on March 13, 1955 under the authority of President Peter Petriw, D. Bratush and S. Tymchyshyn. The treasury of \$236.50 was donated to the Library of the Civic Center.

The Committee of Village Putiatyncei begins its history with the first immigrant Hrynko Pakula who came in 1902 and led some 320 people to follow him from Putiatyncei village to Rochester. About ninety per cent of these stayed in Rochester while the others had to return to their wives, children or for other reasons. A few of these returned again to America with their families. An illustrated history was published in Ukrainian and English: *Village of Putiatyncei: Chronicle of Cultural, Educational and Regional Life*, by Wasyl Ewanciw, Rochester, 1966, 87 pages. Mr. Ewanciw is now writing his reminiscences of events during the Ukrainian National Republic and Revolution, 1917-1920.

The *Zhovchiw Village Committee* was formed on March 24, 1921 at a special meeting chaired by Stepan Petryshyn. S. Skaskevich was elected head and M. Romansky was secretary and twenty members joined. Its major achievement was a donation of \$1,500 towards building a hall in the village of their birth. In 1939 it ceased its activities.

The *Lypytsia Dolishnia Village Committee* was formed on April 15, 1923 at a meeting held at the home of Paul Polivka on Cleveland Street. The Committee contributed towards the building of a hall and the purchase of musical instruments. Among the members were Walter Gurbansky, Michael Lapchak, Jacob Pryhoda, Wasyl Turiansky, A. Romansky and Nicholas Romaniw, who were counted as original founders of the Ukrainian Civic Center. Ties with the home village in Ukraine were broken by World War Two and have not been renewed.

The *Koniushky Village Committee* was founded at a meeting on July 14, 1917, held in the home of D. Bratush at 28 Hand Street with 13 people present. At the time of the infamous Polish Pacification of Western Ukraine one of the letters to D. Bratush describing Polish misrule was translated into English and used as a document against Poland's actions.

The *Obelnytsia Village Committee* was formed as a result of an appeal for help from the village to Rochester's Ukrainians. Among the organizers were Nicholas Mahomet, Nicholas Kubarych, John Mayka and Michael Binazeski, who founded it on March 2, 1935. Contributions were made towards building a hall in Obelnytsia. In May 1969 a donation of \$250 was made to the Ukrainian Civic Center Library and the committee continues to exist.

FEDERATION OF UKRAINIANS BRANCH 8 IN ROCHESTER

The Federation of Ukrainians in America was founded at the First Ukrainian Congress in New York on October 30—31, 1915, which was the first such event in the United States. This was a great political manifestation of Ukrainian solidarity which attracted 300 delegates, three of whom were from Rochester. The delegate from the Free Cossack Society was Paul Makohon, who received \$2 a day for expenses. The Congress elected Dr. Volodymyr Simenovich as president and as secretary, Miroslav Sichinsky who had just escaped from Austria and was a hero for his assassination of Potocki.

But representatives of the clergy were annoyed that the congress and activities were proceeding without their blessing and began to oppose it to the extent that they set up their own group (Ukrainska Narodna Rada) and convinced the U.N.A. to withdraw its membership from the Federation. The Federation supported the Ukrainian Central Rada in Europe, (which eventually declared independence for Ukraine on January 22, 1918) while the Narodna Rada supported the Ukrainian Parliamentary Representation in Vienna which had a pro-Austrian outlook. The power struggle between the Federation and the Rada caused much dissension in the Ukrainian American community. The Federation carried on propaganda for an independent Ukrainian state based on democratic principles and land reform.

The Federation of Ukrainians managed to have an audience with President Woodrow Wilson at the White House on January 4, 1917. As

a result of this meeting President Wilson proclaimed April 21, 1917 a "Ukrainian Day" in the United States for the collection of donations to assist war torn Ukraine's population. Unfortunately the audience seemed to have left little impression on Woodrow Wilson. The President in his famous Fourteen Points Address of January 8, 1918 completely neglected to touch on the problem of Ukraine with which the delegation had most likely acquainted him a year before.

The Second Congress of the Federation of Ukrainians was held on December 16, 1918 in Washington, D.C., and the number of delegates indicated its decline. There were only 49. The Rochester branch held its last meeting on January 22, 1921 and the Federation disappeared to be replaced later by the Defense of Ukraine organization.

UKRAINIAN AMERICAN CITIZEN'S CLUB LATER THE UKRAINIAN DEMOCRATIC CLUB

Although the earliest Ukrainian immigrants recognized the need to participate in American community life the first attempts took place in 1921. On September 13, 1921, the founding meeting of the Ukrainian American Citizen's Club was held in the church hall at 303 Hudson Avenue, under the chairmanship of Michael Rudy.

The purposes of the club were to organize American citizens of Ukrainian origin, to disseminate information on American civil law, to assist members to get their U.S. Citizenship papers and to participate in American politics and elections so that Ukrainian votes would be numerous. Only those who had their American citizenship papers could join.

At the founding meeting only ten members joined of which seven were Free Cossacks: John Holovka, Nicholas Szvec, Michael Pankiw, Michael Yurkiw, Michael Rudy, John Klymciw, J. Hrankovsky. The first executive was: N. Szvec (Head), M. Rudy (Treasurer), M. Pankiw (Secretary), and M. Yurkiw (Assistant).

Although their major concern was America the members showed concern with events in Ukraine when on September 20, 1921 they drew up a petition demanding freedom for Galicia (Western Ukraine) from Polish domination.

In the fall of 1930 a convention of the Ukrainian American Democratic Party of New York state was being held in Albany and the Citizens Club was invited to participate. Up to that time

the club had been non-party but a vote of 6—5 favored sending a delegate. The two day convention had fifty New York state delegates and Governor Franklin Delano Roosevelt sent a telegram of greetings.

As a result of the 1930 vote for the platforms of the two major American parties, a majority supported the Democratic rather than the Republican platform. The name was changed to Ukrainian Democratic Club and it moved to the Free Cossack Society hall at 102 Joiner Street. In January 1937 it ceased to function actively.

Ukrainian Americans of the younger generation, born here, began to take an interest in politics and renewed its activities. In 1958 the greatest activity was created by the nomination of Walter Pelkey as a candidate for state senator. This was the first time in the history of Rochester that a person of Ukrainian origin was candidate for such a high political post. In 1964 the Ukrainian Democratic Club became inactive but hopefully it will again emerge to participate in American politics.

DEFENSE OF UKRAINE

The political organization Defense of Ukraine (Oborona Ukrainy) and its Branch Five in Rochester had a considerable influence on the community and the political activities of the Free Cossack Society and the Ukrainian Civic Center. Although the Defense of Ukraine organization had a small membership, in its ranks it had exceptionally knowledgeable and capable people whose influence spread widely in cooperative committees and in the Ukrainian American community in general. Its members held executive posts in the Civic Center and other organizations.

Members of the Rochester Branch were on the Executive Committee of the central body which for a short time was in Rochester as well as Scranton, Pa. and other cities.

The loss of Ukrainian independence in 1919-20 created some disillusionment among Ukrainians in the United States. As a result it took much effort to convince people of the validity and importance of struggling for an independent Ukraine. It was felt that the Ukrainian independence idea would die two years after the nation lost its sovereignty.

It was decided by members of the Federation of Ukrainians to establish a new organization to unite radical, democratic and socialist elements. In May 1923 a conference was called in New York founding the Defense of Ukraine as

a cultural-political organization of Ukrainian workers. The initiators and leaders were: Miroslav Sichinsky, Mykola Ceglinsky, Mykola Repen, Kasian Bahrey, Stepan Decyk and others. Its program was that Ukraine should be sovereign and governed by its own people and that the land should be in the hands of the farmers. The members did not expect wide help from the Ukrainian community or mass membership because they felt that many had fallen prey to propaganda and some even believed in the possibility of a communist revolution in the United States and in the whole world. Only those who were well informed on the Ukrainian national question were encouraged to join.

The first leader was Miroslav Sichinsky and secretary was Mykola Repen. Members consisted mostly of those members who remembered the traditions of the Ukrainian Radical Party which had been influenced by Michael Drahomanov, Ivan Franko, M. Pavlyk, K. Trylovsky, Ivan Makuch, Vasyl Stefanyk and others.

Some thirty branches of the Defense of Ukraine were organized in the U.S.A. and Canada, of which twenty were active. Most of the members were Ukrainian workers and the active number was 300, although its friends and sympathizers increased the number to many more than that. The headquarters were in various cities as New York, Newark, Scranton, Rochester and Detroit. Among the members were many prominent names: M. Sichinsky, M. Ceglinsky, V. Levytsky, Yaroslav J. Chyz, M. Repen, S. Decyk, O. Krykivsky, D. Bratush, Lev Galandzy, S. Korpan, Anthony Batiuk, Kasian Bahry, Walter Hawrylak, M. Nadrichny, Y. Kaftan, I. Martynets, M. Yanyshyn, N. Strilec, H. Gutenko, M. Kozub and others. The Rochester Branch had as members Walter Gurjansky, Wasyl Ewanciw, Peter Kowtun and Nicholas Mahomet.

The organization published its own newspaper, *Ukrainska Hromada* (Ukrainian Community) under the editorship of a talented journalist, M. Ceglinsky. It ceased publication in July 1931. Support of the Radical Party in western Ukraine was a steadfast principle because both groups drew the source of their inspiration from the writings of Drahomanov and Franko.

The call for the establishment of a Defense of Ukraine Branch in Rochester met with a swift answer among members of the Free Cossack Society. One day in the summer of 1923 near the large oak tree at Ridge Road and Clinton Avenue five close friends, D. Bratush, N. Strilec, W. Gurjansky, P. Kowtun and John Bidack, thinking of the situation of Ukraine and the obligations of Ukrainian immigrants decided

to organize a Rochester branch. The first executive of Branch 5 was John Yanicky (Head), Walter Gurjansky (Secretary) and D. Bratush (Organizer). In 1923 the branch had 21 members. By 1949 after a very active part in Ukrainian American political events the branch became inactive.

LOCAL UKRAINIAN NATIONAL RADA

1940 — 1941

On November 25, 1939 shortly after the Second World War started, a conference of Ukrainians in the United States who supported the ideal of an independent Ukraine was held. They felt the Ukrainian people had to depend on their own strength and oppose communism, nazism and fascism. They appealed to the community to establish a committee to unite them and to plan assistance for the Ukrainian nation in its struggle to establish its own state.

The Ukrainian National Rada (Council) was established by such leaders of democratic outlook as: M. Sichinsky, V. Levytsky, Nikifor Hryhorijiv, V. Dovhan, Daniel Lobay, S. Decyk, Alex Krykivsky, E. Zalevska, Stepan Droboty and others. From the Rochester community were D. Bratush and W. Hawrylak.

LOCAL U.N. RADA IN ROCHESTER

The Local U.N. Rada was founded on March 22, 1940 and in the beginning attempts were made to unite all Ukrainian organizations in Rochester, except the communist. Some seven organizations elected three delegates each. The groups were Defense of Ukraine Branch 5, Free Cossack Society, Drahomaniw Society, Lesia Ukrainka Women's Society, Ukrainian Civic Center Choir, Junior League, Young Women's Organization.

Elected to the executive were P. Petriw (President), Anna Boyko (Vice-President), and D. Bratush (Secretary).

Anna Boyko became president after the first month and led the Rada through fifteen meetings in the one year of its existence.

When the first congress of Ukrainian Americans was held on May 24, 1940 in Washington two delegates, Walter Hawrylak and young Katerina Fedkiw (now Shaunessy) were sent. The other major event the Rada participated in was a concert in honor of Alexander Koshetz (1875-1944), famous for his genius as choir director and composer. The concert was held on April 12, 1941 and proved a great success.

FREE COMMUNITY, 1948 — 1956

A group of Rochester members of Defense of Ukraine who left the organization established in Spring of 1948 a new group called the Free Community (Vilna Hromada) organized as a political group to attract members who supported the democratic ideal and who were not supporters of totalitarianism or Sovietophilism. An appeal was issued by the Free Community committee and signed by Wasyl Ewanciw as president and Walter Hawrylak as secretary. One of its most successful programs was a lecture on December 1949 by Dr. Matthew Stachiw, Editor of *Narodna Volya* newspaper in Scranton, Pa. In 1952 the leadership was turned over to newcomers Svitozor Drahomaniw and John Muryn but its activities slowly came to an end in 1956, and its treasury was donated to the Ukrainian Congress Committee of America, the journal *Vilna Ukraina* and the newspaper *Vilne Slovo* (Free Word).

LESIA UKRAINKA WOMEN'S SOCIETY

The first efforts to organize the Ukrainian women in the organization go back to 1919 when in January of that year the Free Cossack Society changed its constitution in order to accept women as members. In the first years they participated in the general activities such as the amateur drama groups and choirs. Gradually a feeling developed that the women should have their own organization and in the minutes of December 14, 1922 is a suggestion by Nicholas Kuchmey that a women's organization should be created. Ten days later, at the Free Cossack Society building at 102 Joiner Street a women's meeting was held and an executive was chosen. Kateryna Hnatkiw was elected president, Sophia Romaniw, secretary, and Anna Khorosha was treasurer.

A meeting was called January 21, 1923 to discuss "the fate of countrymen in the fatherland, to help orphans, widows and invalids, who had dedicated their lives for the freedom of the Ukrainian nation." The meeting was a patriotic and humanitarian one. An invited guest speaker was Miroslav Sichinsky who spoke on the development of the Ukrainian women's movement and their role in Ukrainian national life. After the discussion and acceptance of the constitution twenty-nine women signed up as charter members:

1. Kateryna Hnatkiw	4. Hofia Yaskiw
2. Sophia Romaniw	5. Julia Szweg
3. Maria Fedkiw	6. Anna Khorosha

7. Mary Yurkiw	19. Katherine Sendun
8. Franka Boyko	20. Anna Kuchmy
9. Anastasia Kowtun	21. Anna Boyko
10. Hophia Kuchmy	22. Anna Szweg
11. Mary Bratush	23. Natalia Doroffy
12. Katherine Strilec	24. Anastasia Goy
13. Pauline Luciw	25. Anastasia Dzumak
14. Katherine Gerega	26. Anna Pryshlak
15. Mary Hrymarchuk	27. Mary Romansky
16. Mary Gurjansky	28. Anna Kuchmy
17. Anastasia Mahomet	29. Anastasia Mayka
18. Teodozia Yanicky	

The name chosen was *Lesia Ukrainka Women's Society* in honor of the famous Ukrainian writer and poetess. Lesia Ukrainka was the pseudonym of Larisa Kosach who was born February 26, 1871 and who died August 1, 1913 in Georgia after creating poems, dramas and stories that rank her with Shevchenko and Franko as one of the greatest writers in Ukrainian.

The Society began to raise funds which were contributed to invalids, the secret Ukrainian university in Lviv and other worthy causes. The membership doubled from the first year and has generally numbered about sixty.

Presidents of the Lesia Ukrainka Women's Society

1. Kateryna Hnatkiw — 1923.
2. Rose Nichols — 1924-29, 1932-33, 1936-37 (9 years).
3. Yustyna Petriw — 1930.
4. Anastasia Mayka — 1934.
5. Eva Lototsky — 1940.
6. Teodozia Yanicky — 1941.
7. Natalia Doroffy — 1943, 1945-49, 1967-68 (8 years).
8. Anna Boyko — 1943-44 (2 years).
9. Anna Khorosha-Bernatsky — 1935, 1950, 1961-62 (4 years).
10. Anastasia Kowtun — 1938-39, 1950-58 (11 years).
11. Anna Tatyga — 1963-66 (4 years).

In addition to participation in general community events the Women's Society has also presented its own programs: Four plays were presented, anniversary programs in honor of Lesia Ukrainka, Mother's Day was celebrated, some lectures were sponsored and support was given to the Red Cross. Needless to say, the Society has contributed much by giving the Ukrainian Civic Center the women's touch particu-

larly in the preparation of Ukrainian dishes and banquet meals.

The society has also arranged displays of Ukrainian arts such as embroidery, costume, ceramics and pysanky (Easter Eggs) at American exhibitions.

In 1940 the Society joined the central organization of Women's communities, which at the time united all such groups of democratic character, and participated in the conference in New York, September 5, 1940. Hophia Kuchmy was the delegate. On September 5-6, 1943 the conference was held in Rochester. The Rochester group was represented by Natalia Doroffy and Anna Boyko. The Society also played hosts to the convention of the U.W.A. held in Rochester in 1941.

The Lesia Ukrainka Women's Society has been a steadily active group over almost a half century and has contributed colorfully to Ukrainian activities in Rochester and in the Ukrainian Civic Center.

M. DRAHOMANIW SOCIETY U. W. A. BRANCH 244

The Drahomaniw Society of Rochester is a branch of the Ukrainian Workingmen's Association, a fraternal organization which was founded on October 25, 1910 in Scranton, Pa. The Ruthenian National Union, as it was then called, became the Ukrainian Workingmen's Association in 1918 and has grown today to almost 24,000 members and over \$9,000,000 in assets.

The membership of the Drahomaniw Society was recruited for a long time from the Ukrainian Civic Center and leaders of one were often active in the other.

At the time it was decided to establish a new U.W.A. branch in Rochester there were six U. N.A. and one U.W.A. branches in existence. The U.W.A. branch (Free Ukraine, Vilna Ukraina 121) after 1919 came under the influence of pro-Soviet leaders and those Ukrainians with a nationalist outlook resolved to establish a new branch (Drahomaniw) in 1924. The pro-Soviet elements hoped to take over the U.W.A. but met stiff opposition from the majority members and *Narodna Volya* newspaper.

Walter Gurjansky, leader of this opposition group explained to the head office that a group of members found it difficult to cooperate with the pro-Soviet branch leaders. He was advised by U.W.A. Financial Secretary Joseph Lenchitsky to form a new branch.

The founding meeting was called for March 24, 1924 and was held at the Free Cossack Hall at 102 Joiner Street. Twelve members registered as founding members:

1. Dmytro Bratush	7. Stephen Gerega
2. Nicholas Mahomet	8. Konstantyn Hnatiw
3. Nicholas Kubarych	9. John Kachmarek
4. Dmytro Tatyga	10. Theodore Szweg
5. Adam Lalka	11. Havrylo Kenduch
6. Stephen Pryshlak	12. Alex Machynsky

Seven other members switched immediately from Free Ukraine U.W.A. Branch No. 121 also, led by W. Gurjansky who initiated the action which brought the branch into existence. These were Jacob Pryhoda, Nicholas Strilec, Sam Kuchmy, Michael Lucyshyn, Michael Yurkiw, and John Hnatkiw. The founding meeting also chose the name in honor of Michael Drahomaniw (1841-1895), a Ukrainian professor and political emigrant noted for his democratic ideals.

The first elected executive of the M. Drahomaniw Society U.W.A. Branch 244 was:

Havrylo Kenduch — President
Alex Machynsky — Secretary
Dmytro Tatyga — Treasurer.

Presidents of the Drahomaniw Society:

1. Havrylo Kenduch, 1924-25.
2. Nicholas Mahomet, 1926, 1944, 1951-52, 1966.
3. Jacob Pryhoda, 1927.
4. Nicholas Kubarych, 1928.
5. Michael Lucyshyn, 1929.
6. Wasyl Boyko, 1930.
7. Dmytro Tatyga, 1931.
8. Konstantyn Hnatiw, 1932
9. Michael Strilec, 1933-35.
10. Stephen Gerega, 1936-38, 1953-55.
11. Alex Harasymchuk, 1939.
12. Sam Tymchyshyn, 1940-41, 1956-58.
13. Peter Petriw, 1942-43.
14. Harry Bodnar, 1945.
15. Wasyl Breslawsky, 1946-50.
16. Wasyl Ewanciw, 1959-62.
17. John Sanagursky, 1963-65, 1967-69.

Several members have served the executive faithfully over many years. Those with longest service are:

President — Stephen Gerega (6 years)
Secretary — Theodore Oleksyn (22 years)
Treasurer — Wasyl Boyko (13 years).

In the organizational work there have been many who contributed. Among these are: D. Bratush, N. Mahomet, N. Strilec, W. Hawrylak, W. Ewanciw, John Sanagursky, Karlo Mankiwsky, Illya Demydenko and others.

The first large enrollment of members came in 1936 when fifty new members were enrolled due to efforts of Walter Gurjansky as an expression of appreciation for the U.W.A.'s \$15,000 loan that allowed construction of the Civic Center. Another fifty members joined in 1949 on the 25th Anniversary of the Drahomaniw Society. The society was founded with about twenty members but grew to 240 members on its 25th Anniversary and to 319 members in 1952. Today it has 903 members.

The Drahomaniw Society has played an active part in Rochester's Ukrainian community life and has always cooperated closely with the Free Cossack Society and the Ukrainian Civic Center. It has regularly participated in manifestations and sent delegates to U.W.A. conventions. In January 1968 it organized the Solovei (Nightingale) Choir of 58 young singers under the direction of Yar Semaniuk.

THE UKRAINIAN FEDERAL CREDIT UNION

Rochester, New York 1953 — 1969

The Ukrainian Federal Credit Union is an independent organization which was formed by members of the Ukrainian Civic Center and has its office on the building's second floor. The idea of forming a credit union was propagated by a number of people who had experience with them and appreciated their value to a community. However, the failure of the Ukrainian cooperative in 1922 was remembered by many in the community and it took a long time to change the attitude of people. The earliest supporters of the idea were Illya Demydenko, John Muryn and Dr. Gregory Dmytriw and it was under their influence that Walter Hawrylak became enthusiastic about the idea. As a prewar immigrant he had a good knowledge of the situation in the city and the state of readiness of the Ukrainian community for it.

When the foundation was ready a city lawyer of Ukrainian American origin, William Andrushin, became a strong supporter and arranged for a charter with government officials. The purpose was to form a financial organization open to all Ukrainians in Rochester and not limited to any particular parish or organization. It should be mentioned that as a result of And-

rushin's efforts the charter was the first that was received on such a wide basis and the first to have the name Ukrainian in it.

The first eight members who signed the charter on July 10, 1953 were: Walter Hawrylak, Wasyl Ewanciw, William Kuchmy, Illya Demydenko, John Swereda, Alexander Papa, Dr. Gregory Dmytriw and William Andrushin. The Credit Union National Association confirmed the charter on August 21, 1953 and the first founding meeting took place on September 25, 1953 in the room that is now its own office. A total of twenty-eight members, almost all that were present, signed up as charter members. In addition to the first eight there were: Simon Kuchmy, Alexander Maslowsky, John Muryn, Vasyl Goy, John Kucey, William Kubarych, Steve Sydor, John Nowak, Charles Rosolovsky, Michael Lapchak, Theodore Oleksyn, Walter Gurjansky, Ivan Oleksyn, Nicholas Kuchmey, John Ewanciw, Nicholas Fesiak, William Sprynsky, George Gurjansky, Vasyl Pavliw and Nicholas Mahomet.

The first Executive of the Credit Union consisted of:

President: William Andrushin.

Vice-President: George Gurjansky.

Treasurer: Walter Hawrylak.

Asst. Treasurer: Alexander Papa.

Secretary: William Kubarych.

Credit Committee: John Swereda, Nicholas Kuchmey, Steve Sydor.

Audit Committee: Dr. Gregory Dmytriw, Alexander Maslowsky, Walter Gurjansky.

In 1953 the credit union had 67 members and \$2,528 in funds. By October 1969 it had grown to 1,538 members with savings of \$1,411,306.

In addition to the financial assistance provided to members in the form of loans for large purchases such as home furnishings, automobiles or even financing the purchase of homes, the credit union has also made substantial donations to many institutions and groups. Some of these are the Ukrainian radio program, schools and churches, Ukrainian Free Academy of Sciences, the Shevchenko Scientific Society, U.C.C.A., Plast, SUM, the Ukrainian World Congress, Ukrainian Museum in Cleveland, Cardinal Slipy Fund, and the Ukrainian Bandurists of Detroit.

In October 1963 a 47 page illustrated tenth anniversary report was published: *Ukrainian Federal Credit Union Jubilee Bulletin 1953-63*.

The Ukrainian community in Rochester

ROCHESTER

Rochester, the third largest city in New York State, is located at the mouth of the Genesee River which flows into Lake Ontario. With a city population of 300,000 and a metropolitan population of over 800,000, originally New England settlers, it has added large numbers of citizens of Irish, German and Italian origin in addition to Ukrainians who were more recent arrivals.

The Seneca Indians lived in the area and a French Fort was built on Irondequoit Bay in 1710.

Rochester was first settled in 1789 when a mill was built, but it was only after Colonel Nathaniel Rochester, a Revolutionary War soldier, laid out the town of Rochesterville in 1811 that the city's history began. In 1812 the first log cabin home was built, in 1817 it became a village, in 1822 it was renamed Rochester and then in 1834 it was chartered as a city. In 1829 the Rochester Institute of Technology (Atheneum) was founded and in 1850 the University of Rochester. Its location on the Erie Canal (1823) assured Rochester's preponderance over other towns.

When George Eastman invented the Kodak camera in 1888 he founded a camera and photographic industry in Rochester that now employs over thirty per cent of the area's factory workers. It is interesting that although Eastman was supposed to have invented the name Kodak, it actually was the name of a fortress on the Dnieper River in Ukraine, built by Beauplan and then destroyed by the Zaporozhian Cossacks in August 1635. It is not known whether Eastman perhaps saw it on an old map of Cossack Ukraine and used it for his camera's name. Eastman's mansion has now become a Museum of Photography.

The city is famous for its optical, photographic, business, chemical and precision instrument products. In addition to Kodak, Xerox Corporation, Bausch and Lomb lenses and Taylor instruments have made Rochester world famous. The city's parks and many nurseries have given it the name "Flower City". Highland Park with

its notable botanical gardens is among the finest in the United States.

A DIRECTORY OF THE UKRAINIAN COMMUNITY IN ROCHESTER

The Ukrainian Community of Rochester numbers about 12,000 people although no official statistics are available. The total number of active members of the Ukrainian community in churches and organizations naturally numbers less than this.

UKRAINIAN CHURCHES

1. *Ukrainian Catholic Church of St. Josaphat* was founded in 1910 and now has 800 families or about 2,500 persons as parishioners. The first church building was located on Remington St., then from 1914 to 1965 it was at 303 Hudson Avenue and since 1965 at 940 Ridge Rd. East. There is a parish school and other affiliated organizations in addition to the Holy Name Society which has 70 members.

2. *Ukrainian Catholic Church of the Epiphany* was founded in 1956 and has 350 families or about 1,000 persons as parishioners. When St. Josaphat Church decided to accept the Gregorian Calendar this church was formed by a group that established their own parish by purchasing a church building at 180 Carter Street. They follow the traditional Julian Calendar of the Ukrainian church which celebrates Christmas on January 7. In 1970 a new church was built with 400 seats and a hall for 300. The church has a branch of Providence (Andrew Sheptytsky Society) and a church choir.

3. *Ukrainian Orthodox Autocephalous Church of St. Mary* was founded in 1950 and has 260 families or about 450 parishioners. Counting children the parish has about 1,000. The church is under the aegis of Metropolitan Ivan Theodorovich and is located at 1021 Clinton Avenue North. The church has a Ukrainian School, a church choir and a St. Olga Sisterhood and St. Michael Brotherhood.

4. *Ukrainian Orthodox Church of St. Nicholas* was founded in 1959 and is located at 64 Niagara

ra Street. It has 40 families or 150 persons as parishioners. The church has a choir, a Ukrainian School and a St. Olga Sisterhood.

Many Ukrainian Americans in Rochester belong to other churches, often Roman Catholic, which are located in the neighborhood of their homes. Some other churches with Ukrainian parishioners are the Evangelical (441 Wilkins Street), Methodist (Joseph Avenue) and the Russian Orthodox Church.

UKRAINIAN SCHOOLS

1. *Parish School of St. Josaphat* is a regular Catholic school teaching in the English language since 1945 with a present enrolment of about 250 children.

2. *Ridna Shkola (Ukrainian School)* was founded in 1959 as a result of the efforts of the Ukrainian Congress Committee of America. At first located at the Epiphany Church it is now at St. Josaphat Church. It has classes from grade one to eleven in Ukrainian and two in English language teaching a total of 211 children.

3. *Ukrainian School of St. Mary* has 70 students.

4. *Ukrainian School of St. Nicholas Church* was organized in 1967 and has 32 children studying.

All together in Rochester's Ukrainian Schools there are about 550 students of which 250 children are in the regular school and over 300 in Ukrainian School.

NATIONAL HOMES

1. *Ukrainian-American Club of Rochester, N. Y., Inc.* was founded in 1932. In the first years it was located in the parish building at 303 Hudson Avenue. In 1944 the Club bought a building at 292 Hudson where it is located to this day. The membership of about 250 has the privilege of using a bar and there is a large hall of 500 seats in the building.

2. *Ukrainian Civic Center* at 831 Joseph Avenue was built in 1936 and is owned by the society of the same name. It has about 360 members. The facilities of the building include a hall for 250 persons, a large stage, bar, billiards, bowling alleys and several smaller office and meeting rooms. Executive: C. Rosolovsky (President), Walter Hawrylak (Recording Secretary),

R. Rosolovsky (Financial Secretary), Alex Papa (Treasurer). Manager is Walter Sweryda.

3. *Ukrainian Home* organized in 1952 was first located on Hudson Avenue and since 1954 in a building at 1492 Clifford Avenue bought by members of SUMA and ODFFU members. It has about 150 members. The building has a hall, bar and some smaller rooms.

4. *Ukrainian West Side Club of Rochester, New York, Inc.* at 1101 Norton Street. It was built in 1948 by older immigrants at 289 Glide Street and in 1967 transferred to the new building, the hall of which seats 240. It has 70 members.

5. *Samopomich (Self-Reliance)* at 1050 Clifford Avenue is a building bought in 1950 and now has 90 members. It has a small hall and offers rooms to Plast (Ukrainian Boy Scouts). The lower floor is used by business firms.

6. *Ukrainian Worker's Forum* at 975 Joseph Avenue was built in 1928 and came under the control of a small "progressive" group of pre-1939 immigrants who are not active in the general Ukrainian community.

BRANCHES OF FRATERNAL SOCIETIES

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, INC., 81-83 Grand Street, Jersey City, New Jersey 07303.

1. *Branch 36 St. Mary's Society* founded in 1916 has 123 members.

2. *Branch 217 St. Josaphat Society* founded in 1908 is the oldest in Rochester and has 430 members.

3. *Branch 285 George the Victor Society* founded in 1955 has 45 members.

4. *Branch 289 Taras Shevchenko Society* founded in 1923 has 163 members.

5. *Branch 316 Ukrainian Civic Center* founded in 1909 has 625 members.

6. *Branch 343 St. Anne's Sodality* founded in 1923 has 147 members.

7. *Branch 367 Zaporoska Sitch Society* founded in 1913 has 727 members.

8. *Branch 437 Samopomich Society* founded in 1951 has 324 members.

Coordinator of the U.N.A. Rochester area branches is President William Hussar and Secretary is W. Hawrylak.

UKRAINIAN WORKINGMEN'S ASSOCIATION. Home Office: 440 Wyoming Avenue, Scranton, Pennsylvania 18501.

1. *Branch 9 New Ukraine* organized in Scranton and transferred to Rochester has 32 members.

2. *Branch 121 Free Ukraine (Vilna Ukraina) Society* organized in 1917 today has 23 members and headquarters in the Ukrainian Worker's Forum.

3. *Branch 244 Michael Drahomaniw Society* was founded in 1924, has 944 members and headquarters in the Ukrainian Civic Center.

4. *Branch 265 Ivan Franko Society* has 32 members.

PROVIDENCE ASSOCIATION OF UKRAINIAN CATHOLICS, 817 North Franklin St., Philadelphia, Pa., 19123.

1. *Branch 12 St. Nicholas Society*, was organized in 1913 and has 308 members. Meets in the Ukrainian American Club.

2. *Branch 155 SS. Peter and Paul Society* organized in 1922 has 53 members.

3. *Branch 255 Metropolitan Andrew Sheptytsky Society* founded 1959 has 190 members.

UKRAINIAN NARODNA POMICH has *Paul Polubotok Branch 46* in Rochester with 130 members established in 1953.

All together the four Ukrainian American fraternal organizations have 16 branches in Rochester and about 4,300 membership certificates. (Some persons are members of more than one).

POLITICAL ORGANIZATIONS

1. *Ukrainian Congress Committee of America Rochester Branch* is a coordinating body for 27 Ukrainian organizations in the city and 235 members of the Ukrainian National Fund. It was first established in 1942 and then reorganized in 1947.

2. *Friends of the Ukrainian National Rada* was founded in 1951, has 50 full members and about 120 contributors of National Donations including 7 organizations. Meets in the Ukrainian Civic Center.

3. *Organization for Rebirth of Ukraine (OD-WU) Branch 20* was organized in 1931 and has 60 members. Meet in U.C.C.

4. *Organization for the Defense of the Four Freedoms of Ukraine Branch 5* was founded in

1952 and has 54 members. Meets in Ukrainian Home, Clifford Ave.

5. *Democratic Federation of Former Repressed Ukrainians by the Soviets (DOBRUS)* was organized in 1953 and has 20 members. Meets in U.C.C.

6. *Federation of Ukrainians of Revolutionary-Democratic Beliefs (OURDP)* has about 15 members. Meets in U.C.C.

7. *Ukrainian National-State Union* formed in 1960 has 10 members. Meets in U.C.C.

YOUTH ORGANIZATIONS

1. *Association of Ukrainian Youth — Plast* has a women's *Kuren 12 H. Barvinok* and men's *Kuren 19 Metropolitan Sheptytsky*. Established in 1949, it has 136 members. The *Plastpryat* has 76 members. Meets in Samopomich building.

2. *Ukrainian Youth Association of America (SUMA) General Hrytsai - Perebeynis Branch* was organized in 1951 and has 40 members. The younger group formed in 1956 has 85 members. Meets at the Ukrainian Home, Clifford Ave.

3. *Youth Circle of the Ukrainian Workingmen's Assn.* was organized in 1962 by the *Drahomaniw Society* and has 75 members. They formed the *Solovei Choir* and a bowling team. Meets in U.C.C.

4. *Organization of Democratic Ukrainian Youth (ODUM)* was organized in 1956 in Rochester and has 26 members. Meets in the Ukrainian Orthodox Church, Clinton Ave.

5. *Ukrainian Youth League of North America* (Rochester) was organized in 1935, attracts mostly American born, and has 40 members. William Hussar (President), John Kuchmy (Vice-President), Kateryna Fedoryshyn (Secretary), and Mary Kowalchuk (Treasurer). Some active members from Rochester in the national UYLNA have been, Presidents: John Kuchmy and Robert Hussar; Vice-Presidents: Kateryna Fedoryshyn and George Turiansky; Press Rep.: George Pankrath.

WOMEN'S ORGANIZATIONS

Ukrainian Women's League

1. *Branch 6* founded in 1934 has 40 members and meets in the Ukrainian American Club.

2. *Branch 47 Lesia Ukrainka* founded in 1951 has 98 members.

3. *Branch 46 Olena Teliha* was organized in

1967 from younger women and has 43 members. Both branches 47 and 46 meet in Samopomich.

4. *Gold Cross Branch O. Teliha* organized in 1954 has 50 members.

5. *Lesia Ukrainka Women's Society* organized in 1922 has 60 members and meets in the U.C.C.

6. *Federation of Women of ODFFU* organized in 1966 has 54 members and meets in the Ukrainian Home, Clifford Ave.

MILITARY AND VETERAN ORGANIZATIONS

1. *John Onufryk Memorial Post 1590 of the American Legion* was organized in 1946 by Ukrainian American veterans of World War II and has 70 members. Meets in the Ukrainian American Club.

2. *Federation of Former Ukrainian Soldiers in America* was organized in 1952 and has 40 members. Meets in Samopomich.

3. *Brotherhood of Former Combatants of the First Ukrainian Division* (Dyviziynyky) was founded in 1957 and has 46 members. Meets in Samopomich.

4. *Former Combatants of UPA (Rochester)* has 9 members.

5. *Carpathian Sich (Sharpshooters)* organized in 1959 has 12 members.

OTHER ORGANIZATIONS

1. *Defense of Lemko Land Association Branch 17 B. Antonovich* which was formed in 1958 has 25 Lemko members. Meets in Ukrainian Home, Clifford Ave.

2. *Committee for a Patriarchate in the Ukrainian Catholic Church* was formed in 1969 under the U.C.C.A.

3. *Ukrainian Federal Credit Union of Rochester* (831 Joseph Ave., Telephone: 544-9518). was formed in 1953, has 1,625 members and over \$1,800,000 assets.

CULTURAL, ARTISTIC AND PROFESSIONAL

1. *Surma Men's Choir* directed by Prof. E. Pasika has 32 members and meets in the West Side Club.

2. *Solovei (Nightingale) Children's Choir* directed by Yaroslava Semaniuk was organized by

the Drahomaniw Society and has 75 members.

3. *Quartet Women's Choir* directed by Orysia Kostynuk at *Lesia Ukrainka Branch 47*.

4. *Cheremosh Dance Group* under the direction of Yaroslav Kuzhil has 50 members and meets at the Epiphany Catholic Church.

5. *SUMA Dance Group* has 48 members. Director is Omelian Jurchinsky.

6. *Writers in Rochester*. There are three Ukrainian writers in Rochester: *Anatole Halan (Kalynovsky)* author of many stories and novels has published 12 books. *E. Zahachevsky* is author of memoirs and stories based on his war experiences. *Charyton Dovhaluk* is the author of a collection of stories.

7. *Scholars and Professionals*.

At the Rochester Institute of Technology are Prof. P.H. Shulezhko, Prof. M. Gadzinsky, and Prof. Julian Salisnjak. Roman Trach and Alex Syrotenko teach at St. John Fisher College. Volodymyr and Irma Pylyshenko, and Prof. Stephen Chorney teach at Brockport College. In addition to these there are about forty Ukrainian Americans teaching in high schools and Ukrainian Schools.

8. *Doctors* Ukrainian Americans in Rochester have at least eleven doctors in their community. These are Theophile Artemowycz, John Zownirowycz, Vasyl Zownirowycz, Hryhory Dmytriw, Joseph Tymochko, Stephen Mayka, Maria Koznarska, Dmytro Kapitan, Myroslava Salisnjak, Michael Subtelny and Raymond Gramiak.

9. *Dentists* John Kindrat, Helen Pankiw, Morris Hanchar, and Eugene Humeniuk.

10. *Lawyers* William Andrushin, Walter Pelkey and Theodore Pucher.

There are about 80 engineers and architects of Ukrainian origin in the city and 4 pharmacists. All together there are about 400 Ukrainian Americans who have graduated from university and are working in the city or vicinity.

In the federal, state, county and city governments there are only a few Ukrainians. There are 12 on the city police force, 10 clerks in the post office, 15 mailmen and 10 firemen.

There are about fifty Ukrainian business firms and seven manufacturers. The largest is the Pluta Brothers Factory. Also there are 4 restaurants, 5 tailors, 6 gas stations and garages, 5 real estate and insurance agents, 2 liquor stores, 3 meat and grocery stores, 5 contractors for building houses, 1 funeral home, 2 furniture, 2 printers, 1 barber, 1 hardware and 5 other firms.

З М І С Т

ВСТУП	стор.
Передмова ----- <i>Володимир Гавриляк</i>	3
Кілька зауважень про збірник ----- <i>Анатоль Калиновський</i>	4
 НА ПІОНЕРСЬКОМУ ЕТАПІ	
Початки організаційного життя Українців у місті Рочестері ----	5
Перше Братство -----	6
Читальня "Просвіти" -----	7
Перші політичні гуртки —	
Прогресивна Громада і відділи Укр. Соціалістичної Партії ----	8
Тернистим шляхом — спомини піонера Володимира Гурянського	9
Документальна частина -----	12
 МИНУЛЕ Й СЬОГОЧАСНЕ НАШОГО ТОВАРИСТВА	
Братство св. Георгія -----	14
Товариство "Вільні Козаки" і Прапорове Свято -----	16
Т-во "Український Народний Дім", як 316 відділ УНСоюзу ---	17
Документальна частина -----	31
Будова Українського Народного Дому в світлі протоколів Т-ва	37
Документальна частина -----	47
Зміна назви Т-ва на "Український Народний Дім" -----	57
Взаємодопомога - допомогова акція Т-ва для своїх членів -----	58
Піонери-фундатори УНДому -----	61
Ювілейні святкування -----	67
Документальна частина -----	75
 НА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ НИВІ	
Культурно-освітня праця при Товаристві -----	87
Наші хори -----	89
Українські музичні гуртки і оркестри -----	95
Аматорські гуртки -----	97
Українські народні танці -----	101
Школи Українознавства -----	102
П'ятдесятліття нашої бібліотеки ----- <i>Василь Іванців</i>	104
Документальна частина -----	107
 НАШЕ СТАНОВИЩЕ	
Ставлення Т-ва до церковних і релігійних справ -----	152
Політичні питання й суперечки в нашому Товаристві -----	153
Народня праця і жертвенність Т-ва та його членів -----	154
 НАШІ ЧЛЕНИ І УРЯДНИКИ	
Сильветки визначних діячів Українського Народного Дому ----	158
Наші визначні рядові члени -----	163
На службі в Товаристві — урядники від 1909 до 1969 року ----	168
Наші втрати — померлі члени -----	180
 УЧАСТЬ ТОВАРИСТВА В ЗАГАЛЬНО-ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ	
Участь Товариства в загально-громадській праці -----	187
Просвітний Гурток -----	191
Українська Кооператива в Рочестері -----	194

Рятунковий Комітет	197
Центральний Комітет	201
Комітет З'єднаних Організацій для допомоги Амер. Червоному Хрестові	207
Документальна частина	211
Участь в американському громадському і політичному житті ..	214

СЕРЕДОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ДОМУ

Про організаційні надбудівки при Українським Народнім Домі	217
Федерація Українців — 8 відділ	217
Український Американський Г'орожанський Клуб, пізніше Український Демократичний Клуб	221
Оборона України	223
5 відділ О.У. і його участь в діяльності О.У.	226
Документальна частина	231
Місцева Українська Національна Рада 1940-1941	239
Документальна частина	241
Допомоговий Комітет при УНДомі 1946-1950	246
Документальна частина	248
Вільна Громада 1948-1956	249
Документальна частина	250

ПОВІТОВІ І СІЛЬСЬКІ КОМІТЕТИ

Повітові і сільські Комітети	252
Рогатинський повіт	252
Комітет Рогатинщини	255
Документальна частина	259
Про діяльність Комітетів села Путятинець — <i>Василь Іванців</i> ..	261
Товариство села Липиці Долішньої	272
Товариство села Конюшки	274
Комітет села Обельниці	275

САМОСТІЙНІ ТОВАРИСТВА СЕРЕДОВИЩА УНДОМУ

Жіноче Товариство ім. Лесі Українки	278
Документальна частина	284
Товариство ім. Михайла Драгманова	286
Українська Федеральна Кредитова Спілка	293

РОЧЕСТЕР, УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА І НАШІ ЗДОБУТКИ

Рочестер, Н. Й.	298
Українська Громада	299
Українські церковні громади	299
Українські школи і народні дома	300
Відділи Братських Союзів в Рочестері	301
Політичні організації і організації молоді	302
Жіночі організації, комбатантські організації	303
Культурно-мистецькі і професійні сили	304

INDEX TO ENGLISH SECTION

Foreword	309
THE BEGINNINGS OF ORGANIZED UKRAINIAN LIFE IN ROCHESTER	
First Attempts	311
The First Brotherhood	311
Prosvita Reading Hall	311
The Difficult Path of the Pioneers	312

THE BEGINNINGS AND DEVELOPMENT OF THE CENTER

Brotherhood of St. George	314
Ukrainian Civic Center as UNA Branch 316	316
Past and Present of Our Center — Free Cossacks and the Ukrainian Civic Center	317
The Matter of Building a Ukrainian Civic Center	317
Change of Name to Ukrainian Civic Center	318

BUILDING THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

As Reported in the Minutes	318
Building a Community Center	318
Beginnings of the Free Cossack Building Project	319
The Joiner Street Building	319
American Advisory Committee	320
Campaign for Funds	320
The Ukrainian Workingmen's Association Loan	320
Building Plans	320
Building the Ukrainian Civic Center	321
The 1954 Expansion	321
Assistance to Members	322

RELATIONS AND ACTIVITIES OF THE UKRAINIAN CIVIC CENTER

Church and Religious Matters	322
Cultural and Educational Activities of the Center	323
Jubilee Celebrations	323
Our Choirs	324
Amateur Drama Groups	325
Ukrainian National Dances	325
Ukrainian Music Group and Orchestra	326
Music Society	326
Ukrainian Courses	326
Youth Organizations of the UCC	327
Political Questions in Our Organization	328

NATIONAL WORK

Contributions to Ukrainian National Work	328
Silhouettes of Prominent Leaders of the Ukrainian Civic Center	329
Some of Our Prominent Regular Members	331
Participation in General Community Life	332
Ukrainian Community Choir	332
Affiliated Groups of the Center	333
Enlightenment Circle	333
Ukrainian Cooperative in Rochester	333
Relief Committee of the Ukrainian Civic Center	334
In Aid of the Motherland	334
Aid Committee	334
Central Committee of the Ukrainian Community in Rochester	335
United Committee to Help the Red Cross	336
Rochester Shevchenko Concert Nets \$500 for Red Cross	337
Ukrainian Dance Results in Funds for Package Club	338
Assistance to Ukraine by Regional and Village Committees	338
Federation of Ukrainians Branch 8 in Rochester	339
Ukrainian American Citizen's Club — Later the Ukrainian Democratic Club	340
Defense of Ukraine	340

Local Ukrainian National Rada	341
Local U.N. Rada in Rochester	341
Free Community	342
Lesia Ukrainka Women's Society	342
M. Drahomaniw Society U.W.A. Branch 244	343
Ukrainian Federal Credit Union, Rochester	344

THE UKRAINIAN COMMUNITY IN ROCHESTER

Rochester	345
A Directory of the Ukrainian Community in Rochester	345
Ukrainian Churches	345
Ukrainian Schools	346
National Homes	346
Branches of Fraternal Societies	346
Political Organizations	347
Youth Organizations	347
Women's Organizations	347
Military and Veteran Organizations	348
Other Organizations	348
Cultural, Artistic and Professional	348

